

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

3 mei 2010

ACTIVITEITENVERSLAG 2008
OBSERVATORIUMRAPPORT 2008

**van het Vast Comité van Toezicht op
de Politiediensten**

VERSLAG

NAMENS DE BIJZONDERE COMMISSIE BELAST
MET DE PARLEMENTAIRE BEGELEIDING VAN
HET VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE
POLITIEDIENSTEN¹ EN DE COMMISSIE BELAST
MET DE PARLEMENTAIRE BEGELEIDING VAN
HET VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE
INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN²
UITGEBRACHT DOOR
MEVROUW **Christiane VIENNE (S)**
EN DE HEER **Stefaan VAN HECKE (K)**

INHOUD

Blz.

I. Inleidende uiteenzetting	3
II. Bespreking	7
III. Beslissingen van de commissies	18
IV. Bijlagen	19
1. Activiteitenverslag 2008	21
2. Observatoriumrapport 2008	113

¹ Hierna "Vast Comité P" genoemd.

² Hierna "Vast Comité R" genoemd.

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

3 mai 2010

RAPPORT D'ACTIVITÉS 2008
RAPPORT D'OBSERVATOIRE 2008

**du Comité permanent de contrôle
des services de police**

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION SPÉCIALE
CHARGÉE DE L'ACCOMPAGNEMENT PARLEMENTAIRE
DU COMITÉ PERMANENT DE CONTRÔLE DES
SERVICES DE POLICE¹ ET DE LA COMMISSION
CHARGÉE DE L'ACCOMPAGNEMENT PARLEMENTAIRE
DU COMITÉ PERMANENT DE CONTRÔLE DES
SERVICES DE RENSEIGNEMENTS ET DE SÉCURITÉ²
PAR
MME **Christiane VIENNE (S)** ET
M. **Stefaan VAN HECKE (CH)**

SOMMAIRE

Pages

I. Exposé introductif	3
II. Discussion	7
III. Décision des commissions.....	18
IV. Annexes	19
1. Rapport d'activités 2008.....	67
2. Rapport d'observatoire 2008.....	237

¹ Ci-après dénommé "Comité permanent P".

² Ci-après dénommé "Comité permanent R".

<i>cdH</i>	:	<i>centre démocrate Humaniste</i>
<i>CD&V</i>	:	<i>Christen-Democratisch en Vlaams</i>
<i>Ecolo-Groen!</i>	:	<i>Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen</i>
<i>FN</i>	:	<i>Front National</i>
<i>LDD</i>	:	<i>Lijst Dedecker</i>
<i>MR</i>	:	<i>Mouvement Réformateur</i>
<i>N-VA</i>	:	<i>Nieuw-Vlaamse Alliantie</i>
<i>Open Vld</i>	:	<i>Open Vlaamse liberalen en democraten</i>
<i>PS</i>	:	<i>Parti Socialiste</i>
<i>sp.a</i>	:	<i>socialistische partij anders</i>
<i>VB</i>	:	<i>Vlaams Belang</i>

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:

<i>DOC 52 0000/000:</i>	<i>Parlementair document van de 52^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer</i>
<i>QRVA:</i>	<i>Schriftelijke Vragen en Antwoorden</i>
<i>CRIV:</i>	<i>Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)</i>
<i>CRABV:</i>	<i>Beknopt Verslag (blauwe kaft)</i>
<i>CRIV:</i>	<i>Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)</i>
<i>PLEN:</i>	<i>Plenum</i>
<i>COM:</i>	<i>Commissievergadering</i>
<i>MOT:</i>	<i>Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)</i>

Abréviations dans la numérotation des publications:

<i>DOC 52 0000/000:</i>	<i>Document parlementaire de la 52ème législature, suivi du n° de base et du n° consécutif</i>
<i>QRVA:</i>	<i>Questions et Réponses écrites</i>
<i>CRIV:</i>	<i>Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)</i>
<i>CRABV:</i>	<i>Compte Rendu Analytique (couverture bleue)</i>
<i>CRIV:</i>	<i>Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)</i>
<i>PLEN:</i>	<i>Séance plénière</i>
<i>COM:</i>	<i>Réunion de commission</i>
<i>MOT:</i>	<i>Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)</i>

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen:
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.deKamer.be
e-mail : publicaties@deKamer.be

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Commandes:
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.laChambre.be
e-mail : publications@laChambre.be

DAMES EN HEREN,

Overeenkomstig artikel 66*bis*, § 3, 1°, van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse¹, hebben uw commissies dit activiteitenverslag (dat opgenomen is als bijlage bij dit verslag) besproken tijdens hun gemeenschappelijke vergaderingen van 19 maart 2010, in aanwezigheid van de leden van het Vast Comité P².

I. — INLEIDENDE UITEENZETTING VAN HET VAST COMITÉ P

Bij wijze van inleiding herinnert *de heer Bart Van Lijsebeth, voorzitter van het Vast Comité P*, eraan dat hij in de vergadering van 4 maart 2009 had aangekondigd dat de jaarverslagen voortaan per kalenderjaar zouden worden opgesteld. Hij kondigt nu reeds aan dat het jaarverslag 2009 vóór de zomervakantie van 2010 zal worden ingediend.

Het jaarverslag 2008 is voor het eerst in twee delen opgesplitst; het eerste deel is een activiteitenverslag, het tweede een observatoriumrapport.

Het activiteitenverslag geeft verantwoording over de wijze waarop het Comité P zijn taken vervult, rekening houdend met de middelen waarover het beschikt.

Het observatoriumrapport is de inhoudelijke weergave van de onderzoeksbevindingen van het Comité P, teneinde bij te dragen tot een beter inzicht in de politio-nale werking. De methodologie is nog steeds dezelfde: het observatoriumrapport 2008 is vooral gefocust op de resultaten van de politiediensten ten behoeve van de burger en de samenleving.

De onderzoeksbevindingen 2008 hebben betrekking op bepaalde basispolitietaken, met name onder meer:

- de wijkwerking,
- het genegotieerd beheer van de openbare ruimte,
- de intake en service,
- de interventie en de noodhulp die daaruit voortvloeit,
- de interne klachtenbehandeling.

Vervolgens licht *de heer Bart Van Lijsebeth* die taken kort toe.

¹ Hierna “de wet van 18 juli 1991” genoemd.

² Het Vast Comité P:

- *de heer Bart Van Lijsebeth*, voorzitter;
- *de heer Guy Cumps*, ondervoorzitter;
- *de heer Herman Daens*, raadsheer;
- *mevrouw Diane Reynders*, raadsheer;
- *de heer Emile Dejeansart*, raadsheer.

MESDAMES, MESSIEURS,

Conformément à l'article 66*bis*, § 3, 1° de la loi du 18 juillet 1991 organique du contrôle des services de police et de renseignement et de l'Organe de coordination pour l'analyse de la menace¹, vos commissions ont examiné ce rapport d'activités (annexé au présent rapport) au cours de leur réunion commune du 19 mars 2010, en présence des membres du Comité permanent P².

I. — EXPOSÉ INTRODUCTIF DU COMITÉ PERMANENT P

En guise d'introduction, *M. Bart van Lijsebeth, président du Comité permanent P*, rappelle qu'il avait annoncé au cours de la réunion du 4 mars 2009, que dorénavant, les rapports annuels seraient basés sur des années calendriers. Il annonce d'ores et déjà que le rapport annuel 2009 sera déposé avant les vacances d'été 2010.

Le rapport annuel 2008 est pour la première fois scindé en deux parties; d'une part, un rapport d'activités et d'autre part, un rapport d'observatoire.

Le rapport d'activités rend compte de la façon dont le Comité remplit ses missions, compte tenu des moyens dont il dispose.

Le rapport d'observatoire, quant à lui, présente les résultats d'enquêtes du Comité P dans le but de contribuer à une meilleure visibilité du fonctionnement de la police. La méthodologie n'a pas changé: le rapport d'observatoire 2008 est principalement basé sur les résultats obtenus par la police au profit du citoyen et de la société.

Les résultats d'enquête de 2008 portent sur certaines fonctionnalités de base de la police, à savoir:

- le travail de quartier,
- la gestion négociée de l'espace public,
- l'accueil,
- l'intervention et l'aide d'urgence qui en découle,
- le traitement interne des plaintes.

M. Van Lijsebeth commente ensuite brièvement ces fonctionnalités.

¹ Ci-après: “la loi organique du 18 juillet 1991”.

² Le Comité permanent P:

- *M. Bart Van Lijsebeth*, président;
- *M. Guy Cumps*, vice-président;
- *M. Herman Daens*, conseiller;
- *Mme Diane Reynders*, conseiller;
- *M. Emile Dejeansart*, conseiller

— Wijkwerking

Met betrekking tot de wijkwerking werden drie toezichtsonderzoeken en twee casestudy's uitgevoerd, meer bepaald in het derde district van de politiezone Brussel-Elsene en in de politiezone Bergen-Quévy. Er werd een meer algemeen onderzoek ingesteld naar de 113 klachten die bij het Comité P werden ingediend; dat is een daling met 18 % ten opzichte van 2007.

Uit het onderzoek van de klachten is gebleken waarom de burger een klacht indient:

- weigering van de politiediensten om op te treden;
- bepaalde vormen van machtsmisbruik;
- gebrek aan neutraliteit in bepaalde gevallen;
- gebrek aan respect voor de te volgen regels, meer bepaald inzake de controle van de woonplaats.

Uit de in het derde district van de politiezone Brussel-Elsene en in de politiezone van Bergen-Quévy uitgevoerde casestudy's is gebleken dat de wijkwerking onvoldoende coherent gestructureerd is.

Het Comité P heeft in dat verband de volgende aanbevelingen gedaan:

- het centraal beheer van de politiezone vergt meer samenhang;
- de wijkagenten moeten beter worden opgeleid;
- de wijkagenten moeten beter worden gesteund;
- de wijkagenten moeten hun wijk beter kennen.

— Ontvangst

Bij het uitvoeren van de casestudy in het derde district van de politiezone Brussel-Elsene heeft het Comité bepaalde problemen vastgesteld, hoewel de concrete intake en service naar behoren geregeld was. De zone beschikt immers over een ontvangstcentrum dat de klok rond toegankelijk is, alsook over ontvangstlocaties in de vier afdelingen van het derde district, die open zijn van 07.00 uur tot 22.00 uur. Het Comité P stelde vast dat uit de Veiligheidsmonitor 2006 (een peiling die bij de inwoners van Elsene werd gehouden) blijkt dat de helft van de inwoners wel tevreden is met de politiebejegening, maar dat een derde van de inwoners die ermee in contact kwam, minder ingenomen is met de wijze waarop zij werden bejegend. Zo beklagden zij zich erover dat hen werd afgeraden een klacht in te dienen, en dat zij werden doorverwezen naar een ander

— Le travail dans les quartiers

Dans ce domaine, trois enquêtes de contrôle et deux études de cas ont été réalisées, à savoir le 3e district de la zone de police Bruxelles-Ixelles et la zone de police Mons-Quévy. Une analyse plus générale des 113 plaintes reçues au Comité P a été réalisée, ce qui représente une diminution de 18 % par rapport à 2007.

L'analyse des plaintes a mis en évidence les raisons pour lesquelles les citoyens portent plainte:

- refus d'intervention par la police;
- certaines formes d'abus de pouvoir;
- impartialité dans certains cas;
- manque de respect de la procédure à suivre, notamment en ce qui concerne le contrôle des domiciliations.

En ce qui concerne les études de cas, il a été constaté, tant dans le 3e district de la zone de police Bruxelles-Ixelles que dans la zone de police Mons-Quévy, qu'il y avait un manque de structure cohérente du travail de quartier.

Les recommandations du Comité P à cet égard sont les suivantes:

- plus de cohérence au niveau de la gestion centrale de la zone de police;
- meilleure formation des agents de quartier;
- meilleur soutien aux agents de quartier;
- meilleure connaissance du quartier par les agents de quartier.

— L'accueil

Une étude de cas a été réalisée dans le 3e district de la zone de police Bruxelles-Ixelles. Au cours de cette étude, le Comité a constaté certains problèmes malgré une bonne organisation formelle de l'accueil. Il existe, en effet, un centre d'accueil ouvert 24H/24H ainsi que des points d'accueil dans les quatre divisions du 3e district, ouverts de 7H à 22H. Le Comité P a constaté que selon le moniteur de sécurité 2006 (sondage réalisé auprès des habitants d'Ixelles) que la moitié des habitants étaient satisfaits de l'accueil réservé à la police mais qu'un tiers des habitants qui entrent en contact avec l'accueil ne sont pas satisfaits de la manière dont l'accueil se déroule. Ainsi, les habitants se plaignent du fait qu'on leur a déconseillé de porter plainte et qu'on leur a demandé de s'adresser à un autre centre d'accueil pour des raisons de compétences. Certains citoyens se

ontvangstcentrum bij gebrek aan bevoegdheid van het centrum waartoe zij zich aanvankelijk hadden gewend. Sommige burgers waren evenmin te spreken over de onvriendelijkheid van het baliepersoneel.

In dat verband beveelt het Comité P samengevat het volgende aan:

— zorgen voor kwaliteitsvolle service en dienstverlening alsook het verloop controleren.

— **Interventietaak**

In 2008 ging de aandacht naar de noodhulp. De klachten over de interventietermijnen werden geanalyseerd alsook de klachten over afzijdigheid of schuldig verzuim. In het derde district van de politiezone Brussel-Elsene hebben gevalstudies plaatsgevonden na een ernstig incident in de politiezone Charleroi, een schietincident in Lobbes en een incident in een Seveso-bedrijf in de politiezone Les Collines.

Het Comité P heeft zijn analyse gebaseerd op de periode 2003-2008, en heeft geconstateerd dat de klachten over schuldig verzuim vooral betrekking hadden op het volgende:

— hulp wordt hetzij geweigerd, hetzij niet of laattijdig verstrekt;
— de kwaliteit van de interventie laat te wensen over;
— men begeeft zich na een interventieverzoek niet ter plaatse;
— men begeeft zich weliswaar ter plaatse, maar zonder op te treden;
— politiemensen veroorzaken verwondingen;
— men daagt laattijdig op;
— gegevens worden niet geregistreerd, er wordt geen proces-verbaal opgemaakt of er wordt valsheid in geschrifte gepleegd.

Hoewel het een constant gegeven blijft dat de politie in bepaalde gevallen laattijdig opdaagt, heeft het Comité een lichte daling van het aantal klachten daarover vastgesteld.

Het Comité P doet dienaangaande de volgende aanbevelingen.

Kennelijk houden een aantal in 2008 over de interventies geregistreerde klachten verband met de implementatie van de Communicatie- en informatiecentra (CIC). Die centra werken met de technologie van het ASTRID-systeem. Volgens het Comité P mogen een aantal communicatiemoeilijkheden die werden vastgesteld het nut van de CIC's niet ter discussie stellen; wel vindt het Comité P dat de politiezones gedetailleerde

plaignent encore du manque d'amabilité des personnes à l'accueil.

À cet égard, le Comité P formule, en résumé, la recommandation suivante:

— assurer un accueil et un service de qualité et en contrôler le déroulement.

— **Mission d'intervention**

En 2008, l'attention s'est portée sur l'aide d'urgence. Les plaintes concernant les délais d'intervention ont été analysées ainsi que les plaintes concernant la "négligence ou abstention coupable". Des études de cas ont eu lieu dans le 3e district de la zone de police Bruxelles-Ixelles à la suite d'un incident grave dans la zone de police de Charleroi, d'un incident de tir à Lobbes et d'un incident survenu dans une usine Seveso dans la zone de police Les Collines.

Le Comité P a basé son analyse sur la période 2003-2008 et a constaté que les plaintes concernant la "négligence coupable" portaient principalement sur les faits suivants:

— le refus, le non-octroi ou l'octroi tardif d'une aide médicale;
— la qualité de l'intervention;
— l'abstention de se rendre sur place à la suite d'une demande d'intervention;
— la venue sur place mais la non-intervention;

— les blessures occasionnées par des policiers;
— l'arrivée tardive;
— l'absence d'enregistrement des données, la non-rédaction de procès-verbal ou la commission de faux en écriture.

Bien que l'arrivée tardive de la police reste, dans certains cas, une constante, le Comité P a noté une légère baisse des plaintes à cet égard.

Les recommandations du Comité P à ce sujet sont les suivantes:

On constate qu'un certain nombre de plaintes enregistrées en 2008 au niveau des interventions sont liées à la mise en place des CIC (centres d'information et de communication). Ces centres fonctionnent avec la technologie du système ASTRID. Le Comité P est d'avis qu'un certain nombre de problèmes de communication relevés ne doivent pas remettre en cause l'utilité des CIC mais il estime que les zones de police devraient

statistieken zouden moeten bijhouden over de tijd die wordt besteed aan de oproepen, de interventies en de afhandeling, teneinde er geregeld een analyse van te verrichten om de interventiewijzen te verbeteren.

Voorts is het Comité P van mening dat het noodzakelijk ware een nationale richtlijn over de politie-interventies uit te vaardigen.

De heer Guy Cumps, ondervoorzitter van het Vast Comité P, verstrekt vervolgens nadere toelichtingen over de opleiding van de politiemensen en over de klachtenbehandeling. Over die aangelegenheid wordt in het jaarverslag ingegaan op vier punten:

— Theoretische en praktische opleiding in geweldbeheersing

Het Comité constateert met voldoening dat de federale politie daarvoor inspanningen heeft geleverd, met name door de oprichting van een strategisch platform, dat bestaat uit een dertigtal mensen van diverse herkomst. Met het oog op eenvormigheid bij geweldbeheersing heeft dat platform een twintigtal ondersteuningscursussen gegeven. Voorheen verstrekten verscheidene politiescholen cursussen van dat type, maar zonder dat sprake was van enig overleg met de federale politie.

— Fouillerings en aanhoudingen

Tussen 2003 en 2007 heeft het Comité P leemten vastgesteld in de opleiding van de politiemensen op het vlak van fouillerings en aanhoudingen. In 2007 en 2008 lag de klemtoon kennelijk op de juridische en politionele kennis in plaats van op het management, zoals voorheen het geval was. Op 6 april 2008 is een koninklijk besluit uitgevaardigd om eenvormigheid te waarborgen bij de politiescholen die een dergelijke opleiding verstrekken. Volgens het Comité P zou een geregelde follow-up van de opleiding moeten gebeuren om die eenvormigheid te garanderen. Zo zou de algemene inspectie van de federale en de lokale politie een rol kunnen spelen als toezichthoudende instantie op die kwaliteitsstandaarden.

— Opleiding inzake diversiteit en multiculturaliteit

Ook in die aangelegenheid pleit het Comité P voor meer eenvormigheid. Die materie komt in de politiescholen momenteel op weinig samenhangende wijze aan bod, en de cursussen zijn niet altijd praktijkgericht.

tenir des statistiques détaillées sur le temps consacré aux appels, aux interventions et au traitement afin d'en faire une analyse régulière dans le but de corriger les modes d'intervention.

Le Comité P est également d'avis qu'il serait nécessaire d'édicter une directive nationale concernant les interventions policières.

M. Guy Cumps, vice-président du Comité permanent P, fournit ensuite des précisions sur la formation des policiers et sur le traitement des plaintes. Le rapport annuel aborde 4 points sur ce thème:

— La formation théorique et pratique à la maîtrise de la violence

Le Comité P a constaté avec satisfaction qu'au niveau de la police fédérale, des efforts avaient été faits dans ce domaine, notamment par la mise en place d'une plate-forme stratégique d'une trentaine de personnes venant de tous les horizons. Dans un souci d'uniformité dans la maîtrise de la violence, cette plate-forme a dispensé une vingtaine de cours d'appui. Auparavant, plusieurs écoles de police dispensaient des cours de ce genre mais sans aucune concertation au niveau de la police fédérale.

— Les fouilles et arrestations

Entre 2003 et 2007, le Comité P a constaté des lacunes dans la formation des policiers en matière de fouilles et d'arrestations. Actuellement, on constate que l'accent a été mis en 2007 et 2008 sur les connaissances juridiques et policières plutôt que sur le management comme par le passé. Un arrêté royal a été pris le 6 avril 2008 afin de garantir une uniformité au niveau des écoles de police dispensant de type de formation. Le Comité P est d'avis que la formation devrait faire l'objet d'un suivi régulier afin de garantir cette uniformité. Ainsi, l'Inspection générale de la police fédérale et de la police locale pourrait jouer un rôle au niveau du contrôle des standards de qualité.

— La formation en diversité et multiculturalisme

En cette matière également, le Comité P plaide pour une plus grande uniformité. Cette matière est abordée actuellement dans les écoles de police de manière désordonnée et les cours ne sont pas souvent axés sur la pratique.

— Omgevings- en antecedentenonderzoek

Het Comité P constateert dat er in de onderzoeken naar kandidaat-politiemensen, er geen informatiedoorstroming was tussen de met de rekrutering belaste federale politie en de politiezones. Het is belangrijk te bepalen wat wordt verwacht van de onderzoeken die door de wijkagenten worden verricht. Momenteel is geen enkel nauwkeurig criterium gespecificeerd.

Vervolgens gaat *de heer Cumps* in op het hoofdstuk over de klachten.

Hij beklemtoont dat sedert enkele jaren de bij het Comité P ontvangen klachten worden doorgespeeld aan de verschillende interne controlediensten. Desondanks komen nog altijd veel klachten bij het Comité P terecht (+ 5 %). Die klachten worden doorgestuurd naar de politiediensten, opdat zij op de hoogte zijn van de gebrekkige werking en opdat de voor klachtenbehandeling bevoegde interne controledienst de korpschef kan helpen bij het beheer van zijn politiekorps. Toch kan men niet om de vaststelling heen dat de meeste van die klachten ongegrond zijn. Slechts 10 % van de klachten is gegrond, en hebben betrekking op de volgende feiten: onjuiste vaststellingen, weigering zaken op akte te stellen, onbeleefdheid enzovoort. Het is belangrijk de nadruk te leggen op de attitude van de politie.

Ook tonen de klachten aan dat sommige politiemensen een houding aannemen die het imago van de politie schaadt. Dat pijnpunt moet worden verholpen via opleidingen, om te voorkomen dat het imago van de politie nog verder verslechtert.

II. — BESPREKING

A. Vragen en opmerkingen van de leden

Een lid dankt het comité P voor zijn heel gedetailleerd verslag. Hij is verbaasd over het geringe aantal vrouwen bij de politie (14 % bij de politie van Moeskroen). De vrouwelijke politieagenten worden bovendien ingezet voor administratieve taken.

Het lid merkt op dat almaar meer vrouwen een klacht durven in te dienen voor echtelijk geweld, aanranding of allerlei verminkingen. Het is niet zeker dat die vrouwen bij de politie aangepaste opvang krijgen. Overweegt men binnen de politie te voorzien in een rekrutering en een opleiding die specifiek zijn gericht op geweld op vrouwen?

— Enquête de milieu et recherche d'antécédents

Le comité P a constaté que dans les enquêtes relatives aux candidats policiers, le courant ne passait pas entre la police fédérale chargée du recrutement et les zones de police. Il est important de déterminer ce que l'on attend de l'enquête réalisée par les policiers de quartier. Actuellement, aucun critère précis n'est spécifié.

M. Cumps aborde ensuite le chapitre des plaintes.

Il souligne que depuis quelques années, les plaintes reçues au Comité P sont transmises aux différents services de contrôle interne. Malgré cela, un grand nombre de plaintes arrivent encore au Comité P (+5 %). Ces plaintes sont transmises aux services de police afin qu'ils soient au courant des dysfonctionnements et que le service de contrôle interne compétent pour traiter les plaintes, puisse aider le chef de corps dans la gestion de son corps de police. Force est de constater toutefois que la plupart de ces plaintes ne sont pas fondées. Seuls 10 % des plaintes sont fondées et concernent les faits suivants: constatations non exactes, refus d'acter, impolitesse, ... Il est important d'insister sur l'attitude de la police.

Les plaintes démontrent également que certains policiers adoptent une attitude qui porte atteinte à l'image de la police. Il convient de remédier à ce problème par le biais de formations afin d'éviter que l'image de la police ne se dégrade davantage.

II. — DISCUSSION

A. Questions et remarques des membres

Un membre remercie le Comité P pour son rapport très fouillé. Il s'étonne du peu de femmes au sein des effectifs de police (14 % à la police de Mouscron). Les femmes policiers sont, en outre, cantonnées dans des tâches administratives.

Le membre fait remarquer que de plus en plus de femmes osent porter plainte à la suite de violences conjugales, de viols ou de mutilations diverses. Il n'est pas certain que ces femmes bénéficient d'un accueil adapté à la police. Envisage-t-on au sein de la police de prévoir un recrutement et une formation spécifiquement axée sur les violences faites aux femmes?

Het lid vraagt of de indienstneming van gemeenschapswachten door de gemeenten het mogelijk heeft gemaakt bepaalde politieactiviteiten te verlichten, bijvoorbeeld wat de overlast betreft.

De spreker stelt vast dat de politieagenten op het terrein de jongste jaren ontmoedigd zijn door een gebrek aan achting, niet alleen vanwege de bevolking maar ook van hun hiërarchie. Wat is in dat verband het gevoel van het Comité P?

Een tweede lid stelt vast dat het Comité P elk jaar dezelfde vaststellingen formuleert, bijvoorbeeld in verband met de rekrutering, de opleiding, de attitude van de politieagenten, de integriteit, de normvervaging enzovoort. Het Comité P wijst de officieren en de korpschefs met de vinger, omdat die voor de begeleiding van hun politieagenten geen interesse betonen. Vaak worden heel jonge onervaren politieagenten de straat op gestuurd.

Het lid betreurt eveneens de complexiteit van de tuchtprocedure.

Hij merkt op dat bepaalde aanbevelingen van het Comité P in elk jaarverslag opduiken. Hij vraagt zich af hoe de commissie voor een betere opvolging van deze aanbevelingen zou kunnen zorgen. Hij stelt voor de minister van Binnenlandse Zaken uit te nodigen, zodat zij de initiatieven uiteenzet die zij heeft genomen om de door het Comité P te berde gebrachte problemen te verhelpen.

De spreker stelt nog twee specifieke vragen.

— Wat gebeurt er in de praktijk als politieagenten worden aangezocht om gerechtsdeurwaarders bij te staan? Worden de politieagenten daarvoor betaald? Wordt het geld in een zwarte kas gestort? In dat opzicht merkt het lid op dat hij een wetsvoorstel heeft ingediend om dit probleem te verhelpen.

— De Brusselse politiezones hebben hun zonale meldkamer behouden. Heeft het Comité P vastgesteld dat die toestand in de praktijk tot problemen leidt? Zou een wijziging van het systeem of het sluiten van samenwerkingsakkoorden kunnen bijdragen tot een verbetering van de situatie?

Een derde lid feliciteert op zijn beurt al de leden van het Comité P voor hun jaarverslag dat het Parlement inlicht over de zowel politieke als operationele problemen.

Le membre demande si l'engagement de gardiens de la paix par les communes a permis d'alléger certaines activités de la police, par exemple en ce qui concerne les incivilités.

L'intervenant constate que ces dernières années les policiers de terrain sont découragés en raison d'un manque de considération non seulement de la population mais également de leur hiérarchie. Quel est le sentiment du Comité P à cet égard?

Un deuxième membre constate que d'année en année, le Comité P formule toujours les mêmes constatations, comme par exemple en ce qui concerne le recrutement, la formation, l'attitude des policiers, l'intégrité, l'estompement des normes,... Le Comité P pointe du doigt la responsabilité des officiers et des chefs de corps qui se désintéressent de l'accompagnement de leurs policiers. Ce sont souvent des jeunes policiers inexpérimentés qui sont envoyés sur le terrain.

Le membre déplore également la complexité de la procédure disciplinaire.

Il fait remarquer que certaines recommandations du Comité P se répète au fil des rapports annuels. Il se demande de quelle manière la commission pourrait assurer un meilleur suivi de ces recommandations. Il propose d'inviter la ministre de l'Intérieur afin qu'elle expose les initiatives qu'elle a prises pour remédier aux problèmes soulevés par le Comité P.

L'intervenant pose encore deux questions ponctuelles:

— Que se passe-t-il dans la pratique lorsque des policiers sont sollicités pour assister des huissiers de justice? Les policiers sont-ils rémunérés? L'argent est-il versé dans une caisse noire? À cet égard, le membre signale qu'il a déposé une proposition de loi visant à remédier à ce problème.

— Les zones de police bruxelloises ont conservé leur dispatching zonal. Le Comité P a-t-il constaté que cette situation posait problème dans la pratique? Une modification du système ou la conclusion d'accords de coopération contribueraient-elles à améliorer la situation?

Un troisième membre félicite à son tour les membres du Comité P pour leur rapport annuel qui informe le parlement sur les problèmes tant opérationnels que politiques.

Hij vraagt of het opportuun is de zonale meldkamers in Brussel te handhaven, nu men CIC's heeft opgericht.

Hij herinnert eraan dat de Administratie der douane en accijnzen niet is geslaagd in de bestrijding van de mensenhandel. Bovendien betwist de douane de bevoegdheid van het Comité P ten aanzien van personeelsleden die geen officier van gerechtelijke politie zijn. Wat denkt de minister van Financiën daarvan?

De spreker vraagt nadere uitleg over de passage in het observatoriumverslag, waar in het hoofdstuk over de integriteit staat: "Het Vast Comité P is het aan zichzelf verplicht om deze commissie te informeren over zijn vaststelling dat de normen steeds meer vervagen, jammer genoeg ook in hoofde van de top van de politie, en dit niettegenstaande deze ambtenaren verondersteld worden een voorbeeld te zijn voor de politieambtenaren die ze leiden." Deze bewering gaat heel ver en zou bij een externe lezer vragen kunnen doen rijzen.

Tot slot vraagt de spreker of men uit de controles van de woonplaatsen beleidsconclusies kan trekken.

Een vierde lid vraagt bijzonderheden over het protocolakkoord tussen het Comité P en de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie³.

Hij vraagt dat de voorzitter van de commissie de vaste comités van Kamer en Senaat schriftelijk zou verzoeken binnen de vijftien dagen na de bespreking van het jaarverslag van het Comité P in de begeleidingscommissies bijeen te komen, teneinde de minister van Binnenlandse Zaken te ondervragen over de maatregelen die zij van plan is te nemen om in te gaan op de aanbevelingen van het Comité P (met name betreffende de douane of de controles van de woonplaatsen).

Een vijfde lid sluit zich aan bij het idee van de vorige spreker om de minister van Binnenlandse Zaken te ondervragen over de opvolging van de aanbevelingen. Hij verheugt zich over de inhaaloperatie van het Comité P, wat de voorstelling van het jaarverslag in kalenderjaren betreft.

Hij stelt vast dat het jaarverslag 2008 vooral het basiswerk van de politie betreft (interventies, intake, opleiding en logistiek), wat essentieel is als men wil dat de burger opnieuw vertrouwen in de democratische instellingen krijgt. Hij zou het nuttig vinden mocht het Comité P in zijn volgend jaarverslag de aanbevelingen van de jongste vijf jaar opnemen en aangeven welk

³ Hierna aangegeven met de afkorting AIG.

Il demande s'il est opportun de maintenir les dispat-chings zonaux à Bruxelles dès lors que l'on a créé les CIC.

Il rappelle que d'administration des Douanes et Ac-cises a échoué dans la lutte contre la traite des êtres hu-mains. En outre, les Douanes contestent la compétence du Comité P à l'égard de membres de son personnel qui ne sont pas officiers de police judiciaire. Qu'en pense le ministre des Finances?

L'intervenant demande des précisions sur le passage du rapport d'activités qui mentionne dans le chapitre sur l'intégrité: "Le Comité P se doit d'éclairer cette même Commission (commission d'accompagnement spécial de la Chambre) quant à sa constatation selon laquelle les normes s'estompent de plus en plus fréquemment, cela malheureusement dans le chef de hauts dirigeants de police alors que ces derniers sont censés être une valeur d'exemple pour les fonctionnaires de police qu'ils dirigent.". Cette affirmation va très loin et pourrait sus-citer des questions dans le chef d'un lecteur extérieur.

Enfin, l'orateur demande si le contrôle des domici-liations permet de tirer des conclusions en matière de politique.

Un quatrième membre demande des précisions sur le protocole d'accord entre le Comité P et l'Inspection générale de la police fédérale et de la police locale³.

Il demande que le président de la commission de-mande par écrit que les commissions permanentes de la Chambre et du Sénat se réunissent dans les quinze jours qui suivent la discussion du rapport annuel du Comité P au sein des commissions d'accompagnement afin d'interroger la ministre de l'Intérieur sur les me-sures qu'elles envisage de prendre pour répondre aux recommandations du Comité P (notamment en ce qui concerne les Douanes ou les domiciliations).

Un cinquième membre se rallie à l'idée de l'orateur précédent d'interroger la ministre de l'Intérieur sur le suivi des recommandations. Il se réjouit de l'opération de rattrapage du Comité P en ce qui concerne la présen-tation de rapport annuel sur base d'années calendriers.

Il constate que le rapport annuel 2008 concerne en majorité le travail de base de la police (interventions, accueil, formation et logistique) qui est essentiel si l'on veut que le citoyen reprenne confiance dans les institu-tions démocratiques. Il estime qu'il serait utile que dans son prochain rapport annuel, le Comité P reprenne ses recommandations des cinq dernières années et indique

³ Ci-après: "l'AIG".

gevolg daaraan is gegeven. Bovendien zou het interessant zijn mochten de vaststellingen die het Comité betreffende een bepaalde politiezone formuleert, ook in de andere politiezones worden geëvalueerd, teneinde een gedragscode op te stellen.

Een zesde lid maakt een opmerking over het probleem van de reserve aan politieagenten. Hij beklemtoont dat het sturen van politieagenten, op het onverwachts, om de gevangenisbewakers te vervangen, de werking van de politiezone verstoort. In de grote steden zouden bepaalde moeilijker zones ten minste een peloton van 40 man (24 uur op 24 uur, en 365 dagen per jaar), evenals een brandweerauto vereisen. Vóór de politiehervorming beschikte de rijkswacht permanent over een mobiele brigade van 1 400 man. Thans beschikt de politie niet meer over een reserve, wat problemen kan doen rijzen, als zich in verschillende grote steden gelijktijdig incidenten voordoen.

Wat is in dat verband het advies van het Comité P?

De spreker meldt dat de gemiddelde delinquentie in zijn politiezone de jongste drie jaar met 8 % is gedaald; het aantal gewapende overvallen is daarentegen in twee jaar tijd verdubbeld. De daders zijn almaar jonger en beschikken, in tegenstelling tot de politie, over oorlogswapens. De kogelvrije vesten van de politie zijn niet bestand tegen de kogelinslagen van oorlogswapens. Bovendien zijn die wapens zeer gemakkelijk te vinden op de markt. Door de aanwezigheid van die wapens op de markt is de krachtsverhouding tussen de misdadigers en de politie volkomen ongelijk. Er moet een oplossing worden gevonden.

Een zevende spreker vraagt of het Comité P vaststellingen heeft gedaan inzake de politie die in de gerechtelijke onderzoeken werkt. Beschikt men over voldoende politieagenten om de gerechtelijke onderzoeken uit te voeren? Klopt het dat de politieagenten al te makkelijk telefoontaps voorstellen aan de onderzoeksrechter en zodoende het subsidiariteitsbeginsel over het hoofd zien?

De spreker herinnert eraan dat na de politiehervorming van 2000 de begroting voor de politiediensten fors werd opgetrokken. Komt het het Comité P toe een kosten-batenanalyse te maken van die hervorming?

Tot slot protesteert de spreker tegen het verschil in ingesteldheid van de politie in diverse steden, meer bepaald bij het verbaliseren van overtredingen inzake betalend parkeren. De politie van Leuven is immers onverzettelijk als een autobestuurder de toegestane parkeertijd met enkele minuten overschrijdt. In Brus-

quel suivi y a été réservé. En outre, il serait intéressant que les constatations que, le Comité formule concernant une zone de police donnée, soient également évaluées dans les autres zones de police afin de formuler un code de bonnes pratiques.

Un sixième membre formule une remarque sur le problème de la réserve de policiers. Il souligne que l'envoi de policiers, à l'improviste, pour remplacer les gardiens de prison, perturbe le fonctionnement de la zone de police. Dans les grandes villes, certaines zones plus difficiles nécessiteraient au minimum un peloton de 40 hommes, 24H/24H et 365 jours par an ainsi qu'une auto-pompe. Avant la réforme des polices, la gendarmerie disposait en permanence d'une brigade mobile de 1 400 hommes. Actuellement, la police ne dispose plus d'une réserve, ce qui risque de poser problème si des incidents se produisent dans plusieurs grandes villes simultanément.

Quel est l'avis du Comité P à cet égard?

L'orateur signale que dans sa zone de police, la délinquance moyenne est en recul de 8 % ces trois dernières années; en revanche les attaques à main armée ont, quant à elles, doublé en deux ans. Ces faits sont commis par des auteurs de plus en plus jeunes et équipés d'armes de guerre dont la police ne dispose pas. Les gilets pare-balles de la police ne sont pas faits pour résister à des impacts d'armes de guerre. Ces armes sont, en outre, très faciles à trouver sur le marché. La présence de ces armes sur le marché rend le rapport de forces entre les délinquants et la police tout à fait inégal. Il convient de trouver une solution.

Un septième intervenant demande si le Comité P a fait des constatations en ce qui concerne la police qui travaille dans les enquêtes judiciaires. Dispose-t-on de policiers en suffisance pour effectuer les enquêtes judiciaires? Est-il exact que les policiers proposent trop facilement des écoutes téléphoniques au juge d'instruction, négligeant de la sorte le principe de subsidiarité?

L'intervenant rappelle qu'après la réforme des polices de 2000, le budget des polices a fortement augmenté. Appartient-il au Comité P de réaliser une évaluation des coûts/bénéfices de cette réforme?

Enfin, l'intervenant s'insurge contre la différence d'attitude de la police dans différentes villes, notamment en ce qui concerne la verbalisation des infractions de stationnement payant. En effet, la police de Louvain est très intransigente lorsqu'un automobiliste dépasse de quelques minutes le temps de parking autorisé alors

sel is de politie minder streng. Waarom dat verschil in behandeling?

Een laatste spreker is van mening dat het Comité P terecht pleit voor doeltreffender en beter gedefinieerde diensten voor interne controle. Mocht er een betere interne controle zijn, dat zouden er binnen de politie minder klachten en disfuncties zijn. In de lokale politiekorpsen kan de interne controle alleen doeltreffend zijn als ze wordt geleid door iemand die volkomen onafhankelijk is van zijn collega's. Moet niet worden bepaald dat een dienst voor interne controle in een lokale politiedienst alleen mag worden geleid door mensen die er zeker van zijn na afloop van hun mandaat met pensioen te kunnen gaan of door mensen die, nog vóór de aanvang van hun ambt, de garantie krijgen dat ze bij een andere korps van de lokale politie zullen worden ingedeeld?

Vervolgens bekijkt de spreker het punt van het informatiebeheer. Het Comité P constateert dat inspanningen werden geleverd op het vlak van de uitsplitsing van dossiers en dat duizenden achterhaalde persoonsgegevens werden gewist. Het Comité P wijst er in zijn jaarverslag op dat de algemene kwaliteit van de informatie ongetwijfeld nog kan worden verbeterd, vooral in de politiezones, maar tot dusver is daar niets van te merken. Dat een reactie uitblijft, is des te verontwaardigender omdat die conclusies al in de aanbevelingen van het jaarverslag 2006 stonden. De spreker vraagt welk parlementair initiatief de commissie zou kunnen nemen om die situatie te verhelpen.

Ten slotte wijst de spreker erop dat de toepassing van de tuchtregels veel te complex is. Hij vraagt of het Comité P aandacht besteedt aan de disciplinaire gevolgen die worden gegeven aan de dossiers die het naar de politiekorpsen terugzendt. Zou de wet van 13 mei 1999 houdende het tuchtstatuut van de personeelsleden van de politiediensten (*Belgisch Staatsblad* van 16 juni 1999) niet moeten worden gewijzigd? De spreker vreest dat de normvervaging zich veralgemeent als er geen sancties zijn.

B. Antwoorden van het Vast Comité P en replieken

De heer Bart Van Lijsebeth, voorzitter van het Vast Comité P, deelt mee dat hij een schriftelijk antwoord zal verstrekken over de aanwezigheid van vrouwen binnen de politie.

Hij preciseert dat er over het algemeen weinig overleg is tussen de gemeenschapswachten en de politiediensten. De verklaring daarvoor is dat die twee instanties verschillende doeleinden hebben. Gemeenschapswachten doen immers meer aan bemiddeling en

qu'elle est beaucoup plus laxiste à Bruxelles. Pourquoi une telle différence de traitement?

Un dernier membre estime que le Comité P a raison de plaider en faveur de services de contrôle interne plus performants et mieux définis. En effet, s'il y avait un meilleur contrôle interne, il y aurait moins de plaintes et de dysfonctionnement dans la police. Dans les corps de police locale, le contrôle interne ne peut être efficace que s'il est dirigé par une personne qui jouit d'une indépendance totale par rapport à ses collègues. Ne conviendrait-il pas de prévoir que ne peuvent diriger un service de contrôle interne dans une police locale que des personnes qui sont assurées d'accéder à la pension au terme de leur mandat ou des personnes ayant la garantie, avant même de débiter leur fonction, d'être affectées dans un autre corps de la police locale?

L'intervenant pose ensuite la question de la gestion de l'information. Le Comité P constate que des efforts de ventilation ont été faits et que des milliers de données personnelles périmées ont été effacées. Le Comité P souligne dans son rapport annuel que la qualité générale de l'information peut sans conteste encore s'améliorer, surtout dans les zones de police, mais à l'heure actuelle, on n'a encore rien vu venir. Cette absence de réaction inquiète d'autant plus que ces conclusions figuraient déjà dans les recommandations du rapport annuel de 2006. Le membre demande quelle initiative parlementaire la commission pourrait prendre pour remédier à cette situation.

Enfin, l'intervenant souligne le caractère trop complexe de la mise en oeuvre de la discipline. Il demande si le Comité P s'intéresse aux suites disciplinaires données aux dossiers qu'il renvoie dans les corps de police. Ne faudrait-il pas modifier la loi du 13 mai 1999 portant le statut disciplinaire des membres des services de police (*MB*. 16.06 1999)? Le membre craint que faute de sanctions, l'estompement de la norme ne se généralise.

B. Réponses du Comité permanent P et répliques

M. Bart Van Lijsebeth, président du Comité permanent P, annonce qu'il fournira une réponse écrite sur la présence des femmes au sein de la police.

Il précise qu'en général, il y a peu de concertation entre les gardiens de la paix et les services de police. Cela s'explique par la finalité différente des deux instances. En effet, les gardiens de la paix font plutôt de la médiation et tentent de trouver des solutions à l'amiable

proberen met de bevolking tot minnelijke oplossingen te komen, terwijl de optredens van de politie vaak van repressieve aard zijn.

De heer Van Lijsebeth bevestigt het gevoel van ontmoediging bij sommige politieagenten aan de basis. In dat opzicht speelt de persoon van de korpschef regelmatig een doorslaggevende rol. Tijdens de selectieprocedure van de korpschefs moet men ervoor zorgen dat een persoon wordt gekozen die zijn rol op dat vlak vervult.

De heer Van Lijsebeth is verheugd over het voorstel van verschillende leden een tabel op te stellen van de aanbevelingen die het Comité P al sinds verscheidene jaren doet, teneinde daarover te debatteren met de minister van Binnenlandse Zaken. Namens het Comité P geeft hij aan dat hij voorrang zal geven aan de totstandkoming van een synoptische tabel van de aanbevelingen. Het ligt voor de hand dat onder al die aanbevelingen keuzes zullen moeten worden gemaakt. De nadruk zal worden gelegd op concrete en realiseerbare aanbevelingen.

Voorzitter François-Xavier de Donnea, (MR-Kamer) vraagt dat het Comité P in die tabel aangeeft welke wetten eventueel zouden moeten worden gewijzigd om aan die aanbevelingen tegemoet te komen.

De heer Van Lijsebeth bevestigt dat in de praktijk geen eenvormigheid bestaat inzake de bijstand van politieagenten aan gerechtsdeurwaarders. Op dat vlak zou wetgevend moeten worden opgetreden. De heer Van Lijsebeth is in dat opzicht verheugd dat een wetsvoorstel werd ingediend.

Vervolgens antwoordt *de heer Herman Daens, lid van het Vast Comité P*, op de vragen in verband met het gelijktijdig bestaan van de meldkamers en van de CIC's. Hij herinnert eraan dat zelfs na de oprichting van de CIC's de grote politiezones hun eigen meldkamers hebben behouden en ze zelfs hebben verder uitgebouwd.

Het Comité P heeft in het kader van die problematiek onderzoeken uitgevoerd over het ASTRID-systeem en de CIC's. Uit die onderzoeken blijkt dat er niet alleen op het vlak van de structuren verschillen bestaan, maar ook op dat van de kwaliteit. In afwachting van een toezichtsonderzoek naar de totaalproblematiek van het aspect cc-lokale dispatching stelt de heer Daens "*Never change a winning team*".

De heer Guy Cumps, ondervoorzitter van het Comité P, preciseert dat hij in verband met de mensenhandel

avec la population alors que les interventions de la police ont un caractère souvent répressif.

M. Van Lijsebeth confirme le sentiment de découragement chez certains policiers de base. À cet égard, la personne du chef de corps joue souvent un rôle prépondérant. Lors de la procédure de sélection des chefs de corps, il faut être attentif à choisir une personne qui remplit son rôle à ce niveau.

M. Van Lijsebeth se réjouit de la proposition émise par plusieurs membres de dresser un tableau des recommandations formulées par le Comité P depuis plusieurs années afin d'en débattre avec la ministre de l'Intérieur. Au nom du Comité P, il déclare qu'il donnera priorité à la rédaction d'un tableau synoptique des recommandations. Il va de soi que parmi toutes les recommandations, il conviendra de faire des choix. L'accent sera mis sur des recommandations concrètes et réalisables.

M. François-Xavier de Donnea, président (MR-Ch), demande que le Comité P précise dans ce tableau quelles sont les lois qu'il conviendrait éventuellement de modifier pour rencontrer les recommandations.

M. Van Lijsebeth confirme que dans la pratique, aucune uniformité n'existe en ce qui concerne l'assistance des policiers aux huissiers de justice. Il conviendrait de légiférer en la matière. M. Van Lijsebeth se réjouit à cet égard du dépôt d'une proposition de loi.

M. Herman Daens, membre du Comité P répond ensuite aux questions relatives à la concomitance des dispatchings et des CIC. Il rappelle que même après la création des CIC, les grandes zones de police ont conservé et même développé leurs propres dispatchings.

Dans cette problématique, le Comité P a effectué une enquête concernant le système ASTRID et une enquête concernant les CIC. Il ressort de ces enquêtes que des différences existent non seulement au niveau de la structure mais également au niveau de la qualité. En attendant une enquête de contrôle sur la problématique globale de l'aspect cc-dispatching local, M. Daens estime "*Never change a winning team*".

M. Guy Cumps, vice-président du Comité P, précise qu'en ce qui concerne la traite des êtres humains, il

opnieuw contact zal opnemen met de administrateur der Douane en Accijnzen en dat hij de commissie op de hoogte zal houden.

Wat de bevoegdheid van het Comité P ten aanzien van de Administratie der douane en accijnzen betreft, bevestigt hij dat daarover een meningsverschil bestaat tussen het Comité P en de administrateur der Douane en Accijnzen. De heer Cumps zal daarover contact nemen met de minister van Financiën om de situatie te verduidelijken. De vraag werd ook aan de Kamervoorzitter voorgelegd.

Volgens *de heer Van Lijsebeth* zal het Comité P de commissie een wetswijziging voorstellen, indien de meningsverschillen tussen de beide instanties aanhouden.

Een lid vraagt dat de commissie op de hoogte wordt gehouden van de uitkomst van het gesprek met de directeur-generaal der Douane en Accijnzen.

De heer Cumps brengt in herinnering dat het comité P verschillende dossiers heeft onderzocht met betrekking tot verbazingwekkende bevorderingen binnen de AIG. In één specifiek geval heeft het Comité P beslist het dossier te bezorgen aan het parket van de procureur des Konings van Brussel, omdat het van oordeel was dat overtredingen waren begaan. De latere evolutie in deze zaak heeft het vermoeden van het Comité P bevestigd, want twee mensen werden in verdenking gesteld. De heer Cumps zal over deze dossiers een in voorzichtige bewoordingen geformuleerd verslag uitbrengen.

Wat de controle op de domiciliëringen betreft, vindt *de heer Emile Dejeansart, adviseur bij het Vast Comité P*, het van belang de commissie gerust te stellen: het Comité P heeft wel degelijk het vaste voornemen om volledige klaarheid te scheppen over de aan het licht gebrachte onregelmatigheden. Zo zal in alle politiezones een toezichtsonderzoek worden gestart, om een lijst op te maken van de vastgestelde fouten of tekortkomingen, alsook om na te gaan wat de oorzaken ervan zijn en hoe er zowel tuchtrechtelijk als strafrechtelijk en/of organisationeel tegen kan worden opgetreden. Voorts zal een tevredenheidsenquête worden uitgevoerd bij de mensen die al dan niet te maken hebben gekregen met een wijkagent die de domiciliëringen en enquêtes moet uitvoeren. Eindbedoeling daarvan is een gedragscode uit te werken. De heer Dejeansart denkt dat hij de commissie eind dit jaar volledige informatie daaromtrent kan bezorgen.

De heer Van Lijsebeth preciseert dat de ontwerp-richtlijn betreffende de bevoegdheidsverdeling inzake gerechtelijke opdrachten tussen de Dienst Enquêtes P en de AIG aan de minister van Binnenlandse Zaken en

reprendra contact avec l'administrateur des Douanes et Accises et informera la commission.

En ce qui concerne la compétence du Comité P vis-à-vis de l'administration des Douanes et Accises, il confirme qu'une divergence d'opinion subsiste entre le Comité P et l'administrateur des Douanes et Accises. À cet égard, M. Cumps prendra contact avec le ministre des Finances pour clarifier la situation. La question a également été soumise au président de la Chambre.

M. Van Lijsebeth déclare que si les divergences de vues persistent entre les deux instances, le Comité P proposera une modification de la loi à la commission.

Un membre demande que la commission soit tenue informée du contact avec le directeur général des Douanes et Accises.

M. Cumps rappelle que le Comité P a traité plusieurs dossiers concernant des promotions surprenantes au sein de l'AIG. Dans un cas en particulier, le Comité P a décidé de transmettre le dossier au parquet du Procureur du Roi de Bruxelles car il a estimé que des infractions avaient été commises. Les faits survenus ultérieurement ont donné raison au Comité P étant donné que deux personnes ont été inculpées. M. Cumps fera un rapport prudent sur ces dossiers.

En ce qui concerne le contrôle des domiciliations, *M. Emile Dejeansart, conseiller au Comité permanent P*, tient à rassurer la commission sur la détermination du Comité P de faire la clarté sur les dérapages qui ont été constatés. C'est ainsi qu'une enquête de contrôle sera réalisée sur l'ensemble des zones de police afin d'une part, d'établir un catalogue des fautes ou manquements constatés, d'en rechercher les causes et d'examiner de quelle manière y remédier tant sur le plan disciplinaire que sur le plan pénal et/ou organisationnel. Une enquête de satisfaction sera également réalisée auprès des personnes qui ont été confrontées ou non aux agents de quartier chargés de faire les enquêtes de domiciliation, l'objectif étant d'établir un code de bonne conduite. M. Dejeansart pense pouvoir transmettre des informations plus complètes à la commission à la fin de l'année.

M. Van Lijsebeth précise que le projet de directive concernant la répartition des compétences entre le Service d'enquêtes P et l'AIG en ce qui concerne les devoirs dans le domaine judiciaire a été transmis à la ministre

aan de voorzitter van de begeleidingscommissie werd bezorgd. Hij herinnert eraan dat die mogelijkheid tot bevoegdheidsverdeling is vervat in de wet van 18 juli 1991 maar nooit in de praktijk werd gebracht. Een akkoord over een duidelijke bevoegdheidsverdeling kan de betrekkingen tussen de beide instanties alleen maar ten goede komen.

Voorts bevestigt de heer Van Lijsebeth dat in een aantal gevallen de vaststellingen in één politiezone perfect kunnen worden geëxtrapoleerd naar de andere zones om aldus tot een algemeen geldende gedragscode te komen. Daar zal rekening mee worden gehouden bij de opmaak van de aanbevelingen.

Wat de reserve betreft, stelt de heer Van Lijsebeth voor de in het verleden gevoerde onderzoeken te actualiseren en in dat verband specifiek aandacht te besteden aan de situatie in Brussel.

Mevrouw Diane Reynders, lid van het Vast Comité P, bevestigt dat een toezichtsonderzoek loopt naar het vraagstuk van de inzet van politiemensen in de gevangenissen bij stakingen van de cipiers. Ze beklemtoont dat de toegenomen criminaliteit van de jongste jaren ook een weerslag heeft op de cipiers, die daardoor vaak staken en tijdelijk moeten worden vervangen door politiemensen. Bij de politiehervorming werd het bieden van versterking aan de gevangenissen niet beschouwd als een specifieke taak voor de federale politie, maar als een taak voor alle politiekorpsen. In sommige gevallen doen zich problemen voor omdat de geest van de wet niet wordt nageleefd. Op grond daarvan moeten de politiemensen optreden wanneer zich in de gevangenissen specifieke omstandigheden voordoen, te weten bij oproer en onrust.

Bovendien legt de wet een zekere vorm van subsidiariteit en evenredigheid op, wanneer politiemensen in de gevangenissen worden ingezet. In zijn onderzoek moet het Comité P er nauwlettend op toezien dat de wet naar behoren wordt toegepast en, via een internationale vergelijking, nagaan of de politiediensten wel altijd kunnen worden ingezet om de taken van de cipiers over te nemen. Voorts moet worden nagedacht over het verschil tussen het beroep van politieagent en dat van penitentiair beambte, teneinde beide beroepen niet met elkaar te verwarren. Bijzondere aandacht moet in het toezichtsonderzoek uitgaan naar de deontologie en de opleiding van de politiemensen, alsook naar de manier waarop zij omgaan met agressiviteit en minderheden.

De heer Van Lijsebeth preciseert dat het eindrapport van dat toezichtsonderzoek wellicht in de loop van april 2010 aan de minister van Justitie kan worden bezorgd.

de l'Intérieur ainsi qu'au président de la commission d'accompagnement. Il rappelle que cette possibilité de répartition est inscrite dans la loi du 18 juillet 1991 mais n'a jamais été mise en pratique. Un accord sur une répartition claire ne peut être que bénéfique pour les bonnes relations entre les deux instances.

M. Van Lijsebeth confirme que, dans un certain nombre de cas, les constatations faites dans une zone de police peuvent très bien être extrapolées dans les autres zones afin de mettre en place un code de bonnes pratiques. Il en sera tenu compte dans la rédaction du tableau des recommandations.

En ce qui concerne la réserve, M. Van Lijsebeth propose d'actualiser les enquêtes réalisées par le passé avec une attention particulière pour la situation de Bruxelles.

Mme Diane Reynders, membre du Comité permanent P, confirme qu'une enquête de contrôle est en cours sur le problème de l'affectation de policiers dans les prisons en cas de grève des gardiens. Elle souligne que le durcissement de la criminalité des dernières années a également des conséquences sur les gardiens de prisons qui mènent régulièrement des actions de grève et doivent être temporairement remplacés par des policiers. Lors de la réforme des polices, le renfort dans les prisons n'a pas été considéré comme une tâche spécialisée de la police fédérale mais de tous les corps de police. Dans certains cas, des problèmes peuvent survenir lorsque la philosophie de la loi n'est pas respectée. Le philosophie de la loi sous-tend que les policiers doivent intervenir dans des circonstances spécifiques à savoir, en cas d'émeutes et de désordres (*oproer en onrust*).

En outre, la loi prévoit également qu'en cas d'affectation de policiers dans les prisons, il convient d'appliquer une certaine forme de subsidiarité et de proportionnalité. Dans son enquête, le Comité P doit être attentif à vérifier si la loi est bien appliquée et si, dans le contexte international, les services de police peuvent toujours être mobilisés pour accomplir des tâches de gardiens de prison. Il convient de réfléchir à la différence entre la fonction de policier et celle de fonctionnaire pénitentiaire, afin de ne pas confondre les rôles. Une attention particulière sera accordée dans l'enquête de contrôle à la déontologie des policiers, à leur formation, à la gestion de l'agressivité et à l'attitude face à des minorités.

M. Van Lijsebeth précise que le rapport final de cette enquête de contrôle pourra probablement être transmis au ministre de la Justice dans le courant du mois

Hij wijst erop dat het onderzoek door de minister van Justitie werd gelast, wat impliceert dat, overeenkomstig de wet van 18 juli 1991, het Comité 60 dagen moet wachten vooraleer het de resultaten van het onderzoek aan de begeleidingscommissie bezorgt. Wel kan het Comité P de voorzitter van de begeleidingscommissie onverwijld in kennis stellen van de krachtlijnen van het rapport, wat in de loop van april in principe zal gebeuren.

De heer Cumps preciseert dat de politiezones van Ukkel, Bosvoorde en Oudergem zeer goed worden beheerd en dat het intern toezicht er goed verloopt. De toename van de criminaliteit vergt een krachtadiger optreden van de magistratuur, inzonderheid om demotivatie te voorkomen bij de politiemensen die misdadigers hebben opgepakt.

Een lid vraagt het comité P sneller werk te maken van zijn onderzoek naar de reactie van de politie op de toenemende illegale handel in oorlogswapens.

Een andere spreker voegt daaraan toe dat ook binnen de OVSE initiatieven moeten worden genomen, met name onderzoek in voormalige Sovjetstaten of in sommige landen van het Midden Oosten waar zich de fabrieken bevinden waar die oorlogswapens worden vervaardigd.

De heer Van Lijsebeth bevestigt dat er een toezichts-onderzoek komt.

Vervolgens legt *de heer Van Lijsebeth* uit dat het Comité P niet zomaar kan onderzoeken hoe de gerechtelijke autoriteiten in gerechtelijke onderzoeken politiemensen inzetten. Ter illustratie verwijst hij naar de zaak van de moord op Annick Van Uytsel, waarin de minister van Justitie en de begeleidingscommissie het Comité P hebben opgedragen een toezichtsonderzoek uit te voeren naar het optreden van de politiediensten. Bij aanvang van dat onderzoek rees het probleem van het recht op inzage van het strafdossier. Na verscheidene contacten hebben de gerechtelijke autoriteiten het Comité toegang gegeven tot het dossier. In die zaak onderzoekt het Comité P het politieoptreden en de wijze waarop de beschikbare gegevens werden gebruikt. Het zou onjuist zijn te willen doen geloven dat het Comité P in alle dossiers op die manier wenst op te treden. Het is wenselijk een dergelijk optreden door het Comité P voor te behouden aan strafzaken waarin ernstige tekortkomingen in het politieoptreden werden vastgesteld.

De heer Van Lijsebeth denkt op basis van zijn ervaring te kunnen stellen dat, inzake politiecapaciteit, de vraag altijd groter zal zijn dan het aanbod, waardoor

d'avril 2010. Il attire l'attention sur le fait qu'étant donné que cette enquête de contrôle a été initiée à la demande du ministre de la Justice, la loi du 18 juillet 1991 prévoit que le Comité P attende 60 jours avant de communiquer les résultats de son enquête à la commission d'accompagnement. Toutefois, le Comité P peut informer directement le président de la commission d'accompagnement du contenu de son rapport; ce qui sera en principe fait dans les grandes lignes dans le courant du mois d'avril.

M. Cumps précise que les zones de police d'Uccle, Boitsfort et Auderghem sont très bien gérées et le contrôle interne fonctionne bien. Face à l'augmentation de la criminalité, une réaction plus musclée doit venir de la magistrature afin d'éviter notamment le découragement des policiers qui ont arrêté les malfaiteurs.

Un membre demande au Comité P de diligenter une enquête sur la réaction de la police face à l'augmentation du trafic d'armes de guerre.

Un autre intervenant ajoute que des actions doivent être menées au niveau de l'OSCE afin de mener des enquêtes dans les pays de l'ancienne Union soviétique ou dans certains pays du Moyen-Orient où sont situées les usines où ces armes de guerre sont fabriquées.

M. Van Lijsebeth confirme qu'une enquête de contrôle sera ouverte.

Ensuite, *M. Van Lijsebeth* met en évidence qu'il est délicat pour le Comité P de juger de la manière dont les autorités judiciaires emploient des policiers dans des enquêtes judiciaires. Il cite en exemple le dossier concernant le meurtre d'Annick Van Uytsel dans lequel le ministre de la Justice ainsi que la commission d'accompagnement ont chargé le Comité P de réaliser une enquête de contrôle en ce qui concerne l'intervention des services de police. D'emblée dans cette enquête, s'est posée la question de l'accès au dossier pénal. Après divers contacts, les autorités judiciaires ont donné accès au dossier au Comité P. Dans ce dossier, le Comité P examine l'intervention de la police ainsi que l'exploitation des données. Il serait faux de faire croire que le Comité P souhaiterait intervenir dans tous les dossiers judiciaires. Il serait indiqué de réserver une telle intervention du Comité P aux enquêtes pénales dans lesquelles de graves dysfonctionnements ont été constatés au niveau de la police.

M. Van Lijsebeth pense pouvoir dire, compte tenu de son expérience, qu'en matière de capacité policière, la demande sera toujours supérieure à l'offre de sorte

altijd prioriteiten zullen worden vastgesteld en een selectie zal moeten worden gemaakt als het erop aankomt te beslissen welke dossiers worden behandeld. De heer Van Lijsebeth is ervan overtuigd dat de capaciteitsproblemen, zeker in de gedeconcentreerde diensten van de federale politie, veel te maken hebben met de omvang van die diensten. Als men de omvang van de gerechtelijke entiteiten uitbreidt, moet men ook de omvang van die politie-entiteiten uitbreiden met het oog op specialisatie en op een optimale bezetting.

Aangaande de beschikbare middelen stelt de heer Van Lijsebeth dat verschillende instanties al een kosten-batenanalyse van de politiehervorming hebben gemaakt. Het is opvallend dat de loonkosten een te groot percentage van de beschikbare budgettaire middelen opslorpen, en dat zulks ten koste gaat van logistiek en infrastructuur. Het is de taak van de politieke overheid eventueel maatregelen te nemen om die situatie recht te trekken.

Aangaande de opmerking van een lid dat de Leuvense politie parkeerovertredingen veel strenger aanpakt dan de Brusselse, wijst de heer Van Lijsebeth erop dat de politie prioriteiten moet stellen naar gelang van de beschikbare capaciteit.

Een lid merkt op dat in Brussel de burgerlijke ongehoorzaamheid stilaan zo groot is dat de politie machteloos staat. Uit sociologische studies blijkt dat wanneer 5 % van de bevolking burgerlijk ongehoorzaam is, daar geen enkele politiemacht tegenop kan. Dat neemt niet weg dat de politie het voorbeeld moet geven, wat niet altijd het geval is in Brussel, waar politievoertuigen geregeld op de trottoirs of dubbel geparkeerd staan.

Gelet op het aantal overtredingen seponereert het parket bijna alle zaken, wat de gemeenten ertoe aanzet administratieve boetes uit te schrijven.

De heer Cumps antwoordt vervolgens op de vragen in verband met het intern toezicht. Hij herinnert eraan dat het intern toezicht bedoeld is om de korpschef te helpen bij het beheer van zijn korps. Niettemin verdient het de voorkeur dat klachten worden behandeld door een externe toezichtsinstantie, zoals het Comité P of de AIG. Het is belangrijk dat het Comité P het overzicht kan bewaren over de werking van het intern toezicht op nationaal niveau, zodat het meer delicate dossiers uit handen kan geven. Het is essentieel dat de verantwoordelijke van de dienst intern toezicht onberispelijk is, voldoende anciënniteit heeft om door zijn agenten te worden aanvaard, en niet uit is op een bevordering, waardoor hij zich in een afhankelijkheidssituatie zou bevinden.

qu'il faudra toujours fixer des priorités et faire une sélection dans les dossiers à traiter. M. Van Lijsebeth est convaincu, certainement en ce qui concerne les services déconcentrés de la police fédérale que les problèmes de capacité sont fortement liés à la taille de ces entités. Si on élargit la taille des entités judiciaires, il convient également d'élargir la taille de ces entités de police afin de permettre une spécialisation et une occupation optimale.

En ce qui concerne les moyens disponibles, M. Van Lijsebeth déclare qu'une analyse coûts-bénéfices de la réforme des polices a été déjà réalisée par différentes instances. Il est frappant de constater que les coûts salariaux absorbent un pourcentage trop élevé des moyens budgétaires disponibles, au détriment de la logistique et de l'infrastructure. Il appartient aux instances politiques de prendre éventuellement des mesures afin de rééquilibrer la situation.

Un membre a dénoncé le fait que la police de Louvain intervenait de manière beaucoup plus sévère qu'à Bruxelles en ce qui concerne les infractions de stationnement. M. Van Lijsebeth signale que la police doit fixer des priorités en fonction de la capacité disponible.

Un membre fait remarquer qu'à Bruxelles, la désobéissance civile atteint de telles proportions que la police ne peut plus y faire face. Des études sociologiques ont démontré que lorsque 5 % de la population se livre à de la désobéissance civile, aucune force de police ne peut y répondre. Il est vrai que la police doit montrer l'exemple, ce qui n'est pas toujours le cas à Bruxelles où l'on constate régulièrement des véhicules de police stationnés sur les trottoirs ou en double file.

Compte tenu du nombre d'infractions, le parquet classe presque toutes les affaires, ce qui incite les communes à prendre des amendes administratives.

M. Cumps répond ensuite aux questions sur le contrôle interne. Il rappelle que le rôle du contrôle interne est d'aider le chef de corps dans la gestion de son corps de police. Il est cependant préférable que les plaintes soient traitées par une instance de contrôle externe, telle que le Comité P ou l'AIG. Il est important que le Comité P ait une vue d'ensemble du fonctionnement du contrôle interne au niveau national afin de pouvoir déléguer des dossiers plus délicats. Il est primordial que le responsable du service de contrôle interne soit irréprochable, qu'il ait une ancienneté suffisante pour être accepté par ses hommes et qu'il ne soit pas demandeur d'une promotion, ce qui le placerait dans une position de dépendance.

De heer Van Lijsebeth geeft aan dat het verzamelen van gegevens heel belangrijk is; de aanbevelingen van het Comité P in dat verband zullen worden opgenomen in de overzichtstabel waar de commissie om verzoekt. Bepaalde verouderde persoonsgegevens zijn reeds verwijderd. Die operatie was nuttig om te voorkomen dat de gegevensbanken van de politie een soort “big brother”-instrument zouden worden waarin burgers om soms volslagen onbegrijpelijke of achterhaalde redenen zouden worden geregistreerd. Daartoe werd enkele jaren geleden al een ontwerp van koninklijk besluit uitgewerkt op basis van artikel 44 van de wet op het politieambt, dat de termijnen vastlegt dat bepaalde soorten gegevens mogen worden bijgehouden. Bij de bespreking van dat ontwerp van koninklijk besluit heeft de wetgever evenwel geoordeeld dat bepaalde ingrepen niet bij koninklijk besluit, maar bij wet moesten worden geregeld. Momenteel wordt bij de FOD Justitie een wetsontwerp in die zin voorbereid.

In verband met de tucht preciseert *de heer Cumps* dat het Comité P, wanneer het disfuncties vaststelt, het dossier verzendt aan de korpschef, die vervolgens het Comité P in kennis moet stellen van de genomen beslissing.

De heer Dejeansart wil als voorzitter van de Franstalige kamer van de tuchtraad van de geïntegreerde politie één punt verduidelijken. Hij wijst erop dat de huidige tuchtprocedure bijzonder omslachtig is en dat er voorstellen bestaan om die procedure te verlichten. De tuchtraad heeft vastgesteld dat bepaalde tuchtprocedures nietig verklaard zijn als gevolg van problemen binnen de diensten voor intern toezicht. Door een gebrek aan opleiding raken de diensthoofden Intern Toezicht al “te persoonlijk” betrokken bij het onderzoek; niet zelden stelt de Raad van State problemen vast in verband met hun onpartijdigheid.

Voorts heeft de heer Dejeansart vragen bij de manier waarop de diensthoofden Intern Toezicht worden geselecteerd; het verloop voor die functie blijkt immers hoog te liggen, wat toch een aantal vragen doet rijzen.

M. Van Lijsebeth déclare que le recueil de l'information est très important et les recommandations du Comité P à cet égard figureront dans le tableau synoptique demandé par la commission. Un effort de ventilation a déjà été fait afin d'effacer les données personnelles périmées. Cette opération était utile afin d'éviter que les banques de données de la police ne deviennent une espèce de “big brother” qui fiche les citoyens en permanence pour des raisons parfois dérisoires ou dépassées. À cette fin, il y a quelques années déjà, un projet d'arrêté royal a été élaboré sur base de l'article 44 de la loi sur la fonction de police afin de prévoir des délais de conservation de différentes catégories de données. Le Législateur a estimé, lors de la discussion du projet d'arrêté royal, que certaines dispositions ne pouvaient pas être réglées par arrêté royal mais bien par la loi. Actuellement, un projet de loi dans ce sens est en préparation au sein du SPF Justice.

En ce qui concerne la discipline, *M. Cumps* précise que lorsque le Comité P constate des dysfonctionnements, il transmet le dossier au chef de corps qui est tenu d'avertir le Comité P de la décision intervenue.

M. Dejeansart souhaite apporter une précision en sa qualité de président de la chambre francophone du Conseil de discipline de la police. Il signale que la procédure disciplinaire actuelle est particulièrement lourde et des propositions existent pour l'alléger. Le Conseil de discipline a constaté que des problèmes au sein des services de contrôle interne ont provoqué l'annulation de certaines procédures disciplinaires. En raison d'un manque de formation, les responsables des services de contrôle interne s'investissent “trop personnellement” dans leurs enquêtes et il n'est pas rare que le Conseil d'État y relève des problèmes d'impartialité.

M. Dejeansart s'interroge également sur la manière dont les responsables des services de contrôle interne sont sélectionnés; certains indicateurs paraissent en effet, établir un taux de rotation élevé parmi les responsables de ces services, ce qui ne peut, *a priori*, qu'interpeller.

III. — BESLISSINGEN VAN DE COMMISSIES

De commissies gaan akkoord met de aanbevelingen van het Comité P.

De rapporteurs,

Christiane
VIENNE (S)

Stefaan
VAN HECKE (K)

De voorzitters,

François-Xavier
de DONNEA (K)

Armand
DE DECKER (S)

III. — DÉCISIONS DES COMMISSIONS

Les commissions souscrivent aux recommandations du Comité P.

Les rapporteurs,

Christiane
VIENNE (S)

Stefaan
VAN HECKE (K)

Les présidents,

François-Xavier
de DONNEA (K)

Armand
DE DECKER (S)

BIJLAGEN

ANNEXES

ACTIVITEITENVERSLAG

2008

Inhoud

1.	VOORWOORD	5
2.	VOORSTELLING VAN HET COMITÉ P	7
2.1.	Ten dienste van de wetgevende macht-----	7
2.2.	Missie-----	7
2.3.	Observatoriumfunctie -----	8
2.4.	Verantwoording-----	8
2.5.	Organisatie-----	9
2.5.1.	Het Vast Comité.....	9
2.5.2.	De Dienst Enquêtes P.....	9
2.5.3.	De Administratie.....	9
2.6.	Doelstellingen -----	9
3.	SLEUTELPRESTATIES	11
3.1.	Onderzoeken van het Vast Comité P-----	11
3.2.	Beslissingen -----	11
3.2.1.	Cijferanalyse over de beslissingen	11
3.2.2.	De door het Vast Comité P in 2008 genomen beslissingen in klachtendossiers	12
3.2.3.	Diversiteit van de beslissingen en aantal beslissingen per klacht	15
3.2.4.	Beslissingen over de (on)gegrondheid	16
3.2.5.	Misbruik van het recht om klacht neer te leggen.....	18
3.3.	Doorlooptijd van de klachten bij het Vast Comité P-----	19
3.4.	Plenaire vergaderingen-----	20
3.5.	Hearings-----	20
3.6.	Werkbezoeken-----	20
3.7.	Jaarverslag -----	20
3.8.	Bijzondere of tussentijdse verslagen -----	20
3.9.	Aanbevelingen -----	20
3.10.	Adviezen ten behoeve van internationale instanties -----	21
3.11.	Publicaties -----	22
3.12.	Dienst Enquêtes P -----	22
3.13.	Cel beeldvorming-----	22
3.14.	Klachtencel -----	23
3.15.	Financiële resultaten-----	23
4.	RESULTATEN SAMENLEVING	25
4.1.	Het Comité P in de kijker-----	25
4.2.	Parlementaire vragen-----	25
4.3.	Bijdrage aan internationale expertisenetwerken-----	26
4.4.	Bijdrage aan nationale expertisenetwerken -----	26
4.5.	Verbeteringen na kritiek van externe organisaties -----	26
4.6.	Lectoren-----	27
5.	LEIDERSCHAP	29

Inhoud

6. STRATEGIE EN BELEID	31
7. MEDEWERKERS	33
7.1. Opleidingen-----	33
7.2. Socioculturele activiteiten-----	34
7.3. Aangepast statuut-----	34
8. PARTNERSCHAPPEN EN MIDDELEN	35
8.1. Partnerschappen-----	35
8.2. Middelen-----	35
8.2.1. Dotatie, uitgaven en middelen.....	35
8.2.2. Proces van controle en goedkeuring van de rekeningen.....	35
9. PROCESSEN	39
9.1. Klachtenafhandeling-----	39
9.2. Cel beeldvorming-----	39
PUBLICATIES	41
NOTEN	45

1. VOORWOORD

Het activiteitenverslag 2007-2008 betreffende de periode 2007 en de eerste helft van 2008 is op 4 maart 2009 door het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten voorgesteld aan de bevoegde commissie van de Kamer van volksvertegenwoordigers.

Toen werd beslist om het activiteitenverslag voortaan opnieuw per kalenderjaar op te stellen.

Dit verslag gaat dan ook over de periode 2008, met uitzondering van de specifieke elementen die in het rapport 2007-2008 reeds aan bod kwamen.

Wat de toekomst betreft, is het de bedoeling om het jaarverslag 2009 uit te brengen vóór juli 2010, zodat niet enkel de synchronisatiebeweging per kalenderjaar wordt hersteld, maar er ook vlugger op de bal wordt gespeeld.

Een tweede wijziging aan de periodieke rapportering houdt verband met de vorm van het verslag. Vanaf nu zal het onderscheid worden gemaakt tussen het activiteitenverslag, in de enge zin van het woord, en het observatoriumrapport waarin het Vast Comité P meedeelt welke vaststellingen het deed over de politiewerking vanuit de observatoriumfunctie die het bekleedt.

Het activiteitenverslag geeft verantwoording over de wijze waarop het Comité P zijn opdrachten vervult, rekening houdend met de middelen waarover het beschikt.

Het observatoriumrapport met de inhoudelijke weergave van de onderzoeksbevindingen van het Comité P moet bijdragen tot een beter inzicht in het functioneren van de politie.

Deze tweeledige structuur van activiteitenverslag en observatoriumrapport vormt samen het jaarverslag.

Het activiteitenverslag wordt gericht aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de voorzitter van de Senaat alsook aan de leden van de vaste commissies respectievelijk van de Kamer van volksvertegenwoordigers belast met de begeleiding van het Vast Comité P en van de Senaat belast met de begeleiding van het Vast Comité I. Dit verslag wordt tevens gericht aan een aantal andere overheden die rechtstreeks in verband staan met de politie.

Het observatoriumrapport wordt gericht aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de voorzitter van de Senaat, de leden van de vaste commissies van de Kamer van volksvertegenwoordigers belast met de begeleiding van het Vast Comité P en van de Senaat belast met de begeleiding van het Vast Comité I, de vertegenwoordigers van de uitvoerende en de rechterlijke macht, de politiechefs van de lokale en de federale politie en de diensten met politionele bevoegdheid.

Beide documenten kunnen, naast de volledige verslagen van bijzondere onderzoeken, worden geraadpleegd op de website van het Comité P: www.comitep.be.

De resultaten die politiediensten behalen ten behoeve van maatschappij en burger bepalen of de politie al dan niet 'goed' functioneert. Zoals reeds werd benadrukt in het voorwoord van het activiteitenverslag 2007-2008, blijft het daarom de bedoeling van het Vast Comité P om vanuit zijn observatoriumfunctie in de eerste plaats te focussen op deze resultaten.

Bovendien besteedt het Vast Comité P voortdurend aandacht, niet enkel aan de vraag of de politie doeltreffend werkt, maar ook of haar optreden legitiem, integer en conform is aan de normen en gerechtvaardigde verwachtingen van een Rechtstaat in een democratische samenleving.

In dit verband kan worden vastgesteld dat, ofschoon het Vast Comité P geen 'eerstelijnsklachtenbureau' is, het aantal klachten die rechtstreeks bij zijn diensten werden aangemeld in 2008 opnieuw is gestegen.

Nadat in 2006 het aantal klachten die rechtstreeks bij het Vast Comité P werden aangemeld, voor het eerst sinds 2003 daalde, werd deze daling van 5,2 % in 2007 tenietgedaan. In 2008 is er opnieuw een stijging in het aantal meldingen bij het Vast Comité P, ditmaal met 5,4 %, waardoor het hoogste cijfer sinds 2003 wordt gehaald.

Van de aangemelde schendingen die het Vast Comité P registreerde bij de klachten die het rechtstreeks ontving, had 8,1 % betrekking op onjuiste vaststellingen of onbevoegdheid van de politieambtenaar. Deze problematiek kent in vergelijking met 2007 een forse toename met ruim een derde. Het niet akteren, klantvriendelijkheid en agressieve houding zijn elk goed voor iets meer dan 5 %. De agressieve houding van de politieambtenaar vertoont in 2008 een stijging met bijna een vierde en het aandeel van deze schendingen in het totaal aantal geregistreerde schendingen is sinds 2006 verdubbeld van 2,6 % naar 5,3 %.

OBVoorwoord

Per 100 klachten die het Vast Comité P in de loop van 2008 behandelde en waarover het zich uitsprak, zijn er 15,7 gegrond verklaard tegenover 84,3 zonder grond, zonder voorwerp of niet bewezen.

In 2008 werden 499 klachten die rechtstreeks bij het Vast Comité P werden aangemeld voor autonome afhandeling aan de politiediensten overgemaakt. Dat is 4,6 % minder dan in 2007. Deze dalende trend kan worden toegeschreven aan de werking van de klachtencel, operationeel sinds 1 april 2007, waardoor het proces van de klachtenbehandeling werd verbeterd en er sneller beslissingen konden worden genomen en minder onderzoeken naar de zones dienden te worden gestuurd.

In de periode 2004-2006 werd in ongeveer 72 % van de klachten het lopende kalenderjaar zelf nog een beslissing genomen. In 2007 steeg dit percentage tot 77 % en in 2008 werd 79 % van de klachten hetzelfde kalenderjaar nog afgesloten.

Een aantal aspecten van de werking van het Vast Comité P en enkele bijzondere dossiers die werden behandeld in 2008, kwamen reeds aan bod in het voorwoord van het activiteitenverslag 2007-2008. Het is niet nodig om daarop nogmaals terug te komen.

Wel willen we hier, opnieuw, even stilstaan bij de grote en voortdurende inzet van alle medewerkers van het Comité P, zowel van de administratie als van de Dienst Enquêtes P. Zij zijn het die in de eerste plaats onze werking mogelijk maken, in vaak moeilijke omstandigheden, en zij verdienen hiervoor onze bijzondere erkentelijkheid en dank.

Bart Van Lijsebeth
Voorzitter

Guy Cumps
Ondervoorzitter

Walter Peeters
Raadsheer - Vast Lid

Gil. L. Bourdoux
Raadsheer - Vast Lid

2. VOORSTELLING VAN HET COMITÉ P

2.1. TEN DIENSTE VAN DE WETGEVENDE MACHT

De rol van het Comité P is onlosmakelijk verbonden met het principe van de scheiding der machten. Het Comité P treedt, hoewel het een **volstrekt onafhankelijke instelling** is, hoofdzakelijk op ten behoeve van de wetgevende macht, in het bijzonder om deze bij te staan in zijn grondwettelijke toezichthoudende functie op de uitvoerende macht. Het voeren van gerechtelijke onderzoeken door één van de onderdelen van het Comité P, met name de Dienst Enquêtes P, vormt hierop een uitzondering aangezien dit gebeurt onder de leiding en het gezag van de rechterlijke macht, *in casu* de procureur-generaal bij het hof van beroep, de procureur des Konings, de arbeidsauditeur, de federale procureur of de onderzoeksrechter.

Het Comité P treedt als dusdanig steeds op als een **externe instelling**, zowel ten aanzien van de uitvoerende macht (ministers, gouverneurs, burgemeesters, politiecolleges, etc.) als ten aanzien van de politiediensten (lokale en federale politie, bijzondere inspectiediensten, ambtenaren met politiebevoegdheid, etc.) die daarvan afhangen. Het is eveneens onafhankelijk ten aanzien van voornoemde rechterlijke macht (openbaar ministerie, hoven en rechtbanken).

Deze specificiteit onderscheidt het Comité P van andere inspectie- of toezichtsorganen die meer gericht zijn op inspectie en afhangen van de uitvoerende macht: de diensten intern toezicht die geïntegreerd zijn in de structuur zelf van de politiediensten en de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie (AIG), die als ministeriële toezichtsdienst dienovereenkomstig belast is met het aspect van het intern toezicht op deze diensten.

Ook de aanstellingswijze van de leden van het Comité P en van zijn griffier via een benoeming door de Kamer van volksvertegenwoordigers (en niet door de Koning), die hen ook kan afzetten, bevestigt duidelijk zijn onafhankelijkheid, zijn neutraliteit en zijn externe karakter ten opzichte van de andere vormen van toezicht en controle. Alvorens hun ambt te aanvaarden, leggen de leden van het Comité P en de griffier in handen van de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers de eed af.

2.2. MISSIE

Naar aanleiding van de jaarlijkse evaluatie van de uitvoering van zijn opdrachten heeft het Comité P geoordeeld dat de eerder opgemaakte missieverklaring ongewijzigd kon blijven. Deze luidt als volgt:

"Het Comité P wil bijdragen tot de goede werking van een **democratische, integere en gemeenschaps-gerichte** politie.

Het is de externe instelling die onder de begeleiding van het federale parlement belast is met het toezicht op de globale werking van de politie-, inspectie- of controlediensten en de uitoefening van de politiefunctie door alle bevoegde ambtenaren. In het bijzonder ziet het Comité P toe op de wijze waarop de doeltreffendheid, doelmatigheid en coördinatie worden verwezenlijkt en op de wijze waarop de fundamentele rechten en vrijheden worden nageleefd en actief gestimuleerd.

Het Comité P wil, als observatorium van de politiefunctie, op basis van eigen onderzoek en analyse, zowel op eigen initiatief als op vraag:

- de **beeldvorming** rond de politiefunctie en -werking permanent **actualiseren**;
- de **politiewerking beoordelen** en zich erover uitspreken en;
- aan de bevoegde (politie)overheden **voorstellen en adviezen verstrekken**.

Daarnaast wordt ook voorzien in gespecialiseerde onderzoekers ten behoeve van de gerechtelijke overheden voor het voeren van **gerechtelijke onderzoeken** die bij voorrang worden uitgevoerd in die domeinen die ook nuttige informatie opleveren voor de observatoriumfunctie.

1B Voorstelling van het Comité P

De vijf leden van het Comité P streven ernaar om in overleg en samen met alle medewerkers bovenvermelde opdrachten te realiseren:

- door zich in de eerste plaats toe te leggen op de organisatie en werking van de politiediensten;
- met bijzondere aandacht voor een proactieve en constructieve aanpak van de problemen;
- onafhankelijk van de politiestructuur en de politieoverheden;
- op een objectieve en methodologisch onderbouwde wijze;
- door permanent een hoog niveau van professionalisme na te streven;
- door als lerende organisatie naar uitmuntendheid te streven;
- in een positieve werksfeer;
- en dit via een specifieke, collegiale en pluralistische besluitvorming”.

2.3. OBSERVATORIUMFUNCTIE

Sinds zijn oprichting heeft het Comité P het hoofd moeten bieden aan een exponentiële toename van het aantal individuele klachten en aangiften. De behandeling van deze klachten en aangiften heeft een aanzienlijke invloed op de werklust van het Comité P. **Daarom heeft de wetgever het Comité P uitdrukkelijk verzocht om zijn activiteiten toe te spitsen op zijn essentiële opdrachten en taken, met name de bescherming van de grondwettelijke rechten en fundamentele vrijheden van de burgers, alsook de coördinatie en doelmatigheid/doeltreffendheid van de politiediensten.**

Deze opdracht meent het Comité P optimaal te kunnen vervullen via zijn observatoriumfunctie, en dit ten voordele van de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht, alsook van de verschillende politie-verantwoordelijken zelf.

De hoofdaccenten van het observatorium liggen in het toezicht op de politiefunctie in haar geheel en in het bijzonder op de coördinatie, de doeltreffendheid en de doelmatigheid van de politiediensten en de diensten en ambtenaren met politiebevoegdheid, evenals op de manier waarop zij omgaan met de bescherming van de rechten en vrijheden van de burger.

Naast de eigen expertise in de instelling zal het Comité P, waar nodig, een beroep doen op externe expertise. Het proces van de beeldvorming verloopt zowel proactief als reactief en zowel op eigen initiatief als op vraag. Waar mogelijk, worden uitspraken binnen de kortst mogelijke termijn gedaan, zowel over de sterke punten en de verbeterpunten als over de disfuncties.

Het Comité P vervult deze opdracht via:

- het verzamelen en registreren van informatie;
- onderzoek op het terrein en analyse;
- het verspreiden van zijn conclusies, o.a. door publicaties;
- het verstrekken van advies en aanbevelingen op lange, middellange en korte termijn, al dan niet vanuit een ‘early warning’-gedachte;
- het opvolgen van de gedane aanbevelingen.

2.4. VERANTWOORDING

Het Comité P brengt verslag uit over het geheel van zijn activiteiten, met inbegrip van de dossiers betreffende klachten en aangiften die het ontvangt en onderzoekt. Elke week stuurt het Comité P aan de AIG een schriftelijke synthese van de klachten en aangiften, met de beslissingen die in die dossiers werden genomen en maandelijks wordt een digitaal overzicht overgemaakt. Tweemaal per jaar zendt het Comité P een synthesesdocument over alle ontvangen klachten en aangiften aan het Parlement, aan de ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie en aan sommige bevoegde overheden. Zij ontvangen tevens een

1B Voorstelling van het Comité P

verslag waarin de beslissingen inzake klachten en aangiften worden toegelicht die zijn genomen tijdens de eerste zes maanden van een bepaald jaar en daarna een verslag dat handelt over het volledige jaar. Diezelfde belanghebbenden of overheden mogen van het Comité P ook eens per jaar een verslag verwachten met zijn commentaar bij de meest relevante klachten en aangiften die het heeft behandeld en een overzicht van de ontplooiende activiteiten.

2.5. ORGANISATIE

Het Vast Comité P wordt in zijn taken bijgestaan door een Dienst Enquêtes (hierna Dienst Enquêtes P genoemd) en ondersteund door een administratie.

2.5.1. Het Vast Comité

Het Vast Comité is samengesteld uit vijf werkende leden, onder wie een voorzitter – die een magistraat moet zijn – en een ondervoorzitter. Voor elk van hen wordt een plaatsvervanger benoemd. Het Vast Comité wordt bijgestaan door een griffier.

De leden worden benoemd voor een termijn van vijf jaar, die tweemaal hernieuwbaar is. Zij dienen te beschikken over de nodige kwaliteiten van loyaliteit, discretie en integriteit voor de verwerking van gevoelige gegevens. Zij moeten bovendien en vooral zeer deskundig zijn in alles wat te maken heeft met het politie- en justitiewezen. Dit betekent een doorgedreven kennis van de wetgeving, van de politionele praktijk en van systemen van organisatie en management. Zij moeten tevens beschikken over een veiligheidsmachtiging van het niveau 'zeer geheim', wat hen toelaat kennis te nemen van tot op dat niveau geclassificeerde stukken. De wet stipuleert onverenigbaarheden en verbodsbepalingen om de neutraliteit en de onafhankelijkheid van de leden te waarborgen.

2.5.2. De Dienst Enquêtes P

De Dienst Enquêtes P wordt geleid door een directeur-generaal bijgestaan door twee adjunct-directeurs-generaal. Ze worden door het Vast Comité benoemd voor een termijn van vijf jaar, die tweemaal hernieuwbaar is. Alvorens hun ambt te aanvaarden, leggen zij in handen van de voorzitter van het Vast Comité P de eed af.

De leden van de Dienst Enquêtes P dragen allen, zonder onderscheid van niveau of graad, de titel van commissaris-auditor. Zij worden, op voordracht van de directeur-generaal van de Dienst Enquêtes P, benoemd door het Comité, voor een hernieuwbare termijn van vijf jaar. Ook de leden van de Dienst Enquêtes P dienen een bijzonder hoog niveau van kwaliteit en expertise te bezitten.

2.5.3. De Administratie

Het Vast Comité en de Dienst Enquêtes P worden ondersteund door administratieve medewerkers, waardoor de organisatie op personeelsvlak, logistiek en infrastructureel vlak over alle noodzakelijke werkmiddelen beschikt.

2.6. DOELSTELLINGEN

Het Comité P hield op 23 en 24 april 2009, naar jaarlijkse gewoonte, zijn strategisch opvolgingsseminarie en evalueerde het werkingsjaar 2008. Over de wijze waarop de instelling haar opdrachten heeft uitgevoerd, wordt in dit rapport uitgebreid verslag uitgebracht, maar **voor de toekomst** wil het Comité P blijven streven naar een verbeterde werking met volgehouden aandacht voor zowel interne als externe aspecten. De belangrijkste **actiepunten** kunnen kort als volgt worden gesitueerd.

- Medio 2008 hebben twee werkgroepen van de Dienst Enquêtes P in twee zones een **vernieuwde methodologie** uitgeprobeerd teneinde nog betere uitspraken te kunnen doen over de politiewerking. Deze methodologie zal verder worden uitgewerkt en geoperationaliseerd.
- Om nog beter gebruik te kunnen maken van de beschikbare informatie in de **databank**, werd een werkgroep belast met het uitwerken van voorstellen op korte en lange termijn. Het traject op lange termijn zal onder andere een **functionele analyse** inhouden waarbij ook maximaal

1B Voorstelling van het Comité P

antwoorden zullen worden gezocht op alle behoeften inzake de exploitatie van de gegevens van de databank.

- Het **jaarverslag 2008** werd volgens een **nieuw concept** opgesteld. Op basis van een evaluatie hiervan zal voor de redactie van het volgende jaarverslag de interne werkprocedure verder worden verbeterd om het Parlement een nog beter observatoriumrapport te kunnen voorleggen.
- Voor het verder **verbeteren van de klachtenafhandeling** in de schoot van de instelling zal een aangepast reglement worden verspreid, een bijkomende opleiding worden georganiseerd en zal de verbetering van de aanlevering van gegevens onder de 'KLFP-procedure' het voorwerp uitmaken van een dringende bijsturing, aangezien het voor de werking van onze instelling van groot belang is om te beschikken over accurate informatie.
- De **evolutie en het gebruik van de kwaliteits- en managementmodellen** zullen blijvend worden opgevolgd. Daartoe zal onder andere het eigen traject voor EFQM-C2E (*EFQM 'committed to excellence'*) worden volbracht voor het einde van 2009 en zal ook blijvend worden geïnvesteerd in opleidingen over '*total quality management*' (TQM).
- De **werkverhoudingen met de AIG** zullen blijvend het voorwerp van overleg uitmaken.
- Over de **criteria** waaraan **gerechtelijke onderzoeken** voor de Dienst Enquêtes P bij voorrang moeten voldoen, zal overleg worden gepleegd met de bevoegde overheden.
- Verdere aandacht zal worden besteed aan het waar mogelijk verbeteren van de **werk-omstandigheden** en aan het optimaliseren van de **interne en externe communicatie**. Zo zal het intranet worden bijgestuurd op basis van de verbeterpunten die uit de interne evaluatie naar voor zijn gekomen en zal tegen eind 2009 ook de website een vernieuwde look krijgen.
- Met het oog op het verbeteren en nog beter afstemmen van de interne werking op de dagelijkse realiteit en de werkprocessen zal het **organogram worden geactualiseerd**.

3. SLEUTELPRESTATIES

Het Comité P heeft kunnen rekenen op een zeer goede samenwerking en constructieve besprekingen van de rapporten met de parlementaire begeleidingscommissie, waarin het de bevestiging ziet van haar vertrouwen.

3.1. ONDERZOEKEN VAN HET VAST COMITÉ P

In 2008 heeft het Vast Comité P 22 nieuwe toezichtsonderzoeken ingesteld, 130 administratieve dossiers geopend en 2 339 nieuwe klachten ontvangen. Zijn Dienst Enquêtes P voerde 464 onderzoeken. Daarvan werden er 185 volledig behandeld in toezicht. De 279 andere onderzoeken kenden een gerechtelijke afhandeling. Van deze 279 gerechtelijke onderzoeken waren er 50 initieel gestart als toezichtsonderzoek maar ze kregen, door elementen opgedoken tijdens het onderzoek, finaal een gerechtelijke afwikkeling.

Van juli tot eind 2008 was het Comité haast dagelijks onderwerp van gesprek door de eerstelijnsrol die het heeft vervuld in belangrijke toezichtsonderzoeken, onderzoeken ingevolge een klacht of aangifte of nog gerechtelijke onderzoeken waarbij een aantal hooggeplaatste ambtenaren of hoge officieren, mandaathouders van de geïntegreerde politiedienst gestructureerd op twee niveaus betrokken waren. Gezien het dringende karakter van de onderzoeken, de specificiteit van de betrokkenen en het uitdrukkelijke verzoek van het Parlement of de betrokken overheid, heeft het Comité heel wat middelen ingezet om deze onderzoeken zo snel mogelijk tot een goed einde te brengen. Deze uiterst delicate taken hebben de normale werking van het Comité negatief beïnvloed en vertraging veroorzaakt in andere lopende belangrijke onderzoeken. Deze ervaringen sterken het Comité in de overtuiging dat er in onze staatsstructuur absoluut nood is aan een instelling die onafhankelijk en extern optreedt van het politiebestedel in zijn geheel, met inbegrip van het gezagsniveau van de politie.

3.2. BESLISSINGEN

In 2008 heeft het Comité **2 420 dossiers afgesloten** die waren geopend naar aanleiding van een klacht of aangifte. In elk van die dossiers werden een of meer beslissingen genomen en indien nodig werden er aanbevelingen geformuleerd.

3.2.1. Cijferanalyse over de beslissingen

Burgers en overheden kunnen rechtstreeks bij het Vast Comité P klacht indienen over het politieoptreden en -functioneren. Zij kunnen ook andere kanalen aanwenden om hun klachten kenbaar te maken, onder meer bij de diensten intern toezicht van politiediensten zelf, de AIG of de gerechtelijke overheden. Het Vast Comité P krijgt, zoals voorzien in de artikelen 14, *14bis* en 26 van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse, de informatie dienaangaande. In dit deel worden de beslissingen besproken die het Vast Comité P in de loop van 2008 nam in dossiers die door klagers rechtstreeks bij de instelling werden aangemeld.

Tabel 1: Aantal klachten en aanmeldingen bij het Vast Comité P in 2007-2008 en de evolutie 2007-2008

TYPOLOGIE	2007	2008	Evolutie 2007-2008
Klachten rechtstreeks ingediend bij het Vast Comité P	2 219	2 339	+5,4 %

Nadat in 2006 het aantal klachten dat rechtstreeks bij het Vast Comité P werd aangemeld, voor het eerst sinds 2003 daalde, werd deze daling van 5,2 % in 2007 opnieuw tenietgedaan. **In 2008 is er opnieuw**

2BSleutelprestaties

een stijging in het aantal meldingen bij het Vast Comité P, ditmaal met 5,4 %, waardoor het hoogste cijfer sinds 2003 wordt gehaald.

Bij de klachten die het Vast Comité P ter behandeling ontvangt, kan het diverse beslissingen nemen. Deze beslissingen kunnen worden gegroepeerd in verschillende categorieën en betrekking hebben op een klassering om diverse redenen, de doorverwijzing voor de behandeling van de klacht, de (on)gegrondheid van de klacht of nog de voorlopige afsluiting wegens onbevoegdheid van het Vast Comité P. Een overzicht van de verschillende types beslissingen en beslissingscategorieën volgt verderop. Vooraf dient aangestipt dat aan een klacht diverse beslissingen kunnen worden gekoppeld. Tevens vestigen we de aandacht op het feit dat het Comité, op basis van zijn prioriteitenbepaling, kan beslissen bepaalde **klachten voor autonome afhandeling over te maken aan de betrokken politiedienst**. De autonome afhandeling betekent geenszins een 'abdicatie' van bevoegdheid vanwege het Vast Comité P maar wel een duidelijk teken van vertrouwen in de verantwoordelijke politieoverheden. In 2007 merkten we evenwel op dat zich hier een **dalende trend aftekende die in 2008 werd bestendigd**. In 2008 werden **499 klachten** die rechtstreeks bij het Vast Comité P werden aangemeld **voor autonome afhandeling aan de politiediensten overgemaakt**. Dat is **4,6 % minder dan in 2007**. Deze dalende trend kan worden toegeschreven aan de werking van de klachtencel, operationeel sinds 1 april 2007, waardoor het proces van de klachtenbehandeling werd verbeterd en er sneller beslissingen konden worden genomen en minder onderzoeken aan de zones dienden te worden gestuurd.

3.2.2. De door het Vast Comité P in 2008 genomen beslissingen in klachtendossiers

Het Vast Comité P ontving in de loop van 2008, 2 339 nieuwe klachtendossiers. In een aantal van deze dossiers werd in 2008 nog geen beslissing genomen, voornamelijk in dossiers die naar het einde van het jaar werden aangemeld. Daarnaast nam het Vast Comité P in 2008 ook beslissingen in klachtendossiers die in voorgaande jaren werden aangemeld. Op deze wijze heeft het Vast Comité P in de loop van 2008, 2 348 klachten behandeld. Aan deze 2 348 klachtendossiers die het Vast Comité P in de loop van 2008 behandelde, kunnen **4 399 beslissingen** worden gekoppeld¹. Het merendeel van deze dossiers (78,3 %) werd in 2008 bij het Comité aangemeld. Van 424 (18 %) klachtendossiers kreeg het Comité in 2007 reeds melding. De overige behandelde klachten waren in 2006 (56 dossiers) of eerder (31 dossiers) bij het Vast Comité P geopend. In 2008 besliste het Vast Comité P om 499 (21,3 %) van deze 2 348 klachtendossiers, bij zijn diensten aangemeld, voor autonome afhandeling over te maken aan de betrokken korpsen.

In de **navolgende tabel** wordt een **overzicht** gegeven van deze **4 399 beslissingen**, inclusief de 499 klachten die het Vast Comité P besliste over te dragen aan de betrokken korpsen. Merk op dat het hier het aantal beslissingen en niet het aantal klachten (aantijgingen) betreft. Aan een **klacht** kunnen **meerdere beslissingen**, eventueel onder diverse categorieën onder te brengen, worden gekoppeld.

2BSleutelprestaties

Tabel 2: Overzicht van de 4 399 door het Vast Comité P in 2008 genomen beslissingen in 2 348 klachtendossiers

Beslissingen	2008	
	na studie van klacht	na onderzoek van klacht
Beslissingen tot voorlopige afsluiting; klacht zonder grond of niet bewezen	65	709
Ongegrond/zonder voorwerp	30	31
Onvoldoende bezwaren	4	130
Geen concrete elementen	18	27
Geen fout (+felicaties)	10	301
Geen disfunctie	3	220
Beslissingen tot voorlopige afsluiting; onbevoegd	451	22
Onbevoegd <i>ratione personae</i>	95	8
Onbevoegd <i>ratione materiae</i>	114	14
Betwisting van de vaststellingen	242	-
Beslissingen tot overmaking van de inlichtingen aan betrokken overheid	558	74
Beslissingen tot voorlopige afsluiting; reeds in behandeling door andere dienst	132	-
Beslissingen tot voorlopige afsluiting; andere	111	113
Inopportuun	9	7
Afstand/intrekking klacht	12	10
Andere	90	43
Weigering medewerking	0	53
Beslissingen tot voorlopige afsluiting; gegronde klachten		195
Individuele fout (overwegen van opmerking/vermaning)		83
Individuele fout (overwegen verder onderzoek op statutair vlak)		16
Individuele fout (overwegen schadevergoeding)		3
Individuele disfunctie (overwegen van opmerking/vermaning)		12
Individuele disfunctie (overwegen verder onderzoek op statutair vlak)		6
Individuele disfunctie (overwegen schadevergoeding)		2
Organisatorische disfunctie		55
Overige		18
Beslissingen tot oriëntering van het onderzoek van de klacht	1 055	
Naar een vast lid	17	
Naar de Dienst Enquêtes P	242	
Naar Dienst Intern Toezicht of AIG	298	
Naar de gerechtelijke overheden	96	
Gewone vraag tot informatie gericht aan de politiedienst	402	
Beslissing tot doorverwijzing voor autonome afhandeling ²	499	
Beslissing tot definitieve afsluiting van de klacht of melding	297	
Overige beslissingen	118	
TOTAAL aantal genomen beslissingen	4 399	

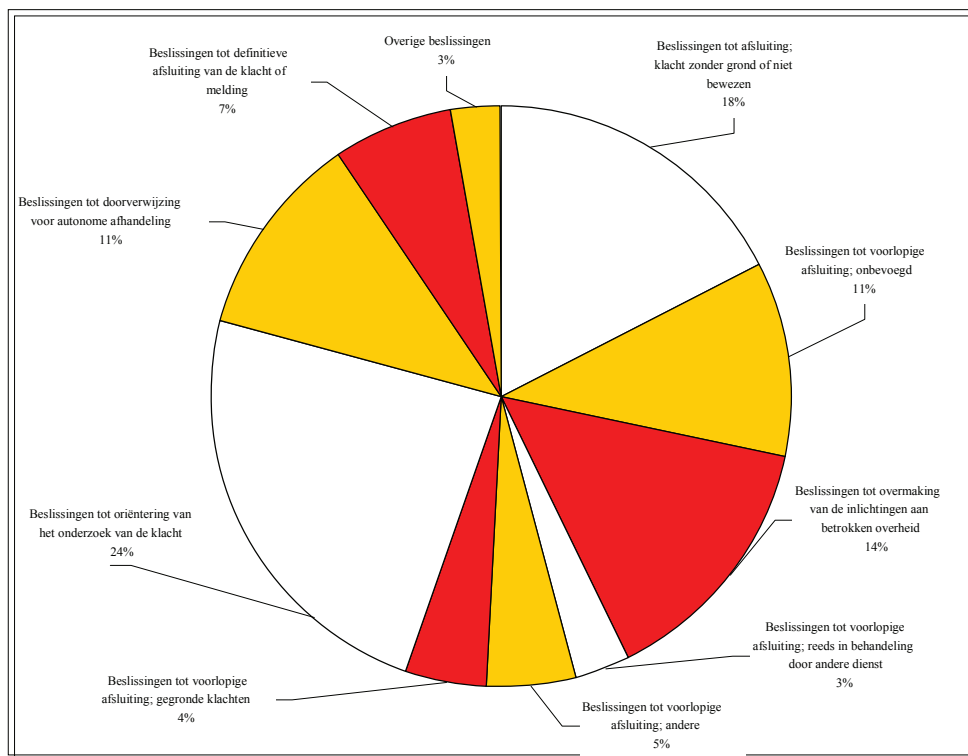
2BSleutelprestaties

1 055 (24 %) van de 4 399 in 2008 door het Vast Comité P genomen beslissingen betreffen de oriëntering die wordt gegeven aan het onderzoek van de klacht. Daar kunnen de 499 klachten voor autonome afhandeling doorverwezen, worden bijgeteld. In 35,3 % van de klachten is door het Comité P in 2008 een oriëntatiebeslissing genomen.

473 (10,8 %) beslissingen tonen aan dat de klacht op het niveau van het Vast Comité P voorlopig werd afgesloten omdat het zich onbevoegd verklaarde. In tegenstelling tot de beslissingen van het voorgaande type, kan tot deze beslissing worden gekomen op basis van de studie van de klacht. Slechts 4,7 % van de beslissingen in deze rubriek is genomen na het verrichten van onderzoeksdaten. In 2008 besliste het Vast Comité P 242 keer dat de klacht een betwisting van vaststellingen inhield. Dat is een toename met een vijfde in vergelijking met 2007. De in dit raam aangeklaagde of gemelde feiten betreffen rechtstreeks de invraagstelling van de politionele vaststellingen, veelal kaderend in de verkeerswetgeving, waarvan de klager of aangever zelf het voorwerp uitmaakt.

195 (4,4 %) van de 4 399 beslissingen die het Vast Comité P in 2008 nam, tonen aan dat er sprake is van een individuele fout, een individuele disfunctie of een organisatorische disfunctie. Deze 195 beslissingen tonen aan dat de klacht gegrond wordt bevonden door het Vast Comité P. **In vergelijking met 2007 is ook hier een toename met een vijfde vast te stellen.**

Grafiek 1: Aandeel van de verschillende categorieën beslissingen door het Vast Comité P genomen bij klachtendossiers behandeld in 2008

In de loop van 2008 werden 2 348 klachten behandeld waarvan het leeuwendeel in 2008 rechtstreeks door de klager zelf bij het Vast Comité P werd aangemeld. 22 % van de in 2008 behandelde klachten dateert van 2007 of eerder. Er liggen voornamelijk twee motieven aan de basis van het feit dat een klacht niet in hetzelfde lopende kalenderjaar wordt behandeld en afgesloten. Enerzijds zijn er de klachten die naar het einde van het kalenderjaar bij het Vast Comité P worden aangemeld. Anderzijds zijn er de klachten die een langere behandelingstermijn kennen omdat de klacht de verrichting van een aantal

2BSleutelprestaties

onderzoeksdaden vereist. In vele gevallen zijn dit klachten waarbij het Vast Comité P zich uitspreekt over de al dan niet gegrondheid van de gemelde klacht. Bij de 478 in 2008 behandelde klachten die dateren van vóór 2008 zijn er zesmaal meer beslissingen tot voorlopige afsluiting genomen na onderzoek dan op basis van een gewone klachtenanalyse: 341 tegenover 52. Bij de dossiers geopend én gesloten in 2008 ligt deze verhouding gevoelig anders en nadert ze de één-op-éénverhouding: 503 na onderzoek tegenover 575 op basis van klachtenanalyse.

In de navolgende tabel worden de beslissingen, genomen door het Vast Comité P in dossiers die het in de loop van 2008 heeft behandeld, naar categorie opgedeeld. Ter staving van bovenstaande vaststelling wordt een onderscheid gemaakt tussen de klachtendossiers die geopend zijn in 2007 of eerder en de klachtendossiers bij het Vast Comité P geopend in 2008.

Tabel 3: Overzicht van de beslissingen, opgedeeld in categorieën, genomen in de klachtendossiers in 2008 behandeld door het Vast Comité P, met onderscheid naar de openingsperiode van het dossier

Beslissingscategorie	Klachten geopend vóór 2008		Klachten geopend in 2008		Alle klachten behandeld in 2008	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Beslissing tot voorlopige afsluiting; ongegrond	265	55,4 %	429	31,3 %	694	37,5 %
Beslissing tot voorlopige afsluiting; onvoldoende bezwaren, geen concrete elementen of ongegrond	78	16,3 %	155	11,3 %	233	12,6 %
Beslissing tot voorlopige afsluiting; geen fout of disfunctie	187	39,1 %	274	20,0 %	461	24,9 %
Beslissing tot voorlopige afsluiting; onbevoegd	45	9,4 %	373	27,2 %	418	22,6 %
Beslissing tot voorlopige afsluiting; andere	49	10,3 %	170	12,4 %	219	11,8 %
Beslissing tot voorlopige afsluiting; gegrond	102	21,3 %	61	4,4 %	163	8,8 %
Beslissing tot voorlopige afsluiting; individuele fout	64	13,4 %	38	2,8 %	102	5,5 %
Beslissing tot voorlopige afsluiting; organisatorische disfunctie	32	6,7 %	16	1,2 %	48	2,6 %

Bovenstaande tabel toont duidelijke verschillen tussen de beslissingen genomen in 2008 naargelang van de periode waarin de klachten werden geopend bij het Comité P. Varieert het aandeel klachten met een beslissing tot voorlopige afsluiting wegens 'andere' redenen, ongeacht hun openingsjaar, enkele procentpunten, dan is duidelijk dat deze variatie bij de andere beslissingscategorieën gekoppeld aan de behandelde klachten daterend van 2008 of vroeger groter is. Het aandeel van de klachten waarbij een uitspraak wordt gedaan over de (on)gegrondheid is groter bij de klachten die dateren van vóór 2008 dan bij de klachten die in 2008 zijn geopend en voorlopig werden afgesloten. Verklaring hiervoor is, zoals eerder aangehaald, de langere behandelingstermijn van de klachten die dergelijke beslissing krijgen. Klachten met een beslissing nopens de onbevoegdheid vertegenwoordigen een groter aandeel als ze in 2008 werden geopend en afgesloten en dit omdat het Vast Comité P sneller tot deze bevinding kan komen, veelal op basis van studie van de klacht.

3.2.3. Diversiteit van de beslissingen en aantal beslissingen per klacht

Het aantal beslissingen gekoppeld aan klachten lag voor klachtendossiers bij het Vast Comité P geopend in 2008, exclusief deze klachten die voor autonome afhandeling naar de betrokken korpsen werden doorverwezen, op 2,1 (3 900 beslissingen voor 1 849 klachten). Voor dossiers geopend in voorgaande

2BSleutelprestaties

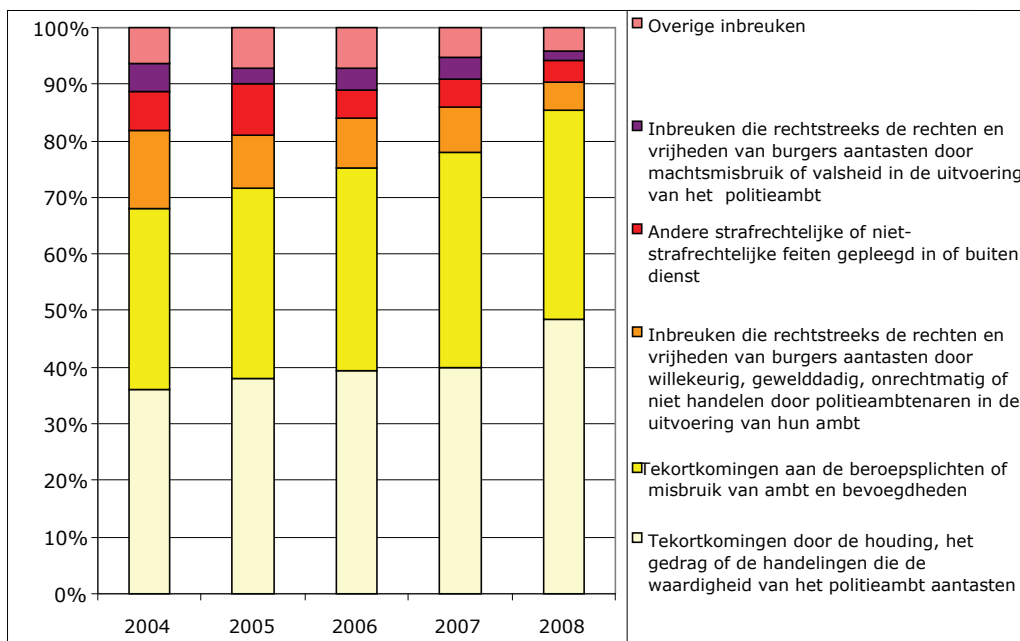
jaren en in 2008 behandeld, lag dit gemiddeld op 2,7 beslissingen per klacht. Dit verschil is toe te schrijven aan de vaak complexere dossiers die, mede door de noodzaak van onderzoeksverrichtingen, een langere behandelingstermijn kennen en meer beslissingen vanwege het Vast Comité P impliceren, gaande van de doorverwijzing voor de behandeling tot de uitspraak over de gegrondheid.

In 2008 werden door het Vast Comité P 87 verschillende soorten beslissingen genomen, inclusief de doorverwijzingen voor autonome afhandeling. Hiermee wordt de toename in de diversiteit van beslissingen genomen door het Vast Comité P die zich in 2007 aftekende, bevestigd. Voorheen schommelde het aantal verschillende beslissingen op jaarbasis rond zeventig. Deze stijging is, zoals in 2007 reeds aangehaald, toe te schrijven aan de verfijning die met de vernieuwde procedure voor de klachtenafhandeling werd in plaats gesteld via de klachtencel.

3.2.4. Beslissingen over de (on)gegrondheid

Hierna volgen enkele grafieken waarbij de beslissingen over de (on)gegrondheid van de bij het Vast Comité P neergelegde klachten en de aangemelde inbreuken en tekortkomingen worden geschetst. **Let wel dat het hier dus de door de klager gepercipieerde inbreuken en tekortkomingen, aantijgingen dus, betreft.** De referentieperiode is telkens het jaar waarin het dossier bij het Vast Comité P werd geopend en klachten die door het Vast Comité P voor autonome afhandeling naar betrokken korpsen zijn doorverwezen, werden niet in de cijfers opgenomen.

Grafiek 2: Evolutie van het aandeel van de inbreuken en tekortkomingen, opgedeeld naar categorieën, gelinkt aan de klachten ingediend bij het Vast Comité P en waarbij door het Vast Comité P werd beslist dat de klacht zonder grond of niet bewezen was

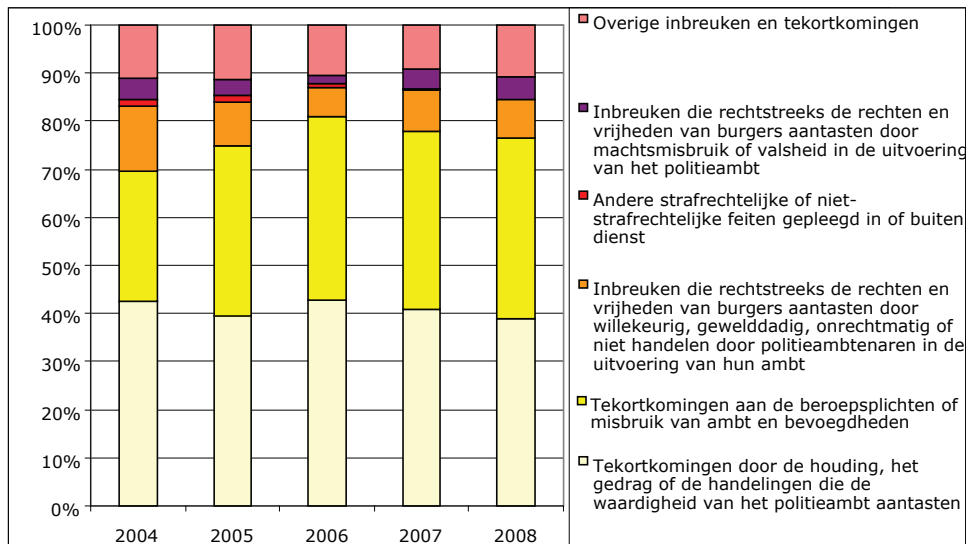

De gestage stijging van het aandeel ongegrond bevonden klachten met een inbreuk "tekortkomingen door de houding, het gedrag of de handelingen die de waardigheid van het politieambt aantasten" die zich sinds 2004 aftekent, wordt in 2008 extra benadrukt. Deze rubriek kent in 2008 over alle klachten heen een toename met quasi 10 %. Alleen de categorie "tekortkomingen aan de beroepsplichten of misbruik van ambt en bevoegdheden" kent een grotere stijging: 16 %. Deze twee categorieën van schendingen vertegenwoordigen samen 85 % van alle gemelde inbreuken en tekortkomingen en hun aandeel in de klachten van 2008 die zonder grond, zonder voorwerp of niet bewezen worden geacht, is even groot. In

2BSleutelprestaties

2007 waren beide categorieën goed voor 81 % van alle gemelde schendingen en 77 % van de schendingen bij klachten zonder grond of bewijs.

Grafiek 3: Evolutie van het aandeel van de inbreuken en tekortkomingen, opgedeeld naar categorieën, gelinkt aan de klachten ingediend bij het Vast Comité P en waarbij door het Vast Comité P beslist werd dat er sprake was van een individuele of organisatorische fout of disfunctie

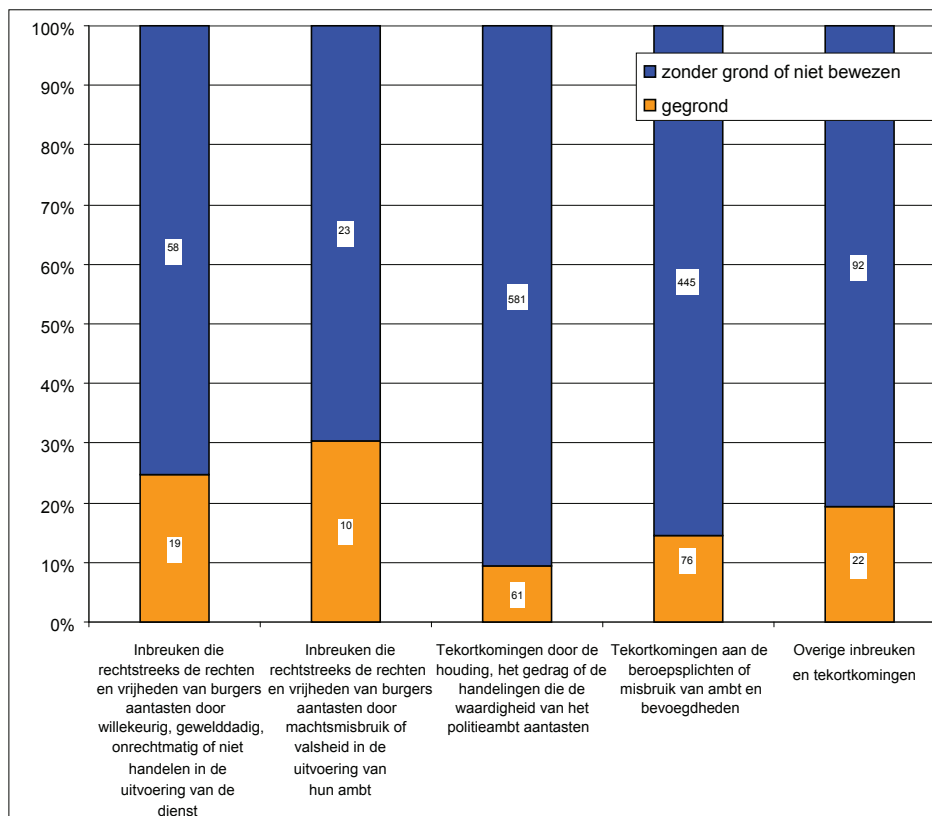

Bij de gegrond geachte klachten maken de schendingcategorieën “tekortkomingen door de houding, het gedrag of de handelingen die de waardigheid van het politieambt aantasten” en “tekortkomingen aan de beroepspllichten of misbruik van ambt en bevoegdheden” in 2008 samen 78 % van het totaal aantal geregistreerde schendingen uit.

Hierna wordt aan de hand van een grafiek per schendingcategorie aangegeven welk aandeel het Vast Comité P in 2008 gegrond dan wel zonder grond of bewijs achtte. Enkel die klachten met een beslissing refererend aan de (on)gegrondheid van de klacht werden weerhouden. Daarnaast werden klachten waarbij zowel een beslissing verwijzend naar “gegrond” als een beslissing in de zin van “zonder grond, voorwerp of niet bewezen” voorkwam evenmin in de cijfers opgenomen. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer in een klacht meerdere politieambtenaren worden aangeklaagd, of wanneer het Vast Comité P een individuele politieambtenaar vrijpleit maar tegelijk een organisatorische disfunctie vaststelt.

2BSleutelprestaties

Grafiek 4: Klachten in 2008 ingediend bij het Vast Comité P opgedeeld naar type inbreuk en waarbij door het Vast Comité P een beslissing 'een/geen individuele fout of disfunctie' werd genomen

Per 100 klachten die het Vast Comité P in de loop van 2008 behandelde en waarbij het zich uitsprak over de (on)gegrondheid, zijn er 15,7 gegrond verklaard tegenover 84,3 zonder grond, zonder voorwerp of niet bewezen. Naargelang van het type schending dat aan desbetreffende klacht kan worden gekoppeld, zijn er enige verschillen toe te schrijven aan de kleinere aantallen. Breiden we de cijfergegevens uit tot alle door het Vast Comité P behandelde klachten in de periode 2004-2008, dan verkrijgen we gemiddeld 15 % gegronde klachten tegenover 85 % ongegronde klachten. Deze verhouding is vast te stellen in alle schendingcategorieën, met uitzondering van de "tekortkomingen inzake de doelmatigheid, de doeltreffendheid en de coördinatie van de politiediensten" en "inbreuken die rechtstreeks de rechten en vrijheden van burgers aantasten door willekeurig, gewelddadig, onrechtmatig of niet-handelen". Bij de klachten die de doelmatigheid, doeltreffendheid en coördinatie van de politiediensten aanklagen, wordt een kwart gegrond verklaard. Dit, in vergelijking met andere schendingscategorieën, groter percentage, kan wellicht worden verklaard doordat deze tekortkomingen gemakkelijker kunnen worden gecontroleerd en vastgesteld na de indiening van de klacht. Ongeveer 88 % van de klachten uit de periode 2004-2008 die handelen over een willekeurig, gewelddadig, onrechtmatig of niet-handelen van politieambtenaren is ongegrond bevonden.

3.2.5. Misbruik van het recht om klacht neer te leggen

In 2008 werden minstens 23 klachten ingediend waarvan het Vast Comité P oordeelde dat er werd overdreven in het gebruik van het recht om klacht neer te leggen. In deze dossiers kon immers worden vastgesteld dat de klagers overdreven en manifest misbruik maakten van het recht om klacht in te dienen,

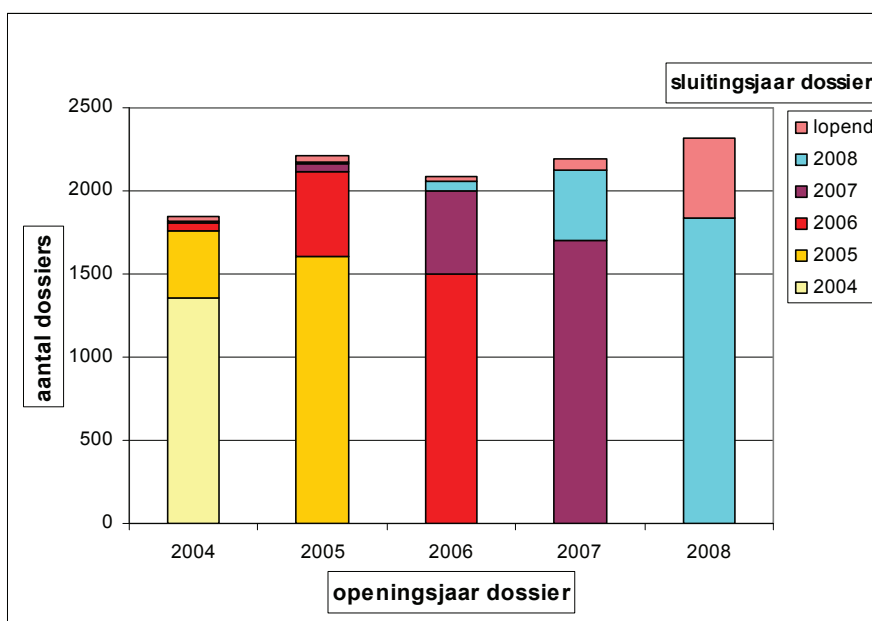
2BSleutelprestaties

niettegenstaande ze duidelijk wisten dat de inhoud van de klacht geen steek hield. De klachten waren meestal bedoeld om de betrokken politieambtenaar te schaden of de aandacht af te wenden van de eigen fouten.

3.3. DOORLOOPTIJD VAN DE KLACHTEN BIJ HET VAST COMITÉ P

In de volgende grafiek wordt een longitudinaal zicht geboden op de afhandeling van de klachten die rechtstreeks door klager bij het Vast Comité P zijn aangemeld.

Grafiek 5: Evolutie van het aantal klachten aangemeld bij het Vast Comité P naar jaar van opening en jaar van beslissingname door het Vast Comité P in deze klachten

In de periode **2004-2006** werd in ongeveer **72 %** van de klachten het lopende kalenderjaar zelf nog een beslissing genomen. In **2007** steeg dit percentage tot **77 %** en in **2008** werd **79 %** van de klachten hetzelfde kalenderjaar nog afgesloten. Ook hier kan worden verwezen naar de **inplaatsstelling van de klachtencel**, waardoor klachtendossiers op een meer efficiënte manier worden voorbereid voorafgaand aan de plenaire zitting van het Vast Comité P. De stijging in 2007 valt samen met haar inwerkingtreding vanaf april 2007. Ook het feit dat in 2007 en 2008 iets meer dan de helft van de klachten bij het Vast Comité P werd gemeld tijdens het eerste semester, terwijl dit in de voorgaande jaren net andersom was, heeft een impact op dit percentage. Deze impact is echter miniem te noemen.

De **doorlooptijd** van een klacht geopend bij het Vast Comité P in **2008** bedraagt voorlopig **67 dagen**. Dit cijfer zal toenemen wanneer de wegens nog te verrichten onderzoeksdaten lopende klachtendossiers op een later tijdstip eveneens zullen worden afgesloten op het niveau van het Vast Comité P. Ter vergelijking: klachten die in 2007 werden geopend én voorlopig afgesloten, kenden een gemiddelde doorlooptijd van 76 dagen.

De doorlooptijd van een klacht hangt samen met zowel het aantal als de soort beslissingen die het Vast Comité P tijdens de klachtenafhandeling neemt. Zo kennen klachten geopend in 2008 en met één enkele beslissing voorhanden een gemiddelde doorlooptijd van 16 dagen. Nemen we daarentegen de klachten met meerdere beslissingen, dan bekomen we voor de in het jaar 2008 geopende dossiers een gemiddelde doorlooptijd van 69 dagen. Klachten die in 2008 ongegrond werden verklaard zonder dat er onderzoeksdaten waren verricht, kenden een gemiddelde doorlooptijd van 14 dagen. Dit terwijl de klachten die pas

2BSleutelprestaties

ongegrond werden bevonden nadat er onderzoeksverrichtingen waren verricht gemiddeld 77 dagen lopende waren, indien ze in 2008 werden geopend en zelfs 227 dagen indien ook de klachten daterend van vóór 2008 in rekening worden gebracht.

3.4. PLENAIRE VERGADERINGEN

In 2008 heeft het Vast Comité P **48 plenaire vergaderingen** gehouden en **zes gemeenschappelijke vergaderingen met het Vast Comité I**, meer bepaald in het kader van hun opdrachten en bevoegdheden ten overstaan van het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse (OCAD). In dit verband heeft het Comité tevens verscheidene aanbevelingen gericht aan de overheden en aan de meest diverse hiërarchische verantwoordelijken.

3.5. HEARINGS

In 2008 heeft het Vast Comité P, alleen of met het Vast Comité I, **vier hearings in plenaire zitting** gehouden. Hierbij werden gehoord: de gerechtelijk directeur van Antwerpen, de directeur van de technische en wetenschappelijke politie en de twee opeenvolgende directeurs van het OCAD.

3.6. WERKBEZOEKEN

Onverminderd de onderzoeken verricht door de Dienst Enquêtes P en de bezoeken die de commissarissen-auditors aan vele zones en diensten hebben gebracht, hebben leden van het Comité P ook een bezoek gebracht aan verschillende lokale politiezones en diensten van de federale politie.

3.7. JAARVERSLAG

Naar jaarlijkse gewoonte heeft het Comité P zijn activiteitenverslag 2007-2008 neergelegd bij de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat, na dit verslag eerst te hebben voorgelegd aan de ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie opdat zij erop zouden kunnen reageren, desgevallend vóór de bespreking met de parlementaire begeleidingscommissie.

3.8. BIJZONDERE OF TUSSENTIJDSE VERSLAGEN

Nog afgezien van de onderzoeken naar de benoeming van twee Calog's, de mutatie van de woordvoerder van de federale politie, verscheidene benoemingen binnen de AIG, de rol die de geschorste inspecteur-generaal heeft gespeeld in een evaluatiecommissie en de verwikkelingen naar aanleiding van de aanstelling van de adjunct-inspecteur-generaal tot korpschef van de politiezone Brussel-Elsene, heeft het Comité P **elf bijzondere of tussentijdse verslagen** gestuurd aan de Kamer van volksvertegenwoordigers, veertien andere bijzondere onderzoeksverslagen aan de minister van Binnenlandse Zaken en drie aan de minister van Justitie. Daarnaast werden dertien bijzondere verslagen gericht aan deze of gene procureur-generaal, procureur des Konings, en sommige verslagen ook aan een voorzitter van het politiecollege of een burgemeester.

Op 30 juni 2008 werd aan de Kamer het tweede verslag betreffende het OCAD overgemaakt, dat samen met het Vast Comité I werd opgesteld.

3.9. AANBEVELINGEN

Het Comité P heeft talrijke aanbevelingen geformuleerd aan verschillende politionele overheden en verantwoordelijken in een vijftal toezichts- of klachtendossiers en nog vele andere in zijn activiteitenverslag 2007-2008.

2BSleutelprestaties

Hier kan een onderscheid worden gemaakt tussen de aanbevelingen die door het Vast Comité P worden opgevolgd en de aanbevelingen die niet worden opgevolgd.

De aanbevelingen kunnen van allerlei aard zijn:

- opstellen van nieuwe richtlijnen;
- actualiseren van de bestaande richtlijnen;
- herinneren aan de geldende wet- en regelgeving;
- verfijnen van de gebruikte procedures of werkmethodes;
- invoeren van meer opvolging en controle.

Met betrekking tot de aanbevelingen die door het Vast Comité P worden opgevolgd, stellen de betrokken overheden en politieverantwoordelijken het eens te zijn met de visie van het Comité en brengen ze bijgevolg de aanbevelingen in praktijk binnen hun korps.

Reacties op de aanbevelingen

Het Comité P heeft bovendien, met veel belangstelling, kennisgenomen van de reacties die het ontving van de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken, de commissaris-generaal, verschillende directeurs-generaal van de federale politie en de Vaste Commissie van de lokale politie of andere politie-overheden met betrekking tot zijn conclusies, aanbevelingen of verslagen in het kader van een dertigtal toezichtsonderzoeken.

Hun bemerkingen hadden onder andere betrekking op de volgens hen te beperkte waarde van *casestudy's*, ondertussen in plaats gestelde verbeterinitiatieven die nog niet waren vermeld, verkeerde weergave door de media, het feit dat men niet de kans kreeg om voor de publicatie van het jaarverslag op de inhoud te reageren. Soms formuleerde men ook voorstellen betreffende de gehanteerde methodologie. Sommige reacties waren irrationeel en niet altijd begrijpelijk. Van een aantal van deze reacties is een analyse terug te vinden op onze website.

In de mate van het mogelijke, vooral rekening houdend met de factor tijd of met de datum van bespreking met de vaste commissie van de Kamer van volksvertegenwoordigers belast met de begeleiding van het Vast Comité P, heeft het Comité P de voornaamste reacties ook verwerkt in zijn conclusies, eindverslagen of in de publieke versie van die verslagen. De verslagen van het Comité zijn immers steeds de weergave van een bepaald beeld op een gegeven ogenblik. Tussen deze "beeldopname", de analyse van de situatie en de lessen die men eruit trekt, enerzijds, en de publicatie van deze verslagen en hun bespreking met de begeleidingscommissie – zeker wat het jaarverslag betreft –, anderzijds, kan er logischerwijze heel wat tijd verstrijken en kan de situatie intussen veranderd zijn.

Teneinde transparant te zijn, zullen enkele van deze officiële, pertinente reacties samenvattend worden weergegeven op de website van het Comité P. Met deze bemerkingen zal ook rekening worden gehouden bij de opvolging van de aanbevelingen, waarover vooreerst met de vaste commissie van de Kamer van volksvertegenwoordigers belast met de begeleiding van het Vast Comité P van gedachten zou moeten worden gewisseld.

3.10. ADVIEZEN TEN BEHOEVE VAN INTERNATIONALE INSTANTIES

De aandachtspunten van het Comité P inzake de bescherming van de fundamentele rechten van de burgers in het kader van de uitoefening van het politieambt vallen ten dele samen met die van de internationale instellingen die onder het gezag van de Raad van Europa en de Verenigde Naties toezicht houden op de eerbiediging van de mensenrechten.

Op vraag van de regering en met de goedkeuring van het Parlement, verleent het Comité P geregeld zijn medewerking aan deze internationale instellingen die toezicht houden op de mensenrechten. De diversiteit van de kennis en informatie waarover het Comité P beschikt en de *knowhow* die het heeft opgebouwd in het opsporen van politieke disfuncties zijn voor deze instellingen van een zeker belang. Deze samenwerking uit zich op verschillende manieren: meewerken aan het opstellen van periodieke rapporten, ontmoeten van vertegenwoordigers tijdens periodieke of ad-hocbezoeken of beantwoorden van punctuele vragen.

2BSleutelprestaties

Zo heeft het Comité P in 2008 zijn bijdrage geleverd in het kader van de vragen gericht aan de Belgische staat door het Comité tegen rassendiscriminatie van de Verenigde Naties (CERD), de Europese Commissie tegen racisme en onverdraagzaamheid (ECRI), het Comité voor de mensenrechten van de Verenigde Naties (HRC), het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA) en het Comité tegen foltering van de Verenigde Naties (CAT). In februari 2008 en november 2008 vergezelde een lid van het Comité P de Belgische delegatie naar de zetel van het Hoog Commissariaat voor de mensenrechten te Genève om er de periodieke rapporten voor te stellen die respectievelijk bedoeld zijn voor het CERD en het CAT. Een lid van het Comité P had een ontmoeting met de delegatie van de ECRI in september 2008 en met de Mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa in december 2008 naar aanleiding van hun periodiek bezoek aan ons land.

De meeste bijdragen van het Comité P, samen met de eventuele reacties die ze hebben losgeweekt, kunnen worden geraadpleegd op de website www.comitep.be.

3.11. PUBLICATIES

Het Comité P oefent onder meer via zijn publicaties invloed uit. Via publicaties maakt het zijn vaststellingen, conclusies en aanbevelingen kenbaar maar beschrijft het ook *good practices*. Deze teksten worden op zijn website geplaatst of in de vorm van een ad-hocverslag aan de overheden gestuurd.

Verschillende leden van het Comité P hebben binnen hun activiteitsdomein ook teksten gepubliceerd of er althans aan meegewerkt. Een overzicht is als bijlage gevoegd.

3.12. DIENST ENQUÊTES P

Na een stijging in 2007 van het **aantal onderzoeken naar aanleiding van klachten**, stellen we in **2008 een daling** vast en dit zowel in absolute cijfers (een daling van 284 naar 185 onderzoeken) als in relatieve cijfers (het **aantal klachten** door het Comité P **voor onderzoek overgemaakt** aan de **Dienst Enquêtes P bedraagt 8 %**, terwijl dit de voorgaande jaren schommelde tussen 11 en 13 %).

Bovendien illustreren deze cijfers in geen geval de werklast die gepaard gaat met de klachtenbehandeling: het aantal opgestelde verslagen, bijvoorbeeld, is stabiel gebleven.

Het **aantal gerechtelijke onderzoeken** is ook **gedaald met 27**. Vooral de arrondissementen Antwerpen (18 dossiers in 2007 tegenover 5 in 2008), Dendermonde (23 in 2007 tegenover 13 in 2008) en Leuven (21 in 2007 tegenover 8 in 2008) hebben voor deze neergaande trend gezorgd. De grootste 'aanvragers' waren de parketten van Aarlen (8,24 %), Brussel (29,39 %), Charleroi (8,24 %), Bergen (7,88 %) en Tongeren (5,37 %). Ook hier zijn deze dalende cijfers geen aanduiding voor de werklast: terwijl het **aantal onderzoeken verminderd is met ongeveer 8 %**, is het **aantal opgestelde processen-verbaal vermeerderd met zowat 34 %**.

De gerechtelijke onderzoeken zijn op dezelfde manier als het vorige jaar toegekend: bijna 52 % van de onderzoeken gaat uit van de procureur des Konings, een kleine 18 % van de onderzoeksrechter en 13 % is het gevolg van aanvankelijke processen-verbaal opgesteld door de Dienst Enquêtes P in het kader van een ander onderzoek of ambtshalve. Bijna 17 % van de onderzoeken vloeit voort uit aanvankelijke processen-verbaal opgesteld ingevolge klachten rechtstreeks aangemeld bij het Comité P of de Dienst Enquêtes P.

In 2008 heeft de Dienst Enquêtes P, voor het eerst, reactief opgetreden naar aanleiding van de onwettige uitoefening van de functie van 'buitenwipper' in nacht- en andere clubs, in samenwerking met de Directie Private Veiligheid van de FOD Binnenlandse Zaken. In hetzelfde jaar werden door de Dienst Enquêtes P 18 strafdossiers geopend die verband houden met de problematiek van het bezit van privéwapens door politieambtenaren.

3.13. CEL BEELDVORMING

De cel beeldvorming/observatorium heeft haar werkmethodes verder ontwikkeld en op het terrein getest. Twee functionaliteiten werden bestudeerd, geanalyseerd en gefinetuned in het kader van het project

2BSleutelprestaties

beeldvorming/observatorium. Op basis hiervan zal het Comité de benadering en methodologie die het voor zijn toezichtsonderzoeken hanteert, kunnen verfijnen.

De cel beeldvorming heeft in 2008 voor de eerste maal meegewerkt aan de redactie van het jaarverslag dat werd opgesteld volgens het concept van het vernieuwde model voor de beeldvorming van het Comité P.

3.14. KLACHTENCEL

De klachtencel, die in april 2007 haar werkzaamheden had aangevat, heeft haar doelstellingen eind 2008 gehaald, namelijk de professionele en autonome afhandeling van klachten. Voor 2008 waren dit 2 348 behandelde dossiers. Intussen werd de werking tweemaal geëvalueerd en kon de cel zeer positieve resultaten voorleggen.

Vermeldenswaardig is, onder meer, dat, na minder dan twee jaar werking van de klachtencel, de administratieve afhandelingstermijn van de dossiers merkbaar is ingekort dankzij de invoering van een systeem van wekelijkse opvolging. Nu krijgt bijna 80 % van de nieuwe dossiers een oriëntatie binnen de vijftien dagen te rekenen vanaf de datum van ontvangst van de eerste brief, tegenover 60 % op het einde van het eerste werkingsjaar. De termijn voor de uitvoering van onderzoeksdaden bedraagt gemiddeld 126 kalenderdagen en 62 % van de klachten waarin zulke daden moeten worden gesteld, wordt binnen de 24 weken afgesloten. Naar aanleiding van de behandeling van klachten en aangiften werd 173 keer besloten tot een fout of disfunctie die een reactie vanwege de overheid rechtvaardigt, op tuchtrechtelijk, organisatorisch of structureel vlak.

Tijdens het jaar 2008 heeft de klachtencel 2 339 nieuwe klachten en aangiften geregistreerd. 53 % van de klachten werd volledig of gedeeltelijk toebedeeld aan de diensten intern toezicht van de politiediensten en 8 % aan de Dienst Enquêtes P.

In 2008 voerde de cel 4 931 meldingen in de databank in, zijnde 159 meldingen betreffende vonnissen en arresten (artikel 14, 1ste lid), 1 462 meldingen betreffende gerechtelijke onderzoeken en opsporingsonderzoeken tegen leden van de politiediensten (artikel 14, 2de lid), 2 518 meldingen betreffende klachten rechtstreeks ingediend bij de politiediensten (artikel 14bis, 1ste lid) en 792 meldingen van uitgesproken orde- of tuchtmaatregelen (artikel 14bis, 2de lid).

Er werd vastgesteld dat de werkingsregels die binnen de klachtencel werden ontwikkeld goed worden opgevolgd door de medewerkers, maar de cel is voor de informatie afkomstig van derden bijzonder afhankelijk van de kwaliteit van de informatie aangeleverd door de 'klanten', en die laat nog te veel te wensen over. **Uitdagingen voor de toekomst** zijn dus alle diensten aansporen om gebruik te maken van de **KLFP-toepassing** en zorgen voor een betere kwaliteit van de gegevens die worden gevat, door praktische informatiesessies te organiseren en een systeem voor kwaliteitsopvolging in te voeren.

3.15. FINANCIËLE RESULTATEN

Teneinde de staatsgelden goed te beheren, heeft het Comité P met zijn leveranciers (her)onderhandeld over bepaalde contracten.

De volgende contracten werden herzien:

- voor de **aankoop van kantoorbenodigdheden en inktpatronen** is het Comité van leverancier veranderd, namelijk de leverancier die de openbare aanbesteding heeft binnengehaald (contract forcms – voormalig federaal aankoopbureau – FOD P & O). Ten opzichte van onze vorige leveranciers zijn de **uitgaven met 30 % gedaald**;
- de kosten voor **telefoongesprekken** (gsm) zijn met **50 % verminderd** ingevolge de heronderhandeling van ons contract met de telecomoperator;
- de aankoop van **dienstvoertuigen** gebeurt voortaan ook via forcms. De **kortingen** die worden toegekend op de voertuigen lopen op **tot 30 %** en de kortingen op de opties bedragen 13 %;

28 Sleutelprestaties

- binnenkort zullen de **bureaustoelen** worden besteld bij een andere firma. Het **prijsverschil** in vergelijking met onze huidige leverancier bedraagt **40 %**;
- het **papier** wordt besteld via onze leverancier van kopieerapparaten. Dit is **ecologisch** papier (de firma haalt het hout in wouden in Scandinavië en voor elke omgehakte boom wordt er een nieuwe geplant). Bovendien is dit papier **goedkoper** dan het papier dat een aantal andere firma's aanbiedt;
- door een beter beheer van de financiële stromen tussen de 'Business Account' en de rekening-courant van het Comité P is de **financiële opbrengst** (product van de vlottende activa) gestegen tot gemiddeld **50.000,00 EUR/jaar**;
- de interestberekening werd trouwens besproken met onze bank (ING);
- twee jaar geleden had een studie bovendien aangetoond dat ING de meest voordelige bank was in vergelijking met andere grootbanken (FORTIS, KBC, DEXIA, BANK VAN DE POST).

4. RESULTATEN SAMENLEVING

4.1. HET COMITÉ P IN DE KIJKER

De weerklink die het Comité P krijgt in de pers en diverse publicaties geeft voor een deel een beeld van de perceptie die over het werk van het Comité P leeft bij de bevolking, overheden alsook eventueel leden van de diverse politiediensten.

We stellen vast dat er in 2008 een **grote toename is van het aantal publicaties waarin onze instelling werd vermeld**. Er is een **500-tal verschillende** publicaties geweest. We onderscheiden hierbij vier grote groepen: de stukken die te maken hebben met de dossiers rond mandaathouders van de politie die in opspraak zijn gekomen, de bijdragen over de uitgevoerde toezichtsonderzoeken, de bijdragen over individuele dossiers en ten slotte de artikelen waarbij het Comité zelf in opspraak werd gebracht.

Een 300-tal van deze bijdragen kunnen we onderbrengen onder verslaggeving of opiniestukken betreffende de gevoerde onderzoeken naar vooraanstaande mandaathouders. We merken hierbij op dat 6 op 10 van deze artikelen verwijzen naar het dossier van de benoeming van twee medewerkers van de commissaris-generaal en zijn positie daarna. Vervolgens vinden we 43 bijdragen over problemen in verband met het optreden van de inspecteur-generaal van de AIG. Een derde onderwerp betreft de mogelijke anomalieën bij de benoeming van de korpschef van de politiezone Brussel-Elsene, met 41 bijdragen. Ook bij de neerslag over de gevolgen van deze benoemingen voor het kabinet van de minister van Binnenlandse Zaken werd 31 maal verwezen naar het onderzoek van het Comité P. Er werd in mindere mate aandacht gespendeerd aan de zaak rond een medewerkster van de inspecteur-generaal en aan deze van de woordvoester van de federale politie.

Zowel overheid als burgers kunnen klachten over het politieoptreden overmaken aan het Comité P. In 2008 behandelden 68 persbijdragen dergelijke, op basis van deze klachten door het Comité gevoerde, dossiers. Veelal ging het hier om bijdragen over onderzoeken in Antwerpen (Forcom), Charleroi, de deelname van politieambtenaren aan een seksfeest in het Brusselse en de aantijgingen van belangenvermenging met het prostitutiemilieu, eveneens in Brussel.

Het Comité P brengt ook zelf (resultaten van) onderzoeken onder de aandacht, o.m. via de publicatie van rapporten. In 2008 vinden we hiervan 56 verwijzingen terug in de pers. Tien van deze bijdragen zijn bedenkingen bij het onderzoek naar de terreurdreiging eind 2007. Acht publicaties betreffen problemen met de (ook onrechtmatige) consultatie van de politionele databanken. Andere bijdragen behandelen de attitude van politiefunctionarissen, hun respectieve opleiding, het omgaan met wapens en het voorkomen van (valse) klachten tegen het politieoptreden.

In 2008 belichtte een 80-tal publicaties de interne werking van de instelling. Het ontslag van een medewerker van de Dienst Enquêtes P bracht een sneeuwbal effect aan publicaties op gang, met 12 bijdragen over deze ex-collega, 8 over een adjunct-directeur-generaal van de Dienst Enquêtes P en 3 met betrekking tot een raadslid. Vijftien publicaties bespraken deze casussen eerder in algemene zin. In één bepaalde krant werd hierover zelfs een publicatiereeks van 17 artikelen opgesteld.

Ten slotte resulteerden het vertrek van de heer Vandoren naar het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse (4 maal) en de komst van de heer Van Lijsebeth als voorzitter van het Comité P (11 maal) eveneens in een aantal artikelen en vermeldingen in de pers.

4.2. PARLEMENTAIRE VRAGEN

Geregeld zijn onderzoeken en verslagen van het Comité P de voedingsbodem of de referentie voor vragen die parlementsleden stellen aan de ministers die voor de betrokken diensten verantwoordelijk zijn. Dat parlementairen zijn thema's overnemen, is een duidelijk voorbeeld van de rol die het Comité ten dienste van de wetgevende macht vervult. In 2008 werd het werk van het Comité P **negenmaal als verwijzing genoemd bij parlementaire interpellaties**. De onderwerpen waarover in de Kamer werd gedebatteerd en die verband hielden met de verslagen van de Comités P en I handelden over het terroristisch alarm in december 2007, de vele klachten die burgers aan het Comité P richtten, de tekorten in het bijhouden en

3BResultaten samenleving

raadplegen van de Algemene nationale gegevensbank (ANG), het onderzoek naar bepaalde benoemingen bij de federale politie en de AIG en de beveiliging van vuurwapens en munitie in federale politieposten.

4.3. BIJDRAGE AAN INTERNATIONALE EXPERTISENETWERKEN

Op internationaal vlak heeft het Comité P een niet te verwaarlozen rol gespeeld bij de verdere uitbouw van een internationaal expertisenetwerk inzake toezicht, controle op de politiediensten of de diensten met politiebevoegdheid of nog de behandeling van klachten tegen politiediensten en -ambtenaren (EPAC en INIOP).

Verschillende leden van het Comité namen deel aan de activiteiten van EFQM of BBest (Belgische partner van EFQM) en aan het vijfde internationaal kwaliteitsforum gehouden in Parijs, onder meer in het kader van de activiteiten die verband houden met het referentiesysteem CAF, maar ook met het referentiesysteem EFQM. Een lid van de Dienst Enquêtes P woonde het jaarlijks EFQM-forum bij, ook in Parijs. Met de Raad van Europa was er minder vaak contact dan de vorige jaren. Het Comité P werd wel gevraagd om te zetelen in een panel en om mee te werken aan een internationale activiteit georganiseerd door de Mensenrechtencommissaris over de noodzakelijke onafhankelijkheid van het toezicht op de politiediensten. Het Comité P heeft daarnaast deelgenomen aan verscheidene internationale missies.

Het Comité heeft zijn actieve en succesvolle deelname aan de European Partners Against Corruption (EPAC) en het International Network for the Independent Oversight of Policing (INIOP) voortgezet. Met zijn Oostenrijkse tegenhanger verzekerde het Comité P het algemeen secretariaat van EPAC en maakt het deel uit van de *inceptive steering group* van INIOP. In het kader van EPAC heeft het Comité een werkgroep voorgezeten die twee prioritaire projecten heeft uitgekozen en in de steigers gezet: het eerste beoogt de uitwisseling van (openbare en niet-operationele) informatie tussen partnerorganisaties en het tweede de uitwisseling van medewerkers. Het Comité was ook lid van de werkgroep *'Police Oversight Principles'* die gezamenlijke standaarden wil bepalen voor de organen die belast zijn met het extern toezicht op de politiediensten en van de werkgroep die het programma van de jaarlijkse conferentie van de EPAC-partners moet uitwerken.

Het Comité heeft actief deelgenomen aan de jaarlijkse vergadering van de National Association for Civilian Oversight of Law Enforcement (NACOLE) in Cincinnati en van de Canadian Association of Civilian Oversight of Law Enforcement (CACOLE) in Saskaschewan.

Een lid van de Dienst Enquêtes P heeft in februari 2008 actief meegewerkt aan de vergadering georganiseerd door de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en aan de opmaak van de tekst *'Good Practices in Building police-public partnerships'* van de OVSE.

4.4. BIJDRAGE AAN NATIONALE EXPERTISENETWERKEN

Verschillende leden van het Comité of van de Dienst Enquêtes P maken deel uit van het redactiecomité van tijdschriften inzake politie, criminologie of recht of leveren daartoe een of andere bijdrage: Panopticon, Vigiles, Het Politiejournaal, La Revue de droit pénal et de criminologie, Nullum Crimen, handboeken en naslagwerken van Politeia, Orde van de Dag, Tijdschrift voor criminaliteitsbeheersing en beleid, etc.

4.5. VERBETERINGEN NA KRITIEK VAN EXTERNE ORGANISATIES

De afgelopen jaren werd het Comité meermaals bekritiseerd door niet-gouvernementele organisaties, vakbonden, zelfs door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. Ook een aantal internationale instellingen had niet altijd een zeer positief beeld van het Comité. Deze kritiek en dit voorbehoud waren vaak ongegrond of sloegen niet op precieze feiten. Door de inspanningen die het Comité heeft geleverd, onder meer op het vlak van zijn communicatiebeleid, is de situatie in 2008 verbeterd en is er een betere kennis en begrip bij voormelde instanties over de werking van het Comité P.

4.6. LECTOREN

Een lid van het Comité is lector aan de Universiteit van Luik en aan de Nationale School voor Officieren, een ander lid en de directeur-generaal zijn lector aan de Vrije Universiteit Brussel. Sommigen doceren ook aan een politieschool.

Vijftien leden van de Dienst Enquêtes P geven les in verschillende politiescholen en verzorgen lesopdrachten rond thema's zoals verhoor, wet op het politieambt, huiszoeking, informatiebeheer, opstellen proces-verbaal. Twee anderen zijn als (vrijwillig) wetenschappelijk medewerker verbonden aan een universiteit, de ene aan de Katholieke Universiteit Leuven en de andere aan de Vrije Universiteit Brussel.

Verschillende andere leden van de Dienst Enquêtes P doceren een of andere cursus in de opleidingsinstituten van de politie, in de veiligheidssector, maar ook in hogescholen.

5. LEIDERSCHAP

De heer André Vandoren, voorzitter van het Comité P sinds 26 november 1999, heeft op 15 juli 2008 zijn functie neergelegd om directeur te worden van het OCAD. Op die datum werd zijn ambt vacant verklaard en tot de komst van de nieuwe voorzitter had de heer Guy Cumps, ondervoorzitter, de leiding over de instelling. Het Parlement heeft de heer Bart Van Lijsebeth, procureur des Konings te Antwerpen, op 8 januari 2009 als opvolger aangewezen. Op 9 januari 2009 legde hij de eed af en trad hij in functie als voorzitter van het Comité P.

Overeenkomstig zijn *mission statement* streeft het Comité P een hoog niveau van professionalisme na en, als lerende organisatie, heeft het zich tot doel gesteld kwaliteitsvol werk af te leveren en in zijn werking en de uitoefening van zijn bevoegdheden en wettelijke opdrachten uitmuntendheid na te streven. Vanuit dit oogpunt hecht het Comité ook veel belang aan het op peil houden van de kennis en het professionalisme van zijn medewerkers, binnen al zijn geledingen. Daarom werd niet alleen aan de leden van het Comité P de kans geboden om deel te nemen aan talrijke studiedagen, seminaries, colloquia, opleidingen, etc., maar heeft het Comité P in de loop van 2008 ook dergelijke activiteiten georganiseerd voor zijn administratief personeel en voor zijn commissarissen-auditors.

6. STRATEGIE EN BELEID

Het Comité P hield zijn jaarlijkse strategische vergadering te Blankenberge op 10 en 11 april 2008. Daar werd de balans opgemaakt, niet alleen van zijn activiteiten maar ook van de voltooide en lopende projecten om op basis daarvan zijn actieprogramma voor de periode 2008-2009 bij te stellen, zie *supra*. Net als in het verleden, is het Comité de implementatie van zijn actieplannen en zijn prioritaire projecten (beeldvorming, klachtencel, jaarverslag nieuwe formule, statuut van de leden van de Dienst Enquêtes P, huishoudelijk reglement, *total quality management*-benadering (TQM), etc.) blijven opvolgen.

7. MEDEWERKERS

In 2008 hebben drie personen de administratie van het Comité versterkt en één persoon de Dienst Enquêtes P. Vijf commissarissen-auditors verlieten het Comité in 2008, van wie er één gedetacheerd is naar het kabinet van de vice-eerste minister en minister van Justitie, een andere gemuteerd is naar de diensten van de commissaris-generaal van de federale politie en een derde verbindingsofficier van de geïntegreerde politie is geworden in Roemenië. Op 31 december 2008 telde het Comité 35 administratieve personeelsleden en 51 leden van de Dienst Enquêtes P.

7.1. OPLEIDINGEN

Het Comité P blijft vasthouden aan de TQM-aanpak. De leden van het Comité volgden verscheidene gespecialiseerde opleidingen op Europees niveau op het vlak van EFQM. Twee anderen genoten de volgende opleidingen: 'Zuinigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid in de Vlaamse overheid' (Instituut voor de overheid), 'Veranderingsmanagement' (Instituut voor de Overheid).

In totaal hebben de **leden van de Dienst Enquêtes P in 2008 56 opleidingen gevolgd**. Verscheidene leden van het Comité P of van de Dienst Enquêtes P woonden studiedagen bij, over allerlei thema's, als spreker, deelnemer of toehoorder: Centre d'Études sur la Police (CEP), Centrum voor Politiestudies (CPS), European Foundation for Quality Management (EFQM), European Corporate Security Association (ECSA), European Partners Against Corruption (EPAC), Forum Européen de Sécurité Urbaine (FESU), Europese Rechtsakademie (ERA), Koninklijke Federatie van officieren en hogere ambtenaren van de Belgische politie, Rechtsfaculteit U.v. Tilburg, V.R.G.-alumni Leuven, Werkgroep hulpverlening intrafamiliaal geweld arrondissement Turnhout, L.I.N.C., etc.

Tijdens deze bijeenkomsten kwamen onder meer de volgende **thema's** aan bod:

The future of European criminal justice under the Lisbon treaty (ERA), *Wetenschappelijk onderzoek inzake nieuwe aanpak van criminaliteit* (Vrije Universiteit Brussel), *Confrontatie en line-up* (Comité P), *Ethiek in de overheid. Oefeningen in weerbaarheid* (Nexus), *Videoverhoor voor volwassenen* (DSER), *À la recherche de la vérité* (École nationale du Québec), *La réforme de la tutelle ordinaire sur les pouvoirs locaux* (UVCW), *Manifestaties en evenementen* (Politeia), *Overlast en de maatschappelijke aanpak ervan* (UGent), *De hervormingen bij politie en justitie* (CPS-Kluwer), *Recht in beweging* (KU Leuven), *Véhicules prioritaires* (IBSR), *Droit pénal au sens large* (UBLDP), *User day ASTRID, Organisation méthodique des processus* (CGL-APEV Jurbise), *Tucht in een politieomgeving* (FOD Binnenlandse Zaken), *Staatsrecht* (Instituut constitutioneel recht KU Leuven), *Het nieuwe federale discriminatierecht* (Universiteit Antwerpen), *Aansprakelijkheid van de lokale besturen* (Die Keure), *Publiek-private recherche* (CPS), *Welzijn bij de politie* (CPS), *Zuinigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid in de Vlaamse overheid* (Instituut voor de Overheid), *Veranderingsmanagement* (Instituut voor de Overheid), *Integriteit en integriteitsbeleid bij de politie* (KU Leuven), *Anti-corruption summer school – Vienna, Réforme des polices... 10 ans déjà. Bilan et perspectives* (UVCW), etc.

Begin juni 2008 namen een commissaris-auditor en een lid van de klachtencel deel aan een seminarie in Dublin gewijd aan de onderzoeken naar klachten en (gerechtelijke en niet-gerechtelijke) onderzoeken gevoerd in het kader van de 'externe monitoring' van de werking van de politiediensten door de Britse en Ierse controle-instanties. Op 18 november 2008 woonden verscheidene leden van het Comité P en de Dienst Enquêtes P in het Parlement de studiedag bij over de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Twee leden van het Comité P en vier commissarissen-auditors volgden op Europees niveau een opleiding *assessed assessor* EFQM, in het Engels. In 2008 nam een medewerker van het Comité ook als EFQM-evaluator deel aan een *European Excellence Award assessment*.

Voor de Dienst Enquêtes P werden de voornaamste opleidingen en informatiesessies verstrekt door CEP, CPS, EFQM, ERA, ECSA, KUL, VUB, FUSL, Vlaamse Vereniging voor Criminologie, etc.

6B Medewerkers

De administratieve medewerkers hebben ook de mogelijkheid gekregen om opleidingen te volgen of studiedagen en colloquia bij te wonen, over diverse onderwerpen zoals:

Strafprocesrecht (Themis), Gestion des plaintes, La gestion des plaintes et la médiation dans les services publics : quelle utilité dans une démarche de qualité (?), Kennismaking met de federale openbaarheidswetgeving, Accueil et contact avec le public, Contact téléphonique avec le public, La fraude sociale, une nouvelle priorité de politique criminelle, l'Europe face au défi de la conservation des documents numériques à long terme, etc.

Talenkennis en taalbeheersing spelen ook een belangrijke rol in de keuze van de opleidingen: Néerlandais sur le lieu de travail, Français sur le lieu de travail, Anglais sur le lieu de travail, Midi bavards anglais, Écrire sans fautes, Ateliers d'écriture, Créativité écrite, etc. Net als informatica trouwens: Zoeken op het internet, Powerpoint, Tekstverwerking, etc.

Tot slot werd bijkomende kennis vergaard die de werking van de instelling ten goede komt, met name op het vlak van openbare aanbestedingen, parametrage van boekhoudkundige tabellen met het oog op hun verwerking in het boekhoudprogramma BOB, een opleiding over het pensioensysteem van de openbare sector (PDOS), een vorming over openbare aanbestedingen (OFO), enz. Voor de administratie worden de opleidingen voornamelijk gegeven door OFO (talen, informatica, ...), PDOS (vorming over pensioenen), EFQM, ULB, Bruxelles Formation of de federale politie, etc.

7.2. SOCIOCULTURELE ACTIVITEITEN

Het Comité P ondersteunt actief zijn sport- en cultuurkring en het sociaal fonds van de instelling. Op 6 juni 2008 organiseerde het Comité in Heist een teambuildingdag voor alle personeelsleden. Zijn sociale raad en zijn sport- en cultuurkring kwamen respectievelijk een en zes keer bijeen. De sport- en cultuurkring organiseerde verschillende activiteiten die op heel wat bijval van de personeelsleden konden rekenen.

7.3. AANGEPAST STATUUT

Een eerste ontwerp van aangepast statuut werd in 2008 ter beschouwing voorgelegd aan de leden van de Dienst Enquêtes P die hun opmerkingen, vragen en suggesties aan het Comité konden laten worden.

8. PARTNERSCHAPPEN EN MIDDELEN

8.1. PARTNERSCHAPPEN

Het Comité P is lid van de European Foundation for Quality Management (EFQM), het Vlaams Centrum voor Kwaliteitszorg (VCK), het Belgian Business Excellence Success Transfer (BBEST), het Centrum voor Politiestudies (CPS) en het Centre d'Études sur la Police (CEP), de European Corporate Security Association (ECSA), de European Partners Against Corruption (EPAC), het International Network for the Independent Oversight of Policing (INIOP) en het European Institute of Public Administration (EIPA).

In partnerschap met het CEP en het CPS heeft het Comité P twee studiedagen georganiseerd over de line-up. Het Comité was ook actief betrokken bij het nationaal initiatief van het CEP en het CPS, gesteund door de Koning Boudewijnstichting en het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, over het thema *Politie en diversiteit*, dat werd afgesloten met een studiedag in Brussel op 5 december 2008.

Verscheidene leden van het Comité P of de Dienst Enquêtes P woonden de meest diverse studiedagen bij, als spreker of als voorzitter van de zitting of de werkgroep: CEP, CPS, EFQM, ECSA.

In samenwerking met de AIG organiseerde het Comité, begin januari, respectievelijk in Asse en Jurbise, voor de korpschefs en de verantwoordelijken voor de functionaliteit intern toezicht een informatiedag over de geïnformaliseerde verwerking van klachten.

In 2008 besteedde het Comité verder aandacht aan de uitbouw en de versteviging van verschillende vruchtbare en constructieve partnerschappen, o.a. met het CEP en het CPS, het FESU, het Belgisch Forum voor Preventie en Veiligheid in de Steden (BFPVS), Politeia, Delta i, de universiteiten van Gent en Luik, het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, het Controleorgaan van het politieke informatiebeheer, etc. Tot slot heeft het Comité in 2008 verschillende vertegenwoordigers van politievakbonden ontmoet en met hen een vruchtbare en constructieve gedachtewisseling gehouden.

8.2. MIDDELEN

8.2.1. Dotatie, uitgaven en middelen

Op het vlak van de kapitaaluitgaven werden in 2008 op informaticavlak vooral de aankopen van portables, scanners en printers ingeschreven. Het Vast Comité P besliste, tijdens zijn plenaire vergadering van 20 oktober 2008, vier wagens aan te kopen ter vervanging van de wagens waarvan het leasecontract afliep.

8.2.2. Proces van controle en goedkeuring van de rekeningen

Elk jaar zendt het Comité, in de loop van de maand juni en in het kader van de opmaak van de federale uitgavenbegroting, overeenkomstig de instructies die de eerste minister en de minister van Begroting ter zake hebben gegeven aan de leden van de regering en het Parlement, zijn begrotingsvoorstellen over aan de FOD Budget en Beheerscontrole.

De door het Vast Comité P gevraagde dotatie wordt dan ingeschreven in Afdeling 33: Dotaties aan de instellingen die uit de federale wetgevende vergaderingen voortkomen – Programma 5 – Vast Comité van toezicht op de politiediensten.

In het laatste trimester van het jaar wordt het bedrag van deze dotatie geanalyseerd en worden de begrotingskredieten die aan het Vast Comité P worden toegekend, goedgekeurd door de Kamer van volksvertegenwoordigers.

De begroting van het Vast Comité P en alle boekhoudkundige en financiële verrichtingen die daaruit voortvloeien, maken het voorwerp uit van zowel interne als externe controle.

Met betrekking tot de interne controle, kijken de commissarissen van de rekeningen (twee leden van het Comité aangesteld door het Vast Comité P), overeenkomstig artikel 42 van het Huishoudelijk reglement van het Comité, na of de boekhouding op regelmatige wijze wordt bijgehouden. Zij analyseren onder andere of de kredieten goed worden besteed en of ze niet worden overschreden en waken over de strikte

7BPartnerschappen en middelen

naleving van de begrotingsposten die zijn goedgekeurd door de Kamer van volksvertegenwoordigers. Zij stellen een verslag op dat zij voorleggen aan de externe controle van het Rekenhof en, in plenaire zitting, aan het Vast Comité P ter goedkeuring van de budgetrekening.

Alvorens de begrotingscijfers 2008 meer in detail te bespreken, is het belangrijk in herinnering te brengen dat de jaarlijkse begroting van het Vast Comité P is samengesteld uit de dotatie voor dat jaar en de boni uit het begrotingsjaar n-2.

Tabel 4: Vergelijking tussen het begrotingsjaar 2007 en het begrotingsjaar 2008

Begroting	Bedrag	Budgetrekening	Boni
2007	10 410 674,74 EUR	1 401 737,82 EUR	1 575 416,42 EUR
2008	13 626 567,55 EUR	2 829 411,66 EUR	3 065 828,57 EUR

De verhoging van de begroting 2008 houdt rekening met de globale stijging (inflatiepercentage + groeicorm) door de regering vastgelegd op 1,8 % van het bedrag van de dotatie 2007, met de uitbreiding van het taken- en bevoegdhedenpakket van het Comité P, met de aanzienlijke stijging van de werklust (cf. de veiligheidsmachtigingen, de klachten betreffende het optreden van veiligheidsagenten van de openbare vervoersmaatschappijen en het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse, bijzondere diensten zoals de Administratie der Douane en Accijnzen) en met de toepassing van de artikelen 36 en 40 van de wet van 15 mei 2007 op de Algemene Inspectie en houdende diverse bepalingen betreffende de rechtspositie van sommige leden van de politiediensten ⁴.

Tabel 5: Verdeling van de uitgaven 2008

Lopende uitgaven	Kapitaaluitgaven	Gedane lopende uitgaven	Gedane kapitaaluitgaven
13 206 567,55 EUR	420 000,00 EUR	10 506 066,74 EUR	291 089,15 EUR

Tabel 6: Voornaamste posten lopende uitgaven

Post	Begrotingskrediet	Uitgave	Saldo
I.A. Leden van het Comité en griffier	865 000,00 EUR	830 374,76 EUR	34 625,24 EUR
I.B. Administratief personeel	2 160 000,00 EUR	1 971 889,32 EUR	188 110,68 EUR
I.C. Personeel Dienst Enquêtes P	7 841 567,55 EUR	5 679 825,44 EUR	2 161 742,11 EUR
I.E. Gebouwen	1 480 000,00 EUR	1 330 973,64 EUR	149 026,36 EUR ⁵

Tabel 7: Kapitaaluitgaven

Post	Begrotingskrediet	Uitgave	Saldo
II.E. Gebouwen	20 000,00 EUR	0,00 EUR	20 000,00 EUR
II.G. Uitrusting en onderhoud	70 000,00 EUR	8 410,48 EUR	61 589,52 EUR
II.J. Informatica en	80 000,00 EUR	58 637,66 EUR	21 362,34 EUR

7BPartnerschappen en middelen

bureautica			
II.M. Voertuigen	250 000,00 EUR	224 041,01 EUR	25 958,99 EUR

Controle en goedkeuring van de rekeningen

De heer Karl Maes, auditeur, en de heer Jan J. Haex, eerste auditeur-revisor bij het Rekenhof, hebben de rekeningen 2007 van het Vast Comité P in de week van 14 tot 18 juli 2008 aan een externe controle onderworpen. Zij formuleerden slechts geringe opmerkingen en bedenkingen en de rekeningen werden zonder bijzondere opmerking goedgekeurd door het Parlement.

De rekeningen 2008 werden door het Vast Comité P goedgekeurd tijdens zijn plenaire vergadering van 14 mei 2009. Tijdens de week van 1 tot 5 juni 2009 werden ze bovendien gecontroleerd door het Rekenhof met slechts een paar kleine opmerkingen tot gevolg. Zoals elk jaar heeft het Rekenhof een audit uitgevoerd van de rekeningen van het Comité P. De heer Maes heeft ons zijn verslag overgemaakt op 18 juni 2009. Dit verslag bevat geen enkele opmerking.

Normaliter heeft het Rekenhof zijn verslag in de loop van het laatste trimester 2009 ter goedkeuring voorgelegd aan de Kamer van volksvertegenwoordigers.

9. PROCESSEN

9.1. KLACHTENAFHANDELING

Er werd verder gewerkt aan de uitbouw van de klachtencel en meer bepaald aan de concretisering van haar autonome werking binnen de instelling, de verfijning en de beschrijving van de ingevoerde processen (klachten, informatie van derden), de aanscherping en vooral de verbetering van het **informatie-uitwisselingsstelsel KLFP**.

Het Vast Comité P en de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie hebben een gedeelde databank ontwikkeld, KLFP (KlachtenficheFichePlainte), die sinds februari 2008 toegankelijk is voor alle politiediensten en die gevoerd dient te worden met alle gegevens over klachten en aangiften tegen de politie. Het gebruik van de KLFP-databank laat de politiediensten toe om op een geautomatiseerde en uniforme wijze te voldoen aan hun wettelijke informatieplicht ten overstaan van beide controleorganen. Alle politiediensten kunnen via de portaalsite van de federale en de lokale politie door middel van een code en paswoord toegang krijgen tot de gedeelde databank, waarin in meerdere velden alle gegevens aangaande de ontvangen klachten en aangiften tegen de politie, de opgestelde processen-verbaal lastens politieambtenaren en de uitgesproken orde- en tuchtmaatregelen kunnen worden geregistreerd. De gegevens ingevoerd door de politiediensten worden bewaard op de servers van de Algemene inspectie en het Vast Comité P, die allebei toegang hebben tot alle gegevens in de databank. De politiediensten daarentegen hebben slechts toegang tot de gegevens die ze zelf in het stelsel hebben ingevoerd. De verschillende mogelijkheden en applicaties van het KLFP-stelsel werden toegelicht tijdens vier informatiedagen die het Vast Comité P en de Algemene inspectie eind 2007 en begin 2008 organiseerden. De optie werd genomen om de politiediensten verder te helpen en te begeleiden in dit domein.

Dit jaar werd een aanvang genomen met de integratie van het interactieve coderingsstelsel van dossiers KLFP door de klachtencel. Er werd ook bijzondere aandacht besteed aan de vorming van de medewerkers van de cel inzake dossierbehandeling. Toch zijn er nog enkele problemen.

Tot slot werden in de loop van 2008 twee juristen in de klachtencel opgenomen. Zij werken mee aan de behandeling van klachten en aangiften, delen hun kennis en maken juridische analyses, over het algemeen op basis van elementen die naar voren zijn gekomen in de klachten.

9.2. CEL BEELDVORMING

Het Comité heeft zijn nieuwe aanpak inzake observatorium van de politie (in de zin van het artikel 3 van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse) verder uitgewerkt. Hiertoe werd de methodologie verfijnd en werden, in samenwerking met verschillende externe experts, de contouren van zijn referentiesysteem ter zake duidelijker aangegeven. Hieraan werden niet minder dan negen bijzonder intense werkvergaderingen gewijd, met de hulp van een extern consultant van Delta i.

In dit verband werden ook twee pilootonderzoeken gelanceerd in twee arrondissementen waarover later *ad hoc* verslag zal worden uitgebracht.

Publicaties

PUBLICATIES

Een nieuwe versie van « *La loi sur la fonction de police. Le manuel de la fonction de police* »⁶ (Politeia), *Orde van de dag*, *Cahiers politiestudies*, *Handboek openbare orde* (Politeia), *Nullum crimen*, *Strafrechtelijke kwalificaties met jurisprudentie* (die Keure), *Wetboek strafrecht geannoteerd met bijzondere wetgeving* (die Keure), *Wetboek verkeersrecht* (die Keure), *Tijdschrift voor wetgeving*.

In 2008 heeft het Comité P meegewerkt aan verschillende publicaties in onder meer Het Politiejournaal en Vigiles. Er zijn nieuwe nummers verschenen in de reeks Cahiers Vast Comité P: van 14 tot en met 22 (BRÜLS, A., GOOSSENS, Fr., PEETERS, W., *Vue d'ensemble des services spéciaux d'inspection et de leurs compétences respectives : Région wallonne, Communauté française, Région bruxelloise, Commission communautaire commune de Bruxelles-Capitale, Communauté germanophone*; PEETERS, W., GOOSSENS, Fr. (ed.), *Gezichten herkennen op het eerste gezicht eenvoudig: van confrontatie tot line-up onder de Oslo 'voorwaarden'*; PEETERS, W., GOOSSENS, Fr. (ed.), *Reconnaître un suspect : autant y regarder à deux fois : de la confrontation au line-up*; CUVELIER, Chr., HEUSKIN, J.-M., BOURDOUX, Gil. L., *Suicide bij de politiediensten*; COMITÉ P, *Rapport annuel : synthèse 2006-2007 = jaarverslag: synthèse 2006-2007*; CUVELIER, Chr., HEUSKIN, J.-M., BOURDOUX, Gil. L., *Suicide au sein des services de police*; SCHUERMANS, Fr., VAN LIER, J., GOOSSENS, Fr., VAN RYMENANT, P., *Op weg naar een betere politiepraktijk: een commentaar bij enkele recente onderzoeken van het Vast Comité P*; SCHUERMANS, Fr., VAN LIER, J., GOOSSENS, Fr., VAN RYMENANT, P., *Vers une meilleure pratique policière : commentaires sur quelques enquêtes récentes du Comité permanent P*; VAN DEN BROECK, T., BOURDOUX, Gil. L., *Rekrutering en selectie bij de Belgische politie*.

Via Larcier heeft het Comité P ook een codex samengesteld van de wetten die betrekking hebben op het Comité P.

I. BOEKEN

BRÜLS, A., GOOSSENS, Fr. en PEETERS, W., « Vue d'ensemble des services spéciaux d'inspection et de leurs compétences respectives. Le niveau fédéral » in *Cahiers Vast Comité P*, nr. 12, Brussel, Politeia, 2007.

BRÜLS, A., GOOSSENS, Fr. en PEETERS, W., « Vue d'ensemble des services spéciaux d'inspection et de leurs compétences respectives. Région wallonne. Communauté française. Commission communautaire germanophone » in *Cahiers Vast Comité P*, nr. 14, Brussel, Politeia, 2008.

COMITÉ P, « Rapport annuel – jaarverslag – annual report – Jahresbericht 2006-2007 (synthese) » in *Cahiers Vast Comité P*, nr. 18, Brussel, Politeia, 2008.

CUVELIER, Chr., HEUSKIN, J.-M. en BOURDOUX, Gil. L., « Suicide bij de politiediensten » in *Cahiers Vast Comité P*, nr. 17, Brussel, Politeia, 2008.

CUVELIER, Chr., HEUSKIN, J.-M. et BOURDOUX, Gil. L., « Suicide au sein des services de police » in *Cahiers Vast Comité P*, nr. 19, Brussel, Politeia, 2008.

GOOSSENS, Fr. (ed.), *Zakboekje politiefunctie 2008-2009*, Mechelen, Kluwer, 2008.

PEETERS, W. en GOOSSENS, Fr. (ed.), « Gezichten herkennen, op het eerste gezicht eenvoudig. Van confrontatie tot line-up onder de Oslo-voorwaarden » in *Cahiers Vast Comité P*, nr. 15, Brussel, Politeia, 2008.

PEETERS, W. en GOOSSENS, Fr. (ed.), « Reconnaître un suspect : autant y regarder à deux fois. De la confrontation au line-up » in *Cahiers Vast Comité P*, nr. 16, Brussel, Politeia, 2008.

SCHUERMANS, Fr. en BERKMOES, H., *Codex – Comité P*, Brussel, Larcier, 2008, (Les codes thématiques Larcier).

SCHUERMANS, Fr. en BERKMOES, H., *Comité P – Codex*, Brussel, Larcier, 2008, (Larcier Thema Wetboeken).

Publicaties

SCHUERMANS, Fr., VAN LIER, J., GOOSSENS, Fr. en VAN RYMENANT, P., « Op weg naar een betere politiepraktijk. Een commentaar bij enkele recente onderzoeken van het Vast Comité P » in *Cahiers Vast Comité P*, nr. 20, Brussel, Politeia, 2008.

SCHUERMANS, Fr., VAN LIER, J., GOOSSENS, Fr. en VAN RYMENANT, P., « Vers une meilleure pratique policière. Commentaire sur quelques enquêtes récents du Comité permanent P » in *Cahiers Vast Comité P*, nr. 21, Brussel, Politeia, 2008.

VAN DAELE, D., VANGEEBERGEN, B., GOOSSENS, Fr. en HUTSEBAUT, Fr., *Het Belgische politiewezen. Wetgeving, beleid en literatuur*, Mechelen, Kluwer, 2008.

VAN DEN BROECK, T. en BOURDOUX, Gil. L., « Rekrutering en selectie bij de Belgische politie » in *Cahiers Vast Comité P*, nr. 22, Brussel, Politeia, 2008.

VAN DEN BROECK, T. en BOURDOUX, Gil. L., « Recrutement et sélection à la police belge » in *Cahiers Vast Comité P*, nr. 23, Brussel, Politeia, 2009.

II. ARTIKELN

BERKMOES, H. en SCHUERMANS, Fr., « La pose de menottes : une pratique entravée. Analyse du nouvel article 37bis de la loi sur la fonction de police » in *Vigiles*, nr. 4, Brussel, Politeia, 2008, p. 181-194.

BOURDOUX, Gil. L. en GOOSSENS, Fr., « Het recht van de burger om zijn godsdienst te belijden » in *Het Politiejournaal*, nr. 8, Brussel, Politeia, 2008, p. 26-29.

BOURDOUX, Gil. L. en GOOSSENS, Fr., « Le droit du citoyen de manifester sa religion » in *Le journal de la police*, nr. 8, Brussel, Politeia, 2008, p. 26-29.

BOURDOUX, Gil. L. en COISNE S., « Le consentement abusé ? Quelques considérations sur le non-consentement à une visite domiciliaire » in *Le Journal de la police*, nr. 3, Brussel, Politeia, 2008, p. 27-30.

BOURDOUX, Gil. L. en COISNE, S., « De toestemming van een moeder omzeild? Beschouwingen over niet toestemmen bij een huiszoeking » in *Het Politiejournaal*, nr. 3, Brussel, Politeia, 2008, p. 27-30.

BOURDOUX, Gil. L. en VANDOREN, A., « Het coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse » in *Het Politiejournaal*, nr. 8, Brussel, Politeia, 2008, p. 7-11.

BOURDOUX, Gil. L. en VANDOREN, A., « L'organe de coordination pour l'analyse de la menace » in *Le Journal de la police*, nr. 8, Brussel, Politeia, 2008, p. 7-11.

DEGRENDELE, D., PEETERS, W. en SCHUERMANS, Fr., « Aansprakelijkheid voor diefstal bij administratieve opsluiting: vergoeding van schade en binnen welke termijn? » in *Het Politiejournaal*, nr. 9, Brussel, Politeia, 2008, p. 23-25.

DEGRENDELE, D., PEETERS, W. en SCHUERMANS, Fr., « De la responsabilité pour vol en cas de détention administrative » in *Le Journal de la police*, nr. 9, Brussel, Politeia, 2008, p. 23-25.

DE COCK, Ph. en BOURDOUX, Gil. L., « Prostitutiebestrijding via bestuurlijke aanhouding » in *Het Politiejournaal*, nr. 1, Brussel, Politeia, 2009, p. 20-21.

GOOSSENS, Fr. en BOURDOUX, Gil. L., « Het recht op leven (art. 2 E.V.R.M.): een zaak van de politie "te velde" maar ook van haar oversten » in *Vigiles*, nr. 5, 2008, p. 233-245.

GOOSSENS, Fr., « De wet van 24 juli 2008 houdende diverse bepalingen (I): het luik "Justitie" » in *T.V.W.*, nr. 4, 2008, p. 253-254.

GOOSSENS, Fr., « Inwerkingtreding van de internationale conventie tegen het dopinggebruik in de sport » in *T.V.W.*, nr. 4, 2008, p. 251-252.

GOOSSENS, Fr., « Wijziging inwerkingtreding bijzondere wetten » in *T.V.W.*, nr. 1, 2008, p. 40.

GOOSSENS, Fr., « Wijzigingen aan de opsporingsbevoegdheid inzake (tele)communicatie en aan de probatiewet » in *T.V.W.*, nr. 3, 2008, p. 177.

Publicaties

GOOSSENS, Fr., « Wijzigingen aan de wet op de verzachtende omstandigheden, inzake de strafuitvoering en inzake het deskundigenonderzoek » in *T.V.W.*, nr. 3, 2008, p. 177-178.

PEETERS, W., SCHUERMANS, Fr. en DEGRENDELE, D., « Décès et héritages, dans quelle mesure la police peut-elle être chargée de rechercher les héritiers ? » in *Le Journal de la police*, nr. 8, Brussel, Politeia, 2008, p. 28-31.

PEETERS, W., SCHUERMANS, Fr. en DEGRENDELE, D., « Het opsporen van erfgenamen na een overlijden: een verplichte taak voor de politie? » in *Het Politiejournaal*, nr. 8, Brussel, Politeia, 2008, p. 28-31.

SCHUERMANS, Fr., « Contrôle systématique dans les banques de données (policières) des visiteurs qui se présentent au commissariat » in *Vigiles*, nr. 3, Brussel, Politeia, 2008, p. 127-135.

SCHUERMANS, Fr., « Les méthodes particulières de recherche vont-elles enfin pouvoir voler dans un ciel sans nuage ? » in *Vigiles*, nr. 1, Brussel, Politeia, 2008, p. 9-23.

III. BIJDRAGEN IN VERZAMELWERKEN

GOOSSENS, Fr. e.a., « Adreswijzer » in GOOSSENS, Fr. (ed.), *Zakboekje politiefunctie 2008-2009*, Mechelen, Kluwer, 2008, p. 365-369.

GOOSSENS, Fr. e.a., « Selectieve bibliografie » in GOOSSENS, Fr. (ed.), *idem*, p. 269-364.

GOOSSENS, Fr. en VAN IMPE, K., « Misdrijven en wanbedrijven tegen personen » in DERUYCK, F., SPRIET, B., TRAEST, P. en VERSTRAETEN, R. (ed.), *Strafrecht geannoteerd met bijzondere wetgeving*, Brugge, Die Keure, 2008, p. 396-520.

GOOSSENS, Fr., « Misdaden en wanbedrijven tegen de openbare orde, gepleegd door personen die een openbaar ambt uitoefenen of door bedienaren der erediensten in de uitoefening van hun bediening » in DERUYCK, F., SPRIET, B., TRAEST, P. en VERSTRAETEN, R. (ed.), *idem*, p. 328-348.

GOOSSENS, Fr., « Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt » in DERUYCK, F., SPRIET, B., TRAEST, P. en VERSTRAETEN, R. (ed.), *idem*, p. 1163-1195.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, Fr. en VAN DAELE, D., « La législation parue du 16 novembre 2007 au 31 janvier 2008 » in *Vigiles*, nr. 1, Brussel, Politeia, 2008, p. 50-51.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, Fr. en VAN DAELE, D., « La législation parue du 1er février 2008 au 15 mars 2008 » in *Vigiles*, nr. 2, Brussel, Politeia, 2008, p. 107-108.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, Fr. en VAN DAELE, D., « La législation parue du 16 mars 2008 au 31 mai 2008 » in *Vigiles*, nr. 3, Brussel, Politeia, 2008, p. 171-172.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, Fr. en VAN DAELE, D., « La législation parue du 1er juin 2008 au 31 août 2008 » in *Vigiles*, nr. 4, Brussel, Politeia, 2008, p. 219-220.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, Fr. en VAN DAELE, D., « La législation parue du 1er septembre 2008 au 31 octobre 2008 » in *Vigiles*, nr. 5, Brussel, Politeia, 2008, p. 274-275.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, Fr. en VAN DAELE, D., « Regelgeving inzake politie tussen 16 november 2007 en 31 januari 2008 » in *Vigiles*, nr. 1, Brussel, Politeia, 2008, p. 48-49.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, Fr. en VAN DAELE, D., « Regelgeving inzake politie tussen 1 februari 2008 en 15 maart 2008 » in *Vigiles*, nr. 2, Brussel, Politeia, 2008, p. 105-106.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, Fr. en VAN DAELE, D., « Regelgeving inzake politie tussen 16 maart 2008 en 31 mei 2008 » in *Vigiles*, nr. 3, Brussel, Politeia, 2008, p. 169-170.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, Fr. en VAN DAELE, D., « Regelgeving inzake politie tussen 1 juni 2008 en 31 augustus 2008 » in *Vigiles*, nr. 4, Brussel, Politeia, 2008, p. 217-218.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, Fr. en VAN DAELE, D., « Regelgeving inzake politie tussen 1 september 2008 en 31 oktober 2008 » in *Vigiles*, nr. 5, Brussel, Politeia, 2008, p. 272-273.

Publicaties

PEETERS, W., BOURDOUX, Gil. L. en GOOSSENS, Fr., « Quatre bonnes raisons de s'intéresser à la problématique de la confrontation, surtout du point de vue de la fonction de police » in PEETERS, W. en GOOSSENS, Fr. (ed.), *Reconnaître un suspect : autant y regarder à deux fois. De la confrontation au line-up*, in *Cahiers Vast Comité P*, nr. 16, Brussel, Politeia, 2008, p. 11-25.

PEETERS, W., BOURDOUX, Gil. L. en GOOSSENS, Fr., « Waarom aandacht voor de confrontatie? Een viervoudige motivering, in het bijzonder vanuit de politiefunctie » in PEETERS, W. en GOOSSENS, Fr. (ed.), *Gezichten herkennen, op het eerste gezicht eenvoudig. Van confrontatie tot line-up onder de Oslo-voorwaarden*, in *Cahiers Vast Comité P*, nr. 15, Brussel, Politeia, 2008, p. 11-25.

PEPERSTRAETE, T., GOOSSENS, Fr. en HUTSEBAUT, Fr., « De private politie » in GOOSSENS, Fr. (ed.), *Zakboekje politiefunctie 2008-2009*, Mechelen, Kluwer, 2008, p. 237-263.

Noten

NOTEN

- ¹ De databank laat niet toe, in geval er aan een dossier meerdere beslissingen worden gekoppeld, na te gaan op welk tijdstip elke beslissing precies werd genomen. Dit impliceert dat de overzichten die in dit deel worden meegegeven geen betrekking kunnen hebben op de beslissingen genomen in 2008 *an sich* maar eigenlijk op de beslissingen in dossiers waarbij in 2008 één of meer (bijkomende) beslissingen werden genomen. Een belangrijke nuance die dus wijst op een artificieel hoog cijfer wat het aantal in 2008 genomen beslissingen betreft.
- ² Enkel de beslissingen tot doorverwijzing voor autonome afhandeling van 499 klachten worden in de tabel opgenomen, de andere beslissingen die aan deze klachten kunnen worden gekoppeld, zijn niet opgenomen in de cijferanalyse want niet genomen door het Vast Comité P maar door de behandelende politiedienst.
- ³ Een klacht kan meerdere beslissingen ressorterend onder verschillende beslissingscategorieën bevatten waardoor geen kolomtotalen kunnen worden gemaakt. De absolute cijfers worden in verhouding gebracht tot het aantal klachten voor de betrokken periode; 478 klachten geopend vóór 2008, 1 371 klachten geopend in 2008 en 1 849 klachten behandeld in 2008. De dossiers met beslissing tot autonome doorverwijzing werden niet in de berekening opgenomen (in 499 dossiers werd in 2008 dergelijke beslissing genomen).
- ⁴ B.S. 15 juni 2007.
- ⁵ Het Vast Comité P huurt lokalen in twee gebouwen: het ene gelegen Wetstraat 52 (samen met het Vast Comité I) en het andere gelegen Wetstraat 38.
- ⁶ BOURDOUX, Gil. L., LINERS, A., DE RAEDT, E., DE MESMAEKER, M. en BERKMOES, H., *La loi sur la fonction de police. Le manuel de la fonction de police*, Brussel, Politeia, 2007.

RAPPORT D'ACTIVITÉS

2008

Table des matières

1. AVANT-PROPOS	5
2. QUI EST LE COMITÉ P ?	7
2.1. Au service du pouvoir législatif	7
2.2. Mission	7
2.3. Fonction d'observatoire	8
2.4. Rapportage	8
2.5. Organisation	9
2.5.1. Le Comité permanent	9
2.5.2. Le Service d'enquêtes P	9
2.5.3. L'Administration	9
2.6. Objectifs	9
3. PRESTATIONS CLÉS	11
3.1. Enquêtes du Comité permanent P	11
3.2. Décisions	11
3.2.1. Analyse chiffrée des décisions	11
3.2.2. Décisions prises par le Comité permanent P en 2008 dans les dossiers de plaintes	12
3.2.3. Diversité des décisions et nombre de décisions par plainte	15
3.2.4. Décisions de (non-)fondement	16
3.2.5. Abus du droit de déposer plainte	18
3.3. Délais de traitement des plaintes au Comité permanent P	19
3.4. Réunions plénières	20
3.5. Hearings	20
3.6. Visites de travail	20
3.7. Rapport annuel	20
3.8. Rapports particuliers ou intermédiaires	20
3.9. Recommandations	20
3.10. Avis à l'intention de différentes instances internationales	21
3.11. Publications	22
3.12. Service d'enquêtes P	22
3.13. Cellule imagerie	22
3.14. Section plaintes	23
3.15. Résultats financiers	23
4. RÉSULTATS COLLECTIVITÉ	25
4.1. Le Comité P sous les feux de la rampe	25
4.2. Questions parlementaires	25
4.3. Contribution à des réseaux d'expertise internationaux	26
4.4. Contribution à des réseaux d'expertise nationaux	26
4.5. Améliorations à la suite de critiques d'organisations externes	26
4.6. Charges d'enseignement	27
5. LEADERSHIP	29
	3

Table des matières

6.	STRATÉGIE ET POLITIQUE	31
7.	COLLABORATEURS	33
7.1.	Formations	33
7.2.	Activités socioculturelles	34
7.3.	Statut adapté	34
8.	PARTENARIATS ET RESSOURCES	35
8.1.	Partenariats	35
8.2.	Moyens	35
8.2.1.	Dotation, dépenses et moyens	35
8.2.2.	Processus de contrôle et d'approbation des comptes	35
9.	PROCESSUS	39
9.1.	Traitement des plaintes	39
9.2.	Cellule imagerie	39
	PUBLICATIONS	41
	NOTES	45

1. AVANT-PROPOS

Le rapport d'activités 2007-2008 relatif à l'année 2007 et à la première moitié de 2008 a été présenté le 4 mars 2009 par le Comité permanent de contrôle des services de police à la Commission compétente de la Chambre des représentants.

Il a alors été décidé de reprendre le système de rédaction du rapport d'activités par année civile.

Le présent rapport porte donc sur la période 2008, à l'exception des éléments spécifiques qui ont déjà été évoqués dans le rapport 2007-2008.

À l'avenir, le but est de publier le rapport 2009 avant juillet 2010, de sorte non seulement à restaurer la synchronisation avec l'année civile, mais aussi à rebondir plus rapidement.

Une deuxième modification à ce rapport périodique porte sur la forme. Une distinction est dorénavant opérée entre le rapport d'activités au sens strict et le rapport d'observatoire dans lequel le Comité permanent P communique les constatations qu'il a faites sur le fonctionnement de la police à partir de la position d'observatoire qu'il occupe.

Le rapport d'activités rend compte de la façon dont le Comité P remplit ses missions, compte tenu des moyens dont il dispose.

Le rapport d'observatoire, quant à lui, présente les résultats d'enquêtes du Comité dans le but de contribuer à une meilleure visibilité du fonctionnement de la police.

Ces rapports d'activités et d'observatoire sont la double structure qui constitue le rapport annuel.

Le rapport d'activités est adressé au président de la Chambre des représentants, au président du Sénat et aux membres des commissions permanentes respectivement de la Chambre des représentants chargée de l'accompagnement du Comité permanent P et du Sénat chargée de l'accompagnement du Comité permanent R. Il est encore adressé à quelques autres autorités ayant un rapport direct avec la police.

Les destinataires du rapport d'observatoire sont le président de la Chambre des représentants, le président du Sénat, les membres des commissions permanentes de la Chambre des représentants chargée de l'accompagnement du Comité permanent P et du Sénat chargée de l'accompagnement du Comité permanent R, les représentants du pouvoir exécutif et du pouvoir judiciaire, les responsables policiers aux niveaux local et fédéral et les services à compétences de police.

À l'instar des rapports complets des enquêtes particulières, les deux rapports sont consultables sur le site Internet du Comité P : www.comitep.be.

Les résultats obtenus par les services de police au bénéfice du citoyen et de la société déterminent si la police fonctionne « bien » ou non. Comme nous l'avions souligné dans l'avant-propos du rapport d'activités 2007-2008, le Comité permanent P entend se concentrer en premier lieu sur ces résultats, cela à la lumière de sa fonction d'observatoire.

Qui plus est, le Comité P consacre une attention permanente à la question de savoir si la police travaille de façon efficace et si son intervention est légitime, intègre et conforme aux normes et aux attentes légitimes d'un État de droit dans une société démocratique.

À cet égard, on constate que, bien que le Comité permanent P ne soit pas un « bureau de plaintes de première ligne », le nombre de plaintes déposées directement en ses services en 2008 a de nouveau augmenté.

Si, en 2006, le nombre de plaintes directement déposées auprès du Comité permanent P enregistrait sa première diminution depuis 2003 (de 5,2 %), cette tendance a été réduite à néant en 2007. En 2008, l'augmentation a repris son essor, se chiffrant cette fois à 5,4 % par rapport à l'année précédente et atteignant des sommets inégalés depuis 2003.

Parmi les violations dénoncées, enregistrées par le Comité P dans les plaintes qu'il a directement reçues, 8,1 % dénoncent des constatations incorrectes ou l'incompétence (au sens juridique) du fonctionnaire de police. Comparé à 2007, cette problématique connaît une hausse notable de plus d'un tiers. Le refus d'acter, le comportement désobligeant et l'attitude agressive représentent chacun(e) un peu plus de 5 %. L'attitude agressive a augmenté de près d'un quart en 2008 et sa proportion par rapport au total des violations enregistrées a doublé depuis 2006, passant de 2,6 % à 5,3 %.

Avant-propos

Sur 100 plaintes traitées en 2008 par le Comité permanent P et pour lesquelles il s'est prononcé, 15,7 ont été déclarées fondées contre 84,3 non fondées, sans objet ou non établies.

En 2008, le Comité permanent P a transmis pour traitement autonome 499 plaintes qui avaient directement été déposées en ses services, soit 4,6 % de moins encore qu'en 2007. Cette tendance à la baisse peut s'expliquer par l'existence de la Section plaintes, opérationnelle depuis le 1er avril 2007. Depuis qu'elle fonctionne, le processus de traitement des plaintes a été amélioré, les décisions peuvent être prises plus rapidement et, partant, le nombre d'enquêtes qu'il faut envoyer aux zones a diminué.

Dans la période 2004-2006, dans à peu près 72 % des plaintes, une décision a été prise au cours de la même année civile. En 2007, ce pourcentage a grimpé à 77 % et, en 2008, 79 % des plaintes étaient clôturées au cours de la même année civile.

Plusieurs aspects du fonctionnement du Comité permanent P ainsi que certains dossiers particuliers traités en 2008 ont déjà été évoqués dans l'avant-propos du rapport d'activités 2007-2008. Il n'est dès lors pas utile d'y revenir.

Nous tenons toutefois à souligner l'engagement important et inaltérable de l'ensemble des collaborateurs du Comité P, tant au sein de l'administration qu'au sein du Service d'enquêtes P. Ce sont surtout eux qui font « tourner » notre institution, et cela dans des conditions souvent difficiles. Leurs efforts méritent notre reconnaissance et nos plus vifs remerciements.

Bart Van Lijsebeth
Président

Guy Cumps,
Vice-président

Walter Peeters
Conseiller – Membre effectif

Gil. L. Bourdoux,
Conseiller – Membre effectif

2. QUI EST LE COMITÉ P ?

2.1. AU SERVICE DU POUVOIR LÉGISLATIF

Le rôle du Comité P est indissociable du principe de séparation des pouvoirs. Bien qu'il **agisse en toute indépendance**, il répond surtout aux besoins du pouvoir législatif, en particulier en lui fournissant l'assistance nécessaire dans sa fonction constitutionnelle de contrôle du pouvoir exécutif. Les enquêtes judiciaires menées par l'une de ses composantes, à savoir le Service d'enquêtes P, sont à mettre à part, en ce sens qu'elles sont effectuées sous la direction et l'autorité du pouvoir judiciaire, *in casu* le procureur général près la Cour d'appel, le procureur du Roi, l'auditeur du travail, le procureur fédéral ou le juge d'instruction.

Le Comité P en tant que tel intervient en qualité d'**instance externe**, tant à l'égard du pouvoir exécutif (ministres, gouverneurs, bourgmestres, collèges de police, etc.) que des services de police (polices fédérale et locale, services spéciaux d'inspection, fonctionnaires à compétences de police, etc.) qui en dépendent. Cette indépendance qui le caractérise reste la même par rapport au pouvoir judiciaire susmentionné (ministère public, cours et tribunaux).

C'est donc surtout cette spécificité qui distingue le Comité P des autres organes d'inspection ou de contrôle qui, comme leur nom l'indique, sont plus axés sur des missions d'inspection et dépendent du pouvoir exécutif : nous parlons ici des services de contrôle interne intégrés à la structure même des services de police et de l'Inspection générale de la police fédérale et de la police locale (AIG) qui, en sa qualité de service de contrôle ministériel, est chargé de l'aspect de contrôle interne de ces services.

Le mode de désignation des membres du Comité P et de son greffier – ils sont nommés par la Chambre des représentants (et non par le Roi), qui peut aussi les destituer – atteste de son indépendance, de sa neutralité et de son caractère externe par rapport aux autres formes de surveillance et de contrôle. Avant d'entrer en fonction, les membres du Comité et le greffier prêtent serment entre les mains du président de la Chambre des représentants.

2.2. MISSION

À l'occasion de l'évaluation annuelle de l'exécution de ses missions, le Comité P s'est repenché sur sa déclaration de mission et a estimé qu'elle était toujours d'actualité. La voici donc, inchangée :

« Le Comité P entend contribuer au bon fonctionnement d'une police **démocratique, intègre et de proximité**.

Il constitue, à cet égard, l'institution externe qui, encadrée par le Parlement fédéral, est chargée, d'une part, du contrôle du fonctionnement global des services de police, d'inspection ou de contrôle et, d'autre part, de l'exécution de la fonction de police par l'ensemble des fonctionnaires compétents. Le Comité P veille en particulier à la manière dont l'efficacité, l'efficience et la coordination sont réalisées ainsi qu'à la façon dont les libertés et droits fondamentaux sont respectés et activement encouragés.

En sa qualité d'observatoire de la fonction de police, le Comité P entend, sur la base de ses enquêtes et analyses, tant d'initiative que sur demande :

- **actualiser** en permanence l'**image globale** de la fonction et du fonctionnement de la police ;
- **juger du fonctionnement de la police** et se prononcer à ce propos ;
- **dispenser propositions et avis** aux autorités (de police) compétentes.

En outre, on prévoit un certain nombre d'enquêteurs spécialisés qui s'occupent d'**enquêtes judiciaires** pour les besoins des autorités judiciaires, exécutées par priorité dans les domaines susceptibles de fournir aussi des informations utiles à la fonction d'observatoire.

Qui est le Comité P ?

Les cinq membres du Comité P s'efforcent, en concertation et en collaboration avec l'ensemble des collaborateurs, de mener à bien les missions susmentionnées :

- en se concentrant avant tout sur l'organisation et le fonctionnement des services de police ;
- en portant une attention particulière à une approche des problèmes constructive et proactive ;
- en agissant en toute indépendance par rapport à la structure policière et aux autorités de police ;
- en appliquant un système qui soit élaboré de manière objective et méthodologiquement bien étayé ;
- en s'efforçant toujours et en tout lieu de maintenir un niveau de professionnalisme élevé ;
- en tendant vers l'excellence dans sa démarche de learning organisation ;
- en travaillant dans une ambiance positive ;
- en appliquant un processus décisionnel spécifique, collégial et pluraliste ».

2.3. FONCTION D'OBSERVATOIRE

Depuis qu'il a vu le jour, le Comité P doit faire face à une croissance exponentielle du nombre de plaintes et de dénonciations individuelles. L'impact du traitement de ces plaintes et dénonciations sur la charge de travail du Comité est considérable. **C'est pourquoi le législateur a expressément invité le Comité P à recentrer ses activités sur les missions et tâches essentielles qui lui incombent, à savoir la protection des droits constitutionnels et des libertés fondamentales des citoyens, ainsi que la coordination et l'efficacité/efficience des services de police.**

Le Comité entend assumer ces missions de façon optimale, et cela grâce à sa fonction d'observatoire, au bénéfice des pouvoirs législatif, exécutif et judiciaire ainsi que des différents responsables policiers.

Les accents majeurs de cette fonction d'observatoire résident dans le contrôle de la fonction de police dans son ensemble et, plus particulièrement, dans celui de la coordination, de l'efficacité, de l'efficience des services de police et des services et fonctionnaires à compétences de police ainsi que de la manière dont ces derniers veillent à la protection des droits et libertés du citoyen.

En plus de l'expertise dont il dispose en interne, le Comité P peut aussi recourir à des experts externes lorsque c'est nécessaire. Le processus d'élaboration de l'image globale se fait tant de manière proactive que réactive, tant d'initiative que sur demande. Dans la mesure du possible, il se prononce dans les meilleurs délais quant aux points forts, aux points d'amélioration et aux dysfonctionnements.

Le Comité P remplit cette fonction par la voie :

- de la collecte et de l'enregistrement des informations ;
- d'enquêtes sur le terrain et d'analyses ;
- de la diffusion de ses conclusions, notamment via des publications ;
- d'avis et de recommandations à court, moyen et long terme, et cela dans l'esprit du principe d'« *early warning* » ou non ;
- du suivi des recommandations.

2.4. RAPPORTAGE

Le Comité P fait rapport sur l'ensemble de ses activités, y compris sur les dossiers de plaintes et de dénonciations qu'il reçoit ou examine. Il transmet une synthèse papier hebdomadaire à l'AIG reprenant les plaintes et dénonciations ainsi que les décisions prises dans ces dossiers et, tous les mois, il leur fait parvenir un aperçu en format numérique. Deux fois par an aussi, le Comité P communique un document de synthèse des plaintes et dénonciations reçues au Parlement, aux ministres de l'Intérieur et de la Justice et à certaines autorités compétentes. Ceux-ci reçoivent en outre un rapport explicitant les décisions prises

Qui est le Comité P ?

en matière de plaintes et dénonciations durant le premier semestre de l'année et, ultérieurement, un rapport portant sur l'ensemble de l'année en question. Ces mêmes parties prenantes peuvent aussi attendre du Comité une fois par an un rapport contenant ses observations sur les plaintes et dénonciations les plus pertinentes dont il a eu à connaître ainsi qu'un aperçu des activités déployées.

2.5. ORGANISATION

Le Comité permanent P est assisté dans ses tâches par un Service d'enquêtes (ci-après dénommé Service d'enquêtes P) et appuyé par une administration.

2.5.1. Le Comité permanent

Le Comité permanent est composé de cinq membres effectifs, dont un président – impérativement un magistrat – et un vice-président. Un suppléant est nommé pour chacun d'eux. Le Comité permanent est assisté d'un greffier.

Les membres sont nommés pour un terme de cinq ans, renouvelable deux fois. Ils doivent posséder les qualités de loyauté, de discrétion et d'intégrité indispensables au traitement d'informations sensibles. Ils doivent aussi et surtout disposer d'une grande expertise en matière de police et de justice. En d'autres termes, ils ont une connaissance approfondie de la législation, de la pratique policière et des systèmes liés aux théories d'organisation et de management. Ils doivent en outre disposer d'une habilitation de sécurité de niveau « très secret » qui leur permet de prendre connaissance de documents classifiés jusqu'à ce niveau. La loi organique prévoit des incompatibilités et interdictions visant à garantir leur neutralité et leur indépendance.

2.5.2. Le Service d'enquêtes P

Le Service d'enquêtes P est dirigé par un directeur général, assisté de deux directeurs généraux adjoints. Ils sont nommés par le Comité permanent pour un terme de cinq ans, renouvelable deux fois. Avant d'entrer en fonction, ils prêtent serment entre les mains du président du Comité.

Les membres du Service d'enquêtes P portent tous, sans distinction de niveau ou de grade, le titre de commissaire auditeur. Sur proposition du directeur général du Service d'enquêtes P, ils sont nommés par le Comité pour une durée de cinq ans renouvelable. Il est évident qu'eux aussi doivent témoigner d'un très haut niveau de qualité et d'expertise.

2.5.3. L'Administration

Le Comité permanent et le Service d'enquêtes P sont appuyés par des collaborateurs administratifs, de sorte que l'organisation dispose de tous les moyens de fonctionnement nécessaires au plan du personnel, de la logistique et de l'infrastructure.

2.6. OBJECTIFS

Les 23 et 24 avril 2009, le Comité P a tenu, comme tous les ans maintenant, son séminaire de suivi stratégique au cours duquel il a évalué l'année de fonctionnement 2008. Le présent rapport rend compte de façon approfondie de la manière dont l'institution s'est acquittée de ses missions. **À l'avenir**, le Comité P entend poursuivre ses efforts d'amélioration du fonctionnement en gardant à l'esprit les aspects tant internes qu'externes. Les principaux **points d'action** sont, en bref, les suivants :

- À la mi-2008, deux groupes de travail du Service d'enquêtes P ont lancé une **méthodologie de travail innovante** dans deux zones afin d'optimiser les conclusions tirées sur le plan du fonctionnement policier. Elle continuera à être développée et opérationnalisée.
- Afin de mieux utiliser encore l'information disponible dans la **base de données**, un groupe de travail a été chargé de formuler des propositions à court et à long terme. Le parcours à long terme comprendra entre autres une **analyse fonctionnelle** dans laquelle on cherchera au mieux des réponses à tous les besoins concernant l'exploitation des données de la base de données.

Qui est le Comité P ?

- Le **rapport annuel 2008** a été pensé selon un **tout nouveau concept**. À partir d'une évaluation de celui-ci, la procédure de travail interne pour la rédaction du prochain rapport annuel subira de nouveaux réglages en vue d'encore améliorer le rapport d'observatoire présenté au Parlement.
- Dans le cadre du **processus d'amélioration du traitement des plaintes** au sein de l'institution, un règlement adapté sera diffusé, suivi d'une formation complémentaire. Quant à l'apport de données via la « procédure KLFP », il sera urgemment adapté vu l'importance, pour le bon fonctionnement de notre institution, de pouvoir disposer d'informations précises.
- **L'évolution et l'utilisation des modèles de qualité et de management** continueront à être suivies. À cet égard, le parcours du Comité pour obtenir le certificat EFQM-C2E (EFQM-« *committed to excellence* ») sera mené à bonne fin pour la fin 2009 et on continuera à investir dans des formations en matière de « *Total Quality Management* » (TQM).
- Les **relations de travail avec l'AIG** continueront à faire l'objet de concertations.
- Une concertation aura également lieu avec les autorités compétentes à propos des **critères** auxquels les **enquêtes judiciaires** du Service d'enquêtes P doivent répondre par priorité.
- Une plus grande attention sera consacrée à l'amélioration, là où c'est possible, des **conditions de travail** et à l'optimisation de la **communication interne et externe**. Le réseau interne – ou intranet – sera ainsi revu sur la base des points d'amélioration mis en lumière lors de l'évaluation interne et, pour fin 2009, le site Internet du Comité subira un « lifting ».
- **L'organigramme sera actualisé** en vue de l'amélioration et de l'adaptation du fonctionnement interne à la réalité quotidienne et aux processus de travail.

Prestations clés

3. PRESTATIONS CLÉS

Le Comité P a pu compter sur une très bonne coopération et sur des discussions constructives à propos des rapports avec sa commission d'accompagnement parlementaire ; il y voit d'ailleurs une confirmation de la confiance qu'elle place en lui.

3.1. ENQUÊTES DU COMITÉ PERMANENT P

En 2008, le Comité permanent P a initié 22 nouvelles enquêtes de contrôle et 130 dossiers administratifs, tout en recevant 2 339 nouvelles plaintes. Son Service d'enquêtes a, quant à lui, mené 464 enquêtes, dont 185 ont été des enquêtes de contrôle exclusivement tandis que les 279 autres ont fini comme enquêtes judiciaires. Sur ces 279 enquêtes judiciaires, 50 ont démarré en contrôle et ont fini en judiciaire en raison d'éléments particuliers mis en lumière en cours de traitement.

Pratiquement de juillet à la fin de l'année 2008, le Comité a défrayé la chronique en raison du rôle de première ligne qu'il a joué dans d'importantes enquêtes de contrôle, des enquêtes subséquentes à une plainte ou à une dénonciation, voire dans des enquêtes judiciaires mettant en cause un certain nombre de hauts responsables ou officiers supérieurs, mandataires du Service de police intégré, structuré à deux niveaux. Vu leur urgence, la spécificité des personnes concernées et la demande expresse et assez souvent pressante du Parlement ou de l'autorité concernée, le Comité a engagé de nombreux moyens pour mener ces enquêtes à terme dans les meilleurs délais. Ces tâches particulièrement délicates ont affecté le fonctionnement normal du Comité, qui s'en est senti. Cela a également entraîné un retard dans d'autres enquêtes importantes en cours. Ce que le Comité a vécu au travers de ces expériences met une nouvelle fois en exergue l'importance pour notre structure étatique de disposer d'une institution indépendante et externe à l'ensemble de l'institution policière, en ce compris le niveau d'autorité de la police.

3.2. DÉCISIONS

En 2008, le Comité a **clôturé 2 420 dossiers** subséquents à une plainte ou à une dénonciation et y a pris une ou plusieurs décisions, tout en formulant des recommandations chaque fois que cela s'imposait.

3.2.1. Analyse chiffrée des décisions

Les citoyens et autorités peuvent directement déposer plainte au Comité permanent P dès lors qu'il est question de l'intervention ou du fonctionnement de la police. Mais ce n'est pas le seul canal dont ils disposent : ils peuvent aussi s'adresser aux services de contrôle interne des services de police, à l'AIG ou aux autorités judiciaires. Même s'ils choisissent ces autres options, le Comité permanent P reste informé en vertu des articles 14, 14bis et 26 de la loi organique du contrôle des services de police et de renseignements et de l'Organe de coordination pour l'analyse de la menace. Sont envisagées ci-dessous les décisions prises par le Comité permanent P au cours de l'année 2008 dans les dossiers qui ont été directement ouverts dans notre institution.

Tableau 1 : Nombre de plaintes et de déclarations faites au Comité permanent P en 2007-2008 – évolution 2007-2008

TYPOLOGIE	2007	2008	Évolution 2007-2008
Plaintes introduites directement auprès du Comité permanent P	2 219	2 339	+5,4 %

Si, en 2006, le nombre de plaintes directement déposées auprès du Comité permanent P enregistrait sa première diminution depuis 2003 (de 5,2 %), cette tendance a de nouveau été réduite à néant en 2007.

Prestations clés

En 2008, l'augmentation a repris son essor, se chiffrant cette fois à 5,4 % par rapport à l'année précédente et atteignant des sommets inégalés depuis 2003.

Les plaintes traitées par le Comité permanent P peuvent déboucher sur des décisions très diverses. Nous les avons regroupées en catégories portant sur le classement du dossier pour l'une ou l'autre raison, le transfert de la compétence de traitement, le fondement (ou l'absence de fondement) de la plainte ou encore la clôture provisoire en raison de l'incompétence du Comité permanent P. Nous présenterons ci-après un aperçu des différents types de décisions et des catégories de décisions. Il importe avant tout de préciser qu'une plainte peut donner lieu à des décisions diverses. De plus, en vertu des priorités qu'il s'est fixées, le Comité peut décider de **transmettre certaines plaintes pour traitement autonome au service de police concerné**. Cette procédure n'est nullement synonyme d'une quelconque abdication dans le chef du Comité permanent P. Elle constitue plutôt un signal clair de confiance à l'égard des autorités policières. Nous avons observé en 2007 une **diminution de ces cas, qui s'est apparemment maintenue en 2008**. En effet, cette année-là, le Comité permanent P a transmis **pour traitement autonome 499 plaintes** qui avaient directement été déposées en ses services, soit **4,6 % de moins encore qu'en 2007**. Cette tendance à la baisse peut s'expliquer par l'existence de la Section plaintes, opérationnelle depuis le 1er avril 2007. Depuis qu'elle fonctionne, le processus de traitement des plaintes a été amélioré, les décisions peuvent être prises plus rapidement et, partant, le nombre d'enquêtes qu'il faut envoyer aux zones a diminué.

3.2.2. Décisions prises par le Comité permanent P en 2008 dans les dossiers de plaintes

Courant 2008, le Comité permanent P a reçu 2 339 nouveaux dossiers de plainte. Certains de ces dossiers n'avaient pas encore donné lieu à une décision en 2008. C'est surtout le cas des dossiers introduits à la fin de l'année. Cette même année, le Comité permanent P a également pris des décisions dans des dossiers de plainte ouverts durant les années précédentes. Le Comité permanent P a ainsi traité 2 348 plaintes au cours de l'année 2008, lesquelles ont donné lieu à **4 399 décisions**¹. La majorité de ces dossiers (78,3 %) ont été signalés au Comité en 2008 ; 424 (soit 18 % d'entre eux) l'ont été en 2007. Le reste a été ouvert au Comité en 2006 (56 dossiers) ou antérieurement (31 dossiers). En 2008, le Comité permanent P a décidé de transmettre aux corps concernés 499 de ces 2 348 dossiers (soit 21,3 %) pour traitement autonome.

Le **tableau** ci-après présente un **aperçu des 4 399 décisions** en incluant les 499 plaintes transmises pour traitement autonome. Précisons qu'il s'agit du nombre de décisions et non du nombre de plaintes. Nous le répétons, **une plainte** (allégation) peut donner lieu à **plusieurs décisions** qui seraient, s'il échet, reprises sous des catégories diverses.

Prestations clés

Tableau 2 : Aperçu des 4 399 décisions prises par le Comité permanent P en 2008 dans les 2 348 dossiers de plaintes

Décisions	2008	
	Après analyse de la plainte	Après examen de la plainte
Décisions de clôture provisoire ; plainte non fondée ou non établie	65	709
Non fondée/sans objet	30	31
Pas établie à suffisance	4	130
Pas d'éléments concrets	18	27
Pas de faute (+félicitations)	10	301
Pas de dysfonctionnement	3	220
Décisions de clôture provisoire, incompétent	451	22
Incompétent <i>ratione personae</i>	95	8
Incompétent <i>ratione materiae</i>	114	14
Contestation des constatations	242	-
Décisions de transmission d'informations à l'autorité concernée	558	74
Décisions de clôture provisoire, déjà en traitement auprès d'un autre service	132	-
Décisions de clôture provisoire ; autre	111	113
Inopportune	9	7
Retrait de la plainte	12	10
Autres	90	43
Refus de collaboration	0	53
Décisions de clôture provisoire, plaintes fondées		195
Faute individuelle (envisager remarque/admonestation)		83
Faute individuelle (envisager examen subséquent au plan statutaire)		16
Faute individuelle (envisager dédommagement)		3
Dysfonctionnement individuel (envisager remarque/admonestation)		12
Dysfonctionnement individuel (envisager examen subséquent au plan statutaire)		6
Dysfonctionnement individuel (envisager dédommagement)		2
Dysfonctionnement organisationnel		55
Autres		18
Décisions d'orientation de l'examen de la plainte	1 055	
Vers un membre effectif	17	
Vers le Service d'enquêtes P	242	
Vers le Service de contrôle interne ou l'AIG	298	
Vers les autorités judiciaires	96	
Simple demande d'information adressée au service de police	402	
Décision de transmission pour traitement autonome ²	499	
Décision de clôture définitive de la plainte ou de la communication	297	
Autres décisions	118	
TOTAL du nombre de décisions prises	4 399	

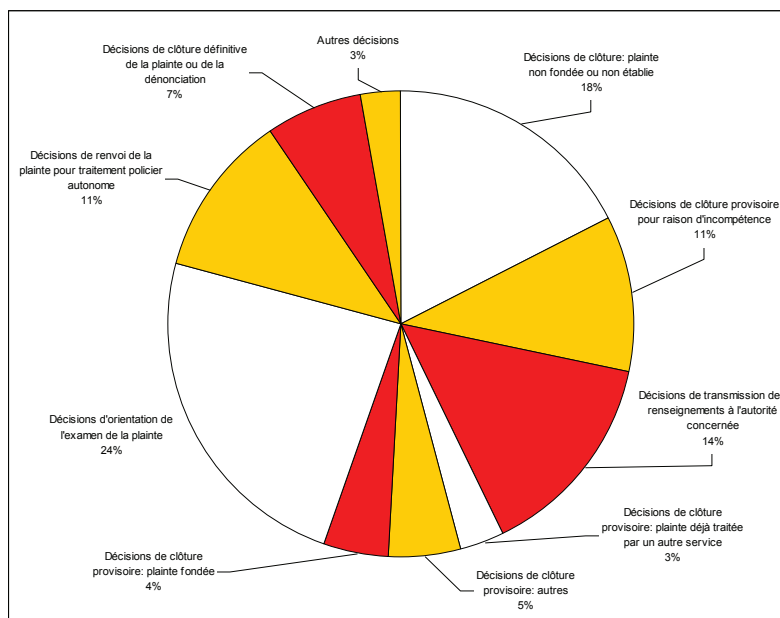
Prestations clés

Sur les 4 399 décisions prises par le Comité permanent P en 2008, 1 055 (24 %) portaient sur l'orientation donnée à l'examen de la plainte. En font aussi partie les 499 plaintes transmises pour traitement autonome. Dans 35,3 % des plaintes, une décision d'orientation a été prise par le Comité P en 2008.

473 décisions (10,8 %) montrent que la plainte a été provisoirement clôturée au niveau du Comité permanent P, celui-ci s'étant déclaré incompétent. Contrairement aux décisions du type précédent, cette décision peut être prise sur la base de l'étude de la plainte. Seuls 4,7 % des décisions de cette rubrique ont été prises dans le prolongement de devoirs d'enquête. En 2008, le Comité permanent P a décidé à 242 reprises que la plainte comportait une contestation des constatations. Ce chiffre représente une augmentation de 20 % par rapport à 2007. Les faits allégués ou communiqués dans ce cadre reviennent à mettre directement en cause les constatations policières – souvent dans le domaine du roulage – dont le plaignant ou le dénonciateur a fait l'objet.

195 (4,4 %) des 4 399 décisions prises par le Comité permanent P en 2008 mettent en lumière une **faute individuelle**, un **dysfonctionnement individuel** ou un **dysfonctionnement organisationnel**. Ces 195 décisions nous révèlent que la plainte a été jugée fondée par le Comité permanent P. **En comparaison avec 2007, il s'agit une fois encore d'une hausse de 20 %.**

Graphique 1 : Pourcentage des différentes catégories de décisions prises par le Comité permanent P dans des dossiers de plaintes traités en 2008

Courant 2008, le Comité a traité 2 348 plaintes, dont la majeure partie a directement été déposée par le plaignant durant la même année. Pour le reste, 22 % des plaintes examinées en 2008 datent de 2007 ou même d'avant. Comment expliquer qu'une plainte ne soit pas forcément traitée et clôturée durant la même année civile ? D'une part, elle peut avoir été déposée au Comité permanent P vers la fin de l'année. D'autre part, elle peut nécessiter un délai de traitement considérable en raison des devoirs d'enquête qui doivent être posés. Dans nombre de ces plaintes, le Comité permanent P se prononce sur leur (absence de) fondement. Pour les 478 plaintes déposées avant 2008, mais traitées cette année-là, on a dénombré six fois plus de décisions de clôture provisoire prises après enquête que de décisions de ce type prises sur

Prestations clés

la base de la simple analyse de la plainte, soit 341 contre 52. Les dossiers initiés et clôturés en 2008 ne suivent pas du tout le même schéma, en ce sens que les chiffres obtenus frisent la quasi-équité : 503 décisions après enquête pour 575 après analyse de la plainte.

Le tableau ci-dessous reprend par catégorie les décisions prises par le Comité permanent P dans des dossiers qu'il a traités courant 2008. Nous étayons en outre notre propos en opérant une distinction entre les dossiers ouverts en 2007 ou avant et les dossiers ouverts en 2008.

Tableau 3 : Aperçu des décisions prises dans les dossiers de plaintes traités en 2008 par le Comité permanent P selon une répartition par catégorie et avec une distinction basée sur la période d'ouverture du dossier

Catégorie de décisions	Plaintes ouvertes avant 2008		Plaintes ouvertes en 2008		Toutes les plaintes traitées en 2008	
	Nbre	%	Nbre	%	Nbre	%
Décision de clôture provisoire ; non fondée	265	55,4 %	429	31,3 %	694	37,5 %
Décision de clôture provisoire ; pas établie à suffisance, pas d'élément concret ou non fondée	78	16,3 %	155	11,3 %	233	12,6 %
Décision de clôture provisoire ; pas de faute ni de dysfonctionnement	187	39,1 %	274	20,0 %	461	24,9 %
Décision de clôture provisoire, incompétent	45	9,4 %	373	27,2 %	418	22,6 %
Décision de clôture provisoire ; autre	49	10,3 %	170	12,4 %	219	11,8 %
Décision de clôture provisoire ; fondée	102	21,3 %	61	4,4 %	163	8,8 %
Décision de clôture provisoire ; faute individuelle	64	13,4 %	38	2,8 %	102	5,5 %
Décision de clôture provisoire ; dysfonctionnement organisationnel	32	6,7 %	16	1,2 %	48	2,6 %

Le tableau montre les différences claires qui existent entre les décisions prises en 2008 selon la période d'ouverture des plaintes au Comité P. Là où le pourcentage des plaintes comportant une décision de clôture provisoire pour « autre » raison varie de quelques pour cent, sans préjudice de leur année d'ouverture, le degré de variation est clairement plus important dans les autres catégories de décisions liées aux plaintes datant de 2008 ou antérieures. On constate en outre un pourcentage plus élevé de décisions sur le fondement (ou absence de fondement) dans les plaintes antérieures à 2008 que dans celles ouvertes et provisoirement clôturées en 2008. Ce phénomène s'explique par les délais de traitement plus importants dans le cas des plaintes qui débouchent sur une telle décision. Les plaintes avec décision d'incompétence sont relativement plus nombreuses lorsqu'elles ont été initiées et clôturées en 2008 pour la bonne et simple raison que le Comité permanent P arrive assez rapidement à cette conclusion, le plus souvent même sur simple analyse de la plainte.

3.2.3. Diversité des décisions et nombre de décisions par plainte

Le rapport de décisions liées aux plaintes ouvertes en 2008 au Comité permanent P – à l'exclusion des dossiers transférés pour traitement autonome – se montait à 2,1 (soit 3 900 décisions pour 1 849 plaintes). Ce chiffre était de 2,7 décisions par plainte pour les dossiers traités en 2008, mais ouverts

Prestations clés

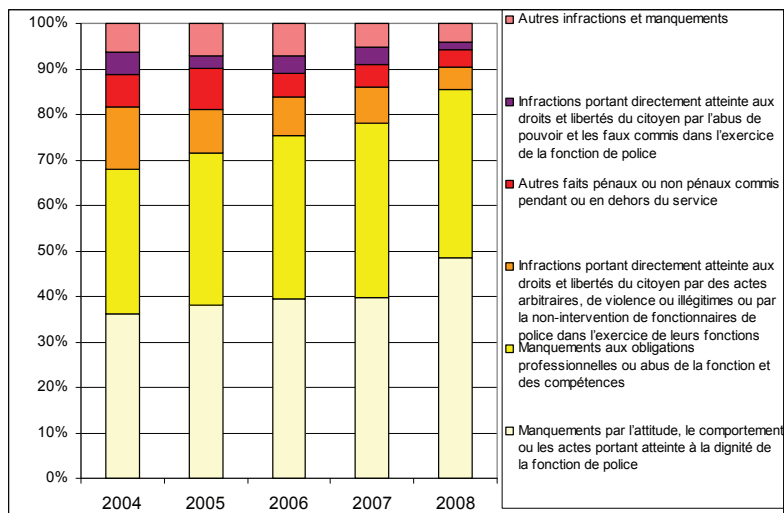
antérieurement. Cette différence est à mettre au compte de la grande complexité de nombreux dossiers qui, notamment en raison des devoirs d'enquête à poser, connaissent des délais de traitement plus importants et nécessitent plusieurs décisions du Comité permanent P, allant du transfert pour traitement autonome à une décision sur le fondement.

En 2008, 87 types de décisions ont été prises par le Comité permanent P, y compris des transmissions pour traitement autonome. Ce qui confirme l'augmentation de la diversité des décisions prises par le Comité permanent P qui s'était déjà dessinée en 2007. Avant cela, le nombre de décisions différentes variait sur base annuelle aux alentours des septante. Comme déjà mentionné en 2007, cette augmentation est due à l'affinement du traitement des plaintes intervenu grâce à la nouvelle procédure de traitement appliquée par la Section plaintes.

3.2.4. Décisions de (non-)fondement

Les différents graphiques ci-dessous donnent un aperçu des décisions sur le fondement (ou l'absence de fondement) des plaintes et des infractions et manquements signalés au Comité permanent P. **Nous précisons toutefois qu'il s'agit des infractions et manquements tels que perçus par les plaignants, d'allégations donc.** La période de référence est à chaque fois l'année durant laquelle le dossier a été ouvert au Comité permanent P ; les plaintes transmises pour traitement autonome n'ont pas été reprises dans les chiffres.

Graphique 2 : Évolution du pourcentage d'infractions et de manquements, répartis par catégories, liés aux plaintes introduites au Comité permanent P et qui ont abouti à une décision « pas fondé » ou « pas établi »

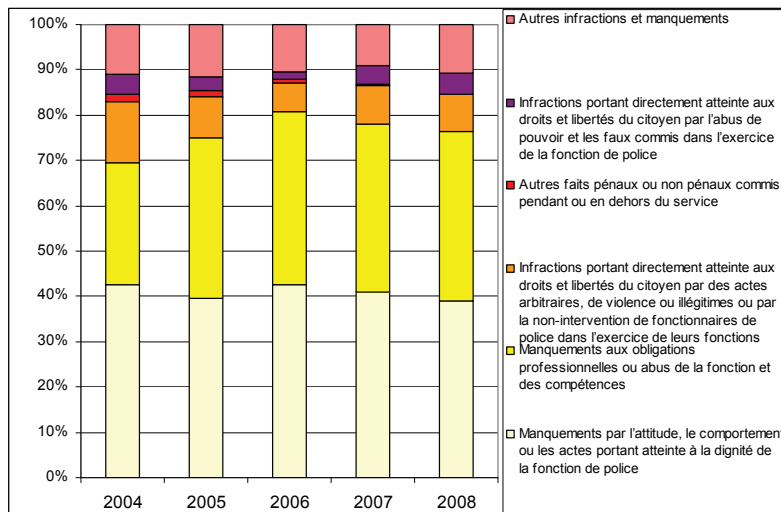

L'augmentation constante du pourcentage de plaintes jugées non fondées pour « manquements par l'attitude, le comportement ou les actes qui portent atteinte à la dignité de la fonction de police » qui se dessine depuis 2004 est encore plus accentuée en 2008. Cette rubrique connaît effectivement en 2008 une augmentation de près de 10 % qui touche toutes les plaintes. Seule la catégorie « manquements aux obligations professionnelles ou abus de la fonction et des compétences » connaît une croissance plus soutenue encore, laquelle se monte à 16 %. Ces deux catégories de violations représentent ensemble 85 % de tous les manquements et infractions signalés. Leur proportion par rapport aux plaintes de 2008 qui ont été jugées non fondées, sans objet ou non établies est tout aussi élevée. En 2007, elles

Prestations clés

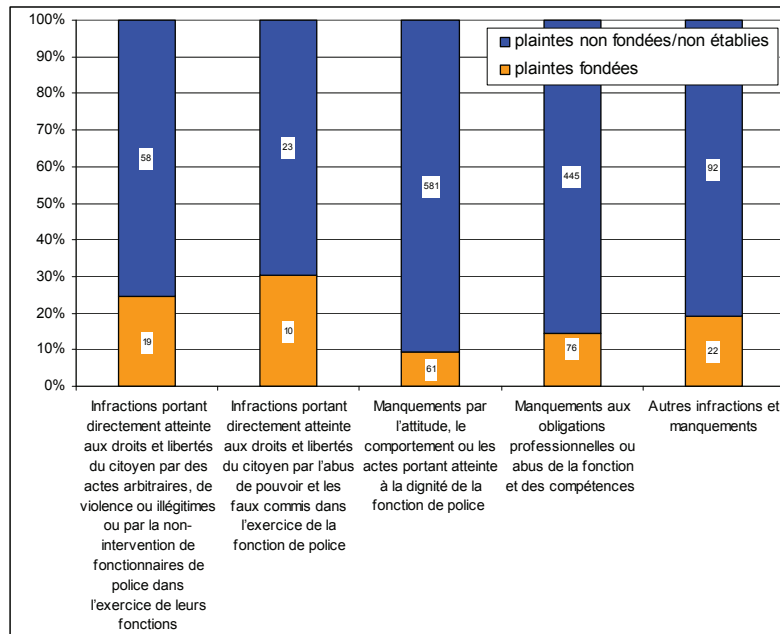
représentaient 81 % des infractions signalées et 77 % des infractions contenues dans les plaintes non fondées ou non établies.

Graphique 3 : Évolution du pourcentage d'infractions et de manquements, répartis par catégories, liés aux plaintes introduites au Comité permanent P et qui ont abouti à une décision de faute ou de dysfonctionnement individuel ou organisationnel

Au niveau des plaintes considérées comme fondées, la catégorie des violations « manquements par l'attitude, le comportement ou les actes portant atteinte à la dignité de la fonction de police » et « manquements aux obligations professionnelles ou abus de la fonction et des compétences » ont représenté en 2008 78 % du nombre total des violations enregistrées.

Le graphique ci-dessous illustre par catégorie de violations quelle part des dossiers le Comité permanent P a jugés fondés ou bien non fondés ou non établis en 2008. Seules les plaintes comportant une décision se référant au fondement (ou à l'absence de fondement) de la plainte ont été retenues. Les plaintes avec décision « fondée » ou « non fondée, sans objet ou non établie » n'ont pas été reprises dans les chiffres. C'est le cas lorsque, par exemple, plusieurs policiers sont visés par une seule et même plainte ou lorsque le Comité permanent P « blanchit » un fonctionnaire de police individuel tout en constatant un dysfonctionnement organisationnel.

Prestations clés*Graphique 4 : Plaintes introduites au Comité permanent P en 2008, réparties par type d'infraction, ayant débouché sur une décision « une/aucune faute ou dysfonctionnement individuel »*

Sur 100 plaintes traitées en 2008 par le Comité permanent P et pour lesquelles il s'est prononcé sur le fondement ou l'absence de fondement, 15,7 ont été déclarées fondées contre 84,3 non fondées, sans objet ou non établies. Selon le type de violation qui peut être reliée à la plainte, certaines différences se marquent au niveau des plus petits chiffres. Si nous extrapolons ces chiffres à l'ensemble des plaintes traitées par le Comité P sur la période 2004-2008, on obtient une moyenne de 15 % de plaintes fondées et de 85 % de plaintes non fondées. Ce rapport s'observe dans toutes les catégories de violations, à l'exception des « manquements en matière d'efficacité, d'efficience et de coordination des services de police » et des « infractions portant directement atteinte aux droits et libertés du citoyen par des actes arbitraires, de violence, ou illégitimes ou par la non-intervention de fonctionnaires de police ». Un quart des plaintes en matière d'efficacité, efficience et coordination des services de police a été déclaré fondé. Ce pourcentage élevé comparé aux autres catégories de violations s'explique vraisemblablement par le fait que ces manquements sont plus facilement contrôlables et constatables après le dépôt de la plainte. Environ 88 % des plaintes de 2004-2008 dénonçant des actes arbitraires, violents, illégitimes ou de non-intervention de fonctionnaires de police ont été jugées non fondées.

3.2.5. Abus du droit de déposer plainte

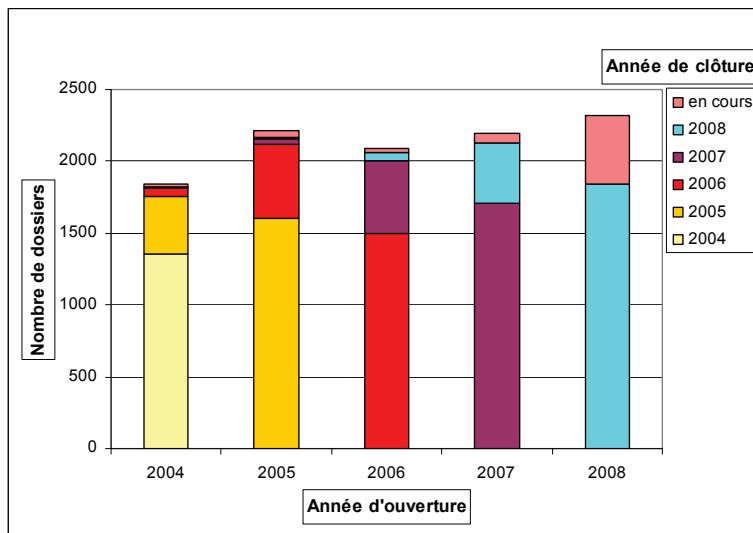
Dans au moins 23 plaintes déposées en 2008, le Comité permanent P a estimé qu'il s'agissait d'une utilisation excessive du droit de déposer plainte. On a en effet constaté dans ces dossiers que les plaignants abusaient manifestement et exagérément de ce droit de déposer plainte, alors qu'ils étaient parfaitement conscients que leur plainte ne rimait à rien. De telles plaintes avaient généralement pour but de porter atteinte au fonctionnaire de police concerné ou de détourner l'attention par rapport aux fautes commises.

Prestations clés

3.3. DÉLAIS DE TRAITEMENT DES PLAINTES AU COMITÉ PERMANENT P

Le graphique suivant présente une vue longitudinale du traitement des plaintes directement adressées par le plaignant au Comité permanent P.

Graphique 5 : Évolution du nombre de plaintes déposées au Comité permanent P en fonction de l'année d'ouverture et de l'année durant laquelle le Comité permanent P a rendu sa décision

Dans la période **2004-2006**, dans à peu près **72 %** des plaintes, une décision a été prise au cours de la même année civile. En **2007**, ce pourcentage a grimpé à **77 %** et, en **2008**, on enregistrait **79 %** de plaintes clôturées la même année civile. Ici aussi, la **mise en place de la Section plaintes** a joué un rôle, en ce que les dossiers sont plus efficacement préparés avant de passer en réunion plénière du Comité P. La Section a été mise en place en 2007, année durant laquelle l'augmentation a été observée. A aussi participé à ce phénomène – même si l'impact n'est que minime – le fait qu'en 2007 et en 2008, un peu plus de la moitié des plaintes a été signalé au Comité permanent P durant le premier semestre, cela à l'inverse des années précédentes.

Le **délai de traitement** d'une plainte ouverte au Comité permanent P en **2008** s'élève actuellement à **67 jours**. Il devrait cependant augmenter lorsque les dossiers de plaintes qui sont toujours en cours en raison de devoirs d'enquête à effectuer seront plus tard clôturés au niveau du Comité permanent P. À titre de comparaison : les plaintes ouvertes en 2007 et provisoirement clôturées la même année ont connu un délai de traitement moyen de 76 jours.

Le délai de traitement d'une plainte est également tributaire du nombre et du type de décisions que le Comité permanent P est amené à prendre dans ce cadre. Ainsi, par exemple, là où les plaintes ouvertes en 2008 ne comportant qu'une seule décision ont engendré un délai de traitement moyen de 16 jours, celles qui ont été ouvertes la même année, mais qui en comportent plusieurs, ont nécessité un délai de traitement moyen de 69 jours. Quant aux plaintes déclarées non fondées en 2008 sans que des devoirs d'enquête n'aient été posés, leur délai de traitement moyen se montait à 14 jours. Les plaintes déclarées non fondées après que les devoirs d'enquête aient été posés sont restées ouvertes durant en moyenne 77 jours pour celles qui avaient été initiées en 2008 et même 227 jours si l'on compte aussi celles qui dataient d'avant 2008.

Prestations clés

3.4. RÉUNIONS PLÉNIÈRES

En 2008, le Comité permanent P a tenu **48 réunions plénières** et **6 réunions communes avec le Comité permanent R**, notamment dans le cadre de leurs missions et compétences vis-à-vis de l'Organe de coordination pour l'analyse de la menace (OCAM). À cet égard, le Comité a adressé diverses recommandations aux autorités et aux responsables hiérarchiques les plus divers.

3.5. HEARINGS

En 2008, le Comité permanent P a procédé, seul ou avec le Comité permanent R, à **quatre auditions en séance plénière**, à savoir : celle du directeur judiciaire d'Anvers, celle du directeur de la police technique et scientifique et celle des deux directeurs successifs de l'OCAM.

3.6. VISITES DE TRAVAIL

Sans préjudice des enquêtes effectuées par le Service d'enquêtes P et des visites des commissaires auditeurs dans de très nombreux zones et services, les membres du Comité ont également visité différentes zones de police ainsi que des services de la police fédérale.

3.7. RAPPORT ANNUEL

Comme les autres années, le Comité P a transmis son rapport d'activités 2007-2008 à la Chambre des représentants et au Sénat ainsi que préalablement aux ministres de l'Intérieur et de la Justice en vue de permettre aux ministres de réagir, le cas échéant, avant sa discussion en Commission d'accompagnement.

3.8. RAPPORTS PARTICULIERS OU INTERMÉDIAIRES

Sans préjudice des enquêtes relatives à la nomination de deux CaLog, à la mutation du porte-parole de la police fédérale, à plusieurs nominations au sein de l'AIG, au du rôle joué par l'Inspecteur général suspendu dans une commission d'évaluation et aux péripéties relatives à la désignation de l'Inspecteur général adjoint à la fonction de chef de zone Bruxelles-Ixelles, le Comité P a également adressé **onze rapports d'enquête particuliers ou intermédiaires** à la Chambre des représentants, ainsi que quatorze autres rapports d'enquête particuliers au ministre de l'Intérieur et trois au ministre de la Justice. Il a encore adressé treize rapports particuliers à l'un ou l'autre procureur général, procureur du Roi, tout comme certains rapports aussi à l'un ou l'autre président de Collège de police ou bourgmestre.

Le 30 juin 2008, il a également adressé à la Chambre des représentants son deuxième rapport relatif à l'OCAM, rédigé conjointement avec le Comité R.

3.9. RECOMMANDATIONS

Le Comité P a formulé de nombreuses recommandations à différentes autorités et responsables de police dans une cinquantaine de dossiers de contrôle ou subséquents à l'une ou l'autre plainte ou dénonciation ainsi que plusieurs autres dans son rapport annuel d'activités 2007-2008.

À cet égard, une distinction est opérée entre les recommandations qui requièrent un suivi de la part du Comité permanent P et celles qui ne le nécessitent pas.

Les recommandations peuvent être de natures diverses :

- élaboration de nouvelles directives ;
- actualisation des directives existantes ;
- rappel de la législation et de la réglementation existantes ;

Prestations clés

- affinement des procédures ou méthodes de travail existantes ;
- introduction d'un plus grand suivi et contrôle.

En ce qui concerne les recommandations qui font l'objet d'un suivi du Comité permanent P, les autorités concernées et les responsables policiers se disent d'accord avec la vision de ce dernier et, par conséquent, procèdent à l'opérationnalisation effective desdites recommandations au sein de leur corps.

Réactions aux recommandations

Le Comité P a également, avec beaucoup d'intérêt, pris connaissance des réactions des ministres de la Justice et de l'Intérieur, du commissaire général, de plusieurs directeurs généraux de la police fédérale ainsi que de la Commission permanente de la police locale ou d'autres autorités de police à ses conclusions, recommandations ou rapports dans une trentaine d'enquêtes, notamment de contrôle.

Leurs observations portaient notamment sur : la valeur selon eux trop limitée des études de cas, les initiatives d'amélioration entre-temps mises en place, mais non mentionnées, les comptes rendus erronés dans les médias ou le fait de ne pas avoir reçu l'opportunité de réagir au contenu du rapport avant publication. Ils ont en outre formulé des recommandations concernant la méthodologie utilisée. Quelquefois aussi, il a fallu déplorer des réactions irrationnelles et pas toujours compréhensibles. Un certain nombre de ces réactions sont analysées sur notre site Internet.

Le Comité P a aussi incorporé ses principales réactions, dans toute la mesure du possible, compte tenu surtout du facteur temps ou de la date de la discussion avec sa Commission d'accompagnement parlementaire, dans ses conclusions, rapports définitifs ou dans la version publique de ces rapports. Les rapports du Comité ne sont en effet qu'une image donnée à un moment précis. Et, très logiquement, entre, d'une part, la « prise de l'image », son analyse et les leçons qu'on en tire et, d'autre part, la publication de ces rapports et leur discussion avec la commission d'accompagnement – certainement en ce qui concerne le rapport annuel –, un laps de temps plus ou moins important peut s'écouler et la situation évoluer.

Dans un souci de transparence, un certain nombre de ces réactions officielles pertinentes feront l'objet d'une publication récapitulative sur le site Internet du Comité P. Elles seront prises en considération dans le suivi qu'il assure des recommandations faites et qui devrait d'abord faire l'objet d'un échange de vues avec la Commission permanente de la Chambre des représentants chargée de l'accompagnement du Comité permanent P.

3.10. AVIS À L'INTENTION DE DIFFÉRENTES INSTANCES INTERNATIONALES

Les préoccupations du Comité P en matière de protection des droits fondamentaux des citoyens dans le cadre de l'exercice de la fonction de police recoupent celles d'instances internationales mises en place sous l'égide du Conseil de l'Europe et des Nations Unies pour veiller au respect des droits de l'homme.

À la demande du gouvernement et avec l'aval du Parlement, le Comité P est régulièrement appelé à apporter sa collaboration à ces instances internationales de monitoring des droits de l'homme. La diversité des connaissances et informations dont le Comité P dispose actuellement ainsi que le savoir-faire développé en matière de mesure des dysfonctionnements policiers présentent un intérêt certain pour ces institutions. Cette collaboration prend la forme de contributions à la rédaction de rapports périodiques, de rencontres lors de visites périodiques ou *ad hoc* ou de réponses à des demandes ponctuelles.

En 2008, le Comité P a ainsi été appelé à apporter sa contribution dans le cadre de demandes adressées à l'État belge par le Comité des Nations Unies pour l'élimination de la discrimination raciale (CERD), la Commission européenne contre le racisme et l'intolérance (ECRI), le Comité des droits de l'homme des Nations Unies (HRC), l'Agence des droits fondamentaux de l'Union européenne (FRA) ainsi que par le Comité des Nations Unies contre la torture (CAT). En février 2008 et en novembre 2008, un membre du Comité P a accompagné la délégation belge au siège du Haut Commissariat aux droits de l'homme à Genève, pour y présenter les rapports périodiques adressés respectivement au CERD et au CAT. Un membre du Comité P a rencontré la délégation de l'ECRI en septembre 2008 et le Commissaire aux droits de l'homme du Conseil de l'Europe en décembre 2008 à l'occasion de leur visite périodique dans notre pays.

Prestations clés

La plupart des contributions du Comité P, ainsi que les réactions éventuelles auxquelles elles ont donné lieu, sont consultables sur le site Internet www.comitep.be.

3.11. PUBLICATIONS

Le Comité P atteint son impact notamment au travers de ses publications qui relaient ses constatations, conclusions, recommandations, mais aussi certaines recommandations au travers de bonnes pratiques. Le Comité réalise ses publications par des documents *ad hoc* adressés à différentes autorités ou par publication sur son site Internet.

Différents membres du Comité P ont réalisé l'une ou l'autre publication dans leur domaine d'activité ou y ont participé ; nous en avons joint un aperçu en annexe.

3.12. SERVICE D'ENQUÊTES P

Après une augmentation en 2007 du **nombre d'enquêtes relatives à des plaintes**, on a constaté une **diminution en 2008**, tant en chiffres absolus (une diminution de 284 à 185 enquêtes) qu'en termes relatifs (le **nombre de plaintes transmises pour enquête** par le Comité P au **Service d'enquêtes s'élève à 8 %** alors que, ces dernières années, il fluctuait entre 11 et 13 %).

Par ailleurs, ces chiffres ne sont en rien une illustration de la charge de travail induite par le traitement des plaintes : le nombre de rapports rédigés, par exemple, est resté stable.

Le **nombre d'enquêtes judiciaires** a aussi **diminué de 27**. Ce sont surtout les arrondissements d'Anvers (18 dossiers en 2007 contre 5 en 2008), de Termonde (23 en 2007 contre 13 en 2008) et de Louvain (21 en 2007 contre 8 en 2008) qui sont responsables de cette tendance. Les principaux demandeurs étaient les parquets d'Arlon (8,24 %), de Bruxelles (29,39 %), de Charleroi (8,24 %), de Mons (7,88 %) et de Tongres (5,37 %). En l'espèce également, ces chiffres à la baisse ne sont pas significatifs de la charge de travail : là où le **nombre d'enquêtes a diminué d'environ 8 %, le nombre de procès-verbaux rédigés a augmenté de quelque 34 %**.

L'attribution des enquêtes judiciaires se fait selon la même répartition que l'année d'avant : environ 52 % d'entre elles émanent du procureur du Roi, un petit 18 % du juge d'instruction et 13 % concernent des procès-verbaux initiaux rédigés par le Service d'enquêtes dans le cadre d'une autre enquête ou d'office. Près de 17 % sont des procès-verbaux initiaux dressés à la suite de plaintes directement introduites au Comité P ou au Service d'enquêtes.

En 2008, le Service d'enquêtes P est, pour la première fois, intervenu de façon réactive à propos de l'exercice illégal de la fonction de « videur » à l'entrée des boîtes de nuit et autres, cela en collaboration avec la Direction de la Sécurité privée du SPF Intérieur. La même année, 18 dossiers répressifs ont été initiés par le Service d'enquêtes P dans le cadre de la problématique de la détention d'armes privées par des fonctionnaires de police.

3.13. CELLULE IMAGERIE

La cellule imagerie/observatoire a continué à développer ses méthodes de travail et à les tester sur le terrain. Deux fonctionnalités ont été examinées, analysées et ont fait l'objet d'un « *fine tuning* » dans le cadre du projet imagerie/observatoire. Ceci permettra au Comité d'affiner ses approches et méthodologies en matière d'enquêtes de contrôle.

La cellule imagerie a pris part en 2008, et cela pour la toute première fois, à la rédaction du rapport annuel basée sur le concept du nouveau modèle d'imagerie du Comité P.

Prestations clés

3.14. SECTION PLAINTES

La Section, dont la mise en place avait débuté en avril 2007, a rempli ses objectifs dès la fin de l'année 2008, à savoir le traitement professionnel et autonome de plaintes. 2 348 plaintes ont été traitées de la sorte en 2008. Deux évaluations de son fonctionnement ont eu lieu qui mettent en évidence les résultats très positifs obtenus.

Ce qui mérite également d'être souligné, c'est qu'après moins de deux ans de fonctionnement de la Section plaintes, le délai de traitement administratif des dossiers a diminué très sensiblement à la suite de la mise en œuvre d'un système de suivi hebdomadaire. Ainsi, près de 80 % des nouveaux dossiers sont orientés dans les quinze jours à dater de la réception du premier courrier pour seulement 60 % au terme de la première année de fonctionnement. Quant au délai nécessaire pour l'exécution des devoirs d'enquête, il est en moyenne de 126 jours civils et 62 % des plaintes nécessitant pareilles démarches sont clôturées dans les 24 semaines. Le traitement des plaintes et dénonciations a abouti à 173 décisions mettant en exergue une faute ou un dysfonctionnement justifiant une réaction de l'autorité, que ce soit sur le plan disciplinaire, organisationnel ou structurel.

Durant l'année 2008, la Section plaintes a enregistré 2 339 nouvelles plaintes et dénonciations. 53 % d'entre elles ont été attribuées en tout ou en partie aux services de contrôle interne des services de police et 8 % au Service d'enquêtes P.

Pour l'année 2008, la Section plaintes a procédé à 4 931 encodages, soit : 159 encodages relatifs à des jugements ou arrêts (article 14, al. 1er), 1 462 encodages relatifs à des informations ou des instructions judiciaires dans lesquelles des membres des services de police sont impliqués (article 14, al. 2), 2 518 encodages relatifs à des plaintes dont les services de police ont eu directement à connaître (article 14bis, al. 1er) et 792 encodages relatifs à la prise de mesures d'ordre ou de sanctions disciplinaires (article 14bis, al. 2).

Il a été constaté que les règles de fonctionnement élaborées au sein de la Section plaintes sont correctement suivies par les collaborateurs, mais en ce qui concerne l'information émanant de tiers, la Section est particulièrement tributaire de la qualité de l'information fournie par les « clients », laquelle laisse encore trop à désirer. Les **prochains défis** en la matière seront donc de motiver l'ensemble des services à utiliser **l'application KLFP** et de veiller à améliorer la qualité des données saisies par l'organisation de séances d'information pratique et la mise en œuvre d'un système de suivi de la qualité.

3.15. RÉSULTATS FINANCIERS

Le Comité P, dans un souci de bonne gestion des deniers publics, a procédé à la (re)négociation de certains contrats avec ses fournisseurs.

Les contrats suivants ont été revus :

- le Comité a changé de fournisseur pour ce qui concerne **l'achat des articles de bureau et des cartouches d'encre**. Ce fournisseur est celui qui a remporté le marché public (contrat forcms – ancien bureau fédéral d'achats – SPF P & O). Les **réductions de coûts** peuvent être estimées à **30 %** des dépenses effectuées via nos anciens fournisseurs ;
- les frais de **communications téléphoniques** (gsm) ont **baissé de 50 %** à la suite de la renégociation de notre contrat avec l'opérateur de téléphonie ;
- les achats de **véhicules de service** sont également effectués via le forcms. Les **réductions** octroyées sur les véhicules s'élèvent à **30 %** et les réductions octroyées sur les options s'élèvent à 13 % ;
- les **chaises de bureau** seront prochainement commandées auprès d'une autre firme. La **différence de prix** avec les chaises commandées chez notre fournisseur actuel s'élève à **40 %** ;
- le **papier** est commandé via notre fournisseur de copieurs. Ce papier est un papier **écologique** (la firme dispose de forêts en Scandinavie et à chaque arbre coupé pour la production, un nouvel arbre est planté). De plus, ce papier est **moins cher** que celui d'un certain nombre d'autres firmes ;

Prestations clés

- à la suite d'une meilleure gestion des flux financiers entre le « Business Account » et le compte courant du Comité P, les **produits financiers** (produits des actifs circulants) ont augmenté et s'élèvent en moyenne à **50 000,00 EUR/an** ;
- le calcul des intérêts a d'ailleurs fait l'objet de discussions avec notre banque (ING) ;
- il y a deux ans, une étude avait également montré que ING était la banque la plus rémunératrice par rapport aux autres grandes banques (FORTIS, KBC, DEXIA, BANQUE DE LA POSTE).

4. RÉSULTATS COLLECTIVITÉ

4.1. LE COMITÉ P SOUS LES FEUX DE LA RAMPE

L'écho que le Comité P reçoit dans la presse et dans diverses publications reflète en partie la perception qu'en ont la population, les autorités et éventuellement les membres des divers services de police.

Nous avons observé en 2008 une **multiplication importante du nombre de publications faisant mention de notre institution**. On en a dénombré **à peu près 500**, que l'on subdivisera en quatre catégories : les documents relatifs à des dossiers concernant des mandataires de la police mis en cause, les contributions à propos d'enquêtes de contrôle ou de dossiers individuels et, enfin, des articles stigmatisant le Comité même.

Quelque 300 contributions de ce genre concernent des rapports ou documents d'opinion à propos d'enquêtes menées sur des mandataires de premier plan. À cet égard, 6 articles sur 10 en la matière faisaient référence au dossier des nominations par le commissaire général de deux de ses collaboratrices et à sa position par la suite. Quarante-trois autres documents ont encore porté sur des problèmes à propos de l'intervention de l'inspecteur général de l'AIG. Un troisième sujet dont on a parlé concerne les possibles anomalies qui auraient entaché la nomination du chef de corps de la zone de police Bruxelles/Ixelles (41 contributions). En ce qui concerne les retombées de ces nominations sur le cabinet du ministre de l'Intérieur, l'enquête du Comité P a également été évoquée à 31 reprises. Bien que dans une moindre mesure, une collaboratrice de l'inspecteur général et la porte-parole de la police fédérale ont aussi fait les beaux jours de l'actualité.

Tant les autorités que les citoyens peuvent faire part au Comité P de plaintes relatives à l'intervention policière. En 2008, 68 articles de presse ont été consacrés à de tels dossiers du Comité, basés sur des plaintes. Il y était question d'enquêtes à Anvers (Forcom) et Charleroi, de la participation de fonctionnaires de police à une sex-party à Bruxelles et d'allégations de conflits d'intérêts avec le milieu de la prostitution à Bruxelles.

Il arrive aussi que le Comité P attire lui-même l'attention sur des (résultats d')enquêtes, notamment par la publication de rapports. En 2008, la presse y a fait référence à 56 reprises. Dix de ces contributions traitaient de l'enquête sur la menace terroriste fin 2007, huit autres étaient consacrées aux problèmes de la consultation (illégitime) des bases de données policières et d'autres encore envisageaient l'attitude des fonctionnaires de police, leur formation respective, la gestion des armes et les dépôts de (fausses) plaintes à l'encontre de l'intervention policière.

En 2008, environ 80 publications ont explicité le fonctionnement interne de l'institution. La démission d'un collaborateur du Service d'enquêtes P a déclenché une réaction en chaîne dans la presse, qui a consacré pas moins de 12 articles à cet ex-collègue, 8 à un directeur général adjoint du Service d'enquêtes et 3 à un conseiller. Ces casus ont été débattus en termes généraux dans 15 publications. Un journal en particulier a consacré à la question une série de 17 articles.

Enfin, le départ de Monsieur Vandoren pour l'Organe de coordination pour l'analyse de la menace (OCAM) et l'arrivée de Monsieur Van Lijsebeth en tant que président du Comité P ont fait l'objet de respectivement 4 et 11 articles.

4.2. QUESTIONS PARLEMENTAIRES

Il arrive régulièrement que les enquêtes et les rapports du Comité P soient la source ou la référence de questions que posent les parlementaires aux ministres responsables des services concernés. Ce relais parlementaire illustre pleinement le rôle du Comité au service du pouvoir législatif. En 2008, le travail du Comité P a été **cité en référence à neuf reprises lors d'interpellations parlementaires**. Les sujets traités qui ont suscité des débats à la Chambre sont les rapports des Comités P et R sur l'état d'alerte terroriste de décembre 2007, les nombreuses plaintes de citoyens adressées au Comité P, les carences observées dans la tenue et la consultation de la banque de données générale nationale (BNG), l'enquête sur certaines nominations à la police fédérale et à l'Inspection générale ou encore la sécurisation des munitions et armes à feu dans des unités de la police fédérale.

Résultats collectivité**4.3. CONTRIBUTION À DES RÉSEAUX D'EXPERTISE INTERNATIONAUX**

Le Comité P a joué un rôle non négligeable au niveau international, dans la poursuite du développement d'un réseau international d'expertise en matière de contrôle, d'inspection des services de police ou à compétences de police ou encore de traitement de plaintes contre les services et fonctionnaires de police (EPAC et INIOP).

Différents membres du Comité ont encore participé aux activités d'EFQM ou de BBest (correspondant belge d'EFQM) et au cinquième forum international de la Qualité à Paris, notamment dans le cadre des activités liées non seulement au référentiel CAF, mais aussi au référentiel EFQM. Un membre du Service d'enquêtes P a participé au Forum annuel EFQM, également à Paris. Les contacts avec le Conseil de l'Europe ont été moins nombreux que les années précédentes. Le Comité P a cependant été invité à participer à un panel et à une activité internationale organisée par le Commissaire aux droits de l'homme sur l'indispensable indépendance du contrôle sur les services de police. Le Comité P a encore participé à diverses missions internationales.

Le Comité a poursuivi sa participation active et fructueuse à l'European Partners Against Corruption (EPAC) et à l'International Network for the Independent Oversight of Policing (INIOP). Avec son homologue autrichien, le Comité P a assuré le secrétariat général d'EPAC et fait partie de l'*inceptive steering group* d'INIOP. Dans le cadre d'EPAC, le Comité a assuré la présidence d'un groupe de travail, qui a sélectionné deux projets prioritaires et en a initié la mise en œuvre : le premier visant l'échange d'informations (publiques et non opérationnelles) entre organisations partenaires et le second visant l'échange de collaborateurs. Le Comité a par ailleurs participé au groupe de travail « *Police Oversight Principles* » visant à déterminer des standards communs aux organes chargés du contrôle externe sur les services de police ainsi qu'au groupe de travail chargé d'élaborer le programme de la conférence annuelle des partenaires EPAC.

Le Comité a participé activement à la réunion annuelle de la National Association for Civilian Oversight of Law Enforcement (NACOLE) à Cincinnati et à celle de la Canadian Association of Civilian Oversight of Law Enforcement (CACOLE) au Saskatchewan.

En février 2008, un membre du Service d'enquêtes P a activement contribué à la réunion organisée par l'Organisation pour la Sécurité et la Coopération en Europe (OSCE) et à l'élaboration du texte « *Good Practices in Building police-public partnerships* » de l'OSCE.

4.4. CONTRIBUTION À DES RÉSEAUX D'EXPERTISE NATIONAUX

Différents membres du Comité P ou du Service d'enquêtes P font partie du comité de rédaction de différentes publications en matière de police, de criminologie ou de droit ou y fournissent l'une ou l'autre contribution : Panopticon, Vigiles, Le Journal de la police, La revue de droit pénal et de criminologie, Nullum Crimen, des manuels et répertoires de Politeia, Orde van de Dag, Tijdschrift voor criminaliteitsbeheersing en beleid, etc.

4.5. AMÉLIORATIONS À LA SUITE DE CRITIQUES D'ORGANISATIONS EXTERNES

Ces dernières années, le Comité a été critiqué à plus d'une reprise par l'une ou l'autre organisation non gouvernementale, par les organisations syndicales, même par le Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme. Différentes institutions internationales n'avaient pas non plus toujours une vue très positive du Comité. Ces critiques et ces réserves ne se fondaient pas ou ne mettaient pas en exergue des faits précis. Notamment dans le prolongement des efforts déployés par le Comité, entre autres de sa politique de communication, la situation s'est améliorée en 2008. Il y a depuis lors une meilleure connaissance et compréhension du fonctionnement du Comité P par les instances susmentionnées.

4.6. CHARGES D'ENSEIGNEMENT

Il est à noter qu'un membre du Comité est chargé d'enseignement à l'ULg et à l'École nationale des officiers, un autre membre et le Directeur général sont maîtres de conférence à la VUB, et chargés de cours chacun dans une école de police.

Quinze membres du Service d'enquêtes P donnent cours dans diverses écoles de police et fournissent des contributions pédagogiques autour de thèmes tels que l'audition, la loi sur la fonction de police, la perquisition, la gestion de l'information ou la rédaction de procès-verbaux. Deux autres sont attachés comme collaborateurs scientifiques (bénévoles), l'un à la KUL et l'autre à la VUB.

Enfin, différents autres membres du Service d'enquêtes P ont aussi l'une ou l'autre charge d'enseignement dans les instituts de formation des services de police, dans le monde de la sécurité, mais aussi dans des hautes écoles.

5. LEADERSHIP

Monsieur André Vandoren, président du Comité P depuis le 26 novembre 1999, a, le 15 juillet 2008, quitté sa fonction pour la Direction de l'OCAM. Sa place a été déclarée vacante à partir de cette date, Monsieur le vice-président Guy Cumps ayant assuré la direction de l'institution. Le Parlement ayant désigné le 8 janvier 2009 Monsieur Bart Van Lijsebeth, procureur du Roi d'Anvers pour lui succéder, ce dernier a prêté serment le 9 janvier 2009 et est entré en fonction en tant que président du Comité P.

Conformément à sa déclaration de mission (*mission statement*), le Comité P ambitionne un niveau élevé de professionnalisme et, en tant qu'organisation en apprentissage constant, il s'est donné pour objectif de prêter un travail de qualité et d'évoluer vers l'excellence dans son fonctionnement, dans la mise en œuvre de ses compétences et dans l'accomplissement de ses missions légales. Dans cette optique, il attache aussi beaucoup d'importance au maintien à niveau des connaissances et du professionnalisme de ses différents collaborateurs, dans les différentes entités qui le constituent. Pour cette raison, non seulement les membres du Comité P ont eu la possibilité de participer à de nombreuses journées d'étude, séminaires, colloques, formations, etc. Le Comité P a également organisé de telles activités pour son personnel administratif et pour ses commissaires auditeurs tout au long de l'année 2008.

6. STRATÉGIE ET POLITIQUE

Le Comité P a tenu sa réunion stratégique annuelle à Blankenberge les 10 et 11 avril 2008. Il y a fait le bilan de ses différentes activités, mais aussi des projets menés à terme ou en cours pour réajuster ensuite son programme d'action pour la période 2008-2009 (cf. *supra*). Comme par le passé, le Comité a continué à suivre la mise en œuvre de ses plans d'action et de ses projets prioritaires (imagerie, Section plaintes, rapport annuel nouvelle formule, statut des membres du Service d'enquêtes P, règlement d'ordre intérieur, démarche de la qualité totale (TQM), etc.).

7. COLLABORATEURS

En 2008, trois personnes ont rejoint l'administration du Comité et une personne le Service d'enquêtes P. Cinq commissaires auditeurs ont quitté le Comité en 2008, dont l'un a été détaché au cabinet du Vice-premier ministre et ministre de la Justice, un autre a fait mutation auprès des services du commissaire général de la police fédérale, un troisième est devenu officier de liaison de la police intégrée en Roumanie. Au 31 décembre 2008, le Comité comptait, comme membres du personnel administratif, 35 personnes et comme membres du personnel du Service d'enquêtes, 51 personnes.

7.1. FORMATIONS

Le Comité P a continué à s'inscrire dans une approche et une démarche de qualité intégrale. Il a suivi différentes formations pointues au niveau européen dans le domaine de l'EFQM. Deux autres ont suivi les formations suivantes : « Zuinigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid in de Vlaamse overheid » (Instituut voor de overheid), « Veranderingsmanagement » (Instituut voor de Overheid).

Au total, **en 2008, des membres du Service d'enquêtes P ont participé à 56 formations.** Plusieurs membres du Comité P ou du Service d'enquêtes P ont participé à des journées d'étude, aux titres les plus divers, en tant qu'orateurs, participants ou auditeurs : le Centre d'études sur la police (CEP), le Centrum voor Politiestudies (CPS), la European Foundation for Quality Management (EFQM), la European Corporate Security Association (ECSA), les European partners against corruption (EPAC), le Forum européen de sécurité urbaine (FESU), l'Europäische Rechtsakademie (ERA), la Koninklijke Federatie van officieren en hogere ambtenaren van de Belgische politie, la Rechtsfaculteit U.v. Tilburg, la V.R.G.-alumni Leuven, le groupe de travail « Werkgroep hulpverlening intrafamiliaal geweld arrondissement Turnhout », L.I.N.C., etc.

Parmi les **thèmes** abordés lors de ces rencontres, on peut entre autres souligner les suivants :

« *The future of European criminal justice under the Lisbon treaty* » (ERA), « *Wetenschappelijk onderzoek inzake nieuwe aanpak van criminaliteit* » (Vrije Universiteit Brussel), « *Confrontatie en line-up* » (Comité P), « *Ethiek in de overheid. Oefeningen in weerbaarheid* » (Nexus), « *Videoverhoor voor volwassenen* » (DSER), « *À la recherche de la vérité* » (École nationale du Québec), « *La réforme de la tutelle ordinaire sur les pouvoirs locaux* » (UVCW), « *Manifestaties en evenementen* », (Politeia), « *Overlast en de maatschappelijke aanpak ervan* » (UGent), « *De hervormingen bij politie en justitie* » (CPS-Kluwer), « *Recht in beweging* » (KU Leuven), « *Véhicules prioritaires* » (IBSR), « *Droit pénal au sens large* » (UBLDP), « *User day ASTRID* », « *Organisation méthodique des processus* » (CGL-APEV Jurbise), « *Tucht in een politieomgeving* » (SPF Intérieur), « *Staatsrecht* » (Instituut constitutioneel recht KULeuven), « *Het nieuwe federale discriminatierecht* » (Universiteit Antwerpen), « *Aansprakelijkheid van de lokale besturen* » (Die Keure), « *Publiek-private recherche* » (CPS), « *Welzijn bij de politie* » (CPS), « *Zuinigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid in de Vlaamse overheid* », (Instituut voor de overheid), « *Veranderingsmanagement* » (Instituut voor de Overheid), « *Integriteit en integriteitsbeleid bij de politie* », (KU Leuven), « *Anti-corruption summer school – Vienna* », « *Réforme des polices... 10 ans déjà. Bilan et perspectives* » (UVCW), etc.

Début juin 2008, un commissaire auditeur et un membre de la Section plaintes ont participé à un séminaire à Dublin consacré aux enquêtes sur les plaintes et aux enquêtes (judiciaires et non judiciaires) menées dans le cadre du « monitoring externe » du fonctionnement des services de police par les instances de contrôle britanniques, irlandaises et nord-irlandaises. Le 18 novembre 2008, plusieurs membres du Comité P et du Service d'enquêtes P ont également participé à la journée d'études organisée au Parlement et consacrée aux services de renseignements et de sécurité.

Deux membres du Comité P et quatre commissaires auditeurs ont participé, au niveau européen, à une formation d'*assessed assessor* EFQM, en anglais. En 2008, un collaborateur a également participé en tant qu'évaluateur EFQM à une « *European Excellence Award assessment* ».

Pour le Service d'enquêtes P, les principales formations et informations ont été données par le CEP, le CPS, EFQM, ERA, ECSA, la KUL, la VUB, FUSL, la Vlaamse Vereniging voor Criminologie, etc.

Collaborateurs

Les collaborateurs administratifs ont également eu l'occasion de participer à des formations, des journées d'étude et des colloques de toutes sortes, notamment :

« *Strafprocesrecht (Themis)* », « Gestion des plaintes », « La gestion des plaintes et la médiation dans les services publics : quelle utilité dans une démarche de qualité (?) », « *Kennismaking met de federale openbaarheidswetgeving* », « Accueil et contact avec le public », « Contact téléphonique avec le public », « La fraude sociale, une nouvelle priorité de politique criminelle », « L'Europe face au défi de la conservation des documents numériques à long terme », etc.

La connaissance et la maîtrise de la langue occupent également une place de choix dans les formations : « Néerlandais sur le lieu de travail », « Français sur le lieu de travail », « Anglais sur le lieu de travail », « Midis bavards anglais », « Écrire sans fautes », « Ateliers d'écriture », « Créativité écrite », etc. Tout comme l'informatique d'ailleurs : « Recherches sur Internet », « Powerpoint », « Traitement de texte », etc.

Enfin, des connaissances supplémentaires positives pour le fonctionnement de l'institution ont également été acquises, notamment sur le plan des marchés publics, du paramétrage des tableaux comptables en vue de leur traitement dans le logiciel de comptabilité BOB, une formation sur le système des pensions du secteur public (SDPSP), une formation sur les marchés publics (IFA), etc. Pour l'administration, les formations sont principalement données par l'IFA (langues, informatique, etc.) ; le SDPSP (formation sur les pensions), l'EFQM, l'ULB, Bruxelles Formation ou la police fédérale, etc.

7.2. ACTIVITÉS SOCIOCULTURELLES

Le Comité P soutient activement son cercle sportif et culturel, de même que le fonds social de l'institution. Le 6 juin 2008, à Heist, le Comité a organisé une journée de Team Building pour l'ensemble de son personnel. Une réunion de son service social et six de son cercle sportif et culturel ont également eu lieu. Le cercle sportif et culturel a aussi organisé différentes activités qui ont connu un franc succès auprès de son personnel.

7.3. STATUT ADAPTÉ

Un premier projet d'un statut adapté a été soumis à la réflexion des membres du Service d'enquêtes en 2008, qui a ainsi pu communiquer ses remarques, questions et suggestions au Comité.

8. PARTENARIATS ET RESSOURCES

8.1. PARTENARIATS

Le Comité P est membre de la European Foundation for Quality Management (EFQM) ainsi que du Vlaams Centrum voor Kwaliteitszorg (VCK), de Belgian Business Excellence Success Transfer (BBEST), du Centrum voor politiestudies (CPS) et du Centre d'Études sur la Police (CEP), de l'European Corporate Security Association (ECSA), de l'European partners against corruption (EPAC), de l'International Network for the Independent Oversight of Policing (INIOP) et de l'Institut Européen d'Administration Publique (IEAP).

Le Comité P a organisé deux journées d'études sur le line-up en partenariat avec le CEP et le CPS. Le Comité a également été associé activement à l'initiative nationale des CEP et CPS, soutenue par la Fondation Roi Baudouin et le Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme, sur le thème de *La police et la diversité*, clôturée par une journée d'études à Bruxelles le 5 décembre 2008.

Différents membres du Comité P ou du Service d'enquêtes P ont participé aux journées d'études les plus diverses, notamment au titre d'intervenant, de président de séance ou de groupe de travail : CEP, CPS, EFQM, ECSA.

En synergie avec l'AIG, début janvier, le Comité a organisé respectivement à Asse et à Jurbise, une journée d'information au profit des chefs de zone et des responsables de la fonctionnalité de contrôle interne sur le thème traitement informatisé des plaintes.

En 2008, le Comité a continué à développer et à renforcer différents partenariats fructueux et constructifs avec le CEP et le CPS, le FESU, le Forum belge de sécurité urbaine (FBSU), Politeia, Delta i, les universités de Gand et de Liège, le Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme, l'Organe de contrôle de la gestion de l'information policière, etc. Enfin, le Comité a rencontré plusieurs représentants de syndicats policiers en 2008 et a eu avec eux des échanges de vues fructueux et constructifs.

8.2. MOYENS

8.2.1. Dotation, dépenses et moyens

Au niveau des dépenses de capital, les principales acquisitions en informatique réalisées en 2008 ont trait à des ordinateurs portables, des scanners et des imprimantes. Le Comité permanent P a décidé, en réunion plénière du 20 octobre 2008, de procéder à l'acquisition de 4 voitures en remplacement de voitures dont le contrat de leasing venait à échéance.

8.2.2. Processus de contrôle et d'approbation des comptes

Chaque année, dans le courant du mois de juin et dans le cadre de l'élaboration du budget fédéral des dépenses, le Comité, conformément aux instructions données en la matière aux membres du Gouvernement et au Parlement par le premier ministre et la ministre du Budget, transmet ses propositions budgétaires au SPF Budget et Contrôle de la gestion.

La dotation demandée par le Comité permanent P est alors inscrite à la Division 33 : Dotations émanant des assemblées législatives fédérales – Programme 5 – Comité permanent de contrôle des services de police.

Dans le dernier trimestre de l'année, le montant de cette dotation est analysé et les crédits budgétaires à allouer au Comité permanent P sont votés par la Chambre des représentants.

Le budget du Comité permanent P et l'ensemble des opérations comptables et financières y afférentes font l'objet d'un contrôle tant interne qu'externe.

En ce qui concerne le contrôle interne, selon l'article 42 du Règlement d'ordre intérieur du Comité, les commissaires aux comptes (désignés en son sein par le Comité permanent P) vérifient la tenue régulière de la comptabilité. Ils analysent, entre autres, la bonne affectation des crédits et le non-dépassement de ceux-ci dans le strict respect des postes budgétaires approuvés par la Chambre des représentants. Ils

Partenariats et ressources

dressent un rapport qu'ils soumettent au contrôle externe de la Cour des comptes et au Comité permanent P en séance plénière pour acceptation du compte budgétaire.

Avant d'analyser plus en détail les chiffres budgétaires 2008, il est important de rappeler que le budget annuel du Comité permanent P est constitué de la dotation de l'année et du boni résultant de l'exercice budgétaire n-2.

Tableau 4 : Comparaison entre l'exercice budgétaire 2007 et l'exercice budgétaire 2008

Budget	Montant	Compte budgétaire	Boni
2007	10 410 674,74 EUR	1 401 737,82 EUR	1 575 416,42 EUR
2008	13 626 567,55 EUR	2 829 411,66 EUR	3 065 828,57 EUR

L'augmentation du budget 2008 tient compte de l'augmentation globale (pourcentage d'inflation + norme de croissance) fixée par le gouvernement à 1,8 % du montant de la dotation 2007, de l'élargissement des missions et compétences du Comité P, de l'augmentation subséquente de la charge de travail (cf. les habilitations de sécurité, les plaintes relatives à l'intervention des agents de sécurité des transports publics et l'Organe de coordination pour l'analyse de la menace, les services spéciaux tels que la Direction générale des Douanes et Accises) et de l'application des articles 36 et 40 de la loi du 15 mai 2007 sur l'Inspection générale et portant des dispositions diverses relatives au statut de certains membres de services de police⁴.

Tableau 5 : Répartition des dépenses 2008

Dépenses courantes	Dépenses de capital	Dépenses courantes réalisées	Dépenses de capital réalisées
13 206 567,55 EUR	420 000,00 EUR	10 506 066,74 EUR	291 089,15 EUR

Tableau 6 : Principaux postes des dépenses courantes

Poste	Crédit budgétaire	Dépense	Solde
I.A. Membres du Comité et greffier	865 000,00 EUR	830 374,76 EUR	34 625,24 EUR
I.B. Personnel administratif	2 160 000,00 EUR	1 971 889,32 EUR	188 110,68 EUR
I.C. Personnel du Service d'enquêtes P	7 841 567,55 EUR	5 679 825,44 EUR	2 161 742,11 EUR
I.E. Bâtiments	1 480 000,00 EUR	1 330 973,64 EUR	149 026,36 EUR ⁵

Tableau 7 : Dépenses en capital

Poste	Crédit budgétaire	Dépense	Solde
II.E. Bâtiments	20 000,00 EUR	0,00 EUR	20 000,00 EUR
II.G. Équipement et entretien	70 000,00 EUR	8 410,48 EUR	61 589,52 EUR
II.J. Informatique et bureautique	80 000,00 EUR	58 637,66 EUR	21 362,34 EUR
II.M. Voitures	250 000,00 EUR	224 041,01 EUR	25 958,99 EUR

Partenariats et ressources

Contrôle et approbation des comptes

Monsieur Karl Maes, auditeur, ainsi que Monsieur Jan J. Haex, premier auditeur-réviseur à la Cour des comptes, ont procédé au contrôle externe des comptes 2007 du Comité permanent P la semaine du 14 au 18 juillet 2008. Ce contrôle n'a appelé que des remarques et considérations mineures et les comptes ont été approuvés par le Parlement sans remarque particulière.

Les comptes 2008 ont été approuvés par le Comité permanent P lors de la réunion plénière du 14 mai 2009. Il a par ailleurs été procédé à leur contrôle par la Cour des comptes la semaine du 1er au 5 juin 2009 : ce qui ne s'est soldé que par quelques remarques mineures. Comme chaque année, la Cour des comptes a procédé à l'audit des comptes du Comité P. Monsieur Maes nous a transmis son rapport le 18 juin 2009. Celui-ci ne comporte aucune remarque.

Normalement, la Cour des comptes a transmis son rapport pour approbation à la Chambre des représentants dans le courant du troisième trimestre 2009.

9. PROCESSUS

9.1. TRAITEMENT DES PLAINTES

La Section plaintes a poursuivi son développement et s'est consacrée notamment à la concrétisation de son fonctionnement autonomisé au sein de l'institution, à l'affinement et à la description des processus mis en œuvre (plaintes, informations de tiers), à l'affinement et surtout à l'amélioration du **système d'échange d'informations KLFP**.

Le Comité permanent P et l'Inspection générale de la police fédérale et de la police locale ont développé une base de données partagée dénommée KLFP (KlachtenficheFichePlainte), accessible depuis février 2008 à tous les services de police et alimentée par toutes les données relatives aux plaintes et dénonciations à l'encontre de la police. L'utilisation de la base de données KLFP permet aux services de police de satisfaire de façon automatisée à leur obligation légale d'informer les deux organes de contrôle.

Tous les services de police peuvent, via le site Portal de la police fédérale et de la police locale et moyennant un code et un mot de passe, accéder à la base de données partagée dans laquelle toutes les données relatives aux plaintes et dénonciations reçues à l'encontre de la police, les procès-verbaux à charge de fonctionnaires de police et les mesures disciplinaires et mesures d'ordre prononcées peuvent être encodées dans les divers champs prévus à cet effet. L'input des données effectué par les services de police est conservé sur les serveurs de l'Inspection générale et du Comité permanent P qui, tous deux, ont accès à toutes les données de la base de données. Les services de police, par contre, ne peuvent consulter que les données qu'ils ont eux-mêmes encodées. Les diverses possibilités et applications du système KLFP ont été explicitées durant quatre journées d'information organisées par le Comité permanent P et l'Inspection générale fin 2007 et début 2008. Il a été décidé de continuer à aider et à encadrer les services de police dans ce domaine.

Cette année a également vu le début de l'intégration par la Section du nouveau système d'encodage interactif des dossiers KLFP. Une attention toute particulière a également été prêtée à la formation des collaborateurs de la Section en matière de traitement des dossiers. Quelques problèmes se posent cependant toujours.

Enfin, deux juristes ont été attachés à la Section plaintes durant l'année 2008. Ils participent au traitement des plaintes et dénonciations, partagent leurs connaissances et réalisent des analyses juridiques, généralement sur base d'éléments contenus dans les plaintes.

9.2. CELLULE IMAGERIE

Le Comité a continué à développer sa nouvelle approche en matière d'observatoire du fonctionnement de la police (au sens de l'article 3 de la loi organique du 18 juillet 1991 du contrôle des services de police et de renseignement et de l'Organe de coordination pour l'analyse de la menace). Il a affiné la méthodologie à mettre en œuvre et, notamment en collaboration avec différents experts extérieurs, il a continué à préciser les contours de son système de référence en la matière. Pas moins de neuf réunions de travail particulièrement intenses ont été consacrées à cette question, notamment avec l'aide d'un consultant externe Delta i.

Dans ce contexte, il a également lancé deux enquêtes pilotes dans deux arrondissements qui feront l'objet d'un compte rendu *ad hoc* ultérieurement.

Publications

PUBLICATIONS

Une nouvelle version de « La loi sur la fonction de police. Le manuel de la fonction de police »⁶ (Politeia), *Orde van de dag, Cahiers politiestudies, Handboek openbare orde* (Politeia), *Nullum crimen, Strafrechtelijke kwalificaties met jurisprudentie* (die Keure), *Wetboek strafrecht geannoteerd met bijzondere wetgeving* (die Keure), *Wetboek verkeersrecht* (die Keure), *Tijdschrift voor wetgeving*.

En 2008, le Comité P a collaboré à différentes publications dans, notamment, le Journal de la police et Vigiles. Il a poursuivi ses publications dans la série des Cahiers du Comité P : les numéros 14 à 22 (BRÜLS, A., GOOSSENS, Fr. et PEETERS, W., *Vue d'ensemble des services spéciaux d'inspection et de leurs compétences respectives : Région wallonne, Communauté française, Région bruxelloise, Commission communautaire commune de Bruxelles-Capitale, Communauté germanophone* ; PEETERS, W., GOOSSENS, Fr. (éd.), *Gezichten herkennen op het eerste gezicht eenvoudig: van confrontatie tot line-up onder de Oslo 'voorwaarden'* ; PEETERS, W., GOOSSENS, Fr. (éd.), *Reconnaître un suspect : autant y regarder à deux fois : de la confrontation au line-up* ; CUVELIER, Chr., HEUSKIN, J.-M., BOURDOUX, Gil. L., *Suicide bij de politiediensten* ; COMITÉ P, *Rapport annuel : synthèse 2006-2007 = jaarverslag: synthese 2006-2007* ; CUVELIER, Chr., HEUSKIN, J.-M., BOURDOUX, Gil. L., *Suicide au sein des services de police* ; SCHUERMANS, Fr., VAN LIER, J., GOOSSENS, Fr., VAN RYMENANT, P., *Op weg naar een betere politiepraktijk: een commentaar bij enkele recente onderzoeken van het Vast Comité P* ; SCHUERMANS, Fr., VAN LIER, J., GOOSSENS, Fr., VAN RYMENANT, P., *Vers une meilleure pratique policière : commentaires sur quelques enquêtes récentes du Comité permanent P* ; VAN DEN BROECK, T., BOURDOUX, Gil. L., *Rekrutering en selectie bij de Belgische politie*.

Le Comité P a aussi compilé, via Larcier, un codex de lois relatives au Comité P.

I. LIVRES

BRÜLS, A., GOOSSENS, Fr. et PEETERS, W., « Vue d'ensemble des services spéciaux d'inspection et de leurs compétences respectives. Le niveau fédéral » in *Cahiers du Comité permanent P*, n° 12, Bruxelles, Politeia, 2007.

BRÜLS, A., GOOSSENS, Fr. et PEETERS, W., « Vue d'ensemble des services spéciaux d'inspection et de leurs compétences respectives. Région wallonne. Communauté française. Commission communautaire française. Commission communautaire commune. Région de Bruxelles-Capitale. Communauté germanophone » in *Cahiers du Comité permanent P*, n° 14, Bruxelles, Politeia, 2008.

COMITÉ P, « Rapport annuel – jaarverslag – annual report – Jahresbericht 2006-2007 (synthèse) » in *Cahiers du Comité permanent P*, n° 18, Bruxelles, Politeia, 2008.

CUVELIER, Chr., HEUSKIN, J.-M., BOURDOUX, Gil. L., « Suicide bij de politiediensten » in *Cahiers du Comité permanent P*, n° 17, Bruxelles, Politeia, 2008.

CUVELIER, Chr., HEUSKIN, J.-M., BOURDOUX, Gil. L., « Suicide au sein des services de police » in *Cahiers du Comité permanent P*, n° 19, Bruxelles, Politeia, 2008.

GOOSSENS, Fr. (éd.), *Zakboekje politiefunctie 2008-2009*, Mechelen, Kluwer, 2008.

PEETERS, W. et GOOSSENS, Fr. (éd.), « Gezichten herkennen, op het eerste gezicht eenvoudig. Van confrontatie tot line-up onder de Oslo-voorwaarden » in *Cahiers du Comité permanent P*, n° 15, Bruxelles, Politeia, 2008.

PEETERS, W. et GOOSSENS, Fr. (éd.), « Reconnaître un suspect : autant y regarder à deux fois. De la confrontation au line-up » in *Cahiers du Comité permanent P*, n° 16, Bruxelles, Politeia, 2008.

SCHUERMANS, Fr. et BERKMOES, H., *Codex – Comité P*, Bruxelles, Larcier, 2008, (Les codes thématiques Larcier).

SCHUERMANS, Fr. et BERKMOES, H., *Comité P – Codex*, Brussel, Larcier, 2008, (Larcier Thema Wetboeken).

Publications

SCHUERMANS, Fr., VAN LIER, J., GOOSSENS, Fr. et VAN RYMENANT, P., « Op weg naar een betere politiepraktijk. Een commentaar bij enkele recente onderzoeken van het Vast Comité P » in *Cahiers du Comité permanent P*, n° 20,, Bruxelles, Politeia, 2008.

SCHUERMANS, Fr., VAN LIER, J., GOOSSENS, Fr. et VAN RYMENANT, P., « Vers une meilleure pratique policière. Commentaire sur quelques enquêtes récentes du Comité permanent P » in *Cahiers du Comité permanent P*, n° 21, Bruxelles, Politeia, 2008.

VAN DAELE, D., VANGEEBERGEN, B., GOOSSENS, Fr. et HUTSEBAUT, Fr., *Het Belgische politiewezenen. Wetgeving, beleid en literatuur*, Mechelen, Kluwer, 2008.

VAN DEN BROECK, T. et BOURDOUX, Gil. L., « Rekrutering en selectie bij de Belgische politie » in *Cahiers du Comité permanent P*, n° 22, Bruxelles, Politeia, 2008.

VAN DEN BROECK, T. et BOURDOUX, Gil. L., « Recrutement et sélection à la police belge » in *Cahiers du Comité permanent P*, n° 23, 2009.

II. ARTICLES

BERKMOES, H. et SCHUERMANS, Fr., « La pose de menottes : une pratique entravée. Analyse du nouvel article 37bis de la loi sur la fonction de police » in *Vigiles*, n° 4, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 181-194.

BOURDOUX, Gil. L. et GOOSSENS, Fr., « Het recht van de burger om zijn godsdienst te belijden » in *Politiejournaal*, n° 8, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 26-29.

BOURDOUX, Gil. L. et GOOSSENS, Fr., « Le droit du citoyen de manifester sa religion » in *Le journal de la police*, n° 8, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 26-29.

BOURDOUX, Gil. L. et COISNE, S., « Le consentement abusé ? Quelques considérations sur le non-consentement à une visite domiciliaire » in *Le Journal de la police*, n° 3, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 27-30.

BOURDOUX, Gil. L. et COISNE, S., « De toestemming van een moeder omzeild? Beschouwingen over niet toestemmen bij een huiszoeking » in *Het Politiejournaal*, n° 3, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 27-30.

BOURDOUX, Gil. L. et VANDOREN, A., « Het coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse » in *Het Politiejournaal*, n° 8, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 7-11.

BOURDOUX, G.L. et VANDOREN, A., « L'organe de coordination pour l'analyse de la menace » in *Le Journal de la police*, n° 8, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 7-11.

DEGREDELE, D., PEETERS, W. et SCHUERMANS, Fr., « Aansprakelijkheid voor diefstal bij administratieve opsluiting : vergoeding van schade en binnen welke termijn? » in *Het Politiejournaal*, n° 9, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 23-25.

DEGREDELE, D., PEETERS, W. et SCHUERMANS, Fr., « De la responsabilité pour vol en cas de détention administrative » in *Le Journal de la police*, n° 9, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 23-25.

DE COCK, Ph. et BOURDOUX, Gil. L., « Prostitutiebestrijding via bestuurlijke aanhouding » in *Het Politiejournaal*, n° 1, Bruxelles, Politeia, 2009, pp. 20-21.

GOOSSENS, Fr. et BOURDOUX, Gil. L., « Het recht op leven (art. 2 E.V.R.M.): een zaak van de politie "te velde" maar ook van haar oversten » in *Vigiles*, n° 5, 2008, pp. 233-245.

GOOSSENS, Fr., « De wet van 24 juli 2008 houdende diverse bepalingen (II): het luik "Justitie" » in *T.V.W.*, n° 4, 2008, pp. 253-254.

GOOSSENS, Fr., « Inwerkingtreding van de internationale conventie tegen het dopinggebruik in de sport » in *T.V.W.*, n° 4, 2008, pp. 251-252.

GOOSSENS, Fr., « Wijziging inwerkingtreding bijzondere wetten » in *T.V.W.*, n° 1, 2008, p. 40.

Publications

GOOSSENS, Fr., « Wijzigingen aan de opsporingsbevoegdheid inzake (tele)communicatie en aan de probatiewet » in *T.V.W.*, n° 3, 2008, p. 177.

GOOSSENS, Fr., « Wijzigingen aan de wet op de verzachtende omstandigheden, inzake de strafuitvoering en inzake het deskundigenonderzoek » in *T.V.W.*, n° 3, 2008, pp. 177-178.

PEETERS, W., SCHUERMANS, Fr. et DEGRENDELE, D. « Décès et héritages, dans quelle mesure la police peut-elle être chargée de rechercher les héritiers ? » in *Le Journal de la police*, n° 8, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 28-31.

PEETERS, W., SCHUERMANS, Fr. et DEGRENDELE, D. « Het opsporen van erfgenamen na een overlijden: een verplichte taak voor de politie? » in *Het Politiejournaal*, n° 8, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 28-31.

SCHUERMANS, Fr., « Contrôle systématique dans les banques de données (policières) des visiteurs qui se présentent au commissariat » in *Vigiles*, n° 3, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 127-135.

SCHUERMANS, Fr., « Les méthodes particulières de recherche vont-elles enfin pouvoir voler dans un ciel sans nuage ? » in *Vigiles*, n° 1, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 9-23.

III. CONTRIBUTIONS À DES OUVRAGES DE COMPILATION

GOOSSENS, Fr. e.a., « Adreswijzer » in GOOSSENS, Fr. (éd.), *Zakboekje politiefunctie 2008-2009*, Mechelen, Kluwer, 2008, pp. 365-369.

GOOSSENS, Fr. e.a., « Selectieve bibliografie » in GOOSSENS, Fr. (éd.), *idem*, pp. 269-364.

GOOSSENS, Fr. et VAN IMPE, K., « Misdriften en wanbedrijven tegen personen » in DERUYCK, F., SPRIET, B., TRAEST, P. et VERSTRAETEN, R. (éd.), *Strafrecht geannoteerd met bijzondere wetgeving*, Brugge, Die Keure, 2008, pp. 396-520.

GOOSSENS, Fr., « Misdaden en wanbedrijven tegen de openbare orde, gepleegd door personen die een openbaar ambt uitoefenen of door bedienaren der erediensten in de uitoefening van hun bediening » in DERUYCK, F., SPRIET, B., TRAEST, P. et VERSTRAETEN, R. (éd.), *idem*, pp. 328-348.

GOOSSENS, Fr., « Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt » in DERUYCK, F., SPRIET, B., TRAEST, P. et VERSTRAETEN, R. (éd.), *idem*, pp. 1163-1195.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, F. et VAN DAELE, D., « La législation parue du 16 novembre 2007 au 31 janvier 2008 » in *Vigiles*, n° 1, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 50-51.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, F. et VAN DAELE, D., « La législation parue du 1er février 2008 au 15 mars 2008 » in *Vigiles*, n° 2, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 107-108.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, F. et VAN DAELE, D., « La législation parue du 16 mars 2008 au 31 mai 2008 » in *Vigiles*, n° 3, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 171-172.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, F. et VAN DAELE, D., « La législation parue du 1er juin 2008 au 31 août 2008 » in *Vigiles*, n° 4, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 219-220.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, F. et VAN DAELE, D., « La législation parue du 1er septembre 2008 au 31 octobre 2008 » in *Vigiles*, n° 5, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 274-275.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, F. et VAN DAELE, D., « Regelgeving inzake politie tussen 16 november 2007 en 31 januari 2008 » in *Vigiles*, n° 1, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 48-49.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, F. et VAN DAELE, D., « Regelgeving inzake politie tussen 1 februari 2008 en 15 maart 2008 » in *Vigiles*, n° 2, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 105-106.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, F. et VAN DAELE, D., « Regelgeving inzake politie tussen 16 maart 2008 en 31 mei 2008 » in *Vigiles*, n° 3, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 169-170.

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, F. et VAN DAELE, D., « Regelgeving inzake politie tussen 1 juni 2008 en 31 augustus 2008 » in *Vigiles*, n° 4, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 217-218.

Publications

GOOSSENS, Fr., HUTSEBAUT, Fr. et VAN DAELE, D., « Regelgeving inzake politie tussen 1 september 2008 en 31 oktober 2008 » in *Vigiles*, n° 5, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 272-273.

PEETERS, W., BOURDOUX, G. et GOOSSENS, Fr., « Quatre bonnes raisons de s'intéresser à la problématique de la confrontation, surtout du point de vue de la fonction de police » in PEETERS, W. et GOOSSENS, Fr. (éd.), *Reconnaître un suspect : autant y regarder à deux fois. De la confrontation au line-up*, *Cahiers Vast Comité P*, n° 16, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 11-25.

PEETERS, W., BOURDOUX, G. et GOOSSENS, Fr., « Waarom aandacht voor de confrontatie? Een viervoudige motivering, in het bijzonder vanuit de politiefunctie » in PEETERS, W. et GOOSSENS, Fr. (éd.), *Gezichten herkennen, op het eerste gezicht eenvoudig. Van confrontatie tot line-up onder de Oslo-voorwaarden*, *Cahiers Vast Comité P*, n° 15, Bruxelles, Politeia, 2008, pp. 11-25.

PEPERSTRAETE, T., GOOSSENS, Fr. et HUTSEBAUT, Fr., « De private politie » in GOOSSENS, Fr. (éd.), *Zakboekje politiefunctie 2008-2009*, Mechelen, Kluwer, 2008, pp. 237-263.

Notes

NOTES

- ¹ Lorsqu'un dossier donne lieu à plus d'une décision, la base de données ne permet pas de retrouver quand telle décision a été prise. Cela implique que les aperçus repris dans cette partie du rapport ne portent pas sur les décisions prises en 2008 en soi, mais sur les décisions touchant à des dossiers dans lesquels en 2008 une ou plusieurs décisions (complémentaires) ont été prises. Il est important d'établir cette nuance, qui indique un chiffre artificiellement gonflé de décisions prises en 2008.
- ² Seules figurent dans le tableau les décisions de transmission pour traitement autonome concernant 499 plaintes ; les autres décisions qui peuvent être reliées à ces plaintes ne sont pas reprises dans l'analyse chiffrée car ce n'est pas le Comité permanent P qui les a prises, mais bien le service de police qui s'est occupé de l'affaire.
- ³ Une plainte peut contenir plusieurs décisions relevant de diverses catégories de décisions, d'où l'impossibilité d'indiquer des colonnes de totaux. Les chiffres absolus sont mis en rapport avec le nombre de plaintes pour la période concernée ; 478 plaintes ouvertes avant 2008, 1 371 plaintes ouvertes en 2008 et 1 849 plaintes traitées en 2008. Les dossiers comportant une décision de traitement autonome n'ont pas été pris en compte (cette décision a été prise en 2008 dans 499 dossiers).
- ⁴ M.B. 15 juin 2007.
- ⁵ Le Comité permanent P loue des locaux dans deux bâtiments : l'un sis rue de la Loi 52 (avec le Comité permanent R) et l'autre sis rue de la Loi 38.
- ⁶ BOURDOUX, Gil. L., LINERS, A., DE RAEDT, E., DE MESMAEKER, M. et BERKMOES, H., *La loi sur la fonction de police. Le manuel de la fonction de police*, Brussel, Politeia, 2007.

OBSERVATORIUMRAPPORT 2008

Inhoud

1.	VOORWOORD	7
2.	METHODOLOGIE	9
3.	WIJKWERKING	11
3.1.	Resultaten burgers en overheden	11
3.2.	Resultaten medewerkers	13
3.3.	Sleutelprestaties	14
4.	RECHERCHE	15
5.	GENEGOTIEERD BEHEER VAN DE PUBLIEKE RUIMTE	17
5.1.	Voetbalwedstrijden	17
5.1.1.	Resultaten samenleving	17
5.1.2.	Resultaten overheden	17
5.1.3.	Resultaten burgers	18
5.1.4.	Resultaten medewerkers	18
5.1.5.	Sleutelprestaties	18
5.2.	Grootschalige gebeurtenissen	19
5.2.1.	Resultaten samenleving	19
5.2.2.	Resultaten burgers en overheden	22
5.2.3.	Resultaten medewerkers	23
5.2.4.	Sleutelprestaties	24
5.3.	Vergaring en exploitatie van informatie van bestuurlijke politie	26
5.3.1.	Resultaten samenleving	26
5.3.2.	Resultaten overheden	27
5.3.3.	Sleutelprestaties	28
5.3.4.	Resultaten medewerkers	30
6.	ONTHAAL	33
6.1.	Resultaten samenleving en sleutelprestaties	33
6.2.	Resultaten burgers en overheden	33
6.3.	Resultaten medewerkers	33
7.	INTERVENTIE – NOODHULP	35
7.1.	Resultaten burgers en overheden	35
7.2.	Resultaten medewerkers	38
7.3.	Sleutelprestaties en resultaten samenleving	40
8.	INTERNE KLACHTENAFHANDELING	43
8.1.	Resultaten samenleving, burgers en overheden	43
8.2.	Resultaten medewerkers	43
8.3.	Sleutelprestaties	44
9.	INFORMATIEHUISHOUDING	45
9.1.	Sleutelprestaties ANG	45
9.2.	Resultaten medewerkers	47

Inhoud

9.3. Middelen	47
10. GEÏNTEGREERDE WERKING EN STEUN	49
10.1. Werking van de CIC's en ASTRID	49
10.1.1. Operationalisering van de CIC's	49
10.1.2. CIC Luik	50
10.1.3. CIC Antwerpen	52
10.1.4. CIC Henegouwen	53
10.1.5. Brusselse dispatchings (en de verhouding met het CIC Brussel)	53
10.1.6. ASTRID	55
10.2. Arrondissementele informatiekruispunten (AIK)	56
10.3. Inzet van honden door de politiediensten	56
10.3.1. Sleutelprestaties en resultaten overheden	56
10.3.2. Resultaten medewerkers	57
10.3.3. Processen en beleid en strategie	57
10.3.4. Partnerschappen	57
10.3.5. Medewerkers en middelen	58
10.4. Geïntegreerde werking Douane - federale politie	58
10.4.1. Met betrekking tot de steun die de WPR aan de Douane heeft geleverd	58
10.4.2. Met betrekking tot het beheer van de bestuurder	59
10.4.3. Met betrekking tot het beheer van de passagiers	59
10.4.4. Inbeslagname van de bestelwagen	60
10.4.5. Afwezigheid van protocolakkoord Douane – federale politie	60
10.4.6. Gebrek aan structurele coördinatie	60
10.4.7. Betwisting van de bevoegdheid van het Comité P	61
11. INTERNE WERKING POLITIEDIENSTEN	63
11.1. Opleiding	63
11.1.1. Vorming en training geweldsbeheersing	63
11.1.2. Fouillerings en arrestaties	64
11.1.3. Diversiteitsopleidingen en diversiteitsbeleid	64
11.1.4. Milieu- en antecedentenonderzoek	66
11.1.5. De (lange) weg naar Bologna	66
11.2. Politiezone Des Trieux	69
11.2.1. Resultaten medewerkers	69
11.2.2. Processen en beleid en strategie	69
11.2.3. Leiderschap	69
11.3. Politiezone Charleroi	69
11.3.1. Sleutelprestaties, resultaten samenleving en overheden	70
11.3.2. Leiderschap	70
11.4. Politiezone Voeren	70
11.4.1. Sleutelprestaties, resultaten samenleving en overheden	70
11.4.2. Resultaten medewerkers	71
11.4.3. Processen en beleid en strategie	71
11.4.4. Partnerschappen	72
11.4.5. Medewerkers en middelen	72

Inhoud

11.4.6. Leiderschap	72
11.5. Federale gerechtelijke politie Neufchâteau	73
11.5.1. Sleutelprestaties en resultaten overheden	73
11.5.2. Resultaten medewerkers	73
11.5.3. Processen en beleid en strategie	74
11.5.4. Partnerschappen	74
11.5.5. Medewerkers en middelen	74
11.5.6. Leiderschap	74
11.6. Orde en tucht	75
12. VEILIGHEIDSDIENSTEN IN HET OPENBAAR VERVOER	77
13. INTEGRITEIT	79
14. DEMOCRATISCHE WERKING	81
14.1. Resultaten samenleving	81
14.2. Resultaten burgers en overheden	81
14.3. Resultaten medewerkers	86
15. AANGEMELDE KLACHTEN EN AARD VAN DE FEITEN	87
15.1. Cijferanalyse	87
15.2. Analyse van de geregistreerde feiten gekoppeld aan de klachten gemeld bij het Vast Comité P	90
15.3. Analyse van de geregistreerde inbreuken gekoppeld aan de gerechtelijke onderzoeken lastens politie-ambtenaren gevoerd door de Dienst Enquêtes van het Comité P	92
15.4. Bespreking	92
16. VONNISSEN EN ARRESTEN	95
16.1. Cijfers	95
16.2. Bespreking	97
16.2.1. Algemeen	97
16.2.2. Geweldgebruik	97
16.2.3. Jeugdige leeftijd/gebrek aan ervaring	98
16.2.4. Opstellen van processen-verbaal – valsheden	98
16.2.5. Drugsgebruik	98
17. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	99
17.1. Wijkwerking	99
17.2. Genegotieerd beheer van de publieke ruimte	101
17.3. Onthaal	103
17.4. Interventie – noodhulp	104
17.5. Interne klachtenafhandeling	105
17.6. Informatiehuishouding	106
17.7. Geïntegreerde werking en steun	108
17.7.1. CIC	108
17.7.2. ASTRID	109
17.7.3. AIK	109
17.7.4. Inzet van honden door de politiediensten	109
17.7.5. Geïntegreerde werking Douane – federale politie	110

Inhoud

17.8. Aspecten van interne werking-----	110
17.8.1. Rekrutering, selectie en opleiding	111
17.8.2. Orde en tucht.....	111
17.9. Integriteit-----	111
17.10. Democratische werking-----	112
17.10.1. Doorgangscellen en opsluitingsplaatsen.....	112
17.10.2. <i>Cell boxes</i> gebruikt door de federale politie.....	112
17.10.3. Opleiding en training inzake geweldsbeheersing	113
17.10.4. Gebruik van geweld	113
17.11. Naar meer <i>accountability</i> en transparantie van het politieapparaat-----	113

1. VOORWOORD

Het activiteitenverslag 2007-2008 betreffende de periode 2007 en de eerste helft van 2008 is op 4 maart 2009 door het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten voorgesteld aan de bevoegde commissie van de Kamer van volksvertegenwoordigers.

Toen werd beslist om het activiteitenverslag voortaan opnieuw per kalenderjaar op te stellen.

Dit verslag gaat dan ook over de periode 2008, met uitzondering van de specifieke elementen die in het rapport 2007-2008 reeds aan bod kwamen.

Wat de toekomst betreft, is het de bedoeling om het jaarverslag 2009 uit te brengen vóór juli 2010, zodat niet enkel de synchronisatiebeweging per kalenderjaar wordt hersteld, maar er ook vlugger op de bal wordt gespeeld.

Een tweede wijziging aan de periodieke rapportering houdt verband met de vorm van het verslag. Vanaf nu zal het onderscheid worden gemaakt tussen het activiteitenverslag, in de enge zin van het woord, en het observatoriumrapport waarin het Vast Comité P meedeelt welke vaststellingen het deed over de politiewerking vanuit de observatoriumfunctie die het bekleedt.

Het activiteitenverslag geeft verantwoording over de wijze waarop het Comité P zijn opdrachten vervult, rekening houdend met de middelen waarover het beschikt.

Het observatoriumrapport met de inhoudelijke weergave van de onderzoeksbevindingen van het Comité P moet bijdragen tot een beter inzicht in het functioneren van de politie.

Deze tweeledige structuur van activiteitenverslag en observatoriumrapport vormt samen het jaarverslag.

Het activiteitenverslag wordt gericht aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de voorzitter van de Senaat alsook aan de leden van de vaste commissies respectievelijk van de Kamer van volksvertegenwoordigers belast met de begeleiding van het Vast Comité P en van de Senaat belast met de begeleiding van het Vast Comité I. Dat verslag wordt tevens gericht aan een aantal andere overheden die rechtstreeks in verband staan met de politie.

Het observatoriumrapport wordt gericht aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de voorzitter van de Senaat, de leden van de vaste commissies van de Kamer van volksvertegenwoordigers belast met de begeleiding van het Vast Comité P en van de Senaat belast met de begeleiding van het Vast Comité I, de vertegenwoordigers van de uitvoerende en de rechterlijke macht, de politiechefs van de lokale en de federale politie en de diensten met politionele bevoegdheid.

Beide documenten kunnen, naast de volledige verslagen van bijzondere onderzoeken, worden geraadpleegd op de website van het Comité P: www.comitep.be.

De resultaten die politiediensten behalen ten behoeve van maatschappij en burger bepalen of de politie al dan niet 'goed' functioneert. Zoals reeds werd benadrukt in het voorwoord van het activiteitenverslag 2007-2008, blijft het daarom de bedoeling van het Vast Comité P om vanuit zijn observatoriumfunctie in de eerste plaats te focussen op deze resultaten.

Bovendien besteedt het Vast Comité P voortdurend aandacht, niet enkel aan de vraag of de politie doeltreffend werkt, maar ook of haar optreden legitiem is, integer en conform aan de normen en gerechtvaardigde verwachtingen van een Rechtstaat in een democratische samenleving.

In dit verband kan worden vastgesteld dat, ofschoon het Vast Comité P geen 'eerstelijnsklachtenbureau' is, het aantal klachten die rechtstreeks bij zijn diensten werden aangemeld in 2008 opnieuw is gestegen.

Nadat in 2006 het aantal klachten die rechtstreeks bij het Vast Comité P werden aangemeld, voor het eerst sinds 2003 daalde, werd deze daling van 5,2 % in 2007 tenietgedaan. In 2008 is er opnieuw een stijging in het aantal meldingen bij het Vast Comité P, ditmaal met 5,4 %, waardoor het hoogste cijfer sinds 2003 wordt gehaald.

Van de aangemelde schendingen die het Vast Comité P registreerde bij de klachten die het rechtstreeks ontving, had 8,1 % betrekking op onjuiste vaststellingen of onbevoegdheid van de politieambtenaar. Deze problematiek kent in vergelijking met 2007 een forse toename met ruim een derde. Het niet akteren, klantonvriendelijkheid en agressieve houding zijn elk goed voor iets meer dan 5 %. De agressieve houding van de politieambtenaar vertoont in 2008 een stijging met bijna een vierde en het aandeel van deze

OBVoorwoord

schendingen in het totaal aantal geregistreerde schendingen is sinds 2006 verdubbeld van 2,6 % naar 5,3 %.

Per 100 klachten die het Vast Comité P in de loop van 2008 behandelde en waarover het zich uitsprak, zijn er 15,7 gegrond verklaard tegenover 84,3 zonder grond, zonder voorwerp of niet bewezen.

In 2008 werden 499 klachten die rechtstreeks bij het Vast Comité P werden aangemeld voor autonome afhandeling aan de politiediensten overgemaakt. Dat is 4,6 % minder dan in 2007. Deze dalende trend kan worden toegeschreven aan de werking van de klachtencel, operationeel sinds 1 april 2007, waardoor het proces van de klachtenbehandeling werd verbeterd en er sneller beslissingen konden worden genomen en minder onderzoeken naar de zones dienden te worden gestuurd.

In de periode 2004-2006 werd in ongeveer 72 % van de klachten het lopende kalenderjaar zelf nog een beslissing genomen. In 2007 steeg dit percentage tot 77 % en in 2008 werd 79 % van de klachten hetzelfde kalenderjaar nog afgesloten.

Een aantal aspecten van de werking van het Vast Comité P en enkele bijzondere dossiers die werden behandeld in 2008, kwamen reeds aan bod in het voorwoord van het activiteitenverslag 2007-2008. Het is niet nodig om daarop nogmaals terug te komen.

Wel willen we hier, opnieuw, even stilstaan bij de grote en voortdurende inzet van alle medewerkers van het Comité P, zowel van de administratie als van de Dienst Enquêtes P. Zij zijn het die in de eerste plaats onze werking mogelijk maken, in vaak moeilijke omstandigheden, en zij verdienen hiervoor onze bijzondere erkentelijkheid en dank.

Bart Van Lijsebeth

Voorzitter

Guy Cumps

Ondervoorzitter

Walter Peeters

Raadsheer - Vast Lid

Gil. L. Bourdoux

Raadsheer - Vast Lid

2. METHODOLOGIE

Zoals de afgelopen jaren, blijft het Vast Comité P zijn controle en toezicht richten op de structurele disfuncties binnen de organisatie en werking van de politie en niet zozeer op de controle of inspectie van de individuele politiemens of persoon met politiebevoegdheden. Het is vanuit deze benadering dat het Comité P meent de Kamer van volksvertegenwoordigers, de Senaat en verschillende politionele overheden een globaal overzicht te kunnen bieden van de politiewerking. Vanuit zijn functie als observatorium van de globale en geïntegreerde politiefunctie spreekt het Comité P zich aldus uit over de kwaliteit van de politiezorg op basis van onderzoeken naar klachten over de politie, maar ook en vooral op basis van de bevindingen uit bredere toezichtsonderzoeken over bepaalde thema's of componenten van de geïntegreerde politiedienst.

Het Vast Comité P is van mening dat **toezicht en controle moeten bijdragen tot een verbeterde werking van de politie**. Een betere politie is in de eerste plaats een politie die betere resultaten kan voorleggen op het gebied van veiligheid voor de burger en deze resultaten bereikt op een integere, democratische en gemeenschapsgerichte wijze. Deze drie laatste benaderingen zijn immers essentieel voor de legitimiteit van de politie in de samenleving.

Bijgevolg focust het Comité P bij voorkeur op politionele processen zoals de basisfunctionaliteiten (onthaal, politionele slachtofferbejegening, handhaving van de openbare orde, recherche, interventie en wijkwerking) alsook de noodhulp en de verkeersveiligheid met (een min of meer directe) impact op burger en samenleving. Het proces van interne klachtenafhandeling en intern toezicht vormt eveneens een belangrijk onderwerp omdat het een grote impact heeft op de tevredenheid en het vertrouwen van de burger die met mogelijke klachten of opmerkingen bij 'zijn' politie aanklopt. Louter interne activiteiten en processen, zoals vorming of het inzetten van middelen, worden in die zin eerder onderzocht en beoordeeld in functie van hun bijdrage tot het bereiken van resultaten in voormelde functionaliteiten. Om de gegevens die inzake de functionaliteiten worden verzameld over geleverde prestaties en diensten te kunnen ordenen en interpreteren, wordt gebruik gemaakt van het EFQM-model¹. Gezien het belang ervan, wordt ook opnieuw stilgestaan bij de wijze waarop de 'geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus' de geïntegreerde werking verder realiseert.

Daar het Comité P jaarlijks prioriteiten bepaalt in zijn onderzoeken, komen niet alle aspecten elk jaar systematisch aan bod. De observatoriumrapporten van het Comité P maken immers deel uit van een groter geheel en moeten over de jaren heen in een continuüm worden gelezen. Alle jaarrapporten samen verschaffen het globale beeld over de wijze waarop men aan de politiefunctie invulling geeft.

Onderhavig jaarverslag is, net als elk ander (onderzoeks)verslag, een momentopname en beschrijft bijgevolg een situatie die niet noodzakelijk overeenstemt met de situatie op het tijdstip van het verschijnen van dit verslag. Immers, in sommige gevallen namen politiediensten intussen maatregelen om aan vastgestelde tekortkomingen tegemoet te komen.

De onderzoeksbevindingen van 2008 hebben betrekking op de functionaliteiten:

- wijkwerking;
- recherche;
- genegotieerd beheer van de publieke ruimte;
- onthaal;
- interventie – noodhulp;
- interne klachtenafhandeling.

Verder wordt aandacht besteed aan bepaalde aspecten van **geïntegreerde werking, steun en interne werking van de politiediensten**. Over de **veiligheidsdiensten in het openbaar vervoer** vielen enkele bijzonderheden te noteren en ten slotte komen **de integriteit en de democratische werking** binnen de politiediensten aan bod.

Voor meer details over de onderzoeksbevindingen en toelichting bij de methodologie die werd gebruikt in een aantal onderzoeken die aan de basis liggen van dit observatoriumrapport, wordt verwezen naar de rapporten op onze website www.comitep.be.

3. WIJKWERKING

De voorbije jaren deden verscheidene instanties vaststellingen, uitspraken en aanbevelingen betreffende de wijkwerking. Er is de Commissie ter begeleiding van de politiehervorming op lokaal niveau, hierna de **Commissie-De Ruyver** genaamd, die in haar evaluatieverslag van **juni 2007** een aantal **aanbevelingen** formuleerde. Ook de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie (AIG) deed meer recent enkele aanbevelingen ter zake en volgt deze nu op. Het Rekenhof stelde in 2004 een verslag op betreffende de minimale dienstverlening inzake de basispolitiezorg. In de Veiligheidsmonitor 2006 werden, zoals steeds, de buurtproblemen en de kennis van de wijkagent aangekaart. En op **6 juni 2007** stelde de **toenmalige eerste minister** in zijn openingstoespraak voor het internationaal symposium van de geïntegreerde politie: "(...) wordt het belang van de gemeenschapsgerichte politiezorg steeds duidelijker. We hebben meer en meer nood aan politie die probleemvoorkomend werkt en aanwezig is in de straten en de wijken. Een politie die nog meer dan vandaag aanspreekbaar is voor de burger. Daarom moeten we de komende jaren de basispolitiezorg versterken. Door bijvoorbeeld de promotie van de wijkagent door de steden en gemeenten of door een verdere ontlasting van oneigenlijke taken, die de wijkagent vaak krijgt van het parket"². Hij pleitte tevens voor "een versterkt uitgebouwde wijkpolitie. Dit impliceert meer middelen voor de wijkwerking. Maar ook een gelijkstelling van de verloning van de buurtinspecteurs met de andere politiemensen"³. Ook in het **Nationaal Veiligheidsplan 2008-2011** wordt de functionaliteit wijkwerking naar voor geschoven. Hierin zijn overigens de aanbevelingen opgenomen die de Commissie-De Ruyver had geformuleerd.

Het Comité P onderschrijft in dezelfde zin het belang van de functionaliteit wijkwerking, o.m. als hoeksteen van de gemeenschapsgerichte politiezorg, die de leidraad moet zijn van de geïntegreerde politie. Het stond dan ook in zijn jaarverslag 2006-2007 en andere publicaties al uitgebreid stil bij de wijze waarop de politiediensten invulling geven aan deze functionaliteit. Ook in de loop van 2007 en 2008 voerde het Comité P onderzoek naar de wijkwerking in een aantal politiezones, met in het bijzonder een *casestudy* van een district in de politiezone Brussel-Elsene en van de zone Mons-Quévy. Verder werden daaraan gelinkte thematieken onderzocht, zoals de bijstand aan gerechtsdeurwaarders en de controles van de woonplaatsen.

3.1. RESULTATEN BURGERS EN OVERHEDEN

Dat er hoe dan ook nog werk aan de winkel is, maken de resultaten van de **enquête 'police 2007' gehouden door de Union des Villes et Communes de Wallonie (UVCW)** duidelijk. De UVCW laat zich kritisch uit en is misnoegd over de nabijheidspolitie:

"hoewel de hervorming in heel wat domeinen van het politiewerk geslaagd is, zijn bijna alle burgemeesters het erover eens dat de grote zwakte van de huidige geïntegreerde politie schuilt in een fundamenteel aspect van de politiewerking dat precies één van de hoofddoelstellingen van de hervorming was, nl. de nabijheidspolitie. 61 % van de Waalse burgemeesters is ontevreden over de politionele dienstverlening in hun gemeente. Deze ontevredenheid heeft voornamelijk te maken met de wijkwerking die in 64 % van de gevallen als "slecht" tot "middelmatica" wordt bestempeld⁴. Deze cijfers staan in schril contrast met de scores die werden toegekend aan de andere functionaliteiten, zijnde tussen 63 en 80 % van de respondenten beoordeelde deze functionaliteiten positief, terwijl slechts 36,7 % de wijkwerking positief bevond"⁵.

Nadat de burgers in 2007 beduidend meer hun ontevredenheid over de wijkwerking lieten horen, met 138 bij het Comité P aangemelde dossiers, zijnde een toename van 40 dossiers ten opzichte van het vorige jaar, kan **in 2008 een daling van 18 % in het aantal klachten en meldingen met betrekking tot de functionaliteit wijkwerking** worden vastgesteld. 28,3 % van deze dossiers heeft betrekking op Waalse politiediensten, 56,7 % op Vlaamse en 15 % op diensten uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In 2007 en 2008 wordt in bijna een derde van de dossiers een lakse of negatieve houding van de politieambtenaar tijdens de uitoefening van zijn dienst aangeklaagd. In 2006 bedroeg het aandeel van deze aangeklaagde feiten nog de helft van de dossiers. Andere vaak genoteerde klachten hebben te maken met het verzuimen tussen te komen (12 gevallen in 2008), weigering te akteren (14 keer), machtsmisbruik (13 keer) of een gebrek aan neutraliteit of onpartijdigheid (34 keer). Net als in 2007 maakt twee vijfden van de dossiers (46 op 113) die in 2008 betrekking hebben op de functionaliteit wijkwerking melding van een gebrek aan respect voor de opgelegde procedures. Bij het leeuwendeel van de dossiers die een gebrek aan respect voor de regels vermelden, gebeurde dit in het raam van de controle van de **woonplaats (zie infra)**.

2BWijkwerking

Verder blijkt dat in bijna een derde van de klachtendossiers uit 2008 die betrekking hebben op de functionaliteit wijkwerking, een gebrek aan neutraliteit of onpartijdigheid werd verweten aan de optredende politieambtenaar. In het raam van interventies in burenruzies bijvoorbeeld is het voor de politieambtenaar vaak niet mogelijk tot een oplossing te komen bij ontstentenis van consensus tussen de diverse betrokken partijen. Neemt hij stelling, dan volgt vaak een klacht van een in het ongelijk gestelde partij bij het Comité P. Neemt hij daarentegen geen positie in, dan wordt dit door sommige burgers als onaanvaardbaar ervaren en kan ook hiervoor een klacht bij het Comité P worden neergelegd. In vergelijking met 2006 kan een nuance worden aangebracht, in die zin dat een aantal klachten vermeden had kunnen worden indien de betrokken agent beter rekenschap had afgelegd bij de verschillende partijen nopens zijn optreden en hen tevens had ingelicht over het verdere gevolg dat aan hun zaak zou worden gegeven. Dit laatste veronderstelt evenwel dat de agent zelf deze informatie kreeg of ernaar op zoek ging.

Controle van de woonplaats

De wijze waarop in de politiezone de **controle van de woonplaats** wordt gevoerd, was in 2008 ook voorwerp van onderzoek, meer bepaald in vier politiezones van het gerechtelijk arrondissement Charleroi. Hieruit bleek dat het beleid van enkele gemeentelijke overheden doorheen de tijd soms beduidend wijzigde. Zo werd in één van de bezochte politiezones aangegeven dat er vanwege de gemeentelijke overheden een zekere inschikkelijkheid bestond ten aanzien van fictieve woonadressen, en dit omdat het overschrijden van een bepaald aantal inwoners voordelen oplevert. Deze houding zou nu wel veranderd zijn. In de rurale zones werden de relaties met de gemeentelijke overheden door de politiemedewerkers als uitstekend beschouwd. Dit is van belang omdat deze goede betrekkingen leiden tot een vlottere informatiestroom en bijgevolg tot het vermijden van uitwassen in zulke fictieve adressen. We wijzen hier tevens op het belang van de betrokkenheid van het parket bij het verhinderen van deze problemen, waarbij bijvoorbeeld in het gerechtelijk arrondissement Charleroi een referentiemagistraat een specifieke bijkomende opleiding in de materie van de controle van de woonplaats verzorgt. Een politiezone heeft, mede op aangeven van het parket, een actieplan ter zake opgesteld. Een andere zone heeft een meer globale benadering ontwikkeld waarbij de problematiek van fictieve adressen werd gelijkgesteld met sociale overlast en heeft dit fenomeen als prioriteit in het zonaal veiligheidsplan 2009-2012 ingeschreven.

Politiezone Brussel-Elsene

Ook in de **politiezone Brussel-Elsene, meer bepaald in het 3de district**, werd de wijkwerking onderzocht. In de tweede divisie van dit district wordt gesteld dat bij de planning van de wijkinspecteurs rekening gehouden wordt met de desiderata van de bevolking, maar het is het Comité P onduidelijk op welke wijze deze verwachtingen in kaart worden gebracht. Met betrekking tot deze divisie wordt gerapporteerd dat een wijk meerdere dagen zonder wijkagent kan komen te zitten als de verantwoordelijke onbeschikbaar is, tenzij een vervanger werd aangewezen. Deze vervanging is echter niet structureel ingebed en hangt af van de *goodwill* van de vervanger, alsook van zijn affiniteit met de wijkwerking.

Halen we hier tevens de Veiligheidsmonitor 2006 aan, waarbij 61 % van de bevroegde inwoners van Brussel (402 respondenten) en 68 % van de bevroegde inwoners van Elsene (348 respondenten) stelt zijn wijkagent niet te kennen. Voor de 979 bevroegde inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bedraagt dit 67,5 %. In de andere grote steden van België geeft 57,6 % van de respondenten aan zijn wijkagent niet te kennen. In hoeverre de wijkagent de bewoners van zijn wijk kent, is, hoewel misschien belangrijker, voornamelijk een open vraag.

Bijstand aan gerechtsdeurwaarders

Deze problematiek wordt onder de functionaliteit 'wijkwerking' besproken, maar dit wil in geen geval zeggen dat het Vast Comité P enige stelling inneemt of deze taken nu door de wijkagent, een gespecialiseerde afdeling/dienst of een interventieploeg dienen te worden uitgevoerd. Voor een gedetailleerde beschrijving van het takenpakket wordt verwezen naar vroegere publicaties ter zake.

Verscheidene jaren al vestigt het Comité P de aandacht op de problemen die de **politiezone bijstand aan gerechtsdeurwaarders** oplevert. Deze bijstand schept een conflict tussen, enerzijds, het respect voor zijn deontologische code vanwege de gerechtsdeurwaarder en, anderzijds, het respect voor de eigen deontologische code vanwege de bijstandverlenende politieambtenaar. De gerechtsdeurwaarder is er immers, volgens een Koninklijk besluit⁶, toe gehouden de optredende politieambtenaar daarvoor te betalen, terwijl de deontologie van de politieambtenaar, evenals de wet op de geïntegreerde politie, aanvaarding van dergelijke vergoeding verbieden. Het Comité P blijft, evenals de Vaste Commissie van de

lokale politie (VCLP), aandringen op een wetswijziging om uit de impasse van dit belangenconflict te raken. De deurwaarders zien het arrondissementele overleg doorgaans als sleutel om de problemen te bespreken en op te lossen, wat over het algemeen ook blijkt te lukken. Ondanks deze positieve signalen beschouwt de VCLP deze arrondissementele oplossingen als minder positief. Algemeen bestaat de indruk dat de door ons in het verleden vastgestelde knelpunten door dit overleg gedeeltelijk zijn opgelost. Enkel de gevallen van dringende bijstand blijken op sommige plaatsen nog voor problemen te zorgen.

Er is thans een wetgevend initiatief ingediend met de bedoeling om de politie te ontlasten inzake strafzaken wat de betekening van deurwaardersexploten en gerechtsbrieven betreft. Dit regelgevend initiatief kan, in het bijzonder voor de wijkagent, zorgen voor een verlichting van de taken. Er duikt evenwel een nieuwe problematiek op door de bijstand die de politie dient te leveren aan de gerechtsdeurwaarder. Dit is het geval bij een nieuwe procedure, als gevolg van het nieuwe artikel 387ter van het Burgerlijk Wetboek, voor de gedwongen tenuitvoerlegging van een gerechtelijke beslissing inzake de huisvesting van het kind van wie de ouders gescheiden zijn. Het verlenen van de sterke arm in dergelijk geval zou problematisch kunnen zijn indien het gedwongen afnemen van het kind door de politie uitgevoerd zou dienen te worden. Toekomstige rechtspraak zal de juiste draagwijdte van de invulling van de opdracht verder vorm geven.

3.2. RESULTATEN MEDEWERKERS

Op de 113 dossiers die betrekking hebben op de functionaliteit **wijkwerking** en waarvan het Vast Comité P in 2008 kennis kreeg, hebben vier dossiers geleid tot de vaststelling van een individuele fout en in één dossier kon een organisatorische disfunctie worden aangetoond. Deze cijfers liggen opvallend lager dan voor de dossiers aangemeld in 2007, waarbij 16 individuele fouten en 9 organisatorische disfuncties werden vastgesteld. Dit verschil is echter wellicht gedeeltelijk toe te schrijven aan het feit dat een aantal dossiers daterend van 2008 nog in behandeling is en er daarover dus nog geen uitspraken kunnen worden gedaan nopens de gegrondheid en eventuele fouten.

In de **politiezone Mons-Quévy**, waar het Comité P in de loop van 2008 eveneens een onderzoek naar de wijkwerking deed, kan eveneens het uitblijven van een doordachte invulling van deze functionaliteit worden betreurd. De 'afwezigheid' van de korpschef in de wijkcommissariaten is hierbij veelzeggend. De werkmethodes van toepassing in de verschillende wijkcommissariaten zijn afhankelijk van de leidende officier die, mits enkele beperkingen, autonoom kan handelen. Sommige verantwoordelijken lijken een rigoreuzer beheer te voeren; controle van medewerkers lijkt evenwel niet systematisch te zijn, in die mate dat er geregeld op schriftelijke wijze aan richtlijnen herinnerd dient te worden. Deze werkmethodes worden overigens niet in vraag gesteld en er lijkt een routine in de uitvoering te worden vastgesteld die niet echt motiverend is voor de medewerkers. Een aantal door het Comité P bevraagde medewerkers klaagt wel over een tekort aan werkoverleg en wenst meer contacten te hebben met collegae intern de dienst, alsook met verantwoordelijken van andere diensten. Sommigen maken ook gewag van een gebrek aan middelen en personeel maar er zijn geen metingen gebeurd om deze beweringen te staven of te ontkrachten.

Het onderzoek naar de controle van de **woonplaatsen in het gerechtelijk arrondissement Charleroi** toont aan dat het leeuwendeel van het wijkpersoneel de ad-hocopleiding gedoceerd aan de politieschool heeft gevolgd. Deze opleiding werd overigens aangevuld met een specifieke informatiesessie verzorgd door de referentiemagistraat van het parket.

Ten slotte werden in **2008 bijkomende middelen** gevonden **voor de wijkwerking**. Onder meer op aangeven van de Commissie-De Ruyver, alsook van het Comité P, werden aanvullende middelen vrijgemaakt, teneinde statutaire wijzigingen te kunnen doorvoeren met het oog op het verbeteren van de minimale dienstverlening aan de bevolking, alsook om enkele pecuniaire verschillen voor de medewerkers ten aanzien van collega's werkzaam in andere functionaliteiten af te vlakken. De bijkomende middelen die aan de functionaliteit wijkwerking worden toegekend, dienen ook te worden aangewend om te voorzien in een bepaald aantal uren te presteren tijdens weekeinden en op feestdagen.

2BWijkwerking

3.3. SLEUTELPRESTATIES

Uit het onderzoek, gevoerd door het Comité P, naar de **controle van fictieve woonplaatsen in het gerechtelijk arrondissement Charleroi** bleek dat geen enkele van de vier bezochte politiezones een precies zicht heeft op de omvang van deze problematiek. Wel beschikken de meeste zones over, zij het onvolledige, cijfergegevens over de werklust die de onderzoeken naar de woonplaats met zich brengen. Hoewel geen enkele zone over pertinente statistieken over de fictieve adressen blijkt te beschikken, kunnen twee zones meedelen dat 11 à 12 % van de weigeringen tot inschrijving door de gemeentelijke overheid is ingeleid door negatieve verslagen die de politiediensten opstelden. Geven we hierbij wel aan dat de bron voor deze gegevens zeer fragmentair is. Tot slot stelde het Comité P vast dat in bepaalde gevallen de politieambtenaar geen daadwerkelijke vaststelling van het werkelijke verblijf deed, maar zich per telefoon van deze taak kweet of de betrokken burgers naar het politiecommissariaat liet komen.

In het onderzoek naar de wijkwerking in het **3de district van de politiezone Brussel-Elsene** werd vastgesteld dat de vier divisies binnen dit district elk de norm halen van één wijkagent per 4 000 inwoners. De indruk bestaat echter dat deze norm als een doelstelling op zich wordt gezien en dat de functionaliteit wijkwerking een coherent inhoudelijke invulling ontbeert. Er is binnen het district geen reflectie geweest met betrekking tot deze functionaliteit en de verschillende divisies hebben een grote mate van autonomie in de organisatie van hun eigenlijke taakinvulling. Ook de wijkverdeling is niet gebaseerd op een denkoefening met specifieke evaluatiecriteria en lijkt eerder 'historisch' te zijn gegroeid vanuit de territoriale verdeling zoals die was voor de politiehervorming. Verder ontbreekt een coherent personeelsbeleid inzake wijkwerking voor het district. Aldus wordt in één divisie van de medewerkers verwacht dat ze zich exclusief toelagen op het takenpakket dat behoort tot de wijkwerking, zoals het opvolgen van de bevolking en de adreswijzigingen, de opvolging van de kantschriften, etc., terwijl in een andere divisie specialisatie van tel is. Daarnaast wordt in de ene divisie van elke wijkagent verwacht dat hij op het ganse grondgebied van de divisie actief is, terwijl deze elders zijn specifieke wijk krijgt toegewezen. De ene keer is dat dan om de functionaliteit wijkwerking uit te voeren, de andere keer om, tijdens de pauzes van de interventiedienst waar hij is ingeschakeld, administratieve taken te verrichten. De derde divisie beschikt over een pool referentiewijkagenten die uit vijf personen bestaat en zichzelf op autonome wijze reguleert. De personen die in deze pool werken, zijn vrijwilligers maar er werd bij de selectie ook rekening gehouden met persoonlijke criteria behorend tot de privésfeer van de politieambtenaar. Dit alles betekent dat er onvoldoende garanties zijn dat de bevolking in deze politiezone overal een gelijkwaardige dienstverlening krijgt aangeboden.

4. RECHERCHE

Informantenwerking

Het Vast Comité P heeft een toezichtsonderzoek gevoerd naar de informantenwerking in 2007-2008. In 2008 heeft het Comité meer bepaald een aantal zaken nagekeken en van gedachten gewisseld met verschillende belanghebbende partijen, actoren en intervenanten uit de politiewereld. De onderzoeksresultaten zijn vrij interessant en eerder positief wat de rol van de politiediensten en -ambtenaren en hun inzet in dit erg gevoelige en delicate domein betreft. Het Comité P heeft de resultaten van zijn onderzoek meegedeeld aan de diverse overheden en hiërarchische verantwoordelijken en heeft hierover met hen constructieve gesprekken gehad.

Het Comité P zal deze thematiek de komende jaren blijven opvolgen.

5. GENEGOTIEERD BEHEER VAN DE PUBLIEKE RUIMTE

Het ideaaltypische concept binnen het openbare ordedomein van de politiewerking omschrijft men sinds het laatste decennium als een 'genegotieerd beheer van de publieke ruimte'. Deze notie vertrekt vanuit een aantal uitgangspunten waarbij automatisch een grote rol is weggelegd voor de eerbiediging van eenieders rechten en vrijheden en voor het principe van de politie die regulerend optreedt op basis van een vertrouwensrelatie met de bevolking. De politie wordt daarbij aanzien als geïntegreerd, met andere woorden goed 'ingebed' bij de bevolking. Concreet houdt dit bij de aanzet van de organisatie van een massabijeenkomst eigenlijk een totaal ander tactisch en operationeel procedé van politiewerking in als voorheen, zowel op sturend als op uitvoerend vlak. De verschillende veiligheidspartners⁷ staan binnen dit concept 'in onderlinge samenwerking' in voor het garanderen van de veiligheid. De politie, van haar kant, is binnen deze context van een genegotieerd beheer van gebeurtenissen preventief aanwezig ter begeleiding en ter regulering. Ze treedt probleemoplossend op en bovendien wordt ze verondersteld klaar te zijn om gepast tussen te komen op momenten dat conflicten escaleren. Dit houdt in dat men van bij de prille voorbereiding en verder permanent tijdens en na het verloop van een gebeurtenis oog moet hebben voor de evolutie van een toestand en dat men zich daarop goed moet voorbereiden.

In het hiernavolgende onderdeel wordt in het bijzonder ingegaan op een aantal aspecten die in 2008 specifieke aandacht kregen doorheen de onderzoeken. Het betreft met name de inzet van politionele middelen naar aanleiding van **voetbalwedstrijden** en **grootschalige gebeurtenissen**.

5.1. VOETBALWEDSTRIJDEN

5.1.1. Resultaten samenleving

De afgelopen jaren blijkt een **aantal positieve trends** zich verder af te tekenen. Door de Voetbalcel van de FOD Binnenlandse Zaken wordt vastgesteld dat het aantal **toeschouwers** de drie voorbije voetbalseizoenen een **stijgende trend van 20 %** kent, dat er een stelselmatige **daling** is van het **aantal geweldsincidenten** in en rond de voetbalstadions en dat de kans op incidenten met welbepaalde supportersgroepen is afgenomen. In 47 % van de wedstrijden van het seizoen 2007-2008 waren er wel nog incidenten.

Wat de bestrijding van het racisme betreft, wordt vastgesteld dat het groepsracisme (type 'oerwoudgeluiden') is afgenomen, doch dat er wel nog individueel racisme heerst in en rond de stadions. Verder is er ook een verschuiving merkbaar van hooliganisme naar antisociaal gedrag en verbaal geweld.

5.1.2. Resultaten overheden

De Voetbalcel van de FOD Binnenlandse Zaken nam de voorbije jaren enkele initiatieven om **de kwaliteit van de processen-verbaal** te optimaliseren, waarbij kan worden verwezen naar: (1) de specifieke opleiding; (2) het toelichten van praktijkervaringen en het verstrekken van adviezen tijdens diverse bijeenkomsten en (3) het ter beschikking stellen van informatie en beeldmateriaal dat door de voetbalcellen werd verzameld tijdens hun aanwezigheid op het terrein. Voormelde ondersteuningsvormen worden echter niet door alle politiezones evengoed begrepen en sommige zones menen hierin zelfs een vorm van "federale bemoeienis" te moeten detecteren. Gevolg is dat, aldus de Voetbalcel, deze "hardleerse" zones vaak: (1) ondermaatse processen-verbaal afleveren waarin nietszeggende slagzinnen worden verwerkt en waarin op geen enkele manier wordt beschreven wat er zich in werkelijkheid op het terrein heeft voorgedaan en (2) geen of zeer laattijdig gevolg geven aan specifieke vragen, voortvloeiende uit de behandeling van de ontvangen aanvankelijke processen-verbaal door de Voetbalcel FOD Binnenlandse Zaken, met als gevolg dat er geen vervolging kan worden ingesteld of dat er in beroep een logische vrijspraak volgt. Een zeer beperkt aantal zones weigert processen-verbaal op te stellen op verplaatsing of kan bij incidenten waarin 'hun' risicosupporters betrokken zijn nooit overgaan tot identificatie van de relschoppers.

Daar waar er in het verleden door de **bewijsteams van de federale politie** goede processen-verbaal werden afgeleverd, gekoppeld aan concreet bruikbaar beeldmateriaal, moet de Voetbalcel FOD Binnenlandse Zaken vandaag vaststellen dat deze dienst ontegensprekelijk aan kwaliteit heeft ingeboet.

4B Genegotieerd beheer van de publieke ruimte

Tevredenheid is er dan wel weer over het feit dat een aantal politiediensten een **participatieve en consequente houding** aanneemt in de strijd tegen de voetbalgerelateerde criminaliteit. Ze laten de processen-verbaal opstellen door de politieambtenaren die daadwerkelijk de vaststellingen op het terrein hebben gedaan en hierin, zoals het trouwens ook hoort, objectief, chronologisch en gedetailleerd de feiten beschrijven.

Ten slotte wordt vastgesteld dat haast **geen enkele veiligheidsovereenkomst een dynamische risico-analyse noch een taakverdeling bevat** die gekoppeld is aan de evidente verantwoordelijkheden van de diverse partners. Er wordt tevens vastgesteld dat niet alle politiezones dit document overmaken aan het federale niveau.

5.1.3. Resultaten burgers

De invulling van de kwalitatieve steun⁸, met name **het begeleiden en het omkaderen van de eigen supporters** op weg naar het voetbalstadion, tijdens de wedstrijd en bij de terugkeer van de supporters, kende in de loop der jaren een positieve evolutie. De *knowhow* en de ervaring van politieambtenaren die frequent met 'hun' supporters omgaan, betekent een duidelijke meerwaarde in een proactief concept. Bij de Voetbalcel van de FOD Binnenlandse Zaken en bij de Cel Integrale Voetbalveiligheid van de federale politie (hierna cel IVV) leeft de perceptie dat de politiezones ook achter deze filosofie staan. Een verbeterpunt blijft weliswaar het maken van (nog) concretere afspraken inzake de tolerantiegrenzen en het daaraan gekoppelde verbaliseringsbeleid tussen, enerzijds, de commandant ordedienst en zijn spotters en, anderzijds, tussen spotters en de leiding van de kwalitatieve steun. De afwezigheid van concrete afspraken zorgt er immers voor dat de burgers op verschillende manieren worden geverbaliseerd naargelang van de politiemans of plaats.

Ten slotte leeft ook de idee om het niveau van het verplicht te leveren engagement voor welbepaalde ploegen af te bouwen, omdat deze ondersteuningsvorm met de jaren geprofessionaliseerd is en de kans op incidenten met welbepaalde supportersgroepen afgenomen is.

5.1.4. Resultaten medewerkers

Inzake de **kennis van de voetbalwetgeving**⁹ kan er spijtig genoeg niet algemeen worden vastgesteld dat alle ingezette politieambtenaren naar aanleiding van het begeleiden en het beheer van een voetbalwedstrijd ook effectief de voetbalwetgeving kennen. Dit probleem, zoals vele andere trouwens die het voorwerp uitmaken van deze verslaggeving, werd in het verleden al meermaals besproken in publicaties van het Vast Comité P. Het is dan ook bijzonder schrijnend te moeten aanhoren dat, in een bepaalde politiezone, politieambtenaren die worden ingezet in een "gerechtelijke ploeg" zelf te kennen geven dat ze niet weten hoe ze met een bepaalde problematiek moeten omgaan, omdat ze nog nooit een proces-verbaal "voetbalwet" hebben opgesteld.

Ook blijkt dat de rondzendbrief OOP 40¹⁰ nog altijd niet of onvoldoende gekend is door de politiemensen op het terrein.

De dossierbeheerders en de spotters hebben de nodige opleidingen genoten, maar de overdracht van de kennis naar de andere politiemensen op het terrein zou beter kunnen.

5.1.5. Sleutelprestaties

Wat het **gebruik van beeldmateriaal** betreft, wijst de praktijk jammer genoeg uit dat slechts een kleine minderheid van de vaststellingen effectief wordt ondersteund door geregistreerde beelden. Dit heeft te maken met het feit dat er maar in een beperkt aantal politiezones een (aanzet tot) verbaliseringsbeleid is. Het gegeven dat er maar weinig beroep wordt aangetekend tegen de beslissingen genomen door de Voetbalcel FOD Binnenlandse Zaken in dossiers waar er beeldmateriaal voorhanden is, vormt ontegensprekelijk het bewijs dat deze werkwijze ook effectief zijn vruchten afwerpt.

Globaal gezien, is de **informatieflux** verbeterd, maar er is op dit vlak nog flink wat progressie mogelijk. Een eerste pijnpunt betreft de uniformiteit van de registratie: wat zone X registreert als incident, komt in zone Y dan weer niet voor op het RAR-formulier¹¹. Op het vlak van de volledigheid van de registratie worden eveneens fundamentele verschillen vastgesteld: bepaalde zones benutten de mogelijkheden van het RAR-formulier optimaal en vullen een maximum aan gegevens in, zowel voor als na de wedstrijd, daar waar andere zones dit zeer rudimentair doen en dan nog in bepaalde gevallen op expliciet verzoek van de

4B Genegotieerd beheer van de publieke ruimte

cel IVV. Er worden echter zelden of nooit leer- of verbeterpunten opgenomen in dit document. Andere vaststelling is dat bepaalde informatie te lang blijft "hangen" op het niveau van sommige arrondissementale informatiekruispunten, waardoor de rol van de cel IVV sterk wordt gehypothetiseerd. Deze handelwijze is niet in overeenstemming met de richtlijnen vervat in de MFO-6¹², waar uit het punt 3.4. van deze rondzendbrief naar voren komt dat *"er tussen de DirCo, de DirJu en de korpschefs van de lokale politie afspraken moeten gemaakt worden die een permanente toegang tot de informatie en de dringende verwerking ervan garanderen"*.

De **bewijs- en arrestatieteams** worden niet altijd ingezet volgens de noden, zoals het aan actieve bewijsgaring doen op aangeven van de commandant ordedienst of de spotters met als finaliteit de risico-supporters te identificeren. Het blijft markant te moeten vaststellen dat deze teams op bepaalde plaatsen weinig tot niet worden gevraagd.

Enkele resultaten die op dit vlak nog konden worden opgetekend: een trend van een vrij sterke daling van de **politie-inzet** vanaf het voetbalseizoen 2003-2004, met weliswaar een lichte stijging tijdens het seizoen 2007-2008, en een sterke stijging van het aantal opgestelde **processen-verbaal**, met ook hier voor het seizoen 2007-2008 een afwijking ten opzichte van de tendens in de vorm van een lichte daling.

Aanvullend wenst het Comité P te verwijzen naar deel één van het Nationaal Veiligheidsplan 2008-2011 waarin een aantal fundamentele doelstellingen en aandachtspunten zijn opgenomen die het algemene kader vormen voor het te voeren politiebeleid. De meeste van deze krijtlijnen zijn volgens het Vast Comité P vrijwel direct implementeerbaar in de aanpak van de voetbalgerelateerde criminaliteit, juist omdat er reeds verschillende jaren kan worden vastgesteld dat heel wat randvoorwaarden ingevuld of in (volle) evolutie zijn en dat er tevens een zeer sterk engagement uitgaat van de federale overheid.

Enkele assen die bijgevolg een **(nog) meer praktische invulling** verdienen, zijn:

- het verder optimaliseren van de **samenwerking tussen de lokale en de federale politie**, waarbij de expertise van beide niveaus maximaal moet worden benut;
- het uitbouwen van een hecht **partnerschap** met alle actoren in de **veiligheidsketen** teneinde een concrete invulling te geven aan een integrale en geïntegreerde aanpak met oog voor de noodzakelijke preventieve, reactieve en nazorgsmaatregelen;
- het vertalen van voormelde principes gekoppeld aan een **transparant en meetbaar beleid** in de veiligheidsvereenkomsten;
- het geven van een maximale **invulling aan de beleidslijnen** afkomstig van de FOD Binnenlandse Zaken, die naar aanleiding van diverse fora naar voren worden gebracht, teneinde te komen tot een nog meer samenhangende aanpak van het fenomeen.

5.2. GROOTSCHALIGE GEBEURTENISSEN

Gebeurtenissen met een grote volkstoeeloop hebben een belangrijke impact op onze samenleving en betekenen, uit het oogpunt van een integrale aanpak, dus zowel een grote uitdaging voor de politiediensten als voor andere diensten en partners. Het accent ligt bij dergelijke evenementen evengoed op het beheer van drukte (veel mensen op een kleine oppervlakte), het beheer van mobiliteit, transport en toegankelijkheid (reizen, rijden, parkeren en stappen), het beheer van gezondheid (problemen door warmte, kwetsuren, gebruik van alcohol, drugs, etc.), het beheer van de veiligheid van gebouwen, installaties (rondliggend puin, glas, onveilige installaties, etc.) en signalisatie, etc. Naast politie, worden stads- of gemeentediensten, brandweer en ook hulpdiensten hierbij betrokken en aangestuurd via de bestuurlijke overheid.

5.2.1. Resultaten samenleving

Het genegotieerd beheer van de publieke ruimte is in principe een evenwichtsoefening tussen het maximaal toelaten van het samenkomen van grote groepen mensen (c.q. collectieve protestmanifestaties) en het maximaal garanderen van de veiligheid en het inperken van de overlast rond dit gebeuren.

In de praktijk opteert men er meestal voor om dezelfde politiemensen in te zetten voor taken van **onthaal, toezicht, regulering en interventie**. De **omschakeling** van de ene toestand naar de andere is **niet altijd evident** voor de politiemensen zelf, net zoals deze omschakeling evengoed problematisch kan

48 Genegotieerd beheer van de publieke ruimte

zijn voor de bevolking. De politie treedt in dergelijke gevallen permanent op in interactie met de menigte, waarbij de gedaanteverwisseling naar interveniërende politie plots een rechtstreekse, dwingende positionering ten aanzien van de menigte inhoudt. De politie blijft of wordt dan voor sommigen wel 'beschermers', maar voor een ander deel van de menigte wordt ze eerder 'opponent'.

Binnen die vertaling van de ideaaltypische politieaanpak veronderstelt men ook dat dezelfde politiemensen permanent en gewillig in alle omstandigheden omschakelen van een toestand van integratie, onthaal en bescherming naar een toestand van desintegratie met een kordaat en vooral (eenzijdig) dwingend optreden, om dan terug te keren naar een toestand van relatieve integratie. Zoals we hebben ervaren, wordt die omschakeling echter niet noodzakelijk gevolgd door alle politiemensen binnen een optredende interventieformatie en zeker niet door alle partijen of aanwezige personen of groepen binnen de conflictueuze toestand. De burger evolueert daarbij eerder naar een opponent van de politie dan dat hij gewoon en rustig de dwingende rechtzetting van de politie aanneemt.

Ofschoon men het in de orders of draaiboeken wel heeft over de inzet van een 'publieksvriendelijke en aanspreekbare politie', vinden we die eigenlijk in de realiteit niet echt terug. Niet dat de aanwezige politiemensen per definitie onvriendelijk zijn, integendeel. Ze zijn en ogen bij aanvang en in die functie vriendelijk, maar ze staan: (1) helemaal niet kort bij de menigte, maar er expliciet en volledig buiten en (2) vooral niet open voor communicatie. Zolang de openbare orde niet bedreigd wordt, heeft men ook nauwelijks oog voor het gebeuren rondom zich. Men houdt 'toezicht' in de ware zin van het woord. Communiceren met omstanders, deelnemers, toevallige passanten, etc. blijkt overwegend voorbehouden aan die politiemensen die ofwel duidelijk de leiding hebben of aan zij die zich alleen, of maximaal met een tweede collega, kort bij of tussen de menigte bevinden en bovendien in burger of in regulier uniform gekleed zijn.

Toezichthoudende en interveniërende politie

Binnen de toepassing van het concept van een genegotieerd beheer van de publieke ruimte maakt men vooral een onderscheid tussen de functies 'onthaal of toezicht' en 'interventie'. In de realiteit vloeien deze verschillende functies meestal ineen tot een wat mildere vorm van 'terreinbezetting' door de politie. We spreken op dat moment eigenlijk over een soort 'toezichthoudende politie, klaar om te interveniëren'.

Indien de wisselwerking effectief vertaald wordt in twee soorten politiemensen, dan zou men op het terrein een duidelijk verschil in kledij en werking en in hun al of niet zichtbare opstelling moeten zien. In principe, is het verschil als volgt:

De **toezichthoudende politie**: (1) bevindt zich niet in formatie, maar alleen of per twee; (2) draagt een gewoon uniform met eventueel een fluorescerende jas of hesje erboven; (3) staat op de voorgrond en is duidelijk zichtbaar aanwezig; (4) treedt individueel, probleemoplossend op; (5) stelt zich open, onthaltend, dienstverlenend, communicerend, regulerend, etc. op.

De **interveniërende politie**: (1) bevindt zich in openbare ordekleedij, met al of niet zichtbare beschermingsstukken of wapens kortbij; (2) bevindt zich op de achtergrond en het liefst uit beeld zolang ze geen order krijgt om effectief tussen te komen; (3) treedt op in formatie en uitsluitend in collectief; (4) treedt ferm, kordaat, doch steeds correct en blijvend communicerend op.

Bij vele waarnemingen werd een duidelijke wisselwerking geobserveerd tussen een toezichthoudende politie aan de ene kant en een interveniërende politie aan de andere kant. Die vaststelling wordt natuurlijk mee gekleurd door het feit dat er maar in weinig gevallen echt sprake is van een eigenlijke opsplitsing van twee soorten politiefuncties in 'twee soorten politiemensen'. Vaak ziet men de politiemensen overwegend gekleed in een al of niet volledig openbare ordetenuue, meestal met fluorescerend hesje erboven gedragen, waarbij het bij momenten stoort dat men politiemensen waarneemt in een onthaal- of toezichtfunctie, met alle beschermingsstukken en individuele bewapening bovenop hun kledij – in wat men in jargontaal omschrijft als de 'Robocop-versie' – onder dat fluorescerende vestje. Dit doet onwillekeurig de vraag rijzen of deze politiemensen wel volgens het juiste concept worden ingezet, voldoende worden gebriefd en of ze wel in de juiste zin op het terrein worden aangestuurd.

Soms is er ook een fel contrast tussen feestende, dansende mensen die zich door de straten bewegen en prominent in het zicht geplaatste ordehandhavers. Telkens wanneer er zich een probleem voordoet, zien we ook een onmiddellijke, totale en niet-trapsgewijze opbouw tot een bezettingsconcept dat niet meer wordt afgebouwd. Op korte tijd staat de interventiepolitie volledig in formatie opgesteld met helmen, schilden en matrak in de hand. Het gaat telkens onmiddellijk om een relatief nadrukkelijk machtsvertoon

4BGenegotieerd beheer van de publieke ruimte

met collectieve geweldsmiddelen, zoals sproeiwagens, honden en paarden. Er is achteraf ook zelden sprake van een bepaalde vorm van de-escalatie of van de stelselmatige afbouw van interventie-eenheden.

In de vooropgestelde, geïntegreerde aanpak die, in principe, zou moeten steunen op een permanente en in de tijd durende informatiestroom ziet men dat de aanwezige informatie aangeleverd via infoploegen, camera's of helikopter, niet altijd in reële tijd aangewend wordt en ook niet op ogenblikken dat er zich plots weer problemen voordoen. Men leest of hoort soms dat er zich na afloop van de gebeurtenis problemen hebben voorgedaan en dat er hardhandig moest worden opgetreden. Het gaat dan doorgaans om al dan niet toevallige ontmoetingen tussen confronterende groepen supporters, betogers of om ontstane ruzies tussen amokmakers in publieke plaatsen of op parkings. **Ondanks de werking van informatieploegen en spotters heeft de politie soms blijkbaar te weinig zicht op dergelijke intenties.** We zien bij dergelijke tussenkomsten dat er vaak meerdere aanhoudingen gebeuren. Uit een dergelijke nasleep van een gebeurtenis blijkt duidelijk dat men zich niet meer bevindt binnen de contouren van de genegotieerde aanpak of het probleemoplossend en regulerend optreden in het domein van de openbare orde. Men brengt deze situaties ook niet vaak terug in verband met voorvallen, frustraties of conflicten die zich eerder op de dag voordeden.

Versperringen, kanaliseren en escorteren

De uitvoering van preventieve politionele opdrachten zoals het kanaliseren, escorteren en eventueel versperringen van deelnemers blijkt vanwege het publiek weinig problemen op te leveren. Uit de analyse van de waarnemingen komt naar voor dat men niet vaak 'zomaar' negatief reageert. Zolang de politie zich in het zicht of bij aankomst van het publiek niet omtovert tot een 'gevechtspolitie', worden versperringen, kanalisaties en escortes als politiemaatregel bijzonder goed geduld. Versperringen zijn voor de betogers of supporter een terugkerend en vertrouwd beeld. Wanneer de betogers geen bijzondere intentie heeft om de reisweg te verlaten, dan doen zich ter hoogte van de afsluitingen en versperringen ook geen noemenswaardige problemen voor. Noch de betogers, noch de politie schenken immers veel aandacht aan elkaar. Bij voetbalwedstrijden ziet men nu en dan wel een politieman, ter hoogte van de toegangen of afsluitingen, aangesproken worden en hoort men soms een of andere ludieke opmerking vanwege een deelnemer. Maar in weinig gevallen is er van bij aanvang sprake van een negatieve, agressieve houding ten aanzien van preventieve politiemaatregelen bij het publiek. Wanneer de aanwezigheid van de politie, naar aanleiding van het nemen van dergelijke politiemaatregelen, echter te nadrukkelijk is in houding en kledij en voornamelijk het dwingend karakter van de genomen maatregel te fel benadrukt, dan hoort en ziet men onmiddellijk negatieve reacties. Op het einde van een gebeurtenis ziet men dit vaak. Wanneer er een te groot contrast bestaat tussen de 'te dwingende en nadrukkelijke aanwezigheid' van de politie bij het nemen van dergelijke maatregelen, aan de ene kant, en het positief, uitgelaten publiek bij het einde van een betoging of na het behalen van winst in voetbal, aan de andere kant, lokt dit vaak hevige reacties uit. De sfeer bij (een deel van) het publiek kan dan plots van het ene moment op het andere bruusk overslaan in protest, in provocatie, in het gooien van projectielen, etc.

Bij een aantal waarnemingen was het **confronterend vast te stellen hoe de politie zelf de menigte probeert te provoceren**, misschien niet altijd even bewust, op het ogenblik dat de 'go' gegeven wordt en zij zich in plaats stelt tegenover een 'uitgelaten' groep betogers of supporters die scandeert of scheldt, met als doel onmiddellijk op te treden bij elke verdere provocatie of onrust in de groep. De provocatie gebeurt niet alleen door het in plaats stellen van volledig opgeschaalde politiemensen, maar vooral ook door degenen die zich in een zekere 'beschermde' positie bevinden, zoals in een voertuig, in een sproeiwagen, naast een hond of op een paard. Ze dagen soms uit door in te rijden op een menigte, *per se* door een menigte te willen manoeuvreren, herhaaldelijk kleine stootjes met de waterstraal te geven, de hond zonder muilband naar voor te duwen, etc.

Genegotieerd beheer in samenwerking met verschillende veiligheidspartners

Het is duidelijk dat het probleemoplossend en regulerend optreden niet aanvangt van bij de start van een gebeurtenis. Bovendien kan de politie hier niet alleen voor instaan. Op het moment van de politietussenkomst is het meestal al te laat om nog preventief in te spelen op problemen die zich punctueel stellen. Het is voornamelijk op het gebied van deze werking dat een gebrek aan partnerschap kon worden vastgesteld. Er zijn grote plaatselijke verschillen vast te stellen in de voorzieningen, signalisatie en communicatie vooraf. Op het moment dat de geüniformeerde politie dan moet tussenkomen, is het optreden noodgedwongen repressief.

In de praktijk stemmen de verschillende veiligheidspartners hun inzet en middelen wel af op basis van wat

48Genegotieerd beheer van de publieke ruimte

de politie aanziet als risico, maar op het terrein zouden ze nog beter kunnen samenwerken. Meestal voeren ze elk hun eigen opdrachten uit. En al is dit **gebrek aan reëel partnerschap overduidelijk**, het blijft binnen de totale veiligheidswerking rond een gebeurtenis onopgemerkt voor de beleidsmakers. Er wordt immers te weinig evaluatie van de werking gemaakt. Vooral op ogenblikken dat er zich daadwerkelijk provocaties, uitingen van agressie en gewelddaden voordoen, ziet men deze hiaten binnen het geïntegreerde veiligheidsbeleid naar boven komen. Men houdt te weinig rekening met ieders sterkte en meerwaarde binnen dit geheel. Nochtans zou men vanuit de nieuwe aanpak van een genegotieerd beheer van de publieke ruimte eerder verwachten dat de politie fungeert als een soort *'last resort'*.

Bovendien is het voor de burger niet gemakkelijk om, behoudens wanneer de politie zich in formatie bevindt, te weten met wie men te maken heeft. Het **uiterlijk van 'de' veiligheidsmensen is immers fel gelijkend op dat van de politie** en leidt op het eerste gezicht tot verwarring. De 'veiligheidsambtenaar' is doorgaans gekleed in een donkerblauw uniform, draagt al of niet een pet en draagt een zichtbaar fluorescerend hesje over de donkere kledij. Die veiligheidspartners benaderen hiermee op het eerste gezicht opvallend het beeld van de politie.

5.2.2. Resultaten burgers en overheden

In de eerste plaats vertrekt de politionele organisatie, althans bij haar voorbereiding, vanuit een bepaalde mate van **overleg tussen de autoriteiten, de veiligheidspartners en de organisatoren** van een betoging. We zien de politie hierbij doorgaans in meer dan een adviesrol. Bovendien moet de organisator telkens een meer dan 'kwalitatieve', voornamelijk 'informatieverstrekkende', aanvraag tot organisatie van een gebeurtenis opstellen. Dit vormt dan de start van een aantal geijkte voorbereidingen en vergaderingen waarop onderlinge afspraken worden gemaakt en wederzijdse verwachtingen worden uitgesproken. Meer concreet behoren afspraken over de reisroute, de tolerantiegrenzen, de verantwoordelijkheden en de uitwisseling van informatie over deelnemers, mobiliteit, intenties, etc. tot het programma. Het overleg is vooral nuttig voor de politie met het oog op het verwerven van zo veel mogelijk informatie over het gebeuren. Op die manier wordt de veiligheidszorg meer een zaak van iedereen en wordt de organisator medeverantwoordelijk gesteld voor de veiligheid. Het overleg en de samenwerking worden verder geconcretiseerd in de installatie van een informatienetwerk, in aanspreekpunten op het terrein en in de inzet, door de organisator, van een eigen veiligheidsdienst. Echter, **zelden ziet men het 'overleg' voortduren tijdens en na afloop van de gebeurtenis**.

In elk geval heeft dit nieuwe concept in openbare orde als gevolg gehad dat de voorbereidingsstructuren en vooral de verantwoordelijkheden beter werden gedefinieerd. Het overleg en partnerschap beperken zich daarbij vooral tot de voorbereiding van de punctuele gebeurtenis op zich.

Bij een aantal van de geobserveerde gebeurtenissen werd evenwel **'de' cruciale rol van de terreinofficier** tijdens de gebeurtenis waargenomen, ongeacht de aard ervan en de al of niet verhoogde veiligheidsrisico's. Deze leidinggevende politieofficier stond permanent kort bij en tussen de menigte. Hij had duidelijk de leiding. Men ziet deze officier communiceren met de deelnemers, zijn verwachtingen kenbaar maken, openstaan voor verzuchtingen, inspelen op kleine frustraties, etc. Volgens de waarnemingen heeft dit bij de betrokkenen telkens een positief effect teweeggebracht. Bovendien ziet men ook, door toedoen van de terreinofficier, de voordien zichtbaar in plaats gestelde politie, op basis van een beoordeling van de situatie en de sfeer, uit het zicht verdwijnen vooraleer de menigte er aankomt. Een aantal keer is duidelijk gebleken dat de menigte, die zich in een uitermate rustige, ludieke en positieve sfeer bevindt, zich toch onmiddellijk vragen stelt wanneer plots machtsmiddelen in het straatbeeld opduiken, zoals een sproeiwagen die ineens voorbijrijdt.

Het tonen van machtsmiddelen, ongeacht of dit de bedoeling is, wordt door de deelnemers duidelijk als een provocatie gezien. Men merkt in die gevallen de rol van de terreinverantwoordelijke die zich kortbij en aanspreekbaar opstelt en telkens positief inspeelt op kritische stemmen hieromtrent.

Transparantie

Transparant zijn in het kader van gebeurtenissen is in de eerste plaats tolereren dat iedereen die het wenst, mag en kan toekijken, weliswaar vanuit het gegeven dat de veiligheid in elk geval gegarandeerd moet blijven. In de praktijk kwam het echter regelmatig voor dat de politie niet zo opgezet was met het 'toekijken' op haar werking. In een extreem geval werden mensen van het Comité P zelfs expliciet geweerd toen ze vaststellingen van gebruik van excessief geweld wilden doen en in minstens twee gevallen nam men een fototoestel af van een burger die foto's maakte van politiemensen in formatie.

4BGenegotieerd beheer van de publieke ruimte

Nemen van dwangmaatregelen

Bij de **dwangmaatregelen** die politiediensten in dit verband hanteren, moet een onderscheid worden gemaakt tussen de dwangmaatregelen genomen tegenover individuen en deze tegenover meerdere personen. Wanneer de politie moet ingrijpen tegenover een groep personen, geeft ze luid en duidelijk de nodige **waarschuwingen vooraleer te interveniëren** om het provoceren, het gooien van projectielen, het gebruik van geweld en het vernielen te doen ophouden. We zien echter dat de politiemensen daarna zelf weinig tot niet communiceren wanneer ze dwang en/of geweld tegenover individuen moeten gebruiken. De politiemensen handelen op dat moment individueel en geven aan de individuele burger geen toelichting bij de reden voor de gebruikte dwang of het aangewende geweld. Op verschillende tijdstippen hoort men aangehouden personen of hun kennissen vragen waarom ze aangehouden worden, waar ze naartoe worden gebracht of wat hen verder te wachten staat. We observeerden een paar gevallen waarin de politie massaal overging tot het nemen van dwangmaatregelen, soms met geweld. In geen van de gevallen was er sprake van enige communicatie vanwege de politie.

Doorgaans neemt men in de politieorders wel een item op over rekenschap afleggen bij elk gebruik van geweld. Het komt de leidinggevende toe om in dat geval verslag uit te brengen. Vermits het gebruik van geweld automatisch gekoppeld wordt aan een incident, gebeurt de verslaggeving binnen het geheel van de feiten waarvoor de politie is moeten optreden. Nergens wordt daarentegen uitleg gevraagd over eventueel foutieve uitvoeringen van een opdracht.

De **schendingen van de mensenrechten** worden soms afgeschermd intern de politie. We hebben meermaals vastgesteld dat politiemensen zich soms tijdens hun interventie met bivakmuts en helm uitrustten of, bij incidenten, in politievoertuigen onderling van plaats wisselden. Verder is er de 'praktijk' van het achteraf wissen van beelden. Ten slotte is er het order van de leidinggevende, die het voertuig onmiddellijk doet vertrekken, zodat er geen vaststellingen kunnen gebeuren. Het is een vaststaand feit dat zowel medewerkers als leidinggevend in dit domein van de politiewerking te vaak blind blijven voor fouten en storende individuele acties en zelfs hun ogen sluiten voor het gebruik van excessief geweld door individuele politiemensen onder hun leiding.

5.2.3. Resultaten medewerkers

De **betrokkenheid** van de individuele politiefunctionaris bij het verzekeren van de veiligheid in het kader van grootschalige gebeurtenissen mag niet onderschat worden. In de politieorders hamert men vaak op de verwachte open en vriendelijke attitude, op de niet-provocerende houding en vooral op cohesie bij het optreden en laakt men bij tussenkomsten in formatie elke individuele actie. Waarnemingen leren ons dat het juist de individuele gedragingen en optredens zijn die enerzijds het vaakst hebben geleid tot de de-escalatie van conflicten, maar anderzijds, meer bepaald in formatie, meermaals hebben geleid tot escalatie. Dit laatste is opmerkelijk omdat het blijkbaar kan gebeuren zonder enige bijsturing of terechtwijzing. De **provocerende handelingen door individuele politiemensen** doen zich voor binnen de formaties, meestal bij de inplaatsstelling ervan of bij de tussenkomst zelf. Die individuele handelingen leiden vrijwel steeds tot de escalatie van frustraties en geweld bij het publiek. De meeste van de door het Comité P geobserveerde incidenten zijn zo ontstaan. Die provocaties blijven onopgemerkt voor het beleid en bovendien grijpt noch de leidinggevende noch de groep in. De politietussenkomst op de menigte verloopt daarna meestal hardhandig en heeft verschillende aanhoudingen tot gevolg.

De **individuele handelingen binnen een de-escalatiestrategie** gaan doorgaans uit van de politiefunctionaris in burger, dewelke zich kort bij en tussen de menigte bevindt. Een aantal keer zag men op het terrein individuele politiemensen (spotters, infoleden, etc.), maar ook andere veiligheidswerkers, op een gemoedelijke en communicatieve manier de aanwezige frustraties en dreigende conflicten oplossen. Men zag ze vriendelijk doch kordaat tussenkomen wanneer groepsleden anderen provokeerden of dreigden in te gaan op de provocaties van anderen. Telkens merkte men zichtbaar het positieve effect van een dergelijke tussenkomst. Echter veel te weinig komen politie- of veiligheidsmensen op die manier tussen. Soms staan ze afzijdig, komt niemand tussen en laten ze begaan. Het maakt het verschil tussen degenen die betrokken en gericht zijn en degenen die eerder in groepjes aanwezig zijn aan de zijkant of verderop. De betrokkenheid van de individuele veiligheidswerker is net zo bepalend binnen een globale aanpak. Het uitschrijven van die rol vinden we echter vrijwel nooit terug in de draaiboeken of politieorders.

Voor politiemensen is het belangrijk om niet in te gaan op provocaties en beledigingen van deelnemers of van gecontroleerde personen. **Volgens de waarnemingen worden politiemensen vrij frequent**

48Genegotieerd beheer van de publieke ruimte

geprovoceerd. Deze provocaties gaan van subtiele en ludieke opmerkingen tot regelrechte beledigingen van het politieambt. Negatief geladen reacties en provocaties komen vooral voor ten aanzien van opgeschaalde formaties en zeker wanneer geweldsmiddelen, zoals de sproeiwagens, blaffende honden, etc. zichtbaar zijn. Politie mensen in 'Robocop'-uitrusting worden het vaakst overladen met giftige uitspraken zoals 'Gestapo', 'Playmobiel', etc. Politie mensen tonen zich hiervoor doorgaans immuun. Men ziet echter de gemoedstoestand van de manifestanten werkelijk veranderen, zelfs vertroebelen, op momenten dat ze bij hun vertrek 'spitsroeden moeten lopen' doorheen een cordon volledig uitgeruste politie mensen. Men krijgt onmiddellijk dezelfde negatieve wijziging in houding wanneer de politie in de rug mee begint te duwen om het publiek zo vlug mogelijk te doen vertrekken. Dezelfde duw, maar dan gegeven door de meegereisde stewards, wordt zichtbaar veel beter getolereerd. Het al dan niet **communiceren maakt** hierbij **het grote verschil**. De 'bekwame' betrokkenheid van de politie mensen bij het verzekeren van de veiligheid is met andere woorden eveneens enorm afhankelijk van hoe sterk het fenomeen 'wij/zij' op een bepaald moment ten aanzien van de deelnemers speelt. Het maakt het verschil tussen integratie en bekwame betrokkenheid of desintegratie en zich op een afstand in groep afzonderen. We zien vooral een zwaar gebrek aan bekwame betrokkenheid wanneer individuele politie mensen, op momenten dat de politie tegenover de menigte komt te staan, **misplaatste handelingen** stellen. Zo zagen de observatoren een politie voertuig inrijden op een aanwezige mensen massa om hen te doen wijken, men zag een politie voertuig de massa met de grootlichten uitdagen, men zag de sproeiwagens de mensen massa provoceren door herhaalde waterstootjes te geven en men zag zelfs ongemuilkorfde honden door hun geleiders in de richting van mensen worden gestuurd. Dit gedrag wordt blijkbaar gesteld door individuele politie ambtenaren die vaak zelf vanuit een 'beveiligde' positie handelen. Deze politie mensen werden totaal niet aangesproken noch verwijderd door de aanwezige leidinggevende. De voorvallen zijn blijkbaar ook nooit het voorwerp geweest van een debriefing of een rapportering in de marge van deze gebeurtenissen.

Leiding geven en coördineren zijn pas waarneembaar op het ogenblik dat men duidelijk ziet wie verantwoordelijk is en leiding geeft door zijn voorkomen, zijn attitude en de effectieve sturing bij het uitvoeren van de taken op het terrein. Slechts bij uitzondering ziet men een sectiechef door zijn handelingen en houding leiding geven aan zijn mensen bij de uitvoering van een controle of fouillering. Zolang er echter geen specifieke uitvoering in formatieverband gebeurt, merkt men op het vlak van leiding en sturing bitter weinig op. Het gebrek aan sturing wordt pas echt duidelijk op het ogenblik dat een eenheid of onder eenheid deelneemt aan een offensieve tussenkomst. Er wordt namelijk heel weinig leiding gegeven en er wordt zeker niet bijgestuurd. Men ziet foute en storende individuele acties en handelingen tot stand komen zonder tussenkomst van een hiërarchische meerdere. Het tegengestelde vinden we dan terug bij degenen die bekwaam betrokken zijn, bijvoorbeeld wanneer de terreinverantwoordelijke wel nadrukkelijk aanwezig is en zelf duidelijk communiceert en beveelt in functie van de evoluerende situatie.

5.2.4. Sleutelprestaties

Accurate en actuele informatie is van **cruciaal belang** voor het genegotieerd beheer van de publieke ruimte. Het inwinnen van informatie vangt in beginsel aan vanaf de vorige gebeurtenis, georganiseerd binnen eenzelfde context, en eindigt bij de evaluatie ervan achteraf en niet bij het eindsignaal van de punctueel in beheer genomen gebeurtenis. Over het algemeen heeft men voorafgaandelijk een relatief goed zicht op het 'te verwachten verloop' van een gebeurtenis, maar weinig zicht op eventuele individuele intenties tijdens of na afloop ervan. Uit de waarnemingen blijkt nochtans dat er tijdens het verloop van een gebeurtenis heel wat inspanningen worden geleverd om zo veel mogelijk nieuwe inlichtingen te verzamelen en de bestaande risicoanalyses te actualiseren. Verschillende mensen in burger staan hier voor in, net zoals de politie te paard. Doorgaans wordt er op een permanente manier beeldmateriaal verzameld via handcamera's, vaste camera's in de stadions, camera's geïnstalleerd op sproeiwagens of worden beelden opgevangen via de politiehelikopter. Men stelt op het terrein vast dat men onophoudelijk informatie uitwisselt via radio of via andere kanalen zoals gsm's.

4BGenegotieerd beheer van de publieke ruimte

Essentiële elementen van informatie

In het kader van een welbepaalde gebeurtenis werd de informatiecycclus van bij het begin onjuist weergegeven omdat: (1) niet alle gekende informatie werd meegedeeld, (2) er enigszins gewijzigde informatie werd opgenomen en (3) de vraag om essentiële elementen van informatie (EEI) niet gericht genoeg was, zelfs indien de Directie operaties van de bestuurlijke politie (DAO), terecht, de zaken ietwat had bijgesteld.

Bovendien lijkt, afgaande op de duidelijke verschillen tussen hetgeen aangekondigd was en hetgeen er zich heeft voorgedaan, de informatievergaring doelmatig noch doeltreffend te zijn aangepakt en was het vervolginformatierapport inzake opdrachten van bestuurlijke politie (RAR) allesbehalve nauwkeurig. Wat de inzameling van de essentiële elementen van informatie betreft, wordt van de diensten op het terrein verwacht dat ze enkel antwoorden indien er daadwerkelijk informatie voorhanden is. Indien de verzoekende politiedienst geen antwoord krijgt, kan dit dus zijn omdat de inlichtingen niet beschikbaar zijn, maar net zo goed omdat er geen opzoekingen zijn verricht door de diverse diensten.

Voorts zakten naar heel wat manifestaties deelnemers uit het buitenland af. Het verzamelen van informatie over de deelnemers kreeg aldus een internationale dimensie met alle problemen van dien. Over het algemeen vergemakkelijkt de veelheid van kanalen op internationaal vlak, die soms zelfs een informeel karakter hebben, de taak van het vergaren van informatie van bestuurlijke politie niet, althans niet wanneer het gaat om protestbewegingen met een socio-economische inslag. De werkelijke creatie van nationale contactpunten, in het verlengde van het Verdrag van Prüm¹³, lijkt hierop een passend antwoord te kunnen bieden, ook al verloopt de informatie-uitwisseling in sommige domeinen al zeer goed (bv. hooliganisme en terrorisme).

Bij een externe evaluatie is het duidelijk dat de **inzet en opstelling van de politie niet altijd strookt met de logica van een realiteitsgebonden risicoanalyse**. De organisatoren overschatten veelal het verwachte deelnemersveld. De politie schuift, op basis van de verzamelde informatie, een veel realistischer deelnamegetal naar voor. Behoudens de expliciete kennis van het aantal verkochte tickets, is er vrijwel steeds sprake van een kleine overschatting van het deelnemersaantal.

Blijft de vraag in welke mate het samenwerken met andere partners, zoals de mensen van de interne veiligheid naar aanleiding van betogingen, de stewards in het kader van voetbal, etc., de afname van de inzet van politionele mensen en middelen tot gevolg heeft gehad. Door het gebrek aan evaluatie blijft dit echter alleen zichtbaar in de praktijk van de gebeurtenissen en hun organisatie. Het is wel duidelijk dat de politie in amper 2 % van het totaal aantal waargenomen gebeurtenissen effectief heeft moeten optreden met haar interventiepolitie. We zien dat de politie-inzet soms neigt tot om en bij de 50 à 60 % van het aanwezige publiek in de gevallen waarin het geheel wordt onderbouwd vanuit een concept van genegotieerd beheer van de publieke ruimte.

De totale inzet varieert bij alle geobserveerde betogingen, bij een aanwezigheid van maximum 750 deelnemers, gemiddeld rond de 20 à 25 % van de te verwachten menigte, wat in feite 30 à 40 % van het werkelijk aanwezige publiek inhoudt. Wanneer men enkele duizenden tot tienduizenden deelnemers verwacht, blijkt de totale politie-inzet rond de 10 % te schommelen. In dat laatste geval betekent dit wel een terreinbezetting van om en bij de 700 à 800 politiemensen, vele sproeiwagens, aanhoudingswagens, etc. en een bijkomende oriëntatie van bijzondere politie-eenheden.

Tijdens de waargenomen gebeurtenissen werden **collectieve middelen, zoals sproeiwagens, honden of paarden**, niet vaak effectief bij de interventie ingezet. Uit de waarnemingen blijkt dat de sproeiwagen bij een voorbereiding tot interventie onmiddellijk kort bij en achter de in plaats gestelde formatie wordt gebracht, maar dat hij pas effectief wordt ingezet op het allerlaatste ogenblik wanneer de toestand in die mate geëscaleerd is dat de menigte zich met geweld richt op de politie of op anderen.

Bij grootschalige gebeurtenissen worden ruiters over het algemeen ingezet vanuit de patrouillerende en informatieve meerwaarde die ze kunnen bieden. Men ziet hen vaak in groepjes per 2 of per 4 rustig door de straten patrouilleren. Ze houden zich ook op ter hoogte van buitentoegangen, parkings of grote toegangswegen, wat weinig tot geen reactie uitlokt bij de passerende burger. Meestal zijn opmerkingen ludiek en niet-provocatief. Ruiters worden daarnaast ook als onderdeel van de interventiemacht ingezet. Dit kon een paar keer worden waargenomen. Niet altijd leek hun optreden in die gevallen gestuurd en evenmin bleek het altijd opportuun.

De inzet van honden is vooral gebruikelijk bij risicovoetbalwedstrijden. We zien echter een enorm onderscheid in de werking met honden op het terrein. De inzet gebeurt ogenschijnlijk in het kader van defensieve operaties en patrouilles. Echter in niet minder dan twee van de zes omgevingen waar de geobserveerde wedstrijden plaatsgrepen, heeft men de inzet van politiehonden zonder muilkorf

48Genegotieerd beheer van de publieke ruimte

vastgesteld in het kader van een escorte én bij offensieve operaties. In beide gevallen werkten de hondengeleiders met hun blaffende honden, zonder enig beschermingsstuk, kort bij en ten aanzien van het aanwezige publiek. Soms worden ze ingezet rondom een menigte, om deze in bedwang te houden vooraleer er verdere maatregelen – meestal collectieve aanhoudingen – worden genomen. Naar aanleiding van een offensieve operatie werden personen gebeten door honden. De inzet van de hond in het domein van de grootschalige gebeurtenissen blijkt op geen enkel moment van de waarnemingen opportuun te zijn geweest, wel integendeel. Bovendien zag men nooit enige sturing van de hondengeleiders zelf. Op bepaalde aspecten hiervan wordt teruggekomen in het onderdeel over de geïntegreerde werking.

5.3. VERGARING EN EXPLOITATIE VAN INFORMATIE VAN BESTUURLIJKE POLITIE

Reeds eerder werd aangegeven welke impact correcte informatie heeft op het politieel optreden. Het onderscheid dat inzake informatie van bestuurlijke politie gewoonlijk wordt gemaakt, is dat tussen: (1) de gebeurtenis (fiche B01); (2) de groepering (fiche B02); (3) de persoon (fiche B03); (4) de plaats (fiche B04). Inzake groeperingen wordt er een bijkomend onderscheid gemaakt tussen de gewone drukkingsgroepen en de groeperingen met een bijzonder belang voor de openbare orde. In het laatste geval worden er verschillende types van groeperingen onderscheiden: (1) de subversieve groeperingen; (2) de schadelijke sektarische organisaties; (3) de terroristische groeperingen; (4) de groeperingen die bedreigingen uiten inzake de openbare orde in uitzonderlijke situaties. De groeperingen die in het kader van de openbare orde moeten worden opgevolgd, moeten uitdrukkelijk aangewezen zijn door de minister van Binnenlandse Zaken. Voor meer informatie verwijzen wij naar de ministeriële richtlijn MFO-3¹⁴ (Beginselen van de – bestuurlijke – informatieverwerking). Deze omzendbrief handelt onder meer over de principes en regels inzake de recherche van informatie van bestuurlijke politie (fiche A01) maar ook over de verwerking van deze informatie van bestuurlijke politie.

In een concreet geval rees de vraag of de politie wel de noodzakelijke informatie(huishouding) had opdat tijdig de (reeds aanwezige?) 'onrust' in de wijk kon worden onderkend. Was de relatie politie-(allochtone)bevolking goed en duurzaam genoeg opdat zulke informatie kon worden bekomen? En ten slotte, kon en werd deze informatie voldoende op het terrein benut of opgepikt om een adequate, de-escalerende aanpak van zulke incidenten toe te laten? Hieruit groeide de idee om punctueel en steekproefsgewijze bij de lokale of federale politieën diensten (CSD, AIK, DAO) na te gaan in hoeverre 'onrust' of onbehagen in de (in dit geval migranten)gemeenschap wordt gedetecteerd en doorgegeven. Uit deze problematiek groeide bijgevolg de vraag of (bestuurlijk) informatiebeheer (als vorm van 'proventie') momenteel bijdraagt tot de-escalatie en preventie van conflicten tussen de politie en de (allochtone) gemeenschap.

5.3.1. Resultaten samenleving

Recentelijk werden verschillende **internationale teksten aangenomen** met het oog op een betere samenwerking tussen de politiediensten, meer bepaald op het vlak van de uitwisseling van informatie van bestuurlijke politie. In twee specifieke thema's kon er vooruitgang worden geboekt op het vlak van deze samenwerking: enerzijds de voetbalcompetities en anderzijds het terrorisme.

Dankzij de integratie van deze internationale dimensie in de werking van onze geïntegreerde politie kon België onder meer steun leveren aan andere Staten in het kader van het beheer van grootschalige gebeurtenissen. Ze gebeurden bij toepassing van het Verdrag van Prüm: (1) de overmaking door België aan Duitsland van de lijst van alle Belgische risicosupporters in het kader van het wereldkampioenschap voetbal. Deze supporterslijst werd tijdelijk geïntegreerd in een Duitse gegevensbank waardoor de supporters *in real time* op het terrein konden worden gecontroleerd. Na afloop van het kampioenschap hebben de Duitse diensten formeel bevestigd dat ze deze namen uit hun gegevensbank hadden verwijderd; (2) de mededeling door België, in het kader van een top van de G8, van te volgen personen in verband met eerder gevoerde acties tijdens een bijeenkomst van de G8 en de integratie van deze namen in de buitenlandse gegevensbank.

Voor een aantal aspecten zijn bepaalde randvoorwaarden evenwel nog niet vervuld.

4BGenegotieerd beheer van de publieke ruimte

De **Europese regelgeving, bedoeld om alle burgers over de Europese grenzen op gelijke voet te behandelen, is inzake voetbal nog niet conform vertaald in de Belgische regelgeving.** De Belgische definitie over wat onder 'risicosupporter' moet worden begrepen, verschilt namelijk van de Europese, in die zin dat de overgrote meerderheid van de geregistreerde Belgische risicosupporters bestaat uit "personen die gesanctioneerd werden in het raam van de voetbalwet", daar waar het eigenlijk op Europees niveau de bedoeling is om de "fysieke geweldplegers" in kaart te brengen. De definities van 'risicosupporter' en 'niet-risicosupporter' die door de Raad van Europa werden goedgekeurd, zijn nog altijd niet geofficialiseerd in de MFO-3, met als gevolg dat er nog steeds geen basis bestaat om deze gegevens als dusdanig te registreren.

5.3.2. Resultaten overheden

De belangrijkste 'afnemers' van de diensten van de politie in dit verband zijn de bestuurlijke overheden. Vandaar het belang van de al dan niet tevredenheid van deze overheden in dit verband.

De **Algemene Directie Crisiscentrum (ADCC)** stelt vast dat de informatiecellen openbare orde, die aanwezig waren op het niveau van de arrondissementen, in de FGP's werden opgenomen en dat ze ter ondersteuning gespecialiseerde opdrachten van bestuurlijke politie uitvoeren. In dat verband denkt de ADCC dat het nuttig zou zijn na te gaan of de investering ten bate van de bestuurlijke overheden de afgelopen jaren op hetzelfde niveau is gebleven, dan wel of dit niveau gestegen of gedaald is, en in het verlengde daarvan de eventuele gevolgen op de informatiepositie van de bestuurlijke overheden te bekijken.

Begin 2007 heeft de **werkgroep 44** de laatste hand gelegd aan het ontwerp van Koninklijk besluit "houdende de regels voor de verwerking van persoonsgebonden gegevens en informatie van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus in het kader van de Algemene nationale gegevensbank". Sommige diensten wijzen op het gebrek aan een correct referentiesysteem dat uiteenlopende interpretaties tussen de diensten zo veel mogelijk zou kunnen vermijden. Meer bepaald wordt hier gedacht aan het Koninklijk besluit ter uitvoering van het artikel 44 van de wet op het politieambt maar ook aan de fiches van bestuurlijke politie, bijgewerkt in de MFO-3, die de principes, vervat in dat Koninklijk besluit, omzetten in positionele en procedurele termen. Voor de ADCC is dit Koninklijk besluit van groot belang, zowel voor zijn eigenlijke inhoud, met name een rechtsgrond geven voor de te volgen groeperingen, als voor de mogelijkheid die aan de minister van Binnenlandse Zaken zal worden geboden om voort te gaan met de **actualisering van de fiches van de MFO-3**, maar ook om te komen tot de invoering van een ANG luik bestuurlijke politie.

Tijdens een onderhoud benadrukte de ADCC enkele belangrijke punten, die geconcretiseerd zullen kunnen worden zodra dit Koninklijk besluit is aangenomen: (1) het concept 'projecten van bestuurlijke politie', dat de creatie van een categorie 'te volgen persoon' mogelijk maakt, zonder dat deze persoon lid is van een te volgen groepering, terwijl zijn activiteiten wel een vatting in de ANG bestuurlijke politie vereisen; (2) het belang voor de entiteit 'plaats van bestuurlijke politie' en meer in het bijzonder één van de plaatscategorieën beschreven in artikel 24 van dit ontwerp van Koninklijk besluit, met name de 'plaats die het voorwerp uitmaakt of kan uitmaken van een nood- of interventieplan of van een aandachts- of beschermingsmaatregel'.

In het kader van het **Nationaal Veiligheidsplan 2008-2011** heeft de regering als kritieke succesfactor precies de toepassing van het artikel 44 WPA genoemd als "*een wettelijk en reglementair kader, dat een legitiem en doeltreffend politieoptreden mogelijk maakt. Dit impliceert noodzakelijke wetgevende initiatieven (bv. verdere uitwerking van de wettelijke basis van de informatie-uitwisseling, voorzien in de artikelen 44/1 tot 44/11 van de wet op het politieambt)*".

Naar aanleiding van een vergadering van de **Commissie ter begeleiding van de politiehervorming op lokaal niveau**, heeft de ADCC de gelegenheid gehad om haar standpunt te geven in het kader van het beheer van de informatie van bestuurlijke politie. Wij kunnen de hierbij naar voor geschoven elementen als volgt samenvatten¹⁵: (1) het beheer van de positionele informatie in het algemeen en de uitbouw van de ANG in het bijzonder is en blijft één van de voornaamste doelstellingen van de politiehervorming. Op het vlak van de bestuurlijke politie heeft men te kampen met een historische achterstand in termen van de ontwikkeling van de geautomatiseerde toepassingen, wat de gedeconcentreerde coördinatie- en steundiensten (CSD) en arrondissementele informatiekrispunten (AIK) ertoe noopt hun werk zo te organiseren dat enerzijds de uitwisseling van de informatie van bestuurlijke politie en anderzijds de geïntegreerde werking verzekerd zijn; (2) de informatie die elektronisch wordt beheerd binnen de Directie

4B Genegotieerd beheer van de publieke ruimte

operaties van de bestuurlijke politie (DAO), ingevolge een vatting in een specifiek systeem (BCRM – Nemesys), kan niet rechtstreeks worden geraadpleegd door de CSD's en de AIK's en nog minder door de politiezones. Er is dus onvoldoende feedback naar degenen die de gegevensbanken voeden.

Tijdens het onderhoud dat we hebben gehad met de ADCC heeft deze algemene directie ons herinnerd aan het pleidooi dat ze had gehouden naar aanleiding van haar nota, die werd neergelegd tijdens de onderhandelingen voor de vorming van een regering in 2007, maar ook bij de opstelling van het ontwerp van nieuwe kadernota integrale veiligheid 2008-2011, met name voor het opstellen van een "BAM"-wet (bijzondere administratieve methoden). Daartoe zouden verschillende mogelijkheden moeten worden overwogen: het gebruik van een valse identiteit door politiemensen op internet (inschrijving op een chat of een forum onder een valse naam), een beroep doen op informanten/tipgevers inzake bestuurlijke politie (meer bepaald in het kader van de veiligheid bij voetbalwedstrijden), de bestuurlijke observatie al dan niet met de inzet van technische middelen (camera's) in het kader van te volgen groeperingen, de infiltratie in sommige privévergaderingen en het toezicht op bepaalde privéplaatsen (andere dan woningen). De vraag rijst in welke mate de toepassing van een dergelijke bestuurlijke wetgeving verenigbaar kan zijn met de beoogde doelstellingen.

5.3.3. Sleutelprestaties**Informatieverzameling**

Uit een *casestudy* van enkele politiezones met betrekking tot **informatieverzameling over onrust in de wijk**, bleek dat informatierapporten in alle settings werden opgesteld en dit zowel door de lokale als door de federale politie. Verhoudingsgewijs blijken lokale korpsen meer RAR's groeperingen te maken en federale gedeconcentreerde diensten meer RAR's personen. Hoe groter de lokale zone hoe minder RAR's er volgens de bevroegde bestuurlijke directeurs-coördinatoren (DirCo's) worden doorgespeeld naar het AIK. De schaalgrootte van de zone blijkt omgekeerd evenredig met het aantal doorgezonden informatierapporten. Als gevolg hiervan kan het AIK (zoals bleek in een bepaalde onderzoekssetting) ook minder informatie terug- en doorspelen naar de lokale korpsen.

Bijkomende opmerking betrof volgens de bevroegde DirCo's het vrij reactieve en incidentgestuurde karakter van de lokale informatie-inzameling.

Anderzijds viel in een andere setting de **toevloed aan RIR's** op vanuit het lokale niveau en dit in het kader van **terrorisme**. Deze toevloed bleek een resultaat van sensibilisering en vorming van wijkagenten door de federale dienst terrorisme en sekten. Volgens onze gesprekspartners resulteerde dit als samenlevingsresultaat ten tijde van de brandstichtingen in Parijs tot het voorkomen en vrijdelen van gelijkaardige *'copy-cat'*-feiten in de politiezone. Zoals al gezegd, leidde een betere technische vaardigheid bij de lokale politie omtrent het opstellen van de RAR's en het verwerken van deze procedure in een duidelijk 'receptenboek' tot meer sleutelprestaties in de vorm van aantallen doorgezonden RAR's. Ook sensibilisering op de zonale veiligheidsraad (ZVR), overigens conform de ministeriële omzendbrief PLP 37¹⁶ (titel IV), resulteert in meer sleutelprestaties in de vorm van informatie van de lokale naar de federale diensten.

In een nog andere setting bleek het bestaan van goede **informele contacten tussen DirCo en de chefs van de lokale politiezone** een positieve impact te hebben op het aantal doorgegeven informatie-rapporten. Hier benadert de informatie uit de lokale zones toch de hoeveelheid informatie opgesteld door de eigen FGP. Deze laatste overtreft de lokale zones enkel in absolute aantallen RAR's personen.

Het aantal RAR's groeperingen die **DAO** over een periode van vier jaar (2004-2007) heeft ontvangen, wijst duidelijk op een stijgende tendens voor de jaren 2004 tot 2006 en neemt daarentegen sterk af in 2007; 5 arrondissementen hebben meer dan 68 % (816/1 194) van die RAR's doorgestuurd: Brussel (329), Dendermonde (157), Gent (124), Antwerpen (116) en Asse (90).

De vierde component van de informatie van bestuurlijke politie, betreffende de plaatsen (RAR bijlage 4), lijkt in deze thematiek het zwakke broetje te zijn. Veel politiezones en arrondissementale diensten geven toe dat ze ter zake niet over enige gestructureerde informatie beschikken. Tegelijkertijd zeggen de zones die wel over documentatie beschikken dat zij niet meer systematisch up-to-date worden gehouden. Wanneer deze informatie bestaat, wordt ze manueel gearchiveerd en niet met behulp van de informatica-toepassing Module 14. Deze dossiers 'plaatsen' zouden hoofdzakelijk bestaan voor de gevangenen, Sevesobedrijven, etc.

4BGenegotieerd beheer van de publieke ruimte

De vergaring van informatie van bestuurlijke politie in het kader van een **gebeurtenis** (staking, betoging, etc.) in een industriezone **die zich uitstrekte over verschillende politiezones** en hoofdzakelijk betrekking had op één enkele industriële actor stelde volgens een DirCo een probleem. Hoewel in principe de contacten met de gewone drukingsgroepen tot de bevoegdheid van de lokale politie behoren, zou kunnen worden overwogen om in een dergelijk geval federale steun te leveren, in het kader van de informatievergaring, om te vermijden dat verschillende politiezones stappen ondernemen ten aanzien van dezelfde leden van dezelfde vakbonden. Men zou kunnen aanvoeren dat een specifiek opsporingsprogramma, dat het optreden van de politiediensten coördineert, tevens een passende oplossing is.

Ook voor sommige **supralokale gebeurtenissen** die zich uitstrekken over verschillende arrondissementen rijzen er problemen, omdat er geen 'piloot-eenheid' wordt aangeduid. Net als in het kader van de wielervedstrijden, waarvoor er geregeld een piloot-DirCo wordt aangesteld, benadrukte de DirCo die het probleem onder onze aandacht bracht dat deze werkwijze niet alle problemen oploste, omdat de door de centrale directie aangestelde piloot-DirCo geen wettelijke bevoegdheid had over de andere arrondissementen waar de gebeurtenis zich voordeed.

Voor **gebeurtenissen met een regionaal karakter** zou volgens een DirCo de centrale dienst DAO ook (meer) rekening moeten houden met de regionale specificiteiten. Een DirCo wees erop dat de regionale dimensie soms onderschat of miskend werd wanneer een conflict of een protestbeweging slechts betrekking had op een deel van het land. De volgende voorbeelden werden aangehaald: de vakbondsacties bij de TEC of de Waalse regionale luchthavens. In dit verband betreurde de DirCo in kwestie dat DAO ter zake geen initiatief nam om een opsporingsprogramma uit te werken en/of de informatie te centraliseren. In hetzelfde verband stelde deze DirCo vast dat er bij de regionale instellingen geen verbindingsofficier was die een faciliterende rol zou kunnen spelen in de informatievergaring.

Capaciteitsbesteding

Inzake de capaciteit die voor de informatievergaring wordt ingezet, waren er, volgens de Algemene directie van de gerechtelijke politie (DGJ), in november 2006, 214 personeelsleden binnen de FGP's actief voor de opdrachten van gerechtelijke en van bestuurlijke politie inzake terrorisme en extremistische groepen.

Op onze vraag deelde DGJ ons ook de uren mee die door FGP's gepresteerd waren in 2004, 2005 en 2006 (gegevens uit ISLP/ADMIN/PPP) voor de vergaring van informatie van bestuurlijke politie. Het is evenwel niet mogelijk om in deze gegevens een onderscheid te maken tussen, enerzijds, de capaciteit besteed aan de gespecialiseerde politietaken ten bate van de DirCo en, anderzijds, de capaciteit besteed aan de informatievergaring, om een zicht te krijgen op de personen en groeperingen die in staat zijn om gerechtelijke inbreuken te plegen. Al dan niet gewild, begrenst deze coderingsbeperking *de facto* elke mogelijkheid om grondiger na te gaan welke capaciteit de FGP's daadwerkelijk hebben besteed aan gespecialiseerde politietaken ten bate van de DirCo.

Wij kunnen de volgende tendensen onder de aandacht brengen:

- de capaciteit besteed aan de gespecialiseerde opdrachten van bestuurlijke politie is opgenomen in de subpost 'bestuurlijke politie' van de post '*intelligence* en verwerking van informatie';
- de arrondissementen die aan deze materie een groter uurvolume wijden, zijn Brussel, Gent, Doornik, Luik en Bergen;
- het is niet mogelijk richtlijnen uit te vaardigen voor alle FGP's in termen van relevante tendensen (ontwikkelingen in de laatste drie jaar). Voor de referentieperiode van 2004 tot 2006 kunnen we toch bepaalde arrondissementen aanhalen die steeds minder zijn gaan investeren in deze materie: Aarlen, Neufchâteau, Kortrijk, Luik, Dinant en Doornik;
- het jaar 2006 wordt gekenmerkt door een aanzienlijke vermindering van het uurvolume gewijd aan dit type van opdrachten (in vergelijking met 2005), zelfs indien het niveau vergelijkbaar is met dat van 2004.

De **samenwerking ter zake tussen de DirCo en de DirJud** verloopt niet optimaal in alle bezochte arrondissementen en de terbeschikkingstelling van personeel van de FGP voor de uitvoering van gespecialiseerde opdrachten van bestuurlijke politie blijkt soms niet zo vanzelfsprekend. Dat leidt bovendien tot wrijvingen tussen de twee mandaathouders. Dit gaat zo ver dat een DirCo overwoog binnen zijn dienst personeelsleden aan te duiden die meer in het bijzonder belast zouden zijn met deze infogaring. De structurele lokalisatie van de diensten belast met de gespecialiseerde opdrachten van bestuurlijke

48Genegotieerd beheer van de publieke ruimte

politie binnen de FGP's zou de tendens naar 'vergerechtiging' van de informatie van bestuurlijke politie versterken (focus op terrorisme, gerechtelijke procedures hebben de overhand, werken onder embargo, etc.). *A contrario* werd de samenwerking in andere arrondissementen, zowel door de DirCo als door de DirJud, als uitstekend beoordeeld en werden de personeelsleden zonder onnodig formalisme ter beschikking gesteld, op basis van een dagelijks rechtstreeks contact waarbij de leden van de FGP rechtstreeks bereikbaar zijn voor de DirCo.

Essentiële elementen van informatie

Tot slot brachten sommige gesprekspartners ons onder de aandacht dat het soms lang duurt vooraleer er wordt geantwoord op een vraag om essentiële elementen van informatie (EEI), maar ook dat sommige vragen om EEI's uitgaande van (centrale en/of gedeconcentreerde) federale diensten worden verstuurd via een gewone nota en niet in de vorm van een RAR. Hoewel anekdotisch, wordt deze praktijk door sommige gesprekspartners gezien als het bewijs van een systeem van "twee maten en twee gewichten", meer bepaald op het vlak van de verplichting voor de politiezones om het RAR-formulier te gebruiken.

Gebruik Module 14 - toepassing Argos

In de loop van de maand juni 2007 werd een nieuwe versie van "*Pol Office Module 014*" ter beschikking gesteld van de politiediensten. Met deze geïntegreerde toepassing binnen Pol Office kunnen de politiediensten: (1) de gebeurtenissen beheren die de inzet van politietroepen vergen voor de omkadering van deze gebeurtenissen; (2) gegevens uitwisselen tussen de verschillende betrokken politionele instanties; (3) basisdocumenten voorleggen met betrekking tot het beheer van de opdrachten van bestuurlijke politie en (4) de ANG voeden met statistische gegevens.

Wanneer we de evolutie van het aantal gevatte gebeurtenissen in de toepassing Argos (Pol Office Module 14 geworden) over de afgelopen 4 jaar meer in detail bekijken, stellen we een aanzienlijke stijging vast. Dit zou logischerwijze kunnen worden verklaard, niet door een toename van het aantal gebeurtenissen, maar wel door een vermeerdering in het aantal vattingen.

Module 14 wordt onderbenut op het niveau van de diensten van de federale politie, waar men blijkbaar liever informatie overmaakt via mail. Hieraan zijn echter twee risico's verbonden: verlies van informatie (wat met het opslaan van de informatie?) en exploitatiemoeilijkheden (hoe kruisopzoeken doen? *quid* in geval van multicriteria-opzoeken? etc.). De toekomstige toepassingen die DAO heeft laten ontwikkelen, zouden ontegensprekelijk een meerwaarde moeten bieden en uitzicht geven op de verdere ontwikkeling van een globale visie met betrekking tot de informatie van bestuurlijke politie. Tot slot moet worden onderstreept dat de gegevens op het niveau van DAO/BIO goed worden bijgehouden en dat die dienst snel reageert.

5.3.4. Resultaten medewerkers**Expertise in de zones**

Naar aanleiding van ons onderzoek hebben wij systematisch de lokale politiezones bevraagd over de kennis en de toepassing van de **omzendbrief PLP 37**. Algemeen gesproken, hebben wij kunnen vaststellen dat aan deze omzendbrief in de meeste bezochte zones geen gevolg werd gegeven en dat de kennis over de brief gebrekkig of soms zelfs onbestaande was.

Bij de politiezones die deze omzendbrief in praktijk brachten en/of de potentiële gebruiksmogelijkheden bestudeerden, is er een algemene constante merkbaar, namelijk de bijzondere aandacht die wordt besteed aan de centrale rol van de wijkagent. Het hoofddoel is de wijkagent te sensibiliseren voor de gedragingen, handelingen, etc. die zijn aandacht zouden moeten trekken en hem in te lichten over de mogelijkheden die hem worden geboden om de informatie door te spelen aan de juiste diensten. Sommige politiezones geven bijvoorbeeld een opleiding aan hun wijkagenten met betrekking tot de problematiek van het terrorisme en het belang van hun rol om in dit verband informatie te vergaren. Soms werd deze sensibilisering gekoppeld aan een opfrissing van de vreemdelingenwet¹⁷ en een informatieverstrekking over de "zeden en gewoonten" van bepaalde gemeenschappen.

Er dient echter opgemerkt dat verschillende directeurs-coördinatoren de politiezones hebben gewezen op hun verplichtingen ter zake. Deze sensibilisering nam verschillende vormen aan: (1) de omzendbrief werd commentariseerd naar aanleiding van een platform "bestuurlijke politie"; (2) de verplichtingen van de omzendbrief werden in herinnering gebracht naar aanleiding van de voorstelling van het plan radicalisme, waarbij de nadruk werd gelegd op het feit dat een goede algemene informatievergaring (overeenkomstig

4B Genegotieerd beheer van de publieke ruimte

de PLP 37) het, in voorkomend geval, mogelijk zou moeten maken te achterhalen of andere groepen zich als radicaal manifesteren; (3) de organisatie van informatiesessies voor een specifieke doelgroep (wijkofficiëren, leidinggevende officieren, officieren van de dienst interventie en recherche) binnen de politiezones, waarop verschillende thema's werden besproken (PLP 37, de verwachte medewerking van de lokale politie in de strijd tegen het terrorisme, de staat van de terreurdreiging, etc.).

Voor de medewerkers is het ook niet altijd duidelijk wat onder het begrip 'gespecialiseerde opdrachten van bestuurlijke politie' moet worden verstaan. Tijdens onze gesprekken hebben sommige DirCo's en korpschefs, ondanks alles, gesteld dat ze dit nogmaals verduidelijkt wensen te zien.

Van de politiezones die wij hebben bezocht in het kader van ons onderzoek, beschikken verschillende over een cel die meer in het bijzonder belast is met de vergaring en exploitatie van informatie van bestuurlijke politie. In de andere zones is deze taak niet specifiek toebedeeld aan een entiteit en wordt ze vaak gecoördineerd door de directie operaties in functie van punctuele vragen (vragen EEI).

In de zones die beschikken over een specifieke cel (o.m. Charleroi, Luik, Moeskroen, Seraing, etc.), kunnen wij vaststellen dat deze functionaliteit zowel de problematiek 'voetbal' als de informatievergaring bij gewone drukkingsgroepen omvat. Deze cellen lijken te beschikken over een netwerk van contactpersonen uit verschillende sectoren en/of gemeenschappen, wat hen in staat stelt bruikbare informatie in te winnen in functie van punctuele behoeften. Aangezien de werklast van de gespecialiseerde eenheden inzake de vergaring van informatie van bestuurlijke politie niet overdreven groot is, houden de personeelsleden zich doorgaans ook bezig met andere problemen zoals schijnhuwelijken, nacht- en belwinkels, etc. Fors inzetten op en voortdurend investeren in informatie-inwinning lijkt niet voor alle politiezones een prioriteit te zijn, temeer daar ze heel wat andere prioriteiten hebben en de '*return on investment*' niet altijd waarneembaar en/of kwantificeerbaar is op korte termijn.

Expertise in de FGP

Er is een duidelijke evolutie van de expertise merkbaar binnen de FGP's. Waar die voorheen verworven was in het domein van de bestuurlijke politie, verschoof dit naar het terrorisme. Ook de capaciteit van de FGP's wordt toegespitst op de problematiek van het terrorisme, ten nadele van de openbare orde in het algemeen. Zonder evenwel ter zake algemeenheden te kunnen verkondigen, wijzen verschillende gesprekspartners verder op de hoge gemiddelde leeftijd van deze gespecialiseerde personeelsleden. In dit verband leggen de DirCo's de nadruk op een verwacht en/of reëel verlies van expertise op zeer korte termijn, als gevolg van de pensionering van de voormalige BOB-leden die zich voor de hervorming meer specifiek bezighielden met deze materie.

Er werd ons ook gemeld dat de DirCo (of een vertegenwoordiger van de gedeconcentreerde coördinatie- en steundienst) niet altijd betrokken werd bij de selectie van de personeelsleden die te werk zouden worden gesteld binnen de cellen van de FGP's belast met gespecialiseerde opdrachten van bestuurlijke politie. De vraag kan worden gesteld of de betrokkenheid van de DirCo bij de selectie van FGP-personeelsleden wenselijk is.

Opleidingen

Verschiedende gesprekspartners wijzen geregeld op het gebrek aan specifieke opleiding in verband met de doorstroming van informatie van bestuurlijke politie. Dit domein maakt geen deel uit van het opleidingsaanbod (met uitzondering van de opleidingen gericht op het gebruik van de informaticatool Module 14).

Sommige informatiesessies worden daarentegen effectief georganiseerd, maar beogen hoofdzakelijk materies die ook worden behandeld door de gerechtelijke pijler (motorbendes, extremisme, etc.). Bovendien, indien bepaalde informatiesessies worden georganiseerd, is het voor de lokale politie-ambtenaren niet altijd evident om weet te hebben van het bestaan van die sessies of van de contactpersonen voor sommige thematieken¹⁸.

In dat verband zou een mechanisme voor de uitwisseling van *good practices* wenselijk zijn. Een van de intervenanten stelde voor FAQ's te maken, die bijvoorbeeld kunnen worden geraadpleegd via Portal, aan de hand waarvan alle betrokken diensten kennis kunnen nemen van punctuele vragen gesteld door derdendiensten.

Sommige AIK's betreuren dat er geen vergadering AIK/bestuurlijke politie op centraal niveau is, zoals voorheen het geval was voor de AIK's/gerechtelijke politie, onder beschermheerschap van het Nationaal informatiekruispunt (NIK). Dit type van vergadering wordt beschouwd als een opportuniteit (informatie-

48 Genegotieerd beheer van de publieke ruimte

uitwisseling, *good practices*, etc.) en hier zou een rol kunnen zijn weggelegd voor de Directie van de operationele politionele informatie (CGO) en/of DAO.

Verder verwijzen wij de lezer naar de evaluatie van het plan radicalisme waarin de opleidingsproblematiek in de volgende termen werd geschetst: (1) verschillende opleidingen werden georganiseerd in het kader van het plan radicalisme; niettemin kunnen er in dit verband bijkomende inspanningen worden geleverd; (2) de onderwerpen van deze opleidingen zijn vrij verschillend, er is geen rode draad en er is geen einddoel inzake minimale kennis die nodig is om efficiënte informatie te kunnen verzamelen.

Pol Office Module 14

Het zou niet altijd gemakkelijk zijn om zich in te schrijven voor een opleidingssessie over de toepassing Module 14. Sommige politiezones onderstrepen dat dit probleem zich herhaaldelijk voordoet en hekelen de vermeende vervelende gewoonte om informaticatoepassingen ter beschikking te stellen zonder de personeelsleden die ze zullen moeten gebruiken de mogelijkheid te geven vooraf een opleiding te volgen. Er dient evenwel opgemerkt dat sommige AIK-oversten initiatieven hebben genomen om de diensten binnen hun arrondissement in te lichten over het gebruik van Module 14.

6. ONTHAAL

De tevredenheid over een klantgerichte politiezorg wordt in grote mate bepaald door de kwaliteit van het onthaal en de dienstverlening hierbij vanwege de personeelsleden van de verschillende diensten van de geïntegreerde politie. Het onthaal beperkt zich niet tot fysiek loket maar wordt ingevuld door iedere politiefunctionaris in interactie met de bevolking.

Het Comité P deed in 2008 o.a. onderzoek naar het onthaal in strikte zin, als fysiek loket, in het derde district van de zone Brussel-Elsene alsook naar de bijzondere aspecten van de onthaalfunctie bij openbare orde en de attitude van politieambtenaren op straat.

6.1. RESULTATEN SAMENLEVING EN SLEUTELPRESTATIES

In 2008 besteedde het Comité P aandacht aan diverse functionaliteiten van het **3de district van de politiezone Brussel-Elsene**, waaronder het onthaal. Dit 3de district komt *grosso modo* overeen met het grondgebied van de gemeente Elsene. Het onthaal als 'centraal aanspreekpunt' wordt in deze zone trapsgewijs georganiseerd. Op het niveau van elk district is er conform de PLP 10¹⁹ een gedeconcentreerd centraal onthaalpunt, dat 24 uur per dag en 7 dagen op 7 bereikbaar is. In de drie districten van de zone wordt deze taak verder ingevuld door de wachtdienst, die instaat voor het fysieke en telefonische onthaal, de behandeling van de klachten en het opstellen van de processen-verbaal van de interventiediensten²⁰. De vier divisies van het 3de district organiseren elk een onthaal van 7 tot 22 uur, 7 dagen op 7. Op het echelon van de antennes wordt er niet altijd een onthaal verzekerd.

Het leeuwendeel van de capaciteit besteed aan onthaal in het 3de district is voor rekening van de wachtdienst (83 600 manuren/jaar) die in 2007 10 984 processen-verbaal opstelde²¹. De divisies van het 3de district besteedden samen 21 485 uur aan onthaal.

6.2. RESULTATEN BURGERS EN OVERHEDEN

Het **onthaal van het 3de district Brussel-Elsene** wordt door de omgeving **soms als hartelijk**, zoals het onthaal in de 1ste divisie, **soms als problematisch** omschreven. Het gebeurt niet zelden dat een slachtoffer bij het onthaal wordt afgeraden klacht neer te leggen, dat men aan de telefoon meldt dat een ander commissariaat bevoegd is of dat men meedeelt dat men de 101-centrale moet contacteren.

De Veiligheidsmonitor 2006 geeft aan dat de bevolking van de gemeente Elsene met 83,45 % het meest tevreden is over de bereikbaarheid van het onthaal. Hiermee scoort de gemeente beter in vergelijking met de tevredenheid voor het volledige grondgebied van de zone Brussel-Elsene, alsook vergeleken met de naburige zones. Over de telefonische bereikbaarheid is 63,59 % van de inwoners van Elsene tevreden. Slechts de helft van hen is tevreden over het contact met de politieambtenaar, een derde is (heel) ontevreden. Ook wat de tevredenheid over het gedrag en de houding van de politieambtenaren betreft, zijn de inwoners van Elsene minder tevreden dan de inwoners van de overige bevroegde politiezones.

Niet enkel in de gemeente Elsene ligt dit punt gevoelig. Dat de bevolking in het algemeen **gedrag, houding en voorkomen belangrijk** vindt, blijkt uit de vele meldingen hieromtrent in de pers, op het internet e.a. Ook het Comité P ontving in 2008 weerom foto's van politievoertuigen die de verkeersregels overtreden, die verkeerd geparkeerd staan, door het rode licht rijden, een enkele richting inrijden e.a. Wat dit voorkomen betreft, blijkt ook het **uniform** van de politie nog niet geïntegreerd te zijn. Er werd onder meer vastgesteld dat bij samengestelde diensten van federale en lokale politiediensten de eenvormigheid in het dragen van het uniform afwezig is. De observaties van de gezamenlijke acties van de spoorwegpolitie (SPC) met andere politiediensten in het hoofdstuk democratische werking bevestigen dit. Om nog maar te zwijgen van het vaak onvolledige of verkeerd samengestelde uniform dat wordt gedragen. Bovendien werd vastgesteld dat nog steeds uitrusting of uniformstukken van voor de politiehervorming worden gebruikt, zoals oude insignes of voertuigen met oude stripings.

6.3. RESULTATEN MEDEWERKERS

Terugkerend naar het onderzoek in de **zone Brussel-Elsene** blijkt dat de medewerkers de wachtdienst van het **3de district** als het beste centrale onthaal van de zone beschouwen, onder meer door de 'lichtere' werklast. Hierdoor beschikt men over voldoende kandidaten om deze functie in te vullen. Dit staat in contrast met de bestaande wrijvingen tussen de wachtdienst en het onthaal van de divisies. Volgens

58Onthaal

bepaalde medewerkers komt dit nog steeds door een ongelukkige taakverdeling tussen beide diensten, waarbij de leden van de wachtdienst eerder het gevoel hebben als "de vuilbak" te worden behandeld.

Verschillende bevindingen wezen op een **motivatieprobleem** bij sommige medewerkers van het 3de district. Zo bleek dat een deel van de oudgedienden een verbitterd betoog voert over de politiewerking en de politiehervorming slecht heeft verteerd. Hierbij wordt een weerstand tot verandering gevoeld. Dit weerspiegelt zich in het onthaal, daar men zich eerder beschouwt als de politie van de gemeente Elsene dan van de politiezone Brussel-Elsene. De personeelsleden die wel wensen te veranderen, hebben dan weer het gevoel dat er niet naar hen wordt geluisterd.

Er werd vastgesteld dat de absenteïsmegraad voor alle personeelsleden van het 3de district in 2008 was gestegen tot een achtste van de totale capaciteit. Dit aandeel ligt hoger dan in de overige twee districten van de politiezone.

7. INTERVENTIE – NOODHULP

Een snelle en adequate beantwoording van een noodoproep maakt deel uit van een performante functionaliteit interventie. Ook in 2008 volgde het Comité P dit op aan de hand van de analyse van de klachten over interventietermijnen en deze over schuldig verzuim in hoofde van de politieambtenaren. Een *casestudy* betreffende drie functionaliteiten, waaronder de interventie in een district uit de politiezone Brussel-Elsene, werpt verder licht op de werking ervan. Voorts doen we verslag van een onderzoek naar een interventie in de politiezone Charleroi die volgde op een noodoproep naar aanleiding van een incident dat uiteindelijk een dodelijke afloop kende. Gezien de onlangs geformuleerde kritieken brengen we ook de interventie van de politie bij zelfmoord en pogingen daartoe onder de aandacht. Een aantal onderzoeksbevindingen van een schietincident te Lot, waarbij een politie-inspecteur overleed en een andere zwaargewond raakte, komt aan bod. En ten slotte wordt gerapporteerd over het politieoptreden naar aanleiding van een incident in een Sevesobedrijf²² in de politiezone Les Collines.

7.1. RESULTATEN BURGERS EN OVERHEDEN

Uit een klachtenstudie omtrent **schuldig verzuim** voor de periode 2003-2008 blijkt dat de helft van de klachten kan worden teruggebracht tot de functionaliteit interventie.

De top 7 van **klachten voor schuldig verzuim** handelt over:

- het weigeren, niet of laattijdig verlenen van medische hulp;
- de kwaliteit van de interventie;
- het niet ter plaatse komen na een vraag tot interventie²³;
- het ter plaatse komen maar niet optreden, *ex aequo* met;
- verwondingen door politiemensen;
- het laattijdig ter plaatse komen;
- het niet registreren van gegevens, niet opstellen van een proces-verbaal (PV) of het plegen van valsheid in geschrifte.

De trend van de klachten onder de noemer schuldig verzuim is stijgende van 2001 tot 2006, maar nam in 2007 en 2008 terug af. Het relatieve aandeel van de klachten over de kwaliteit van interventie blijft stijgen, om in 2008 licht te stabiliseren.

Het laattijdig ter plaatse komen blijft constant en het niet registreren van gegevens schommelt over de jaren maar kent het afgelopen jaar wel een daling. Het **probleem met de medische hulpverlening** (o.m. bij opsluiting in cellen, zie ook democratische werking) blijft al bij al het **grootste struikelblok**, maar het aandeel ervan schommelt sterk. Daarbij dient nog opgemerkt dat, indien klachten tot een veroordeling leiden, zulke gebrekkige medische hulpverlening steeds mee aan de basis ligt van de klacht, wat erop wijst dat ook justitie deze problematiek als een ernstige tekortkoming percipieert.

Het aantal klachten over de interventietermijnen schommelde de voorbije drie jaar (2006-2008) rond de 60 klachten per jaar en blijft daarmee wel duidelijk onder de piek van 2004, met bijna 80 klachten (zie ook vorig jaarverslag). 2008 kende ten opzichte van 2007 ook een daling van 11 %.

In 2008 vallen er ten opzichte van 2007 een aantal evoluties op te tekenen. Het te laat sturen van een ploeg blijft de belangrijkste reden om klacht in te dienen, maar valt terug van bijna 4 op 10 naar 1 op 4 klachten. *Ex aequo* komt daardoor het laattijdig opmaken – versturen – behandelen van een PV, of niet behandelen van een PV, of het laten liggen van dossiers en seiningen. Het absolute aantal ervan blijft evenwel gelijk.

Uit onderzoek blijkt tevens dat de ontevredenheid zich in meer dan 4 op de 5 gevallen situeert in het politionele gerechtelijke domein zoals inbraak en diefstal en dat de rest het domein verkeer behelst, zoals verkeersongevallen en -overtredingen. In tegenstelling tot de voorgaande jaren, is er niet echt één bepaalde politiezone of federale dienst die opvalt qua aantal klachten.

De redenen voor de geregistreeerde ontevredenheid en de evoluties erin, kunnen **in verband worden gebracht met de inplaatsstelling van de communicatie- en informatiecentra (CIC)** over het grondgebied en het daaruit voortvloeiende interventiebeleid dat de politiezone opstelde ten behoeve van het CIC. We denken daarbij bijvoorbeeld aan de gevallen wanneer een oproeper volgens de beleidslijnen van

6B Interventie – noodhulp

de politiezone door het CIC dient doorverwezen naar het politiehonthaal. Dit brengt een hiërarchie aan in de oproepen, standaardiseert en beperkt de respons(mogelijkheden) van de dispatcher. Deze beleidsopties beantwoorden evenwel niet steeds aan de verwachtingen van de burger, waardoor deze dit kan ervaren als onwil of als het minimaliseren van zijn (hulp)vraag. Evenwel dient opgemerkt dat op 2 jaar (2007-2008) slechts 8 klachten werden geregistreerd over het onthaal bij dit CIC.

Mogelijke verschillen in interventiebeleid roepen onwillekeurig vragen op naar de politionele gelijkwaardige dienstverlening. Gemeenschapsgerichte politiezorg veronderstelt evenwel werk op maat van bepaalde groepen, wijken of fenomenen, op voorwaarde dat de noden en behoeften hieromtrent breed gedragen worden door de bevolking en eraan werden afgetoetst. Dit veronderstelt dat de verwachtingen, in de wijk bijvoorbeeld, bij de meeste betrokkenen dezelfde zijn, en dat hoeft niet noodzakelijk steeds zo te zijn. Hierbij wordt het consensuele karakter van de *community policing*-filosofie op de proef gesteld. Om eventuele ontevredenheid hieromtrent bij te sturen, dient opgemerkt dat het CIC per politiezone statistieken bijhoudt over de aanrij- en afhandelingstijden, waardoor de politiezone de mogelijkheid krijgt haar beleid bij te sturen.

In het **3de district van de politiezone Brussel-Elsene** blijkt, volgens de afgenomen Veiligheidsmonitor 2006, dat in het domein interventie in de gemeente Elsene (die bijna, doch niet helemaal samenvalt met het 3de district) bijna 60 % van de respondenten tevreden tot zeer tevreden is over de snelheid van interventie. Wat de zichtbaarheid op straat betreft, is minder dan de helft van de Elsense bevolking (zeer) tevreden. Deze vaststelling geldt tevens voor de globale tevredenheid over de dienstverlening in de eigen gemeente. De gemeente situeert zich zelfs met iets meer dan 1/4 van de respondenten in eerste positie qua (grote) ontevredenheid over deze dienstverlening. Wat houding en gedrag betreft, zijn de inwoners van Elsene, met 6 op 10, tevreden tot zeer tevreden over de eigen politie. Voor alle bevroagde onderwerpen zijn de resultaten voor Brussel en de politiezone Brussel-Elsene beter dan de resultaten van de gemeente Elsene. De overige bevroagde politiezones scoren slechter dan Elsene wat de tevredenheid over de interventiesnelheid betreft²⁴.

Mogelijk heeft dit alles o.m. te maken met een comfortabele en financieel interessante dienstregeling in het 3de district (cf. gemeente Elsene), die tot oververtegenwoordiging leidt van personeel in weekends en op feestdagen, maar dit ten koste van een doorheen de ganse week gegarandeerde en voldoende inzet en dienstverlening aan het publiek.

In het domein **verkeershandhaving** viel nog het aantal **betwistingen op met betrekking tot takelen van voertuigen**. Op een totaal van 584 takelingen in Elsene (van 1 januari 2008 tot 17 december 2008) werd na intern onderzoek in niet minder dan 255 gevallen overgegaan tot terugbetaling van de takelkosten. Brussel-stad kende in dezelfde periode 437 betwistingen, maar het aantal terugbetalingen is niet bekend. Mogelijke verklaringen voor deze vele betwistingen zijn de tegengestelde visies van lokaal bestuur en politie in Elsene op het gewenste verkeershandhavingsbeleid. Het beleid van het bestuur wordt als (te) chaotisch ervaren, dat van de politie als zijnde met (te) weinig onderscheidingsvermogen. De impact van zulke tegenstrijdige visies laat zich alleszins voelen in het politiewerk en in de wijze waarop dit wordt gewaardeerd door de burger.

Zoals vorig jaar gesteld naar aanleiding van een enigszins vergelijkbare case in de **politiezone Charleroi**, blijft de tevredenheid over een geleverde service, en in het bijzonder de waardering over hoe snel wordt opgetreden, een subjectief gegeven. De huidige onderzochte casus begon met een bezorgde oproep van een man (op dat moment uithuizig) wiens vrouw alleen in de woning was en zich bedreigd voelde door een indringer, waarvan nadien bleek dat deze mogelijk geestelijke gezondheidsproblemen had. Nadat de oproep door de operator was geverifieerd bij de vrouw in kwestie, stuurde de dispatcher onmiddellijk een ploeg ter plaatse. Deze laatste vertrok niet direct en deed uiteindelijk, na aankomst en bij het binnengaan van de woning, de sinistere ontdekking dat het slachtoffer was vermoord. Buurtbewoners waren nadien erg aangedaan en vrij ontevreden over het optreden van de interventieploeg die, volgens hen, bij aankomst te talmend optrad. Volgens deze getuigen kwamen de inspecteurs aan zonder zwaailicht, haastten ze zich niet en achtten ze, alvorens de woning binnen te gaan, het nog nodig na te gaan wie had opgeroepen.

Wanneer politiediensten **gevallen van zelfmoord of poging tot zelfmoord** dienen af te handelen, worden de persoonlijke bezittingen van de overledene gewoonlijk aan de familie overhandigd, terwijl de voorwerpen waarmee de daad werd gepleegd, in beslag worden genomen en ter griffie worden neergelegd. Voor de afscheidsbrief is er geen algemene regel: soms wordt de brief aan de familie overhandigd, soms wordt hij bij een proces-verbaal gevoegd. In beide gevallen is het niet zeker dat eventuele bijkomende

6BInterventie – noodhulp

onderzoeksdaten (vingerafdrukken, grafologisch onderzoek, etc.), die worden gesteld wanneer het onderzoek een andere wending neemt, resultaat zullen opleveren.

Bij het Comité P werden zes klachtendossiers²⁵ geopend die verband houden met de afstapping van een politiedienst naar aanleiding van een zelfmoord. In twee dossiers is gebleken dat het nuttig ware geweest indien men gespecialiseerde diensten ter plaatse had gestuurd. Voor het overige is uit het onderzoek gebleken dat twee pogingen tot zelfmoord²⁶ die zich hebben voorgedaan in de cellen van een politiezone niet aan het Vast Comité P waren gemeld.

Tot slot blijkt dat de definitie die in de omzendbrief GPI 58²⁷ wordt gegeven van een slachtoffer niet van toepassing is op gevallen van zelfmoord of poging tot zelfmoord, omdat er geen sprake is van een strafrechtelijke inbreuk. Bijgevolg is de opvang van de suïcidale persoon en zijn naasten niet voorzien, hoewel er in de praktijk wel slachtofferzorg wordt geboden. In dit verband is het trouwens goed om weten dat in het rechtsgebied van het hof van beroep te Luik de procureur-generaal de mogelijkheid heeft voorzien om de plaats waar een moord of een bloederige zelfmoord heeft plaatsgevonden op kosten van de Staat te laten schoonmaken. Hij baseert zich hiervoor op artikel 66 van het Algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken, dat hem toelaat buitengewone en onvoorziene uitgaven te doen²⁸.

Te **Lot** werden **politie-inspecteurs beschoten** door de daders van een *homejacking*. Een inspecteur raakte zwaargewond, een tweede overleed ter plaatse en een burger raakte eveneens zwaargewond. De eerste bekommernis van de inspecteurs was de situatie ter plaatse onder controle te krijgen. Er diende te worden gewaakt over de fysieke veiligheid van de omgeving die, op basis van de beschikbare informatie, als vuurwapengevaarlijk diende te worden beschouwd door de mogelijke aanwezigheid van gewapende daders. Tegelijk diende de verkeersveiligheid te worden gewaarborgd, er dienden perimeters te worden afgebakend en alle noodzakelijke maatregelen te worden genomen met het oog op het vrijwaren van sporen en afdrukken. Tevens was het belangrijk zo snel mogelijk inlichtingen in te zamelen, teneinde de daders te kunnen opsporen en aanhouden. Er werden door de eerste ploegen ter plaatse ook onmiddellijk foto's gemaakt van de plaatstoestand.

Het onderzoek wees uit dat er nagenoeg onmiddellijk contact is geweest tussen de inspecteurs en de burgerslachtoffers en er reeds één minuut na aankomst een inspecteur met de slachtoffers heeft gepraat. Tot de aankomst van de hulpdiensten werd nagenoeg constant aandacht besteed aan het echtpaar en zijn kinderen.

Uit de reactie van de burgerslachtoffers in de pers blijkt dat hun perceptie van de gebeurtenissen, die zij bestempelen als "*onprofessioneel, arrogant en nalatig*"²⁹, niet overeenstemt met de objectievebare, uitmuntende prestatie van de inspecteurs. Het is begrijpelijk dat de drukke activiteiten, die worden ontplooid de eerste minuten na dergelijk incident, kunnen overkomen als chaotisch, daar waar er eigenlijk op een heel beheerste en gestructureerde manier een grote hoeveelheid taken wordt afgehandeld. Ook de analyse van de radiocommunicatie getuigt van een hoge mate van zelfbeheersing. Zo had een jonge inspecteur net na aankomst de tegenwoordigheid van geest om verkeerde adresgegevens, die via het ASTRID-netwerk werden doorgegeven, onmiddellijk te corrigeren.

De samenwerking tussen de verschillende geledingen van de politiestructuur blijkt zeer goed te zijn verlopen. Ondanks het feit dat er geen politiealarm werd afgekondigd, werden door de inspecteurs spontaan alle maatregelen genomen die zich in die context opdringen. Het niet afkondigen van het politiealarm werd gemotiveerd door de snelheid waarmee de grenzen van verschillende arrondissementen werden overschreden en het feit dat er vooralsnog geen uniforme plannen bestaan in de verschillende ambtsgebieden.

Uit het onderzoek naar het politieoptreden bij een incident op de site van een **Sevesobedrijf in de gemeente Frasnes-Lez-Anvaing** bleek dat de betrokken diensten en overheden tevreden waren over de werking van het ASTRID-netwerk, de coördinatie en de spontane en vanzelfsprekende samenwerking tussen de interventiediensten. Ook de doeltreffendheid en het professionalisme van het CIC werden algemeen erkend, al zijn er wat het CIC betreft wel een aantal recurrente problemen, zoals de afwezigheid van de mogelijkheid tot logging.

Ontevredenheid was er over het feit dat er onvoldoende politie-effectieven voorhanden waren. Terwijl het toeval wil dat er op het moment van de catastrofe, met name in de ochtend, net een maximum aantal politiemensen aanwezig was in de zone en er gebruik kon worden gemaakt van een Hycap-peloton dat op dat moment in opleiding was. Het tekort aan effectieven wordt als een recurrent probleem ervaren, evenals de wijze waarop de effectieven zijn verdeeld binnen de politiezone.

6BInterventie – noodhulp**7.2. RESULTATEN MEDEWERKERS****Motivatie, deskundigheid en integriteit**

Uit de klachtencijfers over **schuldig verzuim** en over de **interventietermijnen** blijkt dat de **attitude** en in het bijzonder de **motivatie** van de medewerkers in het merendeel van de gevallen door de burgers op de korrel wordt genomen.

Ook uit de *casestudy* van het **3de district van de politiezone Brussel-Elsene** blijkt, volgens een aantal verantwoordelijken van de politiezone zelf, dat **de bevolking een eerder afwijzende houding zou aannemen ten aanzien van de politie** en dit wegens de lage tolerantie van jonge rekruten op het terrein. Het feit dat de nachtploegen in openbare ordekleddij optreden, zou de indruk van een repressieve(re) instelling versterken. Bovendien zou het personeel moeite hebben met het gebruik van het ISLP-systeem (*Integrated System for Local Police*) en het opstellen van PV's of andere infofiches hierin, mogelijk te wijten aan een zwakke initiële basisopleiding en *dito* interne vorming achteraf. Betrokkenheid en deskundigheid worden op langere termijn beperkt door de relatief hoge 'turn-over' van personeel komende van buiten de regio Brussel dat na 5 jaar mobiliteit kan aanvragen. Volgens sommige officieren doet er zich daardoor een verlies aan terreinkennis voor. Dit wordt versterkt door een als het ware 'parochiale' patrouilleringswijze, waarbij (behoudens de oproepen) bij voorkeur vooral in de eigen divisie wordt gepatrouilleerd. Anderzijds zou bij jonge rekruten de verleiding bestaan om naar het centrum van Brussel-stad te trekken, "*gezien daar steeds wat te beleven valt*". Deze opmerkingen zouden in het bijzonder gelden voor het optreden van de gecentraliseerde interventiediensten na 22 uur. Een gebrek aan tweetaligheid zou bovendien de communicatie met de burger niet ten goede komen. Ter mogelijke verklaring merken we ten slotte op dat in deze politiezone ten aanzien van de functionaliteit interventie, zoals voor de andere onderzochte functionaliteiten onthaal en wijkwerking, geen enkele inhoudelijke richtlijn werd teruggevonden, behoudens een algemene interne nota over de structuur en opdrachten van de divisies en directies.

Keren we terug naar de casus te **Charleroi**. Een van de inspecteurs uit de ploeg die in dit voorval de oproep diende te beantwoorden, moest zijn individuele uitrusting nog gaan ophalen. In principe dienen de ploegen paraat te zijn, maar door gebrek aan beschikbare voertuigen in 2008 kon slechts een beperkt aantal ploegen uitrukken en werden de andere medewerkers binnen 'in redactie' gezet om hun stukken verder af te werken. Dit roept vragen op bij de paraatheid, beschikbaarheid en uiteindelijk wellicht ook bij de motivatie van de medewerkers van de interventiedienst van de politiezone Charleroi. Op het moment van de oproep waren er voor de 7 équipes bovendien slechts 4 voertuigen beschikbaar. Daarnaast was er één ploeg met wagen ter beschikking gesteld van leden van het middenkader voor het uitvoeren van dringende parketopdrachten. Dat verder een ploeg van binnen diende gestuurd in plaats van een (beveiligings)ploeg die al op het terrein was, kwam omdat de dispatcher op deze laatste ploeg geen zicht had. Deze ploeg kreeg (doorgaans) zijn opdracht, buiten medeweten van de dispatcher om, van een middenkader. Ook hierdoor ging tijd verloren. Dat onderweg niet met zwaailicht of sirene werd gereden, was een gevolg van de (interpretatie van de) regel dat dit niet meer werd gedaan, tenzij strikt noodzakelijk. Deze regel werd *in casu* ingevoerd om het aantal ongelukken met politievoertuigen te doen dalen. Alvorens ter plaatse te arriveren, had de ploeg geen nadere informatie van de dispatcher verkregen over de aard van de oproep. Anderzijds kon de dispatcher niet weten wanneer de ploeg arriveerde, omdat dit door de ploeg doorgaans niet aan de dispatching werd doorgegeven. De moeilijkheden die zich soms kunnen voordoen in de communicatie tussen de dispatching en de ploegen op het terrein, komen verder nog aan bod in het onderdeel over de geïntegreerde werking.

Het onderzoek naar het incident werd tevens bemoeilijkt omdat de **fleetlogger**³⁰ in het interventievoertuig niet functioneerde. Bleek dat het geheugen ervan vol zat, omdat de data niet bijtijds waren overgezet. Gezien het gebrek aan patrouillewagens was daar, volgens het personeel, bij het binnenrijden ook geen tijd voor. Dat het gebruik van de **fleetlogger** door een deel van het personeel werd ervaren als een controlemiddel, zal echter ook hebben bijgedragen tot dit manco.

Na controle door onze diensten bleek dat de **helft van de totale tijd van 22 tot 23 minuten** tussen de oproep en het ter plaatse arriveren van de patrouille opging aan het opnemen en dispatchen van de oproep en het **zich klaarmaken voor vertrek**. Dit incident komt nauwelijks een jaar na een even dramatisch voorval in Gosselies, dat eveneens door het Comité P werd onderzocht en als dusdanig aan bod kwam in ons vorig jaarverslag. Hoewel beide voorvallen niet representatief zijn voor de politiewerking in Charleroi, zijn ze wel vrij illustratief voor de **onvoldoende betrokkenheid bij sommige medewerkers**

6BInterventie – noodhulp

van zowel interventie als dispatching. Het gebrek aan uitrusting en voertuigen droeg daartoe bij, maar rechtvaardigt dit niet volledig. Ook de wijze waarop de leiding de dienst organiseerde, roept vragen op. Waar ten slotte uit dit nieuwe incident andermaal een gebrek bleek aan voldoende patrouilles om de noodoproepen in Charleroi in 2008 adequaat te kunnen beantwoorden, kon, althans wat de centrale interventiedienst betreft, al helemaal geen sprake meer zijn van het uitvoeren van preventieve patrouilles op het terrein. Hoe door de korpsleiding op deze toestand werd gereageerd, wordt onder de hoofding interne werking verder besproken.

Om dit euvel van laattijdige interventies in de toekomst te verhelpen, werd onder leiding van de FOD Binnenlandse Zaken een **werkgroep** opgericht die onder andere zal nagaan of het opportuun is om al dan niet wettelijke **interventietermijnen** op te leggen. Daar werd beslist om vooreerst de terminologie van de gehanteerde begrippen, zoals aanrijtijd, goed uit te klaren en eenvormig te maken. Bovendien gaf de minister van Binnenlandse zaken aan de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie (AIG) opdracht om een *status quaestionis* te maken van het bestaande interventiebeleid en daarbij na te gaan of herschikkingen hiervan een impact kunnen hebben op de interventietermijnen. Alleszins zou een verdere operationalisering van de CIC's en de daaraan gekoppelde opleidingen en werkingsprocedures in de toekomst de prestaties verder moeten doen verbeteren en het (nu al lage) aantal klachten doen dalen.

Met betrekking tot de **deskundigheid en de motivatie** van de medewerkers die **gevallen van zelfmoord of poging tot zelfmoord** moeten afhandelen, bleek in twee zones dat zij soms ondoordacht handelden. Hoewel twijfel geen optie was, leek meer nauwkeurigheid (zorgvuldig onderzoek van de plaats en het lichaam, bevraging van personen, etc.) toch ten eerste aangewezen wanneer derden (hulpdiensten en/of naasten), voor de komst van de politie, wezenlijke veranderingen hadden aangebracht aan de 'plaats delict' (lichaam, positie, plaats, etc.). In verschillende, door ons bezochte, zones wordt er nog te zelden een gerechtelijke uitsluitingsperimeter ingesteld. Er wordt niet systematisch een fotodossier aangelegd, terwijl dit een meerwaarde biedt. Er wordt evenmin systematisch een beroep gedaan op het laboratorium voor technische en wetenschappelijke politie (TWP) van de gerechtelijke politie, noch op de wetsdokter. Of zij al dan niet ter plaatse komen, hangt over het algemeen af van de beslissing van de magistraat met dienst³¹. Soms lijkt de interventietermijn van het laboratorium te lang. Bovendien schijnen de leden van één laboratorium in het bijzonder³² de lichamen niet altijd met evenveel tact te hebben behandeld³³. In het arrondissement Luik gaat de wetsdokter in geval van een zelfmoord systematisch ter plaatse. Indien de zelfmoord werd gepleegd met een vuurwapen, wordt er ook een beroep gedaan op een ballistisch expert. Er wordt niet stelselmatig een officier van (gerechtelijke) politie naar de plaats van een zelfmoord gestuurd, terwijl dit nochtans een wettelijke verplichting is³⁴. Wat de inbeslagnames *sensu lato* betreft, is er niet echt een algemeen gangbare praktijk. In dat verband verwijzen wij nogmaals naar de **Interventiegids terrein (IGT)** en naar de vaststelling dat die gids onvolledig en niet *up-to-date* is, meer bepaald de rubriek slachtofferbejegening. Er wordt onvoldoende de nadruk gelegd op de verplichte aanwezigheid van een officier van gerechtelijke politie (OGP) in geval van een zelfmoord, op de noodzaak om het touw door te snijden indien de dood niet vaststaat en in de items gewijd aan de afstapping wordt er te weinig aandacht besteed aan het slachtoffer.

Tevens op het vlak van de deskundigheid van de medewerkers, blijkt de **pedagogische en didactische cd-dvd CRIMIS** niet het verhoopte succes te zijn geworden. Volgens sommige opleiders hield deze cd-dvd geen rekening met de aspecten die verband houden met interventietechnieken en -tactieken en was dat ook de reden waarom ze dit instrument niet gebruikten. De Directie van de opleiding heeft hierop in 2005 gereageerd en heeft getracht het gebruik van CRIMIS aan te moedigen. Vandaag de dag, hoewel sommigen staande houden dat deze cd-dvd wel degelijk gebruikt wordt binnen de basisopleidingen, dient te worden vastgesteld dat de bestaande erkendingsdossiers deze bewering enigszins ontkrachten. Dit gezegd zijnde, lijken de meeste politiescholen een middenweg te hebben gevonden: de cd-dvd wordt getoond binnen een pedagogische omkadering, zodat er onmiddellijk kan worden ingegaan op de geuite bezwaren. Idealiter zou deze gang van zaken moeten worden gekaderd in een formele nota uitgaande van de Directie van de opleiding.

De **samenwerking met de hulpdiensten** is goed tot zeer goed. Over het algemeen zijn zij als eerste ter plaatse. Wanneer dit niet het geval is, zoals in Gent of Luik soms voorkomt, kunnen de lokale politieambtenaren de eerste zorgen verstrekken. Het antwoord op de vraag waarom de hulpdiensten wachten tot de politie er is alvorens ze, om welke reden ook, een privéwoning betreden, is terug te vinden in de wetgeving³⁵, die stelt dat de intervenanten, niettegenstaande ze de plicht hebben om hulp te bieden, dit moeten kunnen doen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Dit is een beschermingsmechanisme (fysieke integriteit/mensenleven) inherent aan bepaalde feitelijke omstandigheden.

6BInterventie – noodhulp

Bij het **schietincident te Lot** bleken de politie-inspecteurs tijdens de controle van het verdachte voertuig op een zeer professionele en voorzichtige wijze te hebben gehandeld. Ook de inspecteurs die na de schietpartij ter plaatse kwamen, hebben getuigd van een opmerkelijk inschattingsvermogen en zin voor initiatief. Zo werd reeds 13 minuten na de feiten bijstand gevraagd van het stressteam, dat een belangrijke rol heeft gespeeld bij de begeleiding van alle betrokken personen, politie en burgers. Verder namen de inspecteurs het initiatief om de gevoelige communicatie met het CIC via de telefoon in plaats van over de radio te voeren. De prestaties van de pas afgestudeerde inspecteurs tonen aan dat zij op de hoogte waren van de maatregelen die moesten worden getroffen en die taken zeer goed hebben uitgevoerd. Zij hebben evenwel een lacune ervaren op het vlak van kennis inzake medische bijstand bij schotwonden. Uit het getuigenis van de burgerslachtoffers en hun uitlatingen in de pers blijkt dat zij vanwege de politie ook medische bijstand verwachtten, tijdens de aanrijtijd van de hulpdiensten.

De hoge graad van professionaliteit in het optreden van de inspecteurs werd tevens benadrukt door een aantal officieren die instonden voor de verdere sturing en coördinatie van de acties. De geleverde prestaties zijn opmerkelijk, rekening houdend met het gegeven dat twee van de zes inspecteurs slechts drie maanden afgestudeerd waren en drie andere minder dan twee jaar in dienst waren.

Uit het onderzoek naar het **politieoptreden naar aanleiding van een incident op de site van een Sevesobedrijf in de gemeente Frasnes-Lez-Anvaing** bleek dat de ondervraagde personen niet wisten of er een urgentieplan opgesteld was noch wie de coördinatie van de politiediensten moest verzekeren. Daartegenover staat dat er vanuit het ambt van de DirCo van Doornik in het verleden wel initiatieven werden genomen, zoals het opstellen van een protocol voor politieoptredens in crisissituaties en het ter beschikking houden van een crisiscentrum.

De bijzondere beschermingsuitrusting voor de interventiediensten van de politie was wel voorhanden, maar het personeel miste de opleiding om ze te kunnen gebruiken.

Verder blijken er vanuit technisch oogpunt geen beschermingsmaskers te bestaan die voor alle situaties dienstig zijn. De federale steun vanuit de Directie van de algemene reserve (DAR), die twee uur na de aanvraag ter plaatse is gekomen, heeft deze termijn nodig gehad omdat ze met name moest verifiëren welke beschermingsmaskers nodig waren.

Uit het onderzoek is ook gebleken dat het politieoptreden hoofdzakelijk was gebaseerd op initiatieven van individuen en minder op basis van duidelijke procedures en plannen. Er bleek eveneens dat de coördinatie door een politieofficier kon worden verzekerd omdat die het bedrijf in het verleden had bezocht, hetgeen niet het geval was voor de andere leidinggevend en leden van het korps die hierin moesten optreden. Ook het personeel van de directie van de zone bleek het terrein van het Sevesobedrijf niet te kennen.

7.3. SLEUTELPRESTATIES EN RESULTATEN SAMENLEVING

Het **3de district van de politiezone Brussel-Elsene** stelt doorgaans 7/7, tussen 7 en 22 uur, divisie-ploegen ter beschikking van de zonale dispatching. In de praktijk zijn dit 3 ploegen. Deze interveniëren zo veel mogelijk op het grondgebied Elsene. Na 22 uur nemen de gecentraliseerde nachtploegen op niveau van de divisie de dienst over. Sommige officieren spraken daarbij niet enkel over een verlies aan terreinkennis (*supra*, medewerkers) maar eveneens over het niet bezetten van het terrein daarbij. Een nachtpatrouille uit een bepaald district zou er bijvoorbeeld om 2 uur mee ophouden. Daarnaast levert de lokale recherche 24/24, 7/7, 3 anti-agressieploegen ('BAA'-ploegen) die, elk in een district, risico-opdrachten vervullen. Resten er nog 1 of 2 secties 'operationele steun (OS)' die zich, in burger en in anonieme voertuigen, over het gehele grondgebied van de politiezone richten op de aanpak van recente fenomenen. Per trimester leveren de districten nog medewerking aan verkeersacties, zoals gepland in het zonaal veiligheidsplan (ZVP). Tijdens het schooljaar worden op werkdagen 'vaste posten' geleverd ten behoeve van de mobiliteitscontracten. In het algemeen wordt personeel geleverd om gedurende anderhalf uur 's ochttens en 2 à 3 uur 's middags het verkeer op de kruispunten te regelen.

Waar de **interventietermijnen** niet konden worden vastgesteld, beschikken we wel over het aantal geleverde interventies in het onderzochte district. Bij de verdeling per divisie blijkt zowel het aantal interventies per jaar en per dag het hoogste in de 1ste divisie. Anderzijds blijkt de geleverde bijstand over de voorbije 2 jaar (2007-2008) vanwege de lokale recherche het hoogst in de 3de divisie, gevolgd door de 1ste divisie en op ruimere afstand de 2de en 4de divisie. Dezelfde verdeling tussen de divisies wordt voor 2007-2008 (tot november) aangehouden betreffende een selectie van geregistreerde criminaliteit, bestaande uit gauwdiefstallen, diefstallen van en in voertuigen, inbraken, diefstallen met geweld, vandalisme en slagen en verwondingen. Tendensen vallen hier op basis van deze onvolledige cijfers

6BInterventie – noodhulp

moeilijk op te tekenen, behalve voor de voertuigdiefstallen en de diefstallen met geweld die op het niveau van het 3de district ook al tegen eind november 2008 in vergelijking met 2007 een stijging kenden. In het gedeelte 'interne werking' wordt op de prestaties van deze onderscheiden divisies binnen het 3de district teruggekomen, in het licht van andere gegevens per divisie, zoals personeelscapaciteit en absentisme.

Met betrekking tot de **wijze waarop politiediensten gevallen van zelfmoord of poging tot zelfmoord afhandelen**, kan het volgende worden opgemerkt. In België worden over het algemeen jaarlijks zowat 2 000 zelfmoorden geregistreerd. In 2006 werden er 1 938 zelfmoorden opgetekend en 3 347 pogingen tot zelfmoord. Om een evenwichtig beeld te krijgen van hoe de politie oproepen omtrent zelfmoorden en pogingen afhandelt, werd een staal van diensten samengesteld bestaande uit lokale diensten en één federale dienst die opdrachten van basispolitiezorg vervullen, op basis van criteria gebonden aan de geografie (vertegenwoordiging van de drie gewesten), de omvang van de zone (klein, middelgroot en groot) en de structuur (eengemeentezone/meergemeentezone). Gezien het belangrijke aantal zelfmoorden dat werd gepleegd op de treinsporen, werd daarbij ook de aanpak van de spoorwegpolitie (SPC) onderzocht. Het onderzoek is gestoeld op de analyse van de ontvangen of vergaarde informatie, het wettelijk kader en de gesprekken gevoerd met interne en externe sleutelfiguren. De volgende aspecten zijn bestudeerd: de afstapping ter plaatse, soortgelijke feiten, de samenwerking tussen hulp- en politiediensten en de redenen waarom de hulpdiensten al dan niet een privéwoning betreden voordat de politie ter plaatse is.

De interventietermijnen schommelen tussen 8 en 20 minuten en lopen, in het geval van de SPC-ploegen, vooral 's nachts, soms op tot 1 uur. Dit kan mede verklaard worden doordat er slechts één ploeg beschikbaar is voor verschillende arrondissementen. *In se* heeft deze termijn nooit echt problemen opgeleverd omdat, volgens het operationeel concept³⁶ (DB CAD - CIC), een ploeg van de lokale politie met die opdracht belast is. Over het algemeen is de politie-interventie conform de algemene principes van de afstapping ter plaatse (atypische toegangsweg nemen, sporen niet bezoedelen, etc.) en in de regel wordt het slachtoffer automatisch als prioritair beschouwd. Wanneer de zelfmoord zich heeft voorgedaan op het spoorwegnet, is de procedure specifiek omdat er ook niet-politionele diensten bij betrokken zijn (Securail, Infrabel, etc.), die een of meer perimeters aanleggen, de sporen vrijwaren³⁷, de veiligheid van de politieambtenaren verzekeren, etc. Toch mengen ze zich niet in de gerechtelijke daden die moeten worden gesteld. De samenwerking heeft tot doel het treinverkeer te handhaven of snel weer op gang te brengen, mits het akkoord van een magistraat. Op politieel vlak dient een aantal handelingen te worden gesteld zoals het in beslag nemen van de zwarte doos van de trein, het uitschrijven van de gegevens vervat in die doos, het verhoor van de treinbestuurder en de treinbegeleider, evenals het onderzoek van de afstand tussen de plaats waar het slachtoffer door de trein is geraakt en de plaats waar de lichaamsdelen zijn teruggevonden. Uiteraard worden ook de plaats van impact en de trein aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen.

8. INTERNE KLACHTENAFHANDELING

Het Comité P heeft verscheidene marginale controles verricht in 2008, onder meer van de dienst intern toezicht (DIT) van de politiezone Mons-Quévy, van de politiezone Antwerpen en van de federale politie. Vooreerst werd er gepeild naar de resultaten die deze diensten hebben behaald. Werde er naar de klager geluisterd en welk gevolg werd aan zijn klacht voorbehouden? Deze zaken zijn belangrijker dan nagaan of de controlemechanismen die de DIT in staat moeten stellen zijn doelstellingen te behalen, werden geïmplementeerd. Wat de hiernavolgende opmerkingen inzake de politiezone Antwerpen betreft, moet wel worden genoteerd dat de korpschef een nieuwe verantwoordelijke voor zijn dienst intern toezicht heeft aangesteld, met als opdracht oplossingen te vinden voor de hierna vermelde onvolkomenheden. Bovendien moet worden onderstreept dat de aangehaalde probleempunten zich ongetwijfeld voordoen in de meeste politiezones.

8.1. RESULTATEN SAMENLEVING, BURGERS EN OVERHEDEN

Diensten intern toezicht mogen bij de klachtenafhandeling **niet enkel oog hebben voor de individuele disfuncties** die aanleiding geven tot de klachten. Ook organisatorische disfuncties die ten grondslag (kunnen) liggen aan klachten, dienen te worden geïdentificeerd en aanbevelingen om ze te verhelpen, moeten worden gedaan. In de **politiezone Antwerpen**, waar klachten zowel kunnen worden onderzocht onder regie van ofwel de DIT ofwel de dienst klantenmanagement, bleken tot eind 2008 de maatregelen die eerstgenoemde dienst naar aanleiding van de klachtenonderzoeken nam, zich exclusief op het individuele niveau te situeren. Eveneens werd er vastgesteld dat de DIT te Antwerpen vaak snel en zonder overleg met de tuchtmagistraat overgaat tot het opstellen van een proces-verbaal naar aanleiding van een klacht. Wanneer de klacht dan werd geseponneerd, werd deze parketbeslissing vaak aangevoerd om het dossier ook intern het korps te klasseren, waardoor de klacht finaal geen gevolg kreeg.

In de **politiezone Mons-Quévy** hebben we opgemerkt dat de opdrachten en de positionering van de dienst binnen het korps nog altijd niet beschreven zijn in een interne richtlijn. De benaming "Audit" van de dienst stemt amper overeen met zijn reële werking omdat de dienst de tijd noch de middelen heeft om audits te verrichten. Zijn kerntaken zijn de behandeling van klachten en aangiften – zowel gerechtelijk als niet-gerechtelijk – gericht tegen leden van het politiekorps, het openen en afronden van de tuchtprocedures lastens deze leden en sporadische controles van de personeelsleden.

Bij de **federale politie** bleef tot eind 2008 de DIT in de uitvoering exclusief een HRM-onderdeel hoofdzakelijk georiënteerd op tucht. Een proactieve werking is nog niet aan de orde en de klachten die rechtstreeks van de burger worden ontvangen, beperken zich blijkbaar tot een verwaarloosbaar klein aantal. De DIT heeft ook onvoldoende zicht op de klachten die, verspreid over het land, op de verschillende diensten (centraal en gedeconcentreerd) aldaar rechtstreeks worden ontvangen en behandeld. Een en ander heeft te maken met de autonome afhandeling ervan door die diensten. Ook wordt naar de gerechtelijke overheden, de AIG of het Comité P gekeken, als men denkt aan het onderzoeken van de klachten.

De **klachtenafhandeling** op zich **blijft eerder beperkt** tot het **onderzoeken van de individuele 'schuldvraag' en een afhandeling via de tuchtprocedure**, waarbij andere aspecten die niet zozeer in aanmerking komen voor tucht of structurele disfuncties minder aandacht krijgen.

8.2. RESULTATEN MEDEWERKERS

In de **politiezone Mons-Quévy** heeft de DIT een aantal disfuncties binnen het korps vastgesteld, waarover de korpschef werd ingelicht. De leden van de dienst zouden willen dat de korpschef meer rekening houdt met hun suggesties in het belang van de organisatie. Volgens hen zouden alle diensthoofden – die zich bij aanvang terughoudend opstelden tegenover veranderingen – nu hun mening delen en zou er een zekere positieve evolutie merkbaar zijn, maar op het terrein is hier nog niets concreets van te merken.

Wat de **federale politie** betreft, met de vernieuwde taakstelling van de toenmalige Directie van de mobiliteit en het loopbaanbeheer (DPMD) in 2003 tot 'dienst intern toezicht', kon worden verwacht dat de activiteiten zich breder zouden uitstrekken dan het administratief ondersteunen van de tuchtonderzoeken ten voordele van de tuchtrechtelijke overheden. Niets is minder waar. Sinds 2003 laten de nodige

7BInterne klachtenafhandeling

materiële en personele middelen, de noodzakelijke opleidingen of het uitwerken van nieuwe procedures en richtlijnen, aangepast aan de nieuwe taakstelling, op zich wachten.

8.3. SLEUTELPRESTATIES

In het standaardrapport waarmee resultaten van een onderzoek door de DIT van de **politiezone Antwerpen** aan de korpschef worden gerapporteerd, het zogenaamde 'onderzoeksverslag', is voor de rubriek disfuncties enkel voorzien in individuele disfuncties, waardoor eventuele organisatorische of structurele disfuncties aan de aandacht ontsnappen. Dit blijkt eveneens uit het jaarverslag. De aanbevelingen in het jaarverslag omvatten één bladzijde, zijn heel algemeen van aard en gericht op het individuele initiatief van de medewerker en zijn hiërarchische overste(n). Het gaat eerder om vanzelfsprekendheden of om de herhaling van bestaande richtlijnen, waardoor ze hun relevantie voor een jaarverslag intern toezicht verliezen. Concrete aan structuur en/of organisatie gerelateerde verbetervoorstellen worden niet gegeven.

Het werkingsverslag van de dienst klantenmanagement besteedt – naast de onontbeerlijke kwantitatieve informatie – wel de nodige aandacht aan verbetervoorstellen. Deze worden in het verslag echter niet altijd even concreet weergegeven, noch kon worden vastgesteld of ze al dan niet werden geïmplementeerd. Doorheen dit laatste verslag blijkt wel een bezorgdheid tot verbetering van de dienstverlening, door het zoeken naar (organisatorische) oplossingen. We kunnen hoe dan ook niet om de vaststelling heen dat klachten die de grootste impact hebben op de individuele medewerker, omdat ze leiden tot tuchtrechtelijke en/of strafrechtelijke maatregelen, niet of onvoldoende worden aangewend om organisatorische lessen te trekken.

Met uitzondering van enkele controles op het terrein, naar aanleiding van grote ordediensten, zijn de activiteiten van de DIT van de **politiezone Mons-Quévy** bijna uitsluitend reactief. Tuchtzaken slorpen een groot deel van zijn tijd op. Indien men van plan is de tuchtprocedures enkel en alleen aan de DIT te blijven toevertrouwen, dient het personeelsbestand van die dienst te worden herzien, zodat men er zich ook kan toeleggen op de andere taken die van een DIT mogen worden verwacht: ondersteuning van de leiding, audit, thematische studies op basis van individuele gevallen, etc. Van de ondersteuning van de korpsleiding is nauwelijks iets merkbaar, ook al formuleert de dienst intern toezicht in zijn verslagen aan de korpschef bepaalde aanbevelingen.

Volgens de gegevens die deze dienst ons voor 2007 heeft meegedeeld, werden er 218 individuele dossiers behandeld; zijn er 24 tuchtprocedures afgerond (14 waarschuwingen, 8 keer een blaam en 2 maal een inhouding van wedde); werden er 3 voorlopige schorsingen uitgesproken. Met de software die de DIT gebruikt, is het niet mogelijk om snel een globaal overzicht te hebben van zijn activiteiten. Zo kon er bijvoorbeeld niet snel achterhaald worden hoeveel van de 605 in 2007 geregistreerde brieven zijn uitgemond in een klachtendossier. De dossiers kunnen evenmin per thema of per functionaliteit worden geklasseerd. Er zijn wel plannen om het informaticasysteem aan te passen.

Bij de **federale politie** zorgde de afwezigheid van richtlijnen voor interne meningsverschillen over de invulling van de opdrachten verbonden aan de tucht, de functie intern toezicht en het al of niet voeren of opstarten van gerechtelijke onderzoeken. Taken die een volwaardige dienst intern toezicht op zich zou kunnen nemen. Sommige personeelsleden van de dienst waren van mening dat ze een steunfunctie hadden naar de lokale politie. Anderen meenden dat ze een functie hadden die eerder exclusief intern de federale politie moest blijven. Eind 2008 kwam de federale politie ook zelf tot de vaststelling dat ze in deze functionaliteit nog een gemeenschappelijke visie diende te ontwikkelen.

9. INFORMATIEHUISHOUDING

Informatiehuishouding is een intern proces dat dient bij te dragen tot het leveren van operationele prestaties en resultaten en kan in die zin als een scharnierpunt worden beschouwd voor de geïntegreerde werking. Daarom volgt het Comité P de nieuwe initiatieven, actieplannen e.a. betreffende de infohuishouding verder op, alsook neemt het bepaalde thema's of probleemgebieden hieromtrent extra onder de loep.

9.1. SLEUTELPRESTATIES ANG

Tabel 1: Aantal geregistreerde entiteiten in de ANG

ANG	Eind 2006	Eind 2007	Eind 2008
Feiten	11.165.819	12.475.889	13.755.436
Personen	1.644.435	1.745.208	1.744.975
Voertuigen	1.824.630	2.077.099	2.312.184
Plaatsen	15.877	22.124	25.678
Onderzoeken	31.684	49.533	78.244
Organisaties	11.547	18.886	24.027
Nummers	72.923	108.507	140.320
Voorwerpen	15.390.444	17.464.197	19.526.741

De belangrijkste vaststelling is een stagnatie van het aantal opgenomen personen in de databank ANG. Dit komt vooral omdat men een duidelijke inspanning geleverd heeft om een reeks persoonsgegevens te verwijderen die niet langer geregistreerd dienden te worden (ventilatie *one-shot*). In deze beweging werden 212 550 personen geschrapt. In de toekomst zal een verdere kwaliteitsverbetering mogelijk moeten zijn bij het realiseren van de toepassing 'fusie personen'. Hierdoor zouden de dubbele entiteiten kunnen worden samengevoegd.

Kwaliteit van de gegevens

We herhalen dat de federale politie een andere invulling geeft aan het begrip 'kwaliteit', met name het streven naar het optimale verloop van de informatiestroom en/of de voeding van de databanken. Kwaliteit in de gegevensstroom betekent voor haar dan ook vooral de kwantiteit van voeding naar volledigheid, zonder specifiek over de 'waarde' van de inhoud te oordelen. De waarde van de inhoud, onder meer of de gegevens wel met de werkelijke feiten op het terrein overeenstemmen, of ze (juridisch) correct werden ingevoerd, is een problematiek die pas in tweede instantie aan bod zou komen. Tot nu toe werd daar nog geen aanvang mee genomen. Dit baart ons zorgen, temeer daar deze conclusies reeds opgenomen werden in het jaarverslag 2006.

8BInformatiehuishouding

De boordtabel die werd opgesteld voor de lokale korpschef om de kwaliteit van wat hij doorstuurt naar de ANG te controleren, geeft op nationaal vlak volgende resultaten (Bron = CGO).

Tabel 2: Evolutie van de gegevens in de ANG

2008					
	Jan - Maa	Apr - Jun	Jul - Sep	Okt - Dec	TOTAAL
Volledigheid ANG	98,65 %	98,31 %	97,11 %	94,92 %	97,24 %
Snelheid aanlevering ANG	29,65	30,66	27,97	25,10	28,34

Legende:

Volledigheid: het percentage aanvankelijke PV's in ISLP dat in de ANG zit.

Snelheid: het aantal dagen dat de PV's die in de ANG zitten nodig gehad hebben om er te raken.

Hier stellen we vast dat de volledigheid rond hoge percentages blijft hangen. De snelheid gaat er nog steeds (langzaam) op vooruit.

De federale politie (CGO) is ook zelf controles gaan uitvoeren op de gegevens in de ANG. De inspanningen van 2007 werden voortgezet op het vlak van identiteitskaarten, paspoorten, intrafamiliaal geweld, seiningen van ontsnapte gevangenen, minderjarigen onder 14 jaar en personen met een verkeerde (te oude) geboortedatum. Een nieuwe inspanning werd in 2008 wel verricht rond de codering van de AFIS-identificatie in de ANG (databank met vingerafdrukken), de kwaliteitscontrole van de gegevens die in de EUROPOL-databank werden opgenomen en de diefstallen gewapenderhand. Helaas beperkt dit zich nog steeds tot de techniciteit van de velden of van het elektronisch doorsturen van de informatie.

We verwijzen verder ook naar de beschrijvingen, conclusies en aanbevelingen van het jaarverslag 2007, waar we melding maakten van de problematische gerechtelijke identificatie van personen in de ANG. Het betrof hier een onderzoek van het Controleorgaan op de politionele informatieverwerking dat focuste op de 'driedelige identificatie' (foto, vingerafdrukken en individuele beschrijving). We stellen vast dat hier een inspanning werd geleverd om dit te verbeteren. Er werd een overleg georganiseerd met het College van procureurs-generaal en één van de beslissingen die hieruit voortkwam, is dat ISLP en FEEDIS dienen te worden aangepast. Op het eerste blad van een PV zal dan worden aangegeven of deze driedelige identificatie werd uitgevoerd. In FEEDIS werd dit reeds uitgevoerd, ISLP moet volgen in de loop van 2009. Voor de verwijdering van gegevens werden al stappen gezet (ventilatie *one-shot*), maar er is nog steeds geen concrete uitvoering gestart rond de automatisering van het proces (zoals reeds gemeld sinds 2004). We kunnen alleen maar betreuren dat er nog steeds geen duidelijke reglementaire basis bestaat inzake deze regels.

Verbeterinitiatieven

Als grootste evolutie stellen we hier vast dat men **op gerechtelijk vlak** eindelijk de terreintesten kan aanvangen van de module 'beheer onderzoek', wat moet toelaten om, naast een betere praktisch-operationele opvolging van de onderzoeksgegevens, ook een belangrijke insteek te geven aan het rechenamanagement ten voordele van de geïntegreerde politie. Op het vlak van de bestuurlijke politie werden de principebeslissingen genomen betreffende de verdere ontwikkeling van o.a. het concept op lange termijn en dit zal vanaf 2009 uitvoering krijgen. Op het vlak van verkeer is het opmerkelijk vast te stellen dat ervoor gekozen is om de ontwikkelingen binnen FEEDIS te verlaten en volledig over te stappen naar het ISLP-platform. Intussen werd ook een eerste gegevensverwerkingscentrum voor de verwerking van de vaststellingen met onbemande camera's in Vlaanderen in plaats gesteld.

Een specifieke inspanning wordt gedaan om het **nieuwe centrale wapenregister** uit te werken. De realisatie is gepland voor 2009. Positief is de evolutie dat steeds meer informatie beschikbaar is binnen de 'Portal-omgeving', waardoor het geïntegreerd zoeken doorheen de verschillende databanken er enkel op vooruitgaat. Zoals hierboven reeds aangehaald, moeten we nogmaals vaststellen dat er heel wat capaciteit en geld verloren blijft gaan, omdat bepaalde nieuwe modules tweemaal moeten worden ontwikkeld. Eenmaal om met ISLP te kunnen werken en eenmaal om met FEEDIS te kunnen werken.

9.2. RESULTATEN MEDEWERKERS

Vorming

De vragen blijven hier in grote lijnen dezelfde als vorig jaar: (1) hoe komt het dat men in de basisopleiding nog steeds lesgeeft over **ISLP**, daar waar **FEEDIS** de standaardtoepassing is binnen de federale politie? Het basisprobleem blijft hier het achterwege blijven van eenzelfde systeem om processen-verbaal op te stellen voor de lokale en de federale politie. Daarbij gaat nog steeds een belangrijke vormingscapaciteit verloren bij de omscholing in de ene of de andere richting bij mobiliteit tussen lokale en federale politie; (2) *quid* met de opvolging en ondersteuning van de verschillende **lesgevers inzake informatiebeheer**? Deze is nog steeds onbestaande (cf. aanbevelingen jaarverslag 2006) en elkeen doceert zijn eigen cursus.

Integere medewerkers

We blijven vaststellen dat het **gebruik van politionele gegevens door sommige politiemensen problematisch** blijft. Op het terrein stellen we vast dat verschillende korpschefs rond deze problematiek al maatregelen hebben genomen en preventieve controles uitvoeren, maar helaas is dit nog niet in alle korpsen het geval. Ook CGO voert nu maandelijks dergelijke (preventieve) controles uit op basis van steekproeven. We blijven deze problematiek ook verder opvolgen en pleiten daarom voor het streng optreden (op straf- en/of tuchtrechtelijk vlak) tegen leden van de politie die opvragingen doen zonder naleving van het finaliteitsbeginsel en dus buiten het kader van hun opdrachten van gerechtelijke en bestuurlijke politie of administratieve taken.

9.3. MIDDELEN

Budgetten

Inzake middelen (budgetten) bestonden in grote lijnen dezelfde problemen als aangehaald in vorig jaarverslag. Voor de analyse en ontwikkeling van informaticaprojecten zou echter toch moeten kunnen worden gerekend op een zekere stabiliteit in de meerjarenplanning. Wat de budgetplanningen betreft, kunnen we vaststellen dat het budget voor de operationele informatie (POI) werd hernomen in 2008 en dit zonder de in het vorige jaarverslag aangekondigde problemen. Wat het virtuele loket (*Police on web*) betreft, werd een budget voorzien in 2008 dat in 2009 niet zal worden hernomen. Bovendien werd een beroep gedaan op de Europese Commissie, waardoor 3 projecten tot een goed einde zouden moeten worden gebracht, met name: (1) Visa Information System: moet toelaten om de Europese visastickers aan de grens te controleren; (2) TARAP: het elektronisch doorsturen van de rapporten die opgesteld worden bij de interceptie op het Belgische grondgebied en waarbij DVZ een beslissing dient te nemen; (3) BVS: project om elektronische gegevens van gestolen identiteitsdocumenten uit te wisselen tussen de politie, de FOD Buitenlandse Zaken en het Rijksregister. Bovenop deze budgetten, laat het boetefonds toe om, sinds 2007, de ANG 'verkeer' verder te ontwikkelen, waar de hoofddoelstellingen het ontwikkelen van een platform 'vaststellingen' en de module 'statistieken' zijn.

Hiernaast levert ook DGJ een grote inspanning om bepaalde gerechtelijke projecten te financieren, zoals: ARTIST (databank inzake gestolen kunstvoorwerpen), LIS (toepassing ter ondersteuning van de technische en wetenschappelijke politie), AVALON (databank inzake het beheer van informanten), PHOBS (beheer van gegevens uit een telefonieonderzoek) en PROFID (toepassing ter ondersteuning van een straf-onderzoek o.m. om bankafschriften te analyseren). Ook naar de infrastructuur (netwerk) toe zouden de nodige garanties moeten worden ingebouwd om de middelen voor de verdere uitbouw van een performant netwerk (HILDE) op peil te houden. Hier heeft het project HILDE 4bis ervoor gezorgd dat de bandbreedte van het netwerk verhoogd werd tot op het niveau arrondissement en dit binnen de voorziene budgetten.

Veiligheid

Op het vlak van de veiligheid stellen we, zoals in het vorige jaarverslag, nog steeds vragen bij het idee om iedereen een extern e-mailadres en toegang tot internet te geven en dit van op hetzelfde fysieke netwerk waarop zich ook de operationele informatie bevindt. Een moderne organisatie heeft deze tools natuurlijk nodig, maar bij het uitwerken van oplossingen dient de veiligheid van het netwerk, en van de databanken in het bijzonder, absoluut te worden gegarandeerd.

We stellen ook vast dat men in sommige gevallen een (wettelijke) toegang voorziet tot de ANG voor externe diensten (directie private veiligheid, Child Focus, DVZ, etc.). Vaak krijgen zij maar toegang tot een

88Informatiehuishouding

beperkt aantal gegevens. Helaas kan er om technische redenen niet altijd een onderscheid worden gemaakt tussen wat deze diensten mogen en kunnen zien. We pleiten dan ook voor een strikte, actieve controle op de consultatie en het gebruik van de gegevens door deze diensten en het snel zoeken naar een passende technische afscherming.

Een belangrijke realisatie is tot slot de '*single sign-on*'. Deze maakt het mogelijk om met één enkele identificatienaam en één paswoord toegang te krijgen tot alle toepassingen. Daar dit gekoppeld is aan een registratie van het werkstation, geeft dit waardevolle informatie over de verschillende activiteiten van de gebruiker. Hierdoor kan misbruik sneller worden opgespoord of preventief worden gecontroleerd.

10. GEÏNTEGREERDE WERKING EN STEUN

In dit onderdeel wordt dieper ingegaan op de werking van de CIC's, de inzet van politiehonden, de opvolging van de werking van de AIK's en de samenwerking tussen de gemotoriseerde brigades van de Douane en Accijnzen en de federale politie, naar aanleiding van een douanecontrole waarbij 20 illegalen werden ontdekt.

10.1. WERKING VAN DE CIC'S EN ASTRID

In de vorige jaarverslagen werd de oprichting en de evolutie van de communicatie- en informatiecentra (CIC) als belangrijke steunpilaar voor de geïntegreerde werking beschreven en toegelicht. Voor de dagdagelijkse werking hebben die CIC's nood aan een goed werkend communicatienetwerk. Het communicatienetwerk, ASTRID (*All-round Semi-cellular Trunking Radiocommunication Integrated Dispatchings*) genaamd, maakte ook sinds jaren het voorwerp van opvolging uit door het Comité P. Ook in 2008 maakten zowel de CIC's als ASTRID het voorwerp uit van navolgend terreinonderzoek.

10.1.1. Operationalisering van de CIC's

Algemeen

In 2008 ontvingen de CIC's een stijgend aantal oproepen ten opzichte van de vorige jaren, met niet minder dan 2,8 miljoen oproepen tegenover 2,5 miljoen in 2007 en 2 miljoen in 2006.

Alle CIC's zijn volledig geoperationaliseerd, met uitzondering van het CIC Henegouwen, waar enkel nog de 101-centrale van de politiezone Charleroi (de telefoonzone 071) moet worden overgenomen. Deze overname is pas gepland tegen eind 2009, tijdstip waarop normaliter voldoende neutrale calltakers aanwezig moeten zijn. In afwachting van deze overname dienden enkele oplossingen te worden gevonden, om te blijven werken met de twee verouderde telefooncentrales van de politiezone Charleroi enerzijds en van Belgacom anderzijds waarmee momenteel nog steeds de 101-oproepen van de zone 071 worden afgehandeld.

Enkele CIC's (vooral Brussel en Henegouwen) kampen met een blijvend **personeelstekort** en dit dreigt dramatisch te worden in die zin dat ze beweren hierdoor de minimale dienstverlening en bijgevolg ook de veiligheid van de burger niet langer te zullen kunnen garanderen. De investeringspolitiek op het vlak van personeelsaanwerving die de federale politie momenteel voert, zal zeker het probleem niet oplossen, integendeel. De uitstroom bij de CIC's is bijgevolg momenteel groter dan de instroom. Het CIC Brussel bijvoorbeeld realiseerde de overname van de 101-centrale Brussel met een minimale bezetting van ongeveer 80 personeelsleden. Momenteel zijn er nog slechts 70 personeelsleden werkzaam op dit CIC. Het CIC Brussel beschouwt zich dan ook, evenals het CIC Henegouwen, als een CIC in crisis en oplossingen op korte termijn lijken er niet echt te komen.

In 2008 werd door de regering gevraagd het project 112 versneld te operationaliseren, met de optie van nulmigratie (technologische omschakeling) voor de dienst 100. Alle 100-centrales dienen te worden omgeschakeld naar dezelfde technologie als de 101-centrales, zonder in eerste instantie iets te wijzigen aan de wijze waarop ze werken. Daarbij moeten 100- en 101-centrales zo veel mogelijk gegroepeerd worden in dezelfde zaal, met het gebruik van de CAD-technologie³⁸, doch wat de 100-centrales betreft, op basis van hun eigen processen.

In 2007 ging in Oost-Vlaanderen (Gent) het eerste geïntegreerde 112-centrum van start en Vlaams-Brabant staat als volgende op de lijst. Normaal gezien, moeten tussen 2009 en 2012 ook de andere provincies volgen.

De behoefte aan het multidisciplinair behandelen van niet-dringende hulpverlening is duidelijk aanwezig en er is sprake van een blauwe, rode, gele, ... lijn, maar de noden en gedifferentieerde aanpak werden nog steeds niet grondig onderzocht of door studies onderbouwd. Vooral de politiezones vragen om deze problematiek te betrekken bij de keuze van het ideale dispatchingmodel.

De politiestandaard die de communicatie over ASTRID voor de politiediensten in samenwerking met andere disciplines regelt, wijzigt jaarlijks. De operatie is zo ingrijpend dat slechts om de twee jaar een herprogrammatie van de apparatuur zal gebeuren, voorlopig op kosten van het federale niveau.

9BGeïntegreerde werking en steun

Er werd in 2008 gestart met de levering van 24 bijkomende werkstations voor de CAD. In 2009 zullen al deze werkstations geleverd zijn.

Inzake het dienstenplan, zoals vervat in de GPI 49³⁹, kon worden vastgesteld dat, in tegenstelling tot eerdere principes van een operationele leiding op lokaal vlak en een vooral ondersteunende rol voor de CIC's, nu stilaan de behoefte van de lokale chefs naar boven komt om de CIC's **toch een meer sturende en directieve rol** te geven in bepaalde situaties (bijvoorbeeld zolang er geen officier van gerechtelijke politie (OGP) of officier van bestuurlijke politie (OBP) op het terrein is, wat meer en meer het geval is). Dergelijke mentaliteitswijziging en omschakeling zouden uiteraard duidelijk moeten worden vastgelegd in nationale of provinciale afspraken en dit rekening houdend met artikel 7 van de wet op het politieambt (WPA).

In datzelfde kader is nu ook nog steeds niet duidelijk wie nu de leiding neemt over een 'niet-aangekondigde gebeurtenis in beweging' (bijvoorbeeld een achtervolging) en welke tactische procedés hierbij van toepassing zijn, voor zover die al bestaan.

Voor zover ze niet bestaan, is evenmin duidelijk wie nu het voortouw moet nemen in het uitschrijven van deze tactische procedés en hoe in dergelijke materie moet worden gecoördineerd.

Over de **internationale grensoverschrijdende samenwerking** kan het volgende worden gesteld: de CIC's aan de Nederlandse grens werken op een geïntegreerde manier samen met zowel de politiezones als de meldkamers. Technisch gezien, worden hierbij de Belgische en Nederlandse netten met elkaar gekoppeld ('*combining of groups*') via het CIC. Wat Frankrijk betreft, is men een gelijkaardig systeem aan het uitwerken, maar wat Duitsland betreft, is er enkel nog maar contact met de meldkamer van Aken. Voor een optimale grensoverschrijdende communicatie is evenwel echte *roaming* noodzakelijk. Hiervoor is de techniek nog niet in plaats gesteld, aangezien geen enkel land momenteel bereid is enige bestelling te plaatsen. In dit raam schreef de minister van Binnenlandse Zaken nogmaals een brief aan drie commissarissen van de Europese Commissie, om te vragen dat Europa hier een initiatief zou nemen onder de auspiciën van de '*Police Cooperation Working Group*' en de '*Chiefs of Police*'. Binnen deze laatste organisatie werd een expertgroep gecreëerd, teneinde een analyse te maken van de toekomst van de radionetten voor de politie met een geïntegreerd aspect *roaming* en breedband.

Hieronder gaan we meer specifiek in op de werking van een viertal CIC's, namelijk deze van Luik, Antwerpen, Henegouwen en Brussel.

10.1.2. CIC Luik

Het CIC Luik – met zijn 86 personeelsleden (76 effectieven), zijnde een derde neutrale calltakers, een derde federale politieambtenaren en een derde gedetacheerde lokale politieambtenaren – 'beheert' 32 potentiële politionele klanten, met inbegrip van de gedeconcentreerde post van de AIG. In theorie (want sommige hebben een eigen dispatching behouden) worden 16 van de 20 politiezones door het CIC gedispacht. De politiezones Luik, Seraing, Herstal en Flémalle hebben hun eigen dispatching bewaard, die 24 uur per dag bemand is.

De chefs van een aantal politiezones betreuren een aantal tekortkomingen in de werking van het CIC Luik, zoals: (1) de weigering van het CIC om informatie via de radio mee te delen; (2) het feit dat deze informatie per fax wordt verstuurd (vijf pagina's per bericht) ongeacht de aard (bv. vraag van een burger om een telefoonnummer – fax van 5 bladzijden; vraag van een burger om uurregeling van treinen, vliegtuigen – fax van 5 bladzijden; vraag om inlichtingen uitgaande van de dispatching van een zone – fax van 5 bladzijden, etc.); (3) het feit dat sommige berichten onvermijdelijk tweemaal moeten worden gecodeerd omdat de 'CAD2ISLP'-tool⁴⁰ nog altijd niet geïnstalleerd is; (4) de verplichting om de radio af te stellen op de frequentie van het arrondissement (waardoor men alle radio's van het arrondissement beluistert); (5) de informatie afkomstig van het CIC is eenrichtingsverkeer, d.w.z. het is niet mogelijk de info te wijzigen en, erger nog, de gegevens kunnen niet worden aangevuld (bv. melding van een ongeval zonder gewonden; indien de politie vaststelt dat er wel gewonden zijn, kan de informatie niet worden gewijzigd, maar moet er een nieuw document worden aangemaakt). Sinds kort maken de vertegenwoordigers van het CIC de boodschappen over via de frequentie eigen aan de politiezone (maar de informatie wordt nog altijd bevestigd per fax); (6) sommige meldingen zijn onvolledig waardoor de dispatching verplicht is de oproeper terug te bellen; (7) er wordt ook kritiek geleverd op de kwaliteit van de boodschappen aangenomen en doorgegeven door de calltakers: de informatie die zij vergaren, is te onvolledig waardoor degene die de informatie ontvangt, vaak de oproeper moet opbellen om meer inlichtingen te verkrijgen (bv. boodschap doorgegeven "poging diefstal voertuig op dat adres"; degene die

9BGeïntegreerde werking en steun

deze melding ontvangt, moet contact opnemen met de oproeper om te vragen of het voertuig nog rijdt en zo ja, de oproeper vragen om naar het commissariaat te komen in plaats van een ploeg ter plaatse te sturen).

De calltakers, bijna allemaal Calog's, zouden geen 'politiefeeling' hebben en zouden niet altijd de juiste vragen stellen aan de oproepers. De overmaking van onvolledige informatie zou voor het personeel dat de taak dient uit te voeren, een gevaar kunnen inhouden.

Er werd nog een ander voorbeeld van disfunctie aangehaald: onlangs heeft het CIC ermee ingestemd dat de meldingen van de 101-centrale hem over de radio via de frequentie van de zone worden meegedeeld. Op zekere dag belde een inwoner de 101 om te melden dat zijn wagen was gestolen. Hij deelde het merk, de nummerplaat en de richting waarin de dief was gevlucht mee. De dispatcher van het CIC riep de zone via de radio op om deze autodiefstal te melden ... de inlichtingen betreffende de wagen stuurde hij per fax op. De interventieploeg moest fel aandringen opdat het merk, de nummerplaat en de vluchtrichting hem over de radio zouden worden meegedeeld! Na bespreking binnen een ad-hoccommissie voorgezeten door de provinciegouverneur, werd in dit verband een consensus bereikt voor de politiezone Luik, namelijk de 101-oproepen lopen binnen op het CIC Luik, dat de oproep aanneemt en dan de beller doorverbindt met de dispatching van de politiezone Luik, die verder met de beller kan spreken. Toen we erop wezen dat deze werkwijze toch meer tijd in beslag neemt, werd ons verzekerd dat deze vrees, die ook door het CIC was aangekaart, snel werd weggenomen.

Integendeel, volgens de lokale verantwoordelijken kan de dispatching van de politie Luik op die manier beter reageren op de oproepen. Er zijn vier rechtstreekse telefoonlijnen. Indien al deze lijnen bezet zouden zijn – wat nog niet het geval zou zijn geweest, met uitzondering van die ene keer dat het systeem nog niet op punt stond –, zou het CIC enkel de oproep beantwoorden en de informatie langs elektronische weg meedelen aan de dispatching van de politie Luik. Dit procedé mag dan al uniek zijn in België, het is op maat gesneden van zowel de burgemeester als de korpschef. Zij wilden de mogelijkheid om met de oproepers te praten behouden om de bevolking beter te kunnen dienen. Ze vreesden namelijk dat de calltakers van de 101-centrales onvoldoende nuttige inlichtingen zouden vergaren, waardoor de oproepers opnieuw zouden moeten worden gecontacteerd en er in sommige gevallen heel wat tijd verloren zou gaan.

Andere punten van ontevredenheid zijn: de Dispatch N⁴¹, bedoeld om boodschappen via elektronische weg over te maken, verloopt via het HILDE-netwerk dat oververzadigd is, waardoor de overdracht soms 10 tot 20 minuten duurt. Deze Dispatch N, gecreëerd door ASTRID, is niet verbonden met ISLP, terwijl de zones sinds jaren in ISLP investeren.

Sommige zones weigeren nog langer te investeren in systemen voor de elektronische overdracht van informatie, enerzijds gezien de hoge kostprijs en anderzijds gezien de vele disfuncties (bv. mobiele dataterminals (MDT) maken de overdracht niet altijd mogelijk en worden dus niet gebruikt).

Met automatische voertuiglokalisatie (AVL) wordt om de 30 seconden een boodschap naar de centrale post gestuurd met de melding van de plaats waar het voertuig zich op dat ogenblik bevindt, maar omdat de sms-kosten te hoog oplopen, wordt dit systeem niet gebruikt.

Het CIC weigert het dagrapport via *team-ware* door te sturen (waardoor de gegevens niet opnieuw zouden moeten worden gecodeerd omdat dit elektronicaprogramma compatibel is met ISLP).

Informatie doorsturen via het HILDE-netwerk gaat soms sneller dan via de glasvezel, waardoor sommigen betreuren dat ze zich van bij aanvang hebben aangesloten op het *Remote dispatching S*-systeem⁴², dat (te) duur zou zijn in verhouding tot zijn prestaties.

Volgens de huidige procedure, moet het CIC de interventie doorsturen via de module Informatie, waarbij die informatie ook automatisch terechtkomt in de module Interventie van ISLP. Wanneer het CIC zijn informatie wijzigt (aanvullingen of veranderingen), worden alle gegevens die de zone intussen eventueel in de module Interventie van ISLP heeft ingegeven, automatisch overschreven. Dit betekent dat, in het beste geval, de politieambtenaar deze gegevens opnieuw moet vatten, of, in het slechtste geval, de reeds gevatte gegevens verloren zijn gegaan. Bovendien komen er in sommige zones vaak onderbrekingen van de automatische overdracht voor, waardoor de politieambtenaren de gegevens zelf moeten ingeven in de module Informatie van ISLP. Van de 19 zones in de provincie maken er nog slechts vier gebruik van de automatische overdracht, wat trouwens niet verplicht is.

Men betreurt dat de netwerkgebruikers werden opgeleid lang voordat het systeem operationeel was. Hierdoor is het merendeel zelfs de meest elementaire bewerkingen vergeten. Dit blijkt althans uit het stijgend aantal valse alarmoproepen die de draagbare radioposten uitzenden (de gebruikers op het terrein verwarren de rode knop – die aangeeft dat ze in gevaar zijn – met de knop om het toestel uit te schakelen en dit alarmsignaal komt bij het CIC toe).

Jammer is ook dat er geen voortgezette opleiding voorzien is voor de calltakers (bv. door veelvuldige

9BGeïntegreerde werking en steun

oefeningen). Het zou ook goed zijn dat de calltakers eens meelopen met de mobiele permanentieploegen, zodat ze inzien welke problemen er op het terrein opduiken.

10.1.3. CIC Antwerpen

Het CIC Antwerpen (CIC ANT) dispatcht 21 op 25 politiezones, evenals alle federale politiediensten (SPC, LPA, WPR en SPN). Vier politiezones dispatchen zichzelf: Turnhout, Geel, Mechelen en Antwerpen. Dit zijn allemaal zonale dispatchings. De politiezones Antwerpen, Geel en Turnhout beschikken reeds over een Dispatch S⁴³, de politiekezone Mechelen zal begin 2009 over een Dispatch S beschikken.

Het CIC ANT voert zijn opdrachten uit met 99 personeelsleden (106 voorzien): 7 kaderleden, 43 leden van de federale politie, 26 leden van de lokale politie en 23 neutrale calltakers van de FOD Binnenlandse Zaken. De politiezones Geel en Turnhout weigeren personeel te leveren voor het CIC ANT, maar doen wel de calltaking.

Het CIC ANT kreeg in 2007 204 687 inkomende oproepen, waarvan er 181 903 (88 %) aangenomen werden. 10 % van de oproepen werd afgebroken en in die gevallen diende de oproeper door het CIC ANT te worden gehercontacteerd. Het aantal oproepen is sinds de overname van de telefoonzone 03 in september 2008 spectaculair gestegen. In 2008 ontving het CIC ANT in totaal 281 074 oproepen, waarvan 89,37 % onmiddellijk werd aangenomen en beantwoord. De meeste meldingen betroffen een noodsituatie met personen (49 798) of verkeersongevallen met stoffelijke schade (29 430).

In 2007 werd 73,85 % van de oproepen binnen de 10 seconden opgenomen. 87,13 % van deze oproepen werd binnen de 20 seconden opgenomen. Voor 2008 werd 67,95 % van de oproepen binnen de 10 seconden opgenomen en 82,21 % binnen de 20 seconden. De daling is te verklaren door het feit dat het CIC ANT in september 2008 het aantal oproepen zag verdubbelen, door de reeds aangehaalde overname van de 101-oproepen uit de telefoonzone 03 (die tot dan toekwamen op de meldkamer van de lokale politie van Antwerpen). Volgens de intern opgelegde norm, streven de CIC's naar het opnemen van 95 % van de oproepen binnen de 5 seconden.

De gemiddelde dispatchtijd van oproepen (tijd vanaf het 'aanvaarden' van de gebeurtenis door de calltaker tot het moment dat alle voorhanden zijnde informatie doorgegeven wordt aan de ploeg(en) op het terrein) voor de meest prioritaire interventies bedroeg in de periode januari-maart 2008 160 seconden en 131 seconden in de periode april-juni 2008. Voor het derde kwartaal bedroeg dit 160 seconden en in het laatste kwartaal was de gemiddelde dispatchtijd 128 seconden.

De GPI 49 (het dienstenplan) bepaalt dat het CIC in bepaalde omstandigheden instaat voor dringende seiningen. In 2008 werden er per maand gemiddeld 894 dringende seiningen, 7 200 controles ANG, 10 760 consultaties ANG, 20 835 opvragingen Rijksregister en 8 310 opvragingen DIV uitgevoerd door het CIC ANT.

Er zijn geen noemenswaardige problemen meer inzake radiodekking *outdoor*. Er werden immers enkele bijkomende masten geplaatst. Af en toe zijn er nog wel kleine problemen met de *indoor*dekking.

In december 2007-januari 2008 werden de 35 klanten voor de eerste keer bevraagd over hun tevredenheid over de totale dienstverlening van het CIC ANT. Deze enquête, waarop 33 klanten reageerden, werd georganiseerd door de provincie (CIC-overleg). Er was een cijfermatige en beschrijvende evaluatie. Uit deze evaluatie blijkt volgens het CIC ANT dat de opstart goed is verlopen en dat met uitzondering van de tevredenheid over de rapportering vanwege het CIC, een behoorlijke score wordt behaald over het geheel van het dienstenaanbod.

Probleempunten blijven: (1) het statuut van de neutrale calltakers⁴⁴ (statuut FOD Binnenlandse Zaken) is niet altijd verenigbaar met de operationele noodwendigheden van een CIC, met als gevolg dat de dienst hierdoor soms wordt ontregeld. Ook slaagt de FOD Binnenlandse Zaken er voorlopig niet in om tijdig voldoende neutrale calltakers ter beschikking te stellen van het CIC ANT. Er is slechts tweemaal per jaar een rekrutering en het CIC ANT had eind 2008 een tekort van 5 neutrale calltakers; (2) de detachering van hoofdinspecteurs van politie (HINP) vanuit de politiezones stelt soms problemen; (3) op het terrein wordt een tekort aan kennis vastgesteld omtrent de radioprocedure en de radiomiddelen; (4) op technisch vlak is de flux CAD2ISLP nog verre van optimaal, de verbinding ANG-CAD stelt soms problemen en Portal kent soms onderbrekingen tijdens het weekend; (5) bij de doorschakeling van de oproepen vanuit de politiezones, wegens sluiting van het onthaal aldaar, komen geen lokalisatiegegevens door op het CIC ANT (enkel het nummer van de politiekezone verschijnt op het scherm bij de calltaker); (6) het opzoeken en opsporen van geregistreerde gesprekken verloopt niet optimaal; (7) de lokalisatie van de gsm-oproeper is nog steeds niet in voege, niettegenstaande de operatoren van de mobiele netwerken sinds het Koninklijk

9BGeïntegreerde werking en steun

besluit van 27 april 2007⁴⁵ dertien maanden de tijd kregen om dit te realiseren. In afwachting is er door het CIC ANT een vraag tot lokalisatie gesteld aan de operatoren, in het raam van een noodoproep.

Ondanks de moeizame start en enkele problemen op technisch en personeelsvlak, is het CIC ANT sinds zijn opstart op 1 maart 2005 sterk geëvolueerd naar een moderne meldkamer conform de ASTRID-filosofie. Bij de verdere implementatie gaat men doordacht te werk in overleg met alle partners. Het CIC ANT bewijst ook zijn meerwaarde binnen de geïntegreerde politie door het opstarten van allerhande projecten, het afsluiten van protocollen, het maken van diverse afspraken die een efficiënte en effectieve politiewerking moeten bevorderen en het aanleveren van statistische gegevens aan de klanten die het mogelijk maken om het lokale beleid aan te sturen.

10.1.4. CIC Henegouwen

Het CIC Henegouwen bestrijkt 23 politiezones, enkele federale politiediensten en drie gerechtelijke arrondissementen. 6 op 23 politiezones dispatchen zichzelf. Dit zijn allemaal zonale dispatchings. Het CIC Henegouwen is het enige in België dat nog niet de volledige calltaking verzorgt van zijn provincie.

Het CIC beschikt over 87 personeelsleden (de personeelsdotatie voorziet er 79). Er is dus meer personeel aanwezig dan voorzien, maar dit moet worden gezien in het raam van de voorbereiding van de overname van de calltaking van de zone 071 (Charleroi). Volgens de directeur CIC Henegouwen is er nood aan 138 personeelsleden om de overname van de calltaking Charleroi (zone 071) te verzekeren. Het CIC beschikt over 21 neutrale calltakers en daar komen er nog eens 30 bij, zodat dit aantal zal aangroeien tot 51, daar waar er nu maar 12 voorzien zijn. Als gevolg van een negatieve perceptie over het CIC is het soms moeilijk de plaatsen op het CIC ingevuld te krijgen.

Er komen maandelijks ongeveer 29 000 oproepen binnen op het CIC en nog eens tussen de 255 000 en 300 000 oproepen per jaar bij de politiezone Charleroi. Het aantal oproepen dat niet kan worden opgenomen, daalde sinds 2008 van gemiddeld iets boven 20 % naar gemiddeld iets onder 15 %. Dit komt in eerste instantie door het aanwerven van bijkomend personeel en anderzijds door het installeren van een automatisch antwoordapparaat met een boodschap voor wie geen aansluiting krijgt bij de calltaker.

Het CIC Henegouwen werd uitgekozen als proefproject 112 voor Wallonië. De besprekingen met betrekking tot het 112-centrum werden afgerond, doch de realisatie van het project wordt niet verwacht voor half 2010.

Volgende **probleem- en verbeterpunten** kunnen worden onthouden voor het CIC Henegouwen: (1) inzake het personeelsbeleid: bijkomend personeel is nodig voor het overnemen van de calltaking van de politiezone Charleroi, de voortgezette vorming kan niet in eigen huis worden gegeven en de normen inzake nacht- en overuren kunnen niet steeds worden gerespecteerd; (2) een duidelijk interventiebeleid ontbreekt: de aangepaste reactielijsten (IPOG-lijsten) werden nog niet allemaal overgemaakt, wat inhoudt dat het CIC niet altijd precies weet hoe het de interventieploegen van de zones moet sturen bij sommige meldingen; (3) de laatste twee jaar waren er niet minder dan 400 technische pannes aan het systeem en meer dan 730 sinds de opstart van het CIC in april 2005. De NV ASTRID vond nog steeds geen afdoend systeem om dit te remediëren; (4) het systeem 'marathon' kan niet alle oproepen registreren, aangezien er bijkomende werkstations werden geplaatst en het systeem hieraan niet werd aangepast; (5) bij gebrek aan ingediende dossiers bij het CIC, zijn er weinig rampenplannen gevat in het CAD; (6) de radiodekking veroorzaakt problemen op een tweetal plaatsen.

In vergelijking met ons bezoek in 2005 maakte het CIC Henegouwen een ganse evolutie door, maar toch blijven er nog steeds enkele belangrijke knelpunten onopgelost die een effectieve en efficiënte werking van het CIC voorlopig in de weg staan en die ervoor zorgen dat het CIC Henegouwen het enige in België is dat nog niet de volledige calltaking van zijn provincie verzorgt.

10.1.5. Brusselse dispatchings (en de verhouding met het CIC Brussel)

Het basismodel voor de CIC's voorziet in een dispatching van alle interventieploegen van de politiezones en de diensten van de federale politie. Van bij aanvang hebben de Brusselse politiezones echter geopteerd voor het behoud van hun eigen zonale dispatching. Binnen de Brusselse agglomeratie zijn er 8 grote dispatchings voor de lokale politie werkzaam, met name de zonale dispatchings van de 6 Brusselse politiezones, het commandocentrum van SPC Brussel en het CIC Brussel (CIC BRU).

9BGeïntegreerde werking en steun

De **taken uitgevoerd door de dispatchings** zijn, naast het dispatchen *sensu stricto*, zeer uiteenlopend. De voornaamste zijn: (1) het beheer van alle communicatie, interventies en operationele informatie; (2) het beheer van grote evenementen en/of operaties; (3) camerabewaking; (4) het beheer van het takelen; (5) de operationele coördinatie tussen de diensten en (6) de eerste maatregelen in geval van crisissituaties of rampen.

In 2008 waren in totaal 209 personeelsleden werkzaam op de zonale/federale dispatchings (zes Brusselse politiezones en SPC) en nog eens 77 personeelsleden op het CIC BRU dat sinds december 2007 instaat voor de volledige 101-calltaking. De personeelskost voor deze dispatchings (exclusief CIC BRU) bedraagt (bij benadering) 12 174 815 euro.

De politiezones pleiten voor een **eigen zonale dispatching** en dit om diverse redenen, waarvan de voornaamste volgens hen zijn: (1) de geïntegreerde werking van de zonale dispatching, die toelaat om korter en met meer competentie op de bal te spelen en op een juistere manier de (interventie)politiek van de zone te implementeren; (2) de mogelijkheid van een snelle informatiedoorstroming van en naar de zonale dispatching, die onder meer een interactie mogelijk maakt tussen de eerste interventie en interventies van andere diensten van het korps, al dan niet gespreid in de tijd; (3) een betere kennis van de organisatie van de zone en de interne procedures door de eigen calltakers; (4) een betere kennis van het terrein door de eigen calltakers; (5) de nabijheid van de zonale dispatching voor de korpsleiding, voor het beheer van (onaangekondigde) gebeurtenissen en (6) een mogelijkheid tot effectiever beheer van de interventieploegen.

Evenwel sluiten enkele politiezones in de toekomst de dispatching van de interventieploegen door het CIC BRU (dat naast de calltaking nu enkel de ploegen van de federale wegpolitie Brabant dispatcht) niet uit, doch achten ze dit weinig realistisch, gezien de gedane investeringen en de 'politieke ingesteldheid' van sommigen.

Ook **SPC Brussel** opteert voor een eigen commandocentrum, en dit gezien: (1) de terreinkennis van de dispatchers; (2) het aparte radionet voor SPC; (3) de aanwezigheid van de camera's op het commandocentrum; (4) de rechtstreekse transmissie tussen MIVB en SPC; (5) de rechtstreekse sturing door de verantwoordelijke OGP-OBP; (6) de nabijheid van het BCO (operationeel commandocentrum van de MIVB) en (7) het specifieke actieterrein (deels CIC BRU en deels CIC Vlaams-Brabant).

Door de bestaande variatie in interventiebeleid en het uitschrijven ervan kan er verschil ontstaan in een gelijkwaardige dienstverlening tussen de diverse politiezones en diensten. De federale dienst SPC kreeg daarbij extra middelen ter beschikking. Zo zijn 42 van de 88 metrowagons uitgerust met CCTV en beschikt deze dienst over een systeem waarmee beelden kunnen worden geregistreerd. In het commandocentrum kan men op 30 schermen de zowat 700 camera's van de MIVB visualiseren.

De *interface* tussen het CIC BRU en de zonale dispatchings verloopt goed, maar er wordt nog geklaagd over het feit dat de (reactie)fiches opgemaakt door het CIC BRU soms een beetje "te summier" worden ingevuld en zodoende te weinig of onvoldoende informatie bieden aan de dispatcher van de zonale dispatching, die dan desgevallend de oproeper dient te hercontacteren. Er zou ook nog geen technische zekerheid bestaan dat de opgemaakte fiches wel degelijk op de zonale dispatching toekomen. Dit zou een nationaal probleem betreffen waarvoor de NV ASTRID een oplossing zoekt. In afwachting werd er met het CIC BRU afgesproken dat belangrijke interventieaanvragen ook telefonisch zouden worden bevestigd.

Wat de werkomstandigheden betreft, meldde de politiekezone Brussel-Elsene een hoge werklast (31,5 % van de 19 gemeenten). Men werkt daarbij in een continudienst, met een 6-ploegenstelsel. Uit de bevraging van de verschillende zonale dispatchings blijkt alleszins dat er een grote variatie bestaat wat de ploegenstelsels betreft.

Een goed functionerende dispatching vereist goed opgeleide medewerkers. De zones laten optekenen dat hier onderling een groot verschil bestaat, gaande van alle beschikbare ASTRID-opleidingen tot de stage bij aankomst op de werkvloer.

Omtrent de betrokkenheid van de dispatchers werd bij een zone vastgesteld dat niet alle operatoren even bezorgd zijn over de recuperatie van interventiecapaciteit op het terrein. Verder blijkt dat niet alle operatoren zich aanmelden op het radionetwerk en dat sommige communicaties naar de burger toe (bv. info wachttijden) beter kunnen.

Het onderzoek toont aan dat de factoren die bijdragen tot tevreden medewerkers bij de dispatching verschillend zijn van zone tot zone, gaande van goede werkomstandigheden en infrastructuur, een link of

9BGeïntegreerde werking en steun

interface met 101 die behoorlijk functioneert, begeleiding en opvolging van het interventiepersoneel, tot concentratie op één plek van calltaking, dispatching, telepolitie en camerabewaking.

De meest terugkerende **probleem- of verbeterpunten** van de dispatchings zijn: (1) het gebrek aan (tweetalig, ervaren) personeel; (2) de infrastructuur (te kleine behuizing) en middelen (telefooncentrale, Dispatch S) die nog ontbreken; (3) het beheer van de interventies en (4) de ondersteuning door de NV ASTRID.

Het provinciaal begeleidingscomité (onder co-voorzitterschap van enerzijds de gouverneur en anderzijds de voorzitter van de Conferentie van Burgemeesters van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) heeft het Comité operationele dispatching (COD) – bestaande uit de verantwoordelijken van de zes zonale dispatchings en een lid van de directie CIC BRU – belast met de opvolging van de overname van de calltaking door het CIC BRU. Sinds de overname op 4 december 2007 is er een wekelijkse vergadering van het COD op het CIC BRU. Nu de grootste technische problemen, waarmee de zones en het CIC geconfronteerd werden sinds de overname van de 101-centrale, opgelost zijn, is de kwaliteit van de calltaking het grootste probleem voor dit overlegforum.

10.1.6. ASTRID

De NV ASTRID is sinds 2006 overgegaan van de 'installatiefase' naar de 'servicefase'. Nog steeds is er een probleem met de onderaannemers van de NV, waardoor de technische keten niet volledig onder controle is. Ook de operationele keten lijdt hieronder.

De overdracht CAD-ISLP werd gerealiseerd inzake de meldingen, behalve voor de voorwerpen en nog enkele specifieke problemen, zoals de takelingen. Ook het bidirectionele aspect mankeert nog. Dit is technisch wel mogelijk, doch de lokale politie dient hierbij bijkomend te investeren in een pc om de gegevens te kunnen overmaken aan de CAD en in de noodzakelijke procesbegeleiding om dergelijke veranderingen te implementeren.

De **radiodekking vordert goed**. Enkel in Wallonië zijn er nog problemen. Er zijn momenteel 500 masten geplaatst en ook de bijkomende 80 masten zijn, op enkele uitzonderingen na, geplaatst. Ook werden er ondertussen een paar nieuwe behoeften gedetecteerd. Zowel *outdoor* als *indoor* zijn er plaatsen waar geen of beperkte radiocommunicatie mogelijk is. Op het terrein verwacht men soms voor de ASTRID-radioposten eenzelfde dekkingsgraad als van een gsm, maar men kan van de 580 masten van de NV ASTRID technisch niet hetzelfde verwachten als van de duizenden masten van de gsm-operatoren. Technisch gezien, zouden meer masten een grotere dekkingsgraad kunnen verzekeren, maar daarvoor is er blijkbaar geen budgettaire ruimte.

Problemen inzake de radionet(over)belasting werden gesignaleerd door de Brusselse politiezones. Deze politiezones hebben veel ordediensten en veel personeel op het terrein. Bij een aangekondigde gebeurtenis kan de mogelijke overbelasting worden opgevangen door een mobiele operationele cel (MOC) of het bijplaatsen van kaarten. Dit kan onder voorbehoud dat men niet te veel gebruikers inplant op eenzelfde gespreksgroep – want dan is er kans op een operationele overbelasting – een technisch probleem is er niet.

De **authenticatie** en de **encryptie** zijn er respectievelijk pas in 2007 en 2008 gekomen, doordat de noodzakelijke softwaretechnologie hiervoor voordien nog niet voorhanden was. Dit betekent evenwel niet dat het systeem niet beveiligd was, maar de authenticatie en de encryptie zijn extra beveiligingen.

Ook het stabiliteitsprobleem inzake de **mobiele dataterminals** (MDT) werd opgelost in 2008. Meer en meer MDT's werden in 2008 in gebruik genomen. De politiediensten willen meer toepassingen via dit systeem, doch hiervoor is een breedbandnetwerk nodig.

Sinds de start van het project in 1998 biedt ASTRID de mogelijkheid tot **automatische voertuig-lokalisatie** (AVL), waarbij het mogelijk is om de positie van voertuigen in reële tijd op een kaart weer te geven. AVL wordt in eerste instantie gebruikt om de provinciale of lokale dispatcher te ondersteunen bij zijn keuze voor de meest geschikte ploeg voor een interventieopdracht. Dat alleen al is een belangrijke meerwaarde. Vele korpsen willen echter meer. In het kader van criminaliteitsfenomenen worden bijvoorbeeld engagementen aangegaan om gerichter te gaan patrouilleren. Naderhand moet hierover gerapporteerd worden aan diverse overheden. Vandaag gebeurt dat nog vaak op basis van niet-controleerbare informatie. Veel politiezones zoeken op de markt naar oplossingen (*black box* en andere *fleetloggers*) om die behoeften te kunnen invullen. Er moeten hier echter enkele kanttekeningen worden

98Geïntegreerde werking en steun

gemaakt, enerzijds op het vlak van de kostprijs, die een veelvoud is van de AVL-abonnementskost van ASTRID, en anderzijds op het vlak van de niet-gegarandeerde beschikbaarheid van publieke netwerken in crisissituaties. Samen met verschillende partners, namelijk het CIC West-Vlaanderen, de Dienst operaties van de Directie van de operationele politionele informatie (CGOO) en Intergraph, heeft de NV ASTRID een pilootproject opgezet in de politiezone Arro Ieper. Het pilootproject heeft intussen tot de realisatie van een concreet product, met name *CAD Analyser*, geleid. *CAD Analyser* is een softwaretool die nadere analyse mogelijk maakt van de incidenten en beleidsondersteuning kan bieden bij het optimaal sturen van de politionele capaciteit. De AVL-gegevens van de zone Ieper worden elke dag op een geautomatiseerde manier uitgelezen uit de CIC-server en ter beschikking gesteld van de zone. Op die manier kan de zone de AVL-gegevens hergebruiken om bijvoorbeeld een overzicht te maken van de ploegactiviteiten voor een bepaalde periode in het verleden, een overzicht te geven van de aanwezigheid van patrouilles rond een bepaalde locatie (bv. een inbraakgevoelige wijk of een scholenbuurt), de gereden route te reconstrueren in geval van betwistingen of klachten, etc. Naast AVL-rapportage, biedt dezelfde tool ook de mogelijkheid om strategische analyses uit te voeren. Zo kunnen bijvoorbeeld alle *hotspots* met betrekking tot inbraken of andere fenomenen heel goed gevisualiseerd worden.

10.2. ARRONDISSEMENTELE INFORMATIEKRUISPUNTEN (AIK)

Binnen de federale politie **ontbreekt nog steeds een opvolging, of zelfs maar gestructureerde ondersteuning** van de AIK's. Zoals vermeld in het vorige jaarverslag, stellen we ook nu vast dat er geen antwoord kan worden gegeven op vragen inzake de globale werking van de AIK's. Wetende dat de AIK's de achilleshiel zijn van de informatiehuishouding en van de politiehervorming, kunnen we niet anders dan ons hier grote zorgen over blijven maken. Rond dit thema wordt dan ook in 2009, op vraag van de parlementaire begeleidingscommissie, een specifiek onderzoek opgestart. Een positieve vaststelling is dat, in tegenstelling tot 2007, de Directie van de operationele politionele informatie (CGO) nu wel degelijk geneigd zou zijn om haar ondersteunende rol op te nemen naar de AIK's toe. Hiertoe werden recentelijk (2009) twee referentiepersonen aangeduid binnen CGO. Intussen organiseren de AIK's nog steeds zelf vergaderingen onderling, waaraan soms bepaalde diensten of directies van CGO, DGJ of DGA deelnemen.

10.3. INZET VAN HONDEN DOOR DE POLITIEDIENSTEN

Politiediensten, zowel lokaal als federaal, doen vaak een beroep op politiehonden. Dit bijzonder steunmiddel kan immers worden ingezet voor verschillende opdrachten, in diverse functionaliteiten. Ingevolge verschillende dossiers met betrekking tot de inzet van honden door de politie of met betrekking tot de wijze waarop sommige hondenteams van lokale politiezones of van de federale politie te werk gaan, heeft het Comité P beslist om een thematisch onderzoek te openen naar deze problematiek.

10.3.1. Sleutelprestaties en resultaten overheden

Bij de integratie van de verschillende componenten van de Belgische politie in 2001 had men te kampen met een federale Dienst hondensteun (DACH), die moest worden gereorganiseerd⁴⁶, en met lokale politiediensten, die honden hadden 'geërfd' van de voormalige rijkswacht en soms van verschillende korpsen van gemeentepolitie.

Toch moest men dit geheel doen werken en laten samenwerken met de andere componenten van het politielandschap (laterale steun, Hycap, etc.). Dit was geen eenvoudige opdracht. Samenvattend, kunnen we zeggen dat men er niet alleen **verschillende visies op na hield maar ook niet dezelfde taal sprak**. Tegen deze achtergrond is een werkgroep⁴⁷ aan de slag gegaan, met als doelstelling een zekere standaardisering te realiseren, bepaalde principes in te voeren (bv. meer polyvalente honden, selectie, etc.) en vooral opleidingen aan te bieden waarmee men tot een gemeenschappelijke kennis en 'taal' kan komen. Deze werkgroep heeft haar conclusies bekendgemaakt in een syntheseverslag, dat zou worden vertaald in richtlijnen en dat zou leiden tot de invoering van eenvormige regels voor selecties, opleidingen en nieuwe werkprincipes⁴⁸.

Uiteindelijk werden in 2008 de principes voor de aanneming en de voortgezette opleiding van politiehonden in een ministerieel besluit⁴⁹ gegoten dat verplicht van toepassing is op alle politiediensten. Dit ministerieel besluit werd verder uitgewerkt in een permanente nota van de federale politie⁵⁰.

In de marge van ons onderzoek is een bijzonder probleem opgedoken, met name dat van de **inzet van honden in een eenheid die wordt samengesteld in het raam van het genegotieerd beheer van de**

publieke ruimte. Hierover bestaan drie opvattingen. Volgens de eerste opvatting is dergelijke inzet uitgesloten, omdat hondenteams enkel mogen worden ingezet in niet-samengestelde ploegen die opdrachten vervullen zoals patrouilleren of fouilleren⁵¹.

De twee andere sluiten deze inzet niet uit, maar hanteren wel verschillende modaliteiten, meer bepaald inzake het **gebruik van de muilkorf**. Het lijkt immers moeilijk om niet-gemuilkorfde honden in te zetten in samengestelde eenheden en daarna diezelfde honden te gebruiken als patrouillehond in teams die een heel andere handelwijze hanteren. Het gebruik van de muilkorf (zoals tijdens gewone opdrachten) en het feit dat de honden van de sectie nooit allemaal tegelijkertijd van hun muilkorf worden ontdaan, leveren blijkbaar minder problemen op. Hoe dan ook en in het verlengde van wat werd gedaan voor de andere opdrachten van de patrouillehonden, moet deze kwestie absoluut worden opgehelderd. Er werd een gemengde werkgroep federale politie/lokale politie opgericht, gecoördineerd door DACH, die ter zake voorstellen dient te formuleren.

10.3.2. Resultaten medewerkers

Twee kritieke succesfactoren hebben enerzijds te maken met de **infrastructuur** van DACH, die nu wel aangepast en performant is, en anderzijds met de **personele middelen**. De organieke tabel werd ingekrompen, terwijl het kader nog niet opgevuld was. Het huidige personeelsbestand blijkt niet te volstaan om op doeltreffende wijze tegemoet te komen aan de bestaande vragen om steun. Dat er een beroep kan worden gedaan op deze steun, wordt door alle partners eensgezind als nuttig beschouwd, maar het feit dat er op termijn geen positief gevolg kan worden gegeven aan hun vragen om steun, kan leiden tot een vermindering van het aantal aanvragen.

Met betrekking tot de **vorming**, heeft het Comité P vastgesteld dat het tekort aan beschikbare trainers een waar probleem is voor de opleidingen die door de politiescholen worden verstrekt. Als gevolg daarvan werd luik 1 van de basisopleiding vaak niet georganiseerd en werden nieuwelingen 'aangemoedigd' om een vrijstelling te behalen. Dit was schadelijk voor de coherentie van de opleiding en noopte de kandidaten er soms toe om een beroep te doen op privé-initiatieven om zich voor te bereiden. Dit tekort aan trainers zou eventueel kunnen worden verholpen door de aanwerving van trainers binnen DACH, die zouden kunnen worden gedetacheerd naar de verschillende politiescholen.

Net als voor de andere aspecten van dit vraagstuk, moet hier een onderscheid worden gemaakt tussen het begrip 'opleider', d.i. iemand die zijn kennis verwerft en op peil houdt, en het begrip 'specialist geweldbeheersing', wiens rol het louter vormende aspect overstijgt, omdat hij ook de hiërarchie en het personeel bij deze materies betreft. Wij merken tevens op dat de scholen weinig geneigd zijn om ter zake functionele opleidingen te organiseren.

Met betrekking tot de opleiding van sommige gespecialiseerde honden, zoals drugshonden, beschikken verschillende politiescholen⁵² over de nodige *knowhow* om in te staan voor de opleidingen, maar stelt DACH zich enigszins terughoudend op.

10.3.3. Processen en beleid en strategie

Ofschoon de inzet van een hond kan worden beschouwd als een 'bijzonder' middel of een dwangmiddel, hebben we geen zicht op de incidenten en klachten, terwijl dergelijk beeld wel beschikbaar is voor het gebruik van vuurwapens⁵³.

10.3.4. Partnerschappen

De vragen om steun worden, hoewel het proces gerationaliseerd is, niet geregistreerd per arrondissement noch per aanvrager. Dit lijkt ons nadelig want DACH was, vanuit een streven naar kwaliteitsbeheer, één van de eerste eenheden van de federale politie die haar steunaanbod bekendmaakte in de vorm van *Service Level Agreements* (SLA). Deze dienst beschikt nu niet meer over een statistisch instrument, dat ter zake een handige indicator kan zijn. Er werd een poging gedaan om de vragen om steun per arrondissement en per aanvrager onder te verdelen, maar die poging werd gestaakt omdat ze in de praktijk als een te zware administratieve last werd ervaren.

In hetzelfde streven naar kwaliteit en partnerschappen spant DACH zich ook, samen met de douane, in om honden te 'werven' en opleidingen te organiseren. Daarnaast wordt overleg gepleegd over de verdeling van hun respectieve actieterrein op de luchthavens⁵⁴. Op het niveau van de lokale politie wordt geval per geval operationele coördinatie en laterale steun geboden, in de grensstreken soms zelfs met buitenlandse hondenteams.

98Geïntegreerde werking en steun

Met het **leger** loopt er een samenwerkingsproject. Hier kan de samenwerking echter niet verder worden doorgedreven, omdat enerzijds het leger ter zake autonoom is en de geleverde steun factureert en anderzijds omdat de filosofie en de finaliteit van de inzet van honden door het leger sterk verschilt van die binnen de politiediensten.

Ook op internationaal niveau wordt er gestreefd naar samenwerking en laterale steun, voornamelijk met Nederland en Zwitserland. Met die landen worden zelfs bevoorrechte *benchmarking*relaties onderhouden⁵⁵.

10.3.5. Medewerkers en middelen

Eén van de voornaamste problemen van de politiediensten is de **'werving' van goede honden**. Er werden aanvankelijk rascriteria vastgelegd, maar deze werden niet hernomen in het ministerieel besluit van 25 juni 2008. De minister opteerde voor een karakterieel profiel en medische en fysieke bijzonderheden.

De politiehond moet voortaan: (1) minimum 12 maanden oud zijn; (2) geregistreerd zijn⁵⁶; (3) ingeënt zijn volgens de minimale voorwaarden vereist voor het gehele grondgebied van het Rijk; (4) op medisch en fysiek vlak geschikt verklaard zijn; (5) beantwoorden aan het karakterieel profiel.

Ons onderzoek heeft ook aangetoond dat de infrastructuur die ter beschikking wordt gesteld van hondengeleiders zeer verschillend is, net als hun specifieke uitrusting.

Sommige eerder **statutaire aspecten** stemmen ook tot nadenken. Dit is zo voor de eigendom van de honden. In de diensten van de federale politie is de dienst waarin de hond wordt ingezet eigenaar. In de lokale politie is de toestand meer verscheiden: vaak zijn de hondengeleiders eigenaar van hun dier. In die gevallen rijst het probleem van de maandelijkse vergoeding⁵⁷. Bovendien is de uniformiteit ver zoek als het op diergeneeskundige zorgen aankomt. In sommige zones worden die kosten gedragen door de lokale politie en in andere niet. De aangeboden verzekeringscontracten en dekkingen verschillen ook. Bij de federale politie worden de zorgen, behalve in dringende gevallen, verstrekt door de diergeneeskundige dienst en omdat de honden eigendom zijn van de politie, zijn er geen verzekeringsproblemen bij opgelopen letsels en schade.

10.4. GEÏNTEGREERDE WERKING DOUANE - FEDERALE POLITIE

Tijdens de controle van een bestelwagen ontdekken leden van de **Administratie der Douane en Accijnzen** een twintigtal illegalen. Daarop doen ze een beroep op de wegpolitie (WPR), opdat deze eenheid van de federale politie dit dossier in zijn geheel verder zou afhandelen. Maar de politieambtenaren van de WPR weigeren op basis van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (Vreemdelingenwet)⁵⁸: de douaniers zijn bevoegd voor inbreuken op deze wet en moeten dus de gevolgen die voortvloeien uit hun controle voor hun rekening nemen. De WPR biedt wel enige steun. Ze stelt namelijk voertuigen en personeel ter beschikking om de illegalen over te brengen naar het kantoor van Douane en Accijnzen in Bergen. De cel Mensenhandel van de federale gerechtelijke politie (FGP) van Bergen, die ook door de douaniers op de hoogte was gebracht van de situatie, geeft hierover kennis aan de referentiemagistraat van het parket inzake mensenhandel, die beslist de bestuurder van de bestelwagen van zijn vrijheid te beroven en die meldt dat er naar de feiten een gerechtelijk onderzoek zal worden geopend. De FGP stelt een aanvankelijk proces-verbaal op ten laste van de persoon die ervan verdacht wordt personen die geen onderdaan zijn van de Europese Unie geholpen te hebben om het land binnen te komen, er door te reizen of er te verblijven, en dit met het doel er een vermogensrechtelijk voordeel uit te halen. Daarnaast verhoort de FGP de verdachte en analyseert ze zijn gsm. De volgende ochtend wordt de verdachte voor de onderzoeksrechter voorgeleid.

De zorgen voor de clandestiene passagiers en de administratieve afhandeling worden door de Douane gedragen.

Bij de samenwerking tussen de Douane en de federale politie is een aantal verbeterpunten aan het licht gekomen.

10.4.1. Met betrekking tot de steun die de WPR aan de Douane heeft geleverd

Artikel 81 van de Vreemdelingenwet bepaalt duidelijk de bevoegdheid van de ambtenaren van Douane en Accijnzen inzake inbreuken op deze wet. Bovendien legt artikel 327 van de algemene wet inzake douane en accijnzen⁵⁹ aan de politie een algemene bijstandsplicht op tegenover douaniers. Bij omzendbrief van

58

9BGeïntegreerde werking en steun

20 juni 2000 gelast Douane en Accijnzen haar agenten om contact op te nemen met de geïntegreerde politie, met het oog op de verdere afhandeling van de zaak. In het verleden lijkt dit in soortgelijke omstandigheden ook het geval te zijn geweest. Het Comité P heeft vastgesteld dat, met betrekking tot de steun die de WPR Henegouwen *in casu* heeft geleverd, deze dienst lang niet zijn gewoonlijke bijstandsniveau haalde. Uit het onderzoek blijkt immers dat in andere, identieke situaties de WPR instond voor het beheer van het dossier.

10.4.2. Met betrekking tot het beheer van de bestuurder

De FGP, die een aanvankelijk proces-verbaal heeft opgesteld, verneemt van de onderzoeksrechter dat hij van plan is de verdachte vrij te laten, in tegenstelling tot het verzoek tot vrijheidsberoving uitgaande van het parket, omdat hij van mening is dat de douaniers, de eerste intervenanten in dit dossier, het aanvankelijk proces-verbaal hadden moeten opstellen en niet de FGP. Bij ontstentenis van dit document, oordeelt de onderzoeksrechter dat hij geen bevel tot aanhouding kan uitreiken lastens de betrokkene. Aangezien de termijn van 24 uur nog niet verstreken is, gaat de FGP naar de lokalen van de Douane en Accijnzen om de douaniers het aanvankelijk proces-verbaal met de omstandigheden van de aanhouding van de bestuurder te helpen opstellen. En de FGP stelt dan vast dat deze dienst niet over een geïnformatiseerd systeem beschikt om standaard- of vooraf gestructureerde processen-verbaal op te slaan, meer in het bijzonder inzake mensenhandel. Er wordt iets opgesteld in de trant van een proces-verbaal, maar de onderzoeksrechter zal dit zonder meer weigeren. Bij gebrek aan instructies of standpunten, wordt de verdachte mensenhandelaar dus vrijgelaten.

De vier douaniers die bij dit dossier betrokken zijn, verklaren dat ze geen opleiding inzake het opstellen van processen-verbaal hebben gekregen en dat ze het maar "al doende moesten leren". Ze melden ook dat ze geen weet hebben van interne richtlijnen in dit verband.

Wij merken tevens op dat de directeur-generaal van Douane en Accijnzen toegeeft dat zijn agenten niet beschikken over vooraf gestructureerde processen-verbaal, meer bepaald inzake mensenhandel, maar hij kondigt geen maatregelen aan om dit tekort te verhelpen, noch om te gaan nadenken over hoe men het fenomeen mensenhandel het best zou kunnen aanpakken binnen zijn administratie.

Het is vreemd dat de Administratie der Douane en Accijnzen niet beschikt over een adequate gerechtelijke dienst, terwijl haar gerechtelijke bevoegdheden duidelijk door de wet zijn bepaald. Er moeten ook belangrijke lacunes worden weggewerkt, zowel op materieel vlak als op het vlak van de richtlijnen of nog op het vlak van de opleiding.

De minister van Financiën erkent op zijn beurt dat *"de problemen gebonden aan de aanhouding en de inbeslagname in deze zaak inderdaad een aanwijzing vormen voor een gebrek aan voorlichting en opleiding van deze agenten in deze materie"*.

10.4.3. Met betrekking tot het beheer van de passagiers

Aangezien de WPR dit dossier weigert te behandelen, dienen de douaniers ook in te staan voor de clandestiene passagiers die ze hebben ontdekt. Ze beschikken niet over de administratieve ad-hocformulieren bestemd voor de Dienst Vreemdelingenzaken. Ze moeten die in allerijl per fax aanvragen. Aangezien Douane en Accijnzen ook niet beschikt over de nodige infrastructuur om deze mensen in onder te brengen, wordt hiervoor een leslokaal gebruikt. Dankzij de contacten met het Rode Kruis en met de kantine van de FOD Financiën, kan aan de illegalen een maaltijd worden aangeboden.

De Dienst Vreemdelingenzaken levert, op basis van de administratieve verslagen opgesteld door de diensten van de FGP en de Douane, om 20.20 uur voor 20 van de in de bestelwagens ontdekte illegalen een bevelschrift om het grondgebied te verlaten af. Deze bevelschriften worden aan de betrokkenen betekend. Douaniers vergezellen hen naar het station, indien ze dat wensen. De clandestiene minderjarige wordt onder voogdij geplaatst en moet in een open centrum worden geplaatst. Maar gezien het uur waarop deze beslissing wordt genomen, is het niet meer mogelijk om hem daarheen te brengen. Het centrum weigert namelijk na een bepaald uur nog minderjarigen op te nemen. De FGP stelt voor om 's nachts in te staan voor de minderjarige. De volgende ochtend wordt hij met een voertuig van Douane en Accijnzen overgebracht naar het open centrum.

9B Geïntegreerde werking en steun

De douaniers beschikten klaarblijkelijk niet over de documenten die, nochtans sinds vele jaren, gebruikt worden om de Dienst Vreemdelingenzaken in kennis te stellen van de ontdekking van illegaal in het land verblijvende personen. Ze wisten ook niet hoe ze die documenten moesten gebruiken.

10.4.4. Inbeslagname van de bestelwagen

Daar ze met het vervolg van het dossier belast is, vraagt de FGP enkele dagen later aan de Douane om haar het proces-verbaal van inbeslagname van het voertuig te laten worden. Ze krijgt als antwoord dat het voertuig gewoon in bewaring werd gegeven bij een takdienst, zonder dat er een proces-verbaal van inbeslagname was opgesteld. Volgens de Douane gebeurde dit niet omdat er ter plaatse geen OGP aanwezig was. De FGP beslist dan zelf het voertuig in beslag te nemen.

10.4.5. Afwezigheid van protocolakkoord Douane – federale politie

Tijdens de parlementaire voorbereiding in het kader van de hoorzittingen betreffende het overlijden van immigranten tijdens hun overbrenging in een container, herinnerde de minister van Financiën eraan dat de rol van de douaniers erin bestaat goederen te controleren die van buiten de grenzen van de Europese Unie komen: *"momenteel is het niet voorzien in de taakomschrijving van de douane om mensen op te sporen. Maar dit betekent niet dat de douanediens niet zouden kunnen samenwerken met andere departementen"*⁶⁰. In dit verband is het feit dat er naar aanleiding van deze verklaring niet wordt verwezen naar de Vreemdelingenwet tekenend voor het feit dat, in die periode en volgens de minister bevoegd voor deze materie, de opsporing van illegalen geen basistaak van de Douane is ..., wat niet wegneemt dat het volgende geval zich kan voordoen: dat men clandestiene passagiers ontdekt naar aanleiding van een 'routinecontrole' is immers niet zo hypothetisch. Dat de overheid en de hiërarchie hier totaal niet op voorbereid zijn, is dan ook verbazingwekkend. Deze vaststelling is des te verontrustender daar de directeur-generaal van Douane en Accijnzen in zijn antwoordbrief van 5 februari 2008 geenszins lijkt in te zien dat het nodig is globale maatregelen te voorzien om dergelijke situaties in de toekomst beter te kunnen beheersen. Binnen Douane en Accijnzen is er niets veranderd, er blijken geen lessen te zijn getrokken uit deze zaak noch uit de zaak van de clandestiene immigranten die dood werden aangetroffen in Dover. Hierover bevraagd, meldt een douanier dat hij nog altijd niet over een instrument beschikt om de bevoegdheden die hem krachtens de Vreemdelingenwet zijn toegekend, in de praktijk te brengen, noch om een proces-verbaal op te stellen trouwens. Bovendien is het zonneklaar dat er absoluut besprekingen moeten worden gevoerd over een protocolakkoord tussen de Douane en de federale politie, terwijl geen enkel initiatief mogelijk lijkt.

Gevraagd naar het bestaan van meer algemene samenwerkingsproblemen tussen de politie en de Douane, besluit de directeur-generaal van de Algemene directie van de bestuurlijke politie (DGA) zijn antwoord als volgt: *"Globaal bekeken, lijkt een protocolakkoord met de Douane, waarin een doeltreffende en vooral structurele samenwerking tussen beide diensten voorzien is, ons meer dan nodig. Door een duidelijke afbakening van de bevoegdheden en mogelijkheden van de twee diensten kunnen ook conflicten worden vermeden"*. **Het Comité P kan zich hier alleen maar bij aansluiten en hopen dat dit akkoord zo snel mogelijk wordt afgesloten.**

10.4.6. Gebrek aan structurele coördinatie

Dit dossier wijst ook op een coördinatieprobleem inzake de richtlijnen die worden gegeven met betrekking tot de bestrijding van mensenhandel. Vreemd is ook dat de Douane geen bestemming is van de omzendbrieven COL die hierover handelen. Het artikel 2.5 van de COL 10/2004⁶¹, die van kracht was op het ogenblik van de feiten, voorziet dat er, ten minste om de drie maanden, per arrondissement een coördinatievergadering wordt georganiseerd waarop een hele reeks betrokken actoren wordt uitgenodigd. Hoewel haar aanwezigheid niet uitgesloten is, komt Douane en Accijnzen nog altijd niet voor op de lijst van uitgenodigde diensten. Dit lijkt paradoxaal, gezien de bevoegdheid die aan deze dienst is toegekend door de Vreemdelingenwet. Uit het onderzoek blijkt dat Douane en Accijnzen thans wordt uitgenodigd op deze coördinatievergaderingen in Bergen, op initiatief van een commissaris van de FGP. Hoewel dit een goed initiatief is, moet toch worden opgemerkt dat dit lokaal blijft en dat er geen structurele oplossingen werden aangereikt. Het probleem dat zich in Bergen heeft voorgedaan, zou nochtans in eender welk ander gerechtelijk arrondissement kunnen gebeuren.

9BGeïntegreerde werking en steun

Maar de coördinatieproblemen tussen Douane en Accijnzen en de andere diensten zijn veel groter. De Douane is immers niet onderworpen aan de MFO-3, noch aan een gelijkwaardige richtlijn: ze moet de betrokken politiediensten niet in kennis stellen van geplande controles (ACT-formulier waarop de datum, het uur, de plaats en het type controle, etc. vermeld zijn). Dit gebrek aan coördinatie is des te stuitender daar douaniers gewapend zijn en controles verrichten die een reëel veiligheidsrisico kunnen inhouden.

Tot slot wijzen wij op het gebrek aan verbinding met eender welke databank (RRN, ANG, etc.) tijdens deze controles.

Bijgevolg kunnen wij ons niet aansluiten bij de directeur-generaal van Douane en Accijnzen wanneer hij stelt dat het gebrek aan operationele samenwerking in de zaak van 8 november 2006 te wijten is aan "*het dringende en specifieke karakter van de situatie, gekoppeld aan een gebrek aan informatie bij alle intervenanten in verband met hun respectieve bevoegdheden*". Wij kunnen ons slechts gedeeltelijk vinden in deze bewering. Volgens ons, verduidelijkt deze stelling opnieuw – voor zover dit nog nodig was – dat de hiërarchie van de Douane helemaal geen verantwoordelijkheid neemt in het proactieve beheer van dit soort van gebeurtenissen.

10.4.7. Betwisting van de bevoegdheid van het Comité P

Tot slot dient, eens te meer, opgemerkt dat de Administratie der Douane en Accijnzen de bevoegdheid van het Comité P ten aanzien van haar personeelsleden betwist, met uitzondering van de OGP's. De minister van Financiën heeft beloofd zijn standpunt te kennen te geven omtrent dit specifieke aspect van het dossier.

11. INTERNE WERKING POLITIEDIENSTEN

De onderzoeken van het Comité P hebben tot doel bij te dragen tot een verbeterde werking van de politie, in het bijzonder het boeken van resultaten in de externe functionaliteiten. Interne processen en activiteiten dienen hiertoe bij te dragen en hebben dus hun eigen relevantie. Vandaar dat het Comité P aspecten van deze interne werking onder de loep neemt.

Zoals in het vorige jaarverslag al werd benadrukt, hecht het Comité P veel belang aan de investeringen die de geïntegreerde politie levert betreffende opleiding voor het personeel. In eerste instantie geven we een overzicht van de waarnemingen die werden gedaan naar aanleiding van diverse opleidingsinitiatieven. Vervolgens lichten we de bevindingen toe rond de doorlichting van een aantal zones en van een dienst van de federale gerechtelijke politie.

11.1. OPLEIDING

Het belangrijkste kapitaal van de politie zijn haar medewerkers. Hun kennis, vaardigheden en attitudes bepalen in grote mate het al dan niet bereiken van de gewenste objectieven en resultaten voor de organisatie. Goed gerekruteerde, geselecteerde en opgeleide medewerkers zijn het resultaat van interne processen. Zulke medewerkers dragen, via het leveren van een bevolkingsgerichte, democratische en integere politiezorg, bij tot het boeken van resultaten in de externe basisfunctionaliteiten voor burger en samenleving. Rekrutering, selectie en opleiding dienen daarbij benaderd als een coherent geheel. Over deze rekrutering en selectie deed het Comité P reeds onderzoek, waarover verslag werd gedaan in aparte publicaties⁶² alsook in het jaarverslag 2007. Over specifiek onderzoek naar de opleiding zal later uitgebreider worden gerapporteerd. In 2008 kon het thema van de politieopleiding desalniettemin opnieuw op belangstelling van het Comité P rekenen. In het bestek van dit jaarverslag wordt kort ingegaan op de vorming en training betreffende geweldsbeheersing, alsook op de kennis bij aspirant-inspecteurs en -commissarissen van het wettelijk kader bij de uitvoering van fouilleringen en arrestaties. Verder worden ook de diversiteitsopleidingen en -vormingen in de politiescholen besproken. Om dit laatste beter te kaderen, wordt stilgestaan bij de belangrijkste bevindingen van een onderzoek naar het diversiteitsbeleid van de federale politie. Verder wordt de problematiek van het milieu- en antecedentenonderzoek aangekaart. Ten slotte hernemen we de belangrijkste bedenkingen die het Comité P op 16 oktober 2008 maakte naar aanleiding van een internationaal seminarie getiteld *'Police Education and training in Belgium: on the Way to Bologna?'*, georganiseerd door het Centrum voor Politiestudies (in samenwerking met het Centre d'Études sur la Police). Deze opmerkingen betroffen in de eerste plaats de kwaliteitscontrole op de opleiding en vormden toen de basis voor enkele meer algemene bedenkingen met betrekking tot de toestand en de toekomst van het politieonderwijs, waarop hier verder wordt ingegaan.

11.1.1. Vorming en training geweldsbeheersing

Dit onderzoek bevatte twee aspecten, namelijk de opvolging van de werkzaamheden van het pedagogisch comité, inclusief de vijf werkgroepen die eronder ressorteren en de opvolging van de opleiding in de politiescholen met betrekking tot het gebruik van dwang, zonder en met vuurwapen.

Wat de **pedagogische comités** betreft, kon worden vastgesteld dat op dit forum, in beide landstalen, constructieve en gestructureerde discussies plaatsvonden en rekening werd gehouden met de adviezen van andere comités. Dit alles verliep in een positieve werksfeer, met voldoende motivatie en zonder onnodig hoge werkdruk. Anderzijds ervoeren de deelnemers traagheid in (beslissings)processen op het niveau van het strategisch platform. Ook de systematische afwezigheid van bepaalde politiescholen werd betreurd, ofschoon deze het gros van de kritiek op de werking voor hun rekening namen. Enkele logistieke problemen, de keuze van gebruikte foto's in de brochures en de afwezigheid van operationele eenheden in het pedagogisch comité werden als minpunten aangewezen. De besliste maatregelen hebben nochtans een dwingend karakter naar de operationele eenheden. Ook uitte men de behoefte om de samenstelling van de comités te wijzigen, met een grotere inbreng van externen, die nu slechts sporadisch worden uitgenodigd. Het gebrek aan globale methodologie en aan tweetaligheid van de deelnemers belemmerde nog de snelle voortgang van de vergaderingen. Al bij al ondervindt de Directie van de opleiding moeite om het strategisch platform en de pedagogische comités te doen draaien, maar daarbij is ze ook deels slachtoffer van haar eigen succes, aangezien er al drie extra comités dienden opgestart. Maar waar vorig jaar nog werd geklaagd over een gebrek aan resultaten na zes jaar integratie, kan momenteel worden gemeld dat al een 20-tal ondersteunende cursussen werd goedgekeurd in het platform en via Poldoc ter beschikking

10BInterne werking politiediensten

gesteld. Brochures hieromtrent, ten behoeve van opleiders en politiemedewerkers, zullen tevens worden aangemaakt. Vermelden we nog dat de afspraak werd gemaakt dat vertegenwoordigers hun producten (met betrekking tot geweldsbeheersing) nog enkel op het pedagogische platform kunnen voorstellen en niet meer in alle scholen afzonderlijk. Omwille van de noodzakelijke coherentie in beleid en vooral de gewenste integriteit van de politie, onderschrijft het Comité P volmondig deze werkwijze.

Waar vorig jaar nog werd gesteld dat de **GPI 48**⁶³ niet viel toe te passen, blijkt uit de gesprekken met de verantwoordelijken geweldsbeheersing en in het bijzonder uit deze met de Directie van de opleiding dat wie voldoende de nodige vormingen en opleidingen geeft eigenlijk geen problemen ondervindt. De vereisten zijn overigens minder dwingend dan voorheen. Resultaten worden daarbij ook geboekt via laterale samenwerking tussen korpsen. Waar er een probleem blijft van onvoldoende schietstanden en trainingsfaciliteiten, is het niet de GPI 48 die aan de basis daarvan ligt, temeer daar de huidige voorgeschreven technieken geen dojo of speciale infrastructuur meer vereisen. Er doen zich nog wel problemen voor met kleinere infrastructuur en uitrusting zoals verfprojectielen en beschermende kledij.

11.1.2. Fouilleringen en arrestaties

Naar aanleiding van de vele, in de loop der jaren, geopende dossiers over de politionele uitvoering van fouilleringen en arrestaties richtte een onderzoek zich op de vraag hoe deze praktijk in de opleiding wordt aangeleerd en of daarbij het wettelijke instrumentarium, *i.c.* de **wet op het politieambt** (WPA) bij de aspirant-inspecteurs en -commissarissen voldoende gekend blijkt. Daartoe werd een kennistest ontwikkeld die van 2003 tot 2007 in de politiescholen bij in totaal 900 aspiranten werd afgenomen⁶⁴. Hieruit blijkt dat de kennis van de WPA vaak onvoldoende of slechts oppervlakkig is, in het bijzonder wat betreft onderscheiden thema's zoals de soorten fouilleringen, de verschillende vormen van aanhoudingen of de identiteitscontroles en de daaraan gekoppelde specifieke wetsartikelen. Hoewel de WPA door de studenten vaak wordt aangehaald in hun antwoorden, gebeurt dit voor sommigen zonder goed te beseffen waarover deze wet eigenlijk gaat. Vandaar dat deze soms wordt omschreven als de 'wet op de fouilles' of 'wet op de identiteitskaart' (*sic*) ...

Hoewel weinig aspirant-inspecteurs zich uitspraken over de gekregen opleiding, blijkt dat, volgens hen, te weinig uren werden besteed aan de juridische vorming en de wet op het politieambt in het bijzonder. Verder werd de opleiding in haar geheel ervaren als o.m. te weinig praktisch, incoherent qua discours van de verschillende docenten en te kort wat de stage betreft. De aspirant-commissarissen gaven te kennen dat ze de vorming onvoldoende professioneel en praktisch inschatten, met onvoldoende stages, en in het bijzonder te weinig gericht op de kerntaken van gerechtelijke en bestuurlijke politie en dit (in 2006) ten voordele van te veel oriëntatie op management. Men achtte zich, ondanks de verworven professionele ervaring en/of academische opleiding, door de opleiders ook onvoldoende behandeld en gevaloriseerd als volwassene. Deze opleiders werden door de aspiranten in sommige gevallen als onvoldoende gekwalificeerd beschouwd, alsook te laks en dit laatste door een gebrek aan (zelf)discipline betreffende bijvoorbeeld kledij, voorbeeldgedrag e.a. Ook de afwezigheid en niet-vervanging van afwezige docenten werd aangeklaagd. Er dient op gewezen dat ondertussen zowel een herziening werd doorgevoerd van het curriculum van de aspirant-commissaris, met o.m. een afbouw van het management ten voordele van de politionele en juridische basiskennis (maar ook ten nadele van de criminologische basiskennis), als een Koninklijk besluit⁶⁵ werd goedgekeurd dat betrekking heeft op de kwaliteits- en omkaderingsnormen van de scholen (zie *infra*). Wegens het grote belang bij de politiemensen van een goede en zelfde basiskennis van het wettelijk kader, en dit over het geheel van het grondgebied, beveelt het Comité P hiervoor een **uniform eindexamen** aan. Dit zou tevens toelaten de gegeven opleidingen in de diverse scholen verder te harmoniseren. Tevens is het Comité P de mening toegedaan dat de **opleidingen en vormingen op meer regelmatige basis dienen te worden opgevolgd**, autonoom van de Directie van de opleiding, bijvoorbeeld door de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie.

11.1.3. Diversiteitsopleidingen en diversiteitsbeleid

Diversiteit bij de politie werd onderzocht, enerzijds, via interviews met bevoorrechte getuigen omtrent de opleidingen en vormingen ter zake en, anderzijds, door de ontwikkeling van het diversiteitsbeleid voor de geïntegreerde politie onder de loep te nemen.

Diversiteitsopleidingen dienen bij te dragen tot meer deskundigheid en kennis aangaande (omgaan met) allochtonen (in het bijzonder jongeren), tot meer interculturele communicatie op het terrein en ten slotte

10BInterne werking politiediensten

tot de bestrijding van discriminatie, racisme en xenofobie. Onderzocht werd of de bestaande opleidingen dit voldoende promoten. Vooreerst werd vastgesteld dat interculturele communicatie of omgaan met diversiteit op zich niet meer is inbegrepen in de basisopleiding van agent of inspecteur. Volgens enkele bevoorrechte getuigen van de opleiding, kennen en herkennen aspiranten het misdrijf racisme en discriminatie niet meer, waardoor het te pas en te onpas wordt gebruikt zonder enige differentiatie. Een adequate vorming die het louter formele overstijgt, zou moeten vertrekken vanuit het aanwezige etnocentrische denken van de aspiranten.

Vele misverstanden in interculturele contacten (dus ook verhoren) zijn immers het gevolg van bestaande stereotypen en vooroordelen, wat mede leidt tot roltoewijzing en '*ethnic profiling*'. Deze problemen komen momenteel onvoldoende aan bod binnen de vormingen en opleidingen.

Uit een rondvraag bij de scholen blijkt dat wat er wordt gegeven in het domein van diversiteit zeer uiteenlopend is qua onderwerpen, bijvoorbeeld interculturele communicatie, negationisme, wet op racisme e.a. tot en met vrouwelijke genitale mutilatie. Ook qua aantal uren en invulling van de modules zijn er grote verschillen. Deze incoherentie werkt in elk geval voor sommige betrokkenen weinig motiverend, getuige daarvan een brief die docenten van een politieschool hierover aan de directie richtten. Sommige docenten opteren ervoor om, in afwijking van het programma, toch diversiteit en interculturaliteit te behandelen. Verder worden er soms vragen gesteld bij de deskundigheid van de zogenaamde 'bronopleiders', d.w.z. opleiders die vanuit de centrale directie aan de lokale politiescholen ter beschikking worden gesteld.

Ook het inschakelen van allochtone lesgevers, hoe goed bedoeld ook, kan soms stereotypering versterken, indien deze docenten in hun lessen bestaande vooroordelen bevestigen. Hetzelfde geldt voor eveneens welwillende maar soms ondoordachte initiatieven, zoals bezoeken aan asielcentra, zeker als dit ertoe leidt dat in de beleving van de deelnemers begrippen zoals allochtoon, asielzoeker en probleemgeval aan elkaar worden gelijkgesteld.

Kortom, **voor diversiteit en interculturaliteit is er weinig ruimte in de opleiding**, en wat er al wordt gedoceerd, blijkt te veel gericht op 'kennen', hoewel ook hier sprake is van onvoldoende kennisoverdracht, en op 'kunnen' (in termen van technische competenties) maar nauwelijks op attitudeverwerving en intentionaliteit. Er lijkt dan ook dringend nood aan een coherent opleidingsonderdeel 'omgaan met diversiteit' in de basisopleiding.

Het **interne diversiteitsbeleid** dient om de kennis en vaardigheden, inclusief praktische methodes over diversiteitsbeheer, te ontwikkelen en te verspreiden en netwerking hieromtrent te ondersteunen. Momenteel gebeurt dit door de Dienst gelijkheid en diversiteit (DSID) van de federale politie en zijn Netwerk contactpersonen diversiteit (CPRD). Beide diensten organiseren in netwerkverband communicatie tussen medewerkers met interesse voor en/of ervaring in de materie. Ze brengen deskundigheid hieromtrent samen, verstrekken informatie en leveren tot slot een bijdrage aan de integratie van diversiteit in de bedrijfscultuur. Vastgesteld werd dat het netwerk aan Nederlandstalige kant 34 leden telt. Behalve een ambtenaar van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (CGKR), maken 15 leden van de federale politie en 18 van de lokale politie (en dit uit 9 politiezones) deel uit van dit netwerk. Aan Franstalige zijde telt men 33 medewerkers bestaande uit een opleider van het CGKR en een vertegenwoordiger van de Vaste Commissie van de lokale politie (VCLP), alsook 17 mensen uit federale politiediensten en 14 uit de lokale politie (en dit uit 11 politiezones).

Enkele bevoorrechte getuigen, werkzaam in de opleiding met betrekking tot diversiteit en interculturaliteit, stellen dit netwerk gewoonweg niet te kennen. Er zijn bijgevolg vragen over het bereik en de representativiteit van deze vertegenwoordiging en over de motivatie van de politie tot deelname eraan. Qua realisaties kan DSID, naast de opstarting van het netwerk, de databank Mosaic voorleggen, die goede praktijken verzamelt betreffende diversiteit. Tot nu toe⁶⁶ bevat deze databank een 10-tal fiches, zoals de slechtnieuwsmelding bij allochtone Turkse families uit de politieke zone Mol-Balen-Dessel en het project Herscham van de SPC met betrekking tot daklozen in de metro. Alsnog blijkt uit het bereik ervan dat dit niet het meest enthousiasmerende forum voor nieuwe initiatieven is.

Verder kwam er een 'Handvest van de Diversiteit' tot stand, maar dit werd op 12 november 2008 enkel ondertekend door de federale politie. De Vaste Commissie van de lokale politie zag hiervan af, omdat er volgens haar al een deontologische code bestaat en ze bijgevolg geen meerwaarde zag in zulk handvest. Verder biedt DSID, in samenwerking met de Brusselse vzw CEFIG, een evaluatietest aan voor kandidaten die zich willen voorbereiden op de selectieproeven voor het basiskader. Na het afleggen van zulke test kan aan de kandidaat het advies worden gegeven eerst een vooropleiding te volgen. Hoewel deze vooropleiding voor kansengroepen, en in het bijzonder allochtone kandidaten, degelijk werd uitgewerkt,

10BInterne werking politiediensten

leidt ze vooralsnog niet tot de gewenste resultaten. Zulke opleidingen renderen overigens beter wanneer ze gepaard gaan met cultureel neutrale selectieprocedures. Ook cultureel gemengd samengestelde jury's kunnen hierbij helpen. Wat niet helpt, zijn cultureel en/of religieus gerichte vragen tijdens de interviews, zoals een aantal allochtone aspiranten in opleiding getuigden, die niet aan de autochtone kandidaten zouden worden gesteld.

11.1.4. Milieu- en antecedentenonderzoek

Naar aanleiding van een klacht omtrent een milieu- en antecedentenonderzoek kan worden gerapporteerd over de wijze waarop de procedure bij de Directie van de rekrutering en van de selectie (DSR) verloopt en hoe dit door een lokale politiezone wordt gewaardeerd. De politiezone in kwestie stelt dat ze, in tegenstelling tot vroeger, door DSR niet meer op de hoogte wordt gebracht van het aantal kandidatuurstellingen uit de politiezone. Uiteindelijk blijkt het aantal kandidaten voor de zone in 2008 ongeveer *status-quo* te blijven. Maar indien dit gedaald zou zijn, had de politiezone dit, naar eigen zeggen, kunnen aangrijpen om haar wervingsbeleid bij te stellen. Zo was bijvoorbeeld een heroriëntatie van de opdrachten van de vier lokale beroepenvoorlichters mogelijk geweest.

De zone stelt tevreden te zijn over de persoonlijke contacten met de medewerkers van DSR. Indien deze dienst wordt gecontacteerd, wordt men geholpen. Minder tevredenheid is er over de rol van DSR bij het **antecedentenonderzoek tijdens het selectieproces** van kandidaat-inspecteurs. Bij het antecedentenonderzoek zoals het nu verloopt, ontstaat het gevoel dat de dienst DSR de lokale zones wenst te bevoogden, terwijl het de lokale zones zijn die nadien met deze mensen zullen moeten werken. Indien DSR met een advies van de lokale politiezone, over het al dan niet 'onberispelijke gedrag' van een kandidaat, na een antecedentenonderzoek geen rekening houdt, vraagt men zich af waarom men dan zulk advies aan de zone vraagt. Zo ontstaat in de zone het gevoel dat men zijn werk niet goed zou hebben gedaan. Deze perceptie heeft de zonechef echter nog niet getoetst bij zijn collega-korpschefs en dit punt maakte nog geen voorwerp uit van overleg.

Een mogelijke oorzaak van een verschil in interpretatie tussen politiezone(s) en DSR omtrent 'niet onberispelijk gedrag' is een gebrek aan objectieve criteria voor dat begrip. Hoewel DSR in de vernieuwde procedure verduidelijkt welke informatiebronnen moeten worden bekeken en geëvalueerd, is de wijze waarop deze evaluatie moet gebeuren niet bepaald, noch werden hiervoor normen meegegeven.

Hoelang moet een potentiële kandidaat bijvoorbeeld afgerekend worden op gerechtelijke feiten uit het verleden? Welke criteria dienen daarbij gebruikt? Bij het peilen naar het algemeen vertrouwen in een centraal rekruteringsbeleid werd door de korpschef van de betrokken politiezone de vergelijking gemaakt met de organisatie van de opleiding. De perceptie bestaat dat het centrale rekruteringsbeleid, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de decentrale opleidingspraktijk, ver weg staat van het terrein. Dit gevoel van afstand wordt versterkt indien de uitkomst van een antecedentenonderzoek verschillend is bij de politiezones en DSR. In dergelijke gevallen is men vragende partij voor een overleg tussen de zone en DSR.

Qua medewerkersmotivatie voor dit soort onderzoeken, tekenden we bij de verantwoordelijke wijkwerking van deze politiezone op dat alle medewerkers van de politiezone die belast zijn met antecedentenonderzoeken, dit een belangrijk gegeven vinden in de selectie van kandidaten. Deze mensen kunnen immers na de opleiding collega's worden, met wie zal moeten worden samengewerkt.

Of bovenstaande, anekdotische bevindingen kunnen worden veralgemeend, zal uit verder onderzoek moeten blijken.

11.1.5. De (lange) weg naar Bologna

Op de conferentie over het politieonderwijs van 16 oktober 2008 werd aan het Comité P gevraagd om op de bestaande praktijk van kwaliteitscontrole te reageren. In principe is kwaliteitscontrole op de politieopleiding momenteel mogelijk zowel vanuit de inrichtende macht als vanuit de bestaande controleinstanties op de politie. **Door de huidige versnipperde structuur van het politieonderwijs (voor basis- en middenkader) is evenwel geen enkele school gelijk.** Er is het onderscheid tussen erkende en ingerichte scholen, waarbij voor de erkende scholen op provinciaal niveau ook nog eens een dualiteit bestaat tussen de autonome provinciale bedrijven, de zuiver provinciale diensten en de vzw-structuren. Binnen deze structuren kan controle plaatsvinden, bijvoorbeeld via opleidingsraad of raad van beheer. Sinds 2006 ontwikkelde de Directie van de opleiding van de federale politie daarnaast, als overkoepelende structuur, haar eigen controleorgaan voor de opleiding. De opstart hiervan liep niet van een leien dakje en opmerkingen over onvoldoende inbreng van onderuit waren daarbij niet van de lucht. Dit resulteerde in

10BInterne werking politiediensten

een Koninklijk besluit van 6 april 2008 betreffende de kwaliteitsstandaarden en de pedagogische en omkaderingsnormen⁶⁷. Artikel 9 legt uit hoe de controle wordt georganiseerd. Deze gebeurt namelijk intern, vanuit de Directie van de opleiding, en ze gebeurt door 'informatie te verzamelen' en 'scholen te bezoeken'. Bovendien zal jaarlijks een schooloverschrijdende, voor de studenten niet-bindende, test worden afgenomen, om de kwaliteit van de gegeven opleiding te evalueren.

Deze werkwijze leidt ertoe dat dezelfde directie die beleidsmatig de materiële en personele middelen beheert en verdeelt, nadien een onafhankelijke evaluatie dient te maken. Deze benadering werd bovendien (verkeerdelijk) als 'externe controle' omschreven. In het reguliere onderwijs, dat hier als inspiratiebron kan dienen, werd in tegenstelling hiermee, een interne kwaliteitszorg ontwikkeld door middel van zelfevaluatie, gevolgd door een **externe controle** door middel van visitatie. Dit werd aangevuld met een systeem van accreditering. Wanneer dit systeem zou worden toegepast op de politiescholen, krijgen deze in zulke benadering een tijdelijke accreditatie om een opleiding in te richten en worden ze periodiek geëvalueerd door middel van een onafhankelijke visitatie. In de handleiding onderwijsvisitaties voor het Nederlandstalige onderwijs van de VLIR/VLHORA wordt dit concept verder uitgewerkt. Maar om te kunnen evalueren, zijn kwaliteitsstandaarden voor de opleiding van belang.

Deze werden in het politieonderwijs vooralsnog niet bepaald, zeker niet in termen van wat iemand zou moeten kennen, kunnen en willen (attitude), zoals dat bijvoorbeeld het geval is met de 'eindtermen' in het Nederlandstalige onderwijs of de 'socles de compétences' in het Franstalige onderwijs.

De vraag blijft, met andere woorden, waarop men zich momenteel kan baseren bij de bestaande interne controle. De vraag naar de relevantie van een niet-bindende test laten we dan nog buiten beschouwing. In de 'kwaliteitsbewaking', conform het Koninklijk besluit van 6 april 2008, werd evaluatie bovendien gelijkgesteld met evaluatie van de scholen, zonder de randvoorwaarden zoals financiën, middelen en infrastructuur in ogenschouw te nemen. Verder is de noodzakelijke link en coherentie met de rekrutering en selectie afwezig. Evaluatie van de opleiding begint nochtans met evaluatie van de instroom, van de selectieprocedure en de normering hierbij.

De huidige situatie omtrent de **kwaliteitscontrole** staat deels symbool voor het overwegend intern gerichte, versnipperde en weinig coherente beleid en beheer van de opleiding waarin ambtelijke en statutaire vereisten, onder druk van de politievakbonden, vaak primeren op pedagogische, inhoudelijke doelstellingen. Dit is een oud zeer. De ambtelijke werkgroep van de toenmalige Algemene politiesteundienst (APSD) pleitte ten tijde van de politiehervorming al voor meer externe inbreng in de politieopleiding. Deze laatste werd na de hervorming echter nog interner gericht, ook in grote mate wat betreft docenten, stages, jurering e.a. We herinneren eraan dat dit te maken heeft met de (te) korte duur van de opleiding, die op zijn beurt verband houdt met het betaalde karakter ervan. Een recente studie die de basisopleidingen vergeleek van Nederland, Finland, Noorwegen, Duitsland en België, rangschikte deze landen, in deze volgorde (!), op een continuüm naar oplopende geslotenheid⁶⁸. Verder is niet enkel de opleidingsduur elders langer, er wordt, bijvoorbeeld in Nederland, ook gewerkt met periodes van alternerend les en werk, en dit met een stapsgewijze verwerving van bevoegdheden. Een verkeerd begrepen vorm van 'modulariteit' in de vakken leidt, vooral in het hoofd van de studenten, tot veel versnippering van de leerstof. Klachten vanuit de politiezones, bijvoorbeeld over het onvoldoende kunnen opstellen van een deftig proces-verbaal, vormen hiervan een illustratie. De versnippering en het gebrek aan coherentie zijn niet alleen inhoudelijk en ruimtelijk, ze bestaan ook tussen vormingen en trainingen voor de lokale en de federale politie.

Op een internationale conferentie kondigde de directeur-generaal van de Algemene directie van de ondersteuning en het beheer (DGS) aan dat de opleiding en organisatie ervan, o.m. via het project 'politie: een lerende organisatie', zou worden herbekeken, ook in functie van een betere oriëntering en afstemming op de maatschappij en het reguliere onderwijs. Daarbij zou worden gestreefd naar diplomagelijkwaardigheid en valorisering van niet-politionele diploma's, binnen politie en andersom. Vandaar de nood aan (een proces ten behoeve van) een aanpassing van het politieonderwijs naar de Bachelor-Masterhervorming ('BaMa'), volgens de Bolognaverklaring van 19 juni 1999⁶⁹. Zulke optie bevat volgens het Comité P potentieel, in de eerste plaats omdat ze een reflectie over het bestaande politieonderwijs in een ruimer kader mogelijk maakt en er tegelijk een perspectief aan koppelt. Het laat toe een grotere osmose te creëren tussen het politieonderwijs en de maatschappelijke omgeving waarin deze volgens de gemeenschapsgerichte politiezorg wordt verondersteld zich op af te stemmen. Verder dient, net door de voorlopige afwezigheid van concrete einddoelstellingen (*supra*), gewaarschuwd voor het al te overhaast overnemen van werkvormen uit Bologna, zoals visitaties en accreditaties, die precies gebaseerd zijn op inzicht en kennis van zulke eindobjectieven. Men mag bovendien niet vergeten dat het hier om

10BInterne werking politiediensten

hervormingen in het hoger onderwijs gaat. Een niveau dat het huidige politieonderwijs, ondanks de positieve aanwezigheid van hoger opgeleiden voor en in de schoolbanken, zeker niet in alle competentie-domeinen bereikt. Stapsgewijze en goed begeleide vooruitgang (ook extern vanuit reguliere onderwijskundige hoek) lijkt hier aangewezen, in plaats van holderdebolder uitgewerkte interne opzetten waarvan de hierboven beschreven bestaande kwaliteitscontrole te veel een illustratie vormt. Het bepalen van **maatschappelijk goed ingebedde eindtermen** voor de opleiding omtrent wat gevormde medewerkers moeten kennen, kunnen en willen (attitude) om in de basisfunctionaliteiten de gewenste prestaties neer te zetten, is hierbij **primordiaal**.

Rest er nog de noodzakelijke **link met de rekrutering en selectie**. Wil men via deze hervorming ook een verhoging van niveau van het politieonderwijs bekomen, dan is bezinning geboden over welke profielen men bij de politie wil rekruteren en selecteren en hoe deze het best in de praktijk verlopen.

Het uitgevoerde onderzoek van het Comité P hierover gaf al aan dat de 'vijver' waarin diensten zoals DSR 'vissen' vrij beperkt is en ze, zonder veel sturing en reflectie hieromtrent, eerder kandidaten motiveren met vaak een technische en beroepssecundaire vorming. We merkten dat daarbij ook nogal wat kandidaten eerst een andere opleiding uitprobeerden, om dan uiteindelijk een 'latere roeping' voor het metier van politie te ontdekken. Dit ontlokte een burgemeester van een grote stad op het Bolognacongres niet toevallig de opmerking dat opleiding tot politie, wat hem betrof, nog te veel op een vorm van 'tweedekansonderwijs' leek.

In het proces van selectie stelden we in ons onderzoek effecten vast die deze vernauwing veeleer dreigen te versterken. We denken aan de dominantie van 'selecting out'-mechanismen en **weinig aandacht voor 'selecting in'** (van andere profielen), alsook het onvoldoende kunnen detecteren van competenties zoals klantgerichtheid, inlevingsvermogen, probleemoplossend vermogen, creativiteit e.a.

Opdat vanuit een meer coherente en eenvormige strategie kan worden gewerkt, dringt een betere integratie zich op van de ganse keten van diensten voor rekrutering, selectie en opleiding. Daarbij kan nog worden overwogen om bepaalde aspecten extern uit te besteden, bijvoorbeeld aan Selor, dat ook voor andere overheidsdiensten (bv. Douane en Accijnzen) of de private beveiliging op zeer transparante wijze selectieproeven organiseert.

Tegelijk is het net de populatie van minder hoog opgeleiden, uit bijvoorbeeld het beroepssecundair onderwijs, die lagere slaagpercentages behaalt in de selectie. Om hieraan deels tegemoet te komen, werd op basis van eerder verricht wetenschappelijk onderzoek hierover⁷⁰, in de loop van 2008, door de FOD Binnenlandse Zaken, een project uitgewerkt. Het betreft hier een **eenjarige zogenaamde 'secundair na secundair'-opleiding die voorbereidt op een brede waaier van publieke en private veiligheidsberoepen**. Wat de politie betreft, zou het slagen in deze opleiding vrijstelling bieden van een aantal selectieproeven voor inspecteur. De opleiding kan in die zin als een 'voortraject' worden beschouwd⁷¹. Deze opleiding zal zowel in technische als in beroepssecundaire scholen worden aangeboden.

In het schooljaar 2009-2010 zullen in totaal vijftien eerste proefprojecten, verdeeld over het Franstalige en het Nederlandstalige onderwijs, van start gaan. De vraag rijst daarbij of dit het niveau van politie-kandidaten niet verder onder druk zal zetten en zodoende tot discrepantie kan leiden met de aangekondigde kwaliteitsverhoging van de opleiding en aanpassing aan Bologna. De **praktische uitwerking** ervan **stuit** voor het Comité P alleszins nog **op vele vragen**, niet in het minst wat betreft de docenten uit de politiewereld die hiervoor zouden worden aangetrokken en hoe de (externe) controle hierop kan gebeuren. Hetzelfde geldt voor de selectieproeven die in de scholen zullen worden georganiseerd. Meer in het algemeen stellen we ons de vraag of de 'vermenging' van deze specifieke populatie met interesse voor een loopbaan bij de politie met kandidaten voor andere functies, zoals stads-wachten, voetbalstewards en in het bijzonder de private veiligheidssector, de beste manier inhoudt voor meer professionalisering en de creatie van meer 'maatschappelijke oriëntatie en betrokkenheid'.

Dit klinkt nobel, maar wordt er rekening mee gehouden dat dit juist meer politiedominantie op de ganse veiligheidssector kan genereren, met meer politiegestuurde visies op de aanpak van maatschappelijke problemen als gevolg? Neemt daardoor bovendien de kans op 'moonlighting' of vermenging van private en publieke politiezorg niet verder toe? Met andere woorden, zal deze aanpak leiden tot, enerzijds, een vermaatschappelijking van politie en, anderzijds, een verhoging van het niveau van de kandidaten? Het Comité P zal vanuit zijn bekommernis over een democratische, integere en gemeenschapsgerichte politiezorg en vanuit zijn overtuiging dat de opleiding dient te worden geprofessionaliseerd, deze ontwikkelingen dan ook verder opvolgen.

11.2. POLITIEZONE DES TRIEUX

In het jaarverslag 2007 rapporteerden we al over de werking van de **interventiedienst** van de politiezone Des Trieux. De procureur-generaal had toen al zijn ongerustheid geuit over de werking van de zone naar aanleiding van verschillende dossiers ten laste van personeelsleden in deze dienst. Het Comité P heeft, naar aanleiding van deze onderzoeksbevindingen, beslist om de werking van deze dienst in 2008 verder op te volgen. Hierbij werden volgende vaststellingen gedaan.

11.2.1. Resultaten medewerkers

Aan het 'alcoholprobleem' werd een halt toegeroepen. Nu wordt een zerotolerantie gehanteerd, dit betekent dat personeelsleden die in dienst zijn of hun dienst zullen aanvangen geen alcoholische dranken meer mogen gebruiken.

11.2.2. Processen en beleid en strategie

Om het algemeen verval tegen te gaan dat was vastgesteld op het vlak van het beheer van de dienst, werden met betrekking tot een aantal primaire processen operationele doelstellingen geformuleerd (opstellen van dienstbulletins, opmaak van processen-verbaal, wegwerken van vertraging in de opmaak van documenten, etc.).

Voorheen was het niet duidelijk of er een coherente visie of missie was over de verwachte gedragingen van de medewerkers. Het onderzoek heeft aangetoond dat heden ten dage de prestaties van het personeel op regelmatige basis worden opgevolgd en dat de dienstplanningen volledig geïnformatiseerd zijn. De klachten en de negatieve bevindingen ten aanzien van de personeelsleden van de dienst eerstelijns-interventiedienst (SIPL) worden systematisch behandeld en niet meer reactief zoals vroeger. De opvolging en beoordeling van de personeelsleden is bovendien een bijzonder aandachtspunt.

Op het vlak van interne communicatie⁷² wordt er binnen SIPL elke ochtend een vergadering gehouden die wordt bijgewoond door een vertegenwoordiger per interventieteam, het diensthoofd of zijn adjunct en de onderofficier van de dag. Na afloop van deze vergaderingen wordt er systematisch een verslag opgesteld. Dit verslag wordt aan de korpschef bezorgd en kan door het personeel geraadpleegd worden via het intranet.

De dienst SIPL zetelt ook in een werkgroep die een betere taakverdeling tussen de verschillende diensten van het politiekorps tracht uit te werken⁷³.

11.2.3. Leiderschap

Ter afsluiting kunnen we melden dat er een nieuw leiderschap is binnengewaaid in de dienst. Dit leiderschap wordt gekenmerkt door een goede reactie op opgedoken problemen, door de dienstverantwoordelijke die al dan niet onverwachts op het terrein aanwezig is en de touwtjes stevig in handen neemt indien dit nodig is om de toestand te herstellen, waarbij zijn strakke leiding in evenwicht wordt gehouden doordat hij goed naar de personeelsleden luistert.

SIPL werd geherstructureerd. Nu bestaat de dienst uit vier ploegen van zes tot zeven personen met twee middenkaders per ploeg. Er zijn plannen om naast de eigenlijke SIPL een dienst onthaal, klachten en milieu (SAPE) op te richten.

Het verantwoordelijkheidsgevoel van de middenkaders van de dienst nam concrete vorm aan door de bepaling van een taakverdeling. Deze responsabilisering heeft hoofdzakelijk betrekking op de operationele coördinatie en streeft naar een daadwerkelijk beheer van de situaties op het terrein door de middenkaders, die zich in de juiste omstandigheden bevinden om de ploegen onder hun verantwoordelijkheid beter op te volgen.

11.3. POLITIEZONE CHARLEROI

Naar aanleiding van de incidenten in de functionaliteit interventie, die in het vorige en in het huidige jaarverslag zijn besproken, heeft het Comité P een onderzoek gevoerd naar het functioneren van het **communicatiecentrum**, de **dienst interventie** en de **samenwerking met de wijkposten** te Charleroi. Het betreft hier de actualisering van een langer lopend onderzoek dat reeds in 2002 startte.

10B Interne werking politiediensten**11.3.1. Sleutelprestaties, resultaten samenleving en overheden**

In december 2007 heeft het Comité P zich gebogen over de, intussen gereorganiseerde, werking van het communicatiecentrum en de dienst interventie. Hiervoor werd het verloop van een interventie van de politie van Charleroi naar aanleiding van een dramatisch incident onder de loep genomen, met name een moord gevolgd door de zelfmoord van de dader in een woning in Gosselies, waar op het ogenblik van de feiten verschillende jonge kinderen aanwezig waren. Uit het onderzoek is duidelijk naar voor gekomen dat de politiezone Charleroi over onvoldoende capaciteit beschikte om op oproepen te reageren bij de wissel van de ploegen en dan vooral wanneer de ochtendploeg de nachtploeg afloste.

In september 2008 beroerde een nieuwe misdaad, nl. een moord gepleegd in een woning in Mont-Sur-Marchienne de bevolking en de lokale overheden. Weer was er kritiek op de lange interventietermijn van de politie Charleroi. De bestuurlijke overheid stelde zich vragen bij de organisatie van de politiezone en de doeltreffendheid ervan en wendde zich tot het Comité P. Uit ons onderzoek blijkt dat de tijd tussen het einde van de eerste oproep, uitgaande van de echtgenoot van het slachtoffer, en het tijdstip waarop een eerste interventieploeg ter plaatse aankwam, ongeveer twintig minuten bedroeg. Deze termijn, die lang is voor een stedelijke agglomeratie, is niet het gevolg van een specifieke individuele tekortkoming. Hij is evenmin enkel en alleen te wijten aan het tekort aan voertuigen bij de dienst interventie, zoals nogal wat personeelsleden binnen de dienst interventie van de politiezone Charleroi ons meldden.

Tijdens een gestructureerd gesprek met de waarnemend korpschef werden hem de voornaamste vaststellingen uit ons onderzoek uiteengezet. In de functionaliteit interventie van dit verslag worden deze bevindingen uitgebreid behandeld. De waarnemend korpschef, van zijn kant, heeft ons een aantal nieuwe maatregelen meegedeeld die sinds september 2008 zijn genomen ingevolge dit tragische incident. Hieronder gaan we verder in op deze maatregelen.

11.3.2. Leiderschap

Er werd een officier aan het hoofd van de dienst interventie geplaatst die erop moet toezien dat de voorziene ploegen dagelijks op het terrein kunnen worden ingezet en dat de personeelsleden van bij aanvang van hun dienst de juiste kleding en uitrusting dragen. Het is de bedoeling de officieren nauwer te betrekken bij de dienst interventie. Naast de interventieploegen (9/12/10 bij wissel 1, 2 en 3), worden er drie eerstelijns ploegen ingezet.

Om het personeel beter te motiveren, werd geïnvesteerd in de middelen. Het wagenpark van de dienst interventie werd aanzienlijk uitgebreid. Hiervoor werd een leasingcontract afgesloten. Het *fleetlogger*-systeem werd bijgestuurd, zodat informatieoverdracht op afstand mogelijk is en de dienst die instaat voor het wagenpark zorgt voor de planning van de voertuigen. Men plant de aankoop van een nieuw lokalisatie-systeem van de ploegen dat werkt met de ASTRID-technologie, ingeschreven op de begroting 2009; de overname van de calltaking van de 101-centrale door het CIC in 2009; de aankoop van twee *CAD-viewers* (zonaal onthaal en bureau van de inspecteurs van de dienst interventie), ook ingeschreven op de begroting 2009; de oprichting van een nieuwe dispatching, ingeschreven op de begroting 2009.

Op het vlak van de coördinatie tussen de dispatcher en de middenkaders van de interventie is er nog geen vooruitgang geboekt. Maar dit probleem zou deels moeten worden opgelost door de aankoop van een *CAD-viewer* voor het bureau van de middenkaders.

11.4. POLITIEZONE VOEREN

Op grond van een onderzoek naar mogelijke disfuncties in de politiezone Voeren kon een algemeen beeld worden gevormd van de werking en werd bijzondere aandacht besteed aan de wijze waarop de politiezone inspeelt op de lokale behoeften.

11.4.1. Sleutelprestaties, resultaten samenleving en overheden

Over de laatste drie jaar is er een duidelijk stijgende trend van het aantal meldingen en interventies, die tussen 2005 en 2007 meer dan verdubbelden. Het aantal kantschriften verdubbelde ruimschoots tussen 2000 en 2002 en volgt sindsdien een licht dalende trend. De looptijd van het merendeel van de onderzoeken van de recherche bedraagt minder dan één maand of ligt tussen één en drie maanden. Voor de periode waarin deze cijfergegevens beschikbaar zijn (2006 en 2007), overschreed geen enkel onderzoek een looptijd van één jaar. De Verkeersveiligheidsbarometer toont aan dat het stijgend aantal

10BInterne werking politiediensten

letselongevallen, dodelijke ongevallen en het aantal geregistreerde gewonden in de gemeente Voeren sinds oktober 2006 is omgebogen tot een significant dalende trend. Voor het referentiejaar 2007 kende de zone 1 handtasdiefstal met geweld, 18 woninginbraken, 7 autodiefstallen, 4 inbraken in auto's, 1 fietsdiefstal, 5 inbraken in bedrijven, winkels of kantoren, 38 daden van vandalisme, 1 brandstichting en 474 drugsdelicten. Deze laatste dienen gezien te worden in de context van het drugstoerisme naar Maastricht.

Uit de tevredenheidsenquête van 2003 blijkt dat de burger over het algemeen een positief beeld heeft van de werking van de politie, met als drie meest positieve uitschieters de bereikbaarheid, de klantvriendelijkheid en de aanspreekbaarheid van de leden van het korps. De drie minst goed scorende rubrieken waren de afhandelingsnelheid, de professionele aanpak van een vraag of probleem en de houding van de politieambtenaar, die dus als **verbeterpunten** kunnen worden beschouwd.

Uit de interviews met de procureur des Konings, de gerechtelijk directeur en de directeur-coördinator blijkt dat de lokale politie van Voeren de verwachtingen van deze overheden voldoende inlost (kwantiteit en kwaliteit van het geleverde werk) en op sommige vlakken zelfs overtreft (beschikbaarheid en vrijwillige inzet van capaciteit).

11.4.2. Resultaten medewerkers

De zone voerde in 2003 bij de medewerkers een tevredenheidsonderzoek uit en herhaalde dat in 2008, weliswaar met een gedaalde respons. Meer dan 80 % van de respondenten antwoordde in 2003 met positief tot zeer positief. Ook tijdens onze interviews in 2008 werd de sfeer in het korps door zowel middenkader als basiskader als goed geëvalueerd, met een gemiddelde score van 8 op 10. Er blijkt ook een grote mate van tevredenheid over de materiële middelen en het wagenpark. Beide kenden een zeer positieve trend sinds de politiehervorming. Daarentegen blijkt dat de staat van het gebouw in het bijzonder voor wrevel zorgt, waaromtrent het personeel een merkbaar resultaat op korte termijn verwacht. Het meest opvallende aantal negatieve scores bij het medewerkerstevredenheidsonderzoek (MTO) betreffen de doorgroeimogelijkheden in de loopbaan, wat logisch is gezien de morfologie van dit korps. Een ander opvallend negatief onderdeel van het MTO is het gevoel van waardering door de burger. Meer dan de helft van de respondenten op het MTO heeft niet geantwoord op de vraag of er voldoende informatie beschikbaar is over de toekomstplannen van het korps. Er zou onder het personeel ook veel onderling wantrouwen bestaan, een gevolg van interne klachten in het verleden (onderzoek van het Comité P in 2000), die vooral de oude generatie moeilijk achter zich kan laten. Wat de betrokkenheid van de medewerkers betreft, delen de meeste inspecteurs, ondanks het gevoel weinig betrokken te worden bij de beleidsvorming, de mening dat de leiding rekening houdt met hun inbreng om de werking van de dienst te verbeteren. Er blijkt wel een grote betrokkenheid te bestaan met betrekking tot de aankopen van materiaal en voertuigen.

Al meer dan vijf jaar is er een uitstekende prestatie wat betreft het zeer lage ziektecijfer⁷⁴ en het feit dat door het personeel sinds 2005 geen baaldagen werden opgenomen. Er kan een zeer lage graad van mobiliteit worden vastgesteld.

Wat opgeleide medewerkers betreft, is er geen bewijs dat het personeel de visie, missie en waarden, die nochtans in het zonaal veiligheidsplan staan vermeld, kent. Er is slechts anekdotisch bewijs dat het personeel op de hoogte is van het bestaan van geformaliseerde functieprofielen en functionaliteitgerichte doelstellingen en de meeste personeelsleden kennen slechts enkele van de talrijke actieplannen in de zone.

Er bestaat een goed bewijs dat het personeel vlot de kans krijgt om opleidingen te volgen. Personeelsleden die een opleiding volgden, dienen de opgedane kennis over te dragen aan hun collega's. Er werd een vormingsverantwoordelijke, een interne preventieadviseur en een vertrouwenspersoon aangesteld. Er is slechts anekdotisch bewijs van interne opleidingen. Het positieve initiatief om mensen die cursus hebben gevolgd een interne nota te laten opstellen of een briefing te laten geven, wordt verzwakt door het gebrek aan opkomst op de maandelijkse personeelsvergadering.

11.4.3. Processen en beleid en strategie

Het zonaal veiligheidsplan 2005-2008 vermeldt een visie, missie en waarden. Uit de bevraging blijkt dat deze door de korpschef werden opgesteld, zonder participatie van midden- en basiskader. Het zonaal veiligheidsplan vermeldt verder per functie de daaraan gekoppelde visie, doelstellingen en strategie. Deze

10B Interne werking politiediensten

werden meer gedetailleerd geformaliseerd in een document getiteld 'interne werkingsregels', dat laatst werd bijgewerkt in april 2004 en dus aan herziening en actualisatie toe is.

Er bestaat geen systematische meting en evaluatie van resultaten. Er is slechts anekdotisch bewijs dat er beleidsmatig gebruik wordt gemaakt van cijfergegevens, die bovendien enkel worden weergegeven in het jaaroverzicht.

Uit de interviews blijkt dat er aandacht wordt besteed aan arbeidspreventie, in het bijzonder inzake het gebruik van de dienstvoertuigen en het dragen van kogelwerende vesten. De meningen zijn evenwel verdeeld met betrekking tot de graad van opvolging daarvan.

De procedure van klachtenafhandeling wordt formeel geregeld in een dienstnota.

11.4.4. Partnerschappen

Er bestaat een goed bewijs dat er partnerschappen werden afgesloten met zowel andere politiediensten als externe organisaties, die passen in de visie en de strategie van dit politiekorps. De korpschef vergadert regelmatig met externe belanghebbenden (procureur des Konings, korpschefs van aangrenzende politiezones, gouverneur, arrondissementscommissaris, CGL, Duitse en Nederlandse politiediensten, Euregionaal overleg e.a.).

11.4.5. Medewerkers en middelen

Het capaciteitsprobleem in de politiezone Voeren werd opgevangen door de meeste medewerkers, naast de interventieopdrachten, ook te belasten met het uitvoeren van de basisfunctionaliteiten. Hierbij kreeg iedereen de kans zich in een bepaalde materie te specialiseren en kunnen de collega's vlot op elkaar een beroep doen. Deze onderlinge bijstand vangt het gebrek aan formeel uitgeschreven procedures op. De functieprofielen (taakbeschrijving, personeel, kader en graad) werden summier beschreven voor de verschillende functionaliteiten en ondersteunende functies. Daarbij werden ook normen geformaliseerd voor de dienstplanning van de verschillende functionaliteiten, evenals de gezagsambten en de toewijzing van bijzondere taken.

Behoudens de zomerperiode, wordt maandelijks een personeelsvergadering georganiseerd voor het hele korps, aangevuld met meerdere vergaderingen met het middenkader. Meestal wordt dan ook via het intranet de mening gevraagd van het basiskader.

Een intranet en het feit dat bijna elk personeelslid over een eigen pc kan beschikken, bevorderen de professionele informatiedoorstroming in de organisatie. Voldoende internettoegangen garanderen een vlotte toegang tot zowel professionele als algemene informatie en documentatie. De nodige software werd aangekocht om de informaticasystemen optimaal te gebruiken. Het korps beschikt over een zeer goed uitgerust wagenpark, gediversifieerd en afgestemd op de specifieke behoeften van een landelijke omgeving, met niettemin belangrijke verbindingswegen en regelmatig uit te voeren controles en toezichtpatrouilles inzake verkeer en drugs. Er bestaat een manifeste bekommernis om middelen terdege te beheren. Daartoe werden een systeembeheerder en een logistiek verantwoordelijke aangeduid en worden cursussen gevolgd of ingericht in de werking en het gebruik van aangekocht materiaal. Alle middelen om optimaal als politiedienst te werken, zijn aanwezig (vergaderruimte, verhoorruimte met spiegelglas, parkeerplaats, kleedkamer, cafetaria, lokalen voor persoonlijke uitrusting, etc.). Er zijn evenwel nog enkele tekortkomingen. Zo is het gebouw verouderd en dienen enkele noodzakelijke verbeteringen te worden aangebracht, onder meer wat de fysieke beveiliging betreft. Ook een wettelijke wapenkamer ontbreekt. Er is een plaatsgebrek dat nog niet kan worden ondervangen doordat de overname van het gebouw door de gemeente nog in een onderhandelingsfase verkeert en er ook externe diensten in ondergebracht zijn.

11.4.6. Leiderschap

Het staat vast dat de leiding het beleid afstemt op de specifieke noden van de omgeving, rekening houdend met de beperkte capaciteit. De organisatie van het korps, het personeelsbeleid en de middelen, die in de opstartfase van deze politiezone onvoldoende aanwezig waren, zijn afgestemd op een optimale aanwending van de aanwezige capaciteit, zodat er gesteld kan worden dat er ook een goed bewijs is van ontplooiing ervan.

11.5. FEDERALE GERECHTELIJKE POLITIE NEUFCHÂTEAU

Waar in vorig jaarverslag de federale gerechtelijke politie van Namen en die van Aarlen en in een verder verleden die van Nijvel aan bod kwamen, bespreken we dit jaar de werking van deze dienst te Neufchâteau.

11.5.1. Sleutelprestaties en resultaten overheden

We stellen vast dat in 2008 85,6 % van de capaciteit van de FGP wordt besteed aan de prioritaire fenomenen uit het Nationaal Veiligheidsplan. Respectievelijk 79,2 %, 83 % en 96,1 % van de capaciteit van de secties 'Mensenhandel – Drugs', 'Middelen' en 'Financiën' gaat hieraan op.

De prestaties van het laboratorium en de Regional Computer Crime Unit (RCCU)⁷⁵ zijn goed voor 19,5 % van de nettocapaciteit. Zowat 70 % van het werk van de RCCU is bestemd voor de lokale politiediensten en de rest voor het federale niveau, de helft voor de FGP Aarlen en de helft voor de FGP Neufchâteau. Het laboratorium besteedt 80 tot 90 % van zijn beschikbare capaciteit aan de politiezones. De grote steun die het laboratorium en de RCCU aan de belanghebbende partijen van de FGP bieden, verklaart waarschijnlijk waarom deze diensten bij hen zo 'populair' zijn⁷⁶.

Op het ogenblik van het toezichtsonderzoek was de **beschikbare onderzoekscapaciteit vrij gering**. Dit heeft uiteraard gevolgen: (1) de FGP is vast en zeker afhankelijk van de gerechtelijke actualiteit en kan het zich niet veroorloven om veel onvoorziene taken te vervullen zonder dat dit budgettaire gevolgen heeft; (2) aangezien het al zo moeilijk is om snel in te spelen op de reactieve werklast, kan er slechts weinig capaciteit worden vrijgemaakt om proactieve acties te ontwikkelen om de verbintenissen vastgelegd in het NVP na te komen⁷⁷; (3) de FGP lijkt niet in staat te zijn om alle gerechtelijke onderzoeken te voeren die haar normaliter zouden moeten worden toevertrouwd door de gerechtelijke overheid en het is niet altijd mogelijk om de omzendbrief COL 2/2002⁷⁸ toe te passen⁷⁹.

Men is erg tevreden over het individueel werk van de onderzoekers. Nadelige elementen zijn daarentegen het gebrek aan beschikbare capaciteit, een geringere soepelheid in de inzet en mobilisatie van capaciteit en het feit dat het soms moeilijk is om grootschalige of langdurige onderzoeken voort te zetten. Door deze negatieve signalen zijn sommige magistraten eerder geneigd zich tot de lokale recherchedienst (LRD) van de politiezone te wenden dan tot de FGP zelf, zelfs wanneer het onderzoek eigenlijk aan deze dienst zou moeten worden toebedeeld.

De **kwaliteit van het gerechtelijk werk** van de enquêteurs wordt **door de gerechtelijke overheid positief beoordeeld**. Het merendeel van hen wordt als deskundig beschouwd, meer bepaald in zeer technische domeinen als de bijzondere opsporingsmethoden. De interventies van sommige gespecialiseerde diensten, zoals het laboratorium TWP of de RCCU, worden door de politiezones uiterst goed beoordeeld, zelfs indien de behandeling van de dossiers (RCCU) soms heel wat vertraging oploopt (2 jaar voor niet-dringende dossiers) door de beperkte middelen (laboratorium) of door een overbelasting van de dienst.

In de ogen van sommige magistraten, wordt het algemeen imago van de werking van de FGP vooral bezoedeld door een kwantitatief capaciteitsprobleem. Zij vinden dat de beschikbare capaciteit voor het onderzoek te veel wordt ingeperkt door het recuperatieverlof van het personeel. In dit verband is een uurrooster van 38 uur per week volgens sommigen een te strak keurslijf, dat met gemak wordt overschreden tijdens de cruciale fases van een onderzoek (aanvang, tenuitvoerlegging van dwangmaatregelen, etc.). De vraag is dus of het geldende voorgeschreven systeem wel aangepast is aan de realiteit van het gerechtelijk werk⁸⁰.

11.5.2. Resultaten medewerkers

Uit het medewerkerstevredenheidsonderzoek komt naar voren dat de punten die te maken hebben met externe relaties, interne communicatie in het algemeen, middelen en medewerkerstevredenheid als bijzonder positief worden ervaren. De belangrijkste punten waarop lager dan het algemeen gemiddelde (van het gehanteerde referentiesysteem) wordt gescoord, hebben betrekking op de procedures, het beleid, het vermogen tot verandering en de leiding. Tijdens het onderzoek kwam ook de 'slechte sfeer' aan het licht, maar dit probleem heeft klaarblijkelijk geen invloed op de operationele inzet van de personeelsleden, want er wordt geen rekening gehouden met potentiële moeilijkheden en geschillen.

10BInterne werking politiediensten

11.5.3. Processen en beleid en strategie

Hoewel de FGP een eigen missie en visie heeft bepaald, wat lovenswaardig is, blijven de concepten die in dit verband werden geformuleerd zeer theoretisch en vormen ze niet de leidraad voor het optreden van de FGP in de dagdagelijkse realiteit. De personeelsleden focussen duidelijk en hoofdzakelijk op het klassieke gerechtelijk onderzoek. Hierdoor zien ze niet altijd het nut in van operationele actieplannen of plannen en projecten ontwikkeld in het kader van de interne werking.

De belangrijke en permanente procedures zijn geformaliseerd en indien nodig aangepast.

In 2008 werd een opvolgingssysteem ingevoerd door de Algemene directie van de gerechtelijke politie. Dit systeem is gericht op maximale automatisering, op de resultaten van de FGP en de inzet van haar capaciteit in de bestrijding van verschillende fenomenen⁸¹.

De implementatie van het concept *intelligence led policing* komt onder andere tot uiting in een bewustmaking van het personeel, door dit concept als doel te stellen voor de sectiehoofden van de FGP, in de oprichting van de sectie criminele informatie (SCI) en door dit concept in aanmerking te nemen bij de evaluatie van sommige personeelsleden.

11.5.4. Partnerschappen

Er werden verschillende akkoorden en protocollen afgesloten, alsook initiatieven ontplooid om het partnerschap met de politiezones te versterken. Toch stellen we vast dat lokale en federale politiediensten soms hun opdrachten naast elkaar vervullen en betrekkingen aanknopen die hoofdzakelijk zijn ingegeven door de omstandigheden en de reglementering, zonder dat ze overtuigd zijn van de meerwaarde van de samenwerking.

Dit is des te opvallender omdat sommige politionele verantwoordelijken op lokaal niveau duidelijk een aarzende houding aannemen om op het vlak van het gerechtelijk onderzoek autonoom te werken, geheel in strijd met de gemaakte afspraken. Deze situatie is uiteraard niet enkel toe te schrijven aan de FGP, ook de politiezones dragen hierin, in gelijke mate, een verantwoordelijkheid.

11.5.5. Medewerkers en middelen

Gezien het kleine personeelsbestand, is polyvalentie één van de sterkten van het personeel van de FGP. Polyvalent zijn, lijkt een nagenoeg absolute verplichting voor een klein korps, omdat het personeel zich moet kunnen aanpassen aan de soms moeilijke omstandigheden waarmee de FGP te maken krijgt. De leiding besteedt bijgevolg veel aandacht aan het beheer, de opvolging en het goed gebruik van de vrij beperkte financiële middelen.

Hoewel de behoeften aan vorming in overeenstemming worden gebracht met het beschikbare opleidingsaanbod, bestaat er geen eigenlijk opleidingsplan.

11.5.6. Leiderschap

Onlangs werd een specifiek '*mission statement*' ontwikkeld, dat in ruime mate gebaseerd is op dat van de federale gerechtelijke politie. Daarnaast streeft de leiding naar excellentie en spant ze zich in om te bepalen welke veranderingen er nodig zijn, enerzijds om te komen tot een goede werking van de FGP en anderzijds om het personeel te betrekken bij de verbeteringsprojecten.

De structuur van de FGP werd voor het laatst herzien in 2004 toen op centraal niveau werd beslist om het organiek kader van de FGP te verminderen met vier onderzoekers, een maatregel waarvan de gevolgen zich geleidelijk aan hebben laten voelen⁸². In 2004, eveneens ingevolge de beslissing van de minister van Justitie, werd het personeelsbestand van het laboratorium uitgebreid. In 2005 werd er ook een interne herstructurering doorgevoerd in de FGP om het personeelsbestand tussen de secties weer in evenwicht te brengen.

Wegens een reeks specifieke factoren, waaronder de gezondheidsproblemen waarmee sommige personeelsleden kampen, rijst de vraag of de structurele organisatie niet zou moeten worden aangepast om meer soepelheid in de werking aan de dag te kunnen leggen en om schaalvergroting mogelijk te maken.

11.6. ORDE EN TUCHT

De mate waarin in de schoot van de politiediensten tucht- en ordemaatregelen worden getroffen ten aanzien van de personeelsleden maakt deel uit van het HRM-beleid van de politiediensten. Het Comité P ging het aantal overgemaakte meldingen inzake orde en tucht voor de periode 2003-2008 na.

Het aantal overmakingen inzake orde en tucht neemt af, met uitzondering van de ordemaatregel 'functioneringsnota'. Het aantal 'andere maatregelen' neemt daarentegen toe, zoals daar zijn: de persoonlijke bijsturing, terechtwijzing, vermaning en berisping. We kunnen ons de vraag stellen in welke mate deze **verschuiving naar andere maatregelen** ingegeven is door de impact van tucht- en ordemaatregelen op het persoonlijk dossier van betrokkene.

Tucht- en ordemaatregelen worden doorgaans getroffen als er sprake is van alcohol- en/of drugsgebruik in dienst, een fout of slechte uitvoering van de dienst, handelingen in of buiten de dienst die het imago van de dienst aantasten en interne functioneringsproblemen.

Bij de dossiers waarin een andere maatregel werd getroffen, is er eerder sprake van slechte uitvoering van de taak, klantvriendelijkheid, niet akteren of het hebben van een lakse houding.

Een eerste voorzichtige analyse wijst erop dat 'houdingen niet conform de interne procedures, reglementen en hun uitvoering' eerder worden gesanctioneerd door tuchtmaatregelen. Dit in tegenstelling tot de tekortkomingen naar externen toe, waarvoor andere maatregelen worden getroffen.

12. VEILIGHEIDSDIENSTEN IN HET OPENBAAR VERVOER

In zijn jaarverslag 2007 besteedde het Comité P al aandacht aan de werking van de bijzondere inspectiediensten en de perceptie door de burger van deze diensten. In het kader van de opvolging van dit thema behandelen we een aantal klachten geuit tegen respectievelijk de inspectiediensten van de MIVB en De Lijn in 2008.

De klachten tegen de **MIVB** hadden betrekking op de controle van een vervoerstittel, op de afhandeling van een geval van agressie en op de werking van de Dienst veiligheid en controle. In het eerste geval werd de gegrondheid van de vaststellingen betwist, maar aangezien de klager zich hiervoor ook al tot de vrederechter wendde, verklaarde het Comité P zich onbevoegd.

In het tweede geval was de klager getuige van een aanranding in de Brusselse metro waarvoor hij de politie opriep. Toen zowel de spoorwegpolitie als een ploeg van de Dienst veiligheid en controle van de MIVB ter plaatse kwamen, escaleerde de communicatie tussen deze ploeg en de klager. Hoewel de veiligheidsdienst van de MIVB correct optrad, roept het opstellen van een proces-verbaal wegens ordeverstoring toch vragen op betreffende de opportuniteit van deze handeling.

De laatste klacht ging uit van een ontslagen werknemer van de Dienst veiligheid en controle die deze dienst beschuldigde van het vervormen of het uitstellen van de overmaking van informatie opdat een interventie zou worden toegewezen aan een andere dienst dan wettelijk voorzien, *in casu* de politie in plaats van de veiligheidsdienst van de MIVB. Dit werd door klager tevens, ten onrechte, beschouwd als een teken dat er zich binnen de organisatie een private militie zou ontwikkelen. Na onderzoek bleek dat de directie zich bewust is van problemen betreffende de informatiehuishouding en -doorstroming, maar dat dit ook te maken had met andere betrokken geledingen in het openbaar vervoer, in het bijzonder de drie transportmodi, waarmee afspraken dienen te worden gemaakt, wat de nodige tijd vereist.

Bij **De Lijn** hadden twee klachten betrekking op de klantvriendelijke controle van de vervoersbewijzen. In het eerste geval werd de klager gedwongen op de tram te blijven toen een controle plaatsvond en zou de controleur aanvankelijk geweigerd hebben zich te legitimeren en ongepaste taal hebben gebruikt. Bij de tweede klacht (h)erkenden de controleurs het vervoersbewijs niet en verplichtten ze de echtgenote en de drie kinderen van de klager uit te stappen voor de administratieve afhandeling van de controle.

In beide gevallen weken de controleurs af van de procedure die stelt dat de controle dient plaats te vinden op het rijdend voertuig, tenzij de reiziger laat verstaan zijn bestemming te hebben bereikt. In het eerste geval legde De Lijn geen administratieve geldboete op, nadat bleek dat de klager wel over een geldig abonnement beschikte. In het tweede geval werd, nadat de klager in beroep was gegaan, binnen anderhalve maand het volledige bedrag van de boete teruggestort, wat tegemoet leek te komen aan zijn vraag om tot een aanvaardbare oplossing te komen.

De klachten over beide diensten wijzen erop dat, naast het inhoudelijk aspect, de houding van de controleurs door de klagers als ongepast tot intimiderend of agressief werd ervaren. Klantvriendelijke communicatie, ook bij eventuele kritiek of verbale agressie van de reiziger, is ongetwijfeld een aandachtspunt.

13. INTEGRITEIT

Tijdens het jaar 2008, meer in het bijzonder in de loop van het tweede semester, heeft het Vast Comité P de Commissie van de Kamer van volksvertegenwoordigers belast met de begeleiding van het Vast Comité P toelichting verschaft bij feiten die verband hielden met de volgende vijf dossiers:

- "toekenning van weddeschalen aan Calog-personeelsleden niveau A van de AIG en de aanwerving en herplaatsing van een niveau A bij de AIG"⁸³;
- "bevordering van twee medewerkers bij de diensten van de commissaris-generaal"⁸⁴;
- "mailverkeer tussen personen extern de selectiecommissie voor het mandaat van korpschef van de politiezone Brussel-Hoofdstad/Elsene met betrekking tot de motivering van het voorstel van deze commissie"⁸⁵;
- "verloop van de selectiecommissie van de korpschef van de politiezone Zuid van 24 september 2008 en de betekening van de voorlopige schorsing bij ordemaatregel aan de Inspecteur-generaal"⁸⁶;
- "vermeende verdwijning/achterhouding van processen-verbaal van de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie (AIG) – aangeklaagde disfuncties"⁸⁷.

Drie van deze dossiers werden uitvoerig besproken in de pers, niet alleen wegens de hoge rang die de betrokkenen bekleden binnen de politiehierarchie, maar ongetwijfeld ook wegens de bijzondere omstandigheden waarin sommige feiten kaderen. Aan de twee andere dossiers werd in de media minder ruchtbaarheid gegeven.

Gezien de mediahype rond deze dossiers acht het Comité P het onnodig en inopportuun terug te komen op de feiten die aanleiding hebben gegeven tot de verslagen die unaniem door de leden van het Comité werden goedgekeurd. Hetzelfde geldt voor de conclusies en de aanbevelingen die werden geformuleerd en die het Comité integraal meent te moeten handhaven bij de goedkeuring van dit jaarverslag.

Gesterkt door de algemene lessen die werden getrokken uit de feiten in de dossiers en ondanks een zekere terughoudendheid die het heeft gemerkt tijdens zijn onderzoeken, zal het Comité zijn opdracht in deze en soortgelijke dossiers blijven vervullen in de grootste discretie en zich ook in de toekomst enkel uitspreken voor de bevoegde Kamercommissie, die achter gesloten deuren vergadert. De normvervaging bij sommige leidinggevenden van politie die verondersteld worden een voorbeeld te zijn voor de politieambtenaren die ze leiden, kan inmiddels enkel betreurd worden.

14. DEMOCRATISCHE WERKING

Mensenrechten en het beschermen van de fundamentele vrijheden maken voor de Raad van Europa in zijn 'verklaring over de politie' (1979) een essentieel onderdeel uit van de professionele politieethiek⁸⁸. In het vorige jaarverslag van het Comité P operationaliseerden we de principes die in deze verklaring worden vooropgesteld tot de actieve rechtsbescherming⁸⁹ van alle burgers, niet enkel voor slachtoffers, maar ook voor verdachten en daders. Voor de politie betekent dit naast het actief toepassen van principes als onpartijdigheid en integriteit en het tegengaan van maatschappelijke uitsluiting, ook het zo weinig mogelijk gebruiken van dwang en geweld.

In het hiernavolgende geschetste beeld over de democratische werking van de politie wordt vooral ingegaan op de wijze waarop mensen worden geïdentificeerd, aangehouden en opgesloten. Daarnaast wordt kort ingegaan op de werking van een specifieke dienst en wordt een aantal relevante statistische gegevens besproken met betrekking tot racisme, belaging, pesterijen en geweld. Vaststellingen over het democratisch functioneren in het raam van de hoger besproken thema's komen hier eveneens aan bod.

14.1. RESULTATEN SAMENLEVING

Het Comité P onderzocht in 2008 69 politiecommissariaten in verband met de uitvoering van de artikelen 33bis tot 33septies van de **wet op het politieambt** (WPA), alsook van het nieuwe **Koninklijk besluit op de celinfrastructuur**⁹⁰. De ingevoegde artikelen in de WPA hebben betrekking op de in kennisstelling van de vrijheidsberoving aan de arrestant, het correct invullen van het register van vrijheidsberovingen, het verwittigen van vertrouwenspersonen en het recht op medische bijstand en voldoende eten en drinken. Het Koninklijk besluit op de celinfrastructuur definieert de verschillende soorten cellen, legt de minimumnormen vast voor de afmetingen en inrichting van cellen (inclusief verluchting, verwarming, privacy), zowel voor meerder- als voor minderjarigen. Hierbij geldt een ruime overgangperiode tot 2010 betreffende de minimaal te voorziene infrastructuur en tot 2027 voor de volledige inordestelling.

Deze vrij lange overgangsduur draagt wellicht bij tot de vaststelling dat, hoewel de meeste bezochte cellen voldoende ruim waren, weinig bestaande celinfrastructuur ondertussen werd aangepast. Wat in het bijzonder de bezochte cellen betreft van de federale wegpolie te Antwerpen, reageerde de leiding positief op onze vaststellingen en maakte ze een beeld op van de toestand bij al haar onderafdelingen met het oog op eventuele aanpassingswerken.

Minderjarigen worden op de meeste plaatsen, behalve in de politiezone Brussel-Elsene, vastgehouden in de burelen of in ingerichte lokalen die niet op een cel lijken. In de politiezone Brussel-Elsene worden minderjarigen opgesloten in drie aparte cellen, maar die verschillen eigenlijk niet van de gewone cellen die er zich net naast bevinden. Ook in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen blijken er amper toezichtlokalen te zijn voor minderjarigen en bovendien voldoen deze lokalen niet aan de nieuwe normen. Dit is overigens het geval voor de meeste bezochte politiezones. In 14 van de 20 specifiek voor het vasthouden van minderjarigen bezochte cellencomplexen stelt men aanpassingswerken ter conformering aan het Koninklijk besluit in het vooruitzicht. Ook de wachtcellen in het nieuwe gerechtsgebouw te Antwerpen zouden moeten worden aangepast, wil men er personen langer dan drie uur in opsluiten, alsook minderjarigen correct in bewaring houden. Het Comité P moedigt de lokale politiezones en de federale diensten aan zich bij de bouw van nieuwe cellen te conformeren aan de nieuwe regelgeving.

14.2. RESULTATEN BURGERS EN OVERHEDEN

In die gevallen waar er opgeslotenen werden aangetroffen die ons ook te woord konden staan, waren deze **personen gekleed, vertoonden ze geen sporen van verwondingen en beklaagden ze zich niet over de omstandigheden van hun opsluiting**. De doorgangscellen in kleinere politiezones worden overigens 's nachts zelden gebruikt en de arrestanten worden overgebracht naar naburige, grotere zones. Schriftelijke en/of mondelinge protocolakkoorden regelen daarbij de voorwaarden bij de overbrenging van aangehouden personen naar politiezones en diensten die 's nachts over bewaakte cellen beschikken. De lokale politiezones in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) vangen door de federale politie aangehouden personen kosteloos op. Ook in alle Waalse politiezones is dit gratis, behalve in Luik, waarbij hiervoor prestaties worden teruggevraagd in de vorm van andere dienstverleningen. In Vlaanderen rekent men de diensten door aan de andere politiezones in de vorm van financiële vergoedingen of eveneens in

138 Democratische werking

de vorm van tegenprestaties, zoals bijstand bij ordediensten.

Over het algemeen waren de (meestal voldoende ruime) cellen, de matrassen en de dekens bij ons bezoek in goede staat. Wel kon worden vastgesteld dat de dekens zelden werden gereinigd. Voor sommige bezochte afdelingen, zoals bij de federale wegpolitie, was de toestand evenwel wisselend. Bij de scheepvaartpolitie (SPN) werd naar aanleiding van onze signalen over slecht onderhouden cellen en vuil bedlinnen, de toestand ondertussen verholpen. Soms was de wand van een aantal bezochte cellen te ruw, met risico op verwondingen en in één geval werd bloed aangetroffen op muur en grond, o.m. in de vorm van muurtekeningen.

Niet alle cellen beschikten over een toilet, waardoor telkens een politieambtenaar moest worden geroepen om iemand naar het toilet te begeleiden. In 27 van de 69 bezochte cellen filmde camera's de binnenkant van de cel en/of de gang naar de cel. Niet in alle gevallen werd daarbij een dode hoek in acht genomen voor het toiletgedeelte. Verder is er grote variatie in het ter kennis brengen van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer omtrent het gebruik van camera's in de cel alsook in de (duur van de) opslag van de beelden.

Opvallend is dat de **nieuwe bepalingen in de WPA niet overal goed gekend zijn, of voldoende opgenomen of aangepast werden in de richtlijnen, en bijgevolg ook niet overal nageleefd worden**. Merken we daarbij op dat vooral in de Waalse politiezones en in meerdere zones van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de registers van vrijheidsberovingen zelden aan de meest recente richtlijnen werden aangepast. De SPC en FGP te Antwerpen kunnen hier als goede voorbeelden gelden, in het bijzonder voor het goed invullen van het register en het verstrekken van correcte richtlijnen aan de aangehouden. Andere diensten van de federale politie, en in het bijzonder de wegpolitie scoorden minder goed wat betreft deze (kennis van de) richtlijnen en het invullen van het register. De leiding van de Algemene directie van de bestuurlijke politie (DGA) reageerde hier al op met een nota omtrent de vrijheidsberovingen en fouilleringen, alsook met fiches op het intranet in vele talen (33!) met uitleg over de rechten van de arrestant die aan betrokkene kunnen worden gegeven. Bij de lokale politiezones viel op dat de aanhoudingen niet steeds werden nagezien en getekend door de officieren van bestuurlijke, respectievelijk gerechtelijke politie. Voorschriften voor controlerondes langs de cellen werden ook niet steeds aangetroffen en varieerden sterk. Problemen met richtlijnen blijven tevens opduiken voor het verstrekken van eten en drank en bovenal het verlenen van medische bijstand en de verrekening van de kosten hieromtrent. Wat het eten betreft, staan (via het OCMW) gewoonlijk boterhammen op het menu. In het Brusselse beperkt men zich tot een wafel. Wie soms langer in de cel dient te verblijven, krijgt een warme maaltijd (die doorgaans koud wordt geserveerd) uit het ziekenhuis. In sommige politiezones krijgt men een bereide maaltijd, ter plaatse opgewarmd in de microgolfoven.

Over het algemeen wordt een onderscheid gemaakt tussen **dokterskosten** bij gerechtelijk en bestuurlijk aangehouden. In het eerste geval wordt het honorarium doorgaans bij de kostenstaat voor het parket gevoegd. In het tweede geval worden de kosten gewoonlijk meteen of later aan betrokkene gefactureerd. In de regio Brussel is het daarentegen gebruikelijk om, vóór hun opsluiting, de aangehouden personen naar het hospitaal over te brengen. Enkel de politiezone Brussel-West neemt deze kosten op zich. In de andere gevallen dient de dokter door betrokkene betaald, of indien insolabel, door het OCMW. Gezien de blijvende variaties en onduidelijkheden hierin, bevelen we andermaal en dringend een definitieve regeling in dit verband aan, zoals overigens al lang wordt aangekondigd door de uitvoerende macht. Eveneens hieromtrent bevelen we een volgehouden en regelmatige inspectie van de cellen aan door de AIG.

Ten slotte komen we nog eens terug op een specifieke problematiek gelieerd aan de opsluiting, die in de vorige (jaar)verslagen van het Comité P al meermaals aan bod kwam. Het betreft het **systematisch doen uitkleden van aangehouden personen voor de uitvoering van de fouillering voor opsluiting** en dit zonder geldige reden. Bovendien blijkt dit, bijvoorbeeld bij drugsgebruikers, al dan niet gepaard te gaan met het laten uitvoeren van kniebuigingen. De database van het Comité P bevat voor de periode 2004-2008 28 klachtendossiers over 29 diensten (1 dossier ging over een lokale politiezone én een federale dienst) waarvan 21 bij de lokale politie en 8 bij de federale politie. Van de 21 lokale politiezones waren er 9 behorende tot het BHG. Voor de federale politie waren dit er 3. Bij de federale politie behoorden 6 tot DGA waarvan 4 SPC, 1 SPN en 1 LPA Zaventem. De trend voor klachten over zulke handelingen bij alle politiekorpsen samen, alsook voor de lokale politie afzonderlijk, is schommelend. Maar voor de federale politie, hoewel de absolute cijfers hier veel lager liggen, is deze stijgend.

Gezien de redelijk sterke vertegenwoordiging van korpsen of diensten uit de Brusselse regio, besliste het Comité P vervolgens om de korpschefs van de 6 Brusselse politiezones en de directie DGA aan te schrijven, om hen ertoe aan te zetten de gewenste maatregelen te nemen en in het bijzonder hun

13B Democratische werking

medewerkers te herinneren aan de principes van legaliteit en proportionaliteit bij het fouilleren van personen. Het doen uitkleden van personen naar aanleiding van de fouillering voor opsluiting kan in sommige omstandigheden aangewezen zijn, maar rechtvaardigt geenszins een systematische ontkleding van alle opgesloten. Het Comité P zal niet nalaten deze problematiek verder op te volgen.

Wat de **interactie politie-burger in de spoorwegstations** betreft, kan het volgende worden gesteld. In het jaarverslag 2007 werd, via een klachtenanalyse, vooral kwalitatief ingegaan op problemen bij de interactie politie-burger in de spoorwegstations. In reactie hierop liet de commissaris-generaal weten dat een aantal oplossingen op komst was voor de aangekaarte problemen. Het vervolgonderzoek van het Comité P bij de SPC geeft, door middel van een aantal cijfergegevens, een beter inzicht in de evolutie van deze klachten over de voorbije drie jaar. Het betreft hier 59 klachten waarvan 32 gerechtelijk en 27 in toezicht werden behandeld.

Tussen 2006 en 2008 stellen we daarbij een **daling** vast van het **totaal aantal klachten**. Van de gerechtelijke dossiers gaat het grootste gedeelte over geweldsmisdrijven tegen personen en eigendommen. Over de voorbije drie jaar daalde deze categorie echter zowel in absolute aantallen als in het relatief aandeel ervan in het totaal aantal klachten, om in 2008 op minder dan 1 op 3 te eindigen. Tweede belangrijkste reden voor een gerechtelijke klacht betreft racisme en xenofobie. Het relatief aandeel ervan schommelde de voorbije drie jaar en bedroeg voor 2008 1 op 10.

In toezicht gaat meer dan de helft van de klachten over de houding en het gedrag van de politieambtenaar. Hoewel het aandeel van dergelijke klachten de laatste jaren daalde, was 2008 een uitschieter met 4 op 5 klachten die de houding en het gedrag van de politieambtenaar aan de kaak stelden. De categorie met deze schendingen wordt gevolgd door professionele tekortkomingen, tekortkomingen die de waardigheid van het ambt aantasten en door willekeurig gedrag. Het blijkt hierbij over het algemeen te gaan om communicatieproblemen en de houding daarbij van politiemensen. Globaal genomen, zet deze daling zich ook door voor elk van de SPC-secties afzonderlijk, inbegrepen de sectie Brussel. Ofschoon de sectie SPC-Brussel de helft van het personeelsbestand uitmaakt, vertegenwoordigt het aandeel klachten dat aan deze dienst is toe te schrijven (gerechtelijk en toezicht samen) in de jaren 2006-2007 driekwart en in 2008 zelfs 4 op de 5 van het totaal aantal geuite klachten. Deze cijfers dienen evenwel gerelateerd met andere gegevens, zoals het aantal interventies, het aantal reizigers en diensten in de stations e.a.

Ter illustratie van deze **attitudeproblemen** verwijzen we kort naar enkele vaststellingen naar aanleiding van de observatie van een geplande actie in het NMBS-station Bockstael op 16 mei 2008. Hoewel het probleem van de veiligheid daar een zaak is van de federale politie en in het bijzonder van de SPC, werd vastgesteld dat op 10 interveniërende functionarissen er slechts 4 leden van de federale politie waren, waarvan 2 van de SPC. De andere 6 functionarissen behoorden tot de lokale politie. De politiemensen ter versterking geroepen vanuit het interventiekorps (CIK) werden noch gebriefd noch onthaald en we mogen veronderstellen dat dit eveneens het geval was voor hun collegae van de lokale politie. Iedereen droeg dezelfde kledij, behalve de leden van de SPC. Slechts 2 lokale politiemensen droegen daarbij hun hoofddekse, toch niet onbelangrijk wil men, in het kader van een actie ter bestrijding van het onveiligheidsgevoel in de stations en de verhoging van de zichtbaarheid van politie, tussen een massa reizigers voldoende worden opgemerkt.

Verder is er het profiel van de klachten over het politieoptreden van de SPC. In 2006 en 2007 werden bijna 7 op 10 van de klachten die gerechtelijk of in toezicht werden behandeld, geuit door vreemdelingen of Belgen met een naam van buitenlandse origine. In 2008 daarentegen werden 3 van de 4 gerechtelijke klachten, en alle klachten behandeld in toezicht, ingediend door mensen met een naam van Belgische of vermoedelijk 'westerse' origine. Aangezien er geen gelijkaardige gegevens beschikbaar zijn over de verdeling van nationaliteit of naam van de populatie waarmee de SPC in het algemeen in contact komt of die in de stations passeert, kan daaruit nochtans niet worden afgeleid dat de ene of de andere groep meer het voorwerp van controle of interactie zou uitmaken. De volgende jaren zal moeten blijken of deze dalende trend in aantal klachten en in wisseling in origine zich voortzet. De vraag rijst bovendien of een dalende trend qua aantallen eveneens een daling qua ernst van de feiten inhoudt.

Afgesloten kan worden met de vaststelling dat voorsnog geen enkele gerechtelijke klacht tegen SPC leidde tot strafrechtelijke sancties. Afgesloten dossiers betreffen bijna allemaal klasseringen zonder gevolg, en dan vooral door onvoldoende bewijzen of doordat de verdachte persoon onbekend blijkt te zijn. In toezicht vallen er drie categorieën beslissingen te onderscheiden: klassering zonder gevolg, nog in behandeling en vastgestelde tekortkomingen. Van belang is op te merken dat deze laatste categorie een dalende trend vertoont.

13B Democratische werking**Discriminatie, xenofobie en racisme**

In de periode 2005-2008 nam het Comité P kennis van 453 dossiers betreffende discriminatie, xenofobie en racisme vanwege de politie. Per jaar schommelt hun aantal tussen 100 en 120 dossiers. Deze dossiers vertegenwoordigen op jaarbasis 1,7 à 1,8 % van het totale aantal dossiers dat het Comité P ontvangt en dit aandeel is sinds 2003 constant. 118 van deze 453 dossiers zijn momenteel nog lopend, 335 werden afgesloten. Van deze 335 afgesloten dossiers zijn er 27 die gegrond werden verklaard en waarop 'straf' voor de betrokken politieambtenaar volgde, gaande van een opmerking tot vermaning en blaam tot de vraag aan de hiërarchie om de feiten op tuchtrechtelijk vlak te onderzoeken. Van de 119 andere dossiers, die werden overgemaakt aan de procureur des Konings, werden er 55 door het parket geseponeerd. Van de overige 64 dossiers heeft het Comité P vooralsnog geen bericht ontvangen omtrent het gevolg dat eraan werd gegeven. Voorts werd in 138 dossiers tot het besluit gekomen dat de klacht zonder grond of niet bewezen was of dat er geen fout kon worden vastgesteld.

Indien we, naar analogie van de in het activiteitenverslag aangewende methodologie voor de beschrijving van de genomen beslissingen, de dossiers met een beslissing gegrond, *in casu* 27 dossiers, plaatsen tegenover de dossiers afgesloten wegens zonder grond, niet bewezen of geen fout, *in casu* 138 dossiers, dan kan worden gesteld dat **16,4 % van de dossiers** met vermelding racisme, xenofobie en discriminatie die **in de periode 2005-2008** zijn geopend, werd afgesloten met de conclusie dat het dossier **gegrond** was.

Dossiers met een inbreuk verwijzend naar pesterijen, belaging en stalking maken in de periode 2003-2008 jaarlijks ongeveer 3 % uit van alle dossiers waarvan het Comité P kennis kreeg. Bij de klachten die rechtstreeks bij het Comité P werden ingediend en waarbij het Comité P zich uitsprak over de gegrondheid ervan is 17,1 % van die klachten uit de periode 2003-2008 gegrond bevonden. Het aandeel dossiers met een inbreuk 'gewelddadigheden tegen personen of eigendommen' is in de periode 2003-2007 constant te noemen en schommelt tussen 11 en 12 %.

Met een vermelding van deze inbreuk in 9,2 % van alle dossiers wijkt 2008 echter af. Van alle desbetreffende klachtendossiers die rechtstreeks aan het Comité P werden gemeld en waarbij het Comité P zich uitsprak over de gegrondheid, deed het dat in 13,4 % van alle klachten gemeld in de periode 2003-2008 bevestigend. In de dossiers die door de politiediensten, met inbegrip van de AIG, in de periode 2003-2008 werden geopend en behandeld, is 1 op 4 klachten gegrond en is 3 op 4 klachten zonder grond, niet bewezen of kon er geen fout worden vastgesteld. Bij de gerechtelijke onderzoeken die de Dienst Enquêtes P voerde nopens gewelddadigheden tegen personen of eigendommen, is iets meer dan de helft van deze onderzoeken uit de periode 2003-2008 gegrond bevonden.

Klachten over een reeks administratieve procedures

In 2008 maakte het Vast Comité P ook een kwantitatieve analyse van de dossiers waarbij klachten werden geuit over een reeks administratieve procedures, zijnde (1) administratieve procedures (algemeen), (2) het overhandigen van een kopie van proces-verbaal, (3) Franchimont (andere), (4) het invullen van registers en (5) specifieke formaliteiten met betrekking tot verkeersaangelegenheden.

36 % van de dossiers geopend in 2008 waarbij problemen in deze procedures werden aangekaart, heeft betrekking op formaliteiten in verkeersaangelegenheden. 30 % betreft administratieve procedures waarbij we kunnen aangeven dat heel wat klachten, zowel in 2007 als in 2008, handelen over de administratieve formaliteiten verbonden aan de nieuwe wapenwetgeving en de eraan verbonden amnestieperiode. 19 % van de dossiers gaat over het overhandigen van een kopie van proces-verbaal.

Veel klachten in deze materie kunnen na onderzoek als **ongegrond of zonder fout** worden bestempeld en dit **vaak als gevolg van een aantal misvattingen bij de klagers over de precieze procedures ter zake**. Daarnaast stelt het Comité P ook vast dat een politieambtenaar die weigert een kopie aan betrokkene te overhandigen, dit niet altijd duidelijk motiveert. Merken we wel op dat er **ten opzichte van het grote aantal verhoren** dat jaarlijks plaatsvindt, **zeer weinig klachten** zijn ter zake.

In vergelijking met 2007 is vooral een **opmerkelijke stijging van het aandeel dossiers 'Franchimont (andere)'** vast te stellen. Bij analyse van deze dossiers blijken er problemen te zijn bij artikel 47bis 1b Sv., waarbij bepaalde opsporingshandelingen kunnen worden aangevraagd. Vaak verlangt de verhoorde persoon dat de politie de handelingen die hij/zij aanvraagt meteen uitvoert, terwijl de politie-man hier enkel als taak heeft deze wens te noteren en over te brengen aan de betrokken magistraat. Ander probleem inzake Franchimont zijn de onderbrekingen en tussenkomsten van andere personen in het verhoor, die steeds duidelijk vermeld moeten worden. Ten derde zijn er de problemen die zich voordoen bij het lezen van het verhoor door betrokkene. Brengt de ene verbalisant de door de verhoorde gevraagde

138 Democratische werking

wijzigingen aan in de tekst, zonder dat deze aanpassingen achteraf gezien kunnen worden, dan verkiest de andere verbalisant om de wijzigingen onderaan toe te voegen.

Wat de bepalingen van de wet-Franchimont betreft, waarbij de uitleg zich meestal beperkt tot de voorgedrukte vermeldingen op het verhoorblad, beveelt het Comité P aan om de te verhoren persoon een verklarende tekst hierover ter beschikking te stellen terwijl deze wacht. Dit zou niet alleen tijdswinst opleveren maar ook de uniforme uitleg ter zake bevorderen.

Wat het bijhouden van **registers van bestuurlijk of gerechtelijk aangehouden personen** betreft en waarop reeds uitgebreid inhoudelijk in deze tekst werd ingegaan, stelt het Comité P op basis van de hierover geuite klachten een verbetering vast van de toepassing van de voorhanden zijnde richtlijnen. Hoewel ook uit de klachten hierover blijkt dat men bij het invullen van het register niet steeds even minutieus te werk gaat en men zich vaak beperkt tot de gegevens van de personen die effectief in de cel worden gestoken (de andere personen die het voorwerp uitmaken van een aanhouding worden dan niet geregistreerd), kan ook hier worden gesteld dat de klachten hierover minimaal zijn. Zoals dit ook wordt gevraagd betreffende de regeling van de dokterskosten (*supra*), beveelt het Comité P aan de invulling en het beheer van deze registers zo snel mogelijk via een Koninklijk besluit nader te regelen en op uniforme wijze toe te passen.

Dit laatste teneinde een correct verloop van de vrijheidsberoving te garanderen en een snelle en doelmatige controle op de omstandigheden van de vrijheidsberoving toe te laten.

Bij de klachten van 2007-2008 die betrekking hebben op de **verkeersproblematiek**, inclusief één van de vele administratieve procedures die hiermee te maken hebben, handelt een derde over de wijze van tussenkomst van de interveniërende politieambtenaren. Meer in het bijzonder wordt hier de **houding** van deze personen aangekaart, die vaak als arrogant of niet gepast wordt omschreven. De klachten inzake het gebruik van geweld hierbij zijn duidelijk marginaal en klachten inzake racisme hierbij zijn in 2007-2008 zelfs volledig verdwenen. Eveneens een derde van de klachten over formaliteiten inzake verkeer gaat over het **contesteren van de vaststellingen**. Na analyse blijkt dit vaak nog te liggen aan de bijzondere bewijswaarde van de PV's inzake verkeersovertredingen, die een soort gevoel van onmacht opwekt bij de overtreder.

Gemeentelijke administratieve sancties - identiteitscontrole

Ten slotte gaan we dieper in op een aspect van **identiteitscontrole** dat door de uitbouw van de gemeentelijke administratieve sancties (GAS) aan belang wint en voor de burgers belangrijke gevolgen heeft. De wet van 17 juni 2004⁹¹ wijzigd de Nieuwe Gemeentewet en verruimt de categorie bevoegde personen die inbreuken op de politiereglementen en -ordonnanties kunnen vaststellen. Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de inbreuken die enkel het voorwerp van een administratieve sanctie kunnen uitmaken en waarvoor, naast de politieambtenaren en agenten van politie, die hiervoor een proces-verbaal ter zake mogen opstellen, ook de gemeenteagenten en veiligheidsagenten van openbare vervoersmaatschappijen een vaststelling kunnen doen. Anderzijds zijn er de inbreuken die niet enkel het voorwerp van administratieve sanctie kunnen uitmaken en waarvoor enkel de politieambtenaren en agenten van politie bevoegd zijn. In de praktijk controleren de politieambtenaren de identiteit van personen die feiten plegen waarvoor een gemeentelijke administratieve sanctie kan worden opgelegd. De wettelijke basis daartoe is artikel 34 WPA. Alinea 1 van dit wetsartikel is slechts van toepassing in de veronderstelling dat de inbreuk niet enkel door een administratieve sanctie kan worden bestraft. Beschouwend dat de gemeentereglementen, in het bijzonder deze die voorzien in administratieve sancties, als finaliteit hebben de openbare orde te bewaren, mogen we hieruit afleiden dat een inbreuk op dergelijk reglement een constitutief element is voor de verstoring van de openbare orde. Dit betekent dat alinea 2 van artikel 34 WPA kan worden aangewend als wettelijke basis voor de identiteitscontroles bij deze inbreuken waarvoor een GAS kan worden opgelegd. Uit artikel 14, alinea 1 WPA blijkt overigens dat een inbreuk op de politiereglementen en -wetten een verstoring van de openbare orde inhoudt, aangezien de handhaving van de openbare orde net het respect voor deze wetten en reglementen impliceert. Artikel 34 van de WPA verbijzondert in die zin de algemene bevoegdheid van bewaking en controle, toegekend door artikel 14 WPA.

De **afbakening tussen de begrippen 'openbare verstoring' en 'verstoring van de openbare orde'** is allesbehalve duidelijk. Beide begrippen worden soms zelfs als synoniemen gebruikt. De openbare verstoring kan volgens de wetgever⁹² bovendien niet steeds gekwalificeerd worden als openbare ordeverstoring. De wetgever had daarom de wil om de strijd tegen de openbare verstoring formeel te integreren in de bevoegdheden van de gemeenten om de openbare orde te handhaven. De gemeenten zijn

13B Democratische werking

hoe dan ook formeel bevoegd in de strijd tegen de openbare verstoring. Toch blijft deze (theoretische) discussie actueel in het raam van de WPA omdat de notie openbare verstoring hierin nog niet was omschreven bij de voorbereiding van deze wet en omdat de WPA nog niet is aangepast aan de wetgeving betreffende de gemeentelijke administratieve sancties. In afwachting van uniforme richtlijnen moet de politie beslissingen nemen, zoals het al dan niet uitvoeren van een identiteitscontrole bij een administratieve inbreuk. Als besluit is het Comité P van oordeel dat de politieambtenaar die een administratieve inbreuk vaststelt waaraan een gemeentelijke administratieve sanctie is gekoppeld, een wettelijke basis heeft om een identiteitscontrole uit te voeren. De politionele tussenkomst dient hoe dan ook proportioneel te zijn, maar de politieambtenaren beschikken over een beoordelingsmarge terug te vinden in artikel 34 § 1, alinea 2 WPA.

Het komt het Comité P ook voor dat een wijziging van artikel 34 § 1, alinea 1 WPA of van artikel 119bis Nieuwe Gemeentewet ontegensprekelijk zou bijdragen tot een grotere rechtszekerheid.

14.3. RESULTATEN MEDEWERKERS

Wat deskundige en opgeleide medewerkers betreft, diende vastgesteld dat **in het dossier van de opsluitingen niet alle medewerkers de nieuwe bepalingen kenden van de artikelen 33bis tot septies WPA**. Dit heeft deels te maken met het feit dat de wijzigingen niet steeds mondeling of schriftelijk aan de medewerkers werden meegedeeld. Met betrekking tot de opsluiting van minderjarigen stelt het merendeel van de verantwoordelijken van zowel federale als lokale politie de bestaande richtlijnen te hebben geactualiseerd. Sommigen beperkten zich ertoe hierop louter de aandacht van de medewerkers te trekken. Niettemin lijken de medewerkers zich bewust van de noodzaak om de geldende benadering bij te stellen. De huidige infrastructuur laat, zoals hogerop aangehaald, evenwel op weinig plaatsen toe de voorschriften van het Koninklijk besluit ter zake te respecteren.

Als gevolg van een hoog aantal klachten tegen leden van de **SPC** betreffende onnodig en overdreven geweldgebruik, agressief en grof gedrag en willekeurige vrijheidsberovingen besliste de leiding in februari 2006 om een psychosociale vorming te organiseren in samenwerking met de Cel Gevaarsituaties van de federale politie en de Cel Gelijkheid van Kansen van de FOD Binnenlandse Zaken. In juni 2007 werd dit project geïmplementeerd, na eerst een voorafgaande vorming 'trainers SPC' te hebben ingericht. Halverwege 2008 blijken als gevolg hiervan 405 leden van de SPC een tweedaagse basisopleiding te hebben gevolgd. Momenteel wordt overwogen een bijkomende vorming aan te bieden betreffende arrestaties, fouilleringen en boeien.

Op 11 mei 2007 werd door SPC een kwalitatief goede nota aan de posten verspreid omtrent de dienstverlening in de treinen. In juli 2007 verspreidde de directie verder een nota aan alle secties en posten, met de meest recente aanpassingen aan de WPA. Op 23 november 2007 stuurde het Comité P de SPC desondanks een brief waarin een aantal lacunes werden gemeld in de kennis van het wettelijk kader en de regelgeving omtrent aanhoudingen en fouilleringen. Als gevolg daarvan nam de SPC vanaf 13 mei 2008 verscheidene maatregelen. Het betreft hier o.m. de organisatie van regelmatige briefings en van vorming alsook de afkondiging van specifieke weekthema's. Op diezelfde datum verspreidde de leiding een nota, waarin opnieuw een aantal punten omtrent de WPA en in het bijzonder betreffende aanhoudingen en fouilleringen werden besproken. Vermelden we nog dat voor de secties Brussel en SPC-Centrum de personeelsomkadering werd verbeterd en ze op 1 juli 2008 bijna 18 % van de reële operationele effectieven bedroeg.

Na de inbeschuldigingstelling van verscheidene medewerkers van SPC-Centrum, werd door DGA op 8 november 2007 een nieuwe dienstdoende chef aangesteld en dit met de verplichting aan DGA een tweemaandelijks rapport over de toestand over te maken. Ten slotte dient vermeld dat de leiding, in samenwerking met de medewerkers, een visie-missie-waarden heeft uitgewerkt.

Parallel hieraan werd een trajectanalyse uitgevoerd om te kunnen bepalen waar prioritair dient te worden geïnvesteerd in de verhoging van de kwaliteit van het aanbod, in de gedragslijnen en in de implementatie van de excellente politiezorg en de vertaling ervan in concrete acties en activiteiten. Met al deze inspanningen levert de leiding van SPC het bewijs dat ze de werking wil verbeteren.

Gezien de complexe structuur van de SPC is dit niet eenvoudig te organiseren en op te volgen. Het Comité P beveelt dan ook een vereenvoudiging van deze structuur aan, alsook de ontwikkeling van een opvolgingsinstrument.

Aangemelde klachten en aard van de feiten

15. AANGEMELDE KLACHTEN EN AARD VAN DE FEITEN

Hierna wordt een beeld geschetst van de dossiers en de daaraan gekoppelde feiten waarvan het Comité P in de loop van 2008 in kennis werd gesteld.

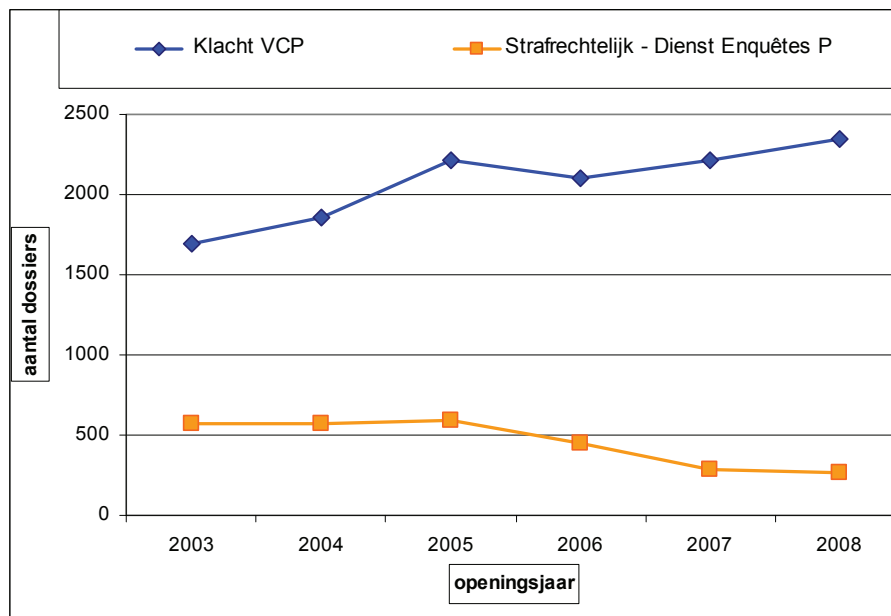
15.1. CIJFERANALYSE

In dit deel wordt een overzicht geboden van de klachten die in 2008 rechtstreeks bij het Comité P werden ingediend en van de gerechtelijke onderzoeken geopend in de loop van 2008 die door de Dienst Enquêtes P werden gevoerd. Enkele kaarten tonen aan hoe de dossiers geografisch zijn gespreid naar gerechtelijk arrondissement, naar jaarlijks aantal en type dossier, en naar politiezone voor de klachten die de lokale politie aanbelangen. Tot slot volgen enkele tabellen met de **schendingen, zoals gepercipieerd door de klager, aantijgingen dus**.

Tabel 3: Aantal klachten en aanmeldingen bij het Vast Comité P en de gerechtelijke onderzoeken gevoerd door de Dienst Enquêtes P, vergeleken naar jaar en met de evolutie 2007-2008

TYPOLOGIE	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Evolutie 2007-2008
Klachten rechtstreeks ingediend bij het Vast Comité P	1 689	1 853	2 216	2 100	2 219	2 339	+5,4 %
Gerechtelijke onderzoeken uitgevoerd door de Dienst Enquêtes P	575	568	592	444	281	279	-0,7 %
Totaal	2 264	2 421	2 808	2 544	2 500	2 618	+4,7 %

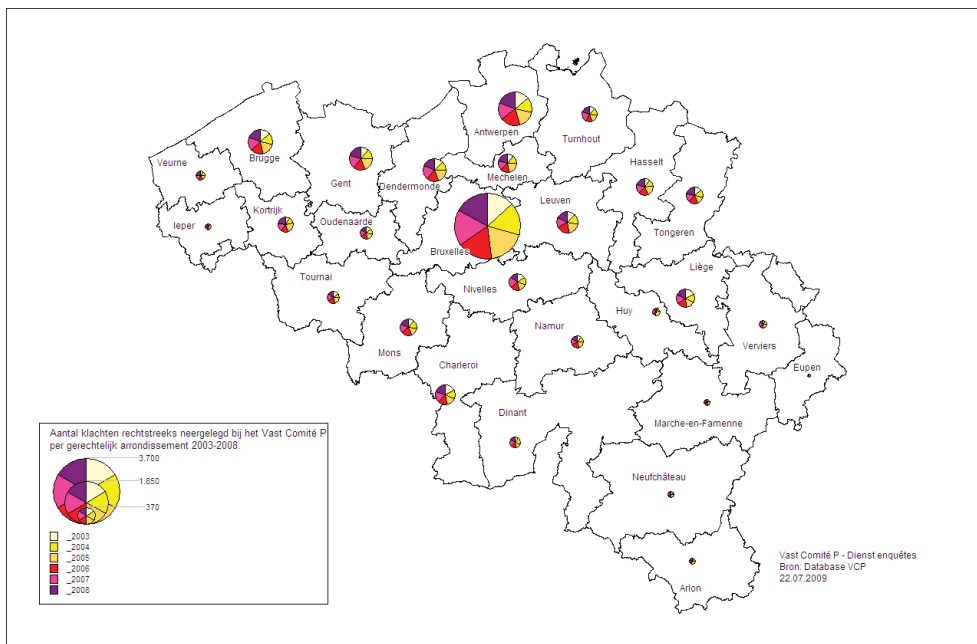
Grafiek 1: Evolutie van het aantal klachten en aanmeldingen bij het Vast Comité P en de gerechtelijke onderzoeken gevoerd door de Dienst Enquêtes P in de periode 2003-2008

Aangemelde klachten en aard van de feiten

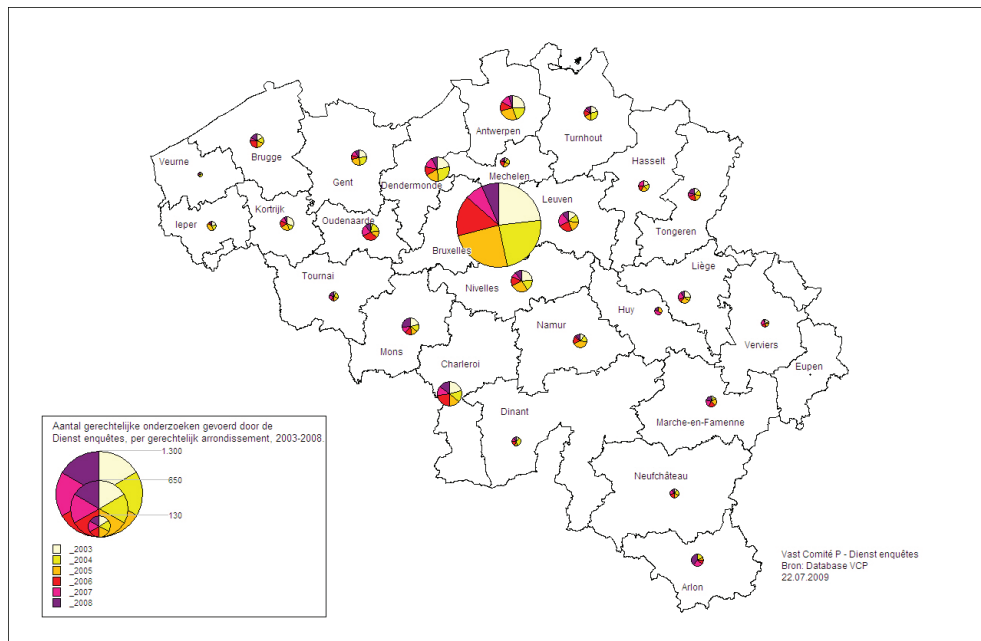
Ondanks de duidelijke wil van het Comité P om niet als een eerstelijnsklachtenbureau te worden beschouwd, stijgt het aantal klachten die rechtstreeks bij zijn diensten worden aangemeld de laatste jaren gestaag. Verderop in dit rapport, meer bepaald in het luik aangaande de beslissingen die het Vast Comité P nam bij de klachten die het aldus ontving, gaan we hier dieper op in.

Kaart 1: Aantal klachten rechtstreeks neergelegd bij het Vast Comité P per gerechtelijk arrondissement in de periode 2003-2008

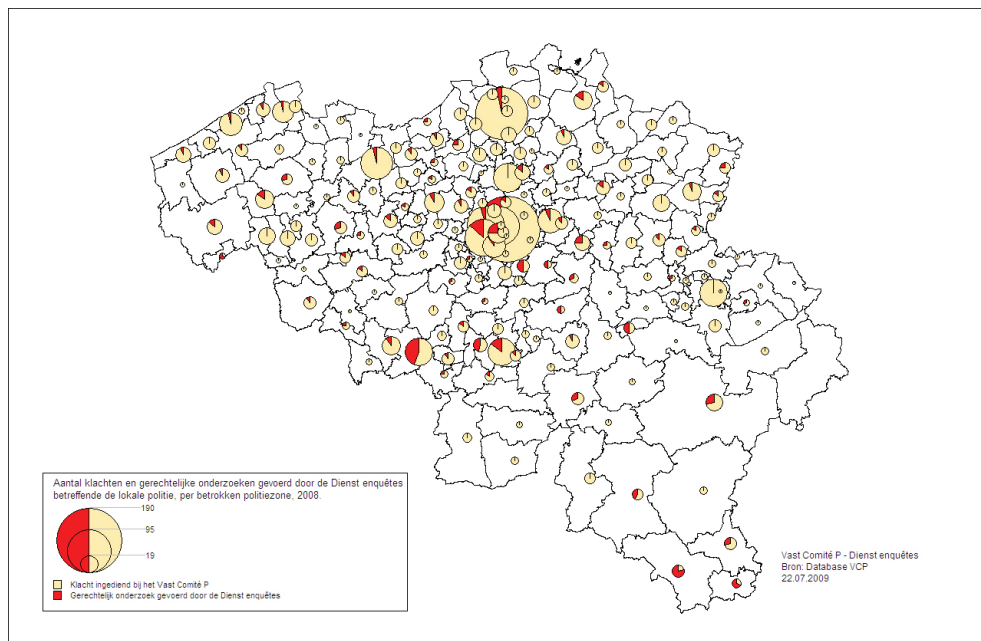

Aangemelde klachten en aard van de feiten

Kaart 2: Aantal gerechtelijke onderzoeken gevoerd door de Dienst Enquêtes P per gerechtelijk arrondissement in de periode 2003-2008

Kaart 3: Overzicht van het aantal klachten en aanmeldingen bij het Vast Comité P en de gerechtelijke onderzoeken gevoerd door de Dienst Enquêtes P betreffende een lokale politiedienst in 2008

Aangemelde klachten en aard van de feiten

Van de feiten die in 2008 rechtstreeks door de klager werden gemeld bij het Vast Comité P vond 29 % plaats in het gerechtelijk arrondissement Brussel. Op de tweede plaats, zij het op redelijke afstand, volgt het gerechtelijk arrondissement Antwerpen met 9,4 % van de klachten. 50,6 % van de klachten betreft politiediensten uit het Vlaamse landsgedeelte, 29 % heeft betrekking op het gerechtelijk arrondissement Brussel en 20,3 % op Wallonië.

Bij de gerechtelijke onderzoeken die de Dienst Enquêtes P in 2008 voerde, is er een ander beeld: 31,3 % had betrekking op een dienst uit het gerechtelijk arrondissement Brussel, 28,5 % op een dienst uit het Vlaamse landsgedeelte en 40,2 % op een dienst uit Wallonië.

Op het totaal aantal ontvangen klachten waren er 4 lastens leden van de AIG, 12 klachten betroffen leden van de bijzondere inspectiediensten.

Lastens deze bijzondere inspectiediensten werden door de Dienst Enquêtes P tevens 6 gerechtelijke onderzoeken gevoerd.

15.2. ANALYSE VAN DE GEREgistREERDE FEITEN GEKOPPELD AAN DE KLACHTEN GEMELD BIJ HET VAST COMITÉ P

In onderstaande tabel wordt een overzicht geboden van de schendingen die het Vast Comité P het vaakst registreerde bij de klachten die rechtstreeks bij zijn diensten werden aangemeld. Daarnaast wordt meegegeven hoe groot het aandeel van deze meest geregistreeerde schendingen is en wat de evolutie in vergelijking met 2007 is. Per dossier kunnen meerdere feiten worden geregistreerd, d.w.z. **schendingen** die op het ogenblik van de feiten **als dusdanig door de klager** werden **gepercipieerd, aantijgingen dus**.

Tabel 4: Aantal bij het Vast Comité P vaakst voorkomende aangeklaagde feiten in 2007 en 2008, aandeel van deze feiten in het totaal aantal van de geregistreeerde feiten en algemene evolutie 2007-2008

SCHEIDINGEN	Aantal feiten 2007	Aantal feiten 2008	% bij klachten Vast Comité P 2008	Evolutie 2007-2008	
Onjuiste vaststellingen / onbevoegdheid	246	339	8,1 %	37,8 %	↗
Niet akteren	217	236	5,6 %	8,8 %	↗
Klantonvriendelijk (gebrek aan respect - beleefdheid, ongepast taalgebruik)	220	224	5,4 %	1,8 %	↗
Agressieve houding	179	222	5,3 %	24,0 %	↗
Ongelijke behandeling / niet eenvormig optreden	186	186	4,5 %	0,0 %	=
Lakse of negatieve houding bij taakuitvoering s.l.	143	156	3,7 %	9,1 %	↗
Niet optreden	128	153	3,7 %	19,5 %	↗
Gewelddaden tegen personen of goederen	178	134	3,2 %	-24,7 %	↘
Machtsoverschrijding	168	130	3,1 %	-22,6 %	↘
Intimiderende houding	110	127	3,0 %	15,5 %	↗
Gebrek aan respect	60	110	2,6 %	83,3 %	↗
Misbruik maken van zijn functie of gezag	63	99	2,4 %	57,1 %	↗
Overige feiten	1 898	2 059	49,4 %	-10,2 %	↘

Aangemelde klachten en aard van de feiten

Van de feiten die het Vast Comité P registreerde bij de klachten die het rechtstreeks ontving, betrof 8,1 % **onjuiste vaststellingen of onbevoegdheid** (in de juridische zin) **van de politieambtenaar**. Deze problematiek kent in vergelijking met 2007 een forse toename met ruim een derde. Het **niet akteren, klantvriendelijkheid en agressieve houding** zijn schendingen die elk goed zijn voor iets meer dan 5 %. De agressieve houding van de politieambtenaar vertoont in 2008 een stijging met bijna een vierde en het aandeel van deze schending in het totaal aantal geregistreerde feiten is sinds 2006 verdubbeld van 2,6 % naar 5,3 %.

Wat de bijzondere inspectiediensten betreft, werden voornamelijk het geweld tegen personen of goederen en onjuiste vaststellingen aangebracht door de klagers.

Bij de klachten over de AIG vinden we in 2008 voor het eerst problemen inzake leiding en personeelsbeleid terug.

Tabel 5: Aantal bij het Vast Comité P aangeklaagde feiten opgedeeld in categorieën en evolutie 2007-2008

CATEGORIEËN	2007	2008	Evolutie 2007-2008	
Feiten in de uitvoering van hun ambt die de waardigheid van burgers aantasten	77	50	-35,1 %	↘
Feiten die rechtstreeks de rechten en vrijheden van burgers aantasten door willekeurig, gewelddadig, onrechtmatig of niet handelen door politieambtenaren in de uitvoering van hun ambt	265	233	-12,1 %	↘
Feiten die rechtstreeks de rechten en vrijheden van burgers aantasten door machtsmisbruik of valsheid in de uitvoering van hun ambt	112	95	-15,2 %	↘
Feiten gepleegd uit hoofde van de functie omschreven als corruptie	11	5	-54,5 %	↘
Misdaden en wanbedrijven gepleegd door politieambtenaren buiten hun ambt die de waardigheid van hun ambt aantasten	13	10	-23,1 %	↘
Andere strafrechtelijke of niet-strafrechtelijke feiten gepleegd in of buiten dienst	112	119	6,3 %	↗
Tekortkomingen door de houding, het gedrag of de handelingen die de waardigheid van het politieambt aantasten	1719	1884	9,6 %	↗
Tekortkomingen aan de beroepsplichten of misbruik van ambt en bevoegdheden	1419	1649	16,2 %	↗
Tekortkomingen inzake de doelmatigheid, de doeltreffendheid en de coördinatie van de politiediensten	142	130	-8,5 %	↘

De grootste categorie zijn de tekortkomingen door de houding, het gedrag of de handelingen die de waardigheid van het politieambt aantasten. Deze categorie maakt in 2008 45,1 % van alle geregistreerde feiten bij klachten uit. Tweede grootste categorie zijn de tekortkomingen aan de beroepsplichten of het misbruik van het ambt en de bevoegdheden, die met 39,5 % van alle feiten stijgt met 16,2 %. Het aandeel van 39,5 % ligt 3 % hoger dan in 2007.

Aangemelde klachten en aard van de feiten**15.3. ANALYSE VAN DE GEREgistREERDE INBREUKEN GEKOPPELD AAN DE GERECHTELIIKE ONDERZOEKEN LASTENS POLITIE-AMBTENAREN GEVOERD DOOR DE DIENST ENQUÊTES VAN HET COMITÉ P**

Hierna wordt een overzicht geboden van de inbreuken die geregistreerd werden bij de gerechtelijke onderzoeken lastens politieambtenaren die de Dienst Enquêtes P in de loop van 2007 en 2008 voerde.

Tabel 6: Verdeling van de door de Dienst Enquêtes P gevoerde gerechtelijke onderzoeken naar aard van de geregistreeerde inbreuk, 2007-2008

INBREUKEN	2007	2008	Evolutie 2007-2008	
Gewelddaden tegen personen of goederen	80	47	-41,3 %	↘
Schending van het beroepsgeheim	47	43	-8,5 %	↘
Daden van willekeur	38	36	-5,3 %	↘
Aanslag op de persoonlijke levenssfeer (o.a. willekeurig optreden dat indruist tegen de grondwettelijke bescherming van de persoonlijke levenssfeer)	14	19	35,7 %	↗
Overschrijding of verkeerd aanwenden gezag	28	18	-35,7 %	↘
Leiding en hiërarchie	28	17	-39,3 %	↘
Valsheid gepleegd door een ambtenaar in de uitoefening van zijn functies	24	17	-29,2 %	↘
Opstellen PV	37	16	-56,8 %	↘
Algemene organisatie	15	16	6,7 %	↗
Bedreigingen	15	16	6,7 %	↗
Overige inbreuken	429	318	-25,9 %	↘

Nadat het aantal gerechtelijke onderzoeken dat de Dienst Enquêtes P in 2007 voerde met 36,7 % daalde in vergelijking met 2006, kent het cijfer in 2008 een minieme daling van 0,7 %. Er werden 109 verschillende soorten inbreuken geregistreerd bij deze gerechtelijke onderzoeken, waarbij de gewelddaden tegen personen en goederen, net als de voorgaande jaren, de vaakst voorkomende geregistreeerde inbreuk zijn. Toch daalt het aandeel van deze inbreuk sinds 2006 gestaag van 14,9 % in 2006 naar 10,6 % in 2007 tot 8,3 % in 2008. Inbreuken die aan belang winnen, zijn de schending van het beroepsgeheim (7,6 %) en daden van willekeur (6,4 %).

15.4. BESPREKING

Aanvullend op deze cijfergegevens wenst het Comité P blijvend de aandacht te vestigen op het feit dat het klachten blijft ontvangen over de werking van de politiediensten en -ambtenaren in een aantal zeer duidelijk onderscheiden domeinen.

Het Comité P blijft klachten en aangiften ontvangen in het domein van het **gebruik van politionele informatie of politionele databanken** voor onterechte doeleinden, al dan niet privé. Positief is wel dat de gerechtelijke overheid meer aandacht besteedt aan dit betreurenswaardige en uiterst laakbare gedrag.

Een aantal klachten vloeit nog steeds voort uit problemen die te maken hebben met een gebrek aan professionalisme of kwaliteit op het vlak van het **opstellen van processen-verbaal**. Geregeld lopen er

Aangemelde klachten en aard van de feiten

ook klachten binnen over het gebruik van de talen door politieambtenaren, meer bepaald bij dringende noodoproepen (101, CIC, etc.) of bij het opstellen van processen-verbaal.

Het Comité P blijft vaststellen dat heel wat klachten betrekking hebben op het domein van de **politie over het wegverkeer**. Een groot deel van deze klachten houdt in feite een betwisting in van de vaststellingen gedaan door de politieambtenaren. Talrijke klachten handelen ook over de houding van de optredende politieambtenaren, hun uitspraken, hun gedrag, etc. in het kader van de uitoefening van de opdrachten van verkeerspolitie.

Verskillende klachten gaan ook over de vaststellingen naar aanleiding van een verkeersongeval of -incident waarbij een politieambtenaar betrokken is, al dan niet in dienst en al dan niet met een dienstvoertuig. Ook hier geeft de houding en het gedrag van de politiemensen aanleiding tot scherpe kritiek. Steeds vaker klaagt de burger ook over het feit dat politieambtenaren niet het 'voorbeeldgedrag' tonen dat men van hen mag verwachten, meer in het bijzonder in het verkeer.

Sinds enkele jaren wendt de burger zich ook tot het Comité P om **burengeschillen waarin politieambtenaren betrokken zijn**, aan te klagen. Anderen klagen over **relationele problemen met politieambtenaren**, onder meer in familiaal of relationeel verband, maar vaker nog na een relatiebreuk. Dat is een opmerkelijk verschijnsel dat de aandacht zou moeten trekken van de politieverantwoordelijken. Een groot aantal klachten die aan het Vast Comité P worden toegezonden, houdt ook verband met **burengeschillen tussen personen, het optreden of niet optreden van de politiediensten in dit verband of nog de (schijnbare) partijdigheid**.

Opvallend is ook dat in verschillende domeinen, meer bepaald het wegverkeer of de recherche, de klacht gericht aan het Comité P meer betrekking heeft op de overheid van bestuurlijke of van gerechtelijke politie dan op de politiediensten of -ambtenaren. De klager is dus nog (te) vaak 'aan het verkeerde adres'.

Een reden waarom het Comité P dossiers klasseert in het domein van recherche of jeugd of 'familie', is dat de politieambtenaren hebben gehandeld overeenkomstig de richtlijnen van het parket of de onderzoeksrechter. In dergelijke gevallen is het Comité P uiteraard niet bevoegd, maar dat neemt niet weg dat er problemen zouden kunnen opduiken op het niveau van de genomen beslissing of de gegeven richtlijnen, meer bepaald inzake vrijheidsberoving of huiszoeking.

Niet als soortgelijke instellingen heeft het Comité P zijn 'vaste klanten', die bovendien fel aandringen. Zulke klagers zijn veelal ook gekend bij de politiediensten zelf.

Meer en meer wenden politieambtenaren zich tot het Comité P **om inzage te krijgen in het onderzoeksdossier**, met de bedoeling een rechtsvordering in te stellen tegen de personen die klacht tegen hen hebben ingediend. Sommige klachten van burgers zijn immers erg licht, onduidelijk of onsamenhangend, soms zelfs overdreven. Het Comité P vindt dit een verontrustend fenomeen en zal met zijn parlementaire begeleidingscommissie overleg plegen om beter tegemoet te kunnen komen aan de verwachtingen en terechte kritiek van de politieambtenaren in dit verband.

Vonnissen en arresten

16. VONNISSEN EN ARRESTEN

16.1. CIJFERS

164 beschikkingen, vonnissen en arresten uitgesproken in 2008, werden aan het Vast Comité P meegedeeld. Deze uitspraken, zowel strafrechtelijke als burgerrechtelijke, betroffen 219 politieambtenaren en agenten van politie.

Van die 164 uitspraken gingen er 21 uit van een onderzoeksgerecht. Van de 219 politieambtenaren en agenten van politie was er voor 44 onder hen een uitspraak door een onderzoeksgerecht.

Tabel 7: Verdeling van de beschikkingen, vonnissen en arresten per hof van beroep

	Gevangenis- straf geldboete	Werkstraf	Internering	Schuldig- verklaring	Opschorting	Vrijspraak	Totaal
Antwerpen	7	1	0	0	5	2 ⁹³	15
Brussel	26	0	0	1	8 ⁹⁴	1 ⁹⁵	36
Gent	29	0	0	1	1	4	35
Luik	8	2	0	0	12 ⁹⁶	22 ⁹⁷	44
Bergen	18	0	0	1	9 ⁹⁸	6 ⁹⁹	34
Totaal	88	3	0	3	35 ¹⁰⁰	35 ¹⁰¹	164 ¹⁰²

Tabel 8: Verdeling van de beschikkingen, vonnissen en arresten volgens rechtsmacht

	Gevangenis- straf geldboete	Werkstraf	Internering	Schuldig- verklaring	Opschorting	Vrijspraak	Totaal
Politierechtbank	60	0	0	2	0	2	64
Correctionele raadkamer	-	-	0	0	2	15 ¹⁰³	17
Correctionele rechtbank	19	1	0	1	27	8	56
Kamer van inbeschuldiging- stelling	-	-	0	0	2	2 ¹⁰⁴	4
Hof van beroep	9	2	0	0	4	8	23
Totaal	88	3	0	3	35	35	164

Vonnissen en arresten*Tabel 9: Verdeling van de uitspraken over de korpsen en graden*

	Calog	AGP	INP	HINP	CP	HCP	Totaal
Lokale politie	3	8	124	23	24	5	187
Federale politie	0	0	17	11	4	0	32
Totaal	3	8	141	34	28	5	219

Tabel 10: Verdeling volgens de aard van de tenlastelegging – veroordeling met strafmaat

Tenlastelegging	Veroordeling met strafmaat
Huisdiefstal	1
Verduistering	3
Oplichting	1
Valsheid in geschrifte	3
Valsheid in informatica	1
Omkoping	2
Valsheden	8
Doodslag	1
Aanranding van de eerbaarheid	1
Slagen	10
Schuldig verzuim	1
Onopzettelijke doding	1
Bedreigingen	1
Onopzettelijke slagen en verwondingen	4
Laster	1
Eerroof	1
Schending van het beroepsgeheim	3
Lasterlijke aangifte	2
Kansspelen	1
Verdovende middelen	3
Verkeersinbreuken en -ongevallen met dronkenschap of intoxicatie	6
Verkeersinbreuken en -ongevallen met vluchtmisdrijf	4
In samenhang met verkeersinbreuken: dronkenschap – alcoholintoxicatie – weigering ademtest/bloedpoef	38
Verkeer andere	62

16.2. BESPREKING

16.2.1. Algemeen

Enkele vaststellingen gedaan in het jaarverslag 2006-2007 blijven hier onverkort geldig. Zo lijkt het erop dat de politie in het rechtsgebied Gent duidelijk het strengst benaderd wordt wat het aantal vervolgingen betreft; zeker wanneer we in rekening brengen dat in de rechtsgebieden Antwerpen en Brussel beduidend meer politieambtenaren zijn tewerkgesteld.

Het toen **vrij hoge aantal opschortingen** van de uitspraak – weliswaar verschillend per rechtsgebied – wordt ook nu bevestigd: van de 108 uitspraken door de bodemrechters (vrijspraken niet meegerekend) waren er 35 opschortingen, zijnde 32,4 %; nog net iets hoger dan in de vorige analyse (31,5 %).

De trend zet zich verder waarbij een belangrijk aantal uitspraken werd gedaan inzake verkeersgerelateerde inbreuken (minstens 60 veroordelingen op een totaal van 88), gaande van overdreven snelheid over alcoholintoxicatie tot vluchtmisdrijf, waarbij deze zich opnieuw enkel voordeden in de privésfeer.

De rechters blijken vaak het argument in te roepen dat de politieambtenaar op professioneel vlak al te zeer zou lijden onder een strafrechtelijke veroordeling en dat een veroordeling nog bijkomend tot een tuchtstraf zou leiden. Omgekeerd is het ook zo dat het feit dat de beklaagde reeds tuchtrechtelijk gestraft is vóór de uitspraak, van aard is om een opschorting uit te spreken.

Opmerkelijk is dat van de 21 uitspraken door de onderzoeksgerechten er 15 door de Luikse onderzoeksgerechten werden geveld (12 raadkamer, 3 kamer van inbeschuldigingstelling) waarbij tweemaal tot opschorting en 15 maal tot buitenvervolginstelling werd besloten.

De verdeling over de graden lijkt de verdeling over deze graden binnen het politiewezen te volgen.

16.2.2. Geweldgebruik

Uitgangspunt inzake geweldgebruik is dat politieambtenaren in staat moeten zijn om zichzelf te beheersen, zelfs indien er misplaatste opmerkingen of handelingen worden gesteld door een aangehouden persoon; dit geldt des te meer wanneer de politieambtenaren in de numerieke meerderheid zijn.

Dat het leren omgaan met **vuurwapens** en het op peil houden van deze vaardigheid belangrijk blijft, leren ons twee trieste voorvallen.

In een zaak van onopzettelijk doden met vuurwapen motiveert de strafrechter de strafmaat door te stellen dat de maatschappij dient te worden beschermd tegen zulke "*professionele nonchalance van politieambtenaren*" (het dienstwapen was geladen en gewapend zonder dat de drager het wist). Naast een geldboete werd betrokkene gestraft met 12 maanden gevangenisstraf met uitstel gedurende 3 jaar. In een even dramatisch geval – de politieambtenaar keert terug van een schietoefening, gaat langs bij zijn ouders en 'om te spelen' trekt hij zijn wapen, wapent, en plaatst het tegen het hoofd van een neefje en vuurt – stelt de rechtbank "*dat het verontrustend is vast te stellen dat de beklaagde, politieambtenaar in het bezit van een wapen, zich tijdens zijn eerste dienstmaanden gedraagt als een onverantwoordelijk joch, dat zich belangrijk voelt dankzij zijn dienstwapen*"¹⁰⁵. De rechtbank besloot tot een straf van 1 jaar met uitstel gedurende 5 jaar (plus een geldboete).

Een aantal uitspraken betreft het **toedienen van een kaakslag door politieambtenaren**.

Zo werd geoordeeld dat het feit dat iemand opgewonden is, onvoldoende is opdat een politieambtenaar een kaakslag zou toedienen om hem te kalmeren, zonder dat betrokkene daarbij bedreigend of gewelddadig is, noch tracht te vluchten. Met betrekking tot de '*gifle paternelle*' merkt de rechter op dat het artikel 257 Sw. dwangmaatregelen betreft, bestaande uit het gebruik van geweld, maar geenszins '*une mesure de correction corporelle*' zoals de '*gifle paternelle*'. Het recht van '*correction corporelle*' is immers geen attribuut van de politiefunctie. Ook in een andere zaak oordeelde de rechter dat een kaakslag teneinde de persoon te kalmeren niet kon en wel degelijk een strafbaar feit uitmaakt, zoals voorzien in artikel 563 Sw.

Een "*lichte nekslag is een daad bedoeld om het bevel kracht bij te zetten*"¹⁰⁶ volgens een andere rechter. Een lichte nekslag toegediend aan een persoon die aangemaand werd een campingterrein te verlaten

Vonnissen en arresten

omdat hij door zijn houding en uitlatingen het 'pacificatiewerk' van de politie op die camping bemoeilijkte, is volgens een rechter te beschouwen als *"een daad bedoeld om het bevel kracht bij te zetten"*.

Dat het gebruik van geweld niet alleen wettig moet zijn, maar ook proportioneel werd geïllustreerd in een zaak waarbij een slecht uitgevoerde armklem resulteerde in een breuk van het opperarmbeen (eenvoudige schuldigverklaring).

Een politieambtenaar werd veroordeeld tot 5 maanden met uitstel gedurende 3 jaar, omdat hij trachtte een dronken persoon, die weggevoerd werd met de ambulance, te wurgen en dit terwijl hij zelf tijdens zijn dienst een alcoholgehalte van 2,354 g/l liet optekenen.

16.2.3. Jeugdige leeftijd/gebrek aan ervaring

De jeugdige leeftijd/gebrek aan ervaring wordt in een aantal gevallen als verzachtende omstandigheid ingeroepen. Zo vormde het feit nog maar 4 weken politieambtenaar te zijn een bijkomende verzachtende omstandigheid: *"dat de betrokkene 'gezondigd' heeft wegens gebrek aan ervaring"*.

Politieambtenaren die een opgesloten persoon – die eerder in een incident was verwickeld met collega's – gingen opzoeken om wraak te nemen, kregen, wegens hun jonge leeftijd, opschorting.

In een zaak waarbij vergoedingen werden ontvangen wanneer een beroep werd gedaan op een bepaalde takeldienst, kregen bepaalde ambtenaren opschorting omdat zij door hun jonge leeftijd niet voldoende weerstand konden bieden tegen een algemeen aanvaarde wantoestand in het korps.

16.2.4. Opstellen van processen-verbaal – valsheden

Valsheden bij het opstellen van een proces-verbaal, nochtans het stuk bij uitstek waarop de bodemrechter zich baseert en dat dus ontgaan moet zijn van de minste twijfel, worden heel gevarieerd bestraft: met opschorting wegens volgend feit: op vraag van een collega zet een politieambtenaar als tweede verbalisant (vaststeller) zijn naam op het PV zonder dat hij enige vaststelling deed. Het niet correct weergeven op de inventaris van de inbeslagname van gelden werd bestraft tot 7 maanden en ontzetting uit de in artikel 31, 1° tot 4° en 6° Sw. opgesomde rechten. Ook werd veroordeeld het achterhouden van processen-verbaal die nadelig zijn voor een persoonlijke vriend en het ten onrechte vermelden de feiten zelf te hebben vastgesteld om medische kosten te kunnen recupereren.

In een andere zaak vermeldde de verbalisant ten onrechte dat de overtreder afwezig was en was het duidelijk dat het proces-verbaal was opgesteld uit wraak, doordat de overtreder een incident had met de echtgenote van de verbalisant. Deze zaak werd ook beslecht met opschorting.

Een werkstraf werd opgelegd voor de volgende feiten. Beklaagde (politieambtenaar) stelt vooreerst een proces-verbaal op in naam van een collega, in hetwelk hij zich voordeed als slachtoffer van een (fictief) verkeersongeval met vluchtmisdrijf veroorzaakt door een derde. Dit proces-verbaal werd doorgestuurd naar de verzekeraar, teneinde de materiële schade te laten vergoeden. Nadien wordt het proces-verbaal gewijzigd, zodanig dat de beklaagde nu als verbalisant naar voren treedt en zijn echtgenote klaagster wordt.

Het annuleren van processen-verbaal door een politieambtenaar leverde in één geval een ontzetting op gedurende 10 jaar van de in artikel 31, 1° tot 4° en 6° Sw. opgesomde rechten. De rechter motiveerde: *"Beklaagde is de karikatuur van de ouderwetse corrupte politiemann, die processen-verbaal doet verdwijnen in ruil voor kleine en minder kleine persoonlijke profijtjes"*.

16.2.5. Drugsgebruik

Drugsgebruik en -bezit voor persoonlijk gebruik werden bestraft met een opschorting, een probatie-opstraf of een werkstraf.

17. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk worden de voornaamste aandachtspunten, conclusies en aanbevelingen samengebracht die het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten heeft geformuleerd in het verlengde van zijn activiteiten 2008. Sommige van de onderstaande conclusies gaan soms verder dan wat eerder in dit verslag werd behandeld, omdat ze gebaseerd zijn op de totaliteit van de onderzoeken die het Vast Comité P in de loop van 2008 heeft gevoerd.

17.1. WIJKWERKING

Hoewel iedereen het er nog altijd over eens is dat een performante wijkwerking, die focust op de bevolking, van het grootste belang is, wijzen diverse vaststellingen die het Vast Comité P heeft gedaan in zijn verschillende onderzoeken naar de wijkwerking, en meer in het bijzonder zijn jaarverslag 2006-2007, op moeilijkheden in verband met de doeltreffende uitvoering van deze functionaliteit. Andere instellingen hebben trouwens ook zulke vaststellingen gedaan. Daarmee wordt zonder meer het belang van deze functionaliteit aangegeven o.m. als hoeksteen van de gemeenschapsgerichte politiezorg die de leidraad moet zijn van de geïntegreerde politiezorg. Ook in de loop van 2008 voerde het Comité P onderzoek naar de wijkwerking in een aantal politiezones met in het bijzonder een *casestudy* van een **district in de politiekezone Brussel-Elsene** en een andere van de **zone Mons-Quévy**. Verder werden daarmee verbonden thematieken onderzocht zoals de bijstand aan **gerechtsdeurwaarders** en de **controles van woonplaatsen**.

Waardering en tevredenheid van de burger zijn belangrijk voor het gehele politiewerk maar in het bijzonder voor de wijkwerking die dicht bij de bevolking dient te staan en een goede dienstverlening aan de ganse samenleving beoogt. Uit de enquête 'police 2007' gehouden door de Union des Villes et Communes de Wallonie (UVCW) blijkt dat 61 % van de Waalse burgemeesters ontevreden is over de politieke dienstverlening in hun gemeente en dan in het bijzonder over de wijkwerking, die door 64 % van de respondenten als "slecht" tot "middelmatic" wordt bestempeld. Deze waarderingscijfers contrasteren met de scores die werden toegekend aan de andere functionaliteiten, zijnde tussen 63 en 80 % van de respondenten beoordeelde deze functionaliteiten positief, terwijl slechts 36,7 % de wijkwerking positief bevond.

Wat de waardering van de burgers betreft, kan, daarentegen, op basis van het aantal klachten dat bij het Comité P in 2008 over de wijkwerking binnenkwam, een belangrijke verbetering worden vastgesteld. Waar in 2007 beduidend meer burgers hun ontevredenheid over de wijkwerking lieten horen, **kon in 2008 een daling van 18 % in het aantal klachten en aangiften met betrekking tot de functionaliteit wijkwerking worden genoteerd**. Qua **verbeterpunten** kunnen we evenwel stellen dat deze klachten voor bijna een derde te maken hebben met een lakse of negatieve houding van de politieambtenaar. Andere genoteerde klachten hebben te maken met het verzuimen tussen te komen (12 gevallen in 2008), weigering te akteren (14 keer), machtsmisbruik (13 keer) of een gebrek aan neutraliteit of onpartijdigheid (34 keer). Een aantal klachten over deze laatste aspecten had kunnen worden vermeden indien de betrokken politieambtenaar in de geest van de gemeenschapsgerichte politiezorg aan de verschillende partijen beter rekenschap had afgelegd over zijn optreden en hen tevens had ingelicht over het verdere gevolg dat aan hun zaak zou worden gegeven. Dit laatste veronderstelt evenwel dat hij zelf deze informatie kreeg of ernaar op zoek ging. In twee vijfden van de dossiers uit 2008 werd melding gemaakt van een gebrek aan respect voor de opgelegde procedures, voornamelijk in het raam van de **controle van de woonplaats**.

Omtrent het voor de burger belangrijke thema van de woonplaats, en in het bijzonder de wijze waarop de politie dit controleert, toonde onderzoek van het Comité P aan dat geen van de bezochte zones zicht heeft op de omvang van de fictieve woonplaatsen en dat veel afhangt van het beleid van de gemeentelijke overheden. Uit fragmentaire gegevens bleek dat 11 à 12 % van de weigeringen tot inschrijving door de gemeentelijke overheid is ingeleid door negatieve verslagen die de politiediensten opstelde. In een aantal gevallen stelde het Comité P vast dat de politieambtenaar geen daadwerkelijke vaststelling van het werkelijke verblijf deed, maar zich per telefoon van deze taak kweet of de betrokken burgers naar het politiecommissariaat liet komen.

Een zijdelings aspect van de wijkwerking vormt het verlenen van de **sterke arm aan gerechtsdeurwaarders**. Verscheidene jaren al vestigt het Comité P de aandacht op deontologische problemen

Conclusies en aanbevelingen

inzake de vergoeding die gerechtsdeurwaarders betalen aan politieambtenaren voor deze politionele bijstand. Het Comité P blijft aandringen op een wetswijziging om uit de impasse van dit belangenconflict te raken.

De uitkomsten van de *casestudy's* van zowel het 3de district van de politiezone Brussel-Elsene als van de politiezone Mons-Quévy onderstrepen verder het belang van de strategische oriëntatie en sturing, o.m. door een hoge betrokkenheid van de leiding van de politiezone (respectievelijk op niveau korps, district, divisie, e.a.) van de functionaliteit wijkwerking. Hoewel positief kan worden besloten dat het 3de district van de politiezone Brussel-Elsene de minimale norm behaalt, is er anderzijds nog duidelijk groeimarge in het verder concreet invullen van deze capaciteit. Ook de adequate allocatie van de medewerkers over de wijken verdient aandacht, aangezien er alsnog geen continue aanwezigheid kan worden gegarandeerd. Een deel van de verklaring hiervoor vormen de historische erfenis van de administratieve onderverdeling van de wijken waarin de wijkwerkers opereren, en die niet noodzakelijk bepaald werd in functie van socio-demografische kenmerken, en de hoeveelheid van vragen en behoeften (van in het bijzonder de inwoners) die hieruit voortvloeien. Alleszins vereist een goede wijkwerking meer dan het louter uitvoeren van administratieve handelingen. Het onderzoek wees uit dat er behoefte is aan een meer uitgesproken visie op wat gebiedsgericht werken inhoudt en in welk takenpakket dit zich vertaalt (gespecialiseerd of niet bijvoorbeeld). Contact met en kennis van de inwoners blijkt daarbij van groot belang. De Veiligheidsmonitor 2006 van de gemeente Elsene, waarvan het grondgebied grotendeels samenvalt met het 3de district van de zone Brussel-Elsene, geeft hier aan dat meer dan 60 % van de inwoners zegt zijn wijkagent eigenlijk niet te kennen. Misschien belangrijker nog is hierbij de vraag of de wijkagent zijn bevolking wel kent. Alleszins dient het district in kwestie te worden aangemoedigd om hierin verdere vooruitgang te boeken, want wederzijdse kennis verhoogt ongetwijfeld het vermogen van de wijkpolitie om de noden en behoeften van de burger beter te kennen en de dienstverlening hierop adequaat af te stemmen.

Om in hetzelfde perspectief de functionaliteit wijkwerking in het algemeen verder te optimaliseren, wenst het Comité P zowel de door de Commissie-De Ruyver in haar derde evaluatieverslag, gepubliceerd in juni 2007, geformuleerde **aanbevelingen** als zijn eigen eerder geformuleerde aanbevelingen te herhalen en er bij de korpschefs op aan te dringen deze alsnog te implementeren. Dit zijn onder meer:

- voor het uitbouwen van een goede en kwaliteitsvolle politionele wijkwerking moet een gemeenschappelijke visie worden goedgekeurd in de zonale veiligheidsraad;
- de functionaliteit wijkwerking moet worden ingevuld met doelstellingen die duidelijk en motiverend zijn voor de betrokken politiemensen;
- er kunnen kwaliteitsnormen aan de functionaliteit wijkwerking worden gekoppeld. De efficiëntie van de wijkwerking kan meetbaar worden gemaakt. Het aantal contacten in het kader van hercontactnames na misdrijven, tevredenheidsspeilingen, het aantal uitgebrachte preventieve adviezen, de Veiligheidsmonitor of een fijnmazige bevraging kunnen hierbij worden gehanteerd;
- een goede wijkwerking vereist dat structuur en functioneren van een lokaal politiekorps steunen op een sterke territoriale verankering waarin ruimte is voor verregaande deconcentratie. Niets sluit uit dat wijkagenten bij het aanvangen van de dienst vanuit een centrale locatie naar hun wijken of 'gedeconcentreerde antennes' vertrekken;
- een betere wijkwerking kan ook worden gerealiseerd door een adequate keuze van de uren waarop de wijkagent bereikbaar is (in functie van de doelgroep) en door de eventuele locatie van een wijkbureau;
- er moet wel worden verhinderd dat wijkdiensten een eiland binnen het politiekorps gaan vormen;
- een lokale politie, die dankzij een intense wijkwerking dicht bij de bevolking wil staan, heeft daar een toegankelijke en klantvriendelijke structuur voor nodig;
- in talrijke politiekorpsen kunnen bijgevolg bijkomende investeringen ten behoeve van de wijkwerking nodig zijn;
- enkele bestuurlijke en gerechtelijke taken kunnen perfect worden opgenomen vanuit de wijkfunctionaliteit maar moeten kaderen binnen de finaliteit van de politionele wijkwerking, meer bepaald een beter contact met de buurtbewoners en een betere kennis en opvolging van hun problemen;
- het korpsmanagement en de dagelijkse leiding van de wijkwerking (middenkaderfunctie) hebben als opdracht een goede omkadering en ondersteuning van de wijkagent te garanderen. Dit vertaalt zich in een aangepaste aansturing en coaching. Een duidelijk functieprofiel en een degelijk competentieprofiel zijn hierbij onontbeerlijk;

16BConclusies en aanbevelingen

- de vernieuwde functionele opleiding voor wijkagent moet nog duidelijker gericht zijn op het aanreiken van de wijze waarop de dagelijkse taak wordt uitgevoerd. De functionele opleiding zou moeten worden aangevuld met modulair aangeboden voortgezette opleidingen met het oog op competentiebehoud of competentieverruiming.

Het belang van de wijkwerking werd ook aangetoond toen in **2008 bijkomende middelen** werden gevonden **voor de wijkwerking**. Onder meer op aangeven van de Commissie-De Ruyver, alsook van het Comité P, werden aanvullende middelen vrijgemaakt voor de functionaliteit wijkwerking, teneinde statutaire wijzigingen te kunnen doorvoeren en dit met het oog op het verbeteren van de minimale dienstverlening aan de bevolking, alsook om enkele pecuniaire verschillen voor de medewerkers ten aanzien van collega's werkzaam in andere functionaliteiten af te vlakken. De bijkomende middelen die aan de functionaliteit wijkwerking worden toegekend, dienen onder meer te worden aangewend om te voorzien in een bepaald aantal uren te presteren tijdens weekeinden en op feestdagen.

17.2. GENEGOTIEERD BEHEER VAN DE PUBLIEKE RUIMTE

Genegotieerd beheer van de publieke ruimte kan worden begrepen als de operationalisering van de principes of pijlers van de gemeenschapsgerichte politiezorg binnen het domein dat voordien genoegzaam de (meer grootschalige) handhaving van de openbare orde werd genoemd. In 2008 werd in het bijzonder ingegaan op de inzet van politionele middelen en de toepassing van deze pijlers hierbij naar aanleiding van **voetbalwedstrijden en grootschalige gebeurtenissen**.

Zich steunend op enerzijds zijn eigen vaststellingen en analyses en, anderzijds, de conclusies van de wetenschappelijke studie over de politionele benadering van veiligheid naar aanleiding van **voetbalwedstrijden** in België, kan het Vast Comité P stellen dat er een positieve dynamiek op gang is gekomen om de doeltreffendheid en doelmatigheid van de strijd tegen geweld naar aanleiding van voetbalwedstrijden te verhogen. De drie voorbije voetbalseizoenen kenden een stijgende trend (20 %) inzake het aantal toeschouwers en een stelselmatige daling van het aantal geweldsincidenten in en rond de voetbalstadions. Toch waren er in 47 % van de wedstrijden van het seizoen 2007-2008 wel nog incidenten. Er is een trend van een vrij sterke daling van de politie-inzet vanaf het voetbalseizoen 2003-2004, met weliswaar een lichte stijging tijdens het seizoen 2007-2008. Ook positief is dat bij de overheden tevredenheid kon worden opgetekend over het feit dat een aantal politiediensten een participatieve en consequente houding aanneemt in de strijd tegen voetbalgerelateerde criminaliteit. Aldus lijken strategische keuzes adequaat vertaald in processen, uitgevoerd door gemotiveerde medewerkers, uit te monden in betere resultaten voor de samenleving zoals o.a. minder maatschappelijke kost qua inzet van personeel, meer participatie (en tevredenheid?) van de toeschouwers en minder hooliganisme.

Diverse **verbeterpunten** waarop het Vast Comité P meermaals de nadruk heeft gelegd, en die bovendien werden bevestigd door andere bronnen, hebben daarentegen tot op heden geen structurele en duurzame oplossing gekregen. Het aantal opgestelde processen-verbaal steeg sterk over de afgelopen jaren, maar kende voor het seizoen 2007-2008 een lichte daling. Maar vooral de kwaliteit van deze processen-verbaal, zowel deze afkomstig van sommige zones als deze van de bewijsteams van de federale politie, bleek soms ondermaats en voor verbetering vatbaar. Slechts een minderheid van de politionele vaststellingen kon worden ondersteund met geregistreerde beelden. Er blijft een grote behoefte bestaan aan een betere kennis van de voetbalwetgeving en de omzendbrief OOP 40 op het terrein. En de afwezigheid van concrete afspraken inzake de tolerantiegrenzen en het daaraan gekoppelde verbaliseringsbeleid zorgt ervoor dat de burgers op verschillende manieren worden geverbaliseerd, naargelang van de politiemans of de plaats. De informatieflex is verbeterd, maar op dit vlak is ook nog progressie mogelijk.

Zoals al gezegd, beklemtoont het Vast Comité P dat de **aanbevelingen**, die zijn geformuleerd in zijn vorige activiteitenverslagen en hierboven herhaald, nog altijd actueel zijn (voor de verschillende componenten van de geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus). Enkele assen die bijgevolg een nog meer praktische invulling verdienen, zijn:

- het verder optimaliseren van de samenwerking tussen de lokale en de federale politie, waarbij de expertise van beide niveaus maximaal benut moet kunnen worden;
- het verder uitbouwen van een hecht partnerschap met alle actoren in de veiligheidsketen, teneinde een concrete invulling te geven aan een integrale en geïntegreerde aanpak met oog voor de noodzakelijke preventieve, reactieve maatregelen en nazorg;

Conclusies en aanbevelingen

- het vertalen van voormelde principes gekoppeld aan een transparant en meetbaar beleid in de veiligheidsovereenkomsten;
- het geven van een maximale invulling aan de beleidslijnen afkomstig van de FOD Binnenlandse Zaken, die naar aanleiding van diverse fora naar voor worden gebracht, teneinde te komen tot een nog meer samenhangende aanpak van het fenomeen.

Bij **grootschalige gebeurtenissen** is het genegotieerd beheer van de publieke ruimte in principe een evenwichtsoefening tussen het maximaal toelaten van het samenkomen van grote groepen mensen en het maximaal garanderen van de veiligheid en het inperken van de overlast rond dit gebeuren. Van tel hierbij zijn het eerbiedigen van de mensenrechten en de toepassing van *community policing*-principes zoals o.m. externe oriëntering, probleemoplossend (in het bijzonder de-escalierend) werken, partnerschap en transparantie (*accountability*).

Op het terrein konden de afgelopen jaren enkele vaststellingen worden gedaan op het vlak van de **interactie met de menigte**. Binnen de vertaling van de ideaaltypische gemeenschapsgerichte politie-aanpak veronderstelt dit dat dezelfde politiemensen permanent en gemakkelijk in alle omstandigheden omschakelen van een toestand van integratie, onthaal en bescherming naar een toestand van desintegratie met een kordaat en vooral (eenzijdig) dwingend optreden, om dan terug te keren naar een toestand van relatieve integratie. Die omschakeling wordt daarom niet gevolgd door alle politiemensen binnen een optredende interventieformatie en zeker niet door alle partijen of aanwezigen binnen de conflictueuze toestand. De burger evolueert daarbij eerder naar een opponent van de politie dan dat hij gewoon en rustig de dwingende rechtzetting van de politie aanneemt.

Bij een aantal waarnemingen was het confronterend vast te stellen hoe **de politie zelf de menigte provoceert**, misschien niet altijd bewust. De provocatie gebeurt niet alleen door het in plaats stellen van volledig opgeschaalde politiemensen, maar vooral ook door degenen die zich in een zekere 'beschermde' positie bevinden, zoals in een voertuig, in een sproeiwagen, naast een hond of op een paard. Ze dagen uit door in te rijden op een menigte, *per se* door een menigte te willen manoeuvreren, herhaaldelijk kleine stootjes met de waterstraal te geven, de hond zonder muilband naar voor te duwen, etc.

Een andere vaststelling heeft betrekking op het partnerschap of de **samenwerking met de verschillende veiligheidspartners**. Positief is het voorafgaand overleg en het feit dat veiligheidspartners hun inzet en middelen afstemmen op basis van wat de politie aanziet als risico, maar anderzijds zouden ze op het terrein nog beter kunnen samenwerken. Zelden ziet men het 'overleg' voortduren tijdens en na afloop van de gebeurtenis. De installatie van een permanent overlegplatform, tijdens en vooral na het gebeuren, behoort nog niet tot de gebruiken. In elk geval heeft dit nieuwe concept in openbare orde als gevolg gehad dat de voorbereidingsstructuren en vooral de verantwoordelijkheden beter werden gedefinieerd.

Transparant zijn in het kader van gebeurtenissen is in de eerste plaats tolereren dat iedereen die het wenst, mag en kan toekijken, weliswaar vanuit het gegeven dat de veiligheid in elk geval gegarandeerd moet blijven. In de praktijk kwam het echter geregeld voor dat de politie helemaal niet opgezet was met het 'toekijken' op haar werking. In een extreem geval werden mensen van het Comité P zelfs expliciet geweerd toen ze vaststellingen van gebruik van excessief geweld wilden doen.

Wanneer de politie moet ingrijpen tegenover een groep personen, geeft ze luid en duidelijk de nodige waarschuwingen vooraleer te interveniëren om het provoceren, het gooien van projectielen, het gebruik van geweld en het vernielen te doen ophouden. We zien echter dat de politiemensen daarna zelf weinig tot niet communiceren wanneer ze dwang en/of geweld tegenover individuen moeten gebruiken.

Wat de **mensenrechten** betreft, kon soms worden vastgesteld hoe **schendingen** ervan intern de politie werden afgeschermd, bijvoorbeeld door het dragen van een bivakmuts, door politiemensen in politie-voertuigen onderling van plaats te doen wisselen, door beelden te wissen of nog door een politievoertuig onmiddellijk te doen vertrekken zodat er geen vaststellingen konden gebeuren.

In tegenstelling tot de inzet bij voetbalwedstrijden, had de nieuwe aanpak van de laatste jaren geen 'verminderde' **politie-inzet** tot gevolg. De totale inzet varieert bij alle geobserveerde betogingen, bij een aanwezigheid van maximum 750 deelnemers, gemiddeld rond de 20 à 25 % van de te verwachten menigte, wat in feite 30 à 40 % van het werkelijk aanwezige publiek inhoudt. Wanneer men enkele duizenden tot tienduizenden deelnemers verwacht, blijkt de totale politie-inzet rond de 10 % te schommelen. In dat laatste geval betekent dit wel een terreinbezetting van om en bij de 700 à

16BConclusies en aanbevelingen

800 politiemensen, vele sproeiwagens, aanhoudingswagens, etc. en een bijkomende oriëntatie van bijzondere politie-eenheden. In 2 % van het totaal aantal waargenomen gebeurtenissen heeft de politie effectief ordehandhavend moeten optreden. Met andere woorden, waar op het vlak van het beheer van voetbalwedstrijden de tendens aangeeft dat investeringen resulteren in aantoonbare resultaten, kan dit voor het genegotieerd beheer in het algemeen nog niet in dezelfde mate worden aangetoond, in het bijzonder wat de totale inzet van capaciteit en het gedrag van sommige individuele personeelsleden hierbij betreft. Hoewel het beheer van zulke grootschalige gebeurtenissen een collectief politieel gebeuren behelst, blijkt immers uit bovenstaande gegevens dat het streven naar optimalisering van de individuele medewerkers, alsook de inzet van de leiding hierbij, tot de belangrijkste aandachtspunten behoren.

Een bijkomend aantal onderzoeksvaststellingen had betrekking op de **informatie-inzameling** in dit verband. Het ontbreekt nog hier en daar aan concrete informatie ten gevolge van de vaststelling dat bijvoorbeeld RAR-formulieren nog steeds (te) fragmentarisch worden ingevuld en er geen eenduidige criteria, normen en standaarden in deze materie bestaan. De studie van de informatiebronnen en van de interacties tussen de partners toont (onder andere informatievergaring MFO 1) dat het informatiebeheer inzake de evaluatie van de dreiging vaak te beperkt is. Een globale of geïntegreerde aanpak is hierbij nog niet verwezenlijkt.

In een ander onderzoek naar de informatie-inzameling en -uitwisseling tussen de verschillende niveaus met betrekking tot het beheer van (onrust en wanorde in) de publieke ruimte op wijkniveau bleek dat hoe groter de lokale zone, hoe minder RAR's er volgens een aantal bevroegde bestuurlijke directeurs-coördinatoren (DirCo's) worden doorgespeeld aan het AIK. De schaalgrootte van de zone blijkt omgekeerd evenredig met het aantal doorgezonden informatierapporten. Als gevolg hiervan kan het AIK (zoals bleek in één bepaalde onderzoekssetting) ook minder informatie terug- en doorspelen aan de (andere) lokale korpsen, wat zijn impact leek te hebben op het vermogen om op het terrein snel, preventief en adequaat in te spelen op onrust en wanorde op wijkniveau. Mede debet hieraan is, volgens de bevroegde DirCo's, het vrij reactieve en incidentgestuurde karakter van de lokale informatie-inzameling, zodat snel en preventief op de bal spelen, minder kan worden gerealiseerd.

Vestigen we verder nog de aandacht op het feit dat de informatievergaring die het personeel van de FGP in de uitvoering van gespecialiseerde opdrachten van bestuurlijke politie moet uitvoeren, niet zo vanzelfsprekend te noemen valt. De samenwerking ter zake tussen de DirCo en de DirJud verloopt niet overal optimaal. De structurele lokalisatie van de diensten belast met de gespecialiseerde opdrachten van bestuurlijke politie binnen de FGP's zou in het bijzonder de tendens naar 'vergerechtelijking' van de informatie van bestuurlijke politie versterken (focus op terrorisme, gerechtelijke procedures hebben de overhand, werken onder embargo, etc.).

Ten slotte wezen verschillende gesprekspartners ons regelmatig op het gebrek aan specifieke opleiding in verband met de doorstroming van informatie van bestuurlijke politie, een domein dat trouwens geen deel uitmaakt van het opleidingsaanbod.

17.3. ONTHAAL

De tevredenheid over een klantgerichte politiezorg wordt in grote mate bepaald door de **kwaliteit van het onthaal en de dienstverlening** hierbij vanwege de personeelsleden van de verschillende diensten van de geïntegreerde politie. Het onthaal beperkt zich niet tot het fysiek loket maar wordt ingevuld door iedere politiefunctionaris in interactie met de bevolking. Voor een aantal aspecten konden conclusies worden getrokken uit een onderzoek naar het functioneren van het 3de district van de politiezone Brussel-Elsene. Dat de bevolking in het algemeen gedrag, houding en voorkomen van politieambtenaren belangrijk vindt, blijkt ook uit de vele meldingen hieromtrent in de pers, op het internet e.a. Ook het Comité P ontving in 2008 weer foto's van politievoertuigen die de verkeersregels overtreden, die verkeerd geparkeerd staan, door het rode licht rijden, een enkele richting inrijden e.a.

Zoals de vorige jaren, kunnen ook nu de eerder gemaakte analyses behouden blijven. Uit bepaalde gedragingen, houdingen, uitlatingen of tekortkomingen die herhaaldelijk worden vastgesteld, kan het Vast Comité P immers concluderen dat nog te veel politie-entiteiten kampen met een steeds meer uitgesproken normvervaging en schending van de deontologische regels.

Wat het **voorkomen van de politie** betreft, blijkt ook het **uniform** nog niet geïntegreerd te zijn. Er werd onder meer waargenomen dat bij samengestelde diensten van federale en lokale politiediensten de eenvormigheid in het dragen van het uniform ver zoek is. De recente observaties van de gezamenlijke acties van de spoorwepolitie (SPC) met andere politiediensten in het hoofdstuk democratische werking

Conclusies en aanbevelingen

bevestigen dit. Wijzen we verder op het soms onvolledige of verkeerd samengestelde uniform dat wordt gedragen. Bovendien werd vastgesteld dat nog steeds middelen of uniformstukken van voor de politiehervorming worden gebruikt, zoals oude insignes of voertuigen met oude **stripings**. Het Comité P stelt hierbij vast dat de politie hierdoor maatschappelijk bepaalde afspraken niet naleeft en de legitimiteit van haar gezagsfunctie ook ondergraaft. In 2008, zijnde 10 jaar nadat de wet ter hervorming van de politiediensten is aangenomen en 7 tot 8 jaar nadat de eerste structuren zijn opgezet, meent het Vast Comité P nogmaals de aandacht te moeten vestigen op deze problematiek en in het bijzonder, en tot zijn spijt, op aspecten als het dragen van het uniform en het hoofddeksel, de netheid en het voorkomen van sommige politieambtenaren, hun voorbeeldgedrag. Het gedrag, de houding en de beleefdheid van sommige politiemensen laten te wensen over, de burgers blijven erover klagen. Het wegwerken van dispaaratheden hieromtrent zal dan ook ongetwijfeld het algemene imago van en de waardering voor de politionele dienstverlening ten goede komen. Ook het loslaten van de door sommigen nog geuite gehechtheid aan vergane glorie in de vorm van oude **aanspreektitels** zal de interne en externe identificatie als een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, bevorderen.

17.4. INTERVENTIE – NOODHULP

'Politiehulp' of het snel, gemotiveerd en op maat (ter plaatse) bijstand leveren aan mensen in nood is een essentieel onderdeel van de functionaliteit interventie. De mate van waardering van burgers en overheden voor deze dienstverlening vormt een belangrijk resultaat voor deze functionaliteit. Een studie van klachten omtrent schuldig verzuim voor de periode 2003-2008 leert ons dat de helft van deze klachten kan worden teruggebracht tot de functionaliteit interventie, waarbij de klachten bijvoorbeeld handelen over: (1) het weigeren, niet of laatijdig verlenen van medische hulp, (2) de kwaliteit van de interventie, (3) het niet ter plaatse komen na een vraag tot interventie, (4) het ter plaatse komen maar niet optreden, *ex aequo* met (5) verwondingen door politiemensen, (6) het laatijdig komen en (7) het niet registreren van gegevens, het niet opstellen van een proces-verbaal of het plegen van valsheid in geschrifte. Een analyse van de klachten over de **interventietermijnen** toont tevens aan dat de ontevredenheid zich in meer dan 4 op 5 gevallen situeert in het politionele gerechtelijke domein (o.m. inbraak en diefstal) en dat de rest het domein verkeer behelst (verkeersongevallen en -misdrijven). In verband met de interventietermijnen werd onlangs een werkgroep opgericht, onder leiding van de FOD Binnenlandse Zaken, om na te gaan of het opportuun zou zijn om al dan niet interventietermijnen op te leggen. Deze opdracht was voorzien in het regeerakkoord.

De **redenen voor de geregistreerde ontevredenheid** en de evoluties erin kunnen o.a. in verband worden gebracht met de inplaatsstelling van de communicatie- en informatiecentra (CIC) over het grondgebied en het daaruit voortvloeiende interventiebeleid dat de politiezone opstelde ten behoeve van het CIC. Dit standaardiseert en beperkt de respons(mogelijkheden) van de dispatcher en de beleidsopties beantwoorden niet steeds aan de verwachtingen van de burger, waardoor deze dit kan ervaren als onwil of als het minimaliseren van zijn (hulp)vraag. Niettemin dient opgemerkt dat op 2 jaar (2007-2008) slechts 8 klachten werden geregistreerd over het onthaal bij het CIC. Mogelijke verschillen in interventiebeleid roepen verder onwillekeurig vragen op naar de politionele gelijkwaardige dienstverlening. Gemeenschaps-gerichte politiezorg veronderstelt evenwel ook werk op maat van bepaalde groepen, wijken of fenomenen, op voorwaarde dat de noden en behoeften hieromtrent breed gedragen worden door de bevolking en eraan werden getoetst. Of men dan nog iedereen kan tevredenstellen, is daarbij nog maar de vraag. Hierbij wordt het consensuele karakter van de *community policing*-filosofie op de proef gesteld. Om eventuele ontevredenheid hieromtrent bij te sturen, dient in positieve zin opgemerkt dat het CIC per politiezone statistieken bijhoudt over de aanrij- en afhandelingsstijden, waardoor de politiezone de mogelijkheid krijgt haar beleid bij te sturen, wat we alleen maar kunnen aanmoedigen.

Naast algemene cijfers over klachten kan de mate van tevredenheid over het geleverde interventiewerk ook worden getoetst op het terrein, aan de hand van een aantal *casestudy's*. In de politiezone Brussel-Elsene, en in het bijzonder wat het 3de district betreft, kwam het Comité P tot de conclusie dat vele betwistingen over **interventies met takelen** het gevolg zijn van tegengestelde visies van lokaal bestuur en politie in de gemeente Elsene op het gewenste verkeershandhavingsbeleid. Het beleid van het lokaal bestuur inzake het verkeershandhavingsbeleid wordt, door een aantal bevraagde politiemensen, als (te) chaotisch ervaren en dat van de politie wordt, volgens percepties van de politie zelf, door het bestuur wellicht beschouwd als zijnde gevoerd met (te) weinig onderscheidingsvermogen. De impact van zulke tegenstrijdige visies laat zich alleszins voelen in het politiewerk en in de wijze waarop dit wordt

16BConclusies en aanbevelingen

gewaardeerd door de burger. Aldus werd in 2008 op een totaal van 584 takelingen in Elsene, na intern onderzoek, in niet minder dan 255 gevallen overgegaan tot terugbetaling van de takelkosten. Het onderzoek wees verder uit dat het 3de district van de politiezone Brussel-Elsene inspanningen zal moeten leveren om qua tevredenheid van de bevolking dezelfde waardering te bekomen, niet alleen als de andere districten van de zone Brussel-Elsene maar ook als de andere zones uit het Brusselse.

Uit andere *casestudy's* komt naar voor hoe de **tevredenheid van de burger** over de interventies op het terrein hoe dan ook subjectief is, maar bovendien soms ook op foutieve inschattingen van prestaties gebaseerd kan zijn. Het onderzoek naar de interventie naar aanleiding van een *homejacking* te Lot bijvoorbeeld toonde aan dat de reactie van de burgerslachtoffers in de pers, waarbij ze de optredende politie bestempelden als "*onprofessioneel, arrogant en nalatig*", niet overeenstemde met de objectiveerbare, uitmuntende prestaties van de inspecteurs.

Punctuele doch ook specifieke conclusies konden worden getrokken uit een onderzoek dat betrekking had op de **interventie van de politie bij zelfmoord en pogingen** daartoe. Over het algemeen treden de politiediensten snel en correct op in geval van zelfmoorden en pogingen, en iets beter nog op het spoorwegnet gezien de specifieke partnerschappen en omgeving. Uit incidentele vaststellingen is gebleken dat diverse domeinen meer aandacht verdienen, vooral de uitwerking door de leiding van de SPC van het spreidingsplan in de gegevensbanken van CAD (ASTRID), het opnieuw verspreiden van de procedures voor interventie op het spoor (*checklists*) en van het protocolakkoord tussen de SPC en CSS (*Corporate Security Services*) aan de lokale korpsen want deze blijken door hen niet goed gekend te zijn. Wat de toekomst betreft, heeft de Directie van de politie van de verbindingswegen – Spoorwegpolitie – al laten weten dat ze initiatieven heeft genomen om haar diensten te herinneren aan hun wettelijke verplichting om een officier van gerechtelijke politie naar de plaats van de zelfmoord te sturen, wat de kwaliteit van de ter plaatse gestelde daden alleen maar kan verbeteren en waardoor de gemaakte opmerkingen kunnen worden gecounterd.

Qua **aanbevelingen** heeft het onderzoek uitgewezen dat de **Interventiegids Terrein** (IGT) op bovenstaande punten moet worden aangepast, maar ook dat hij (geregeld) moet worden geactualiseerd.

Er zou een nationale richtlijn moeten worden uitgevaardigd betreffende de **afstapping ter plaatse** met het doel de praktijken te standaardiseren en de in de analyse beschreven verbeterpunten bij te sturen. Daar de omzendbrief **GPI 58** een te beperkende definitie van slachtoffer (enkel in de gevallen van een strafrechtelijke inbreuk) geeft en daardoor de plegers van zelfmoord en hun omgeving uitsluit van zijn toepassingsgebied, zou dit begrip opnieuw en ruimer moeten worden gedefinieerd. In de praktijk wordt vastgesteld dat er toch **slachtofferzorg** wordt geboden bij de opvang van de suïcidale persoon en zijn naasten.

Ook in het geval van het noodlottige incident te Lot kon een zeer goede **samenwerking** worden vastgesteld **tussen de verschillende interveniërende geledingen van de politiestructuur** en naar aanleiding van een incident in een Sevesobedrijf in de gemeente Frasnes-Lez-Anvaing kwam tot uiting hoe de betrokken diensten en overheden tevreden waren over de werking van het ASTRID-netwerk, de coördinatie en de spontane en vanzelfsprekende samenwerking tussen de interventiediensten. Ook de doeltreffendheid en het professionalisme van het CIC werden algemeen erkend. De samenwerking met de hulpdiensten verloopt op het terrein goed tot zeer goed.

In deze onderzoeken van het Comité P kwam verder ook het belang van de **motivatie, deskundigheid en integriteit** aan bod. Dat jongere politiemensen niet noodzakelijk steken laten vallen, kwam tot uiting bij het schietincident te Lot, waar de inspecteurs hebben getuigd van een opmerkelijk inschattingsvermogen en zin voor initiatief en de prestaties van de pas afgestudeerde inspecteurs aantonen dat zij op de hoogte waren van de maatregelen die moesten worden getroffen en dat zij die taken zeer goed hebben uitgevoerd.

17.5. INTERNE KLACHTENAFHANDELING

Sommige feiten worden nog steeds aan het Vast Comité P gemeld om een lopende procedure te vertragen of te verstoren, indien het al niet duidelijk de bedoeling is om schade te berokkenen. Het Comité P is van mening dat er moet worden gezocht naar een evenwichtige oplossing om op te treden tegen misbruiken op dat vlak. Het Comité P benadrukt, eens te meer, dat de politieambtenaren beter beschermd zouden moeten worden tegen deze misbruiken.

Conclusies en aanbevelingen

In het algemeen kan worden vastgesteld dat de **klachtenafhandeling** op zich eerder **beperkt blijft tot het onderzoeken van de individuele 'schuldvraag' en het afhandelen via de tuchtprocedure**. Andere aspecten die niet zozeer in aanmerking komen voor tucht of structurele disfuncties krijgen minder aandacht. Diensten intern toezicht mogen bij de klachtenafhandeling niet enkel oog hebben voor de individuele disfuncties die aanleiding geven tot de klachten. Het Comité P beveelt aan dat ook organisatorische disfuncties die ten grondslag (kunnen) liggen aan klachten, worden geïdentificeerd en dat de nodige aanbevelingen om ze te verhelpen, worden gedaan en uitgevoerd.

In het bijzonder wat de **federale politie** betreft, bleef de DIT tot eind 2008 in de uitvoering exclusief een HRM-onderdeel hoofdzakelijk georiënteerd op tucht. Een proactieve werking is nog niet aan de orde en de klachten die rechtstreeks van de burger worden ontvangen, beperken zich blijkbaar tot een verwaarloosbaar klein aantal. Sinds 2003 laten de nodige materiële en personele middelen, de noodzakelijke opleidingen of het uitwerken van nieuwe procedures en richtlijnen aangepast aan de nieuwe taakstelling evenwel op zich wachten. Dit verklaart mede waarom de DIT voorlopig onvoldoende zicht heeft (of kan hebben) op de klachten die, verspreid over het land, op de verschillende diensten (centraal en gedeconcentreerd) rechtstreeks worden ontvangen en behandeld.

Voor de uitoefening van alle politiefuncties zou het ongetwijfeld beter zijn een **meer regelmatige controle** (van conformiteit of kwaliteit) uit te voeren op een aantal opdrachten, taken of processen. Ook in deze materie hebben de middenkaders zonder meer een belangrijke rol te spelen, naast het officierenkader. In ieder geval is er binnen de verschillende componenten van de geïntegreerde politiedienst en op het vlak van de diverse tussenkomsten van de politiediensten nog steeds nood aan een betere omkadering van de intervenanten.

De **functie intern toezicht en inspectie** dient dus beter georganiseerd en erkend te worden binnen de geïntegreerde politiedienst in zijn geheel. In vergelijking met de eerdere instructies, zijn wij voorstander van een herevaluatie, aan de hand van ruimere regels en meer doorgedreven, ook op federaal niveau. Hierin kan specifiek aandacht worden besteed aan een kwaliteitsvolle klachtenbehandeling.

In dit verband kan men zich afvragen waarom de politie achterblijft. Het intern toezicht is vandaag duidelijk ingeburgerd, zowel op federaal als op gewestelijk niveau. Op lokaal niveau zijn er ook bijzondere ontwikkelingen merkbaar op het niveau van de gemeenten en OCMW's, die tegenwoordig allemaal aan intern toezicht doen. Een reden te meer om de politie aan te sporen om de achterstand die ze op dit vlak heeft opgelopen, in te halen.

Het Vast Comité P blijft bijgevolg vooral pleiten voor een procesbeschrijving en, indien nodig, **meer performante en beter omschreven diensten intern toezicht**. Concreet vraagt het Comité, eens te meer, dat de omzendbrief POL 48 wordt opgeheven en dat er een duidelijk kader wordt geschetst voor het intern toezicht en meer in het bijzonder voor de behandeling van klachten tegen politiediensten door de diensten intern toezicht, de diensten met vergelijkbare taken en de AIG. Voor het overige, is het Comité van oordeel dat de functie intern toezicht verder moet gaan dan loutere klachtenbehandeling en bestraffing, met name van individuele inbreuken, en ook moet gericht zijn op de evaluatie, controle en bijsturing van de politiepraktijken en van de werking van de politie, en dit vanuit een meer structurele en organisatorische benadering. Daarnaast moeten de politiediensten ook lerende organisaties zijn.

17.6. INFORMATIEHUISHOUDING

Informatiehuishouding kan o.m. worden begrepen als een specifieke vorm van (wederzijdse) politionele steun gericht op het boeken van resultaten in de diverse politionele functionaliteiten. Het is van groot belang dat deze infohuishouding *up-to-date*, accuraat en legitiem is. De kwaliteit van de gegevens dient daartoe nauw opgevolgd. Positief in dit verband is de vaststelling dat men een **duidelijke ventilatie-inspanning** heeft geleverd om een reeks persoonsgegevens te verwijderen die niet langer geregistreerd dienden te worden (ventilatie *one-shot*). In deze beweging werden 212 550 personen geschrapt. Maar er is nog steeds geen concrete uitvoering gestart rond de automatisering van het proces (zoals reeds gemeld sinds 2004). Het aanhoudende gebrek aan een uitvoeringsbesluit bij de wet op het politieambt blijft een uiterst netelige zaak. In de toekomst zal een verdere kwaliteitsverbetering mogelijk moeten zijn bij het realiseren van de toepassing 'fusie personen'. Hierdoor zouden de dubbele entiteiten kunnen worden samengevoegd.

Ondanks de geboekte vooruitgang, stelt het Comité P nog altijd vast dat de **algemene kwaliteit van de informatie** zonder twijfel nog beter kan, vooral op het niveau van de politiezones. Er moeten nog

16BConclusies en aanbevelingen

inspanningen worden geleverd, zowel op het vlak van de informatie-inzameling als op het vlak van de registratie van gegevens en de weldoordachte en geïntegreerde exploitatie van de informatie ten behoeve van alle belanghebbende partijen bij de politie en de Belgische politieoverheden.

We herhalen dat de federale politie een andere invulling geeft aan het begrip 'kwaliteit', met name het streven naar het optimaal verloop van de informatiestroom en/of de voeding van de databanken. Kwaliteit in de gegevensstroom betekent voor haar dan ook vooral de kwantiteit van voeding naar volledigheid, zonder specifiek over de 'waarde' van de inhoud te oordelen. De waarde van de inhoud, onder meer of de gegevens wel met de werkelijke feiten op het terrein overeenstemmen, of ze (juridisch) correct werden ingevoerd, is een problematiek die pas in tweede instantie aan bod zou komen. Tot nu toe werd daar nog geen aanvang mee genomen. Dit baart zorgen, temeer daar deze conclusies reeds opgenomen werden in het jaarverslag 2006. De federale politie (CGO) is ook zelf controles gaan uitvoeren op de gegevens in de ANG. Alleen beperkten die zich nog steeds tot de techniciteit van de velden of van het elektronisch doorsturen van de informatie.

Uit verschillende onderzoeken is nog maar eens gebleken dat er nog heel wat vooruitgang moet worden geboekt in het domein van de opsporing en exploitatie van informatie, meer bepaald in het **domein van de bestuurlijke politie**. Men moet zich enerzijds blijven concentreren op de kwaliteit van de voeding van de ANG en anderzijds het gebruik van die databank blijven aanmoedigen en verbeteren. In dat verband is de goede werking van de AIK's en de CIC's ook van fundamenteel belang.

Het Comité P verheugt zich desondanks over de ontwikkeling van een aantal **verbeteringsinitiatieven**, o.a. inzake: het researchmanagement, de verwerking van de vaststellingen met onbemande camera's in Vlaanderen, het uitwerken van een nieuw centraal wapenregister en de evolutie waarbij steeds meer informatie geïntegreerd kan worden opgezocht binnen de politionele 'Portal-omgeving'. Evenwel moeten we nogmaals vaststellen dat er heel wat capaciteit en geld verloren blijft gaan omdat bepaalde nieuwe modules tweemaal moeten worden ontwikkeld, eenmaal om met ISLP te kunnen werken en eenmaal om met FEEDIS te kunnen werken. Eenzelfde systeem voor de geïntegreerde politie om processen-verbaal op te stellen, blijft nog steeds achterwege en de laatste maanden werd hierin weinig vooruitgang geboekt. In de basisopleiding geeft men nog steeds les over ISLP, terwijl FEEDIS de standaardtoepassing is binnen de federale politie. Daardoor gaat een belangrijke vormingscapaciteit verloren bij de omscholing in de ene of de andere richting bij mobiliteit tussen lokale en federale politie. De opvolging en ondersteuning van de verschillende lesgevers inzake informatiebeheer zijn nog steeds onbestaande (cf. aanbevelingen jaarverslag 2006) en elkeen blijft zijn eigen cursus doceren.

Het Vast Comité P betreurt nog steeds de **outsourcing van te veel technische toepassingen**, meer bepaald in de informatica. Hoewel dit hoofdzakelijk gebeurt om begrijpelijke technische of budgettaire redenen, kan deze evolutie – op termijn – nefaste gevolgen hebben, namelijk indien er ergens *black boxes* zouden opduiken.

Het Comité P heeft in 2008 opnieuw vastgesteld dat het **misbruik van politionele gegevens** door sommige politiemensen **problematisch** blijft. Het Comité P pleit ervoor dat men strikt optreedt (op strafen/of tuchtrechtelijk vlak) tegen het opvragen van gegevens zonder dat men hiervoor een concreet belang heeft, en dit onder meer gezien de noodzaak om de privacy van de burgers en de collega's te respecteren. Het komt de functionele beheerders toe, onder de verantwoordelijkheid van de korpschef, om hierop geregeld controles uit te voeren.

Eens te meer herinnert het Comité eraan dat waar de WPA "het niet ter kennis brengen van informatie" in artikel 44/11 strafbaar stelt, het mogelijks opportuun zou zijn ook een artikel in te lassen dat hetzelfde beoogt voor het oneigenlijke gebruik van de beschikbare politionele informatie.

Op het vlak van de veiligheid stellen we, zoals in het vorige jaarverslag, ons nog steeds vragen bij het idee om iedereen een extern e-mailadres en toegang tot internet te geven en dit van op hetzelfde fysieke netwerk waarop zich ook de operationele informatie bevindt. Een moderne organisatie heeft deze tools natuurlijk nodig, maar bij het uitwerken van oplossingen dient de veiligheid van het netwerk, en van de databanken in het bijzonder, absoluut te worden gegarandeerd.

We stellen ook vast dat men in sommige gevallen (wettelijke) toegangen voorziet tot de ANG voor externe diensten (Directie private veiligheid, Child Focus, Dienst Vreemdelingenzaken, etc.). Vaak krijgen zij maar toegang tot een beperkt aantal gegevens. Helaas kan er om technische redenen niet altijd een onderscheid worden gemaakt tussen wat deze diensten mogen en kunnen zien. We pleiten dan ook voor een strikte, actieve controle op de consultatie en het gebruik van de gegevens door deze diensten en het snel zoeken naar een passende technische afscherming.

Conclusies en aanbevelingen

17.7. GEÏNTEGREERDE WERKING EN STEUN

De werking van de CIC's, ASTRID en de AIK's maakte ook in 2008 het voorwerp uit van verder onderzoek. Voorts konden conclusies worden geformuleerd over de inzet van honden en de geïntegreerde werking Douane-federale politie.

17.7.1. CIC

In 2008 ontvingen de CIC's een **stijgend aantal oproepen** ten opzichte van de vorige jaren, met niet minder dan 2,8 miljoen oproepen tegenover 2,5 miljoen in 2007 en 2 miljoen in 2006. Alle CIC's zijn volledig geoperationaliseerd met uitzondering van het CIC Henegouwen, waar enkel nog de 101-centrale van de politiezone Charleroi (de telefoonzone 071) moet worden overgenomen. Dit is pas gepland tegen eind 2009.

Enkele CIC's (vooral Brussel en Henegouwen) kampen met een blijvend **personeelstekort**. Dit dreigt dramatisch te worden in die zin dat ze beweren hierdoor de minimale dienstverlening en bijgevolg ook de veiligheid van de burger niet langer te zullen kunnen garanderen. De investeringspolitiek op het vlak van personeelsaanwerving die de federale politie momenteel voert, zal zeker het probleem niet oplossen, integendeel. De uitstroom bij de CIC's is momenteel groter dan de instroom.

De behoefte aan het **multidisciplinair behandelen van niet-dringende hulpverlening** is duidelijk aanwezig. Er is sprake van een blauwe, rode, gele, ... lijn, maar de noden en gedifferentieerde aanpak werden nog steeds niet grondig onderzocht of door studies onderbouwd. Vooral de politiezones vragen om deze problematiek te betrekken bij de keuze van het ideale dispatchingmodel.

Er werd in de onderzoeken op het terrein eveneens ingegaan op een aantal functioneringsaspecten binnen de **CIC's van Luik, Antwerpen, Henegouwen en Brussel**, waarbij o.a. tekortkomingen van technische aard en het tekort aan gekwalificeerd personeel naar voren kwamen. Een wijdverspreide vaststelling is ook het feit dat **sommige politiezones** ervoor blijven kiezen om hun **eigen dispatching** te blijven verzekeren. Zij hebben hiervoor een aantal valabele argumenten, al kan er niet naast worden gekeken dat door de aldus ontstane variatie in het interventiebeleid, er mogelijkwijze verschillen ontstaan betreffende een gelijkwaardige dienstverlening aan de burger over de diverse politiezones en -diensten heen.

Meer in het bijzonder wat Brussel betreft, hebben de **Brusselse politiezones** van bij aanvang geopteerd voor het behoud van hun **eigen zonale dispatching**. Er zijn wel samenwerkingsakkoorden tussen de zes Brusselse zones die belangrijk zijn voor de functionering van de dispatchings. De politiezones blijven voor een eigen zonale dispatching pleiten. Evenwel sluiten enkele politiezones in de toekomst de dispatching van de interventieploegen door het CIC BRU niet uit. Ook de SPC Brussel opteert voor een eigen commandocentrum.

De *interface* tussen het CIC BRU en de zonale dispatchings verloopt goed, maar er wordt wel nog geklaagd over het feit dat de fiches opgemaakt door het CIC BRU soms "te summier" worden ingevuld. De meest terugkerende **verbeterpunten** van de Brusselse dispatchings zijn: (1) het gebrek aan (tweetalig) personeel; (2) de infrastructuur (te kleine behuizing) en middelen (telefooncentrale, Dispatch S) die nog ontbreken; (3) het beheer van de interventies; (4) de ondersteuning door de NV ASTRID.

Het behoort de verantwoordelijken in deze domeinen toe de nodige initiatieven te nemen om de problemen te verhelpen en de werking te verbeteren.

De structuur en de technologie van de CIC's bieden enorme mogelijkheden en zijn tegelijkertijd verenigbaar met het principe van gemeenschapsgerichte politiezorg. Het argument van sommige korpschefs uit grote politiezones die beweren dat het provinciaal communicatie- en informatiecentrum (CIC) de goede toepassing van *community policing* in de weg staat, lijkt ons niet erg geloofwaardig.

Het is nog steeds niet duidelijk wie nu de leiding neemt over een 'niet-aangekondigde gebeurtenis in beweging' (bijvoorbeeld een achtervolging) en welke tactische procedés hierbij van toepassing zijn, voor zover die al bestaan.

Voor zover ze niet bestaan, is evenmin duidelijk wie nu het voortouw moet nemen in het uitschrijven van deze tactische procedés en hoe in dergelijke materie moet worden gecoördineerd.

Goede praktijken konden worden gevonden in het **CIC te Antwerpen**, dat, sterk geëvolueerd naar een moderne meldkamer conform de ASTRID-filosofie, ook zijn meerwaarde bewijst door het opstarten van allerhande projecten die het mogelijk maken om het lokale beleid aan te sturen. Een van de probleempunten, o.m. voor het CIC Antwerpen, is het statuut van de neutrale calltakers (statuut FOD

16B Conclusies en aanbevelingen

Binnenlandse Zaken), dat niet altijd verenigbaar is met de operationele noodwendigheden van een CIC, met als gevolg dat de dienst hierdoor soms wordt ontregeld. Ook slaagt de FOD Binnenlandse Zaken er voorlopig niet in om tijdig voldoende neutrale calltakers ter beschikking te stellen van het CIC ANT. Er is slechts tweemaal per jaar een rekrutering en het CIC ANT had eind 2008 een tekort van 5 neutrale calltakers.

Over de **internationale grensoverschrijdende samenwerking** kan ten slotte het volgende worden gesteld.

De CIC's aan de Nederlandse grens werken op een geïntegreerde manier samen met zowel de politiezones als de meldkamers. Technisch gezien, worden hierbij de Belgische en Nederlandse netten met elkaar gekoppeld ('*combining of groups*') via het CIC. Wat Frankrijk betreft, is men een gelijkaardig systeem aan het uitwerken, maar wat Duitsland betreft, is er enkel nog maar contact met de meldkamer van Aken. Voor een optimale grensoverschrijdende communicatie is echter echte *roaming* noodzakelijk. Hiervoor is de techniek nog niet in plaats gesteld, aangezien geen enkel land momenteel bereid is enige bestelling te plaatsen.

17.7.2. ASTRID

De NV ASTRID is sinds 2006 overgegaan van de installatiefase naar de servicefase. Nog steeds is er een probleem met de onderaannemers van de NV waardoor zolang de technische keten niet volledig onder controle is, ook de operationele keten hieronder lijdt. De **radiodekking vordert goed**. Enkel in Wallonië zijn er nog problemen. Er zijn momenteel 500 masten geplaatst en ook de bijkomende 80 masten zijn, op enkele uitzonderingen na, geplaatst. Ook werden er ondertussen een paar nieuwe behoeften gedetecteerd. Zowel '*outdoor*' als '*indoor*' zijn er plaatsen waar geen of beperkte radiocommunicatie mogelijk is. Technisch gezien, zouden meer masten een grotere dekkingsgraad kunnen verzekeren, maar er is daarvoor blijkbaar geen budgettaire ruimte. Het stabiliteitsprobleem inzake de mobiele dataterminals werd opgelost in 2008. Meer en meer mobiele dataterminals werden in 2008 in gebruik genomen. De politiediensten willen meer toepassingen via dit systeem doch hiervoor is een breedbandnetwerk nodig.

17.7.3. AIK

Binnen de federale politie ontbreekt nog steeds een opvolging en gestructureerde ondersteuning naar de AIK's toe. Zoals vermeld in het vorige jaarverslag, stellen we ook nu vast dat er geen antwoord kan worden gegeven op vragen inzake de globale werking van de AIK's. Volgens de federale politie vindt evenwel zowat de helft van de AIK's dat ze optimaal functioneren. Het is niet duidelijk waarop deze bewering steunt. Sommige problemen van personeelsbezetting en bevoegdheid blijven echter bestaan en een zekere slechte wil van sommige zones is hier niet vreemd aan. De volle medewerking van de lokale politie blijft immers één van de gevoelige punten die te vaak onaangeroerd blijven. Voor een goede werking van de geïntegreerde politie zijn, volgens het Comité P, een harmonische werking van de AIK's en de CIC's en de inzet van bekwame personeelsleden immers doorslaggevend.

17.7.4. Inzet van honden door de politiediensten

Sinds 2001 heeft de geïntegreerde politie het hoofd moeten bieden aan verschillende visies inzake de inzet van politiehonden. **Uiteindelijk**, in 2008, werden de **principes voor de aanschaf en de voortgezette opleiding** van politiehonden in een **ministerieel besluit** gegoten dat verplicht van toepassing is op alle politiediensten en dus de toestand naar de toekomst toe zou moeten verbeteren.

Met betrekking tot de vorming, heeft het Comité P vastgesteld dat het **tekort aan beschikbare trainers** nog een belangrijk verbeterpunt vormt voor de opleidingen die door de politiescholen worden verstrekt. Ons onderzoek toonde verder aan dat de infrastructuur die ter beschikking wordt gesteld van honden-geleiders zeer verschillend is, net als hun specifieke uitrusting. Wat de medewerkers betreft, stemmen de verschillen, op statutair vlak bijvoorbeeld, inzake eigendom van de honden, en de gevolgen ervan tot nadenken.

Wat de inzet op het terrein betreft, blijkt er nog een **onduidelijkheid over het gebruik van de muilkorf** wanneer honden worden ingezet in het raam van het genegotieerd beheer van de publieke ruimte (zie ook *supra*). In het domein van de grootschalige gebeurtenissen bleek de inzet van de hond op geen enkel moment van de waarnemingen opportuun te zijn geweest, wel integendeel.

Hoe dan ook en in het verlengde van wat werd gedaan voor de andere opdrachten van de patrouille-

Conclusies en aanbevelingen

honden, moet deze kwestie absoluut worden opgehelderd. Er werd een gemengde werkgroep federale politie/lokale politie opgericht, gecoördineerd door DACH, die ter zake voorstellen dient te formuleren.

Het Comité P is in dat verband van mening dat een hond zou moeten worden beschouwd als een bijzonder middel of een specifiek dwangmiddel. Het lijkt ons bijgevolg goed een systeem in te voeren soortgelijk aan het systeem voor vuurwapengebruik (voorzien door het Koninklijk besluit van 3 juni 2007 en door de omzendbrieven GPI 48 en 62). Elk incident met een hondenteam zou moeten worden neergeschreven in een verklaring die wordt toegezonden aan DGS en waarvan een afschrift aan het Comité P wordt bezorgd.

17.7.5. Geïntegreerde werking Douane – federale politie

Het onderzoek naar de afwikkeling van een interceptie van een bestelwagen met 20 illegalen aan boord door de douanediensdiensten te Bergen heeft een aantal **verbeterpunten** aan het licht gebracht, zowel op het vlak van de **samenwerking met de federale politie** als op het vlak van de **interne werking van de Douane**.

Uit dit onderzoek is naar voor gekomen dat, in tegenstelling tot het verleden en verschillend met de wijze waarop andere diensten van de Directie van de wegpollitie (DAH) gewoonlijk bijstand leveren aan de Douane, deze laatste haar vraag tot het integraal overnemen van de zaak ter plaatse geweigerd zag. De federale wegpollitie van Henegouwen stelde dat de Douane eveneens wettelijk bevoegd was en ze zelf dus bijgevolg enkel bijstand verleende voor het overbrengen van de aangehouden personen. Een en ander heeft er blijkbaar toe geleid dat de diensten van de **Douane geen aanvankelijke processen-verbaal hadden opgesteld over hun interventies, aanhouding en inbeslagname**. Dit heeft voor problemen gezorgd in de gerechtelijke procedure.

Het is vreemd dat de Administratie der Douane en Accijnzen niet beschikt over een adequate gerechtelijke dienst, terwijl haar gerechtelijke bevoegdheden duidelijk door de wet zijn bepaald. Er moeten ook belangrijke lacunes worden weggewerkt, zowel op materieel vlak als op het vlak van de richtlijnen of nog op het vlak van de opleiding.

De douaniers beschikten klaarblijkelijk niet over de documenten die, nochtans sinds vele jaren, gebruikt worden om de Dienst Vreemdelingenzaken in kennis te stellen van de ontdekking van illegaal in het land verblijvende personen. Ze wisten ook niet hoe ze die documenten moesten gebruiken.

De minister van Financiën erkende daaromtrent dat de douaniers daartoe **onvoldoende gevormd** waren.

Inzake informatie-uitwisseling en coördinatie is er blijvende behoefte aan de vervulling van goede **randvoorwaarden op structureel vlak** als het gaat over de bestrijding van mensenhandel. Zo is de Douane geen bestemming van de circulaires die dit onderwerp behandelen, noch is ze onderworpen aan de plicht tot informatie-uitwisseling zoals voorzien in de MFO-3 of een gelijkaardige richtlijn.

Dat douaniers clandestiene passagiers ontdekken naar aanleiding van een 'routinecontrole' is niet zo hypothetisch. Dat de overheid en de hiërarchie hier totaal niet op voorbereid zijn, is dan ook verbazingwekkend. Deze vaststelling is des te verontrustender daar de directeur-generaal van Douane en Accijnzen in zijn antwoordbrief van 5 februari 2008 geenszins lijkt in te zien dat het nodig is globale maatregelen te voorzien om dergelijke situaties in de toekomst beter te kunnen beheren. Binnen Douane en Accijnzen is er niets veranderd, er blijken geen lessen te zijn getrokken uit deze zaak noch uit de zaak van de clandestiene immigranten die dood werden aangetroffen in Dover.

De federale politie, van haar kant, betreurt het **uitblijven van een protocolakkoord**. Het Comité P treedt haar hierin bij en kan het afsluiten van een akkoord ten stelligste aanbevelen.

Ten slotte **contesteerde** de Douane andermaal de **bevoegdheid van het Comité P** ten aanzien van haar personeelsleden die geen officier van gerechtelijke politie zijn. De minister van Financiën zou zijn standpunt hierover nog kenbaar maken.

17.8. ASPECTEN VAN INTERNE WERKING

De onderzoeken van het Comité P hebben tot doel bij te dragen tot een verbeterde werking van de politie, in het bijzonder het boeken van resultaten in de externe functionaliteiten. Interne processen en activiteiten dienen hiertoe bij te dragen en hebben dus hun eigen relevantie. Vandaar dat het Comité P aspecten van deze interne werking onder de loep neemt en o.a. veel belang hecht aan de investeringen die de

16BConclusies en aanbevelingen

geïntegreerde politie levert betreffende opleiding voor het personeel. We komen in deze conclusies ook nog eens terug op de genomen orde- en tuchtmaatregelen.

17.8.1. Rekrutering, selectie en opleiding

Het Vast Comité P dringt aan op een herevaluatie, uitbreiding en grotere coherentie van de mogelijkheden qua controle en **screening van de kandidaat-politieambtenaren**. Zowel tijdens de rekrutering en selectie als tijdens de opleiding, moeten de verantwoordelijken de mogelijkheid hebben om, volgens duidelijk bepaalde normen, een milieu- en antecedentenonderzoek te voeren.

Een structureel probleem, dat te wijten is aan een zekere discrepantie tussen de verschillende politiescholen en aan het verschil in werkmiddelen waarover ze beschikken, ligt aan de basis van een zeker gebrek aan coherentie en harmonisatie tussen de benaderingswijzen, de cursussen en de onderwezen materies en vooral ook het niveau van de kandidaten en hun bekwaamheid om een gelijkwaardige dienst te verlenen over het ganse grondgebied en voor alle burgers. Na vele aanbevelingen ter zake blijft het Comité overtuigd van de noodzaak om na afloop van de **opleidingen** per personeelscategorie een meer uniform examen te organiseren en om een echt kwaliteitsvolle en doeltreffende pedagogische inspectie van het geheel in te voeren.

Gezien de integrerende, innoverende en stuwende rol die de opleiding moet spelen in een omgeving zoals het politielandschap, dat nog steeds volop in verandering is, zou men hier ongetwijfeld nog meer aandacht aan moeten besteden en concrete initiatieven moeten nemen. Daarnaast zou men ook de coördinerende en innoverende initiatieven (die meer bepaald gericht zijn op een betere afstemming op het gewone onderwijs) beter moeten opvolgen en voortdurend moeten streven naar meer kwaliteit in dit domein.

17.8.2. Orde en tucht

Tucht- en ordemaatregelen worden doorgaans genomen als er sprake is van alcohol- en/of drugsgebruik in dienst, een fout of slechte uitvoering van de dienst, handelingen in of buiten de dienst die het imago van de dienst aantasten en interne functioneringsproblemen. Een eerste voorzichtige analyse wijst erop dat 'houdingen niet conform de interne procedures, reglementen en hun uitvoering' eerder worden gesanctioneerd met tuchtmaatregelen. Dit in tegenstelling tot de tekortkomingen naar externen toe, zoals slechte uitvoering van de taak, klantenvriendelijkheid, niet akteren of het hebben van een lakse houding, waarvoor andere maatregelen worden getroffen.

Het instellen van de **tuchtprocedure** is nog te complex, de straffen zijn te vaak belachelijk of te mild, de procedure duurt te lang en er worden te vaak fouten gemaakt. Dit alles zijn bijzondere problemen die, volgens ons, voortvloeien uit de hervorming van 1998-2001. Het Comité heeft dit herhaaldelijk benadrukt en is passende reglementaire en wetgevende initiatieven blijven aanbevelen. De buitengewoon lange duur van een procedure is bijzonder afmattend en frustrerend, zowel voor de politieambtenaar en het politiebestel als voor de eventuele slachtoffers of andere belanghebbende partijen. Het Vast Comité P beveelt in dit verband, eens te meer, aan dat de gerechtelijke of de tuchtrechtelijke zaken waarin politieambtenaren verwickeld zijn, bij voorrang en zo snel mogelijk worden behandeld door het openbaar ministerie en de hoven en rechtbanken; dat nadien, zelfs in geval van klassering zonder gevolg of opschorting van de uitspraak van de veroordeling, de tuchtrechtelijke overheden niet nalaten, zoals ze nog te vaak doen, om de feiten op tuchtrechtelijk en deontologisch vlak te bekijken en dat ze er, tot slot, als lerende organisatie alle lessen uit trekken die nuttig kunnen zijn om de werking van de dienst te verbeteren. Te vaak wordt een klassering zonder gevolg op strafrechtelijk vlak systematisch gelijkgesteld met een klassering zonder meer.

Ook met betrekking tot tucht moeten er nog heel wat lessen worden getrokken. De vaststellingen die het Comité P heeft gedaan op grond van zijn analyses van klachten en gerechtelijke dossiers zouden de politie en andere overheden en verantwoordelijken er ook toe moeten aanzetten zich vragen te stellen bij het niveau van integriteit van sommige politiediensten en -ambtenaren. Is er geen reden om nieuwe initiatieven ter zake te nemen, op het vlak van de opleiding, de informatieverstrekking en de communicatie, etc.?

17.9. INTEGRITEIT

Gesterkt door de algemene lessen die werden getrokken uit de feiten in enkele delicate dossiers die behandeld werden in 2008 en door een zekere terughoudendheid die het heeft gemerkt tijdens die

Conclusies en aanbevelingen

onderzoeken, zal het Comité zijn opdracht blijven vervullen in de grootste discretie en zich ook in de toekomst enkel uitspreken voor de Bijzondere commissie van de Kamer van volksvertegenwoordigers belast met de begeleiding van het Vast Comité P, die achter gesloten deuren vergadert. Het Vast Comité P is het aan zichzelf verplicht om deze commissie te informeren over zijn vaststelling dat de normen steeds meer vervagen, jammer genoeg ook in hoofde van de top van de politie, en dit niettegenstaande deze ambtenaren verondersteld worden een voorbeeld te zijn voor de politieambtenaren die ze leiden.

Het Comité P dient bovendien eens te meer te betreuren dat het officierenkader en, in mindere mate, het middenkader hoe langer hoe minder geïnteresseerd zijn in hun rol en hun verantwoordelijkheden als **begeleider** van politieambtenaren op het terrein of naar aanleiding van delicate en complexe operaties en onderzoeken. Al te vaak stelt het Comité vast dat tal van officieren nog louter 'beleidsofficieren' zijn, die zich niet meer bezighouden met de dagdagelijkse operationele werking van hun politiekorps.

17.10. DEMOCRATISCHE WERKING

Mensenrechten en het beschermen van de fundamentele vrijheden maken ook voor de Raad van Europa in zijn 'verklaring over de politie' (1979) een essentieel onderdeel uit van de professionele politionele ethiek. In het onderdeel over de democratische werking van de politie werd vooral ingegaan op de wijze waarop mensen worden geïdentificeerd, aangehouden en opgesloten.

17.10.1. Doorgangscellen en opsluitingsplaatsen

Een of andere uitzondering niet te na gesproken, zijn de bezochte cellen voldoende ruim en kan de aangehouden persoon er zich neerleggen. Er werd tevens vastgesteld dat er zeer weinig toezichtsklokken zijn (benaming gebruikt om een 'cel' voor minderjarigen aan te duiden).

Het model van **register van de vrijheidsberovingen** moet nog in een Koninklijk besluit worden gegoten. Hoewel dit besluit nog dient te verschijnen, moeten de bepalingen van de wet op het politieambt al worden nageleefd en moeten de sinds de wetwijziging verplichte vermeldingen ingeschreven worden in een voorlopig register. Dit is echter nog niet in alle omstandigheden noch overal het geval. Op sommige plaatsen in België zijn er nog problemen met de verstrekking van eten en drinken aan aangehouden personen.

De **omstandigheden waarin minderjarigen worden aangehouden en opgesloten** verschillen, in de overgrote meerderheid van de gevallen, van de omstandigheden van meerderjarigen die hetzelfde lot ondergaan. Hoewel de lokalen waarin ze worden opgesloten niet voldoen aan de voorziene normen, worden minderjarigen, behalve in enkele zones, op de meeste plaatsen onder toezicht geplaatst in een kantoor of een ingerichte kamer die niet lijkt op een cel.

Wat de **hygiëne** betreft, bevelen we aan dat de dekens die ter beschikking worden gesteld van de aangehouden en opgesloten personen regelmatig worden gereinigd.

Het Comité P is van mening dat de politieverantwoordelijken moeten worden aangespoord om hun cellen(complexen) meer uit te rusten met een **camerabewakingssysteem**.

De aandacht van de politieverantwoordelijken wordt ook opnieuw gevestigd op de absolute noodzaak om geld te voorzien zodat de diverse diensthouders kunnen instaan voor de **kosten voor de verstrekking van voedsel en zorgen aan aangehouden personen** door hun personeelsleden.

Ten slotte zou de AIG **systematische en geregelde inspecties moeten uitvoeren van de opsluitingsplaatsen** die door de politiediensten worden gebruikt. Dit is immers een typische inspectietaak.

17.10.2. Cell boxes gebruikt door de federale politie

De *cell box* biedt in de praktijk heel wat voordelen, maar heeft net zo goed nadelen. Er moet dus absoluut over worden gewaakt dat mensen er gedurende maximum drie uur in worden opgesloten. Deze opsluitingsmodaliteit werd opgevat als een tijdelijke modaliteit. Sommigen schijnen dit uit het oog te verliezen.

17.10.3. Opleiding en training inzake geweldsbeheersing

De Directie van de opleiding (DSE) en de cel gevaarssituaties van de federale politie hebben capaciteitsproblemen om het hoofd te bieden aan alle pedagogische comités (PCP) en het strategisch platform. Maar DSE is ook het slachtoffer van haar succes en moest drie bijkomende pedagogische comités in het leven roepen: PCP Cavalerie, PCP Individuele technieken inzake ordehandhaving en PCP Werk in burger.

Het Comité P beveelt aan dat het werk binnen de PCP's niet meer wordt afgeremd door een gebrek aan methodologie. Een van de eerste positieve resultaten van het ingevoerde systeem is het feit dat specialisten ter zake elkaar leren kennen en overleg beginnen te plegen.

De strikte toepassing van de omzendbrief GPI 48 wordt door sommige actoren als een moeilijk haalbare kaart beschouwd. Nochtans spreekt de analyse van DSE deze stelling tegen. Volgens die analyse heeft dit meer te maken met problemen met klein didactisch materieel dan met de werklust.

17.10.4. Gebruik van geweld

Het gebruik van (mogelijk) geweld is één van de belangrijkste kenmerken van de politiediensten en -ambtenaren. De afgelopen jaren ontving het Comité P zeer veel en erg uiteenlopende klachten in dit verband. Dit is dan ook een complexe en delicate materie. Sinds enkele jaren tracht het Comité P ook een beeld te schetsen van het gebruik van dwang door de politiediensten, op herhaaldelijke vraag van het Parlement en de minister van Binnenlandse Zaken. In dit verband heeft het Comité meermaals de nadruk gelegd op de absolute noodzaak om alle hiertoe benodigde informatie te ontvangen. Niettegenstaande er vooruitgang werd geboekt op het vlak van de **toezending van deze informatie**, moeten er nog altijd veel vorderingen worden gemaakt.

Hoewel er een vorm van registratie van het vuurwapengebruik bestaat, op het niveau van de geïntegreerde politiedienst, kan men niet stellen dat de politie op dit vlak een lerende organisatie is. Zelfs op het niveau van de gespecialiseerde diensten en eenheden, zoals CGSU, kunnen er geen lessen die naam waardig worden getrokken uit gevallen van vuurwapengebruik uit het verleden. De situatie is nog slechter wat het gebruik van andere middelen betreft die personen uitschakelen of van aard zijn om afbreuk te doen aan hun fysieke integriteit (sprays, etc.).

Men zou soms de indruk kunnen hebben dat politieoverheden en -chefs slechts druppelsgewijs de informatie ter zake willen distilleren.

Uit de laatste onderzoeken van het Comité is ook gebleken dat er problemen kunnen rijzen met betrekking tot de **inzet van honden** naar aanleiding van bepaalde politieoperaties of -interventies.

Eens te meer wil het Comité de nadruk leggen op het feit dat de overheden de **systematische overmaking van alle informatie** met betrekking tot bepaalde vormen van geweld **aan het Comité** verplicht zouden moeten maken. Het Comité zou hiervan dan het nodige beeld kunnen schetsen en de nodige lessen kunnen trekken, onverminderd de lessen die er intern uit zouden worden geleerd.

17.11. NAAR MEER ACCOUNTABILITY EN TRANSPARANTIE VAN HET POLITIEAPPARAAT

Nog niet iedereen lijkt te zijn doordrongen van de absolute nood aan transparantie en accountability in zijn optreden, zowel op lokaal als op federaal niveau, of tijdens de interne inspecties en controles. Dit geldt meer bepaald voor de AIG. De moeilijke onderzoeken die het Comité P heeft moeten voeren in 2008, hebben dit andermaal aangetoond tot op het hoogste niveau van de hiërarchie. In dit verband merkt het Comité P nog op dat het, het afgelopen jaar, tijdens de uitoefening van zijn activiteiten jammer genoeg nog enkele keren geconfronteerd werd met terughoudendheid tegenover zijn toezichtfunctie en soms zelfs met tegenstand, meer bepaald in de delicate onderzoeken die vorig jaar in de actualiteit waren. Dit uitte zich als volgt: achtergehouden informatie, stilzwijgen, verdwenen documenten die nadien, als bij mirakel, opnieuw opdoken in bepaalde daaropvolgende procedures of zelfs in de pers. Het is duidelijk dat verschillende actoren hierbij de voorschriften van de Deontologische code aan hun laars laptten.

Het was de wil van de wetgever om de diverse politieoverheden en -diensten, zelfs individuele politieambtenaren **de verplichting op te leggen om bepaalde informatie over te maken aan het Comité P**. Hoewel er in deze de afgelopen tien jaar vooruitgang is geboekt, moest het Comité, de afgelopen maanden, een aantal (nieuwe) lacunes vaststellen. Een zeker aantal inlichtingen wordt slechts laattijdig of onvolledig overgemaakt. Een aantal belangrijke zones doet er lang over om bepaalde

Conclusies en aanbevelingen

informatie te sturen of stuurt helemaal niets, om de meest uiteenlopende redenen. Op het niveau van het ressort van het gerechtelijk arrondissement Brussel zijn er nog een aantal problemen, ook al is de situatie de afgelopen jaren iets verbeterd: de volledigheid van de informatie, hun informatieve waarde, de overmakingstermijnen. Een loutere vergelijking van de beschikbare cijfers toont voldoende aan dat het Comité P verre van alle informatie ontvangt die het zou moeten ontvangen. Dit is nochtans een duidelijke wettelijke verplichting. En dat duurt al meer dan tien jaar, zonder echte verandering.

Het Comité pleit er eens te meer voor dat de duidelijke richtlijnen van de artikelen 9, 10, 14, 14*bis* en 26 van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse in herinnering worden gebracht van alle betrokken partijen.

Gebruikte afkortingen

GEBRUIKTE AFKORTINGEN

ADCC	Algemene Directie Crisiscentrum
AGP	Agent van gerechtelijke politie
AIG	Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie
AIK	Arrondissementeel informatiekruispunt van de federale politie
ANG	Algemene nationale gegevensbank
APO	Ambtshalve politieel onderzoek
APSD	Algemene politiesteundienst
ASTRID	All-round Semi-cellular Trunking Radiocommunication Integrated Dispatchings
AVL	Automatische voertuiglokalisatie
BAA	Brigade anti-agression (anti-agressieploeg van de politiezone Brussel-Elsene)
BAM	Bijzondere administratieve methoden
BaMa	Bachelor-Master
BCO	Operationeel commandocentrum van de MIVB
BHG	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
BIO	Bureau voor Informaties over Operaties (van administratieve aard)
BOB	Bewakings- en opsporingsbrigade
CAD	Computer Aided Dispatching
Calog	Burgerpersoneelslid bij de politie (logistiek en administratief kader)
CCTV	Cameratoezicht en camerabewaking
CGKR	Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding
CGL	Directie van de relaties met de lokale politie
CGO	Directie van de operationele politie informatie
CGOO	Dienst operaties van de Directie van de operationele politie informatie
CGSU	Directie van de speciale eenheden
CIC	Communicatie- en informatiecentra
CIK	Interventiekorps van de federale politie
COD	Comité operationele dispatching
CP	Commissaris van politie
CPRD	Netwerk contactpersonen diversiteit
CSD	Gedeconcentreerde coördinatie- en steundienst
CSS	Corporate Security Services
DACH	Dienst Hondensteun
DAH	Directie van de wegpolitie
DAO	Directie operaties van de bestuurlijke politie
DAR	Directie van de algemene reserve
DGA	Algemene directie van de bestuurlijke politie

Gebruikte afkortingen

DGJ	Algemene directie van de gerechtelijke politie
DGS	Algemene directie van de ondersteuning en het beheer
DirCo	Bestuurlijk directeur-coördinator op het niveau van het arrondissement
DirJud	Gerechtelijk directeur op het niveau van het arrondissement
DIT	Dienst intern toezicht
DIV	Dienst Inschrijving Voertuigen
DPMD	Directie van de mobiliteit en het loopbaanbeheer
DSE	Directie van de opleiding
DSID	Dienst gelijkheid en diversiteit van de federale politie
DSR	Directie van de rekrutering en van de selectie
EEI	Essentiële elementen van informatie
EFQM	European Foundation for Quality Management
FAQ	Frequently asked questions
FGP	Federale gerechtelijke politie
FOD	Federale overheidsdienst
GAS	Gemeentelijke administratieve sancties
HCP	Hoofdcommissaris van politie
HINP	Hoofdinspecteur van politie
HRM	Human resources management
Hycap	Gehypothekeerde capaciteit: samengestelde eenheden voor ordehandhaving bestaande uit politieambtenaren van verschillende politiezones
IGT	Interventiegids terrein
INP	Inspecteur van politie
IPOG	Informatisering Politie Oproepingsgegevens
ISLP	Integrated System for Local Police voor de ANG
IVV	Integrale voetbalveiligheid (cel van de federale politie)
LPA	Luchtvaartpolitie
LRD	Lokale rechedienst
MDT	Mobiele dataterminals
MIVB	Maatschappij voor Intercommunaal Vervoer te Brussel
MOC	Mobiele operationele cel
MTO	Medewerkerstevredenheidsonderzoek
NIK	Nationaal informatiekruispunt
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
NVP	Nationaal Veiligheidsplan
OBP	Officier van bestuurlijke politie
OCMW	Openbaar centrum voor maatschappelijk werk

Gebruikte afkortingen

OGP	Officier van gerechtelijke politie
PCP	Pedagogisch comité – comité pédagogique
PV	Proces-verbaal
RAR	Rapport administratif – administratief rapport
RIR	Rapport d'information – informatierapport
OS	Operationele steun
POI	Project Operationele Informatie
RRCU	Regional Computer Crime Unit
RRN	Rijksregister – Registre National
SAPE	Service accueil, plaintes et environnement (dienst onthaal, klachten en milieu politiezone Des Trieux)
SCI	Sectie criminele informatie
Selor	Selectiebureau van de overheid
SIPL	Service d'intervention de première ligne (eerstelijnsinterventiedienst politiezone Des Trieux)
SLA	Service Level Agreements
SPC	Spoorwegpolitie
SPN	Scheepvaartpolitie
Sv.	Wetboek van Strafvordering
Sw.	Strafwetboek
TEC	Transport En Commun en Wallonie – Waalse tegenhanger van De Lijn
TWP	Technische en wetenschappelijke politie
UCVW	Union des Villes et Communes de Wallonie – Vereniging van Waalse Steden en Gemeenten
VCLP	Vaste Commissie van de lokale politie
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VLHORAV	Vlaamse Hogescholenraad
VUB	Vrije Universiteit Brussel
WPA	Wet op het politieambt
WPR	Wegpolitie
ZVP	Zonale veiligheidsplannen
ZVR	Zonale veiligheidsraad

Noten

NOTEN

- ¹ EFQM is een model voor kwaliteitszorg dat op gestructureerde wijze de interne werkprocessen in kaart brengt, inbegrepen wat de organisatie aan inspanningen levert om deze processen te verbeteren. Het model gaat ervan uit dat inspanningen in de zogenaamde vijf basisvereisten van de organisatie – leiderschap, beleid & strategie, personeelsbeleid en beheer van middelen – noodzakelijk zijn om, via betere werkprocessen, prestaties en diensten te leveren die leiden tot betere resultaten. Deze resultaten worden geordend in vier velden, namelijk de samenleving, de burgers en overheden, de medewerkers in de (politie)organisatie en ten slotte de sleutelprestaties die worden geleverd om deze resultaten te bereiken.
- ² Originele versie: « *l'importance des soins policiers orientés sociétés, le besoin accru d'une police préventive présente dans les rues et les quartiers, le besoin encore d'une police encore plus accessible pour le citoyen, la promotion du rôle de l'agent de quartier ainsi que l'allègement de sa charge de travail en le libérant de tâches impropres qu'il se voit régulièrement confier par le parquet* ».
- ³ Originele versie: « *une police de quartier renforcée avec l'implication de plus de moyens pour les activités de quartier, mais aussi et notamment pour une harmonisation de la rémunération des inspecteurs de quartier (...)* ».
- ⁴ Ter verduidelijking: 9,4 % slecht - 12,2 % zwak - 41,5 % middelmatig - 33 % goed en 3,7 % uitstekend.
- ⁵ Originele versie: « *si la réforme a réussi dans plusieurs domaines de l'action policière, tous les bourgmestres ou presque s'accordent à dire que la grande faiblesse de la police intégrée à ce jour, se remarque dans un aspect fondamental du travail policier qui était précisément un des objectifs majeurs de la réforme, à savoir la police de proximité. 61 % des bourgmestres wallons sont insatisfaits du service policier dans leur commune. Cette insatisfaction porte principalement sur le travail de quartier qui est jugé "mauvais" à "moyen" dans 64 % des cas. Ces données contrastent singulièrement avec les résultats des autres fonctionnalités qui oscillent entre 63 et 80 % d'appréciations positives contre seulement 36,7 % d'appréciations positives pour le travail de quartier* ».
- ⁶ Artikel 17 van het Koninklijk besluit van 30 november 1976 tot vaststelling van het tarief voor akten van gerechtsdeurwaarders in burgerlijke en handelszaken en van het tarief van sommige toelagen (B.S. 8 februari 1977).
- ⁷ Naar het principe van de gemeenschapsgerichte politiewerking.
- ⁸ Deze vorm van ondersteuning staat ingeschreven in de Ministeriële richtlijn MFO-2 van 2 augustus 2005 betreffende het solidariteitsmechanisme tussen de politiezones inzake versterkingen voor opdrachten van bestuurlijke politie (B.S. 17 augustus 2005).
- ⁹ Wet van 21 december 1998 betreffende de veiligheid bij voetbalwedstrijden, gewijzigd bij de wetten van 10 maart 2003, 27 december 2004 en 25 april 2007 (B.S. 3 februari 1999).
- ¹⁰ Ministeriële omzendbrief OOP 40 van 14 december 2006 houdende richtlijnen aangaande kwetsende, racistische en discriminerende uitlatingen en spreekkoren naar aanleiding van voetbalwedstrijden (B.S. 2 juli 2007).
- ¹¹ Het RAR-formulier is een intern document van de geïntegreerde politie bedoeld om informatie inzake de opdrachten van bestuurlijke politie uit te wisselen.
- ¹² Gemeenschappelijke en dwingende richtlijn MFO 6 van de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken van 9 januari 2003 betreffende de werking en de organisatie van de arrondissementele informatiekruispunten (AIK) (B.S. 19 februari 2003).
- ¹³ Het Verdrag van Prüm werd op 27 mei 2005 ondertekend door zeven EU-lidstaten en legde een juridisch raamwerk vast voor verdere samenwerking tussen de lidstaten bij de bestrijding van terrorisme, grensoverschrijdende misdaad en illegale immigratie. Meer in het bijzonder regelt het de uitwisseling tussen de Verdragsluitende partijen van gegevens inzake DNA, vingerafdrukken, kentekenregistratie en persoons- en niet-persoonsgebonden gegevens in het kader van grensoverschrijdende politieke samenwerking.
- ¹⁴ Gemeenschappelijke richtlijn MFO-3 van 14 juni 2002 van de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken betreffende het informatiebeheer inzake gerechtelijke en bestuurlijke politie (B.S. 18 juni 2002).

Noten

- ¹⁵ Voor meer informatie verwijzen wij naar bijlage 1 bijvoegsel 1 van ons verslag 14092/2008 van 6 februari 2008 om kennis te nemen van dit advies in zijn geheel.
- ¹⁶ Ministeriële omzendbrief PLP 37 van 20 december 2004 betreffende de samenwerking en het uitwisselen van inlichtingen met betrekking tot het fenomeen terrorisme en extremisme (B.S. 25 januari 2005).
- ¹⁷ Wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (B.S. 31 december 1980).
- ¹⁸ Een commissaris van politie heeft ons gemeld dat hij verantwoordelijk is voor de bijzondere opvolging van een clublokaal van motorrijders dat gelegen is op het grondgebied van zijn zone. Hij zou geen specifieke opleiding hebben genoten noch zijn ingelicht en zou zich in een boekhandel een boek hebben aangeschaft dat handelt over de problematiek van motorbendes. Dit voorbeeld, hoe anekdotisch ook, illustreert dat het absoluut noodzakelijk is zich ervan te vergewissen dat de informatie doorsijpelt in de ganse politieorganisatie. Immers, de thematiek van de motorbendes maakt het voorwerp uit van een specifieke opvolging (programma Highsider) en hieromtrent bestaan diverse publicaties, meer bepaald politionele. Bovendien werd er een dienstnota opgesteld betreffende de specifieke richtlijnen inzake de vating van informatie betreffende leden van motorbendes en de samenwerkingsregels tussen DAO/BIO en DGJ/Highsider.
- ¹⁹ Ministeriële omzendbrief PLP 10 van 9 oktober 2001 inzake de organisatie- en werkingsnormen van de lokale politie met het oog op het waarborgen van een minimale gelijkwaardige dienstverlening aan de bevolking (B.S. 16 oktober 2001).
- ²⁰ Met uitzondering van enkele feiten waarvoor een vereenvoudigd proces-verbaal voldoende is.
- ²¹ 1 314 aanvankelijke PV's APO, 760 navolgende PV's APO, 2 030 klassieke aanvankelijke PV's, 1 851 navolgende klassieke PV's, 4 880 aanvankelijke vereenvoudigde PV's en 149 navolgende vereenvoudigde PV's.
- ²² Een Sevesobedrijf is een bedrijf dat activiteiten ontplooit op het vlak van de behandeling, de productie, het gebruik of de opslag van gevaarlijke stoffen (bijvoorbeeld raffinaderijen, petrochemische vestigingen, chemische fabrieken, aardoliedepots, opslagplaatsen voor explosieve stoffen).
- ²³ Waarvan momenteel niet kan worden uitgemaakt of de interventie ook was toegezegd aan de burger. Dit zal in de toekomst verder worden onderzocht.
- ²⁴ Het betreft de politiezone Brussel-Elsene, de politiezone West, de politiezone Ukkel – Watermaal-Bosvoorde – Oudergem, de politiezone Zuid en de politiezone Noord. Van de politiezone Montgomery werden geen gegevens bekomen.
- ²⁵ Dossier 2007/70107, 2007/98440, 2006/102701, 2007/27168, 2005/50909 en 2004/41657.
- ²⁶ Proces-verbaal LI.31.LA.000801/2007 van 3 januari 2007 en LI.31.LA.013115/2007 van 7 februari 2007.
- ²⁷ Omzendbrief GPI 58 van 4 mei 2007 betreffende politionele slachtofferbejegening in de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus (B.S. 5 juni 2007).
- ²⁸ Hij maakt hiervoor gebruik van zijn discretionaire bevoegdheid.
- ²⁹ Open brief, gepubliceerd in de kranten van 8 februari 2008.
- ³⁰ Een soort 'zwarte doos' die registreert wie, waar en wanneer met een interventievoertuig op pad is.
- ³¹ In geval van poging tot zelfmoord wordt de magistraat enkel in kennis gesteld wanneer de poging gepaard gaat met bijzondere omstandigheden (minderjarige, dreiging opnieuw een poging te ondernemen, etc.).
- ³² Het laboratorium (TWP) van de FGP Tongeren.
- ³³ Dit probleem werd intussen geregeld door de procureur des Konings van het betrokken arrondissement.
- ³⁴ Artikel 81 van het Burgerlijk Wetboek voorziet dat indien er tekens of aanwijzingen van een gewelddadige dood (...) zijn, de teraardebestelling eerst mag geschieden nadat een officier van politie, bijgestaan door een doctor in de geneeskunde of de heelkunde, een proces-verbaal heeft opgemaakt van de staat van het lijk en van de daarop betrekking hebbende omstandigheden (...).
- ³⁵ Inzonderheid het artikel 422ter Sw.

Noten

- ³⁶ Dit concept bepaalt enkel dat de opdracht prioritair wordt toegekend aan de SPC en regelt de informatie-uitwisseling.
- ³⁷ In het bijzonder wanneer ze als eersten ter plaatse komen.
- ³⁸ CAD staat voor *Computer Aided Dispatching*. Het is een systeem waarmee op een computerondersteunende manier aan calltaking, distributie, dispatching en coördinatie wordt gedaan. CAD is een zeer complex gegeven omdat het samenhangt met vragen over de organisatie van *community oriented policing* en afhankelijk is van een in detail uitgeschreven interventiebeleid van de politiezones.
- ³⁹ De GPI 49 betreft de omzendbrief voor de GPI (Geïntegreerde Politie – Police Intégrée) over het dienstenplan van de CIC's.
- ⁴⁰ Dit is de verbinding tussen de CAD van het CIC (federale politie) en het systeem ISLP van de lokale politie. Deze link is momenteel enkel unidirectioneel, namelijk van de CAD naar ISLP (nog niet omgekeerd). De bedoeling is om de gegevens die gevat worden door het CIC over te brengen naar het systeem ISLP waardoor er slechts een eenmalige vatting nodig is. Met andere woorden, dit systeem moet toelaten dat de politieman de gegevens gevat door het CIC overneemt in zijn proces-verbaal. Dit vermijdt dan een dubbele vatting.
- ⁴¹ Maakt de overmaking van gecodeerde gegevens op afstand mogelijk – werkt via het HILDE-netwerk.
- ⁴² Dispatching op afstand via glasvezel.
- ⁴³ Dit is een systeem om te dispatchen op afstand (bv. in een politiezone). De Dispatch S, een van de meest complete oplossingen, is bedoeld voor permanente dispatching. De Dispatch S biedt dezelfde ruime functiemogelijkheden als de werkstations van de meldkamers, maar zonder toegang tot radiofuncties voor radiodispatching. De Dispatch S kan worden aangevuld met een vaste radio om radiocontact te onderhouden met de ploegen op het terrein. De Dispatch S bestaat uit een pc met twee beeldschermen.
- ⁴⁴ Dit zijn calltakers (nemen de 101-oproepen aan op het CIC) die niet van de politie komen maar van Belgacom, De Post, militairen, etc. en vier maanden opleiding krijgen om deze job te kunnen uitvoeren.
- ⁴⁵ Koninklijk besluit van 27 april 2007 houdende bepalingen voor het aanleveren van locatiegegevens voor noodoproepen uitgaande van mobiele netwerken aan de nooddiensten overeenkomstig artikel 107, § 3, van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie (B.S. 12 mei 2007).
- ⁴⁶ De basis van honden ingezet in de territoriale brigades was verdwenen, de materiële omstandigheden waren weinig adequaat en de interne crisis was duidelijker dan in de andere componenten van de geïntegreerde politie.
- ⁴⁷ Werkgroep waarin vertegenwoordigers en technici van de lokale politie en van de federale politie zetelen onder leiding van adjunct-directeur DGS Herman Emmanuel – juni 2001.
- ⁴⁸ Zie verslag nr. 64348/2003.
- ⁴⁹ Ministerieel besluit van 25 juni 2008 tot vaststelling van de voorwaarden voor de aanneming van een politiehond (B.S. 9 juli 2008).
- ⁵⁰ Permanente nota met referte DGS/DSJ-2008/34148/A van 29 augustus 2008.
- ⁵¹ Gebruikte actiemiddelen volgens de nieuwe visie op de materie patrouilleren en fouilleren.
- ⁵² Bijvoorbeeld Gewestelijke en intercommunale politieschool van Brussel.
- ⁵³ Voorzien door het Koninklijk besluit van 3 juni 2007 en door de omzendbrieven GPI 48 en 62.
- ⁵⁴ Ook al levert die in de praktijk minder grote resultaten op (zie verslagen nr. 95652/2004 en 53316/2005).
- ⁵⁵ Laterale steun met Nederland en Frankrijk en bovendien leert DACH uit de ervaringen van de Franse nationale politie en van gemeenschappelijke opleidingsinitiatieven zoals bloedhond en SOKKS.
- ⁵⁶ Identificatie van de hond aan de hand van elektronische chip of een tatoeage.
- ⁵⁷ Zie opmerking over de prijs van de politiehonden.
- ⁵⁸ B.S. 31 december 1980.
- ⁵⁹ Algemene wet inzake douane en accijnzen van 18 juli 1977 (B.S. 21 september 1977).

Noten

- ⁶⁰ Senaat, Zitting 2002-2003, DOC 2-982/1, p. 11.
- ⁶¹ COL 10/2004 van het College van procureurs-generaal bij de Hoven van beroep – Opsporings- en vervolgingsbeleid betreffende mensenhandel – Aanpassing van de richtlijn van de Minister van Justitie (COL 12/99).
- ⁶² VAN DEN BROECK, T. & BOURDOUX, Gil. L. (2008), *'Rekrutering en selectie bij de Belgische politie'*, Brussel, Politeia, Cahiers Vast Comité P.
- ⁶³ Omzendbrief GPI 48 van 17 maart 2006 betreffende de opleiding en training in geweldbeheersing voor de personeelsleden van het operationeel kader van de politiediensten (B.S. 14 april 2006).
- ⁶⁴ Waarbij de test werd afgenomen in 2003 en 2005 bij de aspirant-inspecteurs en in 2004 en 2006/2007 bij de aspirant-commissarissen.
- ⁶⁵ Koninklijk besluit van 6 april 2008 betreffende de kwaliteitsstandaarden, de pedagogische en omkaderingsnormen van de politiescholen en het college van de directeurs van de politiescholen en tot wijziging van het Koninklijk besluit van 28 februari 2002 betreffende de terbeschikkingstelling van opleiders van de federale politie in de erkende politiescholen en betreffende de nadere regels voor de toekenning van een financiële tussenkomst voor de organisatie van selectieproeven en van beroepsopleidingen door de erkende politiescholen (B.S. 25 april 2008).
- ⁶⁶ De databank werd door ons geconsulteerd eind januari 2009.
- ⁶⁷ Zie noot 65.
- ⁶⁸ VERGAELLEN, S. (2009), *'Naar een gemeenschapsgerichte politieopleiding?'*, Brussel, VUB masterscriptie, p. 83.
- ⁶⁹ <http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf>.
- ⁷⁰ DE PAUW, E.; DEKLERCK, J.; DE MEY, L.; PLEYSIER, S.; VAN DER VORST, L. (2007), *'Een opleiding voor veiligheid, integratie en standaardisatie van de opleidingen die voorbereiden op zowel private als openbare veiligheidsberoepen'*, Brussel, FOD Binnenlandse Zaken.
- ⁷¹ Voor verdere duiding en discussie, o.m. over de rol en bijdrage van het politieonderwijs, zie het themanummer 'Geleerde veiligheid' (S. De Kimpe, ed.) van het tijdschrift 'Orde van de dag', Criminaliteit en samenleving, vol. 46, juni 2009.
- ⁷² De verbetering van de interne communicatie binnen het korps is één van de prioriteiten die werden bepaald ingevolge de organisatorische positionering van de politiezone door CGL.
- ⁷³ Dit is een tweede prioriteit op het niveau van het politiekorps. Deze problematiek, die aan het licht was gekomen tijdens het toezichtsonderzoek naar de dienst SIPL, wordt dus aangepakt binnen het ruimer actieplan dat een betere werking van het volledige korps tot doel heeft.
- ⁷⁴ Van 2002 tot 2005: gemiddeld 70 dagen; in 2006: 209 dagen, doch grotendeels opgenomen door één INP die zijn hiel brak en tweeënhalve maand thuis was en twee maanden ziekteverlof van de korpschef; in 2007: 155 dagen, waarbij één INP viereënhalve maand ziekteverlof had ingevolge een ski-ongeval en één INP regelmatig diende thuis te blijven wegens last in de rug als gevolg van een arbeidsongeval in 2003.
- ⁷⁵ De *Regional Computer Crime Unit* is een dienst gespecialiseerd in de analyse van informatica- en telecommunicatiesystemen.
- ⁷⁶ De verbindingsofficier (meer bepaald door zijn rol als coördinator van de videoverhoren) en de operationele misdrijfanalist verlenen ook een niet onbelangrijke steun aan andere politiediensten.
- ⁷⁷ Het principe is dat men een kleine bijdrage levert aan de inspanning die van het federale niveau wordt gevraagd en tegelijkertijd voldoende middelen overhoudt om de reactieve hoofdopdrachten te vervullen.
- ⁷⁸ Ministeriële richtlijn tot regeling van de taakverdeling, de samenwerking, de coördinatie en de integratie tussen de lokale en de federale politie inzake de opdrachten van gerechtelijke politie.
- ⁷⁹ De gerechtelijke dossiers zouden, volgens de vergaarde informatie, als volgt verdeeld zijn tussen de LRD en de FGP: 80 % voor de LRD en 20 % voor de FGP voor de gerechtelijke dossiers die zich in de fase van het opsporingsonderzoek bevinden. Voor de dossiers in de fase van het gerechtelijk onderzoek zou de verdeling als volgt zijn: 85 % voor de LRD en 15 % voor de FGP.

Noten

- ⁸⁰ Binnen de politiewereld denken sommigen dat het gemakkelijker en realistischer zou zijn om te werken met langere berekeningsperiodes voor de prestaties waardoor, indien nodig, een echte onderzoeksstrategie op touw kan worden gezet met houdbare termijnen zonder dat men voortdurend wordt opgejaagd door de strakke budgettaire beperkingen.
- ⁸¹ Dankzij dit systeem kan de Algemene directie van de gerechtelijke politie vergelijkingen maken tussen de verschillende FGP's.
- ⁸² Deze aanpassingen waren onder meer het gevolg van een studie uitgevoerd door de universiteit van Gent waarvan de resultaten dateren van het einde van de "zittingsperiode Verwilghen". De conclusies van deze studie gingen over het algemeen in de richting van een vermindering van het personeelsbestand in Vlaanderen, een toename in Wallonië en een stagnatie in Brussel. Bovendien nam het personeelsbestand van de FGP's in de kleine arrondissementen af, steeg het in de grote arrondissementen en bleef het stabiel in de middelgrote arrondissementen.
- ⁸³ Dossier 2007/68544.
- ⁸⁴ Dossier 2007/100938.
- ⁸⁵ Dossier 2008/124977.
- ⁸⁶ Dossier 2008/130027.
- ⁸⁷ Dossier 2008/135398.
- ⁸⁸ Website
[http://www.coe.int/t/e/human_rights/police/5._reference_documents/b._Resolution_690_\(1979\)_on_Decl_police.asp](http://www.coe.int/t/e/human_rights/police/5._reference_documents/b._Resolution_690_(1979)_on_Decl_police.asp); geraadpleegd op 7 juli 2009.
- ⁸⁹ Geïnspireerd door FOQUE, R. & 'T HART (1990), *'Instrumentaliteit en rechtsbescherming'*, Arnhem, Gouda Quint.
- ⁹⁰ Koninklijk besluit van 14 september 2007 betreffende de minimumnormen, de inplanting en de aanwending van de door de politiediensten gebruikte opsluitingsplaatsen (B.S. 16 oktober 2007).
- ⁹¹ Wet van 17 juni 2004 tot wijziging van de Nieuwe Gemeentewet (B.S. 23 juli 2004).
- ⁹² Wet van 13 mei 1999 tot invoering van gemeentelijke administratieve sancties (B.S. 10 juni 1999).
- ⁹³ Waarvan 1 buitenvervolginstelling door een onderzoeksgerecht.
- ⁹⁴ Waarvan 1 opschorting door een onderzoeksgerecht.
- ⁹⁵ Waarvan 1 buitenvervolginstelling door een onderzoeksgerecht.
- ⁹⁶ Waarvan 2 opschortingen door een onderzoeksgerecht.
- ⁹⁷ Waarvan 12 buitenvervolginstellingen door een onderzoeksgerecht.
- ⁹⁸ Waarvan 1 opschorting door een onderzoeksgerecht.
- ⁹⁹ Waarvan 3 buitenvervolginstellingen door een onderzoeksgerecht.
- ¹⁰⁰ Waarvan 2 op niveau van de raadkamer en 2 op niveau van de kamer van inbeschuldigingstelling.
- ¹⁰¹ Inbegrepen de 15 buitenvervolginstellingen op niveau van de raadkamer en de 2 op niveau van de kamer van inbeschuldigingstelling.
- ¹⁰² Waarvan 21 uitspraken door een onderzoeksgerecht.
- ¹⁰³ Buitenvervolginstelling.
- ¹⁰⁴ Buitenvervolginstelling.
- ¹⁰⁵ Originele versie: « *qu'il est inquiétant de constater que le prévenu, policier muni d'une arme, s'est comporté dans ses premiers mois de service comme un gamin irresponsable, se sentant exister grâce à son pistolet de service* ».
- ¹⁰⁶ Originele versie: « *légère tape dans la nuque est un geste destiné à appuyer l'injonction* ».

RAPPORT D'OBSERVATOIRE 2008

Table des matières

1. AVANT-PROPOS	5
2. MÉTHODOLOGIE	7
3. TRAVAIL DE QUARTIER	9
3.1. Résultats citoyens et autorités	9
3.2. Résultats collaborateurs	11
3.3. Prestations clés	11
4. RECHERCHE	13
5. GESTION NÉGOCIÉE DE L'ESPACE PUBLIC	15
5.1. Matches de football	15
5.1.1. Résultats collectivité	15
5.1.2. Résultats autorités	15
5.1.3. Résultats citoyens	16
5.1.4. Résultats collaborateurs	16
5.1.5. Prestations clés	16
5.2. Événements à grande échelle	17
5.2.1. Résultats collectivité	17
5.2.2. Résultats citoyens et autorités	20
5.2.3. Résultats collaborateurs	21
5.2.4. Prestations clés	22
5.3. Recueil et exploitation de l'information de police administrative	24
5.3.1. Résultats collectivité	24
5.3.2. Résultats autorités	25
5.3.3. Prestations clés	26
5.3.4. Résultats collaborateurs	28
6. ACCUEIL	31
6.1. Résultats collectivité et prestations clés	31
6.2. Résultats citoyens et autorités	31
6.3. Résultats collaborateurs	32
7. INTERVENTION – AIDE D'URGENCE	33
7.1. Résultats citoyens et autorités	33
7.2. Résultats collaborateurs	36
7.3. Prestations clés et résultats collectivité	38
8. TRAITEMENT INTERNE DES PLAINTES	41
8.1. Résultats collectivité, citoyens et autorités	41
8.2. Résultats collaborateurs	41
8.3. Prestations clés	42
9. GESTION DE L'INFORMATION	43
9.1. Prestations clés BNG	43
9.2. Résultats collaborateurs	45
9.3. Moyens	45
10. FONCTIONNEMENT INTÉGRÉ ET APPUI	47
10.1. Fonctionnement des CIC et d'ASTRID	47

Table des matières

10.1.1. Opérationnalisation des CIC	47
10.1.2. CIC Liège	48
10.1.3. CIC Anvers	50
10.1.4. CIC Hainaut	51
10.1.5. Dispatchings bruxellois (et le rapport avec le CIC Bruxelles)	51
10.1.6. ASTRID	53
10.2. Carrefours d'information d'arrondissement (CIA)	54
10.3. Utilisation de chiens par les services de police	54
10.3.1. Prestations clés et résultats autorités	54
10.3.2. Résultats collaborateurs	55
10.3.3. Processus et politique et stratégie	55
10.3.4. Partenariats	55
10.3.5. Collaborateurs et moyens	56
10.4. Fonctionnement intégré Douane-police fédérale	56
10.4.1. Quant à l'appui fourni par la WPR à la Douane	56
10.4.2. Quant à la gestion du conducteur	57
10.4.3. Quant à la gestion des passagers	57
10.4.4. Saisie de la camionnette	58
10.4.5. Absence de protocole d'accord entre la Douane et la police fédérale	58
10.4.6. Manque de coordination structurelle	58
10.4.7. Contestation de la compétence du Comité P	59
11. FONCTIONNEMENT INTERNE DES SERVICES DE POLICE	61
11.1. Formation	61
11.1.1. Formation théorique et pratique en maîtrise de la violence	61
11.1.2. Fouilles et arrestations	62
11.1.3. Formations en diversité et politique en la matière	63
11.1.4. Enquête de milieu et recherche d'antécédents	64
11.1.5. La route (est longue) jusque Bologne	65
11.2. Zone de police Des Trieux	67
11.2.1. Résultats collaborateurs	67
11.2.2. Processus, politique et stratégie	67
11.2.3. Leadership	68
11.3. Zone de police de Charleroi	68
11.3.1. Prestations clés, résultats collectivité et autorités	68
11.3.2. Leadership	68
11.4. Zone de police des Fourons	69
11.4.1. Prestations clés, résultats collectivité et autorités	69
11.4.2. Résultats collaborateurs	69
11.4.3. Processus, politique et stratégie	70
11.4.4. Partenariats	70
11.4.5. Collaborateurs et moyens	70
11.4.6. Leadership	71
11.5. Police judiciaire fédérale de Neufchâteau	71
11.5.1. Prestations clés et résultats autorités	71
11.5.2. Résultats collaborateurs	72
11.5.3. Processus, politique et stratégie	72

Table des matières

11.5.4. Partenariats.....	72
11.5.5. Collaborateurs et moyens.....	73
11.5.6. Leadership.....	73
11.6. Ordre et discipline	73
12. SERVICES DE SÉCURITÉ DES TRANSPORTS PUBLICS	75
13. INTÉGRITÉ	77
14. FONCTIONNEMENT DÉMOCRATIQUE	79
14.1. Résultats collectivité.....	79
14.2. Résultats citoyens et autorités	79
14.3. Résultats collaborateurs	84
15. PLAINTES DÉPOSÉES ET NATURE DES FAITS	85
15.1. Analyse chiffrée	85
15.2. Analyse des faits enregistrés dans le cadre des plaintes déposées au Comité permanent P	88
15.3. Analyse des infractions enregistrées dans le cadre des enquêtes judiciaires à charge de fonctionnaires de police menées par le Service d'enquêtes du Comité P	90
15.4. Commentaires	90
16. JUGEMENTS ET ARRÊTS	93
16.1. Données chiffrées	93
16.2. Commentaires	95
16.2.1. Généralités	95
16.2.2. Usage de la force.....	95
16.2.3. Jeunesse/manque d'expérience.....	96
16.2.4. Rédaction de procès-verbaux – faux	96
16.2.5. Consommation de stupéfiants	96
17. CONCLUSIONS ET RECOMMANDATIONS	97
17.1. Travail de quartier	97
17.2. Gestion négociée de l'espace public	99
17.3. Accueil	101
17.4. Intervention-aide d'urgence.....	102
17.5. Traitement interne des plaintes	103
17.6. Gestion de l'information	104
17.7. Fonctionnement intégré et appui	106
17.7.1. CIC.....	106
17.7.2. ASTRID.....	107
17.7.3. CIA	107
17.7.4. Utilisation de chiens par les services de police	107
17.7.5. Fonctionnement intégré Douane – police fédérale	108
17.8. Aspects du fonctionnement interne	109
17.8.1. Recrutement, sélection et formation.....	109
17.8.2. Ordre et discipline.....	109
17.9. Intégrité	110
17.10. Fonctionnement démocratique	110
17.10.1. Cellules de passage et lieux d'enfermement	110

Table des matières

17.10.2. « <i>Cell Boxes</i> » en usage à la police fédérale.....	111
17.10.3. Formation et entraînement à la maîtrise de la violence	111
17.10.4. Usage de la force.....	111
17.11. Vers plus d' <i>accountability</i> et de transparence à propos de l'appareil policier	111

1. AVANT-PROPOS

Le rapport d'activités 2007-2008 relatif à l'année 2007 et à la première moitié de 2008 a été présenté le 4 mars 2009 par le Comité permanent de contrôle des services de police à la Commission compétente de la Chambre des représentants.

Il a alors été décidé de reprendre le système de rédaction du rapport d'activités par année civile. Le présent rapport porte donc sur la période 2008, à l'exception des éléments spécifiques qui ont déjà été évoqués dans le rapport 2007-2008.

À l'avenir, le but est de publier le rapport 2009 avant juillet 2010, de sorte non seulement à restaurer la synchronisation avec l'année civile, mais aussi à rebondir plus rapidement.

Une deuxième modification à ce rapport périodique porte sur la forme. Une distinction est dorénavant opérée entre le rapport d'activités au sens strict et le rapport d'observatoire dans lequel le Comité permanent P communique les constatations qu'il a faites sur le fonctionnement de la police à partir de la position d'observatoire qu'il occupe.

Le rapport d'activités rend compte de la façon dont le Comité P remplit ses missions, compte tenu des moyens dont il dispose.

Le rapport d'observatoire, quant à lui, présente les résultats d'enquêtes du Comité dans le but de contribuer à une meilleure visibilité du fonctionnement de la police.

Ces rapports d'activités et d'observatoire sont la double structure qui constitue le rapport annuel.

Le rapport d'activités est adressé au président de la Chambre des représentants, au président du Sénat et aux membres des commissions permanentes respectivement de la Chambre des représentants chargée de l'accompagnement du Comité permanent P et du Sénat chargée de l'accompagnement du Comité permanent R. Il est encore adressé à quelques autres autorités ayant un rapport direct avec la police.

Les destinataires du rapport d'observatoire sont le président de la Chambre des représentants, le président du Sénat, les membres des commissions permanentes de la Chambre des représentants chargée de l'accompagnement du Comité permanent P et du Sénat chargée de l'accompagnement du Comité permanent R, les représentants du pouvoir exécutif et du pouvoir judiciaire, les responsables policiers aux niveaux local et fédéral et les services à compétences de police.

À l'instar des rapports complets des enquêtes particulières, les deux rapports sont consultables sur le site Internet du Comité P : www.comitep.be.

Les résultats obtenus par les services de police au bénéfice du citoyen et de la société déterminent si la police fonctionne « bien » ou non. Comme nous l'avons souligné dans l'avant-propos du rapport d'activités 2007-2008, le Comité permanent P entend se concentrer en premier lieu sur ces résultats, cela à la lumière de sa fonction d'observatoire.

Qui plus est, le Comité P consacre une attention permanente à la question de savoir si la police travaille de façon efficace et si son intervention est légitime, intègre et conforme aux normes et aux attentes légitimes d'un État de droit dans une société démocratique.

À cet égard, on constate que, bien que le Comité permanent P ne soit pas un « bureau de plaintes de première ligne », le nombre de plaintes déposées directement en ses services en 2008 a de nouveau augmenté.

Si, en 2006, le nombre de plaintes directement déposées auprès du Comité permanent P enregistrait sa première diminution depuis 2003 (de 5,2 %), cette tendance a été réduite à néant en 2007. En 2008, l'augmentation a repris son essor, se chiffrant cette fois à 5,4 % par rapport à l'année précédente et atteignant des sommets inégalés depuis 2003.

Parmi les violations dénoncées, enregistrées par le Comité P dans les plaintes qu'il a directement reçues, 8,1 % dénoncent des constatations incorrectes ou l'incompétence (au sens juridique) du fonctionnaire de police. Comparé à 2007, cette problématique connaît une hausse notable de plus d'un tiers. Le refus d'acter, le comportement désobligeant et l'attitude agressive représentent chacun(e) un peu plus de 5 %. L'attitude agressive a augmenté de près d'un quart en 2008 et sa proportion par rapport au total des violations enregistrées a doublé depuis 2006, passant de 2,6 % à 5,3 %.

OBAvant-propos

Sur 100 plaintes traitées en 2008 par le Comité permanent P et pour lesquelles il s'est prononcé, 15,7 ont été déclarées fondées contre 84,3 non fondées, sans objet ou non établies.

En 2008, le Comité permanent P a transmis pour traitement autonome 499 plaintes qui avaient directement été déposées en ses services, soit 4,6 % de moins encore qu'en 2007. Cette tendance à la baisse peut s'expliquer par l'existence de la Section plaintes, opérationnelle depuis le 1er avril 2007. Depuis qu'elle fonctionne, le processus de traitement des plaintes a été amélioré, les décisions peuvent être prises plus rapidement et, partant, le nombre d'enquêtes qu'il faut envoyer aux zones a diminué.

Dans la période 2004-2006, dans à peu près 72 % des plaintes, une décision a été prise au cours de la même année civile. En 2007, ce pourcentage a grimpé à 77 % et, en 2008, 79 % des plaintes étaient clôturées la même année civile.

Plusieurs aspects du fonctionnement du Comité permanent P ainsi que certains dossiers particuliers traités en 2008 ont déjà été évoqués dans l'avant-propos du rapport d'activités 2007-2008. Il n'est dès lors pas utile d'y revenir.

Nous tenons toutefois à souligner l'engagement important et inaltérable de l'ensemble des collaborateurs du Comité P, tant au sein de l'administration qu'au sein du Service d'enquêtes P. Ce sont surtout eux qui font « tourner » notre institution, et cela dans des conditions souvent difficiles. Leurs efforts méritent notre reconnaissance et nos plus vifs remerciements.

Bart Van Lijsebeth
Président

Guy Cumps,
Vice-président

Walter Peeters
Conseiller – Membre effectif

Gil. L. Bourdoux,
Conseiller – Membre effectif

2. MÉTHODOLOGIE

Comme les années précédentes, le Comité permanent P concentre davantage son contrôle et sa surveillance sur les dysfonctionnements structurels de l'organisation et du fonctionnement de la police que sur le policier ou sur la personne revêtue de compétences de police individuels. C'est sur la base de cette approche que le Comité P entend présenter une vision globale du fonctionnement policier à la Chambre des représentants, au Sénat et à différentes autorités de police. De par son rôle d'observatoire de la fonction de police globale et intégrée, le Comité P se prononce sur la qualité de la fonction de police non seulement à partir de l'examen des plaintes relatives à la police, mais aussi et surtout à partir des résultats des enquêtes de contrôle plus générales portant sur certaines thématiques ou composantes du service de police intégré.

Le Comité permanent P est convaincu que **le contrôle et la surveillance sont là pour contribuer à l'amélioration du fonctionnement de la police**. Une « meilleure police » est avant tout une police capable d'atteindre de meilleurs résultats dans les domaines de la sécurité pour le citoyen, cela de façon intégrée, démocratique et dans un esprit d'orientation communautaire. Ces trois éléments sont en effet essentiels pour la légitimité de la police dans la société.

Ayant cette préoccupation à l'esprit, le Comité P se concentre avant tout sur les processus policiers tels que les fonctionnalités de base (l'accueil, l'assistance policière aux victimes, le maintien de l'ordre public, la recherche, l'intervention et le travail de quartier), ainsi que sur l'aide d'urgence et la sécurité routière avec un impact (plus ou moins direct) sur le citoyen et la société. Le processus de traitement des plaintes en interne et le contrôle interne ont aussi leur importance si l'on tient compte de l'impact non négligeable qu'ils ont sur la satisfaction et sur la confiance du citoyen qui vient frapper à la porte de « sa » police lorsqu'il a des plaintes ou des remarques à formuler. Les activités et processus purement internes tels que la formation ou la mise en œuvre de moyens sont donc étudiés et évalués en fonction de leur contribution à l'obtention de résultats sur le plan des fonctionnalités susmentionnées. C'est le modèle EFQM¹ qui nous a inspiré pour ordonner et interpréter les données collectées à propos des prestations et services fournis dans chaque fonctionnalité.

Vu l'importance de la question, on prend de nouveau le temps d'examiner la façon dont « le service de police intégré, structuré à deux niveaux » poursuit la réalisation effective du fonctionnement intégré.

Le Comité P définissant annuellement ses priorités dans les enquêtes, tous les aspects ne sont pas systématiquement envisagés chaque année. Les rapports d'observatoire du Comité P s'intègrent en effet dans un ensemble plus large et doivent être lus de manière continue d'année en année. L'ensemble des rapports annuels nous livre une image globale de la manière dont on met concrètement en œuvre la fonction de police.

Comme tout autre rapport (d'enquête), le présent rapport annuel est une « photographie » prise à un moment déterminé. Il décrit donc une situation qui ne correspond pas forcément à celle qui sera lors de sa parution puisque certains services de police pourront entre-temps avoir pris telle ou telle mesure visant à rencontrer les manquements constatés.

Les résultats d'enquête de 2008 portent sur les fonctionnalités suivantes :

- travail de quartier ;
- recherche ;
- gestion négociée de l'espace public ;
- accueil ;
- intervention - aide d'urgence ;
- traitement interne des plaintes.

On s'est, par ailleurs, aussi intéressé à certains aspects du **fonctionnement intégré, de l'appui et du fonctionnement interne des services de police**. En ce qui concerne **les services de sécurité des transports publics**, nous avons relevé certaines particularités et, au final, nous avons examiné la question de **l'intégrité et du travail démocratique** au sein des services de police.

Pour de plus amples détails sur les résultats de nos enquêtes et sur la méthodologie suivie dans différentes enquêtes qui ont servi de base au présent rapport d'observatoire, nous vous conseillons de consulter les rapports *ad hoc* sur notre site Internet, à l'adresse www.comitep.be.

3. TRAVAIL DE QUARTIER

Ces dernières années, les organisations ont été quelques-unes à formuler des constats, des déclarations et des recommandations en matière de travail de quartier. Il y a eu la Commission d'accompagnement de la réforme des polices au niveau local – ci-après dénommée **Commission De Ruyver** –, qui a consigné un certain nombre de **recommandations** dans son rapport d'évaluation de **juin 2007**, suivie par l'Inspection générale de la police fédérale et de la police locale (AIG), qui a formulé quelques recommandations et en assure le suivi. La Cour des comptes, pour sa part, a établi en 2004 un rapport relatif au service minimum en matière de prestations de police de base. Le Moniteur de sécurité 2006 a, comme à son habitude, dressé la carte des problèmes de voisinage et des connaissances de l'agent de quartier. Enfin, **le 6 juin 2007**, le **premier ministre de l'époque** déclarait dans son discours d'ouverture du symposium international de la police intégrée : « [...] l'importance des soins policiers orientés sociétés, le besoin accru d'une police préventive présente dans les rues et les quartiers, le besoin encore d'une police encore plus accessible pour le citoyen, la promotion du rôle de l'agent de quartier ainsi que l'allègement de sa charge de travail en le libérant de tâches impropres qu'il se voit régulièrement confier par le parquet ». Et de plaider pour « une police de quartier renforcée avec l'implication de plus de moyens pour les activités de quartier, mais aussi et notamment pour une harmonisation de la rémunération des inspecteurs de quartier [...] ». Le **Plan national de sécurité 2008-2011** également met l'accent sur la fonctionnalité de quartier et reprend les recommandations formulées par la Commission « De Ruyver ».

Dans la lignée, le Comité P souligne, pour sa part aussi, l'importance de cette fonctionnalité ; il la considère comme la pierre angulaire du service de police d'orientation communautaire qui, lui-même doit être le fil conducteur du service de police intégré. Dans son rapport annuel 2006-2007 déjà, ainsi que dans d'autres publications, il s'était étendu sur la question de savoir comment les services de police donnaient forme concrète à cette fonctionnalité. Par la suite, courant 2007 et 2008, le Comité P a mené une enquête sur le sujet dans diverses zones de police, avec en particulier une étude de cas sur un district de la zone Bruxelles-Ixelles et de la zone Mons-Quévy. Dans le prolongement, des thématiques connexes ont été étudiées, telles que l'assistance aux huissiers de justice ou les procédures en matière de domiciliations.

3.1. RÉSULTATS CITOYENS ET AUTORITÉS

Qu'il y ait encore du pain sur la planche, les résultats de l'enquête « **police 2007** » menée par l'**Union des Villes et Communes de Wallonie (UVCW)** ne laisse planer aucun doute à ce sujet. L'UVCW s'y montre même critique et ne ménage pas ses mots quant à la police de proximité :

« si la réforme a réussi dans plusieurs domaines de l'action policière, tous les bourgmestres ou presque s'accordent à dire que la grande faiblesse de la police intégrée à ce jour, se remarque dans un aspect fondamental du travail policier qui était précisément un des objectifs majeurs de la réforme, à savoir la police de proximité. 61 % des bourgmestres wallons sont insatisfaits du service policier dans leur commune. Cette insatisfaction porte principalement sur le travail de quartier, qui est jugé « mauvais » à « moyen » dans 64 % des cas »². Ces données contrastent singulièrement avec les résultats des autres fonctionnalités qui oscillent entre 63 et 80 % d'appréciations positives contre seulement 36,7 % d'appréciations positives pour le travail de quartier ».

Si, en 2007, les citoyens ont été plus nombreux à manifester leur insatisfaction à propos du **travail de quartier** – le Comité P avait alors enregistré 138 plaintes, soit 40 dossiers de plus que l'année d'avant – **l'année 2008 a été plus calme, le nombre de plaintes et communications ayant baissé de 18 %**. Parmi ces dossiers, 28,3 % portent sur la Wallonie, 56,7 % sur la Flandre et 15 % sur la Région de Bruxelles-Capitale. En 2007 et 2008, près d'un tiers des dossiers concernait une attitude laxiste ou négative de policiers dans l'exercice de leurs fonctions. En 2006, ces faits étaient encore dénoncés dans la moitié des dossiers. D'autres plaintes récurrentes dénoncent des abstentions d'intervenir (12 cas en 2008), des refus d'acter (14 cas), des abus de pouvoir (13 cas) ou des manques de neutralité ou d'impartialité (34 cas). Tout comme en 2007, deux cinquièmes des dossiers (46 sur 113) relatifs au travail de quartier faisaient état en 2008 d'un manque de respect des procédures établies. Parmi ces dossiers de manque de respect des procédures, ceux qui se taillent la part du lion se sont manifestés dans les cas de **contrôles de domiciliations (cf. infra)**.

En outre, dans près d'un tiers des dossiers de plainte de 2008 ayant trait au travail de quartier, les griefs

2BTravail de quartier

formulés portent sur un manque de neutralité ou d'impartialité dans le chef du policier intervenant. Dans le cadre des interventions pour conflits de voisinage par exemple, il est rare que le policier puisse résoudre le problème si les parties concernées ne parviennent pas à un consensus quelconque. Si le policier prend position en faveur de l'un ou de l'autre, il peut s'attendre à une plainte au Comité P de la part de la partie « lésée ». Choisir de rester neutre ne sera pas forcément mieux perçu par les citoyens, certains étant capables d'aussi déposer plainte au Comité P pour ce fait. En comparaison avec 2006, une nuance peut être apportée en ce sens que certaines plaintes auraient pu être évitées si le policier concerné avait mieux rendu compte de son intervention à toutes les parties impliquées et les avait informées des suites qui seraient réservées à leur dossier, ce qui suppose évidemment que le policier ait lui-même reçu cette information ou ait cherché à l'obtenir.

Contrôles en matière de domiciliations

La façon dont les zones de police effectuent leurs **contrôles de domiciliations** a fait l'objet de l'attention du Comité P en 2008, plus précisément dans quatre zones de police de l'arrondissement judiciaire de Charleroi. Nous avons ainsi constaté que la politique de certaines autorités communales pouvait sérieusement fluctuer au fil du temps. Dans une zone visitée, par exemple, on nous a expliqué que les autorités communales faisaient preuve d'une certaine complaisance face aux adresses fictives en raison des avantages que peut rapporter le dépassement d'un seuil de population déterminé. Les autorités auraient entre-temps renversé la vapeur. Dans les zones rurales, les relations avec les autorités communales ont été décrites comme excellentes par les policiers. Le positif de cette situation n'est pas négligeable car cela engendre une meilleure communication qui, à son tour, permet d'éviter l'escalade de l'existence de telles adresses fictives. On ne soulignera jamais assez l'importance de l'implication du parquet dans ce domaine. Dans l'arrondissement judiciaire de Charleroi par exemple, un magistrat de référence a été chargé de dispenser une formation complémentaire spécifique en matière de contrôle de domiciles. Par ailleurs, une zone de police a élaboré un plan d'action en partie sur les indications du parquet tandis qu'une autre zone a développé une approche plus globale mettant la problématique des adresses fictives sur le même pied que les nuisances sociales et l'inscrivant comme priorité dans le plan zonal de sécurité 2009-2012.

Zone de police Bruxelles-Ixelles

Le travail de quartier a également été étudié dans la **zone de police Bruxelles-Ixelles, plus précisément dans le 3e district**. Il a été déclaré dans la 2e division du district en question que l'on tenait compte, pour le planning des inspecteurs de quartier, des desiderata de la population, mais le Comité P ne voit pas clairement comment ces attentes sont cartographiées. Toujours dans la même division, on nous a expliqué qu'un quartier pouvait parfois rester plusieurs jours sans son agent de quartier si le responsable était justement indisponible, sauf si un remplaçant avait été désigné. Un tel remplacement n'est toutefois pas prévu de façon structurelle, il dépend de la bonne volonté du remplaçant désigné et de ses « affinités » pour le travail de quartier.

Citons, à cet égard, les chiffres du Moniteur de sécurité 2006 : 61 % des habitants de Bruxelles interrogés (402 personnes) et 68 % des habitants d'Ixelles interrogés (348 personnes) ont déclaré ne pas connaître leur agent de quartier. Sur les 979 habitants de la Région de Bruxelles-Capitale qui ont été interrogés, on enregistre un pourcentage de 67,5. Dans les autres grandes villes de Belgique, 57,6 % des personnes interrogées ont donné la même réponse. À l'inverse, dans quelle mesure l'agent de quartier connaît-il ses habitants ? La question, peut-être plus fondamentale, reste ouverte.

Assistance aux huissiers de justice

Cette problématique est débattue sous la fonctionnalité du travail de quartier, mais cela n'implique pas pour autant que le Comité permanent P se prononce sur la question de confier cette tâche à l'agent de quartier, à un département/service spécialisé ou bien encore à une équipe d'intervention. Pour une description plus détaillée de l'ensemble de ces tâches, nous renvoyons à des publications antérieures sur le sujet.

Le Comité P attire depuis plusieurs années déjà l'attention sur les problèmes de **l'assistance policière aux huissiers de justice**. Cette mission fait naître un conflit entre, d'une part, l'huissier de justice qui respecte son code de déontologie et, d'autre part, le policier prêtant assistance qui respecte le sien. Aux termes d'un arrêté royal³, l'huissier de justice est tenu de rémunérer le fonctionnaire de police qui l'assiste tandis que la déontologie du policier, tout comme la loi sur le service de police intégré, interdisent à ce dernier d'accepter de quelconques émoluments. Le Comité P, à l'instar de la Commission permanente de la

2BTravail de quartier

Formatted: Bullets and
Numbering

police locale (CPPL), continue à insister sur la nécessité de modifier la loi pour pouvoir sortir de ce conflit d'intérêts. Les huissiers voient dans la concertation arrondissementale la clé permettant de discuter des problèmes en vue de les résoudre et, de fait, elle semble globalement bien fonctionner. Pourtant, en dépit de ces signaux positifs, la CPPL voit ces solutions arrondissementales d'un oeil moins favorable. Cela étant, de l'avis général, les points d'amélioration constatés dans le passé on pu être partiellement résolus grâce à cette concertation. Seuls les cas d'assistance urgente semblent encore poser problème en certains endroits.

Une initiative législative a actuellement été déposée dans le but de décharger la police sur le plan pénal, plus précisément en ce qui concerne la signification d'exploits d'huissiers et de plis judiciaires. Cette initiative pourrait plus particulièrement alléger les tâches, en particulier celles de l'agent de quartier, mais il faut compter avec une nouvelle problématique : celle qui découle de l'assistance policière aux huissiers de justice. C'est le cas d'une nouvelle procédure instaurée dans le prolongement du nouvel article 387ter du Code civil, à savoir l'exécution forcée des décisions judiciaires relatives à l'hébergement des enfants dont les parents sont séparés. La main-forte pourrait s'avérer problématique dans de tels cas si la police devait emmener l'enfant en employant la manière forte. La jurisprudence devra préciser la juste portée de la réalisation de cette mission.

3.2. RÉSULTATS COLLABORATEURS

Sur les 113 dossiers relatifs à la fonctionnalité de **travail de quartier** dont le Comité permanent P a eu connaissance en 2008, 4 dossiers ont débouché sur la constatation d'une faute individuelle et 1 dossier sur un dysfonctionnement organisationnel. Ces chiffres sont nettement inférieurs à ceux de 2007, où 16 fautes individuelles et 9 dysfonctionnements organisationnels avaient été relevés. Cette différence s'explique entre autres par le fait que plusieurs dossiers de 2008 sont toujours en cours de traitement et que, par conséquent, on ne peut encore se prononcer sur leur fondement ou sur la commission d'éventuelles fautes.

Dans la **zone de police Mons-Quévy**, où le travail de quartier a été examiné par le Comité P en 2008, cette fonctionnalité ne semble malheureusement pas remplie de façon réfléchie. L'« absence » du chef de corps dans les commissariats de quartier en dit suffisamment long sur la question. Les méthodes de travail appliquées dans les commissariats de quartier dépendent de l'officier dirigeant qui, hormis certaines restrictions, agit en toute autonomie. Si plusieurs responsables semblent appliquer une gestion plus rigoureuse, le contrôle des collaborateurs ne paraît toutefois pas systématique, dans la mesure où il faut régulièrement rappeler par écrit les directives *ad hoc*. Ces méthodes de travail ne sont par ailleurs pas mises en question et il semble qu'une certaine routine se soit installée, laquelle n'est évidemment pas très motivante pour les collaborateurs. Plusieurs d'entre eux, interrogés par le Comité P, se plaignent d'un manque de concertation au niveau du travail et souhaitent davantage de contacts avec les collègues du même service et les responsables des autres services. Certains font même état d'un manque de moyens et de personnel. Précisons néanmoins qu'il n'existe aucune mesure permettant de confirmer ou d'infirmer ces déclarations.

L'enquête relative aux contrôles de **domiciliations dans l'arrondissement judiciaire de Charleroi** montre que la majeure partie du personnel affecté au travail de quartier a suivi la formation *ad hoc* enseignée à l'école de police. Ladite formation a même été complétée par une session d'information spécifique dispensée par le magistrat de référence du parquet.

Enfin, **en 2008, des moyens additionnels** ont pu être dégagés **pour assurer le travail de quartier**. C'est notamment grâce à la Commission De Ruyver et au Comité P qu'on a pu débloquer ces moyens, lesquels ont servi à la mise en œuvre de modifications statutaires aux fins d'améliorer le service minimum à la population et d'aplanir les inégalités financières par rapport aux collègues d'autres fonctionnalités. Ils doivent par ailleurs être utilisés afin de prévoir un nombre d'heures déterminé à prester les week-ends et jours fériés.

3.3. PRESTATIONS CLÉS

L'enquête du Comité P relative au **contrôle des domiciliations fictives dans l'arrondissement judiciaire de Charleroi** a démontré qu'aucune des quatre zones visitées n'a de vision claire de l'ampleur

2BTravail de quartier

du problème. La plupart d'entre elles disposent cependant de données chiffrées, bien qu'incomplètes, sur la charge de travail induite par les enquêtes de domiciliation. Même si aucune zone ne dispose de statistiques pertinentes sur les adresses fictives, deux d'entre elles ont pu nous faire savoir que 11 à 12 % des refus d'inscription par les autorités communales découlent de rapports négatifs de la police. Force nous est toutefois de préciser que la source de ces données est singulièrement fragmentaire. Enfin, le Comité P a constaté que, dans des cas bien déterminés, le fonctionnaire de police n'a pas effectivement constaté que la personne résidait à l'endroit indiqué, mais s'est contenté de s'en assurer par téléphone ou de convoquer le citoyen au commissariat.

Lors de notre enquête dans le 3e district de la **zone de police de Bruxelles-Ixelles**, nous avons constaté que chacune des 4 divisions que compte le district atteignait la norme d'un agent de quartier pour 4 000 habitants. Notre sentiment est toutefois que cette norme est vue comme un objectif en soi et que la fonctionnalité de travail de quartier pêche par son absence de contenu cohérent. Le travail de quartier n'a pas fait l'objet d'une réflexion au sein du district et les différentes divisions jouissent d'une grande autonomie dans l'organisation concrète des tâches qui leur sont dévolues. Quant à la répartition des quartiers, elle n'a pas été pensée de façon particulière ni ne tient compte de critères d'évaluation spécifiques. Elle est davantage « historique » en ce qu'elle découle de la répartition territoriale telle qu'elle existait avant la réforme des polices. Par ailleurs, en matière de travail de quartier toujours, nous n'avons pas constaté de politique du personnel cohérente au niveau du district. Ainsi, là où une division attend de ses collaborateurs qu'ils se concentrent exclusivement sur les missions de travail de quartier telles que le suivi de la population et des changements d'adresse, le suivi des apostilles, etc., une autre division prône dans le même temps la spécialisation. Dans le même ordre d'idées, en certains endroits, chaque agent de quartier est supposé travailler sur tout le territoire de la division tandis qu'en d'autres, il ne doit couvrir que son quartier spécifique. Ou bien, un jour, il assure la fonctionnalité de travail de quartier et le lendemain, il effectue des tâches administratives durant les pauses du service d'intervention où il est affecté. La troisième division dispose d'un pool d'agents de quartier de référence qui regroupe cinq personnes et s'autorégule de façon autonome. Ils sont tous volontaires, mais on a pris en compte, lors de la sélection, toute une série de critères personnels relevant de leur vie privée. Quoi qu'il en soit, la situation telle que nous venons de la décrire ne nous semble pas offrir des garanties suffisantes que la population de la zone concernée reçoive partout un service équivalent.

4. RECHERCHE

Fonctionnement des indicateurs

Le Comité P a mené une enquête de contrôle sur la gestion et la mise en oeuvre des indicateurs en 2007-2008. En 2008, il a plus particulièrement procédé à un certain nombre de vérifications et d'échanges de vues avec différentes parties prenantes, acteurs et intervenants de la police. Les résultats de l'enquête sont plutôt intéressants et positifs en ce qui concerne le rôle des services et fonctionnaires de police et leur mise en oeuvre dans ce domaine hautement sensible et délicat. Le Comité P a communiqué les résultats de son enquête aux différentes autorités et responsables hiérarchiques concernés et a eu de fructueux échanges de vues avec eux dans ce contexte.

Le Comité P continuera de suivre cette question dans les prochaines années.

5. GESTION NÉGOCIÉE DE L'ESPACE PUBLIC

Le concept type idéal dans le domaine de l'ordre public assuré par la police s'exprime depuis la dernière décennie en termes de « gestion négociée de l'espace public ». Cette notion repose sur différents piliers accordant d'emblée un rôle clé au respect des droits et libertés de chacun et au principe d'une intervention policière régulatrice basée sur une relation de confiance avec le citoyen. La police est ainsi perçue comme « intégrée » ou « incorporée » à la population. Concrètement, cela implique dès le début de l'organisation d'un rassemblement de masse, un procédé de fonctionnement tactique et opérationnel totalement autre que ce qui était par le passé, tant au niveau du pilotage que de l'exécution. Dans le cadre de ce concept, les différents partenaires sécuritaires⁴, comme leur nom l'indique, se portent garants de la sécurité « en collaboration les uns avec les autres ». La police, pour sa part, assure une présence préventive d'accompagnement et de régulation dans ce contexte de gestion négociée des événements. Elle intervient pour rechercher des solutions et doit être prête à agir de façon adéquate dès qu'un conflit menace de prendre de l'ampleur. Tout cela implique que, d'entrée de jeu, c'est-à-dire dès la phase préparatoire, tout au long de l'événement et même après, il faille garder une vue de l'évolution de la situation et s'être bien préparé.

Nous envisagerons ci-dessous divers aspects qui ont fait l'objet d'une attention particulière en 2008 tout au long des enquêtes effectuées. Il s'agit, entre autres, de la mise en œuvre de moyens policiers à l'occasion de **matchs de football** et d'**événements à grande échelle**.

5.1. MATCHES DE FOOTBALL

5.1.1. Résultats collectivité

Plusieurs tendances positives semblent se dessiner ces dernières années. La Cellule football du SPF Intérieur a constaté que les trois dernières saisons de football ont vu **un afflux de spectateurs accru de 20 %** alors que, dans le même temps, on enregistrait une **baisse** systématique **des incidents violents** dans et aux alentours des stades ainsi que des risques d'incidents avec certains groupes de supporters. 47 % des matches de la saison 2007-2008 ont malgré tout été émaillés de problèmes.

En ce qui concerne la lutte contre le racisme, on constate que le racisme de groupe (du type « sons de la forêt vierge ») est en baisse, mais que cela n'empêche pas le racisme individuel de régner dans et aux alentours des stades de football. On observe par ailleurs un glissement du phénomène de hooliganisme vers un comportement anti-social assorti de violences verbales.

5.1.2. Résultats autorités

La Cellule football du SPF Intérieur a pris, ces dernières années, diverses initiatives en vue d'optimiser la **qualité des procès-verbaux**. Nous renvoyons, à cet égard, à (1) la formation spécifique, (2) l'explicitation d'expériences pratiques et la dispense d'avis durant diverses réunions, (3) la mise à disposition d'informations et d'images vidéo collectées par les cellules football sur le terrain. Les formes d'appui évoquées ne sont pas forcément bien comprises par toutes les zones de police, certaines d'entre elles percevant même une forme d'« immixtion fédérale » dans leurs affaires. Selon la Cellule football, le résultat est que, dans ces zones où on a la tête dure, (1) on fournit souvent des procès-verbaux de piètre qualité ne contenant que des formules vides de sens et dans lesquels on ne trouve pas de description de ce qui s'est réellement passé sur le terrain, et que (2) souvent, il n'est répondu que tardivement, voire jamais, aux questions spécifiques que pose la Cellule football du SPF Intérieur dans le cadre du traitement des procès-verbaux initiaux. Du coup, il n'est pas possible d'y donner suite ou bien un acquittement est, très logiquement, prononcé en appel. Un nombre très restreint de zones refusent de dresser procès-verbal en cas de déplacement ou encore elles ne sont jamais en mesure de procéder à l'identification des auteurs de troubles lorsqu'il se produit des incidents impliquant « leurs » supporters à risques.

Là où, par le passé, les **teams de preuve de la police fédérale** fournissaient des procès-verbaux de qualité ainsi que des images concrètement utilisables, la Cellule football du SPF Intérieur ne peut que constater aujourd'hui que ce service a sérieusement perdu en qualité.

On se réjouit par contre du fait que plusieurs services de police font montre d'une **attitude participative et conséquente** dans la lutte contre la criminalité football. Ils font dresser procès-verbal par des policiers

4B Gestion négociée de l'espace public

qui ont réellement fait leurs constats sur le terrain et décrivent les faits comme il se doit, de façon objective, chronologique et détaillée.

Enfin, à peu près **aucun accord sécuritaire ne contient d'analyse de risques dynamique ou de répartition des tâches** liée aux responsabilités manifestes des divers partenaires. Il est en outre constaté que toutes les zones de police ne transmettent pas ce document au fédéral.

5.1.3. Résultats citoyens

La mise en pratique de l'appui qualitatif⁵, à savoir **l'accompagnement et l'encadrement de ses propres supporters** sur le chemin du stade, durant le match et sur le chemin du retour, a évolué de façon positive au fil des ans. Le savoir-faire et l'expérience des fonctionnaires de police qui s'occupent fréquemment de « leurs » supporters représentent une plus-value indéniable dans un concept proactif. La Cellule football du SPF Intérieur et la Cellule Sécurité intégrale football de la police fédérale (ci-après dénommée cellule SIF) pensent que les zones de police soutiennent également cette philosophie. Un point d'amélioration consisterait sans nul doute à définir des accords (encore) plus concrets concernant les seuils de tolérance et la politique de verbalisation y liée, d'une part, entre le commandant du service d'ordre et ses spotters et, d'autre part, entre les spotters et la direction de l'appui qualitatif. L'absence d'accords concrets entraîne, en effet, que les citoyens ne sont pas tous ni toujours verbalisés de la même manière, selon le policier qui verbalise et l'endroit où les événements ont lieu.

Enfin, d'aucuns songent à démanteler le niveau de l'engagement obligatoire pour des équipes bien déterminées étant donné que cette forme d'appui s'est professionnalisée avec les ans et que les risques d'incidents avec certains groupes de supporters ont diminué.

5.1.4. Résultats collaborateurs

En ce qui concerne la **connaissance de la législation football**⁶, nous ne pouvons malheureusement pas constater de façon globale que tous les policiers affectés à l'accompagnement et la gestion des matches de football soient véritablement au fait de la législation en cette matière. Ce problème, comme bien d'autres évoqués dans ce rapport, a été débattu à plusieurs reprises par le passé dans des publications du Comité permanent P. Il est dès lors singulièrement inquiétant, dans une zone déterminée, d'entendre dans la bouche de fonctionnaires de police faisant partie d'une « équipe judiciaire » qu'ils sont démunis face à la problématique au motif qu'ils n'ont encore jamais dressé de procès-verbal « loi football ».

Par ailleurs, la circulaire OOP 40⁷ s'avère être toujours méconnue des policiers de terrain.

Si les gestionnaires de dossiers et les spotters ont suivi les formations nécessaires, le transfert de connaissances vers les autres policiers de terrain pourrait être amélioré.

5.1.5. Prestations clés

En ce qui concerne **l'utilisation des images**, la pratique nous enseigne que, malheureusement, très peu de constats sont étayés par des images vidéo. Ce problème est lié au fait que seul un nombre limité de zones (encourage) dispose d'une politique de verbalisation. Or, le fait qu'il soit très peu fait appel contre les décisions prises par la Cellule football du SPF Intérieur dans des dossiers où il y avait des images vidéo est incontestablement la preuve que cette méthode de travail porte ses fruits.

Globalement parlant, le **flux d'informations** s'est amélioré, mais sur ce plan, il faudra quelque fois encore remettre l'ouvrage sur le métier. L'un des points d'amélioration réside dans l'uniformité de l'enregistrement : ce qu'une zone X enregistre comme incident ne se retrouve pas forcément dans le formulaire RAR de la zone Y⁸. Qui plus est, des divergences fondamentales ont été relevées du point de vue de l'exhaustivité des enregistrements : certaines zones utilisent le formulaire RAR au maximum de ses potentialités – ils complètent le plus de données possibles tant avant qu'après le match – tandis que d'autres n'en font qu'une utilisation rudimentaire et même, dans certains cas, uniquement sur demande explicite de la Cellule SIF. Ce document ne comporte par contre que rarement, voire jamais de points d'apprentissage ou d'amélioration.

Autre constat, certaines informations restent trop longtemps bloquées au niveau de divers carrefours d'information d'arrondissement, d'où le rôle de la Cellule SIF se trouve fortement compromis. De telles pratiques ne sont pas en accord avec les lignes de force que l'on retrouve dans la MFO-6⁹ qui dispose en son point 3.4 que « *Le directeur coordonnateur et le directeur judiciaire conviendront avec les chefs de corps des zones de police des modalités pratiques de l'accès à l'information du CIA* [afin de garantir]

4B Gestion négociée de l'espace public

l'accès permanent aux informations détenues au sein d'un CIA de même que le traitement urgent de ces dernières ».

Les **teams de preuve et d'arrestation** ne sont pas toujours mis en œuvre en fonction des besoins, comme par exemple la collecte active de l'information sur les indications du commandant du service d'ordre ou des spotters dans le but d'identifier les supporters à risques. On constate de façon assez marquante que ces teams ne sont que très peu ou pas sollicités à certains endroits.

Citons quelques résultats concrets : une très forte tendance à la baisse de la **mise en œuvre des forces de police** depuis la saison de football 2003-2004, avec toutefois une légère augmentation durant la saison 2007-2008, et un accroissement important du nombre de **procès-verbaux** rédigés avec, ici encore, une saison 2007-2008 qui se distingue de la tendance générale par un léger fléchissement.

À titre complémentaire, le Comité P souhaite encore mentionner le Plan national de sécurité 2008-2011, plus précisément sa première partie relative aux objectifs fondamentaux et thèmes prioritaires qui constituent le cadre général de la politique policière à mener. La plupart de ces lignes de force sont, de l'avis du Comité permanent P, quasi directement applicables dans la gestion de la criminalité liée aux événements footballistiques, cela justement parce que, depuis plusieurs années déjà, on constate que de nombreuses conditions connexes sont remplies ou sont en (pleine) évolution et que, de surcroît, l'engagement de l'autorité fédérale est particulièrement fort.

Ainsi quelques axes qui méritent **une concrétisation plus pratique (encore)** :

- continuer à optimiser **la coopération entre les polices locales et la police fédérale** en utilisant au maximum l'expertise des deux niveaux ;
- développer un **partenariat** étroit avec l'ensemble des acteurs de la **chaîne sécuritaire** en vue de donner forme concrète à l'approche intégrale et intégrée tout en accordant l'attention nécessaire aux indispensables mesures préventives, réactives et mesures de suivi ;
- traduire dans les accords de sécurité les principes susmentionnés en les liant à une **politique transparente et mesurable** ;
- **concrétiser** au maximum **les lignes de politique** émanant du SPF Intérieur qui ont été mises en avant dans le cadre de divers forums afin d'arriver à une approche du phénomène plus cohérente encore.

5.2. ÉVÉNEMENTS À GRANDE ÉCHELLE

Les événements drainant une large population ont un impact conséquent sur la société et impliquent, du point de vue d'une approche intégrale, un défi d'envergure, tant pour les services de police que pour les autres services et partenaires. Lors de tels événements, l'accent est mis sur la gestion de la foule (multitude de personnes sur une surface restreinte), sur la gestion de la mobilité, du transport et de l'accès (voyager, rouler, se garer et aller à pied), sur la gestion de la santé (problèmes dus à la chaleur, blessures, consommation d'alcool, de drogues, etc.) et sur la gestion de la sécurité des bâtiments, des installations (décombres environnants, débris de verre, installations peu sûres, etc.) et de la signalisation, etc. Outre la police, des acteurs tels que les pompiers, les services de la ville ou les services communaux, ou encore les services de secours sont aussi concernés et sont dirigés via les autorités administratives.

5.2.1. Résultats collectivité

La gestion négociée de l'espace public tient de l'équilibre entre deux priorités : il s'agit, d'une part, de permettre au maximum le rassemblement de grands groupes (parfois des manifestations de protestation collectives) et, d'autre part, de garantir au mieux la sécurité tout en réduisant le plus possible les nuisances liées à l'événement.

En pratique, on choisit le plus souvent de mettre en œuvre les mêmes policiers pour les tâches **d'accueil, de surveillance, de régulation et d'intervention**. Le **passage** d'une situation à l'autre n'est **pas toujours facile**, ni pour les policiers, ni pour la population. Dans de tels cas, la police agit toujours en interaction avec la foule, aux yeux de laquelle sa « métamorphose » soudaine en police d'intervention apparaît comme un positionnement direct et contraignant. La police revêt alors le costume du protecteur

4B Gestion négociée de l'espace public

pour les uns et de l'adversaire pour les autres.

Dans cette représentation type de l'approche policière idéale, on suppose qu'en toutes circonstances, les mêmes policiers passent en permanence et volontairement d'une situation d'intégration, d'accueil et de protection à une situation de désintégration associée à une intervention ferme et surtout (unilatéralement) contraignante pour ensuite revenir vers une situation de relative intégration. Comme nous l'avons constaté, cette « métamorphose » n'est pas nécessairement suivie par tous les policiers au sein d'une formation d'intervention ni n'est évidemment respectée par toutes les parties ou toutes les personnes ou groupes participant à la situation conflictuelle. Le citoyen évoluera plutôt vers un rôle d'adversaire de la police : il est en effet peu courant de le voir accepter placidement que la police lui « fasse la leçon ».

Certes, les ordres d'opération ou les scénarios évoquent une police « accessible et tournée vers le public », mais dans la pratique, ce genre de police reste fort absente de la scène. Non pas que les policiers présents soient désobligeants à la base, au contraire. Au début, ils exercent leur fonction avec une certaine bienveillance, mais (1) ils se tiennent éloignés de la foule et même explicitement à l'écart et, surtout, (2) ils ne se montrent pas très ouverts à la communication. Aussi longtemps que l'ordre public n'est pas menacé, ils semblent à peine se préoccuper de ce qui se passe autour d'eux. Ils « supervisent » au sens premier du terme. Communiquer avec les badauds, les participants, les passants occasionnels, etc., cette préoccupation semble surtout incomber aux policiers qui assument clairement la direction ou à ceux qui, seuls ou, autant que possible, en compagnie d'un autre collègue, se tiennent parmi la foule ou à faible distance, en tenue civile ou en uniforme normal.

Une police qui surveille et qui intervient

Dans le cadre de l'application du concept de gestion négociée de l'espace public, la grande distinction qu'on opère se situe entre les fonctions d'« accueil ou de surveillance » et celles de l'« intervention ». Dans la réalité des faits, la frontière entre ces deux fonctions se fond en une forme moins nette d'« occupation du terrain » par la police. On parle à ce moment d'une « police de supervision qui se tient prête à intervenir ».

Si les interactions se traduisent par l'apparition de deux sortes de policiers, on devrait observer sur le terrain des distinctions claires de tenue, de fonctionnement et de disposition (visible ou non). Les différences se marquent, en principe, aux niveaux suivants :

Les **policiers « de supervision »** : (1) ne sont pas déployés en formation, mais circulent seuls ou par deux ; (2) sont revêtus de l'uniforme normal, éventuellement assorti d'une veste fluorescente ; (3) se tiennent à l'avant-plan, d'où une présence claire et évidente ; (4) interviennent de façon individuelle et dans un esprit de recherche de solutions ; (5) se montrent ouverts, accueillants, prêts à communiquer et à apporter leurs services, à intervenir de façon régulatrice, etc.

Les **policiers d'« intervention »** : (1) sont vêtus de la tenue de maintien de l'ordre avec équipements de protection ou armes plus ou moins visibles ; (2) se tiennent en retrait et, de préférence, hors du champ tant qu'ils n'ont pas reçu l'ordre d'intervenir ; (3) agissent en formation et, dans tous les cas, collectivement ; (4) interviennent avec fermeté et résolution, mais de manière toujours correcte en conservant une ouverture à la communication.

Cette distinction faite, on a maintes fois observé sur le terrain une interaction évidente entre une police de supervision d'un côté et une police d'intervention de l'autre. Ce constat est évidemment en partie alimenté par le fait qu'il n'est pas souvent question d'une scission de deux types de fonctions de police en « deux types de policiers ». On voit régulièrement les policiers dans une tenue de maintien de l'ordre plus ou moins complète, le plus souvent avec une veste fluorescente par-dessus, là où il peut être dérangentant d'avoir l'image de policiers « d'accueil » ou de « supervision » pourvus, sous leur veste fluorescente, d'équipements de protection et d'armements individuels qui relèvent plus du policier « Robocop » qu'autre chose, comme on le dit en jargon. Et de se demander naturellement si ces policiers sont déployés selon le juste concept, s'ils sont suffisamment briefés au départ et s'ils sont judicieusement dirigés sur le terrain. Le contraste est parfois criant entre les citoyens festifs dansant dans les rues et les policiers du maintien de l'ordre ostensiblement déployés, prêts à intervenir au moindre problème de façon immédiate, totale et sans gradation, de sorte que l'on se retrouve dans un concept d'occupation impossible à « désamorcer » progressivement. Sur un court laps de temps, la police d'intervention se déploie en formation avec casque sur la tête et bouclier et matraque dans chaque main. Il s'agit donc chaque fois d'un déploiement de force ostentatoire renforcé par le recours à des moyens collectifs tels que les arroseuses, les chiens et les

4B Gestion négociée de l'espace public

chevaux. De plus, il est rarement question post factum d'une forme de « désescalade » ou de démantèlement systématique des unités d'intervention.

Dans l'approche intégrée que l'on prône et qui, en principe, devrait reposer sur un flux d'informations permanent et durable, on constate que l'information existante fournie par les équipes d'information, les caméras ou les hélicoptères n'est pas toujours utilisée en temps réel, ni aux moments où les problèmes se (re)présentent. Il arrive qu'on lise ou qu'on entende à l'issue de l'événement que des difficultés se sont posées et qu'il a fallu intervenir fermement. Il s'agit généralement de rencontres fortuites ou non entre groupes de supporters adverses ou entre manifestants, ou bien d'altercations entre des auteurs de troubles qui se produisent dans des lieux publics ou sur des parkings. **Malgré l'action des équipes d'information et des spotters, le fait est que la police a parfois une trop faible vision des intentions de chacun.** En général, les arrestations « pleuvent » au cours de ce genre d'interventions. On constate clairement qu'au niveau de ces « effets secondaires » entraînés par l'événement, on a quitté le cadre de l'approche négociée ou de l'intervention régulatrice soucieuse de résoudre les problèmes sur le plan du maintien de l'ordre. Ces situations ne sont pas souvent non plus reliées aux incidents, frustrations ou conflits qui se sont produits plus tôt dans la journée.

Bloquer, canaliser et escorter

L'exécution de missions de police préventives telles que la canalisation, l'escorte et le blocage éventuel des participants ne semble pas poser trop de problèmes au niveau du public. L'analyse des observations révèle que les réactions sont rarement négatives s'il n'y a pas de motif apparent. Tant que la police ne se mue pas sous les yeux du public ou dès son arrivée en « police de combat », les barrages, escortes et opérations de canalisation sont autant de mesures de police relativement bien acceptées. Les barrages sont pour le manifestant ou le supporter une image récurrente et familière. Si le manifestant n'a pas l'intention de s'écarter du parcours, il ne rencontre, en principe, pas de problème particulier au niveau des clôtures et des barrages. Les manifestants, comme la police, s'ignorent en quelque sorte mutuellement, même si, lors de compétitions de football, on a déjà observé des citoyens lançant des commentaires parfois ludiques aux policiers qui se tiennent à hauteur des accès ou des voies bloquées. Il est assez rare que le public se comporte dès le début de façon négative voire agressive face aux mesures préventives de la police. Ce type de réaction se manifeste surtout lorsque la présence policière déployée est trop ostensible du point de vue de l'attitude et de la tenue et, partant, souligne un peu trop clairement le caractère contraignant de la mesure policière. C'est donc souvent le cas à la fin d'un événement. Les réactions vives se déclenchent plutôt en cas de contraste trop frappant entre la présence « trop ostentatoire et contraignante » de la police, d'une part, et le public positif et joyeux à la fin d'une manifestation ou en cas de victoire du club de football qu'il défend, d'autre part. L'ambiance qui règne parmi le (une partie du) public peut soudain, sans transition, dégénérer en protestations, provocations, lancers de projectiles, etc.

Force nous est ici de préciser que, dans certains cas observés, c'est la police qui se montre plutôt provocante vis-à-vis de la foule, même si elle n'en est pas toujours consciente, à partir du moment où le « signal de départ » est donné et qu'elle se déploie face à des groupes de manifestants ou de supporters « joyeux » qui martèlent des slogans ou lancent des injures, avec pour objectif l'intervention immédiate en cas de provocation ou de désordres dans le groupe. La provocation ne réside pas uniquement dans le déploiement de formations de policiers en équipement complet, elle peut surtout émaner de ces policiers qui ont une position « sûre » (à l'intérieur d'un véhicule, d'une arroseuse, avec un chien ou à cheval). Ils défient parfois la foule en la fendant avec leur véhicule, en cherchant expressément à manœuvrer parmi elle, en donnant de petits coups répétés de canons à eau, en mettant en avant le chien dépourvu de muselière, etc.

Gestion négociée en collaboration avec divers partenaires sécuritaires

Il est clair que l'action régulatrice axée sur la recherche de solutions n'intervient pas d'entrée de jeu lors d'un événement. Sans oublier que la police n'est pas seule protagoniste. Au moment de son intervention, il n'est en général plus temps d'agir de façon préventive sur les éventuels problèmes ponctuels. Or, c'est bien à ce niveau que l'on a constaté un manque de partenariat. Les équipements, la signalisation et la communication pré-opération sont autant de domaines où les divergences sont particulièrement marquées selon les endroits. Du coup, lorsque la police en uniforme doit intervenir, on se situe d'emblée dans le volet répressif.

En pratique, les divers partenaires sécuritaires règlent leur action et les moyens mis en œuvre sur ce que

48Gestion négociée de l'espace public

la police considère comme un risque, mais la coopération sur le terrain pourrait malgré tout être améliorée. Dans la majorité des cas, chacun s'occupe de ses propres missions et, **si ce manque de réel partenariat est évident**, il n'en passe pas moins inaperçu aux yeux des décideurs qui élaborent la politique à suivre, noyé dans toute l'activité sécuritaire qui entoure l'encadrement d'un événement. Il n'y a en effet pas assez d'évaluation du fonctionnement. C'est surtout dans les moments de provocations, d'agressivité et d'actes de violence que ces hiatus de la politique de sécurité intégrée font surface. Le fait est que l'on ne tient pas assez compte des forces et plus-values de chacun. Or, dans l'esprit de la nouvelle approche de gestion négociée de l'espace public, on attendrait plutôt de la police qu'elle agisse « en dernier recours ».

En outre, hormis les cas où la police est déployée en formation, il n'est pas aisé pour le citoyen de savoir à qui il a affaire. **La ressemblance entre « les » membres de la sécurité et la police est frappante** au point de susciter la confusion au premier abord. Les « fonctionnaires de sécurité » portent couramment un uniforme bleu marine, parfois avec casquette, et une veste fluorescente par-dessus, de sorte qu'à première vue, ces partenaires de la sécurité ressemblent assez bien aux membres de la police.

5.2.2. Résultats citoyens et autorités

L'organisation policière suppose, en premier lieu, du moins lors de sa phase préparatoire, une certaine **concertation entre les autorités, les partenaires de la sécurité et les organisateurs** de la manifestation. La police ne se limite donc pas à un simple rôle de conseiller. En outre, l'organisateur doit systématiquement rédiger une demande d'organisation de l'événement non seulement « qualitative », mais aussi et surtout « comportant toutes les informations utiles ». C'est le point de départ de préparatifs et réunions « formatés » au cours desquels des accords sont pris et des attentes mutuelles sont exprimées. Concrètement, le programme contient des accords sur le parcours à suivre, les seuils de tolérance, les responsabilités et les échanges d'informations sur les participants, la mobilité, les intentions, etc. En fin de compte, la concertation sert surtout la police dans sa recherche d'un maximum de données relatives à l'événement. On peut dire que, de cette manière, le service sécuritaire est devenu l'affaire de tous. Quant à l'organisateur, il passe au rang de coresponsable de la sécurité. La concertation et la coopération se concrétisent dans la mise en place d'un réseau d'informations et de points de contact sur le terrain ainsi que dans l'engagement par l'organisateur de son propre service de sécurité. **Cette « concertation » ne se poursuit pourtant que rarement pendant et après l'événement.**

En tout état de cause, ce nouveau concept de maintien de l'ordre a entraîné une meilleure définition des structures préparatoires et, surtout, des responsabilités de chacun. La concertation et le partenariat se limitent essentiellement à la préparation en soi d'événements ponctuels.

Durant plusieurs événements observés, **« le » rôle crucial de l'officier de terrain** semble avoir été assumé, quels que soient la nature dudit événement et les risques sécuritaires éventuellement accrus. Ces officiers de police dirigeants se tenaient en permanence à proximité, voire parmi la foule, en assurant clairement leur fonction de direction. On les a vus communiquer avec les participants, les informer de leurs attentes, se montrer ouverts aux leurs, essayer de résoudre les frustrations mineures, etc. Selon nos observations, cette attitude a chaque fois eu des effets positifs sur les intéressés. Qui plus est, grâce notamment à l'officier de terrain, en fonction de l'évaluation de la situation et de l'atmosphère ambiante, la police qui auparavant était visible, se fait plus discrète avant l'arrivée de la foule. Combien de fois n'avons-nous pas observé une foule tranquille où règne une atmosphère positive et bon enfant se poser des questions dès qu'elle aperçoit l'un ou l'autre dispositif de force, tel qu'une arroseuse, surgir soudain ? Arborer des moyens intrusifs, que ce soit voulu ou non, est clairement perçu comme une provocation par les participants. Soulignons dans ces cas le rôle du responsable de terrain qui se veut proche du citoyen, accessible et qui s'efforce de trouver une issue positive aux critiques qui s'élèvent.

Transparence

Dans le cadre d'événements, se montrer transparent, c'est avant tout tolérer que quiconque le souhaite puisse observer les faits, sachant bien sûr que la sécurité doit toujours être garantie. Dans la pratique, il est régulièrement arrivé que la police ait quelque peu « fait la moue » quand on a voulu « observer » son travail dans ce cadre. Dans un cas extrême même, des collaborateurs du Comité P ont été explicitement éconduits pour avoir voulu constater un cas de recours excessif à la force et, dans deux cas au moins, un citoyen qui avait pris en photo des policiers en formation s'est vu confisquer son appareil.

4B Gestion négociée de l'espace public

Prise de mesures de contrainte

Il importe, dans ce contexte, de distinguer les **mesures de contrainte** appliquées par la police à l'encontre de personnes individuelles et celles à l'encontre de groupes. Lorsque la police doit intervenir face à un groupe de personnes, elle lance haut et fort, de façon claire, les **avertissements ad hoc avant d'agir** pour stopper les provocations, les lancers de projectiles et les actes de violence et de vandalisme. Par contre, il semble par la suite que ces mêmes policiers ne communiquent plus que très peu, voire plus du tout, lorsqu'ils recourent à la contrainte et/ou à la force contre les personnes séparément. Ils agissent alors individuellement et ne donnent pas d'explication au citoyen individuel sur les motifs ayant justifié la contrainte ou la force. On entend à divers moments des personnes arrêtées ou des connaissances de celles-ci demander pourquoi elles sont privées de leur liberté, où elles sont emmenées et ce qui les attend. Nous avons observé des cas où la police avait massivement pris des mesures de contrainte, parfois accompagnées d'un recours à la force. Dans aucun d'entre eux, il n'a été question de communication policière.

Pourtant, les ordres de police contiennent normalement un point sur la manière de rendre compte en cas de recours à la force. Il revient au dirigeant de faire rapport à ce propos. Étant donné que l'usage de la force est automatiquement lié à un incident, le rapport se situe dans l'ensemble des faits ayant mené à l'intervention policière. Nulle part, il n'est par contre demandé d'explication quant à d'éventuelles exécutions fautives d'une mission.

Les **violations des droits de l'homme** sont parfois couvertes en interne, au sein de la police. Nous avons constaté quelques fois que les policiers s'équipaient parfois de cagoules et de casques durant leur intervention, ou bien, en cas d'incidents, ils changent de place dans un véhicule de police. N'oublions pas non plus la « pratique » de l'effacement d'images *a posteriori* ni l'ordre de certains dirigeants que le véhicule quitte immédiatement les lieux de sorte à ne pas pouvoir faire de constats. Dans ce domaine du fonctionnement policier, il est clair que tant les collaborateurs que les dirigeants refusent trop souvent de voir fautes et actions individuelles dérangeantes, voire ces derniers ferment les yeux devant des recours excessifs à la force commis par des policiers individuels placés sous leur commandement.

5.2.3. Résultats collaborateurs

Il ne faudrait pas sous-estimer l'**implication** du fonctionnaire de police individuel dans cette mission qui consiste à assurer la sécurité à l'occasion d'événements à grande échelle. Les ordres de police assènent régulièrement les mêmes principes d'ouverture, d'attitude bienveillante et non provocante et, surtout, de cohésion dans l'action en même temps qu'ils réprouvent les actions individuelles posées dans le cadre des interventions en formation. Nos observations nous ont appris que, si les actions et comportements individuels ont justement abouti à une désescalade des conflits, dans le cadre des formations, ces actions individuelles ont, à plus d'une reprise, mené à une escalade des problèmes. Ce fait a même ceci de remarquable que tout peut se passer sans mesure correctrice ni rappel à l'ordre. Les **actes de provocation commis par des policiers individuels** se produisent au sein des formations, le plus souvent lors de leur déploiement ou de leur intervention. Ces actes individuels mènent vraisemblablement toujours à une aggravation des frustrations et de la violence parmi le public. C'est de cette façon que sont nés la majeure partie des incidents observés par le Comité P. Ces provocations passent inaperçues pour la direction et, par dessus tout, ni les dirigeants, ni le groupe ne font quoi que ce soit à ce propos. L'intervention policière qui suit et qui porte sur l'ensemble (la foule) est en général musclée et débouche sur des arrestations.

Les **actions individuelles dans le cadre d'une stratégie de désescalade** sont, elles, posées par des fonctionnaires de police en civil qui se tiennent proches ou à l'intérieur de la foule. Plus d'une fois, on a vu des fonctionnaires de police individuels (spotters, membres de l'info, etc.) ainsi que d'autres collaborateurs sécuritaires résoudre les frustrations ou désamorcer des conflits de manière communicative et cordiale. On les a vus intervenir avec autant d'amabilité que de fermeté lorsque les membres d'un groupe en provoquaient d'autres ou menaçaient de réagir à des provocations d'autres personnes. À chaque fois, l'effet positif de ces interventions était clairement observable. Le fait est pourtant que trop peu de policiers ou d'acteurs de la sécurité interviennent de cette manière. Il arrive même qu'ils se tiennent à l'écart et « laissent courir ». C'est là toute la différence entre ceux qui sont impliqués et interviennent et ceux qui se tiennent en groupes sur le côté ou plus éloignés. L'implication du travailleur sécuritaire individuel est tout aussi déterminante dans le cadre d'une approche globale. Pourtant, ni ordres de police, ni scénarios ne prennent le temps de décrire ce rôle.

4BGestion négociée de l'espace public

Il est important, pour le policier, de ne pas répondre aux injures et provocations des participants ou des personnes contrôlées. **Et, selon les observations, les policiers sont très souvent soumis à des provocations.** Elles vont du subtil et ludique trait d'esprit à l'injure pure et simple de la fonction de police. Les réactions négatives et provocatrices se manifestent surtout face aux formations déployées et, en tous les cas, lorsque des moyens tels que des arroseuses ou des chiens qui aboient sont arborés. Combien de fois les policiers « Robocop » n'ont-ils pas essuyé des quolibets (« Gestapo », « Playmobil » ou autres) ? La plupart du temps, les policiers semblent immunisés. L'état d'esprit des manifestants change par contre visiblement – on peut même dire qu'il se trouble – dès lors qu'en partant, ils doivent traverser « la tête basse » une haie de policiers équipés de pied en cap. Ces changements d'attitude négatifs se produisent de la même façon lorsque les policiers poussent les personnes dans le dos pour accélérer leur départ. Le même geste, mais posé par un steward accompagnateur, semble être nettement mieux toléré. **Le fait de communiquer ou non fait toute la différence ou presque.** L'implication « capable » des policiers dans le maintien de la sécurité est aussi, en d'autres termes, particulièrement tributaire de la manière dont le phénomène du « nous/eux » joue à un moment donné par rapport aux participants. C'est ce qui distingue l'intégration et l'implication capable de la « désintégration » et de la tenue à l'écart en groupe. Les plus grands manques d'implication capable s'observent lorsque les policiers individuels posent des **actes déplacés** à des moments où la police vient faire face à la foule. Les observateurs ont ainsi vu un véhicule de police fendre la foule pour la faire reculer, un autre défier la multitude en allumant ses grands feux, une arroseuse envoyer des jets répétés sur la foule et même des maîtres-chiens diriger leur chien non muselé contre la foule. De tels comportements sont clairement le fait de policiers individuels qui agissent souvent en position de « sécurité ». Ces personnes n'ont pas du tout été interpellées ni écartées par la hiérarchie présente. De même, ce genre d'incidents n'a pas fait l'objet d'un débriefing ou d'un rapport en marge des événements.

La direction et la coordination ne sont observables qu'à partir du moment où l'on voit clairement qui est responsable et dirige grâce à son apparence, son attitude et à son pilotage effectif des événements lors de l'exécution des tâches sur le terrain. Ce n'est qu'exceptionnellement que l'on remarque par leur attitude et par leurs actes des chefs de section qui s'investissent dans leur rôle de direction de leur équipe lors de l'exécution de contrôles ou de fouilles. Ce nonobstant, tant que les policiers ne se déploient pas en formation, on ne remarque pas beaucoup de direction ni de pilotage. Les lacunes dans ce domaine ne se manifestent clairement qu'au moment où l'unité ou la sous-unité participe à une intervention offensive. C'est là que la (quasi-)absence de direction et d'orientation saute aux yeux. On assiste à la commission d'actions et d'actes individuels fautifs et dérangeants sans intervention d'un supérieur hiérarchique. On observe par contre l'inverse chez ceux qui font preuve d'implication capable, par exemple ces responsables de terrain qui sont expressément présents, communiquent en toute clarté et dispensent leurs ordres en fonction de l'évolution de la situation.

5.2.4. Prestations clés

La gestion négociée de l'espace public **nécessite des informations précises et actuelles.** La collecte de ces informations débute en principe dès le précédent événement organisé dans un même contexte et se termine avec l'évaluation a posteriori de celui-ci plutôt qu'au signal de fin de tel ou tel événement géré ponctuellement. En général, on a une vue préalable relativement bonne du « déroulement escompté » de l'événement, mais quasi aucune des éventuelles intentions individuelles pendant et après celui-ci. Nous avons pourtant observé qu'on ne ménageait pas ses efforts pendant le déroulement de l'événement pour rassembler un maximum d'informations nouvelles et ainsi actualiser les analyses de risques existantes. C'est là le travail de personnes en civils et de policiers à cheval. La plupart du temps, des images sont collectées de manière permanente par les caméras portatives, les caméras fixes des stades ainsi que celles qui sont installées sur les arroseuses, ou encore des images sont prises des hélicoptères. On a constaté sur le terrain que les informations s'échangeaient en permanence par radio, gsm ou autre.

4B Gestion négociée de l'espace public

Éléments essentiels d'information

Dans le cadre d'un événement bien précis, le cycle de l'information avait dès le départ été faussé puisque : (1) toutes les informations connues n'avaient pas été communiquées ; (2) des informations quelque peu modifiées avaient été enregistrées et (3) la demande d'éléments essentiels d'information (EEI) n'était pas suffisamment orientée, même si la Direction des opérations de police administrative (DAO) avait, à juste titre, quelque peu recadré les choses.

Par ailleurs, si l'on considère les divergences manifestes entre ce qui était annoncé et ce qui s'est déroulé, la collecte de l'information ne semble pas avoir été effectivement, voire efficacement organisée et le rapport d'information de police administrative de suivi (RAR) était tout, sauf précis. En ce qui concerne la collecte d'éléments essentiels d'information, on attend des services sur le terrain qu'ils ne répondent que si l'information est effectivement disponible. En d'autres termes, une absence de réponse peut se justifier par une simple absence d'information, mais elle peut tout aussi bien s'expliquer par le fait que les divers services n'ont pas effectué les recherches nécessaires.

En outre, de nombreuses manifestations ont drainé des participants venus de l'étranger. Du coup, la collecte d'informations à leur propos a pris des dimensions internationales avec tous les problèmes qui vont de pair. En général, la multiplicité des canaux internationaux, parfois informels, ne facilite pas la tâche de recueil de l'information de police administrative, du moins pas en ce qui concerne les mouvements de protestation à caractère socio-économique. La mise en place effective des points de contact nationaux dans le prolongement du Traité de Prüm¹⁰ semble constituer une solution adéquate, même si, dans certains domaines (hooliganisme et terrorisme), l'échange d'informations fonctionne déjà très bien.

Une évaluation externe a mis en avant le fait que **la mise en œuvre et le déploiement de la police ne suit pas toujours la logique d'une analyse de risques adaptée à la réalité**. Les organisateurs surestiment ordinairement le nombre de participants escompté. Aussi la police se base-t-elle sur les informations collectées pour effectuer son estimation, par conséquent plus réaliste. Sans préjudice du paramètre clair qu'est le nombre de tickets vendus, il est très souvent question d'une légère surestimation du nombre de participants.

Reste à se demander dans quelle mesure la coopération avec d'autres partenaires – membres de la sécurité interne pour les manifestations, stewards pour les matches de football, etc. – aurait permis de soulager la police, tant sur le plan humain que matériel. Vu le manque d'évaluation, des changements ne peuvent s'observer que dans la pratique des événements et de leur organisation. On remarque néanmoins que la police d'intervention n'a dû intervenir que dans à peine 2 % du total des événements observés. On note que la présence policière vise parfois à couvrir 50 à 60 % du public dans les cas où la stratégie se base sur le concept de gestion négociée de l'espace public.

La mise en œuvre totale lors des manifestations observées tourne, pour 750 participants maximum, en moyenne autour de 20 à 25 % du nombre escompté et donc 30 à 40 % du nombre réel. Lorsqu'on attend plusieurs (dizaines de) milliers de personnes, l'effectif policier total couvre plus ou moins 10 % des participants. Dans ce dernier cas, on parle d'une occupation de terrain de 700 à 800 policiers, d'arroseuses et véhicules d'arrestation en grand nombre, etc. ainsi que d'un recours complémentaire à des unités de police spéciale.

En ce qui concerne les événements observés, **les moyens collectifs que sont les arroseuses, les chiens et les chevaux** n'ont pas souvent dû intervenir. Les arroseuses, par exemple, sont disposées directement derrière la formation dès la phase préparatoire de l'intervention, mais elles n'entrent en action qu'au dernier moment, lorsque la situation s'est aggravée au point que la foule devient violente à l'égard des policiers et des badauds.

L'action des cavaliers lors des événements de grande envergure consiste en général à patrouiller. Ils sont surtout là pour leur plus-value informative. On les voit d'ailleurs souvent déambuler dans les rues par groupes de 2 ou de 4. Ils se tiennent aussi à hauteur des sorties de bâtiments, des parkings ou des grandes voies d'accès, ce qui ne déclenche que peu de réactions, voire aucune dans le chef du citoyen. La plupart du temps, les remarques qu'ils reçoivent sont plutôt empreintes d'humour et n'ont aucun but provocateur. À côté de ces missions, les cavaliers font aussi partie de la force d'intervention, comme nous l'avons observé à plusieurs reprises. Leur action à cette occasion n'a pas toujours semblée orientée ni opportune.

Les chiens, quant à eux, **sont plutôt réservés aux matches de football à risques**. La mise en œuvre des chiens sur le terrain présente cependant de grandes différences d'un cas à l'autre. Ils interviennent, semble-t-il, dans le cadre d'opérations et de patrouilles défensives. Il n'empêche que, pour deux des

4B Gestion négociée de l'espace public

six stades où se déroulaient les matches observés, nous avons constaté aux abords de ceux-ci des chiens policiers dépourvus de muselière agissant dans le cadre d'une escorte et lors d'opérations offensives. Dans les deux cas, les maîtres-chiens travaillaient à proximité et en vue du public avec des chiens qui ne portaient plus d'équipement de sécurité et qui ne cessaient d'aboyer. Parfois, ils servent à encadrer une foule pour la maîtriser avant que d'autres mesures – le plus souvent des arrestations collectives – ne soient prises. Lors d'une opération offensive, des personnes ont encouru des morsures. À aucun moment lors des grands événements observés, la mise en œuvre de chiens ne nous a semblée opportune. C'est même tout le contraire. Sans compter que les maîtres-chiens agissaient visiblement « librement ». Nous reviendrons sur certains aspects dans la partie traitant du fonctionnement intégré.

5.3. RECUEIL ET EXPLOITATION DE L'INFORMATION DE POLICE ADMINISTRATIVE

Comme nous l'avons déjà expliqué, une information correcte est déterminante pour l'intervention policière. Quand on parle d'informations de police administrative, on fait en général une distinction entre plusieurs types : (1) l'événement (fiche B01) ; (2) le groupement (fiche B02) ; (3) la personne (fiche B03) ; (4) le lieu (fiche B04). Pour les groupements, on introduit encore une subdivision entre les groupes de pression ordinaires et les groupements qui présentent un intérêt particulier pour l'ordre public. Ces derniers peuvent aussi être de natures diverses : (1) les groupes subversifs ; (2) les organisations sectaires nuisibles ; (3) les groupements terroristes ; (4) les groupements émettant des menaces en matière d'ordre public dans des situations exceptionnelles. Les groupements qui nécessitent un suivi dans le cadre de l'ordre public doivent expressément être désignés par le ministre de l'Intérieur. Pour de plus amples informations, nous renvoyons à la directive ministérielle MFO-3¹¹ (Principes du traitement de l'information administrative). Cette circulaire porte notamment sur les règles et principes en matière de recherche de l'information de police administrative (fiche A01), mais aussi de traitement de celle-ci.

Dans un cas concret, on s'est demandé si la police disposait de l'information nécessaire pour pouvoir discerner à temps les « troubles » (déjà présents ?) dans le quartier. Les relations police-population (allochtone) étaient-elles suffisamment bonnes et durables pour obtenir ce genre d'informations ? Enfin, cette information a-t-elle été ou pu être dûment utilisée ou recueillie sur le terrain pour permettre une approche adéquate et dans un esprit de « désescalade » de tels incidents ? De ces faits est partie l'idée de vérifier de façon ponctuelle et aléatoire auprès des services de la police fédérale et locale (DCA, CIA, DAO) dans quelle mesure les « troubles » ou malaises sont détectés dans la communauté (*in casu* de migrants) et communiqués. La question s'est aussi posée de savoir si la gestion de l'information (de police administrative) contribue actuellement (à titre de « prévention ») à la désescalade et à la prévention de conflits entre la police et la communauté (allochtone).

5.3.1. Résultats collectivité

Divers **textes internationaux** ont récemment été **adoptés** en vue d'une meilleure collaboration inter-services de police, plus particulièrement au plan de l'échange d'informations de police administrative. Dans deux domaines surtout, on a fait de sérieux progrès : le football et le terrorisme.

Grâce à l'intégration de cette dimension internationale dans le fonctionnement de notre police intégrée, la Belgique a pu fournir plus d'appui à d'autres États dans le cadre de la gestion d'événements de grande envergure. Cette coopération s'est faite en application du Traité de Prüm : (1) transmission de la Belgique à l'Allemagne de la liste de tous les supporters à risques belges dans le cadre de la Coupe du monde de football. Cette liste a été temporairement intégrée dans une banque de données allemande de façon à permettre un contrôle de terrain en temps réel des supporters. Une fois la Coupe du monde terminée, les services allemands ont formellement confirmé avoir effacé ces noms de leur banque de données.

4BGestion négociée de l'espace public

En matière de football, **la réglementation européenne visant à assurer un traitement égal à tous les citoyens au travers des frontières européennes n'a pas encore été transposée de manière conforme dans la réglementation belge.** Il faut en effet préciser que la définition belge du « supporter à risques » ne correspond pas à celle qui a été retenue au niveau européen, en ce sens que la grande majorité des supporters à risques belges qui ont été répertoriés consiste en des « personnes sanctionnées dans le cadre de la loi football » alors que le but au niveau européen est de cartographier les supporters qui « commettent des actes de violence physique ». La définition du « supporter à risques » et du « supporter à non-risque » approuvée par le Conseil de l'Europe n'a pas encore été officialisée dans la MFO-3, d'où il n'existe toujours pas de base pour l'enregistrement de ces données comme telles.

5.3.2. Résultats autorités

Les principaux bénéficiaires des services de la police dans ce domaine sont les autorités administratives. La question de la satisfaction ou non de ces autorités prend donc toute sa dimension.

La **Direction générale du centre de crise** (DGCC) constate que les cellules d'information ordre public présentes au niveau des arrondissements ont été intégrées dans les PJF et qu'elles effectuent en appui des missions spécialisées de police administrative. À cet égard, la DGCC estime qu'il serait utile de déterminer si les investissements de ces dernières années au profit des autorités administratives sont restés au même niveau, ont augmenté ou ont au contraire diminué. Dans le prolongement, il faudrait aussi examiner les conséquences éventuelles pour elles au niveau de l'information.

Début 2007, le **groupe de travail 44** a mis la dernière main au projet d'arrêté royal « fixant les modalités de traitement des données à caractère personnel et des informations de la police intégrée, structurée à deux niveaux dans le cadre de la Banque de données nationale générale ». Certains services pointent l'absence de système de référence correct qui permettrait d'éviter au maximum les interprétations divergentes entre les services. On pense plus particulièrement à l'arrêté royal portant exécution de l'article 44 de la loi sur la fonction de police ainsi qu'aux fiches de police administrative reprises dans la circulaire MFO-3 qui, en outre, transposent en termes policiers et procéduraux les principes contenus dans l'arrêté royal susmentionné. La DGCC accorde une grande importance à cet arrêté, tant pour son contenu proprement dit – lequel fournit un fondement juridique pour les groupements à suivre – que pour la possibilité bientôt donnée au ministre de l'Intérieur de poursuivre **l'actualisation des fiches contenues dans la MFO-3** et de créer un volet « police administrative » dans la BNG.

La DGCC a cité, lors d'un entretien, diverses questions cruciales qui pourront être concrétisées dès que l'arrêté royal sera adopté : (1) le concept de « projets de police administrative » permettant la création d'une catégorie « personne à suivre » qui englobe des personnes qui ne sont pas forcément membres d'un groupement à suivre, mais dont les activités nécessitent une saisie dans la BNG ; (2) l'intérêt pour l'entité « lieu de police administrative » et, plus particulièrement, une des catégories de lieu décrites à l'article 24 de l'arrêté royal en projet, à savoir le « lieu qui fait l'objet ou peut faire l'objet d'un plan d'urgence ou d'intervention ou d'une mesure d'attention ou de protection ».

Dans le cadre du **Plan national de sécurité 2008-2011**, le gouvernement voyant l'application de l'article 44 LFP comme un facteur critique de succès, il l'a qualifié de « cadre légal et réglementaire permettant une action policière légitime et efficace ». Ceci implique les initiatives législatives nécessaires (p. ex. poursuite du développement de la base légale de l'échange d'informations prévu aux articles 44/1 jusque 44/11 de la loi sur la fonction de police) ».

La DGCC a eu l'occasion, lors d'une réunion de la **Commission d'accompagnement de la réforme des polices au niveau local**, de faire part de son point de vue dans le cadre de la gestion de l'information de police administrative. Les éléments mis en avant peuvent se résumer comme suit¹² : (1) la gestion de l'information policière en général et le développement de la BNG en particulier sont et restent l'un des principaux objectifs de la réforme des polices. On est confronté, en matière de police administrative, à un retard historique de développement concernant les applications automatisées, ce qui oblige les Directions de coordination et d'appui déconcentrées (DCA) ainsi que les carrefours d'information d'arrondissement (CIA) à organiser leur travail d'une certaine façon afin d'assurer, d'une part, l'échange d'informations de police administrative et, d'autre part, le fonctionnement intégré ; (2) l'information gérée électroniquement au sein de la Direction des opérations de police administrative (DAO) à la suite d'une saisie dans un système spécifique (BCRM – Nemesys) ne peut être directement consultée par les DCA, par les CIA et encore moins par les zones de police. Autrement dit, le feed-back vers les personnes chargées de l'alimentation des banques de données est insuffisant.

4B Gestion négociée de l'espace public

Durant notre entretien avec elle, la DGCC nous a rappelé le plaidoyer qu'elle avait tenu dans le prolongement de sa note déposée pendant les négociations pour la formation d'un gouvernement en 2007 et au moment de la rédaction du projet de nouvelle note cadre sécurité intégrale 2008-2011 portant, entre autres, sur l'élaboration d'une loi sur les méthodes particulières de police administrative (mieux connue au nord du pays sous le nom de loi « BAM » – bijzondere administratieve methoden). Diverses possibilités devraient être étudiées dans ce cadre : l'utilisation par les policiers d'une fausse identité sur Internet (inscription sous un faux nom sur un site de chat ou sur un forum), l'appel à des indicateurs/informateurs en matière de police administrative (plus précisément dans le cadre de la sécurité lors de matches de football), l'observation administrative à l'aide ou non de moyens techniques (caméras) dans le cadre de groupements à suivre, l'infiltration dans certaines réunions privées et la surveillance de certains lieux privés (autres que des habitations). On peut se demander dans quelle mesure l'application d'une telle législation administrative est compatible avec les objectifs visés.

5.3.3. Prestations clés**Collecte d'informations**

L'étude de cas effectuée dans plusieurs zones de police à propos de la **collecte d'informations en matière de troubles de quartier** a démontré que les rapports d'information sont rédigés dans chaque setting, tant par la police fédérale que par la police locale. En termes relatifs, il s'avère que les corps de police locale rédigent davantage de RAR groupements et les services fédéraux déconcentrés, de RAR personnes. Plus grande est la zone locale, moins il y a de RAR qui, aux dires des directeurs coordinateurs administratifs (DirCo) interrogés, sont transmis au CIA. L'envergure de la zone s'avère inversement proportionnelle au nombre de rapports d'information transmis. En conséquence de quoi, le CIA (comme nous l'avons vu dans un setting déterminé) ne peut qu'envoyer ou renvoyer moins d'informations vers les corps de police locale.

Remarquons également le caractère – de l'avis des DirCo interrogés – relativement réactif et axé sur l'incident de la collecte d'informations au niveau local.

Par ailleurs, dans un autre setting, **l'afflux de RIR** en provenance du niveau local et dans le cadre du **terrorisme** est assez frappant. Cette profusion de RIR semble résulter de la sensibilisation et de la formation des agents de quartier par le service fédéral terrorisme et sectes. D'après nos interlocuteurs, cela a permis, en tant que résultat société à l'époque des incendies volontaires de Paris, de prévenir et de déjouer des faits de « copy-cat » dans la zone. Nous le répétons, une meilleure compétence technique au sein de la police locale en ce qui concerne la rédaction des RAR et le traitement de cette procédure a débouché sur un « livre de recettes » clair pour plus de prestations clés sous forme de nombres de RAR transmis. Une sensibilisation au Conseil zonal de sécurité (CZS) aussi, conformément à la circulaire ministérielle PLP 37¹³ (titre IV), donne lieu à plus de prestations clés sous forme d'information des services locaux vers les services fédéraux.

Dans un autre setting encore, l'existence de bons **contacts informels entre le DirCo et les chefs de la zone de police locale** a eu un impact positif sur le nombre de rapports d'information transmis. En l'espèce, les informations des zones de police locale ne sont pas loin d'atteindre la quantité d'informations de la propre PJF. La PJF l'emporte sur les zones uniquement en nombre absolu de RAR personnes.

Le nombre de RAR groupements reçus par la **DAO** sur quatre ans (2004-2007) indique clairement une tendance à la hausse pour les années 2004 à 2006 suivie d'une forte baisse en 2007 ; 5 arrondissements ont envoyé plus de 68 % (816/1 194) de ces RAR : Bruxelles (329), Termonde (157), Gand (124), Anvers (116) et Asse (90).

La quatrième composante de l'information de police administrative relative aux lieux (RAR annexe 4) semble être le parent pauvre. De nombreuses zones de police et services d'arrondissement admettent ne pas disposer de la moindre information structurée en la matière. Dans le même temps, les zones qui, elles, possèdent ladite documentation révèlent qu'elle n'est plus systématiquement tenue à jour. Lorsque l'information existe, elle fait l'objet d'un archivage manuel qui, donc, n'utilise pas l'application informatique « Module 14 ». Ces dossiers « lieux » existeraient essentiellement pour les prisons, les entreprises Seveso, etc.

La collecte d'informations de police administrative dans le cadre d'un **événement** (grève, manifestation, etc.) se déroulant dans une zone industrielle **qui s'étendait sur plusieurs zones de police** et ne concernait principalement qu'un seul acteur industriel a, de l'avis d'un DirCo, posé problème. Bien qu'en

4B Gestion négociée de l'espace public

principe, les contacts avec les groupes de pression ordinaires relèvent de la compétence de la police locale, un appui fédéral en matière de collecte d'informations pourrait s'envisager si l'on veut éviter de voir que certaines zones de police prennent des mesures à l'encontre des mêmes membres des mêmes syndicats. On pourrait considérer qu'un programme de recherche spécifique coordonnant l'intervention des services de police serait une solution adéquate.

Des problèmes se posent aussi lors **d'événements supralocaux** s'étendant sur plusieurs arrondissements, car aucune « unité pilote » n'est désignée. Comme le montre l'exemple des courses cyclistes pour lesquelles un DirCo « pilote » est régulièrement désigné, le DirCo qui a porté le problème à notre attention a précisé que cette méthode de travail n'avait pas résolu tous les problèmes non plus, le DirCo « pilote » désigné par la direction centrale n'ayant pas disposé des compétences légales *ad hoc* pour les autres arrondissements qui accueilleraient l'événement.

Pour les **événements à caractère régional**, un DirCo estime que le service central DAO devrait (plus) tenir compte des spécificités régionales. Un DirCo a attiré notre attention sur le fait que la dimension régionale est parfois sous-estimée ou méjugée lorsqu'un conflit ou un mouvement de protestation ne concerne qu'une partie du pays. Les actions syndicales de la TEC ou des aéroports régionaux wallons ont été citées à titre d'exemple. À cet égard, le DirCo en question a déploré l'absence d'initiative de la part de la DAO pour développer un programme de recherche et/ou centraliser l'information. Dans le même ordre d'idées, ce DirCo a constaté qu'il n'y avait pas d'officier de liaison dans les institutions régionales alors qu'une présence de ce type aurait pu faciliter la collecte d'informations.

Affectation des capacités

Concernant la capacité affectée à la collecte d'informations, la Direction générale de la police judiciaire (DGJ) a déclaré qu'en novembre 2006, 214 membres du personnel des PJF s'étaient consacrés aux missions de police administrative et judiciaire en matière de terrorisme et de groupements extrémistes.

La DGJ nous a même fait parvenir à notre demande les heures prestées par les PJF en 2004, 2005 et 2006 (données ISLP/ADMIN/PPP) en vue de la collecte d'informations de police administrative. Ces données ne nous permettent toutefois pas de distinguer, d'une part, la capacité affectée aux tâches de police spécialisées au bénéfice du DirCo et, d'autre part, la capacité engagée dans la collecte des informations destinées à obtenir une vue d'ensemble des personnes et groupements susceptibles de commettre des infractions judiciaires. Que ce soit voulu ou non, ces restrictions d'encodage limitent de facto la possibilité de déterminer plus avant la capacité des PJF qui a effectivement été consacrée aux tâches de police spécialisées au profit du DirCo.

Nous avons quand même pu dégager les tendances suivantes :

- la capacité utilisée pour les missions spécialisées de police administrative est reprise dans le sous-poste « police administrative » du poste « renseignement et traitement de l'information » ;
- les arrondissements qui consacrent un volume d'heures plus important à cette matière sont Bruxelles, Gand, Tournai, Liège et Mons ;
- il est impossible d'édicter des directives pour l'ensemble des PJF en termes de tendances pertinentes (évolutions au cours des trois dernières années). Pour la période de référence 2004-2006, nous sommes pourtant à même de citer certains arrondissements qui n'ont cessé de réduire leurs investissements dans cette activité : Arlon, Neufchâteau, Courtrai, Liège, Dinant et Tournai ;
- l'année 2006 se caractérise par une diminution marquée du volume d'heures consacrées à ce type de missions (par rapport à 2005), même si leur niveau est comparable à celui de 2004.

La **coopération entre le DirCo et le DirJu** n'est pas optimale dans tous les arrondissements visités. Quant à la mise à disposition de personnel de la PJF pour l'exécution de missions spécialisées de police administrative, elle ne semble pas toujours aller de soi. Cette situation donne en plus lieu à des frictions entre les deux mandataires. Les choses sont allées si loin qu'un DirCo a envisagé de désigner au sein de son service des personnes qui seraient plus particulièrement chargées de cette collecte d'informations. La localisation structurelle des services chargés de missions spécialisées de police administrative au sein des PJF renforcerait la tendance à la « judiciarisation » des informations de police administrative (accent mis sur le terrorisme, procédures judiciaires qui ont la préséance, travail sous embargo, etc.). *A contrario*, la coopération dans d'autres arrondissements a été jugée excellente, tant par le DirCo que par le DirJu, et les membres du personnel ont été mis à disposition sans formalisme inutile, c'est-à-dire sur la base d'un

4B Gestion négociée de l'espace public

contact direct journalier dans le cadre duquel les membres de la PJF sont directement accessibles au DirCo.

Éléments essentiels d'information

Enfin, certains de nos interlocuteurs ont attiré notre attention, non seulement sur le délai d'attente parfois très long avant d'obtenir une réponse à une demande d'élément essentiel d'information (EEI), mais aussi sur le fait que certaines demandes d'EEI émanant de services fédéraux (centraux et/ou déconcentrés) sont envoyées via une note ordinaire et non sous forme de RAR. Bien qu'anecdotique, cette précision apportée par nos interlocuteurs est pour eux le signe que l'on se trouve dans un système de « deux poids, deux mesures », particulièrement en ce qui concerne l'obligation faite aux zones de police d'utiliser le formulaire RAR.

Utilisation du Module 14 – application Argos

Une nouvelle version de « *Pol Office Module 014* » a été mise à disposition des services de police dans le courant du mois de juin 2007. Cette application intégrée au sein de Pol Office permet aux services de police : (1) de gérer les événements nécessitant un encadrement de la part de troupes de police ; (2) d'échanger des données entre les diverses instances policières concernées ; (3) de présenter les documents de base portant sur la gestion des missions de police administrative ; (4) d'alimenter la BNG avec des données statistiques.

Lorsqu'on regarde de plus près l'évolution du nombre d'événements encodés dans l'application Argos (désormais Pol Office Module 14) sur les 4 dernières années, on se rend compte qu'il a fortement augmenté. Cette tendance s'expliquerait très logiquement, non pas par une hausse du nombre d'événements, mais plutôt par une multiplication du nombre de saisies.

Le module 14 est sous-exploité au niveau des services de la police fédérale, où on opte plus volontiers pour une transmission de l'information par courrier électronique. Ce dernier média risque pourtant d'entraîner des pertes d'informations (quid du stockage des données ?) et des difficultés d'exploitation (comment faire des recherches croisées ? Quid en cas de recherche multicritères ? etc.). Les applications futures que la DAO a fait développer devraient indubitablement constituer une plus-value et donner une vue du développement d'une vision globale dans le domaine de l'information de police administrative. Enfin, la bonne tenue à jour des éléments au niveau de DAO/BIO mérite d'être soulignée, tout comme sa rapidité de réaction.

5.3.4. Résultats collaborateurs**Expertise dans les zones**

Nous avons, pour les besoins de notre enquête, interrogé systématiquement les zones de police locale à propos de leur connaissance et application de la **circulaire PLP 37**. Nous avons globalement constaté que la plupart des zones visitées ne donnaient pas suite à la circulaire en question et que la connaissance de celle-ci était au mieux lacunaire, au pire inexistante.

On relève par contre une constante parmi les zones de police qui avaient mis la circulaire en pratique et/ou en avaient étudié les potentiels d'utilisation : toutes ont consacré une attention particulière au rôle central de l'agent de quartier. L'objectif principal est de sensibiliser ce dernier aux actes, comportements, etc. qui devraient attirer son attention et de l'informer des possibilités qui lui sont offertes de transmettre l'information aux bons services. Certaines zones de police dispensent par exemple à leurs agents de quartier une formation traitant de la problématique du terrorisme et de l'importance de leur rôle de collecte d'informations dans ce cadre. Ces efforts de sensibilisation sont parfois couplés à des cours de remédiation sur la loi sur les étrangers¹⁴ et à des sessions d'information relatives aux « us et coutumes » de certaines communautés.

Remarquons toutefois que plusieurs directeurs coordinateurs ont rappelé aux zones leurs obligations sur ce plan. Cette sensibilisation a pris différentes formes : (1) la circulaire a été commentée dans le cadre d'une plate-forme « police administrative » ; (2) les obligations de la circulaire ont été rappelées à l'occasion de la présentation du plan radicalisme ; l'accent a été mis sur le fait qu'une collecte d'informations globales de qualité (conforme à la PLP 37) devrait permettre, s'il échet, de déterminer si d'autres groupes se manifestent comme étant radicaux ; (3) l'organisation de sessions d'information à l'intention d'un groupe cible spécifique (officiers de quartier, officiers dirigeants, officiers du service intervention et recherche) au

4B Gestion négociée de l'espace public

sein des zones où plusieurs thématiques ont été débattues (PLP 37, la collaboration de la police locale attendue dans la lutte contre le terrorisme, le bilan de la menace terroriste, etc.).

Il n'est pas toujours facile non plus pour les collaborateurs de savoir ce qu'ils doivent entendre par « missions spécialisées de police administrative ». Au cours de nos entretiens, certains DirCo et chefs de corps ont affirmé en dépit de tout qu'ils souhaitaient une fois encore voir le concept explicité.

Parmi les zones visitées dans le cadre de notre enquête, plusieurs disposent d'une cellule plus particulièrement chargée de la collecte et de l'exploitation des informations de police administrative. Dans les autres zones, cette tâche n'est pas spécifiquement dédiée à une entité ; elle est souvent coordonnée par la direction des opérations en fonction de demandes ponctuelles (demandes EEI).

Dans les zones disposant d'une cellule spécifique (notamment Charleroi, Liège, Mouscron, Seraing, etc.), nous avons pu observer que cette fonctionnalité englobe la problématique « football », de même que la collecte d'informations auprès de groupes de pression ordinaires. Ces cellules semblent disposer d'un réseau de personnes de contact issues des secteurs et/ou communautés les plus divers, ce qui leur permet d'amasser des informations utilisables en fonction des besoins ponctuels. La charge de travail des unités spécialisées en matière de collecte d'informations de police administrative n'étant pas trop lourde, le personnel s'occupe aussi d'autres problèmes tels que les mariages blancs, les night-shops et les call-shops, etc. Injecter en permanence des moyens dans la collecte d'informations ne semble pas être une priorité pour toutes les zones, d'autant qu'elles ont de nombreuses autres priorités et que le retour sur investissement n'est pas toujours observable ni/ou quantifiable à court terme.

Expertise dans les PJF

L'évolution de l'expertise au sein des PJF est clairement observable. Les précédents acquis dans le domaine de la police administrative se situent à présent sur le plan du terrorisme. La capacité des PJF se concentre sur cette problématique du terrorisme plus particulièrement, au détriment de l'ordre public en général. Sans pour autant en tirer des généralités, divers interlocuteurs précisent que l'âge moyen de ces collaborateurs spécialisés est assez élevé. À cet égard, les DirCo avertissent d'une perte escomptée et/ou réelle d'expertise à très court terme, eu égard à la mise à la pension des ex-membres de la BSR qui, au temps d'avant la réforme, se consacraient à cette matière spécifique.

Il nous a en outre été signalé que le DirCo (ou un responsable du service de coordination et d'appui déconcentré) n'était pas toujours impliqué dans la sélection du personnel qui doit être employé dans les cellules des PJF chargées des missions spécialisées de police administrative. Cela étant, on peut se demander si l'implication du DirCo dans la sélection de personnel PJF est souhaitable.

Formations

Plusieurs de nos interlocuteurs dénoncent régulièrement le manque de formation spécifique à propos de la circulation de l'information de police administrative. Ce domaine ne fait pas partie de l'offre de formation (à l'exception des formations axées sur l'utilisation de l'outil informatique qu'est le Module 14).

Certaines sessions d'information sont certes organisées, mais elles portent essentiellement sur des matières qui sont aussi traitées par le pilier judiciaire (motards, extrémisme, etc.). Qui plus est, si des sessions d'information sont organisées, il n'est pas toujours évident pour les fonctionnaires de police d'en connaître l'existence ni de savoir qui contacter pour telle ou telle thématique¹⁵.

Sur ce plan, un mécanisme d'échange de bonnes pratiques serait souhaitable. L'un des intervenants a proposé de rédiger des FAQ qui pourraient être consultées via Portal. De cette manière, tous les services concernés pourraient être informés des questions ponctuelles posées par d'autres.

Certains CIA déplorent l'absence de réunions CIA/police administrative au niveau central, comme c'était le cas auparavant pour les CIA/police judiciaire, sous les auspices du Carrefour d'information national (CIN). Ce genre de réunions est vu comme une opportunité (échange d'informations, bonnes pratiques, etc.). La Direction de l'information policière opérationnelle (CGO) et/ou DAO pourrai(en)t jouer un rôle à ce niveau.

Nous renvoyons en outre le lecteur vers l'évaluation du plan radicalisme abordant la problématique de la formation de la manière suivante : (1) diverses formations ont été organisées dans le cadre du plan radicalisme, mais des efforts supplémentaires seraient les bienvenus ; (2) les sujets de ces formations sont fort divergents, on ne distingue aucun fil conducteur ni objectif concernant la connaissance minimale requise pour pouvoir rassembler des informations avec efficacité.

4B Gestion négociée de l'espace public

Poi Office Module 14

L'inscription à une session de formation sur l'application Module 14 ne serait pas toujours chose aisée. Certaines zones de police précisent que ce problème se produit fréquemment et dénoncent cette pratique malheureuse qui consiste à mettre à disposition des applications informatiques sans donner aux personnes qui devront les utiliser la possibilité de suivre une formation au préalable.

Notons cependant les initiatives prises par plusieurs responsables de CIA en vue d'éclairer les services de leur arrondissement sur l'utilisation du Module 14.

6. ACCUEIL

Pour que la police d'orientation communautaire puisse donner satisfaction, l'accueil et le service dispensés par le personnel des différents services de la police intégrée doit être de qualité. Accueillir le citoyen ne se limite pas à se tenir derrière un guichet, cette fonction concerne tous les fonctionnaires de police en interaction avec les citoyens.

Le Comité P a mené en 2008 une enquête sur l'accueil au sens strict, c'est-à-dire sur le guichet physique auquel les personnes se présentent dans le troisième district de la zone de Bruxelles-Ixelles. Il s'est aussi intéressé aux aspects particuliers de la fonction d'accueil dans le cadre du maintien de l'ordre et à l'attitude des policiers en rues.

6.1. RÉSULTATS COLLECTIVITÉ ET PRESTATIONS CLÉS

En 2008 donc, le Comité P s'est penché sur diverses fonctionnalités du **3e district de la zone de police Bruxelles-Ixelles**, dont l'accueil. Ce district correspond *grosso modo* au territoire de la commune d'Ixelles. L'accueil au sens de « point de contact central » y est organisé par paliers. On trouve, au niveau de chaque district, un point d'accueil central déconcentré, comme le veut la PLP 10¹⁶, lequel est accessible 24 heures sur 24 et 7 jours sur 7. Le service de garde assure cette mission dans les trois districts de la zone. Il s'occupe de l'accueil physique et téléphonique, du traitement des plaintes et de la rédaction des procès-verbaux des services d'intervention¹⁷. Les quatre divisions du 3e district organisent chacune un accueil de 7h00 à 22h00, 7 jours sur 7. Au niveau des antennes, par contre, il n'y en a pas toujours.

Parmi la capacité affectée à l'accueil dans le 3e district, le service de permanence se taille la part du lion (83 600 heures hommes/an). En 2007 par exemple, il a dressé pas moins de 10 984 procès-verbaux¹⁸. Prises dans leur ensemble, les divisions du 3e district ont consacré 21 485 heures à la fonction d'accueil.

6.2. RÉSULTATS CITOYENS ET AUTORITÉS

L'accueil dans le **3e district de la zone Bruxelles-Ixelles** est **tantôt** décrit comme **cordial** – c'est le cas de la 1re division – **tantôt** comme **problématique**. Décourager la victime qui se présente à l'accueil de porter plainte, répondre au téléphone que c'est un autre commissariat qui est compétent ou encore conseiller de former le central 101 sont autant de pratiques qui ne sont pas rares.

Selon le Moniteur de sécurité 2006, la population d'Ixelles, avec ses 83,45 % d'avis positifs, se montre la plus satisfaite de l'accessibilité de l'accueil. Sur ce plan, la commune engrange de meilleurs résultats que ceux de l'ensemble du territoire de la zone et même des zones voisines. En ce qui concerne l'accessibilité par téléphone, 63,59 % des habitants n'ont rien à y redire. À peine la moitié d'entre eux se dit satisfaite des contacts avec les policiers ; un tiers fait part d'un (grand) mécontentement. L'attitude et le comportement des fonctionnaires de police semblent moins plaire aux habitants d'Ixelles qu'à ceux des autres zones interrogées.

Précisons que ce point sensible n'est pas « l'apanage » d'Ixelles. La population attache une certaine **importance** au **comportement**, à l'**attitude** et au **maintien** en général. C'est ce que l'on remarque entre autres dans les nombreux articles de presse sur le sujet, sur Internet, etc. Le Comité P aussi a reçu en 2008 son lot de photos de véhicules de police en infraction : certains étaient mal garés, d'autres passaient au feu rouge ou s'engageaient dans des voies à sens unique, etc. En ce qui concerne le maintien, il appert que l'**uniforme** de la police n'est pas encore tout à fait intégré. On a ainsi relevé une certaine diversité dans le port de l'uniforme par les services constitués de la police fédérale et de la police locale, confirmée encore par nos observations des actions conjointes de la police des chemins de fer (SPC) avec d'autres services de police dans le chapitre relatif au fonctionnement démocratique. Sans parler des uniformes souvent incomplets ou hybrides que l'on croise encore. Mieux encore, on a constaté que des pièces d'équipement ou d'uniforme d'avant la réforme – vieux insignes, ancien striping des véhicules – étaient toujours utilisés.

6.3. RÉSULTATS COLLABORATEURS

Pour revenir à l'enquête sur la **zone Bruxelles-Ixelles**, les collaborateurs considèrent le service de permanence du **3e district** comme étant le meilleur accueil central de la zone, notamment en raison de la charge de travail « plus légère ». Du coup, les candidats à la fonction se bousculent au portillon. Cette situation ne manque pas de contraster avec celle des divisions, faite de tensions entre le service de permanence et l'accueil. D'après certains collaborateurs, ces problèmes seraient toujours dus à une répartition des tâches fâcheuse entre les deux, laquelle donnerait le sentiment aux membres de la permanence de faire office de « poubelle ».

Par ailleurs, divers résultats d'enquête indiquent un **problème de motivation** parmi certains collaborateurs du 3e district. Une partie des « vétérans » nourriraient une certaine amertume par rapport au fonctionnement de la police et aurait mal digéré la réforme. On perçoit chez eux une résistance aux changements qui se reflète dans la fonction d'accueil car ils se voient plus policiers de la commune d'Ixelles que policiers de la zone Bruxelles-Ixelles. Ceux qui, par contre, ont la volonté de changer ont l'impression de ne pas être écoutés.

Apparemment, le taux d'absentéisme du personnel du 3e district a augmenté en 2008 pour affecter une huitième de la capacité totale. Ce pourcentage est clairement plus élevé que dans les deux autres districts de la zone.

7. INTERVENTION – AIDE D'URGENCE

Une réponse rapide et adéquate aux appels d'urgence est le b.a.-ba d'une fonctionnalité d'intervention performante. En 2008 encore, le Comité P a suivi la question en analysant les plaintes relatives aux délais d'intervention et aux faits d'abstention coupable dans le chef de fonctionnaires de police. Une étude de cas portant sur trois fonctionnalités, dont l'intervention dans un district de la zone de police Bruxelles-Ixelles, jette un éclairage supplémentaire sur la question. Nous parlerons également d'une enquête ouverte à propos d'une intervention dans la zone de police de Charleroi qui a fait suite à un appel d'urgence pour un incident qui s'est soldé par un décès. Nous aborderons ensuite la question de l'intervention policière en matière de suicides et de tentatives de suicide, cela dans le prolongement de récentes critiques. Nous continuerons avec les résultats de notre enquête relative à un incident de tir à Lot à l'occasion duquel un inspecteur a perdu la vie et un autre a été grièvement blessé. Enfin, nous terminerons par une intervention consécutive à un incident qui s'est produit dans une entreprise SEVESO¹⁹ située dans la zone de police Les Collines.

7.1. RÉSULTATS CITOYENS ET AUTORITÉS

Une étude de plaintes portant sur les cas d'**abstention coupable** durant la période 2003-2008 montre que la moitié d'entre eux se sont produits dans le cadre de la fonctionnalité d'intervention.

Au top 7 des **plaintes pour abstention coupable**, on a :

- le refus, le non-octroi ou l'octroi tardif d'une assistance médicale ;
- la qualité de l'intervention ;
- l'abstention de se rendre sur place à la suite d'une demande d'intervention²⁰ ;
- la venue sur place, mais la non-intervention, *ex aequo* avec ;
- les blessures occasionnées par des policiers ;
- l'arrivée tardive ;
- l'absence d'enregistrement des données, la non-rédaction de procès-verbal (PV) ou la commission de faux en écriture.

Si les plaintes pour abstention coupable n'ont cessé d'augmenter entre 2001 et 2006, la tendance était plutôt à la baisse en 2007 et 2008. La part relative des plaintes sur la qualité de l'intervention a augmenté durant plusieurs années pour légèrement se stabiliser en 2008.

Si les dossiers d'arrivée tardive restent constants, ceux de non-enregistrement des données fluctuent au fil des ans et ont connu un fléchissement l'année passée. Le **problème de l'assistance médicale** (notamment lors de la mise en cellule ; cf. également le fonctionnement démocratique) se maintient comme étant **l'écueil majeur**, même si le pourcentage de ces dossiers fluctue énormément. Remarquons encore que, dans tous les dossiers de plainte ayant débouché sur une condamnation, l'assistance médicale avait aussi été dénoncée. Cette tendance montre que la problématique est bel et bien perçue par la justice comme un manquement grave.

Le total des plaintes relatives aux délais d'intervention tournait ces trois dernières années (2006-2008) autour des 60 par an, chiffre en deçà du pic de près de 80 plaintes qu'a connu 2004 (cf. également le précédent rapport annuel). L'année 2008 a aussi enregistré une baisse de 11 % par rapport à 2007.

Elle a en outre été marquée par différentes évolutions. Si l'envoi tardif d'une équipe reste le principal motif de plainte, il passe quand même d'une proportion de 4 sur 10 à 1 sur 4.

À la même place, la rédaction – envoi – traitement tardif d'un PV, le non-traitement d'un PV ou le fait de laisser traîner des dossiers et signalements. Le nombre de ces plaintes reste néanmoins constant en valeur absolue.

Une de nos enquêtes a encore démontré que, dans plus de 4 cas sur 5, l'insatisfaction se manifeste dans le domaine de la police judiciaire – par exemple, vols, cambriolages – et, pour le reste, dans les matières de roulage – par exemple, accidents de la route et infractions. Contrairement aux années précédentes,

6B Intervention – aide d’urgence

aucune zone de police ni service fédéral ne se distingue en particulier par le nombre de plaintes à son encontre.

Les raisons d’insatisfaction et les évolutions dans ce domaine sont à **mettre en relation avec la mise en place des centres d’information et de communication (CIC)** sur le territoire, laquelle a entraîné la définition par la zone d’une politique d’intervention pour répondre à ses besoins. Ainsi les cas où le CIC respectant les lignes directrices établies par la zone, a renvoyé l’appelant à l’accueil de la police. On en arrive à hiérarchiser les appels et à standardiser et limiter les (possibilités de) réponse(s) du dispatcher. De telles options politiques ne répondent pas toujours aux attentes du citoyen, qui peut y voir une mauvaise volonté ou une minimalisation de sa demande (d’aide). Précisons tout de même qu’en 2 ans de temps (2007-2008), seules 8 plaintes ont été enregistrées pour l’accueil du CIC en question.

Les **possibles divergences dans la politique d’intervention** ne peuvent que susciter des questions quant au service équivalent. La police d’orientation communautaire suppose pourtant une action sur mesure, en fonction des groupes, quartiers ou phénomènes à traiter, à condition que les besoins soient largement partagés par la population et que la police les ait effectivement appréciés. Cela suppose que les attentes, au sein du quartier par exemple, sont identiques pour la plupart des intéressés, mais ce n’est pas nécessairement le cas. Le caractère consensuel de la philosophie du *community policing* est ainsi mis à l’épreuve. Dans le souci de répondre à tout éventuel mécontentement en la matière, le CIC établit des statistiques par zone de police à propos des temps d’arrivée et de traitement permettant à la zone d’adapter sa politique s’il échet.

Dans le **3e district de la zone de Bruxelles-Ixelles**, il s’avère, à en croire le Moniteur de sécurité 2006 que, sur le plan de l’intervention dans la commune d’Ixelles (plus ou moins équivalente au 3e district), près de 60 % des personnes interrogées ont déclaré être satisfaites à très satisfaites quant à la rapidité d’intervention. En ce qui concerne la visibilité en rue, moins de la moitié de la population ixelloise s’est déclarée (très) satisfaite. Ce constat vaut également pour la satisfaction globale à propos du service assuré dans la propre commune. Compte tenu des réponses d’un peu plus d’un quart des personnes interrogées, la commune occupe même la tête du classement de l’insatisfaction à la grande insatisfaction à propos du service fourni. Pour ce qui est de l’attitude et du comportement, les habitants d’Ixelles se disent à 6 sur 10 contents à très contents de leur police. Pour tous les sujets abordés, les résultats de Bruxelles et de la zone de police Bruxelles-Ixelles sont comparativement meilleurs que les résultats de la commune d’Ixelles. Les autres zones de police interrogées enregistrent de plus mauvais résultats au niveau de la satisfaction portant sur la rapidité d’intervention²¹.

Une des causes possibles résiderait dans les horaires de service confortables et financièrement intéressants des week-ends et des jours fériés dans le 3e district (cf. commune d’Ixelles) qui entraîneraient une surreprésentation du personnel ces jours-là au détriment d’une présence et d’un service au public garantis et suffisants tout au long de la semaine.

En matière de **roulage, le nombre de contestations est frappant en ce qui concerne le remorquage des véhicules**. Sur un total de 584 remorquages à Ixelles (du 1er janvier 2008 au 17 décembre 2008), un remboursement des frais a eu lieu après enquête interne dans pas moins de 255 cas. Bruxelles-Ville a enregistré 437 contestations sur la même période, mais le nombre de remboursements ne nous est pas connu. Le nombre important de contestations pourrait s’expliquer par les conceptions opposées de l’administration locale et de la police d’Ixelles à propos de la politique de gestion en matière de circulation souhaitée. La politique de l’administration est perçue comme (trop) chaotique, celle de la police comme (trop) peu nuancée. Ces visions contradictoires non seulement se répercutent sur le travail de la police, mais aussi entachent l’appréciation du citoyen.

Comme nous l’avons souligné l’année passée dans un cas similaire survenu dans la **zone de Charleroi**, la satisfaction suscitée par le service rendu et, en particulier, l’appréciation de la rapidité de l’intervention sont des données par excellence subjectives. *In casu*, tout a débuté par l’appel téléphonique inquiet d’un homme (alors absent de son domicile) dont l’épouse, qui, elle, se trouvait à la maison, se sentait menacée par un intrus. Il devait s’avérer plus tard que cette personne souffrait de probables troubles psychiques. Après vérification de l’opérateur auprès de l’épouse, le dispatcher a immédiatement envoyé une équipe sur place. Mais l’équipe en question ne s’est pas mise en route directement et, lorsqu’elle est arrivée sur les lieux et qu’elle a pénétré dans l’habitation, elle a fait la macabre découverte du corps de la victime. Les voisins, choqués par ce qui s’était passé, ont stigmatisé l’équipe d’intervention qui, à leur sens, avait trop tergiversé lors de son arrivée. D’après ces témoins, les inspecteurs sont arrivés sans hâte, gyrophare éteint et ont jugé utile d’encore vérifier qui avait appelé avant de pénétrer dans l’habitation.

6B Intervention – aide d'urgence

En ce qui concerne la prise en charge des suicides et tentatives de suicides par les services de police, en général, les biens personnels du défunt sont remis à la famille et les objets ayant servi à commettre l'acte sont saisis et déposés au greffe. Il n'y a par contre pas de règle générale pour les lettres d'adieux : il y a tantôt remise à la famille, tantôt adjonction à un procès-verbal. Dans les deux cas, le résultat d'éventuels devoirs complémentaires (relevés d'empreintes, examen graphologique, etc.) en cas de rebondissement de l'enquête n'est pas garanti.

Six dossiers de plainte²² ont été ouverts au Comité P concernant la descente d'un service de police sur un suicide. Dans deux de ceux-ci, l'utilité de la descente de services spécialisés à été mise en exergue. Pour le surplus, l'enquête a mis en lumière que deux tentatives de suicide²³ dans les cellules d'une zone de police n'ont pas été rapportées au Comité P.

Enfin, il apparaît que la définition du concept de victime repris dans la circulaire GPI 58²⁴ n'inclut pas les cas de suicides, ni les tentatives, et cela dès lors qu'il n'y a pas d'infraction pénale. En conséquence, la prise en charge des personnes suicidaires et des proches n'est pas prévue, même si dans la pratique, il en va tout autrement. D'ailleurs, il est intéressant de soulever qu'au sein du ressort de la Cour d'appel de Liège, le procureur général a prévu la possibilité de faire nettoyer les lieux aux frais de l'État après un meurtre ou un suicide sanglant. Il s'est basé sur l'article 66 du Règlement général sur les frais de justice en matière répressive qui l'autorise à effectuer des dépenses extraordinaires et imprévues²⁵.

À Lot, des inspecteurs de police ont été abattus par les auteurs d'un *homejacking*. Un inspecteur et un citoyen ont été gravement blessés tandis que l'autre inspecteur a succombé sur place à ses blessures. Le premier souci des inspecteurs a été de prendre le contrôle de la situation telle qu'elle se présentait. Compte tenu des informations disponibles, ils devaient veiller à la sécurité physique des lieux, menacée par la présence de possibles individus armés. Dans le même temps, il fallait garantir la sécurité de la circulation, établir un périmètre et prendre toutes les mesures nécessaires à la préservation des traces et empreintes. Il était en outre important de collecter un maximum de renseignements pour pouvoir rechercher et arrêter les auteurs. Les premières équipes sur place ont d'ailleurs immédiatement photographié les lieux.

D'après l'enquête, il y a eu contact quasi direct entre les inspecteurs et les victimes civiles : à peu près une minute après son arrivée, un inspecteur s'est entretenu avec elles. Le couple et ses enfants ont été au centre de l'attention jusqu'à l'arrivée des services de secours.

Quand on lit leurs déclarations dans la presse, les victimes parlent d'une intervention policière « *non professionnelle, arrogante et négligente* »²⁶. Cette perception, même si elle peut se comprendre, ne correspond pas du tout à la réalité de l'intervention impeccable des inspecteurs. En effet, un grand nombre de tâches sont effectuées dans les premières minutes qui suivent de tels incidents et, si elles le sont de manière contrôlée et structurée, la « scène du crime » fourmille d'une telle activité que le tout peut sembler chaotique. Par ailleurs, l'analyse des radiocommunications aussi montre une grande maîtrise de soi. Ainsi par exemple, un jeune inspecteur a eu la présence d'esprit, dès qu'il est arrivé, de corriger l'adresse erronée obtenue via ASTRID.

La coopération entre les différents rouages de la structure policière s'est très bien déroulée. Malgré le fait que l'alarme policière n'avait pas été donnée, les inspecteurs ont spontanément pris toutes les mesures qui s'imposaient dans le contexte. L'alarme policière n'avait pas été lancée en raison de la rapidité avec laquelle les auteurs avaient franchi les frontières de différents arrondissements, eu égard au fait qu'il n'existe pas encore de plans uniformes dans les différents ressorts.

Dans le cadre de notre enquête relative à l'intervention policière lors d'un incident survenu dans une entreprise SEVESO de la commune de Frasnes-Lez-Anvaing, les services et autorités concernés ont exprimé leur satisfaction concernant le fonctionnement du réseau ASTRID, la coordination et la coopération évidente et spontanée entre les services d'intervention. L'efficacité et le professionnalisme du CIC ont aussi fait l'objet d'une reconnaissance générale, bien que, du côté du CIC, il existât des problèmes récurrents tels que l'impossibilité de logging.

L'insatisfaction a porté sur les effectifs de police en nombre insuffisant. Le hasard a cependant voulu qu'au moment de la catastrophe – dans la matinée –, un maximum de policiers se trouvaient dans la zone et qu'un peloton HYCAP y suivait justement une formation, lequel a aussi pu intervenir. Le manque d'effectif, tout comme le mode de répartition de ce dernier au sein de la zone, semble être un problème récurrent.

7.2. RÉSULTATS COLLABORATEURS

Motivation, expertise et intégrité

Les chiffres des plaintes pour **abstention coupable** et à propos des **délais d’intervention** montrent que l’**attitude** et, plus particulièrement, la **motivation** des collaborateurs sont généralement dans la ligne de mire du citoyen.

Dans l’étude de cas du **3e district de la zone de police Bruxelles-Ixelles** également, plusieurs responsables de la zone même font remarquer que **la population adopterait plutôt une attitude de rejet face à la police**, cela en raison du manque de tolérance des jeunes recrues sur le terrain. Le fait que les équipes de nuit interviennent en tenue de maintien de l’ordre renforcerait par ailleurs l’image (plus) répressive de la police. En outre, le personnel éprouverait des difficultés à utiliser le système ISLP (Integrated System for Local Police), notamment pour y rédiger procès-verbaux et autres fiches d’information, difficultés qui seraient probablement dues à une formation de base plutôt faible et à une formation interne ultérieure qui ne vaudrait guère mieux. L’implication et l’expertise souffriraient à long terme du « *turnover* » relativement élevé du personnel venant de l’extérieur de Bruxelles qui, après 5 ans, peut prétendre à la mobilité. Certains officiers affirment que la connaissance de terrain en pâtit. Le problème est encore renforcé par la façon « esprit de clocher » de patrouiller ou, en d’autres termes, par le fait qu’(en dehors des appels,) on se contente en général de patrouiller dans sa propre division. D’autre part, les jeunes recrues seraient plus attirées par le centre de Bruxelles-Ville, « *parce qu’il s’y passe quelque chose* ». Ces remarques concernent en particulier le travail des services d’intervention centralisés après 22h00. Enfin, le bilinguisme plutôt pauvre des policiers ne favoriserait pas la communication avec le citoyen. Nous voudrions encore faire remarquer à titre de possible explication que nous n’avons pas retrouvé dans cette zone la moindre directive de fond concernant la fonctionnalité d’intervention, ni d’ailleurs concernant les autres fonctionnalités étudiées que sont l’accueil et le travail de quartier. Nous n’avons connaissance que d’une note interne générale à propos de la structure et des missions des divisions et directions.

Mais revenons au cas de **Charleroi**. Un des inspecteurs de l’équipe censée répondre à l’appel devait encore aller chercher son équipement individuel. En principe, les équipes doivent se tenir prêtes à intervenir, mais en 2008, un manque de véhicules disponibles a fait en sorte que seule une partie d’entre elles ont pu se mettre en marche tandis que les autres ont été maintenues à l’intérieur, confinées « à la rédaction » des pièces qu’elles devaient terminer. Cette situation pose question quant à la disponibilité et, finalement aussi, à la motivation des collaborateurs du service d’intervention de la zone de police Charleroi. Au moment de l’appel, 4 véhicules étaient disponibles pour 7 équipes, sachant qu’une équipe avec voiture était « réservée » à des membres du cadre moyen pour l’exécution de missions urgentes pour le parquet. De plus, il a fallu envoyer une équipe interne au lieu de faire appel à une équipe (de sécurité) sur le terrain, le dispatcher n’ayant aucune vue de cette dernière puisqu’elle recevait (généralement) ses missions du cadre moyen et donc à son insu. Ce fut aussi une perte de temps. Les policiers n’avaient branché ni leur gyrophare, ni leur sirène car ils obéissaient à (interprétaient) la règle selon laquelle on ne mettait plus ces instruments en route qu’en cas d’absolue nécessité. Cette instruction visait en l’espèce à diminuer le nombre d’accidents impliquant des véhicules de police. Avant d’arriver sur place, l’équipe n’avait pas reçu d’autres informations du dispatcher sur la nature de l’appel. D’autre part, le dispatcher ne pouvait pas savoir quand l’équipe était arrivée puisque celle-ci ne lui donnait bien souvent pas cette information. Nous envisagerons les problèmes de communication qui peuvent survenir entre le dispatching et les équipes sur le terrain dans la partie traitant du fonctionnement intégré.

L’enquête relative à l’incident a été compliquée par le fait que le **fleetlogger**²⁷ du véhicule d’intervention utilisé ne fonctionnait pas. Sa mémoire était pleine car elle n’avait pas été nettoyée en temps utile des informations qu’elle contenait. D’après les membres du personnel, ils n’avaient pas eu le loisir de le faire en rentrant vu le nombre restreint de véhicules de patrouille disponibles. Ce manquement pourrait aussi être dû au sentiment d’être contrôlé suscité par le **fleetlogger** auprès d’une partie des collaborateurs.

Il s’est avéré après contrôle par nos services que **la moitié du délai total de 22 à 23 minutes** qui s’est écoulé entre l’appel et l’arrivée de la patrouille sur place a servi à prendre en charge l’appel, à effectuer le dispatching et à **se préparer à partir**. Cet incident survient presque un an après un cas tout aussi dramatique à Gosselies, que le Comité P a aussi investigué et dont il a rendu compte dans son précédent

6B Intervention – aide d'urgence

rapport annuel. Bien qu'il ne faille pas généraliser ces deux cas et en faire une représentation du fonctionnement policier à Charleroi, ils illustrent tout de même le **manque d'implication de certains collaborateurs** de l'intervention et du dispatching. Il est vrai que les déficits en équipements et en véhicules jouent un rôle sur ce plan, mais ils ne justifient pas tout. La façon dont la direction a organisé le service prête aussi à questionnement. Enfin, si ce nouvel incident survenu en 2008 a, une fois encore, démontré qu'il n'y a pas assez de patrouilles à Charleroi pour répondre de façon adéquate aux appels d'urgence, il n'était même plus du tout question, du moins en ce qui concerne le service d'intervention central, de l'exécution de patrouilles préventives sur le terrain. La réaction de la direction du corps face à cette situation fait l'objet du point « fonctionnement interne ».

Un **groupe de travail** a vu le jour sous la direction du SPF Intérieur en vue de trouver des solutions à ce problème d'interventions tardives. Il vérifiera, entre autres, l'opportunité d'imposer ou non des **délais d'intervention** légaux. Décision a aussi été prise de définir et d'uniformiser avant tout les concepts utilisés tels justement les délais d'intervention. De plus, le ministre de l'Intérieur a donné pour mission à l'Inspection générale de la police fédérale et de la police locale (AIG) de faire le bilan de la politique d'intervention existante et de vérifier si une révision de celle-ci pourrait avoir un impact sur les délais d'intervention. En tout état de cause, poursuivre l'opérationnalisation des CIC ainsi que des formations et procédures de fonctionnement y liées devrait améliorer les prestations dans l'avenir et diminuer le nombre de plaintes (il est vrai déjà faible).

En ce qui concerne la **compétence et la motivation** des collaborateurs relatives à la prise en charge des **suicides et tentatives de suicide**, dans deux zones, une certaine légèreté dans les actes posés est parfois apparue. Même si le doute n'était pas permis, davantage de rigueur (visite minutieuse des lieux et du corps, questionnement des personnes, etc.) s'indiquait certainement quand « le théâtre des opérations » (corps, position, lieux, etc.) avait été substantiellement modifié par des tiers (services de secours et/ou proches) avant l'arrivée de la police. Dans plusieurs zones visitées, le périmètre d'exclusion judiciaire n'est que trop rarement mis en place. La réalisation d'un dossier photographique n'est pas systématique, alors qu'il constitue une plus-value. La descente du laboratoire de police technique et scientifique (LPTS) de la police judiciaire et du médecin légiste n'est pas systématique. En règle générale, elle dépend de la décision du magistrat de service²⁸. Les délais d'intervention du laboratoire apparaissent parfois trop longs. De plus, les membres d'un laboratoire en particulier²⁹ semblent parfois avoir manqué de tact à l'égard du corps lors de sa manipulation³⁰. Dans l'arrondissement de Liège, pour tout suicide, la descente du légiste est systématique. Il est également fait appel à un expert en balistique si le suicide a été commis avec une arme à feu. La descente sur les lieux d'un suicide d'un officier de police (judiciaire) n'est pas systématique, cela bien qu'il s'agisse d'une obligation légale³¹. Il n'y a pas vraiment de pratique commune en matière de saisie au sens large. Dans ce contexte, on fait de nouveau référence au **Guide d'intervention de terrain (GIT)**, lequel, comme on le constate, est incomplet et non à jour, notamment dans la rubrique relative à l'aide aux victimes. Il n'insiste pas suffisamment sur la présence obligatoire d'un officier de police judiciaire (OPJ) en cas de suicide, ni sur la victime dans les items consacrés à la descente, ni encore sur la nécessité de couper le lien lorsque la mort n'est pas certaine.

En matière de compétence des collaborateurs, toujours, **le support pédagogique et didactique cd-dvd CRIMIS** semble ne pas avoir rencontré le succès escompté. Certains formateurs lui reprochaient de faire fi des aspects liés aux techniques et tactiques d'intervention, raison pour laquelle ils ne l'utilisaient pas. La Direction de la formation a réagi en 2005 et a essayé de promouvoir son utilisation. Actuellement, même si d'aucuns affirment qu'il est bien utilisé dans les formations de base, force est de constater que les dossiers d'agrément existants infirment quelque peu cette assertion. Cela étant, une position médiane semble être partagée dans la plupart des écoles de police. Elle consiste en la projection du support accompagné d'un encadrement pédagogique qui palie les griefs formulés. Une note formelle émanant de la direction de la formation devrait idéalement cadrer cet aspect des choses.

La **collaboration avec les services de secours** est bonne à très bonne. Généralement, ils arrivent les premiers sur place. Lorsque ce n'est pas le cas, comme parfois à Gand et à Liège, les policiers locaux savent prodiguer les premiers soins. Quant à la question de savoir pourquoi les services de secours attendent la police avant d'entrer dans un domicile privé, quel qu'en soit le motif, il ressort de la législation³² que les intervenants, s'ils ont l'obligation de porter secours, doivent pouvoir le faire sans danger sérieux pour eux-mêmes ou pour autrui. Il s'agit d'un principe de préservation (intégrité physique/vie humaine) lié aux circonstances de fait.

6B Intervention – aide d’urgence

Lors de l'**incident de tir à Lot**, les inspecteurs de police ont contrôlé le véhicule suspect avec grande précaution et professionnalisme. Ceux qui sont arrivés après la fusillade aussi ont fait preuve d'une capacité de jugement et d'un sens de l'initiative remarquables. Le stressteam a été appelé 13 minutes après les faits seulement. Il a joué un rôle important dans l'accompagnement de toutes les personnes concernées, policiers et citoyens confondus. Les inspecteurs ont aussi pris l'initiative d'échanger les communications sensibles avec le CIC par téléphone plutôt que par radio. Les prestations des inspecteurs fraîchement diplômés montrent qu'ils étaient au fait des mesures à prendre et qu'ils ont effectué leurs tâches comme il se doit. Le bémol vient toutefois de leurs connaissances – ou plutôt manque de connaissances – en matière d'assistance médicale en cas de blessure par balle. Il ressort des témoignages des victimes civiles, y compris de leurs déclarations dans la presse, qu'elles attendaient une aide médicale de la police en attendant l'arrivée des secours.

Le haut niveau de professionnalisme des inspecteurs a également été souligné par plusieurs officiers ayant repris la direction et la coordination des actions. Les prestations fournies ont donc été remarquables, compte tenu du fait que deux des six inspecteurs n'avaient obtenu leur diplôme que trois mois auparavant et que deux autres n'avaient même pas deux ans de service.

D'après notre enquête relative à l'**intervention policière pour un incident survenu sur le site de l'entreprise SEVESO de la commune de Frasnes-Les-Anvaing**, les personnes interrogées ne pouvaient pas dire s'il existait un plan d'urgence ni qui était chargé de la coordination des services de police. En revanche, des initiatives ont jadis été prises dans le chef du DirCo de Tournai : établissement d'un protocole pour les interventions policières en cas de situation de crise, tenue à disposition d'un centre de crise, etc.

L'équipement de protection spécialement prévu pour les services d'intervention de la police était disponible, mais le personnel n'avait pas été formé pour l'utiliser.

En outre, techniquement parlant, il n'existe aucun masque de protection « universel », c'est-à-dire qui peut servir en toutes circonstances. L'appui fédéral de la Direction de la réserve générale (DAR) est arrivé sur les lieux 2 heures après la demande : ce délai lui a été nécessaire pour déterminer quel type de masque utiliser.

L'enquête a aussi démontré que l'intervention policière a principalement eu lieu sur la base d'initiatives individuelles plutôt que sur la base de procédures et plans clairs. La coordination a pu être assurée par un officier de police car il avait justement visité l'entreprise dans le passé. Ce n'était pas le cas des autres membres de la direction ni des membres du corps qui ont dû intervenir. À cet égard, le personnel de la direction de la zone ne plus n'avait aucune connaissance du terrain de cette entreprise SEVESO.

7.3. PRESTATIONS CLÉS ET RÉSULTATS COLLECTIVITÉ

Le **3e district de la zone de police Bruxelles-Ixelles** met en général des équipes de la division à disposition du dispatching zonal 7 jours sur 7 entre 7h00 et 22h00, soit 3 équipes en pratique. Elles interviennent autant que possible sur le territoire d'Ixelles. Après 22h00, les équipes de nuit centralisées prennent la main au niveau de la division. Certains officiers ont fait état, non seulement d'une perte de connaissances de terrain (cf. collaborateurs *supra*), mais aussi d'une non-occupation du terrain. Une patrouille de nuit d'un certain district cesserait par exemple ses activités à 2h00. À côté de cela, la recherche locale fournit 3 équipes anti-agression (BAA) qui, 24 heures sur 24 et 7 jours sur 7, assurent chacune des missions à risques dans un district. Il reste encore 1 ou 2 sections d'« appui opérationnel » qui, en civil et au volant de véhicules banalisés, se consacrent aux phénomènes récents sur l'ensemble du territoire de la zone. Les districts fournissent par trimestre une assistance aux actions de roulage tel que prévu dans le Plan zonal de sécurité (PZS). Durant l'année académique, des « postes fixes » sont prévus les jours ouvrables pour les contrats de mobilité. En règle générale, du personnel est octroyé pour régler la circulation aux carrefours à raison d'une heure et demi le matin et de 2 à 3 heures l'après-midi.

Là où les **délais d'intervention** n'ont pas pu être établis, nous disposons du nombre d'interventions prestées dans le district examiné. Dans la répartition par division, on voit que le nombre d'interventions par jour et par an est le plus élevé pour la 1re division. Par ailleurs, l'appui fourni au cours des deux dernières années (2007-2008) par la recherche locale s'avère le plus élevé dans la 3e division, suivie de la 1re division et, à une distance plus conséquente, de la 2e et de la 4e division. Cette répartition entre les divisions est la même en 2007-(novembre) 2008 pour une série de faits criminels enregistrés tels que les vols à la tire, les vols de et dans les véhicules, les cambriolages, les vols avec violence, le vandalisme et

68Intervention – aide d'urgence

les coups et blessures. Il est difficile, sur la base de chiffres aussi incomplets, de dégager des tendances, excepté peut-être pour les vols de véhicules et les vols avec violence qui, au niveau du 3e district, ont augmenté en 2008 (novembre inclus) par rapport à 2007. Nous reviendrons, dans la partie « fonctionnement interne », sur les prestations de ces divisions au sein du 3e district et les examinerons à la lumière d'autres données par division telles que la capacité en personnel et l'absentéisme.

Quant à la **prise en charge des suicides et tentatives de suicide par les services de police**, en Belgique, le nombre de suicides enregistrés par an oscille en général aux alentours de 2 000. En 2006, 1 938 cas ont été recensés pour 3 347 tentatives. Pour pouvoir se faire une représentation équilibrée de la façon dont la police traite les appels dans ce domaine, un échantillon constitué de services locaux et d'un service fédéral exerçant des missions de police de base a été constitué sur la base de critères liés à la géographie (représentation des trois régions), à la taille de la zone (petite, moyenne et grande) et à la structure (zone mono ou pluricommunale). Vu le nombre élevé de suicides commis sur les voies de chemins de fer, le travail de la police des chemins de fer (SPC) a aussi fait l'objet de notre attention. L'enquête repose sur l'analyse de la documentation reçue ou collectée, sur le cadre légal ainsi que sur des entretiens menés avec des personnes clés internes et externes. Les aspects qui sont abordés sont les suivants : la descente sur les lieux, les faits similaires, la collaboration entre services de secours et de police et les raisons pour lesquelles les services de secours pénètrent ou non dans un immeuble privé avant l'arrivée de la police.

Les délais d'intervention oscillent entre 8 et 20 minutes et montent parfois jusqu'à 1 heure dans le chef des équipes de la SPC, surtout la nuit. La couverture de plusieurs arrondissements par une seule équipe peut notamment expliquer ce phénomène. En soi, ce délai n'a jamais vraiment posé problème, dès lors que, selon le concept opérationnel³³ (DB CAD - CIC), une équipe de la police locale est chargée de cette mission. L'intervention policière est en général conforme aux principes généraux de la descente sur les lieux (chemin d'accès atypique, non-contamination des traces, etc.) et, en règle, la victime est d'office considérée comme prioritaire. La descente sur le réseau ferroviaire est plus spécifique, car elle est conjointe à celle de services non policiers (Sécurail, Infrabel, etc.) qui tiennent un ou plusieurs périmètres, protègent les traces³⁴, assurent la sécurité des policiers, etc. Il n'y a cependant aucune immixtion dans les actes judiciaires. La collaboration vise le maintien ou le rétablissement rapide de la circulation ferroviaire, moyennant l'accord d'un magistrat. Sur un plan policier, des actes particuliers sont à poser, tels la saisie de la boîte noire du train, la retranscription de ses données, l'audition du conducteur et de l'accompagnateur du train ou encore l'inspection des lieux s'étalant entre le point d'arrivée de la victime sur les rails et l'endroit où les parties de corps ont été retrouvées. Le point d'impact et le matériel roulant font évidemment l'objet d'une attention minutieuse.

8. TRAITEMENT INTERNE DES PLAINTES

Le Comité P a effectué plusieurs contrôles marginaux en 2008, notamment des services de contrôle interne (SCI) de la zone de police Mons-Quévy, de la zone de police d'Anvers et de la police fédérale. La question a d'abord été de savoir quels sont les résultats obtenus par ces services. Le plaignant a-t-il trouvé une écoute ? Quelles sont les suites données aux plaintes ? Soit autant de questions qui priment sur la vérification de l'implémentation d'un ensemble de mécanismes de contrôle permettant d'atteindre les objectifs du service de contrôle interne. Nous nous devons de préciser, en ce qui concerne les remarques ci-après à propos de la zone de police d'Anvers, que le chef de corps a entre-temps désigné un nouveau responsable pour son service de contrôle interne, lequel a reçu pour mission de trouver des solutions aux manquements constatés. De plus, les problèmes signalés frappent inmanquablement la plupart des zones de police.

8.1. RÉSULTATS COLLECTIVITÉ, CITOYENS ET AUTORITÉS

Dans leur traitement des plaintes, les services de contrôle interne **ne doivent pas se limiter aux dysfonctionnements individuels** donnant lieu à ces plaintes. Ils doivent aussi identifier les dysfonctionnements organisationnels (qui peuvent être) à l'origine des plaintes et formuler des recommandations. Dans la **zone de police d'Anvers**, les plaintes sont traitées soit par le SCI, soit par le service de gestion des plaintes. Or, jusque fin 2008, les mesures prises par le premier semblaient se limiter au niveau individuel. Il a aussi été constaté que, souvent, le SCI d'Anvers procédait rapidement et sans concertation avec le magistrat disciplinaire à la rédaction de procès-verbaux à la suite de plaintes. Lorsque la plainte était classée sans suite, la décision du parquet était alors souvent invoquée pour justifier le classement du dossier au sein du corps aussi, d'où au final une absence totale de suites.

Concernant la **zone de police Mons-Quévy**, on a observé que les missions et le positionnement du service au sein du corps n'ont toujours pas fait l'objet d'une directive interne. La dénomination « Audit » du service ne correspond guère à son fonctionnement réel puisque le service n'a ni le temps ni les moyens de faire des audits de services. Ses principales missions consistent à traiter les plaintes et les dénonciations – tant judiciaires que non judiciaires – contre les membres du corps de police, à initier et à finaliser des procédures disciplinaires à charge de ces membres et à procéder à des contrôles sporadiques du personnel.

Au niveau de la **police fédérale**, jusque fin 2008, le SCI restait, dans son exécution, une subdivision des ressources humaines essentiellement axée sur la discipline. Un fonctionnement proactif n'est pas encore à l'ordre du jour et le nombre des plaintes directement déposées par les citoyens semble négligeable. Le SCI n'a pas non plus une vue suffisante des plaintes qui sont disséminées dans tous le pays, notamment dans les services (centraux et déconcentrés) qui en reçoivent et en traitent directement. Cette situation s'explique par la capacité de traitement autonome octroyée à ces services. Et lorsque l'on pense à l'examen des plaintes, on se tourne aussi vers les autorités judiciaires, l'AIG ou le Comité P.

Le **traitement des plaintes** en soi **reste limité aux enquêtes sur la « question de la culpabilité » individuelle et à une procédure disciplinaire**. D'autres aspects qui n'entrent pas vraiment en ligne de compte pour la discipline ou les dysfonctionnements structurels reçoivent une moindre attention.

8.2. RÉSULTATS COLLABORATEURS

Dans la **zone de police Mons-Quévy**, le SCI a constaté certains dysfonctionnements au sein du corps et en a fait part au chef de corps. Les membres du service souhaiteraient que le chef de corps tienne davantage compte de leurs suggestions dans l'intérêt de l'organisation. Selon eux, tous les chefs de service – au départ réticents face aux changements – seraient maintenant de leur avis et une certaine évolution positive serait perceptible, mais on n'observe toujours aucune concrétisation sur le terrain.

Pour ce qui est de la **police fédérale**, l'ex-Direction de la mobilité et de la gestion des carrières (DPMD) ayant reçu en 2003 de nouveaux « pouvoirs » de service de contrôle interne, on pouvait s'attendre à ce que ses activités aillent au-delà de l'appui administratif fourni aux autorités disciplinaires dans leurs enquêtes. Il n'en est rien. Depuis 2003, tant les moyens nécessaires en personnel et en matériel, les

7B Traitement interne des plaintes

formations adéquates, que le développement de nouvelles procédures et de directives adaptées aux nouvelles missions, se font attendre.

8.3. PRESTATIONS CLÉS

Dans le rapport standard utilisé à **Anvers** par le SCI pour rendre compte au chef de corps des résultats de ses enquêtes – le « rapport d'enquête » –, la rubrique « dysfonctionnements » ne prévoit que les dysfonctionnements individuels, de sorte que les dysfonctionnements organisationnels ou structurels passent entre les mailles du filet. C'est ce qui ressort aussi du rapport annuel. Les recommandations contenues dans celui-ci tiennent sur une page, elles sont assez générales et portent sur l'initiative individuelle du collaborateur et de son ou ses supérieurs hiérarchiques. Elles consistent en des lieux communs ou en des répétitions de directives existantes qui leur enlèvent toute pertinence dans le cadre d'un rapport annuel sur le contrôle interne. Les propositions d'amélioration concrètement liées à la structure et/ou à l'organisation brillent aussi par leur absence.

Le rapport d'activités du service de gestion des plaintes, lui, comporte un certain nombre de propositions d'amélioration en plus des incontournables données quantitatives. Elles ne sont toutefois pas toujours transcrites de manière concrète et il n'a pas pu être déterminé non plus si elles avaient été implémentées. On remarque, tout au long de ce rapport, un souci d'amélioration du service qui se traduit par la recherche de solutions (organisationnelles). En tout état de cause, on ne peut passer à côté du constat selon lequel les plaintes qui ont les plus grandes implications pour le collaborateur individuel en ce qu'elles débouchent sur des mesures disciplinaires et/ou pénales, ne sont pas assez utilisées pour tirer les leçons nécessaires au niveau organisationnel.

Les activités du SCI de la **zone de police Mons-Quévy** restent quasi essentiellement réactives à l'exception de quelques contrôles sur le terrain lors de grands services d'ordre. La discipline accapare une bonne partie de son temps. S'il est envisagé de continuer à confier les procédures disciplinaires au seul SCI, il est impératif de revoir son effectif afin qu'il puisse se consacrer également aux autres tâches qui lui incombent : aide à la gestion, audits, études thématiques au départ de cas individuels, etc. L'aide à la gestion du corps est vraiment peu perceptible, même si le contrôle interne fait certaines recommandations dans ses rapports à destination du chef de corps.

Selon les données communiquées par ce service, pour 2007, 218 dossiers individuels ont été traités, 24 procédures disciplinaires ont eu un aboutissement (14 avertissements, 8 blâmes et 2 retenues de traitement) et 3 suspensions provisoires ont été prononcées. Le logiciel informatique utilisé par le SCI ne permet pas d'avoir rapidement une vue d'ensemble de ses activités. Il n'a par exemple pas été possible de distinguer rapidement le nombre de dossiers de plainte sur l'ensemble des 605 courriers enregistrés en 2007. Il n'est pas davantage possible de classer les dossiers par thème ou par fonctionnalité. Des aménagements du système informatique sont toutefois envisagés.

À la **police fédérale**, l'absence de directives a donné lieu à des divergences d'opinion en interne à propos du contenu concret des missions liées à la discipline, à la fonction de contrôle interne et à l'initiation/exécution ou non d'enquêtes judiciaires. Il s'agit pourtant là de tâches qu'un service de contrôle interne digne de ce nom pourrait prendre en charge. Certains membres du service estimaient jouer un rôle d'appui envers la police locale là où d'autres se voyaient plutôt investis d'une fonction censée exclusivement demeurer au sein de la police fédérale. Fin 2008, la police fédérale a elle-même constaté qu'il lui fallait encore développer une vision commune pour cette fonctionnalité.

9. GESTION DE L'INFORMATION

La gestion de l'information est un processus interne qui a pour finalité de contribuer à ce que des prestations opérationnelles et des résultats soient fournis. En ce sens, elle peut être considérée comme un pivot du fonctionnement intégré. C'est pour cette raison que le Comité P continue à suivre les nouvelles initiatives, plans d'action et autres en la matière, de même qu'il passe au crible certaines thématiques ou domaines à problèmes.

9.1. PRESTATIONS CLÉS BNG

Tableau 1 : Nombre d'entités enregistrées dans la BNG

BNG	Fin 2006	Fin 2007	Fin 2008
Faits	11 165 819	12 475 889	13 755 436
Personnes	1 644 435	1 745 208	1 744 975
Véhicules	1 824 630	2 077 099	2 312 184
Lieux	15 877	22 124	25 678
Enquêtes	31 684	49 533	78 244
Organisations	11 547	18 886	24 027
Numéros	72 923	108 507	140 320
Objets	15 390 444	17 464 197	19 526 741

Nous constatons principalement une stagnation du nombre de personnes reprises dans la banque de données BNG. Elle tient aux efforts clairement fournis pour effacer toute une série de données personnelles qui ne devaient plus faire l'objet d'un enregistrement (ventilation *one-shot*). En termes concrets, ces mesures se sont traduites par l'effacement de 212 550 personnes. À l'avenir, une amélioration de la qualité devrait être possible grâce à la réalisation de l'application « fusion personnes » qui, comme son nom l'indique, permettra de fusionner les doublons.

Qualité des données

Comme déjà souligné, la police fédérale donne un autre contenu au concept de « qualité » qui, à ses yeux, consiste à tendre vers un flux d'informations et/ou une alimentation des banques de données optimaux. La qualité du flux des données est pour elle surtout synonyme de quantité et d'exhaustivité et ne tient pas spécifiquement compte de la « valeur » du contenu. Cette valeur du contenu, notamment savoir si les données correspondent bel et bien à la réalité des faits sur le terrain ou si (juridiquement) elles ont été correctement introduites, est une question qui ne serait envisagée qu'en second lieu. À l'heure actuelle, on n'a toujours rien vu venir. Cette absence de réaction nous inquiète d'autant plus que ces conclusions figuraient déjà dans le rapport annuel 2006.

8BGestion de l'information

Le tableau de bord qui a été élaboré pour le chef de corps local afin de contrôler la qualité des données qu'il transmet à la BNG donne les résultats suivants au niveau national (Source = CGO) :

Tableau 2 : Évolution des données dans la BNG

2008					
	Janv - Mars	Avr - Juin	Juil - Sept	Oct - Déc	TOTAL
Exhaustivité BNG	98,65 %	98,31 %	97,11 %	94,92 %	97,24 %
Vitesse d'alimentation BNG	29,65	30,66	27,97	25,10	28,34

Légende :

Exhaustivité : pourcentage de PV initiaux en ISLP qui se trouvent dans la BNG.

Vitesse : nombre de jours nécessaires aux PV se trouvant dans la BNG pour y arriver.

Nous constatons que l'exhaustivité flirte toujours avec des pourcentages élevés tandis que la vitesse continue à progresser (à petits pas).

La police fédérale (CGO) a elle-même procédé à des contrôles des données de la BNG. Les efforts de 2007 ne se sont pas relâchés concernant les cartes d'identité, les passeports, la violence intrafamiliale, le signalement de prisonniers évadés, les mineurs de moins de 14 ans et les personnes dont la date de naissance est erronée (trop ancienne). À ceux-là sont venus se greffer d'autres en 2008 concernant cette fois l'encodage de l'identification AFIS dans la BNG (banque de données des empreintes digitales), le contrôle de qualité des données figurant dans la banque de données EUROPOL et les vols à main armée. Toutes ces évolutions se limitent malheureusement toujours à l'aspect technique des champs et de la transmission de l'information par voie électronique.

Nous souhaitons encore renvoyer aux descriptions, conclusions et recommandations figurant au rapport annuel 2007, dans lequel nous avons fait état de problèmes liés à l'identification judiciaire des personnes dans la BNG. Il y avait question d'une enquête de l'Organe de contrôle de l'information policière portant sur la « triple identification » (photo, empreintes digitales et description individuelle). Nous avons constaté depuis des efforts allant dans le sens d'une amélioration. Une concertation a été organisée avec le Collège des procureurs généraux, laquelle a débouché sur diverses décisions dont celle d'adapter l'ISLP et FEEDIS. La première page des procès-verbaux devra ainsi mentionner si la triple identification a été effectuée. FEEDIS a déjà été adapté en ce sens et l'ISLP suivra courant 2009.

Sur le plan de l'effacement des données, des mesures ont déjà été prises (ventilation one-shot), mais il n'y a pas encore eu d'action concrète en ce qui concerne l'automatisation du processus (comme annoncé depuis 2004). Nous ne pouvons que regretter l'absence à l'heure actuelle encore de base réglementaire claire pour ces règles.

Initiatives d'amélioration

La principale évolution constatée concerne le **domaine judiciaire** : les tests sur le terrain peuvent enfin débiter pour le module « gestion d'enquête », ce qui doit non seulement permettre un meilleur suivi pratique et opérationnel des données d'enquête, mais aussi contribuer de manière importante au management de la recherche au bénéfice de la police intégrée. Au niveau de la police administrative, les décisions de principe ont été prises à propos de la suite du développement notamment du concept à long terme et la mise en œuvre sera lancée en 2009. Au niveau du roulage, il est remarquable de constater qu'il a été décidé d'abandonner les développements dans FEEDIS au profit d'une migration complète vers la plate-forme ISLP. Entre-temps, a été mis en place en Flandre un premier centre de traitement des données qui s'occupera des constats des caméras automatiques.

Des efforts spécifiques sont réalisés en vue de la mise au point du **nouveau registre central des armes**, planifiée pour 2009. Une évolution positive réside dans le fait que de plus en plus d'informations sont disponibles dans l'« environnement Portal », ce qui profite à la recherche intégrée au travers de différentes banques de données. Comme précisé *supra*, nous constatons encore et toujours un gaspillage de capacité

et de moyens financiers importants en ce que certains nouveaux modules nécessitent un double développement : un premier pour tourner en ISLP et un deuxième pour tourner avec FEEDIS.

9.2. RÉSULTATS COLLABORATEURS

Formation

Les questions sont, dans les grandes lignes, les mêmes que l'année passée : (1) comment se fait-il que la formation de base dispense encore des cours sur l'**ISLP** alors que l'application standard à la police fédérale est **FEEDIS** ? Le nœud du problème réside toujours dans l'absence d'un système unique de rédaction de procès-verbaux qui serait commun à la police fédérale et à la police locale. De par ce manquement, une partie importante de la capacité de formation se perd dans le recyclage du personnel vers l'un ou l'autre système en cas de mobilité entre la police fédérale et la police locale. (2) *quid* du suivi et de l'encadrement des différents **enseignants en matière de gestion de l'information** ? Ils sont actuellement inexistantes (cf. recommandations rapport annuel 2006) et chacun dispense son propre cours.

Collaborateurs intègres

Nous continuons à constater que **l'utilisation de données policières par certains policiers** reste **problématique**. Sur le terrain, il apparaît que plusieurs chefs de corps ont déjà pris des mesures sur ce plan et effectuent des contrôles préventifs, mais cette évolution n'est malheureusement pas généralisée. CGO aussi, de son côté, effectue des contrôles (préventifs) mensuels sur la base d'échantillons. Nous continuerons à suivre cette problématique à propos de laquelle nous préconisons la sévérité (au plan pénal et/ou disciplinaire) à l'encontre des membres de la police qui lancent des requêtes sans respecter le principe de finalité et donc en dehors du cadre de leurs missions de police administrative et judiciaire ou d'autres tâches administratives.

9.3. MOYENS

Budgets

Les moyens (budgets) connaissent dans les grandes lignes les mêmes difficultés que celles mises en lumière dans le précédent rapport annuel. Il faudrait pourtant pouvoir compter, pour l'analyse et le développement de projets informatiques, sur une certaine stabilité du plan pluriannuel. En ce qui concerne les prévisions budgétaires, nous constatons que le budget pour l'information opérationnelle (IPO) a été repris en 2008, et cela sans les problèmes annoncés dans le précédent rapport annuel. En ce qui concerne le guichet virtuel (*Police on web*), un budget a été prévu en 2008 et ne sera pas repris en 2009. Il a en outre été fait appel à la Commission européenne pour la réalisation de 3 projets, à savoir : (1) Visa Information System : il vise à permettre le contrôle aux frontières des autocollants visa européens ; (2) TARAP : il s'agit de la transmission électronique des rapports dressés lors de l'interception sur le territoire belge pour laquelle l'Office des étrangers doit prendre une décision ; (3) BVS : c'est un projet d'échange des données électroniques de documents d'identité volés entre la police, le SPF Affaires étrangères et le Registre national. En plus de ces budgets, le fonds des amendes permet de développer depuis 2007 la BNG « circulation » dont les principaux objectifs sont de mettre au point une plate-forme « constatations » et d'affiner le module « statistiques ».

En parallèle, DGJ s'emploie à financer certains projets judiciaires tels que : ARTIST (banque de données relative aux objets d'art volés), LIS (application qui vient en appui de la police technique et scientifique), AVALON (banque de données relative à la gestion des indicateurs), PHOBS (gestion des données des enquêtes téléphoniques) et PROFID (application en appui des enquêtes financières avec créances bancaires). Sur le plan de l'infrastructure également (réseau), les garanties nécessaires devraient être consolidées pour pouvoir maintenir à niveau les moyens affectés au développement d'un réseau performant (HILDE). À cet égard, le projet HILDE 4*bis* a fait en sorte que la largeur de bande du réseau soit augmentée jusqu'au niveau de l'arrondissement, et cela sans dépasser les budgets prévus.

Sécurité

Au plan de la sécurité, nous nous posons, comme dans le précédent rapport annuel, des questions quant à l'idée d'octroyer à tout un chacun une adresse e-mail externe et un accès à Internet à partir du même

8BGestion de l'information

réseau physique que celui qui comporte les informations opérationnelles. Une organisation moderne a certes besoin de tels outils, mais les solutions que l'on développe doivent garantir de façon absolue la sécurisation du réseau en général et des banques de données en particulier.

Nous constatons aussi que, dans certains cas, un accès (légal) à la BNG est octroyé à des services externes (direction sécurité privée, Child Focus, Office des étrangers, etc.). Il s'agit souvent d'un accès limité à certaines données, mais malheureusement, il n'est pas toujours possible, pour des raisons techniques, de faire la distinction entre les données que ces services ont le droit de consulter et celles qu'ils peuvent concrètement voir. Aussi plaidons-nous pour un contrôle actif strict des consultations et de l'utilisation des données par ces services, de même que nous recommandons de trouver rapidement une solution technique pour la protection de ces données.

Citons enfin une importante réalisation, le « *single sign-on* », qui permet d'accéder à toutes les applications grâce à un numéro d'identification et un mot de passe uniques. Ce système, couplé à l'enregistrement de la station de travail, donne de précieuses informations sur les activités de l'utilisateur. Non seulement les abus sont plus rapidement détectés, mais aussi des contrôles préventifs sont possibles.

10. FONCTIONNEMENT INTÉGRÉ ET APPUI

La présente rubrique examine de façon plus approfondie le fonctionnement des CIC, la mise en œuvre des chiens policiers, le suivi du fonctionnement des CIA et la coopération entre les brigades motorisées des Douanes et accises et de la police fédérale à l'occasion d'un contrôle douanier qui a permis de découvrir 20 illégaux.

10.1. FONCTIONNEMENT DES CIC ET D'ASTRID

Dans les rapports annuels antérieurs, la mise en place et l'évolution des centres d'information et de communication (CIC) a été commentée et décrite comme un pilier essentiel du fonctionnement intégré. Pour pouvoir fonctionner au quotidien, les CIC doivent pouvoir s'appuyer sur un réseau de communication suffisamment fonctionnel. Le réseau de communication ASTRID (*All-round Semi-cellular Trunking Radiocommunication Integrated Dispatchings*) a fait l'objet d'un suivi de la part du Comité P durant plusieurs années.

En 2008 encore, les CIC et ASTRID ont été soumis à une enquête de terrain subséquente.

10.1.1. Opérationnalisation des CIC

Généralités

En 2008, les CIC ont enregistré un gonflement du nombre d'appels par rapport aux années précédentes, soit 2,8 millions pour 2,5 millions en 2007 et 2 millions en 2006.

Tous les CIC sont complètement opérationnels à l'exception du CIC Hainaut, qui doit encore reprendre le central 101 de la zone de police Charleroi (zone téléphonique 071). Cette « passation de témoin » n'est prévue que pour fin 2009, lorsqu'il y aura normalement suffisamment de call-takers neutres. En attendant, des solutions ont dû être trouvées puisqu'il fallait continuer à travailler avec les deux centraux téléphoniques désuets, celui de la zone de police de Charleroi et celui de Belgacom, qui servent toujours au traitement des appels 101 de la zone 071.

Certains CIC (surtout à Bruxelles et dans le Hainaut) souffrent toujours d'un **déficit en personnel** qui menace d'avoir des conséquences dramatiques, en ce sens que, selon eux, ils ne seront plus à même de garantir le service minimum à la population ni, par conséquent, la sécurité du citoyen. La politique d'investissement menée par la police fédérale à des fins de recrutement n'est pas prête de résoudre le problème. Ce pourrait même être le contraire. Dans l'état actuel des choses, les CIC perdent plus de personnel qu'ils n'en gagnent. Celui de Bruxelles, par exemple, a réalisé la reprise du central 101 avec un effectif minimum de 80 personnes. Aujourd'hui, il ne reste déjà plus que 70 personnes dans le service. Le CIC de Bruxelles, tout comme celui du Hainaut, se considère en état de crise et, malheureusement, il ne semble pas y avoir de solution à court terme.

En 2008, le gouvernement a demandé une accélération de l'opérationnalisation du projet 112 en prenant l'option d'une migration zéro (migration technologique) pour le service 100. Tous les centraux 100 doivent passer à la même technologie que les centraux 101, mais sans que rien ne soit changé au début à leur façon de travailler. Pour ce faire, les centraux 100 et 101 doivent être regroupés physiquement et utiliser la technologie CAD³⁵, même si le 100 continuera à fonctionner avec ses propres processus.

En 2007 déjà, la Flandre orientale (Gand) a lancé son premier central intégré 112. Le Brabant flamand vient en deuxième place sur la liste et les autres provinces devraient suivre entre 2009 et 2012.

Il existe clairement un besoin de traitement pluridisciplinaire de l'aide non urgente. Il est question d'une ligne bleue, rouge, jaune, etc. mais les besoins et l'approche différenciée n'ont pas encore été examinés comme il faut ni étayés par des études. Les zones de police surtout demandent qu'il soit tenu compte de la problématique dans le choix du modèle de dispatching idéal.

Le standard policier qui règle la communication via ASTRID pour les services de police en coopération avec d'autres disciplines change chaque année. Cette opération est tellement lourde qu'une reprogrammation de l'appareillage ne peut avoir lieu que tous les deux ans, provisoirement aux frais du fédéral.

La fourniture de 24 stations de travail supplémentaires pour le CAD a débuté en 2008 et devrait se terminer en 2009.

En ce qui concerne le plan de services tel que contenu dans la GPI 49³⁶, contrairement aux anciens

9B Fonctionnement intégré et appui

principes selon lesquels la direction opérationnelle relevait du niveau local et les CIC venaient surtout en appui, les besoins des responsables locaux qui se manifestent peu à peu vont dans le sens d'un **rôle plus directif** des CIC dans certaines situations (p. ex. dans les cas où aucun officier de police judiciaire (OPJ) ou de police administrative (OPA) n'est présent sur le terrain, ce qui arrive de plus en plus souvent). Un tel changement de mentalité et la transition vers un nouveau système devraient faire l'objet, au niveau national ou provincial, d'accords clairs tenant compte de l'article 7 de la loi sur la fonction de police (LFP). Dans le même ordre d'idées, on ne sait toujours pas qui prend désormais la direction d'un « événement non annoncé en mouvement » (ex. une prise en chasse) ni quels procédés tactiques sont d'application, pour autant qu'ils existent.

Si le fait est qu'il n'y en a pas, on sait encore moins qui doit prendre les rênes dans le cadre de l'élaboration de ces procédés tactiques et comment la coordination doit s'organiser dans une telle matière.

Sur le plan de la **coopération internationale transfrontalière**, nos constats sont les suivants.

Les CIC situés à la frontière avec les Pays-Bas travaillent de façon intégrée tant avec les zones de police qu'avec les centres de dispatching. D'un point de vue technique, les réseaux belges et néerlandais sont reliés via le CIC (« *combining of groups* »). Du côté français, on est déjà occupé au développement d'un système du même genre, mais du côté allemand, on en est encore aux contacts qu'avec le centre de dispatching d'Aix-la-Chapelle. Un véritable système de *roaming* est indispensable pour une communication transfrontalière optimale. Or, la technologie nécessaire n'est pas encore installée puisque aucun pays ne semble pour l'instant prêt à passer commande. Dans ce cadre, le ministre de l'Intérieur a réécrit un courrier à trois commissaires européens où il plaide pour que l'Europe prenne une initiative dans ce sens sous les auspices du « *Police Cooperation Working Group* » et des « *Chiefs of Police* ». Cette dernière organisation a créé un groupe d'experts en son sein afin d'analyser l'avenir des réseaux radio pour la police compte tenu d'un aspect intégré de *roaming* et de large bande.

Les rubriques ci-dessous portent plus spécifiquement sur le fonctionnement de quatre CIC, à savoir ceux de Liège, d'Anvers, du Hainaut et de Bruxelles.

10.1.2. CIC Liège

Le CIC Liège – avec ses 86 membres du personnel (76 en effectif réel), soit un tiers de call-takers neutres, un tiers de policiers fédéraux et un tiers de policiers locaux détachés – « gère » 32 clients policiers potentiels, en ce compris le poste déconcentré de l'AIG. En théorie (car certains ont conservé un dispatching propre), le nombre de zones de police dispatchées par le CIC est de 16 sur 20. Les zones de police de Liège, Seraing, Herstal et Flémalle ont gardé leur propre dispatching fonctionnant 24 heures sur 24.

Les chefs de corps de plusieurs zones déplorent un certain nombre de lacunes dans le fonctionnement du CIC de Liège. Ainsi : (1) le refus du CIC de communiquer les informations par voie radiophonique ; (2) le fait que ces informations parviennent par fax (cinq pages pour chaque message), quelle que soit leur nature (ex. : demande d'un numéro de téléphone par un particulier – fax de 5 feuillets ; demande d'horaire de trains ou d'avions par un particulier – fax de 5 feuillets ; demande de renseignements émanant du dispatching d'une zone – fax de 5 feuillets, etc.) ; (3) le double encodage obligatoire de certains messages car le « CAD2ISLP »³⁷ n'est toujours pas installé ; (4) l'obligation de se brancher sur la fréquence d'arrondissement (écoute de toutes les radios de l'arrondissement) ; (5) l'information qui parvient du CIC est unidirectionnelle, à savoir qu'il n'est pas possible de la modifier, mais surtout qu'elle ne peut être complétée (ex. : signalement d'un d'accident sans blessé ; si la police constate qu'il y a des blessés, il n'est pas possible de modifier l'information, il faut recréer un document). Depuis peu, les représentants du CIC ont accepté de transmettre les messages sur la fréquence propre à la zone de police (avec cependant toujours une confirmation par fax) ; (6) la transmission de messages lacunaires obligeant le dispatching à recontacter l'appelant ; (7) des critiques sont émises concernant la qualité des messages reçus et transmis par les call-takers : ces informations recueillies sont trop lacunaires et obligent bien souvent le destinataire à recontacter l'appelant pour obtenir plus de renseignements (ex. : message transmis « tentative de vol de voiture à telle adresse » ; celui qui a reçu ce message doit recontacter l'appelant pour savoir si le véhicule est encore en état de marche, auquel cas l'appelant peut se déplacer jusqu'au commissariat plutôt que d'envoyer une équipe chez lui).

Les call-takers, pour la plupart des CaLog, n'auraient pas la fibre policière et ne poseraient pas toujours les bonnes questions aux appelants. La transmission d'informations incomplètes pourrait constituer un danger pour le personnel exécutant.

9B Fonctionnement intégré et appui

Un autre exemple de dysfonctionnement a été cité : le CIC a accepté dernièrement de transmettre les messages 101 qui lui parviennent par radio sur la fréquence de la zone. Or, un habitant a appelé le 101 pour signaler le vol de sa voiture tout en indiquant la marque, le numéro de plaque du véhicule et la direction de fuite du voleur. Le dispatcher du CIC a appelé la zone par radio pour signaler ce vol de voiture. Pour les renseignements concernant cette voiture, il a envoyé un fax. L'équipe d'intervention a dû insister lourdement pour que la marque, le numéro de plaque et la direction de fuite lui soient communiqués par radio ! À ce propos, après discussion au sein d'une commission *ad hoc* présidée par le gouverneur de la province, un consensus a été trouvé pour la zone de police de Liège, à savoir que les appels 101 sont réceptionnés au CIC Liège, qui prend note de leur contenu, puis qui bascule la ligne vers le dispatching de la police de Liège, lui permettant ainsi de reprendre les appelants et de converser avec eux. Quand nous avons interpellé les intéressés sur le laps de temps plus long que génère semblable pratique, il nous a été assuré que cette crainte aussi évoquée par le CIC a été vite dissipée.

Au contraire, le dispatching de la police de Liège peut ainsi, selon les responsables locaux, mieux réagir aux appels. Quatre lignes téléphoniques directes sont disponibles. En cas de saturation de ces lignes – ce qui ne serait pas encore arrivé, sauf une fois où le système n'était pas encore au point –, le CIC prendrait seul l'appel et communiquerait par la voie informatique au dispatching de la police de Liège. Le procédé adopté est peut-être unique en Belgique, mais c'est celui qui seyait le mieux, tant au bourgmestre qu'au chef de corps. Le bourgmestre et le chef de corps voulaient conserver cette possibilité de converser avec les appelants afin de mieux servir la population. Ils craignaient que les call-takers 101 ne prennent pas suffisamment note de renseignements utiles et qu'il faille recontacter les appelants, d'où une perte de temps considérable dans certains cas.

D'autres désagréments sont encore signalés, à savoir : le dispatch N³⁸, qui permet l'envoi des messages par voie électronique, relève du réseau « HILDE » qui est sursaturé, d'où la transmission qui dure parfois de 10 à 20 minutes. Ce dispatch N, créé par ASTRID, n'est pas relié à l'ISLP. Or, les zones ont investi depuis des années dans l'ISLP.

Certaines zones refusent d'investir encore dans les systèmes de transmission électronique vu que leur coût et leurs nombreux dysfonctionnements (ex. : MDT (*Mobile Data Terminal*)) ne permettent pas toujours la transmission, d'où ils ne sont pas utilisés.

Le système AVL (Automatic Vehicle Location) envoie toutes les 30 secondes un message au poste central pour signaler l'emplacement du véhicule au coût d'un SMS à chaque fois. Le système n'est donc pas utilisé non plus car trop onéreux.

Le CIC refuse de transmettre le rapport journalier par team-ware (alors que cela permettrait de ne plus réencoder les données puisque ce gestionnaire électronique est compatible avec l'ISLP).

Le réseau HILDE va parfois plus vite que la fibre optique, raison pour laquelle certains regrettent quelque peu de s'être inscrit dès le départ dans le système *Remote dispatching S*³⁹, qui serait (trop) cher pour les services qu'il rend.

La procédure actuelle veut que le CIC transmette l'intervention dans le module Information avec basculement automatique dans le module Intervention de l'ISLP. Si le CIC modifie son information (ajouts ou modifications), cette dernière écrase automatiquement toutes les données que la zone aurait pu ajouter dans le module Intervention de l'ISLP, ce qui, dans le meilleur des cas, nécessite un nouvel encodage de la part du policier, ou dans le pire des cas, la perte des données encodées. En outre, certaines zones sont fréquemment confrontées à des ruptures lors de la transmission automatique des données, obligeant les policiers à introduire eux-mêmes les données dans le module Information de l'ISLP. Des 19 zones de la province, seules 4 utilisent encore ce système de transmission automatique de données, qui n'est d'ailleurs pas obligatoire.

Il est regretté que la formation des utilisateurs du réseau ait été dispensée bien avant que le système soit opérationnel ; de ce fait, la plupart ont oublié les manipulations même les plus élémentaires des appareils. Preuve en est le nombre croissant de faux appels d'alerte que transmettent les postes de radio portables (les utilisateurs sur le terrain confondent le bouton rouge – qui signale qu'ils sont en danger – et le bouton de mise hors circuit de l'appareil ; ce signal d'alerte parvient au CIC).

Il est regretté que la formation des call-takers ne soit pas assurée de manière continuée (par exemple, par des exercices fréquents). Il serait encore souhaitable de pouvoir leur permettre d'accompagner les permanences mobiles pour qu'ils se rendent compte des difficultés du terrain.

9B Fonctionnement intégré et appui**10.1.3. CIC Anvers**

Le CIC Anvers (CIC ANT) assure le dispatching de 21 zones de police sur 25 et de tous les services de police fédérale (SPC, LPA, WPR et SPN). Quatre zones de police s'occupent elles-mêmes de leurs activités de dispatching : Turnhout, Geel, Malines et Anvers. Il s'agit à chaque fois de dispatchings zonaux. Les zones d'Anvers, de Geel et de Turnhout disposent déjà d'un Dispatch S⁴⁰, tandis que celle de Malines doit patienter jusque début 2009 pour en être équipée.

Le CIC ANT assure ses missions avec 99 membres du personnel (pour un cadre prévu de 106) : 7 membres cadres, 43 membres de la police fédérale, 26 membres de la police locale et 23 call-takers neutres du SPF Intérieur. Les zones de Geel et de Turnhout refusent de donner du personnel au CIC ANT, mais elles prennent en charge le call-taking.

En 2007, le CIC ANT a reçu 204 687 appels, dont 181 903 (soit 88 %) ont été pris. Dix pour cent des appels ont été interrompus, de sorte que le CIC ANT a rappelé les personnes. Le nombre d'appels a grimpé de façon spectaculaire depuis la reprise de la zone téléphonique 03 en septembre 2008. En 2008, le CIC ANT a reçu au total 281 074 appels, dont 89,37 % ont été pris et on trouvé réponse. La majeure partie des communications portaient sur des situations d'urgence impliquant des personnes (49 798) ou des accidents de la route avec dégâts matériels (29 430).

En 2007, 73,85 % des appels ont été pris dans les 10 secondes et 87,13 % dans les 20 secondes. En 2008, ces chiffres se montent respectivement à 67,95 % et à 82,21 %. Cette diminution s'explique par le fait qu'en septembre 2008, le CIC ANT a dû faire face à un doublement du nombre d'appels induit par la reprise des appels 101 de la zone téléphonique 03 (qui, jusqu'alors, arrivaient au centre de dispatching de la police locale d'Anvers). Selon la norme interne, les CIC devraient arriver à prendre 95 % des appels dans les 5 secondes.

Le délai moyen de dispatching des appels (différence entre le moment où le call-taker prend connaissance de l'événement et celui où toutes les informations disponibles sont transmises à (aux) l'équipe(s) sur le terrain) pour les interventions les plus prioritaires s'élevait à 160 secondes pour la période de janvier à mars 2008 et à 131 secondes pour la période d'avril à juin 2008. Pour le troisième trimestre, le délai était de nouveau de 160 secondes et, pour le dernier trimestre, il avait chuté à 128 secondes.

La GPI 49 (plan de services) dispose que, dans certaines circonstances, le CIC s'occupe de signalements urgents. En 2008, le CIC ANT a effectué en moyenne par mois 894 signalements urgents, 7 200 contrôles BNG, 10 760 consultations BNG, 20 835 requêtes dans le Registre national et 8 310 requêtes dans la base de données de la DIV.

La couverture radio à l'extérieur ne pose plus de problème particulier, grâce au placement de quelques mâts supplémentaires. Pour la couverture radio à l'intérieur, par contre, des soucis mineurs sont encore rencontrés.

Primeur en décembre 2007-janvier 2008, les 35 clients ont été interrogés à propos de leur degré de satisfaction du service général fourni par le CIC ANT. Cette enquête, organisée par la province (concertation CIC), a suscité une réaction auprès de 33 clients. L'évaluation était chiffrée, d'une part, et descriptive, d'autre part. Il en ressort, d'après le CIC ANT, que la phase de lancement s'est bien déroulée et, à l'exception de la satisfaction à propos du processus de rapport du CIC, le score atteint pour l'ensemble de l'offre de services est tout ce qu'il y a de plus honorable.

Les **points problématiques** restent les suivants : (1) le statut des call-takers neutres⁴¹ (statut SPF Intérieur) n'est pas toujours compatible avec les aléas opérationnels d'un CIC, d'où le service s'en trouve parfois déréglé. Pour l'instant, le SPF Intérieur ne parvient pas à mettre à temps suffisamment de call-takers neutres à la disposition du CIC ANT. Les recrutements n'ont lieu que deux fois par an. Aussi, fin 2008, le CIC ANT enregistrait un déficit de 5 call-takers neutres ; (2) le détachement d'inspecteurs de police principaux (INPP) des zones ne va pas sans souci non plus ; (3) on constate sur le terrain un manque de connaissances concernant la procédure et les moyens radio ; (4) sur le plan technique, le flux CAD2ISLP est encore loin d'être optimal, la connexion BNG-CAD pose parfois problème et PORTAL connaît les week-ends des interruptions momentanées ; (5) le transfert des appels à partir des zones de police vers le CIC ANT en raison de la fermeture de leur accueil ne s'accompagne pas de données de localisation (seul le numéro de la zone apparaît sur l'écran du call-taker) ; (6) il est difficile de rechercher et de retrouver a posteriori les conversations enregistrées ; (7) la localisation des appelants qui téléphonent par gsm n'est pas encore instaurée, bien que les opérateurs des réseaux de téléphonie mobile aient reçu 13 mois depuis l'arrêté royal du 27 avril 2007⁴² pour réaliser cette évolution. Dans l'intervalle, le CIC ANT adresse ses demandes de localisation aux opérateurs dans le cadre des appels d'urgence.

9B Fonctionnement intégré et appui

En dépit d'un démarrage un peu poussif et de quelques problèmes persistants au niveau de la technique et du personnel, le CIC ANT a fait bien du chemin depuis son lancement le 1er mars 2005. Il est à présent devenu un centre de dispatching tout ce qu'il y a de moderne et conforme à la philosophie d'ASTRID. Pour la suite de l'implémentation, on travaille de façon réfléchie en concertation avec tous les partenaires. Le CIC ANT a également démontré sa valeur ajoutée au sein de la police intégrée en mettant en route de nombreux projets, en concluant des protocoles et accords divers visant à promouvoir le fonctionnement efficace et efficient de la police et, enfin, en fournissant aux clients des données statistiques permettant d'orienter la politique locale.

10.1.4. CIC Hainaut

Le CIC Hainaut couvre 23 zones de police, plusieurs services de la police fédérale ainsi que trois arrondissements judiciaires. Six zones sur les vingt-trois assurent elles-mêmes leur dispatching. Il s'agit à chaque fois de dispatchings zonaux. Le CIC Hainaut est le seul en Belgique à ne pas encore assurer l'intégralité du call-taking de la province.

Il compte 87 membres du personnel (la dotation du personnel n'en prévoit que 79). Le personnel présent est donc en surnombre, mais cela s'inscrit dans les préparatifs de la reprise du call-taking de la zone 071 (Charleroi). Selon le directeur du CIC Hainaut, 138 personnes seraient nécessaires à cette reprise. Le CIC dispose de 21 call-takers neutres, plus les 30 qui doivent encore arriver, ce qui portera leur nombre à 51 pour seulement 12 places de prévues. Du fait de l'étiquette négative dont souffre le CIC, il est parfois difficile de combler les places vacantes.

Le CIC reçoit chaque mois environ 29 000 appels et en enregistre entre 255 000 et 300 000 par an pour la zone de Charleroi. Le nombre d'appels qui ne peuvent être pris a diminué depuis 2008, pour passer d'un peu plus de 20 % en moyenne à un peu moins de 15 %. Cette bonne évolution est à mettre au compte du personnel additionnel qui a été engagé, mais aussi de l'installation d'un répondeur automatique diffusant un message à l'appelant lorsqu'il n'est pas tout de suite mis en connexion avec un call-taker.

Le CIC Hainaut a été choisi pour le projet test 112 en Wallonie. Les discussions relatives au central 112 ont, certes, trouvé une issue, mais la réalisation concrète du projet n'est pas attendue avant mi-2010.

Les **points problématiques** et **points d'amélioration** suivants peuvent être retenus pour le CIC Hainaut : (1) concernant la politique du personnel : du personnel additionnel est nécessaire pour la reprise du call-taking de la zone de police de Charleroi, la formation avancée ne peut être donnée en interne et les normes en matière de prestations de nuit et heures supplémentaires ne peuvent pas toujours être respectées ; (2) une politique d'intervention claire fait défaut : les listes de réaction adéquates (listes IPOG) n'ont pas encore toutes été transmises, ce qui implique que le CIC ne sait pas toujours précisément comment diriger les équipes d'intervention des zones par rapport à certains appels ; (3) pas moins de 400 cas de panne technique ont été relevés dans le système au cours des deux dernières années et plus de 730 depuis le début des activités du CIC en avril 2005. La S.A. Astrid n'a toujours pas trouvé de solution adéquate au problème ; (4) le système « marathon » ne peut pas enregistrer tous les appels car, si des stations de travail additionnelles ont été installées, le système, lui, n'a pas subi les adaptations nécessaires ; (5) en l'absence de dossiers introduits auprès du CIC, il n'y a que peu de plans catastrophes inclus dans le CAD ; (6) la couverture radio entraîne des problèmes en deux endroits.

Quand on repense à notre visite de 2005, on se rend compte que le CIC du Hainaut a considérablement évolué. Il reste malgré cela quelques points sensibles non résolus qui entravent le fonctionnement efficace et efficient du CIC, d'une part, et fait en sorte que le CIC du Hainaut soit le seul en Belgique à ne pas encore assurer l'intégralité du call-taking de la province, d'autre part.

10.1.5. Dispatchings bruxellois (et le rapport avec le CIC Bruxelles)

Le modèle de base des CIC prévoit un dispatching de toutes les équipes d'intervention des zones de police et des services de la police fédérale. Depuis le début, les zones bruxelloises ont pourtant opté pour le maintien de leur propre dispatching zonal. L'agglomération bruxelloise regroupe 8 grands dispatchings pour la police locale, à savoir les dispatchings zonaux des 6 zones de police bruxelloises, le centre de commandement de la SPC Bruxelles et le CIC Bruxelles (CIC-RBC).

Les **tâches effectuées par les dispatchings** sont très diverses en plus du dispatching proprement dit. Parmi celles-ci, on retrouve essentiellement : (1) la gestion de toutes les communications, interventions et

9B Fonctionnement intégré et appui

informations opérationnelles ; (2) la gestion des grands événements et/ou opérations ; (3) la surveillance par vidéocaméra ; (4) la gestion des dépannages ; (5) la coordination opérationnelle entre les services et (6) les premières mesures à prendre en cas de situation de crise ou de catastrophe.

En 2008, 209 personnes au total travaillaient dans les dispatchings zonaux/fédéraux (6 zones de police bruxelloises ainsi que la SPC) et 77 au CIC-RBC qui, depuis décembre 2007, prend en charge la totalité du call-taking 101. Les coûts en personnel pour ces dispatchings (à l'exception du CIC-RBC) s'élèvent (approximativement) à 12 174 815 euros.

Les zones de police plaident pour un **dispatching zonal propre**, et cela pour diverses raisons, dont les principales sont énumérées ci-dessous : (1) le fonctionnement intégré du dispatching zonal, qui permet de rebondir plus rapidement et plus efficacement et de mettre en œuvre de façon plus correcte la politique (d'intervention) de la zone ; (2) la possibilité d'un flux d'informations rapide en provenance et à destination du dispatching zonal qui ouvre la porte à une interaction entre la première intervention et les interventions des autres services du corps, réparties dans le temps ou non ; (3) une meilleure connaissance de l'organisation de la zone et des procédures internes par les call-takers ; (4) une meilleure connaissance du terrain par les call-takers ; (5) la proximité du dispatching zonal par rapport à la direction du corps pour la gestion des événements (non annoncés) ; (6) une possibilité d'améliorer la gestion des équipes d'intervention.

Certaines zones de police n'excluent toutefois pas à l'avenir un dispatching des équipes d'intervention assuré par le CIC-RBC (qui, en plus du call-taking, s'occupe uniquement du dispatching de la police fédérale de la route Brabant), même si elles croient que l'idée est peu réaliste eu égard aux investissements réalisés et à l'« esprit politique » de certains.

La **SPC Bruxelles** également opte pour un centre de commandement qui lui est propre, cela aux motifs suivants : (1) la connaissance de terrain des dispatchers ; (2) le réseau radio distinct pour la SPC ; (3) la présence de caméras au centre de commandement ; (4) la transmission directe entre la STIB et la SPC ; (5) le pilotage direct par l'OPJ-OPA responsable ; (6) la proximité du centre de commandement opérationnel de la STIB, le Bureau de coordination des opérations (BCO) et (7) le terrain d'action spécifique (en partie CIC-RBC et en partie CIC Brabant flamand).

Les variations existantes de la politique d'intervention et de sa transcription sur papier peuvent engendrer des problèmes au niveau du service équivalent entre les diverses zones et services. Le service fédéral SPC s'est vu octroyer des moyens supplémentaires. Ainsi, 42 voitures de métro sur 88 ont été équipées de CCTV et le service dispose d'un système d'enregistrement des images. Les 30 écrans qui se trouvent au centre de commandement permettent de visualiser les images des quelque 700 caméras de la STIB.

L'interface entre le CIC-RBC et les dispatchings zonaux se déroule bien en dépit de quelques plaintes à propos du caractère parfois trop succinct des fiches (de réaction) établies par le CIC-RBC. Elles contiendraient trop peu ou pas assez d'informations pour le collaborateur du dispatching zonal qui, le cas échéant, doit recontacter l'appelant. Techniquement parlant, on n'est pas sûr non plus que les fiches rédigées arrivent bel et bien au dispatching zonal. Il s'agirait d'un problème au niveau national pour lequel la S.A. ASTRID cherche activement des solutions. En attendant, il a été convenu avec le CIC-RBC de prévoir une confirmation téléphonique des demandes d'intervention les plus importantes.

En ce qui concerne les conditions de travail, la zone de police Bruxelles-Ixelles fait état d'une lourde charge de travail (31,5 % des 19 communes). Le fonctionnement est assuré en continu avec un système de « shifts » réparti sur 6 équipes. Le questionnement que nous avons effectué dans les différents dispatchings zonaux nous a appris que les systèmes de shifts pouvaient fortement varier.

Pour qu'il « tourne rond », un dispatching a besoin de collaborateurs bien formés. Les zones laissent entendre qu'il existe des divergences entre elles, allant des formations ASTRID disponibles au stage effectué en début d'engagement.

Pour ce qui est de l'implication des dispatchers, il a été constaté dans une zone que tous les opérateurs ne se montraient pas aussi soucieux de la récupération de la capacité d'intervention sur le terrain. Ils ne se signalent pas toujours non plus sur le réseau radio et certaines communications envers le citoyen (information sur le temps d'attente, par exemple) pourraient être améliorées.

L'enquête montre que les facteurs qui contribuent à la satisfaction des collaborateurs du dispatching varient de zone à zone, allant des conditions de travail et d'infrastructure à la concentration en un endroit du call-taking, du dispatching, de la télépolice et de la vidéosurveillance, en passant par le lien ou

9B Fonctionnement intégré et appui

l'interface avec le 101 qui doit fonctionner correctement, l'encadrement et le suivi du personnel d'intervention.

Les **points problématiques** et **points d'amélioration** des dispatchings le plus souvent entendus sont : (1) le manque de personnel (bilingue et expérimenté) ; (2) le défaut d'infrastructure (locaux trop exigus) et de moyens (central téléphonique, Dispatch S) ; (3) la gestion des interventions ; (4) l'appui de la S.A. ASTRID.

Le Comité d'accompagnement provincial (sous la coprésidence du gouverneur, d'une part, et du président de la Conférence des bourgmestres de la Région de Bruxelles-Capitale, d'autre part) a chargé le Comité de dispatching opérationnel (COD) – composé des responsables des six dispatchings zonaux (DPZ) et d'un membre de la direction du CIC-RBC – de suivre la reprise du call-taking par le CIC-RBC. Depuis la reprise le 4 décembre 2007, une réunion hebdomadaire est organisée par le CDO au CIC-RBC. À présent que les principaux problèmes techniques qui avaient touché les zones et le CIC depuis la reprise du central 101 sont résolus, le deuxième écueil qui se présente au niveau de ce forum de concertation réside dans la qualité du call-taking.

10.1.6. ASTRID

Depuis 2006, la S.A. ASTRID est sortie de sa « phase d'installation » pour entrer dans sa « phase de mise en service ». Il lui reste cependant des problèmes à régler avec ses sous-traitants, problèmes à cause desquels la chaîne technique n'est pas pleinement sous contrôle, ce qui se répercute sur la chaîne opérationnelle.

Le transfert CAD-ISLP a été réalisé sur le plan des notifications, mais pas pour les objets et autres questions spécifiques comme les dépannages. L'aspect bidirectionnel est aussi toujours absent de la scène. Techniquement parlant, il est tout à fait réalisable, mais la police locale doit investir dans un ordinateur supplémentaire pour exécuter le transfert des données vers le CAD ainsi que dans les indispensables mesures d'encadrement du processus pour la mise en œuvre des changements.

La **couverture radio est en bonne progression**. S'il reste des problèmes, ils sont circonscrits en Wallonie. Dans l'état actuel des choses, quelque 500 mâts ont été installés plus, à quelques exceptions près, les 80 additionnels. Entre-temps, de nouveaux besoins ont été identifiés. La communication radio est toujours limitée ou même inexistante en plusieurs endroits, tant extérieurs qu'intérieurs. Sur le terrain, on attend parfois des postes radio d'ASTRID qu'ils aient le même degré de couverture qu'un gsm. Mais là où la S.A. dispose de 580 mâts, les opérateurs de téléphonie mobile en ont des milliers. On ne peut donc pas attendre les mêmes performances techniques de la part d'ASTRID. D'un point de vue technique, un plus grand nombre de mâts permettrait d'étendre la couverture radio, mais il ne semble pas y avoir de marge budgétaire disponible.

Les zones de police bruxelloises ont par ailleurs signalé des problèmes de (sur)charge du réseau radio. Elles ont sur le terrain de nombreux collaborateurs et services d'ordre. Pour les événements annoncés, la possible saturation du réseau pourrait être compensée par une cellule opérationnelle mobile (COM) ou par l'installation de cartes supplémentaires. De telles mesures sont réalisables sous réserve de ne pas intégrer trop d'utilisateurs dans le même groupe de conversation – il y aurait risque de surcharge opérationnelle – ; on ne peut par contre pas parler de problème technique.

L'authentification et l'encryptage ne sont intervenus respectivement qu'en 2007 et 2008 étant donné que les logiciels nécessaires n'étaient pas disponibles auparavant. Le système n'était évidemment pas laissé sans protection, mais l'authentification et l'encryptage sont des mesures supplémentaires.

En 2008, le problème de stabilité expérimenté avec les **terminaux de données mobiles** (MDT - Mobile Data Terminals) n'était plus qu'un mauvais souvenir et, dans la foulée, ces terminaux ont été de plus en plus nombreux à être mis en service. Les services de police souhaitent augmenter le nombre d'applications via ce système, mais ce ne sera pas possible sans réseau à large bande.

Depuis le lancement du projet en 1998, ASTRID offre la possibilité de localiser les véhicules en temps réel via le système de **détection automatique des véhicules** (AVL - Automatic Vehicle Location). Celui-ci est avant tout utilisé pour aider le dispatcher provincial ou local à déterminer l'équipe la plus indiquée pour intervenir. Cette fonction en soi est déjà une plus-value. Pourtant, de nombreux corps souhaitent aller plus loin. Par exemple, dans le cadre des phénomènes criminels, des engagements sont pris en vue d'effectuer des patrouilles plus ciblées et d'ensuite faire rapport aux diverses autorités. Au jour d'aujourd'hui, les

9B Fonctionnement intégré et appui

informations que l'on a dans ce cadre sont encore non contrôlables, de sorte que de nombreuses zones cherchent sur le marché des solutions capables de répondre aux besoins (« boîte noire » et autre *fleetlogger*). À cet égard, il est important de formuler quelques observations en marge à propos, d'une part, du coût supérieur à celui de l'abonnement ASTRID à AVL et, d'autre part, de la disponibilité des réseaux publics qui n'est plus garantie en situation de crise. En concertation avec d'autres partenaires – le CIC Flandre occidentale, le Service opérations de la Direction de l'information policière opérationnelle (CGOO) et Intergraph –, la S.A. ASTRID a mis sur pied un projet pilote dans la zone de police Arro Ypres, lequel a débouché sur la réalisation d'un produit concret, à savoir le *CAD Analyser*. Il s'agit d'un outil logiciel qui permet d'analyser les incidents et qui offre un appui stratégique pour le pilotage optimal de la capacité policière. Les données AVL de la zone d'Ypres sont quotidiennement lues de façon automatisée à partir du serveur CIC avant d'être mises à disposition de la zone. De cette façon, celle-ci peut réutiliser ces données AVL par exemple pour obtenir une vue d'ensemble des activités des équipes sur une période déterminée dans le passé, pour avoir une idée de la présence de patrouilles aux alentours d'un lieu précis (quartier où les cambriolages sont fréquents, abords d'écoles, etc.) ou encore pour reconstituer le trajet suivi par telle ou telle équipe en cas de contestation ou de plainte. En plus des rapports AVL, cet outil peut servir à des analyses stratégiques. Ainsi permet-il de visualiser clairement les « hotspots » des différents phénomènes (cambriolage, etc.).

10.2. CARREFOURS D'INFORMATION D'ARRONDISSEMENT (CIA)

Il manque encore, au sein de la police fédérale, **un suivi ou même simplement un appui structuré** des CIA. Comme souligné dans notre précédent rapport annuel, on ne peut toujours pas répondre à l'heure actuelle à des questions portant sur le fonctionnement global des CIA. Sachant que ces derniers sont le talon d'Achille de la gestion de l'information et de la réforme des polices, nous ne pouvons qu'exprimer notre inquiétude à ce propos. Une enquête spécifique sera ouverte en 2009 à la demande de la Commission d'accompagnement parlementaire. Au rang des aspects positifs, contrairement à 2007, la Direction de l'information policière opérationnelle (CGO) serait à présent disposée à assumer son rôle d'appui à l'égard des CIA. Deux personnes de référence ont récemment (2009) été désignées en son sein. Entre-temps, les CIA organisent encore eux-mêmes des réunions entre eux, auxquelles certains services ou directions de la CGO, DGJ ou DGA participent parfois.

10.3. UTILISATION DE CHIENS PAR LES SERVICES DE POLICE

Les chiens policiers sont un appui particulier auquel recourent souvent les services de police locale et fédérale. Ils interviennent dans toute une série de missions et de fonctionnalités. Le Comité P ayant eu à connaître plusieurs dossiers concernant l'utilisation de chiens par la police, ou la manière dont fonctionneraient certains services canins des polices locales ou de la police fédérale, il a décidé de procéder à une enquête thématique.

10.3.1. Prestations clés et résultats autorités

Lors de l'intégration des différentes composantes de la police belge en 2001, on s'est trouvé confronté à un service fédéral à réorganiser, le Service d'appui canin (DACH)⁴³, et à des polices locales ayant récupéré des chiens de l'ex-gendarmerie et, parfois, de plusieurs corps de police communale.

Il était pourtant nécessaire de faire fonctionner cet ensemble hétérogène et de veiller à ce qu'une collaboration soit possible avec les autres composantes du paysage policier (appui latéral, hycap, etc.). Il s'agissait quelque part d'une gageure. En résumé, non seulement **les visions divergeaient, mais en plus, on ne parlait pas la même langue**. C'est dans ce contexte et avec comme objectif l'uniformisation, l'établissement de certains principes (ex. plus de chiens polyvalents, sélection, etc.) et, surtout, la mise en place de formations permettant une connaissance et un « langage » commun qu'un groupe de travail pluraliste⁴⁴ s'est mis à l'œuvre. Il a publié ses conclusions sous forme de rapport de synthèse qui devrait se traduire par des directives et mener à la mise en place de règles uniformes pour la sélection, la formation et de nouveaux principes de fonctionnement⁴⁵.

Finalement, en 2008, les principes d'acquisition et de formation continuée des chiens policiers ont été coulés dans un arrêté ministériel⁴⁶ s'imposant à l'ensemble des services de police. Cet arrêté ministériel a été précisé dans une note permanente émanant de la police fédérale⁴⁷.

9B Fonctionnement intégré et appui

En marge de notre enquête est apparue une nouvelle fois une question particulière qui est celle de **l'utilisation de chiens en unités constituées dans le cadre de la gestion négociée de l'espace public**. Trois philosophies se côtoient. La première exclut une telle utilisation, les teams canins pouvant uniquement être utilisés en équipes non constituées assurant des missions comme des patrouilles ou des fouilles⁴⁸.

Les deux autres n'excluent pas cette utilisation mais les modalités divergent notamment en matière d'**usage de la muselière**. Il est vrai qu'utiliser des chiens non muselés en unités constituées et ensuite lancer ces mêmes chiens dans des teams de patrouille avec des comportements très différents semble difficile. L'usage de la muselière (comme lors des missions ordinaires) et le fait que les chiens de la section ne soient jamais tous démuselés en même temps posent apparemment moins de problèmes. Quoi qu'il en soit et dans la continuité de ce qui a été fait pour les autres missions des chiens de patrouille, il est indispensable que la question soit clarifiée. Un groupe de travail mixte police fédérale/police locale a vu le jour sous la coordination de DACH et doit formuler des propositions en la matière.

10.3.2. Résultats collaborateurs

Deux facteurs critiques de succès sont liés, d'une part, à **l'infrastructure** de DACH, qui est maintenant adaptée et performante et, d'autre part, aux **moyens humains**. Le tableau organique a été revu à la baisse alors que le cadre n'était pas encore rempli. Il semble que les effectifs actuels ne permettent pas de répondre efficacement aux demandes d'appui existantes. Le recours à cet appui est unanimement reconnu comme utile par les partenaires mais, à terme, l'impossibilité d'y répondre positivement, peut induire une diminution de la demande.

En ce qui concerne la **formation**, le Comité P a constaté qu'il existe un réel problème concernant les formations dispensées par les écoles de police en raison d'une carence en formateurs disponibles. C'est pour cette raison que le volet 1 de la formation de base n'était souvent pas organisé et que les nouvelles recrues étaient « encouragées » à obtenir une dispense. Ceci était préjudiciable à la cohérence de la formation et forçait parfois les candidats à se tourner vers le privé pour se préparer. Il serait éventuellement possible de pallier cette carence en instructeurs par le recrutement de formateurs au sein de DACH en vue de leur détachement dans les écoles de police.

Notons qu'ici aussi, comme pour les autres aspects de la question, il y a lieu d'opérer une distinction entre la notion de « formateur », garant de l'acquisition et du maintien à niveau des connaissances, et la notion de « spécialiste en maîtrise de la violence », dont le rôle dépasse l'aspect purement formatif pour s'impliquer notamment vis-à-vis de la hiérarchie et du personnel sur ces matières. Remarquons encore que les écoles se montrent peu enclines à organiser des formations fonctionnelles en la matière.

En ce qui concerne la formation de certains chiens spécialisés comme les chiens drogues, plusieurs écoles de police⁴⁹ disposent du savoir-faire nécessaire pour assurer des formations, mais une certaine réticence est observée de la part de DACH.

10.3.3. Processus et politique et stratégie

Malgré le fait que l'utilisation d'un chien peut être considérée comme un moyen « spécial » ou de contrainte, nous n'avons pas de vue sur les incidents et plaintes similaire à l'image qui existe en cas d'usage d'arme à feu⁵⁰.

10.3.4. Partenariats

Bien que le processus soit rationalisé, les demandes d'appui ne sont pas enregistrées par arrondissement ou par demandeur. Ceci nous semble dommageable car DACH a été, dans une démarche de gestion de la qualité, l'une des premières unités de la police fédérale à publier ses offres d'appui sous forme de Service Level Agreements (SLA). Or, ce service est à présent privé d'un outil statistique intéressant en termes d'indicateur. Une tentative de subdivision des demandes d'appui par arrondissement et par demandeur a eu lieu, mais elle a été abandonnée car jugée trop lourde administrativement.

Relevons encore, dans la même démarche de recherche de la qualité et de partenariats, les efforts de synergie avec les douanes pour le « recrutement » de chiens et pour les formations. Notons également les efforts de coordination dans le cadre des démarches de répartition des terrains d'action respectifs au sein des aéroports⁵¹. Au niveau des polices locales, des pratiques de coordination opérationnelle et d'appui latéral existent au cas par cas, parfois même avec des équipes cynophiles étrangères dans les régions frontalières.

9B Fonctionnement intégré et appui

Il existe aussi un projet de coopération avec les **services de l'armée**. Ici cependant, la collaboration pourrait difficilement être poussée plus loin vu le fait, d'une part, que l'armée est autonome en la matière et facture l'appui apporté et, d'autre part, que la philosophie et la finalité de l'usage des chiens par l'armée sont très différentes de celles existant dans les services de police.

La même recherche de synergie et d'appui latéral existe également au niveau international, principalement avec les Pays-Bas et la Suisse, avec lesquels des relations privilégiées teintées de *benchmarking* sont entretenues⁵².

10.3.5. Collaborateurs et moyens

L'un des principaux problèmes rencontrés par les services de police est le « **recrutement** » de chiens de **qualité**. Des critères de race avaient été initialement fixés, mais ils n'ont pas été repris dans l'arrêté ministériel du 25 juin 2008. Le ministre a préféré opter pour un profil caractériel et des particularités médicales et physiques.

Le chien policier doit maintenant : (1) être âgé de 12 mois minimum ; (2) être enregistré⁵³ ; (3) être vacciné selon les conditions minimales exigées sur l'ensemble du territoire du Royaume ; (4) être déclaré apte sur le plan médical et physique ; (5) répondre au profil caractériel.

Notre enquête a également montré que des situations très diverses existent au niveau des infrastructures mises à disposition des maîtres-chiens et qu'il en va de même de l'équipement spécifique.

Certains **aspects plus statutaires** peuvent également susciter la réflexion. Ainsi, dans les services de la police fédérale, le service dans lequel est utilisé le chien en est le propriétaire. La situation est moins uniforme à la police locale, où les maîtres-chiens sont souvent propriétaires de leur animal. Dans ces cas, le problème du montant de l'indemnité mensuelle a été soulevé⁵⁴. Nous noterons encore que la situation manque tout autant d'homogénéité du point de vue des soins vétérinaires. Ils sont pris en charge par la police locale dans certaines zones, mais pas dans toutes. Les contrats d'assurance et les couvertures proposés varient également. À la police fédérale, sauf cas d'urgence, les soins sont dispensés par le service vétérinaire et, comme les chiens sont propriété de la police, la question de l'assurance ne se pose pas pour les blessures et dommages subis.

10.4. FONCTIONNEMENT INTÉGRÉ DOUANE-POLICE FÉDÉRALE

À l'occasion d'un contrôle d'une camionnette, des membres de l'**Administration des Douanes et accises de Mons** découvrent une vingtaine de clandestins. Ils font alors appel à la police fédérale de la route (WPR) afin qu'elle prenne en charge la gestion intégrale de ce dossier. Mais les policiers de la WPR refusent en invoquant la loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers (loi sur les étrangers)⁵⁵ : les douaniers sont compétents pour les infractions à cette loi et doivent dès lors assumer les suites engendrées par leur contrôle. Toutefois, la WPR apporte un certain appui en fournissant des véhicules et du personnel pour le transfert des illégaux vers le bureau des Douanes et accises de Mons. La cellule Traite des êtres humains de la police judiciaire fédérale (PJF) de Mons ayant aussi été avertie par les douaniers avise le magistrat du parquet de référence en matière de traite des êtres humains (TEH), qui ordonne de priver de sa liberté le conducteur du véhicule et annonce également la mise à l'instruction du dossier. La PJF établit un procès-verbal initial à charge du suspect du chef d'avoir contribué à l'entrée, au transit ou au séjour d'une personne non ressortissante de l'Union Européenne dans le pays en vue d'obtenir un avantage patrimonial. Elle procède également à l'audition du suspect et à une analyse de gsm. Le lendemain matin, le suspect est mis à disposition du juge d'instruction.

Les Douanes et accises s'occupent des soins aux passagers clandestins et du traitement administratif du dossier.

Plusieurs points d'amélioration sont apparus à l'occasion de cette coopération entre la Douane et la police fédérale.

10.4.1. Quant à l'appui fourni par la WPR à la Douane

L'article 81 de la loi sur les étrangers établit clairement la compétence des agents des Douanes et accises quant aux infractions à cette loi. Par ailleurs, l'article 327 de la loi générale sur les douanes et accises⁵⁶ impose un devoir général d'assistance à la police vis-à-vis des douaniers. La circulaire du 20 juin 2000

9B Fonctionnement intégré et appui

enjoint aux agents des Douanes et accises de contacter la police intégrée en vue de la prise en charge de la suite de l'affaire. Telle semble avoir été la pratique face à des circonstances similaires dans le passé. Le Comité P a constaté que l'appui fourni *in casu* par la WPR Hainaut constitue un très net recul vis-à-vis du niveau d'assistance prêté antérieurement. Il ressort en effet de l'enquête que, dans les autres situations identiques évoquées, la WPR assume la gestion du dossier.

10.4.2. Quant à la gestion du conducteur

La PJF qui a établi un procès-verbal initial apprend de la part du juge d'instruction son intention de libérer le suspect contrairement à la requête de privation de liberté du parquet puisqu'il considère en effet que ce sont les douaniers, premiers intervenants dans ce dossier, qui auraient dû rédiger le procès-verbal initial et non la PJF. Vu l'absence de ce document, le juge d'instruction estime qu'il ne peut délivrer un mandat d'arrêt à charge de l'intéressé. Comme le délai de 24 heures n'est pas encore écoulé, la PJF se rend alors dans les locaux des Douanes et accises en vue de les aider à rédiger le procès-verbal initial reprenant les circonstances de l'arrestation du chauffeur. Et la PJF constate alors que ce service ne dispose pas d'un système informatisé d'enregistrement de procès-verbaux types ou préétablis notamment en matière de traite des êtres humains. Un semblant de procès-verbal est cependant établi, mais le juge d'instruction va néanmoins le refuser, ni plus ni moins. À défaut d'instructions ou prises de position, le suspect de traite des êtres humains est dès lors libéré.

Les quatre douaniers impliqués dans ce dossier affirment n'avoir reçu aucune formation en matière de rédaction de procès-verbaux et avoir dû se contenter « d'apprendre sur le tas ». Ils déclarent par ailleurs n'avoir pas connaissance de directives internes sur le sujet.

Relevons également que le directeur général des Douanes et accises admet que ses agents ne disposent pas de procès-verbaux préétablis, notamment en matière de TEH, mais qu'il n'annonce la prise d'aucune mesure visant à remédier à cette carence ni d'ailleurs l'enclenchement d'une réflexion plus générale quant à l'appréhension de la TEH au sein de son administration.

Il est interpellant que les Douanes et accises ne soient pas équipées d'une administration judiciaire adéquate, cela alors qu'elles disposent de compétences judiciaires clairement définies par la loi. D'importantes lacunes doivent ici aussi être comblées, tant au niveau matériel qu'au niveau des directives ou des formations.

Le Ministre des Finances admet quant à lui que : « les problèmes liés à l'arrestation et à la saisie effectués dans cette affaire sont effectivement révélateurs d'un manque d'information et de formation de ces agents en la matière ».

10.4.3. Quant à la gestion des passagers

Vu le refus de la WPR de prendre en charge le dossier, les douaniers sont également confrontés à la gestion des passagers clandestins qu'ils ont découverts. Ne disposant pas des formulaires administratifs *ad hoc* destinés à l'Office des étrangers, ils doivent les demander d'urgence par fax.

Les Douanes et accises ne sont pas non plus équipées de l'infrastructure nécessaire pour cette prise en charge. Une salle de cours fait néanmoins l'affaire. Grâce aux contacts pris avec la Croix-Rouge ainsi qu'avec le mess du SPF Finances, les clandestins ont pu être alimentés.

L'Office des Étrangers, sur base des rapports administratifs établis par les services de la PJF et des Douanes, délivre à 20h20 des ordres de quitter le territoire pour 20 illégaux découverts dans la camionnette. Ces ordres sont signifiés aux illégaux. Des douaniers les accompagnent à la gare selon leur souhait. Quant au clandestin mineur, il fait l'objet d'une mise sous tutelle et doit être placé dans un centre ouvert. Mais, vu l'heure à laquelle tombe la décision le concernant, il n'est plus possible de l'y emmener, le centre refusant de recevoir un mineur après une certaine heure. La PJF propose de le prendre en charge pour la nuit. Le lendemain matin, c'est un véhicule des Douanes qui assure son transfert vers le centre ouvert.

Manifestement, les douaniers ne disposaient ni ne maîtrisaient l'utilisation des documents pourtant en usage depuis de nombreuses années en matière d'avertissement de l'Office des étrangers lors de la découverte de personnes en séjour illégal.

9B Fonctionnement intégré et appui**10.4.4. Saisie de la camionnette**

Chargée de la suite du dossier, la PJF demande quelques jours plus tard aux Douanes de lui transmettre le procès-verbal de saisie du véhicule impliqué dans cette affaire. Il lui est répondu que le véhicule a été simplement entreposé chez un dépanneur sans qu'un procès-verbal de saisie n'ait été dressé, cela, expliquent les Douanes, étant donné l'absence d'officier de police judiciaire sur place. La PJF décide alors de saisir elle-même le véhicule.

10.4.5. Absence de protocole d'accord entre la Douane et la police fédérale

Lors des travaux parlementaires dans le cadre des auditions sur la mort d'immigrants durant leur transfert dans un conteneur, le ministre des Finances a rappelé que le rôle des douaniers est de contrôler les marchandises extracommunautaires : « *il n'est pas prévu, pour l'heure, de confier la mission de recherche de clandestins aux services de douane. Mais, selon le Ministre, cela ne veut pas dire que ces derniers ne pourraient pas collaborer avec d'autres départements* »⁵⁷. À cet égard, la non-référence à la loi sur les étrangers à l'occasion de cette déclaration est en soi révélatrice du fait que, à l'époque et selon le ministre en charge de la question, la recherche de clandestins ne constituait pas la mission de base des Douanes... Il n'en demeure pas moins que ce cas de figure peut se présenter : la possibilité de rencontrer des clandestins à l'occasion d'un contrôle « de routine » n'est, en effet, pas si hypothétique que cela. L'impréparation totale de l'autorité et de leur hiérarchie est dès lors interpellante. Ce constat est d'autant plus alarmant à la lecture de la réponse du 5 février 2008 du directeur général des Douanes et accises, qui ne semble nullement prendre conscience de la nécessité de prévoir des mesures globales visant à mieux gérer pareilles situations dans le futur. Rien n'a changé en interne, aucune leçon ne semble avoir été tirée de cette affaire ni de celle des clandestins de Douvres. Interrogé, un douanier signale qu'il ne dispose toujours d'aucun outil pour mettre en œuvre les compétences qui lui sont dévolues par la loi sur les étrangers. Pas plus d'ailleurs pour établir un procès-verbal. La nécessité de négocier un protocole d'accord entre les Douanes et la police fédérale est pourtant plus qu'évidente, sans qu'aucune initiative ne semble possible.

Interrogée quant à l'existence plus générale de problèmes de collaboration entre la police et les Douanes, le directeur général de la Direction générale de la police administrative (DGA) conclut sa réponse : « *D'un point de vue global, un protocole d'accord avec les Douanes, dans lequel un échange d'informations, efficace et surtout structurel, ainsi qu'une collaboration entre les deux services sont prévus, nous semble plus que nécessaire. Une délimitation claire des compétences et des possibilités des deux services peut également permettre d'éviter les conflits* ». **Le Comité P ne peut que le rejoindre et souhaiter que cet accord intervienne dans les meilleurs délais.**

10.4.6. Manque de coordination structurelle

Ce dossier révèle aussi l'existence d'un problème de coordination en ce qui concerne les directives données en matière de lutte contre la Traite des êtres humains. Il apparaît ainsi que les Douanes, assez curieusement, ne sont pas destinataires des circulaires COL traitant de ce sujet. Par ailleurs, l'article 2.5 de la COL 10/2004⁵⁸, en vigueur au moment des faits, prévoit la tenue, au minimum tous les trois mois, d'une réunion de coordination par arrondissement à laquelle sont invités toute une série d'acteurs concernés. Si leur présence n'est pas exclue, il n'en demeure pas moins qu'il n'est toujours pas fait mention des Douanes et accises. Ce qui semble paradoxal au regard de la compétence qui leur est dévolue par la loi sur les étrangers. L'enquête relève que les Douanes et accises sont maintenant invitées à ces réunions de coordination à Mons, cela à l'initiative d'un commissaire de la PJF. S'il convient de souligner cette heureuse démarche, force est néanmoins de relever qu'elle reste locale et qu'aucune solution structurelle n'est mise en œuvre. Or, le problème survenu à Mons pourrait sans conteste survenir dans n'importe quel autre arrondissement judiciaire.

Mais les problèmes de coordination entre les Douanes et accises et les autres services sont bien plus larges. Les Douanes ne sont en effet pas soumises à la MFO-3 ni à une directive équivalente : elles ne sont pas tenues de communiquer aux services de police concernés l'existence de contrôles planifiés (formulaire ACT qui précise la date, l'heure, le lieu et le type de contrôle). Ce manque de coordination est d'autant plus interpellant au regard du fait que les douaniers sont armés et effectuent des contrôles qui peuvent présenter un risque réel en termes de sécurité.

9B Fonctionnement intégré et appui

Relevons encore l'absence de liaison avec tout système de renseignements (RRN, BNG, etc.) lors de ces contrôles.

Il n'est dès lors pas possible de rejoindre le directeur général des Douanes et accises lorsqu'il affirme que le manque de coopération opérationnelle dans l'affaire du 8 novembre 2006 trouve son origine dans « *l'urgence et la particularité de la situation, associées au manque d'information de tous les intervenants quant à leurs compétences respectives* ». Nous ne pouvons entièrement nous rallier à pareille assertion. À nos yeux, cette affirmation éclaire à nouveau – si besoin en était encore – l'absence de prise en compte de la responsabilité de la hiérarchie des Douanes dans la gestion proactive d'événements de ce type.

10.4.7. Contestation de la compétence du Comité P

Finalement, il est, une nouvelle fois, à noter que l'Administration des Douanes et accises conteste la compétence du Comité P à l'égard des membres de son personnel, à l'exception des OPJ. Le ministre des Finances a promis de faire connaître sa position sur ce point particulier du dossier.

Fonctionnement interne des services de police

11. FONCTIONNEMENT INTERNE DES SERVICES DE POLICE

Les enquêtes du Comité P ont pour but de contribuer à l'amélioration du fonctionnement de la police, particulièrement sur le plan des résultats dans les fonctionnalités externes. Les processus et activités internes ont aussi leur pertinence en ce qu'ils doivent apporter leur pierre à l'édifice. Aussi le Comité P a-t-il décidé d'examiner le fonctionnement interne d'un peu plus près.

Comme déjà souligné dans le précédent rapport annuel, le Comité P attache une grande importance à l'investissement de la police intégrée dans la formation du personnel. Nous donnons en premier lieu un aperçu des observations faites des diverses initiatives de formation. Nous commentons ensuite les résultats de la radiographie de différentes zones et de la police judiciaire fédérale.

11.1. FORMATION

Le principal capital de la police réside dans ses collaborateurs. Ce sont surtout leurs connaissances, compétences et attitudes qui feront en sorte que les objectifs et résultats souhaités pour l'organisation seront atteints ou non. Des collaborateurs bien recrutés, sélectionnés et formés sont le fruit de processus internes. En fournissant un service démocratique, intègre et soucieux de la population, ils contribuent à l'obtention de résultats dans les fonctionnalités de base externes, tant au bénéfice du citoyen qu'à celui de la société. Le recrutement, la sélection et la formation doivent s'envisager comme un ensemble cohérent. Le Comité P s'est déjà penché sur la question du recrutement et de la sélection. Il en a fait rapport dans diverses publications⁵⁹ ainsi que dans son rapport annuel 2007. L'enquête spécifique sur la formation fera l'objet d'un rapport ultérieur plus étoffé. En 2008, le thème de la formation policière a de nouveau fait l'objet de l'attention du Comité P. Le présent rapport annuel envisage succinctement la formation théorique et pratique en matière de maîtrise de la violence ainsi que la connaissance qu'ont les aspirants inspecteurs et commissaires du cadre légal s'appliquant aux fouilles et arrestations. Il s'intéresse encore par la suite aux formations en diversité dispensées dans les écoles de police. Sur ce dernier point, on s'efforcera de placer la problématique dans un juste cadre en s'attardant aux principales conclusions d'une enquête relative à la politique de diversité à la police fédérale. La question des enquêtes de milieu et d'antécédents sera aussi cartographiée. Enfin, nous reprendrons les conclusions les plus significatives tirées par le Comité P le 16 octobre 2008 à l'occasion d'un séminaire international sur la « *Police Education and Training in Belgium : on the way to Bologna?* », organisé par le Centrum voor Politiestudies (en collaboration avec le Centre d'Études sur la Police). Ces conclusions, qui portaient avant tout sur le contrôle qualité de la formation, ont ensuite donné lieu à des considérations plus générales sur la situation actuelle et l'avenir de l'enseignement policier, questions sur lesquelles nous reviendrons *infra*.

11.1.1. Formation théorique et pratique en maîtrise de la violence

Cette enquête comportait deux volets, à savoir le suivi des activités du comité pédagogique et des cinq groupes de travail qui en font partie et le suivi de la formation donnée dans les écoles de police à propos de l'usage de la contrainte avec ou sans arme à feu.

Au niveau des **comités pédagogiques**, nous avons pu constater que des discussions constructives et structurées, cela dans les deux langues nationales, avaient été menées en tenant compte des avis des autres comités. Le tout s'est déroulé dans une ambiance de travail positive, empreinte de motivation mais sans pression inutile. D'un autre côté, les participants ont été confrontés à une certaine lenteur dans les processus (décisionnels) à hauteur de la plate-forme stratégique. L'absence systématique de certaines écoles a également été déplorée, d'autant plus que ces dernières sont à la base d'une grande partie des critiques sur le fonctionnement. D'autres bémols résident dans des problèmes logistiques, dans le choix des photos des brochures et dans l'absence des unités opérationnelles aux comités pédagogiques. Les mesures qui sont décidées ont pourtant un caractère contraignant pour elles. On a aussi entendu qu'il existait un besoin de modification de la composition des comités dans le sens d'un apport plus important d'externes qui, à l'heure actuelle, ne sont invités qu'à titre ponctuel. L'absence de méthodologie globale et le manque de bilinguisme des participants sont d'autres facteurs qui ont entravé la bonne progression des réunions. En tout état de cause, la Direction de la formation éprouve des difficultés à « faire tourner » la plate-forme stratégique et les comités pédagogiques, mais d'un autre côté, elle est aussi victime de son succès puisque trois comités en plus ont dû être mis sur pied. Là où, l'année passée, on se plaignait encore des maigres résultats engrangés après six années d'intégration, on constate aujourd'hui qu'une

Fonctionnement interne des services de police

vingtaine de cours d'appui ont été approuvés dans le cadre de la plate-forme et mis à disposition via PolDoc. Des brochures à l'intention des formateurs et des collaborateurs policiers seront aussi rédigées. Il a en outre été convenu que les représentants ne pourraient désormais plus présenter leurs produits (en matière de maîtrise de la violence) que sur la plate-forme pédagogique et non plus dans les écoles. Compte tenu de la nécessaire cohérence de la politique et, surtout, de l'intégrité policière souhaitée, le Comité P souscrit pleinement à cette approche.

On avait entendu à suffisance, l'année passée, que la **GPI 48**⁶⁰ n'était pas applicable en pratique. Or, il ressort de nos entretiens avec les responsables en maîtrise de la violence et, en particulier, avec la Direction de la formation que ceux ou celles qui dispensent suffisamment les formations nécessaires n'éprouvent pas de problème particulier. Finalement, les conditions sont moins contraignantes qu'auparavant. Précisons encore que des résultats sont obtenus via la coopération latérale entre les corps. La GPI 48 n'est pas responsable des éventuelles difficultés qui peuvent encore exister au niveau du nombre de stands de tir ou d'infrastructures d'entraînement, d'autant que les techniques actuellement mises en avant ne requièrent plus ni dojo, ni installations spéciales. Les plus petites infrastructures et équipements (projectiles de peinture, vêtements de protection), par contre, posent encore régulièrement problème.

11.1.2. Fouilles et arrestations

Dans le cadre des innombrables dossiers ouverts au fil des ans à propos de l'exécution policière des fouilles et arrestations, on s'est demandé dans l'une de nos enquêtes comment cette pratique était enseignée et assimilée durant la formation et/ou si l'instrument légal qu'est la **loi sur la fonction de police** (LFP) était suffisamment connu des aspirants inspecteurs et commissaires. Afin d'en savoir plus, un test de connaissance a été conçu et diffusé de 2003 à 2007 dans les écoles de police. Au final, 900 aspirants au total l'ont passé⁶¹. Il en est ressorti que la connaissance de la LFP est souvent insuffisante ou juste superficielle, particulièrement en ce qui concerne des thèmes tels que les types de fouilles, les formes d'arrestation ou les contrôles d'identité ainsi que les articles de loi réglant ces matières. Bien que la LFP soit souvent citée par les étudiants dans leurs réponses, certains le font sans bien réaliser la juste portée de cette loi. C'est ce qui explique que l'on ait même rencontré des dénominations du style « loi sur les fouilles » ou « loi sur la carte d'identité » (*sic*) ...

Alors que peu d'aspirants inspecteurs se sont prononcés sur la formation reçue, ils estiment que trop peu d'heures ont été consacrées à la formation juridique et à la loi sur la fonction de police en particulier. En outre, la formation dans son ensemble a été expérimentée comme étant entre autres pas assez pratique, peu cohérente en termes de discours des différents enseignants et trop brève en ce qui concerne le stage. Selon les aspirants commissaires, la formation n'est pas suffisamment professionnelle ni pratique, elle ne comprend pas assez de stages et, plus particulièrement, elle ne met pas assez l'accent sur les missions de base de police administrative et judiciaire alors qu'elle privilégie (en 2006) le management. Les aspirants s'estimaient aussi insuffisamment traités et valorisés comme des adultes par les formateurs, cela en dépit de l'expérience professionnelle ou de la formation académique acquise. Dans certains cas, les formateurs ont même été jugés pas assez qualifiés par les aspirants, voire trop laxistes en raison d'un manque de discipline ou d'autodiscipline en matière d'habillement, de comportement exemplaire, etc. L'absence et le non-remplacement des enseignants absents ont également été stigmatisés. Il importe toutefois de préciser qu'entre-temps, une révision est intervenue, tant du curriculum de l'aspirant commissaire avec entre autres une diminution de l'aspect management au profit des connaissances de base en matière juridique et policière (mais au détriment des connaissances de base en criminologie). A également été approuvé un arrêté royal⁶² relatif aux standards de qualité et aux normes d'encadrement des écoles de police (*cf. infra*). Il est primordial que les policiers puissent avoir une connaissance de base du cadre légal qui soit de qualité et homogène sur l'ensemble du territoire. Aussi le Comité P plaide-t-il pour un **examen final uniforme**. Cela permettrait en outre d'harmoniser davantage les formations données dans les diverses écoles de police. Le Comité P estime par ailleurs opportun d'instaurer un **suivi plus régulier des formations**, qui serait assuré par une instance autonome par rapport à la Direction de la formation : l'Inspection générale de la police fédérale et de la police locale par exemple.

62

Fonctionnement interne des services de police

11.1.3. Formations en diversité et politique en la matière

La diversité au sein de la police est une question qui a fait l'objet de toute notre attention. Nous avons organisé des interviews de témoins privilégiés au niveau des formations dans ce domaine et examiné le développement de la politique de diversité à la police intégrée.

Les formations en diversité sont censées contribuer à une plus grande expertise et connaissance en matière d'allochtones et de relations avec eux (surtout avec les jeunes), promouvoir la communication interculturelle sur le terrain et, enfin, servir la lutte contre la discrimination, le racisme et la xénophobie. Nous nous sommes demandés si les formations existantes promeuvent suffisamment ces objectifs. Nous avons tout d'abord constaté que la communication interculturelle ou le rapport à la diversité n'étaient plus des sujets en soi repris dans la formation de base d'agent ou d'inspecteur. Selon certains témoins privilégiés de la formation, les aspirants ne (re)connaissent plus le délit de racisme et discrimination, termes qu'ils utilisent à tort et à travers, sans différenciation. Une formation adéquate qui dépasserait le cadre purement formel devrait partir de la pensée ethnocentriste présente chez les aspirants.

Combien de méprises dans les contacts multiculturels (y compris à l'occasion d'auditions) ne résultent-elles pas de stéréotypes et préjugés qui cloisonnent les personnes dans tel ou tel rôle et mènent au « profiling » ethnique ? Ces problématiques ne sont actuellement pas suffisamment abordées dans les formations.

Un sondage auprès des écoles nous a révélé que les cours de diversité abordaient des sujets très divergents allant de la communication interculturelle aux mutilations génitales subies par les femmes dans certaines cultures en passant par le négationnisme, la loi sur le racisme, etc. Le nombre d'heures et le contenu des modules ne sont pas plus uniformes. Ces incohérences agissent comme un facteur de démotivation pour les acteurs concernés. En témoigne le courrier adressé par les enseignants d'une école de police à leur direction. Certains formateurs choisissent d'ailleurs de s'écarter du programme établi pour quand même aborder la diversité et l'interculturalité. En outre, des questions se posent parfois quant à l'expertise des formateurs « sources », les formateurs mis à disposition des écoles de police locale par la direction centrale.

Par ailleurs, faire appel à des enseignants allochtones, aussi bien intentionnés soient-ils, pourrait être de nature à renforcer les stéréotypes si leurs cours véhiculent une confirmation des préjugés existants. Il en va de même des initiatives – prises avec les meilleures intentions du monde, mais peut-être un peu à la légère – que sont les visites à des centres d'accueil, certainement si celles-ci ont pour seul résultat d'alimenter, dans l'esprit des participants, l'amalgame entre « problème » et « allochtone » et « demandeur d'asile ».

En bref, **la diversité et l'interculturalité ne bénéficient pas d'une très grande place dans la formation** et le peu qui y est enseigné est trop axé sur la « connaissance » – bien qu'il soit ici aussi question d'une transmission de connaissances insuffisante –, sur la « capacité » (en termes de compétences techniques) et bien moins sur l'acquisition d'une attitude et d'une intentionnalité. Il semble donc falloir d'urgence un volet cohérent « gestion de la diversité » dans la formation de base.

La **politique de diversité interne** sert à développer les connaissances et compétences, en ce compris des méthodes pratiques, à propos de la gestion de la diversité, à les diffuser et à soutenir le réseautage en la matière. Actuellement, c'est le Service égalité et diversité (DSID) de la police fédérale et son Réseau personnes ressources diversité (CPRD) qui s'en chargent. Ces deux services organisent la communication au niveau des réseaux entre les collaborateurs intéressés et/ou expérimentés en la matière. Ils mettent en commun leur expertise, fournissent des informations et contribuent à l'intégration de la diversité dans la culture d'entreprise. Du côté néerlandophone, le réseau compte 34 membres. En font partie, outre un fonctionnaire du Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme (CECR), 15 membres de la police fédérale et 18 de la police locale (issus de 9 zones de police). Du côté francophone, on compte 33 collaborateurs dont un formateur du CECR et un représentant de la Commission permanente de la police locale (CPPL), en plus des 17 membres de la police fédérale et des 14 membres de la police locale (issus de 11 zones).

Plusieurs témoins privilégiés actifs dans la formation diversité et interculturalité déclarent ne jamais avoir entendu parler de ce réseau, ce qui pose question quant à la portée et à la représentativité de ce groupe, d'une part, et à la motivation de la police à y participer, d'autre part. En ce qui concerne les réalisations, DSID a non seulement à son actif le lancement du Réseau, mais aussi la création d'une banque de données Mosaïc qui rassemble les bonnes pratiques en matière de diversité. Jusqu'à présent⁶³, cette banque de données comporte une dizaine de fiches, notamment sur la notification de mauvaises nouvelles aux familles turques de la zone de police Mol/Balen/Dessel et sur le projet Herscham de la SPC visant à

Fonctionnement interne des services de police

aider les sans-abri du métro. Ici aussi, sa portée montre qu'il ne s'agit pas du forum le plus enthousiasmant pour de nouvelles initiatives.

Une « Charte de la diversité » a aussi vu le jour, mais la police fédérale a été la seule à la signer le 12 novembre 2008. La Commission permanente de la police locale s'en est désintéressée parce qu'il existe déjà, selon elle, un code de déontologie et que, par conséquent, elle ne voit pas la valeur ajoutée que pourrait apporter une telle Charte. En outre, DSID, en collaboration avec l'asbl bruxelloise CEFIG, propose un test d'évaluation aux candidats qui souhaitent se préparer aux épreuves de sélection pour un engagement dans le cadre de base. Après que le candidat ait passé le test, on peut lui conseiller de suivre ou non une préformation. Bien que cette préformation pour les groupes à risque et, en particulier, les candidats allochtones ait été assez bien conçue, elle ne donne jusqu'à présent pas les résultats escomptés. De telles formations sont d'ailleurs plus efficaces lorsqu'elles s'accompagnent de procédures de sélection culturellement neutres. D'un autre côté, des jurys multiculturels peuvent aussi faire avancer les choses. Ce qui n'aide par contre pas, ce sont les questions à teneur culturelle et/ou religieuse posées durant les interviews, comme plusieurs aspirants allochtones en formation nous l'ont fait savoir, questions qui ne seraient pas posées aux candidats autochtones.

11.1.4. Enquête de milieu et recherche d'antécédents

Dans le prolongement d'une plainte relative à une enquête de milieu et d'antécédents, nous tenons à exposer la façon dont la procédure se déroule à la Direction du recrutement et de la sélection (DSR) ainsi que l'appréciation de l'ensemble par une zone de police locale. La zone en question précise que, contrairement à ce qui se faisait dans le passé, DSR ne l'informe plus du nombre de candidatures qui la concernent. Finalement, il semble que ce nombre soit resté plus ou moins stable en 2008. S'il avait diminué, la zone aurait dû, selon ses propres dires, penser à revoir sa politique de recrutement. Ainsi par exemple, on aurait pu réorienter les missions des quatre conseillers locaux en orientation professionnelle.

La zone se dit satisfaite des contacts personnels avec les collaborateurs de DSR, qui ne manquent pas de répondre aux demandes lorsqu'ils sont contactés. Le rôle de DSR dans la **recherche des antécédents au cours de la procédure de sélection** des candidats inspecteurs donne par contre moins satisfaction. La façon dont DSR travaille dans ce cadre donne le sentiment aux zones de police locale qu'elle essaie de les régenter alors que ce sont ces zones, et non DSR, qui seront par la suite amenées à travailler avec ces éventuels futurs policiers. Si DSR sollicite l'avis de la zone de police quant au « comportement irréprochable » ou non d'un candidat après une enquête d'antécédents, mais qu'elle ne tient pas compte de cet avis, pourquoi le lui demande-t-elle ? Cela donne l'impression à la zone qu'elle n'a pas bien fait son travail. Le chef de zone n'a toutefois pas encore pu vérifier ce qu'il en est de cette perception auprès des chefs de corps et il n'y a pas encore eu de concertation en la matière.

Une cause possible aux divergences d'interprétation entre la (les) zone(s) de police et DSR à propos du « comportement non irréprochable » résiderait dans l'absence de critères objectifs définissant la notion. Bien que DSR ait précisé, dans le cadre de la nouvelle procédure, quelles sont les sources d'information à examiner et à évaluer, elle n'a pas défini la façon de procéder ni fixé de normes en la matière.

La « prescription » pour des faits judiciaires commis dans le passé par le candidat potentiel intervient après combien de temps ? Quels critères faut-il appliquer ? On a voulu connaître le niveau de confiance générale dans une politique de recrutement centralisée et, à cette occasion, le chef de corps de la zone concernée a établi un parallèle avec l'organisation de la formation. L'idée règne selon laquelle une politique de recrutement centralisée, contrairement à la pratique des formations décentralisées par exemple, est très éloignée du terrain. Ce sentiment de distance ne peut que se renforcer si, en cas de recherche d'antécédents, les zones de police et DSR arrivent à une conclusion différente. Sur ce plan, il y a une demande de concertation entre la zone et DSR.

À propos de la motivation des collaborateurs manifestée pour ce genre d'enquête, on sait, grâce au responsable du travail de quartier de la zone concernée, que tous ceux qui mènent ces recherches d'antécédents jugent cette démarche importante dans le cadre de la sélection de candidats. Après tout, qui dit candidat dit futur collègue potentiel avec lequel il va falloir travailler une fois qu'il aura achevé sa formation.

Une enquête plus approfondie déterminera si les conclusions anecdotiques ci-dessus peuvent être généralisées.

Fonctionnement interne des services de police

11.1.5. La route (est longue) jusque Bologne

Il a été demandé au Comité P, durant la conférence sur l'enseignement policier du 16 octobre 2008, de réagir par rapport au contrôle qualité tel qu'il existe actuellement. En principe, le contrôle qualité de la formation policière peut être assuré par le pouvoir organisateur comme par les instances de contrôle existantes de la police. **Or, dans l'état actuel des choses, la structure morcelée de l'enseignement policier (pour le cadre de base et le cadre moyen) est telle que les écoles sont plutôt dissemblables.** Ainsi la distinction entre écoles agréées et écoles instituées. Et parmi les écoles agréées, organisées au niveau de la province, on constate encore une dualité entre les organismes provinciaux autonomes, services purement provinciaux, et les structures constituées en asbl.

Le contrôle au sein de ces structures est assuré par exemple via le conseil de formation ou le conseil de gestion. Depuis 2006, la direction de la formation de la police fédérale développe en parallèle son propre organe de contrôle de la formation, qui chapeautera le tout. Le lancement du projet ne s'est pas fait sans mal et les remarques qui ont fusé à propos de l'insuffisance de la contribution de la base n'étaient pas rares. Au final, un arrêté royal a vu le jour le 6 avril 2008, portant sur les standards de qualité et les normes pédagogiques et d'encadrement des écoles de police⁶⁴. Il explique en son article 9 comment le contrôle s'organise. Il se fait en interne par la Direction de la formation, qui « visite les écoles » et « s'informe sur la qualité ». Chaque année, une épreuve parascolaire non contraignante est organisée pour les étudiants afin d'évaluer la qualité de la formation dispensée.

Cette façon de procéder fait en sorte que la direction qui assure la gestion stratégique et la répartition des moyens matériels et personnels doit par la suite effectuer une évaluation indépendante. De plus, elle a été qualifiée (à tort) de « contrôle externe ». Dans l'enseignement régulier, qui peut servir de source d'inspiration, on a procédé différemment, en ce sens qu'un contrôle qualité interne a été développé au moyen d'un système d'autoévaluation et qu'il est suivi par un **contrôle externe** fait de « visites », le tout étant complété par un processus d'accréditation. Pour appliquer ce système aux écoles de police, on peut leur octroyer, dans le cadre de cette approche, une accréditation temporaire leur permettant d'instituer une formation et, par la suite, elles subiront une évaluation périodique par la voie de ce système de visites indépendant. Ce concept est envisagé sous toutes ses facettes dans le manuel de visites pour l'enseignement néerlandais rédigé par le VLIR/VLHORA. Les standards de qualité sont primordiaux dans le cadre de l'évaluation d'une formation.

Ils n'ont pourtant pas encore été définis dans l'enseignement policier, en tout cas pas en termes de « qu'est-ce qu'une personne devrait connaître, pouvoir et vouloir (attitude) ? », comme c'est par exemple le cas des « eindtermen » de l'enseignement néerlandais ou des « socles de compétences » de l'enseignement français.

En d'autres termes, sur quoi peut-on se baser pour le contrôle interne actuel ? La question reste entière. Et nous ne parlons même pas de la pertinence d'organiser un test non contraignant. Concernant la « veille de qualité » dont parle l'arrêté royal du 6 avril 2008, l'évaluation a été mise sur le même pied que celle des écoles, sans toutefois les conditions connexes telles que les finances, les moyens et l'infrastructure. Quant à l'indispensable lien et cohérence avec le recrutement et la sélection, il est tout simplement absent. L'évaluation de la formation débute pourtant par celle de l'afflux d'étudiants, de la procédure de sélection et de la normalisation dans ce domaine.

La situation actuelle du **contrôle qualité** est en partie symbolique de la politique et de la gestion de la formation essentiellement orientées en interne, morcelées et peu cohérentes dans lesquelles les exigences administratives et statutaires, sous la pression des syndicats policiers, priment souvent sur les objectifs pédagogiques et de fond. Tout cela n'a rien de neuf. Le groupe de travail administratif de l'ex-Service général d'appui policier (SGAP) plaide déjà, au temps de la réforme des polices, pour plus d'apport externe à la formation policière. Après la réforme, la formation s'est au contraire encore plus repliée sur elle-même, notamment et surtout en ce qui concerne les professeurs, les stages, les jurys, etc. Nous rappelons qu'il y a un lien avec la (trop) courte durée de la formation, conséquence du caractère payant de celle-ci. Une étude comparative récente des formations de base aux Pays-Bas, en Finlande, en Norvège, en Allemagne et en Belgique a classé ces pays suivant l'ordre dans lequel nous venons de les énumérer (!) sur une ligne allant du moins fermé au plus fermé⁶⁵. Non seulement la formation ailleurs dure plus longtemps, mais des pays comme les Pays-Bas par exemple organisent un système d'alternance cours-travail en fonction d'une acquisition progressive de compétences. Une forme de « modularité » mal comprise dans les différentes branches débouche, surtout au niveau des étudiants, sur un morcellement trop important de la matière à apprendre. Les plaintes émanant des zones de police à propos de l'incompétence qui frappe la rédaction des procès-verbaux en est un exemple. Le morcellement et le

Fonctionnement interne des services de police

manque de cohérence ne se manifestent pas uniquement dans les contenus des formations et d'une école à l'autre, mais aussi entre les formations et entraînements de la police fédérale et ceux de la police locale.

Lors d'une conférence internationale, le directeur général de la Direction générale de l'appui et de la gestion (DGS) a annoncé que la formation et son organisation, notamment via le projet « police : une organisation en apprentissage », seraient revues, y compris en fonction d'une meilleure orientation et harmonisation avec la société et l'enseignement régulier. Le but serait aussi de s'acheminer vers une équivalence de diplômes et une valorisation des diplômes non policiers au sein de la police et vice-versa. D'où le besoin (d'un processus) d'adaptation de l'enseignement policier dans le sens d'une réforme Bachelier-Maîtrise (« BaMa »), comme le veut la Déclaration de Bologne du 19 juin 1999⁶⁶. Une telle option présente, selon le Comité P, un certain potentiel, tout d'abord parce qu'elle permet une réflexion dans un cadre plus large sur l'enseignement policier existant et ensuite, parce qu'elle y associe une perspective. Cela crée une meilleure osmose entre l'enseignement policier et l'environnement sociétal avec lequel, selon les principes de police de proximité, il est supposé s'harmoniser. Par ailleurs, il importe de tirer la sonnette d'alarme : vu l'absence temporaire d'objectifs concrets (*supra*), il ne faudrait pas pêcher par précipitation en reprenant les méthodes de Bologne (visitations, accréditations) qui, précisément, se basent sur une bonne appréhension et connaissance de tels objectifs finaux. On ne peut en outre pas oublier qu'il s'agissait de réformes de l'enseignement supérieur. Un niveau que l'enseignement policier actuel n'atteint pas dans tous les domaines de compétence en dépit de la présence bienvenue, en tant qu'enseignants ou qu'enseignés, de personnes disposant d'une formation supérieure. Il faut en l'occurrence que les progrès se fassent étape par étape tout en bénéficiant d'un solide accompagnement (y compris externe de la part du réseau d'enseignement régulier) plutôt que d'introduire un grand chambardement en interne que le contrôle qualité évoqué plus haut n'illustre que trop bien. Une définition **d'« eindtermen » de formations bien ancrés dans la société** et portant sur ce que les collaborateurs formés doivent connaître, pouvoir et vouloir (attitude) pour pouvoir fournir les prestations souhaitées dans le cadre des fonctionnalités de base est **plus que requise**.

Il reste encore l'incontournable **lien à établir avec le recrutement et la sélection**. Si le but de cette réforme est d'accroître le niveau de l'enseignement policier, il importe de réfléchir sur les profils que l'on souhaite recruter et sélectionner à la police et sur la manière dont on peut organiser le tout dans la pratique.

L'enquête du Comité P a déjà montré que le « vivier » dans lequel les services comme DSR puisent leurs candidats est pour le moins restreint. De plus, en l'absence de pilotage et de réflexion, il semble que les candidats qui soient le plus attirés viennent souvent de l'enseignement secondaire technique ou professionnel. Nous avons en plus remarqué que pas mal de candidats s'étaient d'abord essayés à une autre formation avant de se découvrir une « vocation tardive » pour le métier de policier. Ce constat a fait dire à un bourgmestre d'une grande ville durant le congrès de Bologne – et ce n'était pas par hasard – que la formation de policier lui semblait, dans le cas de sa ville en tout cas, une forme d'enseignement « de la seconde chance ».

Notre enquête a démontré certains effets dans le processus de sélection qui risquent de renforcer ce phénomène de limitation. Nous pensons par exemple à la prépondérance de mécanismes de « *selecting out* » **au détriment du « *selecting in* »** (d'autres profils) ainsi qu'au manque de capacité à détecter les compétences telles que l'orientation client, l'empathie, la capacité à résoudre des problèmes, la créativité, etc.

Pour qu'on puisse travailler sur la base d'une stratégie plus cohérente et plus uniforme, il est urgent de procéder à une meilleure intégration de l'ensemble de la chaîne des services de recrutement, de sélection et de formation. En parallèle, on peut encore envisager de sous-traiter certains aspects à l'extérieur, comme par exemple au Selor, qui organise aussi des épreuves de sélection pour d'autres services publics (ex. Douanes et accises) ou pour la sécurité privée, cela en toute transparence.

Dans le même temps, il faut savoir que la population moins scolarisée (ex. enseignement secondaire professionnel) est celle qui engrange le moins de pourcentages de réussite lors de la sélection. Pour pouvoir prendre les choses en main, du moins en partie, un projet a été développé courant 2008 par le SPF Intérieur sur la base d'une étude scientifique effectuée dans le passé⁶⁷. Il s'agit ici d'une **formation d'un an dite « secondaire post-secondaire » qui prépare à un large éventail de professions dans la sécurité publique et privée**. En ce qui concerne la police, la réussite d'une telle formation permettrait d'obtenir des dispenses à un certain nombre d'épreuves de sélection pour inspecteur. Cette formation peut s'envisager comme un « préparatoire »⁶⁸ qui sera proposé dans les écoles de l'enseignement secondaire technique et professionnel.

Fonctionnement interne des services de police

Pour l'année académique 2009-2010, quinze projets pilotes au total se répartiront entre l'enseignement francophone et néerlandophone. On peut toutefois se demander si cela n'ajoutera pas une pression supplémentaire sur le niveau des candidats policiers avec peut-être au bout du compte des différences par rapport à l'amélioration de la qualité de la formation annoncée et aux adaptations aux préceptes de Bologne. La **mise en œuvre pratique se heurte**, selon le Comité P, **à de nombreuses questions**. L'une d'entre elles, et non des moindres, concerne les professeurs du monde policier qui pourraient être attirés par ces projets. Sans compter le contrôle (externe) : comment pourra-t-il s'organiser ? Il en va de même des épreuves de sélection qui auront lieu dans les écoles. De manière plus générale, le « brassage » de cette population spécifique intéressée par une carrière à la police avec des candidats portés sur d'autres fonctions comme les assistants de prévention et de sécurité, les stewards football et, en particulier, le secteur de la sécurité privée constitue-t-il le meilleur moyen d'accroître le professionnalisme et la création d'une « orientation et implication plus sociétale » ?

Les intentions sont louables, mais a-t-on pensé au risque de voir une telle situation générer une domination policière plus prononcée sur l'ensemble du secteur de la sécurité, avec pour conséquence une « policiarisation » des visions quant à l'approche des problèmes de société ? Le risque de « *moonlighting* » ou d'enchevêtrement entre le service de police privé et public n'augmente-t-il pas non plus ? En d'autres termes, est-ce bien cette approche qui aboutira à une plus grande socialisation de la police, d'une part, et à une hausse du niveau des candidats, d'autre part ? Mû par son souci d'une police démocratique, intégrée et d'orientation communautaire et convaincu que la formation doit encore être professionnalisée, le Comité P suivra encore de près les développements en la matière.

11.2. ZONE DE POLICE DES TRIEUX

Notre rapport annuel 2007 contenait déjà une rubrique traitant du fonctionnement du **service d'intervention** de la zone de police Des Trieux. Le procureur général avait alors exprimé son inquiétude à propos de la façon dont la zone « tournait » en raison de différents dossiers qui avaient été ouverts à charge de membres de ce service. Sur la base des résultats de son enquête, le Comité P a décidé de prolonger le suivi de ce service en 2008. Les conclusions qu'il a tirées cette année sont regroupées ci-dessous.

11.2.1. Résultats collaborateurs

La problématique « alcool » a fait l'objet d'une mise au point. C'est la tolérance zéro qui est appliquée, plus aucune consommation de boissons alcoolisées n'étant tolérée pour le personnel en service ou prenant son service.

11.2.2. Processus, politique et stratégie

Des objectifs opérationnels visant des processus primaires ont été mis en place en raison de la délinquance générale constatée au niveau de la gestion du service (rédaction des bulletins de service, rédaction des procès-verbaux, rattrapage des retards d'écriture, etc.).

On n'a pas pu clairement déterminer, dans le passé, s'il existait une vision ou une mission cohérente au niveau des comportements des collaborateurs. L'enquête a prouvé qu'à l'heure actuelle, le suivi des prestations du personnel est effectué de manière régulière et que les prévisions de service ont été complètement informatisées. Le traitement des plaintes et des constatations négatives à charge du personnel du service d'intervention de première ligne (SIPL) est systématique et non plus réactif comme avant. Le suivi et l'appréciation des membres du personnel font, par ailleurs, l'objet d'un suivi particulier.

En matière de communication interne⁶⁹, des réunions matinales sont organisées au sein du SIPL. Celles-ci réunissent un représentant par team d'intervention, le chef de service ou son adjoint ainsi que le gradé de jour. Un compte rendu écrit systématique est établi à l'issue de ces réunions avant d'être transmis au chef de corps et mis à la disposition du personnel sur le réseau informatique.

Le SIPL participe aussi à un groupe de travail visant une meilleure répartition des tâches entre les différents services du corps de police⁷⁰.

Fonctionnement interne des services de police

11.2.3. Leadership

En conclusion, nous pouvons dire qu'un nouveau leadership a été insufflé au sein du service. Il se caractérise par une bonne réactivité face aux difficultés rencontrées, par une grande présence sur le terrain du responsable du service, que ce soit de manière inopinée ou non, et par une directivité de sa part nécessitée par le redressement de la situation, toutefois contrebalancée par une bonne écoute du personnel.

Une restructuration du SIPL a été entreprise. Le service est dorénavant composé de quatre équipes de six à sept hommes avec deux gradés par équipe. La mise en œuvre d'un service accueil, plaintes et environnement (dénommé SAPE) en dehors du SIPL proprement dit est programmée.

La responsabilisation des gradés du service a été concrétisée par la définition d'une répartition des tâches. Cette responsabilisation se situe essentiellement au niveau de la coordination opérationnelle et tend vers une réelle gestion des situations sur le terrain par les gradés, ceux-ci étant mis dans les conditions nécessaires pour effectuer un meilleur suivi des équipes sous leur responsabilité.

11.3. ZONE DE POLICE DE CHARLEROI

Dans le cadre des incidents qui ont marqué la fonctionnalité d'intervention et qui ont été repris dans le précédent rapport annuel ainsi que dans celui de cette année, le Comité P a mené une enquête sur le fonctionnement du **centre de communication**, du **service intervention** et sur la **coopération avec les postes de quartier** à Charleroi. Il s'agit ici de l'actualisation d'une enquête qui a débuté en 2002.

11.3.1. Prestations clés, résultats collectivité et autorités

En décembre 2007, le Comité P a eu l'occasion de s'intéresser au fonctionnement, entre-temps réorganisé, du centre de communication et du service intervention : il a examiné de manière détaillée le déroulement d'une intervention de la police de Charleroi nécessitée par un incident dramatique, à savoir un homicide suivi du suicide de l'auteur, survenu dans une habitation de Gosselies, où plusieurs enfants en bas âge étaient présents. L'enquête a démontré à suffisance le manque de capacité de réaction dont disposait la zone de police de Charleroi au moment des changements de pause, en particulier de celui du matin.

En septembre 2008, un nouveau fait criminel – encore un homicide commis dans une habitation de Mont-Sur-Marchienne – a suscité l'émoi de la population et des autorités locales. Des critiques ont à nouveau été formulées à propos du délai d'intervention de la police de Charleroi. L'autorité administrative s'est interrogée quant à l'organisation de la zone de police et à son efficacité et s'est adressée au Comité P. À l'issue de l'enquête, nous retenons que le délai qui s'écoule entre la fin du premier appel émanant de l'époux de la victime et l'arrivée sur place d'une première équipe d'intervention est de vingt minutes environ. Ce délai, très long en milieu urbain, ne résulte pas d'un manquement individuel spécifique. Il ne découle pas non plus, comme tendent à l'exprimer bon nombre de membres du personnel rencontrés au sein du service intervention de la zone de police de Charleroi, du seul manque de véhicules au niveau du service intervention.

Un entretien structuré a été mené avec le chef de corps faisant fonction à qui ont été exposées les principales constatations effectuées au cours de l'enquête. Elles sont examinées plus en détail dans la fonctionnalité d'intervention du présent rapport. Le chef de corps faisant fonction a, de son côté, communiqué un ensemble de mesures prises depuis le mois de septembre 2008, à la suite de ce fait tragique. Nous les présentons ci-dessous.

11.3.2. Leadership

Un officier a été désigné en tant que gestionnaire du service intervention, chargé de veiller à ce que les équipes prévues puissent être mises quotidiennement sur le terrain avec du personnel en tenue dès la prise de service. L'objectif est une plus grande implication des officiers au niveau du service intervention. Il y a ensuite l'engagement, outre des équipes d'intervention (9/12/10 en pause 1, 2 et 3), de trois équipes de première ligne.

Des investissements ont été consentis en matière de moyens dans le souci de mieux motiver le personnel. Il y a eu un réel renforcement du charroi du service intervention par la mise en œuvre d'un contrat de

Fonctionnement interne des services de police

« *renting* ». Le système *Fleetlogger* a, lui aussi, été amélioré de façon à ce que le transfert des données puisse se faire à distance et une gestion prévisionnelle des véhicules par le service chargé du charroi a été mise en place. On prévoit au budget 2009 l'acquisition d'un nouveau système de localisation des équipes fonctionnant grâce à la technologie ASTRID, la reprise du *call-taking* du 101 par le CIC, l'acquisition de deux *CAD-viewers* (accueil zonal et bureau des gradés de l'intervention) et la création d'un nouveau *dispatching*.

La coordination entre le dispatcher et les gradés de l'intervention reste un domaine d'amélioration non résolu. L'acquisition d'un *CAD-viewer* pour le bureau des gradés devrait toutefois réduire partiellement cette difficulté.

11.4. ZONE DE POLICE DES FOURONS

L'enquête sur les possibles dysfonctionnements au sein de la zone de police des Fourons nous a permis de nous forger une idée globale de son fonctionnement. Nous avons par ailleurs consacré une attention particulière à la manière dont la zone répond aux besoins de sa population locale.

11.4.1. Prestations clés, résultats collectivité et autorités

Ces trois dernières années, le nombre de communications et d'interventions a clairement augmenté au point que l'on parle d'un doublement entre 2005 et 2007. Le nombre d'apostilles, aussi passé du simple au double entre 2000 et 2002, présente depuis une légère tendance à la baisse. La plupart des enquêtes de la recherche durent moins d'un mois ou se situent entre un et trois mois. Cette durée n'a, en tout cas, pas excédé un an pour toute la période durant laquelle ces chiffres sont disponibles (2006 et 2007). Le Baromètre de la sécurité routière montre un tournant en octobre 2006 en ce qui concerne le nombre d'accidents avec dommages corporels ou décès et le nombre de blessés dans la commune, date à partir de laquelle ces deux données ont commencé à baisser de manière significative. Dans l'année de référence 2007, la zone a enregistré 1 vol de sac à main avec violence, 18 cambriolages d'habitations privées, 7 vols de voiture, 4 vols dans des voitures, 1 vol de vélo, 5 cambriolages de sociétés, de magasins ou de bureaux, 38 actes de vandalisme, 1 incendie volontaire et 474 délits de stupéfiants. Ces derniers faits sont à placer dans le contexte du tourisme de la drogue à destination de Maastricht.

Il ressort de l'enquête de satisfaction de 2003 que le citoyen en général a une perception positive du fonctionnement de la police, avec une appréciation toute particulière de la joignabilité, l'amabilité et l'accessibilité des membres du corps. Dans les rubriques les moins brillantes – les **points d'amélioration** donc –, ont été cités les délais de traitement, l'approche professionnelle d'une demande ou d'un problème et l'attitude du fonctionnaire de police.

Nous avons compris des interviews que nous avons eues avec le procureur du Roi, le directeur judiciaire et le directeur coordinateur que la police locale des Fourons rencontre leurs attentes (quantité et qualité du travail fourni), voire les dépasse sur certains points (disponibilité et mise en œuvre volontaire de la capacité).

11.4.2. Résultats collaborateurs

En 2003, la zone avait effectué une enquête de satisfaction auprès de ses collaborateurs. Elle a réitéré l'idée en 2008, mais avec un taux de réponse moins élevé. Plus de 80 % des personnes qui avaient participé à l'enquête en 2003 avaient donné une réponse positive à très positive. Lors de nos interviews de 2008, le cadre moyen comme le cadre de base ont encore octroyé une bonne évaluation à l'ambiance au sein du corps, avec un score moyen de 8 sur 10. Les moyens matériels et le charroi semblent également donner grande satisfaction. Si ces deux points ont fort bien évolué depuis la réforme des polices, l'état du bâtiment, en revanche, suscite plutôt le dépit, de sorte que le personnel compte sur une amélioration notable à court terme. Le nombre le plus frappant de scores négatifs dans cette enquête de satisfaction porte sur les possibilités de carrière, assez faibles compte tenu de la morphologie du corps. Un autre point négatif concerne le sentiment d'appréciation du citoyen à l'égard des policiers. En outre, plus de la moitié des participants à l'enquête de satisfaction n'a pas répondu à la question de savoir s'il y avait suffisamment d'informations à propos des plans d'avenir du corps. Il régnerait encore une grande méfiance entre collègues, conséquence des plaintes internes déposées dans le passé (enquête du Comité P en 2000) que l'ancienne génération surtout à quelque mal à oublier. En ce qui concerne l'implication des

Fonctionnement interne des services de police

collaborateurs, la plupart des inspecteurs, malgré leur sentiment de n'être que peu impliqués dans l'élaboration de la politique, estiment que la direction tient compte de leur contribution pour améliorer le fonctionnement du service. L'implication semble assez grande sur le plan de l'acquisition de matériel et de véhicules.

Il faut encore souligner le taux de congés maladie exceptionnellement bas depuis plus de cinq ans⁷¹ et le fait que, depuis 2005, pas un membre du personnel n'a eu recours à un jour de carence. Le taux de mobilité dans la zone est particulièrement peu élevé.

En ce qui concerne les collaborateurs formés, il n'y a aucune indication que le personnel connaisse la vision, la mission et les valeurs du corps, pourtant inscrites dans le plan zonal de sécurité. Nous disposons toutefois de quelques preuves anecdotiques selon lesquelles il serait au courant de l'existence de profils de fonction formalisés et d'objectifs de fonctionnalités. La majeure partie dudit personnel ne connaîtrait que quelques-uns des nombreux plans d'action de la zone.

Des « preuves » ont été apportées selon lesquelles les collaborateurs bénéficient de bonnes opportunités de formation. De plus, ceux qui en ont suivi une ont le devoir de transmettre à leurs collègues les connaissances qu'ils y ont acquises. Un responsable de formation, un conseiller interne en prévention et une personne de confiance ont été désignés. Les preuves de l'existence de formations internes ne sont qu'anecdotiques. L'initiative positive qui consiste à demander aux personnes qui ont suivi les formations de rédiger une note interne ou d'organiser un briefing est quelque peu temporisée par le taux de fréquentation assez bas des réunions mensuelles du personnel.

11.4.3. Processus, politique et stratégie

Le plan zonal de sécurité 2005-2008 présente une vision, une mission ainsi qu'un ensemble de valeurs. Il appert de notre enquête qu'elles ont été rédigées par le chef de corps, sans participation aucune du cadre moyen ni du cadre de base. Le même plan zonal de sécurité comporte en outre la vision, les objectifs et la stratégie liés à chaque fonction. Le tout se trouve détaillé et formalisé dans un document intitulé « règles de fonctionnement internes » dont la dernière mise à jour remonte à avril 2004 et qui, par conséquent, devrait subir une révision et une actualisation.

Il n'existe pas de mesure ou d'évaluation systématique des résultats. Nous ne disposons que de preuves anecdotiques de la pratique qui consiste à utiliser au plan de la politique des données chiffrées qui, en plus, ne sont retranscrites que dans l'aperçu annuel.

Nos interviews nous ont révélé qu'une certaine attention était consacrée à la prévention au travail, notamment en ce qui concerne l'utilisation des véhicules de service et le port de gilets pare-balles. Les avis divergent toutefois quant au degré de suivi dans ces domaines.

La procédure de traitement des plaintes est régie de façon formelle par une note de service.

11.4.4. Partenariats

Nous disposons de « preuves » selon lesquelles des partenariats ont été conclus avec d'autres services de police et des organisations externes, lesquels s'intègrent dans la vision et la stratégie du corps de police. Le chef de corps se réunit régulièrement avec les parties prenantes externes (procureur du Roi, chefs de corps des zones frontalières, gouverneur, commissaire d'arrondissement, CGL, services de police allemands et néerlandais, concertation eurégionale, etc.).

11.4.5. Collaborateurs et moyens

Le problème de capacité dans la zone des Fourons a été compensé par la plupart des collaborateurs qui, outre les missions d'intervention, assument l'exécution des fonctionnalités de base. Pour ce faire, tous ont eu la chance de se spécialiser dans une matière déterminée et les collègues peuvent facilement faire appel l'un à l'autre. Ce soutien mutuel pallie l'absence de procédures formelles. Les profils de fonction (description des tâches, personnel, cadre et grade) ont été sommairement décrits pour les différentes fonctionnalités et fonctions d'appui. En parallèle, des normes ont été formalisées pour le planning de service de chaque fonctionnalité ainsi que pour les emplois d'autorité et l'attribution de tâches particulières.

70

Fonctionnement interne des services de police

Hormis durant la période d'été, une réunion du personnel est organisée tous les mois pour l'ensemble du personnel, en plus de diverses réunions avec le cadre moyen. Le plus souvent, l'intranet est utilisé comme outil pour demander l'avis du cadre de base.

Un réseau interne et le fait que chaque collaborateur dispose de son propre ordinateur contribuent à une circulation de l'information professionnelle au sein de l'organisation. Quant à l'Internet, garantir des accès suffisants à la Toile, c'est aussi garantir un accès aisé à l'information et à la documentation générales et plus spécifiquement professionnelles. Les logiciels nécessaires ont été achetés pour pouvoir utiliser les systèmes informatiques de façon optimale. Le corps dispose d'un charroi très bien équipé, diversifié, adapté aux besoins spécifiques d'un environnement rural qui comporte néanmoins des voies de communication importantes et où des patrouilles de contrôle et de surveillance doivent régulièrement être effectuées en matière de roulage et de stupéfiants. Le souci de bonne gestion des moyens est aussi patent. Dans ce cadre, un gestionnaire système ainsi qu'un responsable logistique ont été désignés et des cours sont suivis ou organisés afin de bien comprendre l'utilisation et le fonctionnement du matériel acquis. Toutes les conditions matérielles sont *a priori* réunies pour que le service de police fonctionne de façon optimale (salle de réunion, local d'audition pourvu d'une glace sans tain, emplacement de parking, vestiaire, cafétéria, locaux pour l'équipement personnel, etc.). C'est sans compter les manquements qui subsistent encore. Le bâtiment en soi est vétuste et nécessite quelques nécessaires améliorations, notamment sur le plan de la sécurisation physique des lieux. Ainsi, par exemple, manque-t-il un dépôt d'armes. Quant à la problématique du manque de place, elle peut difficilement être résolue en ce que la reprise du bâtiment par la commune est toujours en phase de négociation et que des services externes s'y trouvent toujours.

11.4.6. Leadership

La direction adapte sa politique aux besoins spécifiques de l'environnement, en tenant compte de la capacité limitée. L'organisation du corps, la politique du personnel et les moyens qui, dans la genèse de la zone, n'étaient pas assez présents, sont désormais capables d'assurer une utilisation optimale de la capacité disponible. On peut donc dire que nous avons « des preuves » du bon développement de celle-ci.

11.5. POLICE JUDICIAIRE FÉDÉRALE DE NEUFCHÂTEAU

Là où, dans le rapport annuel précédent, nous avons envisagé les polices judiciaires fédérales de Namur et d'Arlon dans le prolongement, il y a un peu plus longtemps, de celle de Nivelles, nous nous pencherons à présent sur celle de Neufchâteau.

11.5.1. Prestations clés et résultats autorités

On constate qu'en 2008, 85,6 % de la capacité de la police judiciaire fédérale (PJF) est consacrée aux phénomènes prioritaires du plan national de sécurité. Plus précisément, cette activité s'élève respectivement à 79,2 %, 83 % et 96,1 % de la capacité des sections « Traite des êtres humains-Stupéfiants », « Biens » et « Finances ».

Les prestations du laboratoire et du Regional computer crime unit (RCCU)⁷² représentent 19,5 % de la capacité nette. Environ 70 % du travail du RCCU se fait au profit des zones de police et le restant se fait au profit du niveau fédéral se répartissant pour moitié au bénéfice de la PJF d'Arlon et pour moitié au bénéfice de la PJF de Neufchâteau. Le laboratoire intervient, quant à lui, au profit des zones de police à concurrence de 80 à 90 % de sa capacité disponible. L'appui conséquent du laboratoire et du RCCU au profit des parties prenantes de la PJF explique vraisemblablement la « popularité » de ces services auprès de celles-ci⁷³.

La **capacité d'enquête disponible assez maigre** constatée au moment de l'enquête de contrôle a des répercussions, à savoir que : (1) la PJF est certainement tributaire de l'actualité judiciaire et ne peut se permettre d'absorber beaucoup d'imprévus sans que cela n'ait des conséquences budgétaires ; (2) compte tenu de la difficulté à déjà répondre rapidement à la charge de travail réactive, très peu de capacité peut être dégagée pour développer des actions proactives prévues dans les engagements en matière de PNS⁷⁴ ; (3) la PJF ne semble pas à même d'absorber toutes les enquêtes judiciaires qui devraient normalement lui être confiées par l'autorité judiciaire et l'application de la circulaire COL 2/2002⁷⁵ n'est pas toujours possible⁷⁶.

Fonctionnement interne des services de police

Une large satisfaction est constatée en ce qui concerne le travail individuel des enquêteurs. Par contre, le manque de capacité disponible, une moins grande souplesse dans l'engagement et la mobilisation de capacités et les difficultés à parfois poursuivre des enquêtes d'envergure ou de longue haleine constituent des éléments pénalisants. Cette situation est porteuse de signaux négatifs qui poussent certains magistrats à se tourner plus facilement vers les Services d'enquête et de recherche (SER) de la zone que vers la PJF, même lorsque l'enquête devrait être dévolue à ce dernier service.

La **qualité du travail judiciaire** des enquêteurs est **qualifiée de positive par l'autorité judiciaire**. Ils sont, dans leur majorité, jugés compétents, notamment dans des domaines très techniques comme les méthodes particulières de recherche. Les interventions de certains services spécialisés comme le laboratoire de police technique et scientifique (PTS) ou le RCCU sont, comme c'est le cas de la part des zones de police, particulièrement bien appréciées, même si, parfois, des moyens limités (laboratoire) ou une surcharge du service entraînant un retard assez important (2 ans pour les dossiers non urgents) dans le traitement des dossiers (RCCU) sont regrettés.

Le problème principal qui entache l'image générale du fonctionnement de la PJF aux yeux de certains magistrats est essentiellement un problème quantitatif de capacité. Ces derniers estiment parfois que la capacité disponible pour l'enquête est trop bridée par les récupérations du personnel. À cet égard, le modèle horaire des 38 heures par semaine constitue, selon certains, un carcan assez étroit, facilement dépassé lors des phases cruciales d'une enquête (début, mise à exécution de mesures coercitives, etc.). La question se pose donc de savoir si le système réglementaire en vigueur est bien adapté à la réalité du travail judiciaire⁷⁷.

11.5.2. Résultats collaborateurs

Plusieurs points particulièrement positifs ont été mis en lumière par l'enquête menée auprès du personnel : les relations externes, la communication interne en général, les moyens et la satisfaction du personnel. Les principaux points ayant obtenu une moyenne inférieure à la moyenne générale (du référentiel utilisé) ont trait aux procédures, à la politique, à la capacité de changement et à la direction. Un problème de « mauvaise ambiance » a aussi été identifié lors de l'enquête, mais il n'a apparemment aucune influence sur les membres du personnel lors de leur engagement opérationnel, tout se passant alors comme s'il était fait fi des difficultés et différends potentiels.

11.5.3. Processus, politique et stratégie

Bien que la PJF ait défini une mission et une vision qui lui sont propres – ce qui, en soi, est très louable –, les concepts définis à cette occasion restent très théoriques et ne guident pas encore l'action de la PJF dans la réalité quotidienne. Les préoccupations du personnel sont manifestement et essentiellement centrées sur l'enquête judiciaire classique. De ce fait, il ne perçoit pas toujours l'utilité de plans d'action opérationnels ou de plans et projets développés dans le cadre du fonctionnement interne.

Les procédures importantes et permanentes sont formalisées et adaptées le cas échéant.

En 2008, un système de suivi a été mis en œuvre par la Direction générale judiciaire. Il est automatisé au maximum et est orienté vers les résultats de la PJF et l'engagement de ses capacités dans les différents phénomènes⁷⁸.

De son côté, la mise en œuvre du concept d'*intelligence-led policing* se concrétise, entre autres, par une conscientisation du personnel, par la fixation de ce concept comme objectif pour les chefs de section de la PJF, par la création de la Section d'information criminelle (SIC) et par la prise en compte de ce concept à l'occasion de l'évaluation de certains membres du personnel.

11.5.4. Partenariats

Différents accords et protocoles ont été conclus et des initiatives destinées à renforcer le partenariat avec les zones de police ont été développées. Pourtant, il est constaté que des services de police locaux et fédéraux effectuent parfois leur mission respective en parallèle, en établissant des relations essentiellement dictées par les circonstances et la réglementation mais sans être forcément convaincus de la plus-value de la collaboration.

Ceci est d'autant plus vrai que certains responsables policiers au niveau local affichent clairement des velléités de fonctionner de manière indépendante sur le plan de l'enquête judiciaire, cela en contradiction avec les principes établis. Cette situation n'est évidemment pas à attribuer à la seule PJF, les zones de police ayant, à parts égales, une responsabilité dans la situation.

72

Fonctionnement interne des services de police

11.5.5. Collaborateurs et moyens

Eu égard aux faibles effectifs, une des forces du personnel de la PJF est la polyvalence. Celle-ci apparaît comme une obligation quasiment vitale pour un corps de petite taille en ce qu'elle permet au personnel de pouvoir s'adapter aux circonstances parfois difficiles auxquelles la PJF est confrontée. La direction attache par conséquent une grande attention à la gestion, au suivi et à la bonne utilisation des ressources financières assez limitées.

Même si les besoins en formation sont mis en relation avec les offres de formation disponibles, il n'existe pas à proprement parler de plan de formation.

11.5.6. Leadership

Un « *mission statement* » spécifique se fondant largement sur celui de la police judiciaire fédérale a été récemment développé. De plus, la direction s'est engagée dans une démarche d'excellence et a entamé un effort en vue d'identifier les changements nécessaires au bon fonctionnement de la PJF en permettant au personnel de participer aux actions d'amélioration.

La structure de la PJF a été revue pour la dernière fois en 2004, lorsqu'il a été décidé au niveau central de réduire le cadre organique de quatre enquêteurs. Les conséquences de cette mesure se sont manifestées graduellement⁷⁹. La même année, dans le prolongement toujours de la décision du ministre de la Justice, l'effectif du laboratoire a été élargi. En 2005, la PJF a connu une restructuration interne visant à ramener l'équilibre au niveau de la répartition de l'effectif entre les sections.

Toute une série de facteurs, dont les problèmes de santé auxquels certains membres du personnel sont confrontés, nous amènent à nous demander s'il ne serait pas opportun d'adapter l'organisation structurelle afin de permettre une plus grande souplesse ainsi qu'une augmentation d'échelle.

11.6. ORDRE ET DISCIPLINE

Avec quelle ampleur les mesures disciplinaires et mesures d'ordre sont-elles prises à l'encontre des membres du personnel au sein des services de police ? Cette question fait partie de la politique des ressources humaines de ces services. Le Comité P a examiné le nombre de communications en matière d'ordre et de discipline transmises pour la période 2003-2008.

Le fait est qu'il diminue, excepté pour la mesure d'ordre « note de fonctionnement ». Le nombre d'« autres mesures » est, par contre, en augmentation. Ainsi : l'accompagnement personnel, le rappel à l'ordre, l'admonestation et la réprimande. On peut se demander dans quelle mesure un tel **glissement vers d'autres mesures** serait induit par l'impact des mesures disciplinaires et mesures d'ordre sur le dossier personnel de l'intéressé.

Des mesures disciplinaires et mesures d'ordre sont le plus souvent prises en cas de consommation d'alcool et/ou de stupéfiants pendant le service, de faute ou de mauvaise exécution du service, d'actes commis pendant ou en dehors du service qui portent atteinte à l'image de marque du service ou encore de problèmes de fonctionnement interne.

Dans les dossiers d'autres mesures, il est plutôt question d'une mauvaise exécution de la tâche, d'un comportement désobligeant, d'une abstention d'acter ou d'une attitude laxiste.

Une première analyse prudente indique que les « attitudes non conformes aux procédures internes, aux règlements et à leur exécution » ont tendance à être sanctionnées par des mesures disciplinaires, contrairement aux manquements vis-à-vis de l'extérieur, qui donnent lieu à d'autres mesures.

12. SERVICES DE SÉCURITÉ DES TRANSPORTS PUBLICS

Dans son rapport annuel 2007, le Comité P s'était déjà penché sur le fonctionnement des services spéciaux d'inspection et sur la perception qu'en a le citoyen. Dans le cadre du suivi de ce thème, nous traitons un certain nombre de plaintes introduites en 2008 contre les services d'inspection respectifs de la STIB et De Lijn.

Les plaintes à l'encontre de la **STIB** portaient sur le contrôle d'un titre de transport, sur le traitement d'un cas d'agression et sur le fonctionnement du Service sécurité et contrôle. Dans le premier cas, le fondement des constatations était contesté, mais le plaignant s'étant préalablement adressé au juge de paix, le Comité P s'est déclaré incompétent.

Dans le deuxième cas, le plaignant, témoin d'une agression dans le métro bruxellois, a appelé la police. La police des chemins de fer et une équipe du Service sécurité et contrôle de la STIB se sont rendus sur place mais la communication entre cette dernière équipe et le plaignant s'est alors envenimée. Bien que les services de sécurité de la STIB soient intervenus correctement, on peut se poser des questions quant à l'opportunité d'avoir dressé procès-verbal pour trouble de l'ordre.

La dernière plainte émanait d'un travailleur licencié du Service sécurité et contrôle qui accusait ce dernier de différer la transmission de l'information ou de déformer cette information de manière que l'intervention soit attribuée à un autre service que celui qui est légalement prévu, *in casu* à la police au lieu du service de sécurité de la STIB. En outre, le plaignant interprétait à tort de telles pratiques comme le signe du développement d'une milice privée au sein de l'organisation. Il s'est avéré, après enquête, que la direction est consciente des problèmes de gestion et de transmission des informations, mais ceux-ci sont aussi liés aux autres acteurs du transport en commun, plus précisément aux trois modes de transport avec lesquels des accords doivent être pris, ce qui requiert le temps nécessaire.

Dans le cas de **De Lijn**, deux plaintes avaient trait au contrôle de titres de transport, qui s'était fait de façon désobligeante. Dans le premier cas, le plaignant a été contraint de rester dans le tram pendant le contrôle. En outre, le contrôleur aurait initialement refusé de se légitimer et aurait utilisé un langage inapproprié. Dans le deuxième cas, les contrôleurs n'ont pas reconnu le titre de transport. Du coup, ils ont obligé l'épouse et les trois enfants du plaignant à descendre afin de donner la suite administrative voulue à cette affaire.

Dans ces deux incidents, les contrôleurs se sont écartés de la procédure qui veut que le contrôle ait lieu dans un véhicule en marche, à moins que le voyageur laisse entendre qu'il a atteint sa destination. Dans le premier cas, De Lijn n'a pas imposé d'amende administrative lorsqu'il est apparu que l'abonnement du plaignant était bel et bien valide. Dans le deuxième cas, le plaignant est allé en appel et, dans le mois et demi qui a suivi, il s'est vu rembourser l'intégralité de l'amende payée, règlement qui semble avoir rencontré sa demande de solution acceptable.

Les plaintes relatives à ces deux services indiquent qu'en dehors de la question de fond, l'attitude des contrôleurs est perçue comme inadaptée, voire intimidante ou agressive. Il faut donc assurément rester attentif à l'amabilité de la communication, même en cas de critique ou d'agression verbale du voyageur.

13. INTÉGRITÉ

Durant l'année 2008 et, plus particulièrement, dans le courant du second semestre, le Comité permanent P a été amené à éclairer la Commission de la Chambre des représentants chargée de son accompagnement quant à des faits concernant les cinq dossiers suivants :

- « attribution d'échelles de traitement à des membres du personnel calog niveau A de l'AIG et engagement et réaffectation d'un niveau A au sein de l'AIG »⁸⁰ ;
- « promotion de deux collaboratrices auprès du service du commissaire général »⁸¹ ;
- « échanges de mails entre des personnes extérieures à la commission de sélection pour le mandat de chef de corps de la zone de police de Bruxelles-Capitale/Ixelles et relatifs à la motivation de la proposition de cette commission »⁸² ;
- « déroulement de la commission de sélection du chef de corps de la zone de police Midi du 24 septembre 2008 et notification de la suspension provisoire par mesure d'ordre de l'inspecteur général »⁸³ ;
- « disparition/dissimulation alléguée de procès-verbaux de l'Inspection générale de la police fédérale et de la police locale (AIG) – dysfonctionnements mis en évidence »⁸⁴ .

Si trois de ces dossiers ont abondamment été commentés dans la presse, notamment en raison de l'importance du rang des policiers concernés au sein de la hiérarchie, et également sans doute à cause de circonstances particulières entourant certains faits, il en va autrement de deux dossiers ayant connu une moindre publicité dans les médias.

Compte tenu du battage médiatique ayant donc entouré la majeure partie de ces dossiers, le Comité P juge inutile et inopportun de revenir sur les faits à l'origine des rapports approuvés à l'unanimité de ses membres. Il en va de même des conclusions et recommandations formulées que le Comité estime devoir intégralement maintenir dans l'adoption du présent rapport annuel.

Fort des enseignements généraux tirés des faits relatifs aux dossiers et malgré ce qu'il se bornera à qualifier de « certaines réticences rencontrées lors des enquêtes », le Comité continuera à remplir sa mission dans la plus grande discrétion et à ne s'exprimer que devant la Commission parlementaire compétente siégeant à huis clos. On ne peut entre-temps que regretter l'estompement de la norme dans le chef de certains hauts dirigeants de police alors qu'ils sont censés être une valeur d'exemple pour les fonctionnaires de police qu'ils dirigent.

14. FONCTIONNEMENT DÉMOCRATIQUE

Les droits de l'homme et la protection des libertés fondamentales constituent pour le Conseil de l'Europe un rouage essentiel de l'éthique policière professionnelle. C'est ce que nous lisons dans sa « Déclaration sur la police » (1979)⁸⁵. Dans le précédent rapport annuel du Comité P, nous avions opérationnalisé les principes prônés par cette déclaration pour englober la protection juridique active⁸⁶ de tous les citoyens, non seulement victimes, mais aussi suspects et auteurs. Cela signifie pour la police qu'outre l'application active de principes comme l'impartialité, l'intégrité ou la lutte contre l'exclusion sociale, elle doit s'efforcer de limiter l'usage de la contrainte et de la force à son strict minimum.

L'aperçu ci-dessous du fonctionnement démocratique de la police dépeint surtout la façon dont les citoyens sont identifiés, arrêtés et mis en cellule. Nous nous pencherons ensuite succinctement sur le fonctionnement d'un service spécifique avant de débattre d'un certain nombre de données statistiques pertinentes en matière de racisme, de harcèlement et de violences. Les constats relatifs au fonctionnement démocratique dans le cadre des thématiques abordées *supra* sont également présentés.

14.1. RÉSULTATS COLLECTIVITÉ

Le Comité P a examiné 69 commissariats de police en 2008 dans le cadre de l'exécution des articles 33*bis* à 33*septies* de la **loi sur la fonction de police** (LFP) et du nouvel **arrêté royal relatif à l'infrastructure des lieux de détention**⁸⁷. Les articles insérés dans la LFP ont trait à la notification de la privation de liberté, au remplissage correct du registre des privations de liberté, à l'avertissement de personnes de confiance ainsi qu'au droit à une assistance médicale et à obtenir à manger et à boire en suffisance. L'arrêté royal relatif à l'infrastructure des lieux de détention définit les différents types de cellules, fixe les normes minimales de dimension et d'équipement des cellules (y compris la ventilation, le chauffage, la vie privée), tant pour les personnes majeures que mineures. Une période de transition assez généreuse a été prévue, elle court jusqu'en 2010 pour l'infrastructure minimale à prévoir et jusqu'en 2027 pour la mise en conformité complète.

La longueur de cette période de transition explique sans doute en partie que nous ayons constaté très peu d'adaptations d'infrastructure, même si la plupart des cellules visitées étaient suffisamment spacieuses. À la police fédérale de la route d'Anvers, la direction a réagi positivement à nos constats. Elle a établi un bilan de la situation dans toutes ses sous-sections en vue d'apporter d'éventuels travaux de transformation.

Les **personnes mineures** sont maintenues dans les bureaux ou dans des locaux équipés qui ne ressemblent pas à des cellules, cela dans la plupart des endroits visités à l'exception de la zone de police Bruxelles-Ixelles, où ils sont enfermés, certes, dans trois cellules distinctes, mais celles-ci ne diffèrent en rien des cellules normales adjacentes. Dans l'arrondissement judiciaire d'Anvers, il semble à peine y avoir des locaux de surveillance pour personnes mineures et, de toute façon, ils ne satisfont pas aux nouvelles normes. C'est le cas de la plupart des zones visitées. Dans 14 des 20 complexes cellulaires spécifiquement prévus pour les mineurs d'âge, des travaux de mise en conformité avec les dispositions de l'arrêté royal seront bientôt prévus. Les cellules d'attente du nouveau palais de justice d'Anvers aussi devraient être modifiées si l'on veut pouvoir y enfermer une personne durant plus de trois heures ou y maintenir des mineurs d'âge dans des conditions correctes. Le Comité P encourage par ailleurs les zones de police locale ainsi que les services fédéraux à se conformer à la nouvelle réglementation lorsqu'ils font construire de nouvelles cellules.

14.2. RÉSULTATS CITOYENS ET AUTORITÉS

Nous avons eu l'opportunité de rencontrer des personnes mises en cellule qui étaient en état de nous parler. Elles étaient **habillées, ne montraient aucune trace de lésion et ne se plaignaient pas des circonstances de leur détention**. Les cellules de passage des plus petites zones ne sont que rarement utilisées la nuit, les personnes arrêtées étant transférées vers les zones plus grandes des environs. Des protocoles d'accord écrits et/ou verbaux règlent d'ailleurs les conditions de ces transferts vers les zones et services qui, la nuit, disposent de cellules sous surveillance. Les zones de police locale de la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) prennent gratuitement en charge les personnes arrêtées par la police fédérale. Les zones de police wallonnes font de même, à l'exception de Liège, qui pratique la politique du « service

Fonctionnement démocratique

prêté pour un service rendu ». En Flandre, ces services sont facturés à la zone demandeuse sous forme de rémunération financière ou, à l'instar de Liège, de contre-prestation (ex. assistance dans les services d'ordre).

De manière générale, cellules (le plus souvent suffisamment spacieuses), matelas et couvertures étaient en bon état lorsque nous avons effectué nos visites, même si les couvertures auraient pu être nettoyées plus souvent. Dans certaines sections, comme la police fédérale de la route par exemple, la situation était assez changeante. Quant à la police de la navigation (SPN), elle a remédié aux problèmes que nous lui avions signalés (cellules mal entretenues, propreté douteuse du linge de lit). Dans certaines cellules, le mur était par trop rugueux, de sorte qu'il pouvait y avoir un risque de lésion. Dans un cas, des graffitis faits de sang maculé ont été observés sur les murs et au sol.

Les cellules n'étaient pas toutes équipées de commodités, de sorte qu'il fallait chaque fois appeler un policier pour accompagner la personne détenue aux toilettes. Dans 27 des 69 zones visitées, des caméras filmaient l'intérieur des cellules et/ou le couloir d'accès. Un angle mort n'a pas toujours été prévu pour le coin WC. Sans compter la grande diversité qui existe dans l'application du principe de notification à la Commission de la protection de la vie privée du placement de caméras dans les cellules et de l'enregistrement (la durée d'enregistrement) des images.

Il est encore frappant de constater que **les nouvelles dispositions de la LFP ne sont pas partout respectées puisqu'elles ne sont pas forcément connues, reprises ou transposées dans les directives**. Dans les zones de police wallonnes surtout et dans plusieurs zones de la Région de Bruxelles-Capitale, les registres de privation de liberté ont rarement été adaptés aux dernières directives. La SPC et la PJF d'Anvers font office d'élèves modèles, notamment pour ce que les policiers y complètent correctement le registre et donnent les bonnes directives aux personnes arrêtées. D'autres services de la police fédérale, comme la police de la route, engrangent de moins bons résultats sur ce plan (connaissance de ces directives et remplissage du registre). La direction de la Direction générale de la police administrative (DGA) a déjà réagi en diffusant une note relative aux privations de liberté et aux fouilles et en faisant placer sur l'intranet des fiches rédigées en diverses langues (33 !) à l'usage des personnes arrêtées et contenant des explications sur leurs droits. Dans les zones de police locale, nous avons remarqué que les arrestations n'ont pas toujours été vérifiées ni signées par un officier de police administrative ou judiciaire, selon le cas. Nous n'avons pas toujours trouvé non plus de prescriptions en matière de rondes de contrôle et, quand il y en avait, elles étaient très variées. Des problèmes de directives subsistent en ce qui concerne l'approvisionnement en nourriture ou en boisson et, surtout, l'octroi d'une assistance médicale ainsi que le règlement des frais encourus. Pour ce qui est de la nourriture, les personnes arrêtées peuvent prétendre à des tartines (grâce aux bons soins du CPAS), mais pas à Bruxelles, où elles n'auront droit qu'à une gaufre. Celles dont le séjour en cellule se prolonge, se verront servir un repas chaud (entre-temps devenu froid) fourni par l'hôpital. Certaines zones de police dispensent des repas préparés réchauffés sur place au four à micro-ondes.

En général, une distinction est faite en matière de **frais médicaux** entre les personnes arrêtées judiciairement et administrativement. Dans le premier cas, les honoraires sont simplement mis au compte de l'état de frais pour le parquet. Dans le deuxième cas, ils sont immédiatement ou ultérieurement facturés à l'intéressé. Dans la Région de Bruxelles-Capitale, il est d'usage d'amener les personnes arrêtées à l'hôpital avant leur mise en cellule. Seule la zone Bruxelles-Ouest en supporte elle-même les frais. Dans les autres cas, le médecin doit être payé par l'intéressé ou, s'il est insolvable, par le CPAS. Vu les variantes et imprécisions encore rencontrées en cette matière, nous recommandons à nouveau qu'une réglementation définitive soit édictée, et cela sans tarder, d'autant que cela fait longtemps que le pouvoir exécutif promet de s'y atteler. Il serait en outre opportun que l'AIG effectue une inspection des cellules complète et régulière.

Enfin, nous souhaitons revenir sur une question spécifique liée à la mise en cellule abordée à plusieurs reprises dans les précédents rapports (annuels) du Comité P : la pratique du **déshabillage systématique des personnes arrêtées pour l'exécution de la fouille avant mise en cellule**, cela sans raison valable. Dans certains cas – toxicomanes par exemple –, la fouille s'accompagne de genuflections. Pour la période 2004-2008, la base de données du Comité P contient 28 dossiers de plainte à charge de 29 services (1 dossier concernait en même temps une zone de police locale et un service fédéral), dont 21 de police locale et 8 de police fédérale. Sur les 21 zones de police locale, 9 appartenaient à la Région de Bruxelles-Capitale. À la police fédérale, 3 services se situaient à Bruxelles et 6 appartenaient à DGA (4 plaintes contre la SPC, 1 contre la SPN et 1 contre la LPA Zaventem). La tendance de ces plaintes dans l'ensemble des corps de police et à la police locale prise séparément fluctue assez bien. À la police

13B Fonctionnement démocratique

fédérale, bien que les chiffres absolus y soient moins élevés, la tendance est plutôt à la hausse.

Vu la représentation écrasante de corps ou services de la Région de Bruxelles-Capitale, le Comité P a décidé de s'adresser aux chefs de corps des 6 zones bruxelloises et à la direction de DGA afin de leur enjoindre de prendre les mesures nécessaires et, en particulier, de rappeler à leurs collaborateurs les principes de légalité et de proportionnalité qui président à la fouille de personnes. Le déshabillage pour la fouille avant mise en cellule se justifie dans certains cas, mais pas dans tous. En tout état de cause, le Comité P continuera très certainement à suivre la problématique.

Sur le plan des **interactions police-citoyens dans les gares de chemins de fer**, les constats suivants ont été effectués.

Dans le rapport annuel 2007, une analyse des plaintes avait été réalisée et avait débouché sur un examen qualitatif des problèmes qui se présentaient lors des interactions entre la police et les citoyens dans les gares de chemins de fer. En réaction, le commissaire général nous avait informé que diverses solutions aux problèmes mis en lumière étaient à l'étude. L'enquête de suivi du Comité P auprès de la SPC et les données chiffrées qui en sont ressorties donnent une meilleure vue de l'évolution de ces plaintes au cours des trois dernières années. Nous parlons ici de 59 plaintes ayant donné lieu à 32 enquêtes judiciaires et à 27 enquêtes de contrôle.

Entre 2006 et 2008, le nombre **total de plaintes** a accusé une **diminution**. La plus grande part des dossiers judiciaires a trait à des délits de violences à l'encontre de personnes ou de biens. Sur les trois dernières années, cette catégorie a cependant diminué, tant en chiffres absolus qu'en part relative par rapport au total des plaintes. En 2008, on n'en était plus qu'à une proportion de 1 sur 3. À la deuxième place des plaintes judiciaires, on a les motifs de racisme et de xénophobie. Leur proportion a fluctué au cours des trois années étudiées et s'élevait en 2008 à 1 sur 10.

En contrôle, plus de la moitié des plaintes a trait à l'attitude et au comportement des fonctionnaires de police. Bien que leur part ait diminué au fil des dernières années, elles ont connu « un regain d'énergie » en 2008, où on a relevé pour ces faits une proportion de 4 plaintes sur 5. La catégorie de ces violations est suivie par les manquements professionnels, les manquements qui portent atteinte à la dignité de la fonction et les comportements arbitraires. Il s'agit, dans ce dernier cas, souvent de problèmes de communication et d'attitude du policier. Globalement parlant, la tendance à la baisse s'étend à toutes les sections de la SPC, y compris celle de Bruxelles. Bien que cette dernière emploie la moitié du personnel, la proportion des plaintes à son encontre (dossiers judiciaires et dossiers de contrôle) était de trois quarts en 2006-2007 et même de quatre cinquièmes en 2008 sur le total des plaintes formulées. Ces différents chiffres sont toutefois à mettre en relation avec d'autres données telles que le nombre d'interventions, le nombre de voyageurs et de services dans les gares, etc.

Nous renvoyons, à titre d'illustration de ces **problèmes d'attitude**, aux constats que nous avons effectués durant notre observation d'une action planifiée dans la gare SNCB de Bockstael le 16 mai 2008. En principe, la question de la sécurité y est du ressort de la police fédérale, plus particulièrement de la SPC. Pourtant, sur les 10 fonctionnaires intervenus, seuls 4 faisaient partie de la police fédérale, dont 2 de la SPC. Les 6 autres fonctionnaires appartenaient à la police locale. Les policiers du corps d'intervention (CIK) appelés en renfort n'ont ni été briefés, ni été accueillis, de sorte que l'on suppose qu'il en a été de même pour leurs collègues de la police locale. Tous portaient la même tenue, hormis les membres de la SPC. Seuls deux policiers locaux avaient revêtu leur couvre-chef. Celui-ci peut, en effet, avoir son importance lorsque, dans le cadre d'une action de lutte contre le sentiment d'insécurité dans les gares et de promotion de la visibilité de la police, on souhaite être repérable parmi la foule de voyageurs.

Il peut aussi être utile d'examiner le profil des plaignants qui stigmatisent l'intervention de la SPC. En 2006 et 2007, près de 7 plaintes sur 10 traitées en judiciaire ou en contrôle ont été déposées par des personnes étrangères ou par des Belges au patronyme d'origine étrangère. En 2008 par contre, 3 plaintes judiciaires sur 4 et toutes les plaintes de contrôle ont été introduites par des personnes dont le nom était belge ou présumé d'origine « occidentale ». Comme nous ne disposons pas de données similaires à propos de la répartition de la nationalité ou du patronyme des personnes qui fréquentent les gares ou entrent en contact avec la SPC, on ne peut en déduire que l'un ou l'autre groupe serait plus contrôlé ou, à tout le moins, qu'il aurait plus d'interactions avec la police. Les années à venir nous diront si cette tendance à la baisse du nombre de plaintes et ces changements d'origine se poursuivront. On peut en outre se demander si une diminution du nombre de plaintes induit une diminution de la gravité des faits.

En conclusion, nous pouvons dire que, jusqu'à présent, aucune plainte judiciaire à charge d'un membre de la SPC n'a donné lieu à des sanctions pénales. Les dossiers clôturés ont presque tous trait à des classements sans suite prononcés surtout pour insuffisance de preuve ou parce que la personne suspectée

Fonctionnement démocratique

n'a pas pu être identifiée. En contrôle, il importe de distinguer trois catégories de décisions : « classement sans suite », « toujours en traitement » et « manquements constatés ». Remarquons au passage que cette dernière catégorie a tendance à diminuer.

Discrimination, xénophobie et racisme

Pour la période 2005-2008, le Comité P a pris connaissance de 453 dossiers de discrimination, xénophobie et racisme dans le chef de la police, soit entre 100 et 120 dossiers par an. Sur base annuelle, ils représentent 1,7 à 1,8 % du total des plaintes reçues par le Comité P, pourcentage qui reste constant depuis 2003. Sur ces 453 dossiers, 118 sont toujours en cours et 335 ont été clôturés. Sur ces clôtures, 27 dossiers ont été déclarés fondés et ont été suivis d'une « sanction » pour le policier concerné. Il s'agissait d'une remarque, d'une admonestation ou d'un blâme, ou même encore d'une demande à la hiérarchie d'examiner les faits au plan disciplinaire. Cent dix-neuf autres dossiers ont été transmis au procureur du Roi et, parmi eux, le parquet en a classé 55. Quant aux 64 dossiers restants, le Comité P n'a pas encore été notifié de la suite qui leur a été réservée. Il a été estimé, pour 138 dossiers, que la plainte n'était pas fondée ou pas établie, ou bien qu'elle ne contenait pas de faute.

Si, par analogie avec la méthodologie utilisée dans le rapport d'activités pour la description des décisions prises, on considère les dossiers ayant été jugés fondés – soit 27 dossiers – et les dossiers clôturés non fondés, non établis ou ne contenant pas de faute – soit 138 dossiers –, on se rend compte que **16,4 % des dossiers** de racisme, xénophobie et discrimination **ouverts en 2005-2008** ont été clôturés avec la conclusion « **fondé** ».

Les dossiers de harcèlement/intimidations morales constituent, dans la période 2003-2008, environ 3 % chaque année de tous les dossiers dont le Comité P a eu connaissance. En ce qui concerne les plaintes directement introduites au Comité P dans lesquelles il a lui-même pris une décision, 17,1 % d'entre elles ont été jugées fondées pour la période 2003-2008. La part des dossiers « délits de violences contre des personnes ou des biens » est restée constante en 2003-2007, oscillant entre 11 et 12 %.

L'année 2008 est un peu différente en ce que cette infraction constituait 9,2 % des dossiers. Pour tous les dossiers de plainte en cette matière directement adressés au Comité P dans lesquels il a lui-même rendu une décision, il en a confirmé le fondement dans 13,4 % des cas pour la période 2003-2008. Parmi les dossiers ouverts et traités par les services de police, y compris par l'AIG, durant la période 2003-2008, 1 plainte sur 4 s'est avérée fondée, ce qui signifie que 3 plaintes sur 4 étaient non fondées, non établies ou ne contenaient pas de faute. Du côté des enquêtes judiciaires menées par le Service d'enquêtes P en matière de délits de violences contre des personnes ou des biens, un peu plus de la moitié d'entre elles ont été jugées fondées pour la période 2003-2008.

Plaintes relatives à diverses procédures administratives

En 2008, le Comité permanent P a également réalisé une analyse quantitative des dossiers de plainte relatifs à toute une série de procédures administratives : (1) les procédures administratives (en général) ; (2) la remise d'une copie du procès-verbal ; (3) Franchimont (autre) ; (4) le remplissage des registres et (5) les formalités spécifiques en matière de roulage.

Trente-six pour cent des dossiers ouverts en 2008 et dénonçant des problèmes au niveau de ces procédures ont trait à des formalités en matière de roulage. Trente pour cent portent sur les procédures administratives et nous montrent que de nombreuses plaintes, tant en 2007 qu'en 2008, concernent les formalités administratives qui découlent de la nouvelle loi sur les armes et de la période d'amnistie prévue dans ce cadre. Dix-neuf pour cent des dossiers ont été déposés à propos de la remise d'une copie du procès-verbal.

Nombre de ces plaintes s'avèrent après enquête être **non fondées ou exemptes de faute**, cela **souvent parce que le plaignant avait à la base mal compris les procédures à appliquer**. Le Comité P constate par contre que les policiers n'expliquent pas toujours clairement leurs motifs lorsqu'ils refusent de donner copie du procès-verbal, même s'il faut reconnaître que, **compte tenu du nombre élevé d'auditions** qui ont lieu chaque année, on n'enregistre que **très peu de plaintes** en la matière.

Comparé à 2007, on relève une **augmentation substantielle de la part de dossiers dits « Franchimont (autre) »**. Leur analyse montre que les problèmes se posent au niveau de l'article 47bis, 1b C.I.cr. stipulant que la personne auditionnée peut demander qu'il soit procédé à des actes d'information. La personne auditionnée s'attend souvent à ce que la police exécute immédiatement les actes qu'elle demande alors que le policier se borne, comme c'est sa mission, à prendre note de ses desiderata pour les transmettre au magistrat concerné. Un autre problème Franchimont concerne toutes

13B Fonctionnement démocratique

les interruptions et/ou interventions de tiers qui doivent chaque fois être consignées dans le procès-verbal d'audition. Et, en troisième lieu, on a encore les difficultés qui se posent à la relecture de l'audition par le plaignant. Si un verbalisant apporte les modifications souhaitées dans le texte, sans qu'il soit possible de les distinguer par la suite, un autre verbalisant choisira d'ajouter les modifications au bas du texte. Par rapport à ces dispositions de la loi Franchimont, dont l'explication se limite le plus souvent aux mentions préimprimées sur la page d'audition, le Comité P recommande de remettre à la personne un document explicatif dont elle peut prendre connaissance pendant qu'elle attend. Non seulement cette mesure permettrait de gagner du temps, mais aussi elle apporterait une certaine uniformité à ces explications.

En ce qui concerne la **tenu à jour des registres des personnes arrêtées administrativement ou judiciairement**, dont nous avons déjà parlé abondamment dans le présent document, le Comité P constate, à la lumière des plaintes exprimées, qu'une amélioration est intervenue dans l'application des directives existantes. Bien que les plaintes nous montrent dans le même temps que le registre n'est pas toujours complété avec la même minutie et que l'on se limite souvent aux données des personnes effectivement mises en cellule (les autres personnes faisant l'objet d'une arrestation n'y sont pas consignées), on peut malgré tout estimer que lesdites plaintes sont minimales. À l'instar de ce qu'il avait préconisé pour les frais médicaux (cf. *supra*), le Comité P conseillerait de régler au plus vite la gestion de ces registres (remplissage, tenue à jour) par un arrêté royal et de veiller à une application uniforme de ces règles.

De telles mesures s'imposent en ce qu'elles garantiraient le bon déroulement de la privation de liberté ainsi que la promptitude et l'efficacité du contrôle des conditions de cette détention.

Parmi les plaintes de 2007-2008 sur la **problématique du roulage**, y compris sur l'une des nombreuses procédures administratives dans ce domaine, un tiers d'entre elles portent sur la façon dont les fonctionnaires de police interviennent. Leur **attitude** est plus particulièrement fustigée : elle est souvent décrite comme arrogante ou non appropriée. Les plaintes pour recours à la force peuvent clairement être qualifiées de marginales. Quant à celles de racisme, elles ont carrément disparu en 2007-2008. Un tiers des plaintes relatives aux formalités en matière de roulage consiste dans la **contestation des constatations**. Selon notre analyse, il faut y trouver une cause dans la force probante particulière des procès-verbaux dressés pour des infractions de roulage, laquelle fait naître une sorte de sentiment d'impuissance dans le chef du contrevenant.

Sanctions administratives communales – contrôle d'identité

Enfin, nous souhaitons examiner d'un peu plus près un aspect du **contrôle d'identité** qui prend de plus en plus d'importance depuis le développement des sanctions administratives communales (SAC) et n'est pas exempt de conséquences pour le citoyen. La loi du 17 juin 2004⁸⁸ modifie la Nouvelle loi communale et élargit la catégorie des personnes habilitées à constater les infractions aux règlements et ordonnances de police. Une distinction doit cependant être faite. D'une part, il y a les infractions qui ne peuvent entraîner qu'une sanction administrative et pour lesquelles, outre les fonctionnaires et agents de police autorisés à dresser procès-verbal en la matière, les agents communaux et les agents de sécurité des sociétés de transport en commun peuvent aussi effectuer des constats. D'autre part, il y a les infractions qui peuvent aussi faire l'objet d'autres sanctions et pour lesquelles seuls les fonctionnaires et agents de police sont compétents. Dans la pratique, les fonctionnaires de police contrôlent l'identité des personnes ayant commis des faits passibles d'une sanction administrative communale. Le fondement légal de ce contrôle se trouve à l'article 34 LFP. Son paragraphe 1er ne s'applique toutefois que dans la supposition où l'infraction peut ne pas faire l'objet que d'une sanction administrative. Compte tenu du fait que les règlements communaux, en particulier ceux qui prévoient des sanctions administratives, ont pour finalité le maintien de l'ordre public, on peut en déduire qu'une infraction à un tel règlement est un élément constitutif du fait de trouble de l'ordre public. Cela implique que le paragraphe 2 de l'article 34 LFP peut s'appliquer comme base légale aux contrôles d'identité effectués dans le cadre des infractions pouvant entraîner une SAC. L'article 14, alinéa 1er de la LFP laisse entendre qu'une infraction aux lois et règlements de police implique un trouble de l'ordre public puisque le maintien de cet ordre public implique le respect de ces lois et règlements. L'article 34 LFP particularise en ce sens la compétence générale de surveillance et de contrôle octroyée par l'article 14 LFP.

La **délimitation des notions respectives de « dérangement public » et de « trouble de l'ordre public »** est tout sauf claire, d'autant qu'elles sont parfois utilisées comme synonymes l'une de l'autre. Selon le législateur⁸⁹, le dérangement public ne peut pas toujours être qualifié de trouble de l'ordre public.

Fonctionnement démocratique

Sa volonté était ainsi d'intégrer formellement la lutte contre le dérangement public dans les compétences de maintien de l'ordre public dont disposent les communes. En tout état de cause, ces dernières sont habilitées à lutter contre le dérangement public. Pourtant, cette discussion (théorique) reste actuelle dans le cadre de la LFP. En effet, la notion de dérangement public n'a pas encore été décrite lors des travaux préparatoires à la LFP et celle-ci n'a pas encore été adaptée à la législation relative aux sanctions administratives communales. Dans l'attente de directives uniformes, la police doit prendre des décisions comme le fait de procéder ou non à un contrôle d'identité en cas d'infraction administrative. En conclusion, le Comité P estime que le fonctionnaire de police qui constate une infraction administrative entraînant une sanction administrative communale dispose d'une base légale à un contrôle d'identité. Il est évident que l'intervention policière doit être proportionnelle, mais les fonctionnaires de police possèdent une marge d'évaluation que l'on retrouve à l'article 34, § 1er, alinéa 2 de la LFP.

Le Comité P est en outre d'avis qu'une modification de l'article 34, § 1er, alinéa 1er de la LFP ou de l'article 119*bis* de la Nouvelle loi communale contribuerait indubitablement à une plus grande sécurité juridique.

14.3. RÉSULTATS COLLABORATEURS

En ce qui concerne les collaborateurs experts et formés, force nous a été de constater que, **dans le dossier des mises en cellule, ces personnes n'étaient pas toutes au courant des articles 33*bis* à septies LFP**. Cette lacune s'explique en partie par le fait que les modifications ne sont pas toujours communiquées aux collaborateurs, que ce soit verbalement ou par écrit. La majorité des responsables de la police locale et de la police fédérale déclarent avoir actualisé les directives existantes en matière d'enfermement de mineurs. Certains se sont toutefois bornés à attirer l'attention des collaborateurs sur la problématique. Quoi qu'il en soit, les collaborateurs semblent conscients de la nécessité d'apporter des ajustements à l'approche en vigueur. Malheureusement, comme explicité *supra*, l'actuelle infrastructure ne permet pas souvent de respecter les prescriptions de l'arrêté royal en question.

Comme suite à un nombre élevé de plaintes à l'encontre de membres de la **SPC** à propos de recours inutiles et excessifs à la force, de comportements agressifs et grossiers ou de privations de liberté arbitraires, la direction a décidé en février 2006 d'organiser une formation psychosociale en collaboration avec la Cellule situations de danger de la police fédérale et la Cellule égalité des chances du SPF Intérieur. Ce projet a été mis en œuvre en juin 2007, après organisation d'une formation préalable « *trainers SPC* ». C'est ainsi qu'à la mi-2008, 405 membres de la SPC avaient suivi une formation de base de deux jours. À l'heure actuelle, on envisage de proposer une formation complémentaire en matière d'arrestations, de fouilles et de mise de menottes.

Le 11 mai 2007, la SPC a diffusé dans les postes une note de très bonne qualité explicitant les services à assurer dans les trains. En juillet 2007, la direction a suivi par une note à toutes les sections et postes, laquelle comportait les plus récentes adaptations de la LFP. Malgré tout cela, le Comité P a envoyé à la SPC le 23 novembre 2007 un courrier faisant état d'un certain nombre de lacunes dans la connaissance du cadre légal et réglementaire qui entoure les arrestations et les fouilles. La SPC y a prêté attention et, le 13 mai 2008, elle a entamé diverses mesures telles que l'organisation de formations et briefings réguliers ou l'annonce de thèmes hebdomadaires spécifiques. À la même date, la direction a rediffusé une note explicitant un certain nombre de points relatifs à la LFP et aux arrestations et aux fouilles. Dans les sections de Bruxelles et de SPC Centre, le cadre du personnel a été amélioré, de sorte qu'au 1er juillet 2008, il se montait à près de 18 % des effectifs opérationnels réels.

Après la mise en accusation de divers collaborateurs de SPC Centre, la DGA a désigné le 8 novembre 2007 un nouveau chef de service avec l'obligation pour celui-ci de lui faire rapport tous les deux mois sur l'avancement de la situation. Enfin, la direction a élaboré un document de vision-mission-valeurs en collaboration avec le personnel.

Parallèlement à cela, des études de ligne ont été effectuées afin de déterminer les domaines dans lesquels il convient d'investir en priorité en matière d'amélioration de la qualité de l'offre, de fixation de lignes de conduite et de mise en œuvre d'un service de police de qualité, le tout devant résulter en des actions et activités concrètes. Tous ces efforts attestent de la volonté de la direction de la SPC de perfectionner le fonctionnement de son service.

La structure de la SPC est cependant d'une complexité telle que son travail n'est facile ni à organiser, ni à suivre. Aussi le Comité plaide-t-il pour une simplification de ladite structure, d'une part, et pour la mise au point d'un instrument de suivi, d'autre part.

15. PLAINTES DÉPOSÉES ET NATURE DES FAITS

Nous livrons ci-dessous un aperçu des dossiers et faits qu'ils contiennent dont le Comité P a eu connaissance dans le courant de l'année 2008.

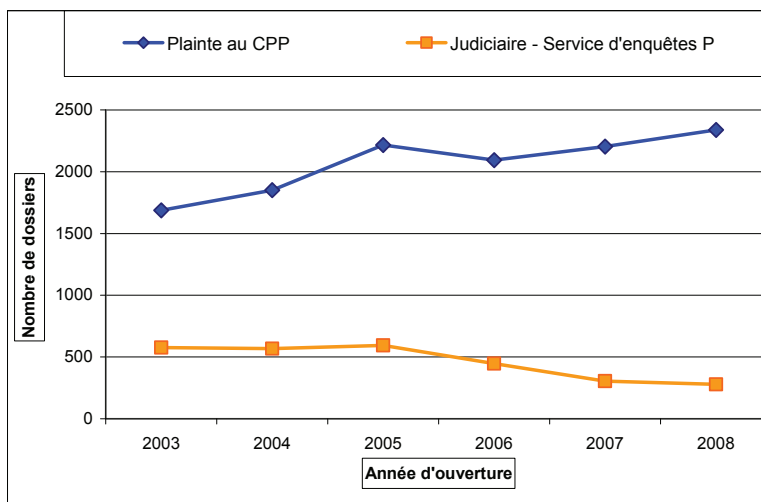
15.1. ANALYSE CHIFFRÉE

Le présent titre a trait aux plaintes de 2008 directement déposées au Comité P et aux enquêtes judiciaires ouvertes dans le courant de la même année et traitées par le Service d'enquêtes P. Nous illustrerons à l'aide de cartes la répartition géographique des dossiers par arrondissement judiciaire, par nombre annuel et par type et encore par zone de police pour les plaintes qui concernent la police locale. Enfin, les tableaux ci-dessous présenteront les violations telles que **perçues par le plaignant : donc des allégations**.

Tableau 3 : Nombre de plaintes et de communications de plaintes au Comité permanent P et enquêtes judiciaires menées par le Service d'enquêtes P – comparaison par an et évolution 2007-2008

TYPOLGIE	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Évolution 2007-2008
Plaintes introduites directement auprès du Comité permanent P	1 689	1 853	2 216	2 100	2 219	2 339	+5,4 %
Enquêtes judiciaires menées par le Service d'enquêtes P	575	568	592	444	281	279	-0,7 %
Total	2 264	2 421	2 808	2 544	2 500	2 618	+4,7 %

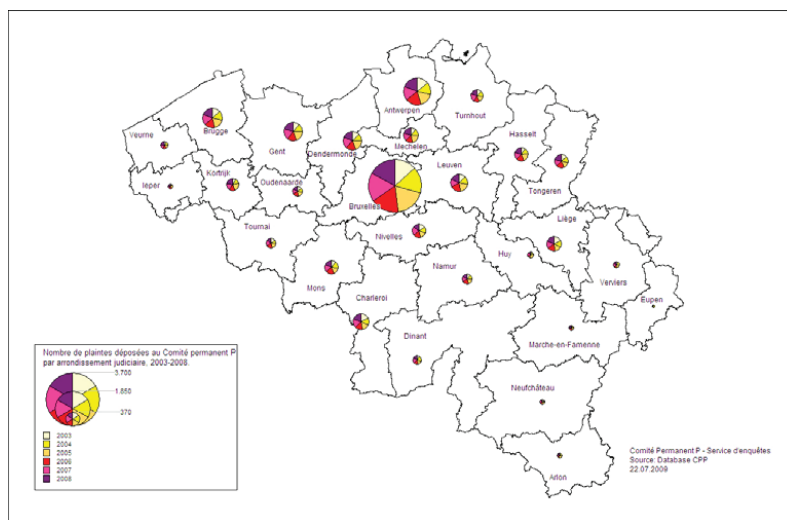
Graphique 1 : Évolution du nombre de plaintes et de communications de plaintes au Comité permanent P et enquêtes judiciaires menées par le Service d'enquêtes P dans la période 2003-2008

14B Plaintes déposées et nature des faits

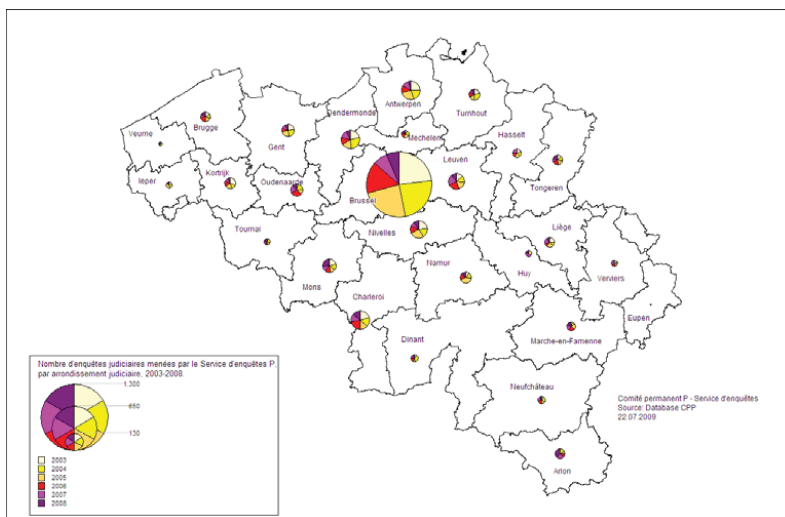
Malgré la volonté clairement affichée du Comité P de ne pas être considéré comme un bureau de plaintes de première ligne, le nombre de plaintes qu'il reçoit directement est en augmentation constante depuis quelques années. Nous y reviendrons plus en détail *infra*, plus précisément dans le volet relatif aux décisions prises par le Comité permanent P pour les plaintes qu'il a directement reçues.

Carte 1 : Nombre de plaintes directement déposées au Comité permanent P par arrondissement judiciaire dans la période 2003-2008

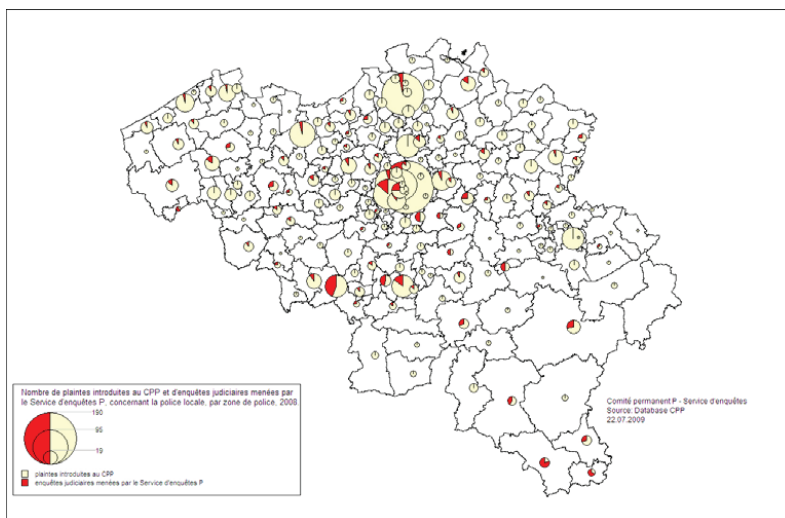

14B Plaintes déposées et nature des faits

Carte 2 : Nombre d'enquêtes judiciaires menées par le Service d'enquêtes P par arrondissement judiciaire dans la période 2003-2008

Carte 3 : Aperçu du nombre de plaintes et de communications de plaintes au Comité permanent P et enquêtes judiciaires menées par le Service d'enquêtes P concernant un service de police locale en 2008

14B Plaintes déposées et nature des faits

Parmi les faits directement signalés au Comité permanent P en 2008, 29 % portent sur l'arrondissement judiciaire de Bruxelles. Vient (loin) derrière à la deuxième place l'arrondissement judiciaire d'Anvers, qui prend à son compte 9,4 % des plaintes. Par région, on obtient un résultat de 50,6 % de plaintes pour la Flandre, 29 % pour l'arrondissement judiciaire de Bruxelles et 20,3 % pour la Wallonie.

Les enquêtes judiciaires effectuées par le Service d'enquêtes P en 2008 présentent un tout autre profil : 31,3 % d'entre elles concernaient l'arrondissement judiciaire de Bruxelles, 28,5 % la Flandre et 40,2 % la Wallonie.

Sur le total des plaintes reçues, 4 avaient été déposées à l'encontre de l'AIG et 12 à l'encontre de membres des services spéciaux d'inspection.

Ces derniers ont par ailleurs eu à leur charge 6 enquêtes judiciaires du Service d'enquêtes P.

15.2. ANALYSE DES FAITS ENREGISTRÉS DANS LE CADRE DES PLAINTES DÉPOSÉES AU COMITÉ PERMANENT P

Le tableau ci-dessous présente un aperçu des violations le plus souvent enregistrées à partir des plaintes directement déposées au Comité P. Il montre ensuite la proportion de ces faits le plus souvent enregistrés ainsi que leur évolution en comparaison avec 2007. Il peut y avoir plusieurs faits par dossier ; il s'agit de **violations** qui, au moment des faits, ont été **perçues comme telles par le plaignant : donc des allégations**.

Tableau 4 : Nombre de faits le plus souvent dénoncés au Comité permanent P en 2007 et en 2008 – proportion de ces faits sur le total des faits enregistrés – évolution globale 2007-2008

VIOLATIONS	Nombre de faits 2007	Nombre de faits 2008	% de plaintes Comité P 2008	Évolution 2007-2008	
Constatations injustes/incompétence	246	339	8,1 %	37,8 %	↗
Refus d'acter	217	236	5,6 %	8,8 %	↗
Comportement désobligeant (manque de respect, de politesse, langage inapproprié)	220	224	5,4 %	1,8 %	↗
Attitude agressive	179	222	5,3 %	24,0 %	↗
Traitement inégal/intervention non uniforme	186	186	4,5 %	0,0 %	=
Attitude laxiste ou négative lors de l'exécution des tâches s.l.	143	156	3,7 %	9,1 %	↗
Non-intervention	128	153	3,7 %	19,5 %	↗
Violences contre des personnes ou des biens	178	134	3,2 %	-24,7 %	↘
Excès de pouvoir	168	130	3,1 %	-22,6 %	↘
Intimidations	110	127	3,0 %	15,5 %	↗
Manque de respect	60	110	2,6 %	83,3 %	↗
Abus de fonction ou de pouvoir	63	99	2,4 %	57,1 %	↗
Autres faits	1 898	2 059	49,4 %	-10,2 %	↘

14B Plaintes déposées et nature des faits

Parmi les faits enregistrés par le Comité permanent P dans les plaintes qu'il a directement reçues, 8,1 % **dénoncent des constatations injustes ou l'incompétence** (au sens juridique) du fonctionnaire de police. Comparé à 2007, cette problématique connaît une hausse notable de plus d'un tiers. **Le refus d'acter, le comportement désobligeant et l'attitude agressive** sont trois faits qui se situent chacun à plus de 5 %. L'attitude agressive a augmenté de près d'un quart en 2008 et sa proportion par rapport au total des faits enregistrés a doublé depuis 2006, passant de 2,6 % à 5,3 %.

En ce qui concerne les services spéciaux d'inspection, les citoyens se plaignent surtout de faits de violences contre des personnes ou des biens et de constatations injustes. Les plaintes à l'encontre de l'AIG, quant à elles, présentent une particularité en 2008 : des problèmes de direction et de politique du personnel ont pour la première fois été mentionnés.

Tableau 5 : Nombre de faits dénoncés au Comité permanent P répartis par catégorie – évolution 2007-2008

CATÉGORIES	2007	2008	Évolution 2007-2008	
Faits dans l'exercice de la fonction de police portant atteinte à la dignité du citoyen	77	50	-35,1 %	↘
Faits portant directement atteinte aux droits et libertés du citoyen par des actes arbitraires, de violence ou illégitimes ou par la non-intervention de fonctionnaires de police dans l'exercice de leurs fonctions	265	233	-12,1 %	↘
Faits portant directement atteinte aux droits et libertés du citoyen par l'abus de pouvoir et les faux commis dans l'exercice de la fonction de police	112	95	-15,2 %	↘
Faits dans le cadre de la fonction de police qualifiés de corruption	11	5	-54,5 %	↘
Crimes et délits commis par des fonctionnaires de police en dehors de l'exercice de leurs fonctions mais portant atteinte à la dignité de celles-ci	13	10	-23,1 %	↘
Autres faits pénaux ou non pénaux commis pendant ou en dehors du service	112	119	6,3 %	↗
Manquements par l'attitude, le comportement ou les actes qui portent atteinte à la dignité de la fonction de police	1 719	1 884	9,6 %	↗
Manquements aux obligations professionnelles ou abus de la fonction et des compétences	1 419	1 649	16,2 %	↗
Manquements en matière d'efficacité, d'efficience et de coordination des services de police	142	130	-8,5 %	↘

La catégorie la plus importante consiste dans les manquements par l'attitude, le comportement ou les actes qui portent atteinte à la dignité de la fonction de police. En 2008, elle représentait 45,1 % de tous les faits enregistrés dans les plaintes. La deuxième grande catégorie est constituée des manquements aux obligations professionnelles ou abus de la fonction et des compétences qui, avec ses 39,5 %, connaît une augmentation de 16,2 %. Cette proportion de 39,5 % est par ailleurs 3 % supérieure à celle de 2007.

14B Plaintes déposées et nature des faits**15.3. ANALYSE DES INFRACTIONS ENREGISTRÉES DANS LE CADRE DES ENQUÊTES JUDICIAIRES À CHARGE DE FONCTIONNAIRES DE POLICE MENÉES PAR LE SERVICE D'ENQUÊTES DU COMITÉ P**

Nous présentons ci-dessous un aperçu des infractions enregistrées dans le cadre des enquêtes judiciaires à charge de fonctionnaires de police menées par le Service d'enquêtes P courant 2007 et 2008.

Tableau 6 : Répartition des enquêtes menées par le Service d'enquêtes P par nature de l'infraction enregistrée – situation 2007-2008

INFRACTIONS	2007	2008	Évolution 2007-2008	
Violences contre des personnes ou des biens	80	47	-41,3 %	↘
Violation du secret professionnel	47	43	-8,5 %	↘
Actes arbitraires	38	36	-5,3 %	↘
Atteinte à la vie privée (e.a. intervention arbitraire contraire à la protection constitutionnelle de la vie privée)	14	19	35,7 %	↗
Excès ou mauvaise utilisation de l'autorité	28	18	-35,7 %	↘
Direction et hiérarchie	28	17	-39,3 %	↘
Faux commis par un fonctionnaire dans l'exercice de ses fonctions	24	17	-29,2 %	↘
Rédaction de PV	37	16	-56,8 %	↘
Organisation générale	15	16	6,7 %	↗
Menaces	15	16	6,7 %	↗
Autres infractions	429	318	-25,9 %	↘

Là où le nombre d'enquêtes judiciaires effectuées par le Service d'enquêtes P en 2007 a baissé de 36,7 % par rapport à 2006, il a considérablement freiné sa descente en 2008, où il n'a plus diminué que de 0,7 %. Parmi les 109 types d'infractions enregistrées dans ces enquêtes judiciaires, les violences contre des personnes ou des biens sont, à l'instar des autres années, le fait le plus récurrent. Proportionnellement parlant, il diminue pourtant de façon constante depuis 2006 : de 14,9 % cette année-là, il passe à 10,6 % en 2007 pour finir à 8,3 % en 2008. À côté de cela, on retrouve des infractions qui, elles, gagnent en ampleur. Ainsi les violations du secret professionnel (7,6 %) et les actes arbitraires (6,4 %).

15.4. COMMENTAIRES

Pour compléter ces données chiffrées, le Comité P entend continuer à attirer l'attention sur le fait qu'il reçoit encore et toujours des plaintes relatives au fonctionnement de la police et des fonctionnaires de police dans des domaines clairement distincts.

Ainsi les plaintes et dénonciations dans le domaine de **l'utilisation d'informations policières ou de banques de données policières** à des fins détournées, privées ou autres. L'on peut se réjouir du fait que l'autorité judiciaire accorde une plus grande attention à ce genre de comportement regrettable et éminemment critiquable.

Un certain nombre de plaintes résultent encore et toujours de problèmes de professionnalisme ou de qualité au niveau de la **rédaction des procès-verbaux**. Régulièrement, l'une ou l'autre plainte a toujours trait à l'utilisation des langues par les services et les fonctionnaires de police, notamment en matière d'appels sollicitant une intervention urgente (101, CIC, etc.) ou de rédaction de procès-verbaux.

14BPlaintes déposées et nature des faits

Le Comité P continue de constater que de nombreuses plaintes se situent dans le domaine de la police de la **circulation routière**. Une grande partie d'entre elles sont en fait des contestations des constatations faites par les fonctionnaires de police. On continue tout autant à noter de nombreuses plaintes ayant aussi ou plutôt trait à l'attitude des intervenants, à leurs propos, à leur tenue, etc. dans le cadre de l'exercice de missions de police de la circulation.

Différentes plaintes concernent également les constatations à l'occasion du constat d'un accident ou d'un incident de roulage impliquant un fonctionnaire de police en service ou non, avec un véhicule de police ou non. Une nouvelle fois, des attitudes et comportements de représentants de l'ordre font l'objet de récrimination. Il est à noter encore que de plus en plus régulièrement le citoyen signale ou se plaint de manquements dans « l'exemplarité » que l'on est en droit d'attendre de policiers, notamment dans la circulation.

De façon récurrente aussi depuis plusieurs années, le citoyen s'adresse au Comité P pour dénoncer **des problèmes de voisinage impliquant des fonctionnaires de police**. D'autres le font pour des **problèmes relationnels avec des policiers**, notamment sur le plan familial ou relationnel, ou plus souvent encore après une rupture. Ces plaintes sont interpellantes et devraient retenir l'attention des responsables policiers. Aussi, un grand nombre de plaintes transmises au Comité permanent P se situent dans un contexte de **conflits de voisinage entre les personnes, d'intervention ou de non-intervention des services de police dans ce contexte ou encore de (semblant de) parti pris**.

Il est à noter encore que dans différents domaines, notamment celui de la circulation routière ou de la recherche, la plainte adressée au Comité P concerne bien plus l'autorité de police administrative ou de police judiciaire que les services ou les fonctionnaires de police. Ainsi le plaignant « se trompe-t-il encore assez (trop) souvent d'adresse ».

Une raison de classement des dossiers par le Comité P en matière de recherche, de jeunesse ou de « famille » réside dans le fait que des fonctionnaires de police ont agi conformément aux directives du parquet ou du juge d'instruction, ce qui limite bien entendu les compétences du Comité P relativement à ces cas mais n'empêche que des problèmes pourraient se poser au niveau de la décision prise ou des directives données, notamment en matière de privation de liberté ou de visite domiciliaire.

Le Comité P, comme d'autres institutions similaires, connaît son lot de plaignants parfois particulièrement insistants. Ces personnes sont le plus souvent aussi connues des services de police eux-mêmes.

De plus en plus régulièrement, des fonctionnaires de police s'adressent au Comité P **pour avoir accès au dossier d'enquête** en vue notamment d'intenter une action contre les personnes ayant porté plainte contre eux. Certains plaignants sont en effet particulièrement légers, imprécis ou inconsistants, voire excessifs dans leurs plaintes. Le Comité P se préoccupe aussi de cette question et se concertera avec la Commission chargée de son accompagnement parlementaire en vue de mieux rencontrer les aspirations et les légitimes critiques des fonctionnaires de police à ce propos.

16. JUGEMENTS ET ARRÊTS

16.1. DONNÉES CHIFFRÉES

Le Comité permanent P a eu communication de 164 jugements, arrêts et ordonnances prononcés en 2008 à l'encontre de 219 fonctionnaires et agents de police, tant sur le plan civil que sur le plan pénal.

Sur ces 164 décisions, 21 émanaient d'une juridiction d'instruction. Si on considère le nombre de 219 fonctionnaires et agents de police, ces ordonnances de juridictions d'instruction ont concerné 44 d'entre eux.

Tableau 7 : Répartition des jugements, arrêts et ordonnances par Cour d'appel

	Peine d'emprisonnement/ amende	Peine de travail	Interne-ment	Déclara-tion de culpabi-lité	Sus-pension	Acquitte-ment	Total
Anvers	7	1	0	0	5	2 ⁹⁰	15
Bruxelles	26	0	0	1	8 ⁹¹	1 ⁹²	36
Gand	29	0	0	1	1	4	35
Liège	8	2	0	0	12 ⁹³	22 ⁹⁴	44
Mons	18	0	0	1	9 ⁹⁵	6 ⁹⁶	34
Total	88	3	0	3	35 ⁹⁷	35 ⁹⁸	164 ⁹⁹

Tableau 8 : Répartition des jugements, arrêts et ordonnances selon la juridiction

	Peine d'emprisonnement/ amende	Peine de travail	Interne-ment	Déclara-tion de culpabilité	Suspension	Acquitte-ment	Total
Tribunal de police	60	0	0	2	0	2	64
Chambre correctionnelle	-	-	0	0	2	15 ¹⁰⁰	17
Tribunal correctionnel	19	1	0	1	27	8	56
Chambre des mises en accusation	-	-	0	0	2	2 ¹⁰¹	4
Cour d'appel	9	2	0	0	4	8	23
Total	88	3	0	3	35	35	164

15B Jugements et arrêts*Tableau 9 : Répartition des décisions par corps et grades*

	Calog	APJ	INP	INPP	CP	CDP	Total
Police locale	3	8	124	23	24	5	187
Police fédérale	0	0	17	11	4	0	32
Total	3	8	141	34	28	5	219

Tableau 10 : Répartition selon la nature du chef d'accusation – condamnation avec taux de la peine

Chef d'accusation	Condamnation avec taux de la peine
Vols domestiques	1
Détournement	3
Escroquerie	1
Faux en écritures	3
Faux en informatique	1
Corruption	2
Faux	8
Meurtre	1
Atteinte à l'honneur	1
Coups	10
Abstention coupable	1
Homicide involontaire	1
Menaces	1
Coups et blessures involontaires	4
Calomnie	1
Diffamation	1
Violation du secret professionnel	3
Dénonciation calomnieuse	2
Jeux de hasard	1
Stupéfiants	3
Infractions et accidents de la route en état d'intoxication alcoolique ou d'ivresse	6
Infractions et accidents de la route avec délit de fuite	4
En relation avec les infractions de roulage : ivresse – intoxication alcoolique – refus du test d'haleine/de l'analyse de sang	38
Autre matière de roulage	62

16.2. COMMENTAIRES

16.2.1. Généralités

Certains constats du rapport annuel 2006-2007 ont conservé toute leur actualité. Il semble ainsi que la police du ressort de Gand subisse l'approche la plus stricte en termes de nombre de poursuites, surtout si l'on tient compte du fait que les ressorts d'Anvers et de Bruxelles mettent bien plus de fonctionnaires de police en œuvre.

Le **nombre** alors **relativement élevé de suspensions du prononcé** – différent selon le ressort – semble se confirmer : nous comptons, sur les 108 décisions des juges du fond (acquittements non compris), pas moins de 35 suspensions, soit 32,4 % de ces décisions, pourcentage qui est même légèrement supérieur à ce que nous avions obtenu dans la précédente analyse (31,5 %).

La tendance se poursuit aussi en matière de roulage, où on retrouve un nombre élevé de décisions (88 au total dont au moins 60 condamnations) pour des faits allant de l'excès de vitesse au délit de fuite en passant par l'intoxication alcoolique, tous commis dans la sphère privée.

Les juges invoquent souvent l'argument selon lequel le fonctionnaire de police aurait trop à souffrir sur le plan professionnel d'une condamnation pénale et que celle-ci entraînerait encore une sanction disciplinaire « en prime ». À l'inverse, le fait que le prévenu ait déjà encouru une sanction disciplinaire avant le prononcé du jugement est de nature à susciter une suspension.

Il est frappant de constater que sur les 21 décisions prises par les juridictions d'instruction, 15 ont été prononcées à Liège (12 par la Chambre du conseil et 3 par la Chambre des mises en accusation) et qu'il y a eu 2 suspensions et 15 non-lieux.

La répartition des infractions par grade semble être proportionnelle à la répartition des grades au sein de la structure policière.

16.2.2. Usage de la force

La base de tout en matière d'usage de la force est que le fonctionnaire de police doit être à même de se maîtriser, y compris en cas de remarque ou acte déplacé de la part de la personne arrêtée ; ce principe est d'autant plus vrai lorsque les policiers sont en supériorité numérique.

Deux incidents dramatiques nous rappellent par ailleurs qu'il est important que les policiers apprennent à manier leur **arme à feu** et que leur aptitude en la matière soit toujours maintenue à niveau. Dans un dossier d'homicide involontaire avec arme à feu, le juge pénal motive le taux de la peine en expliquant que la société doit être protégée contre une telle « *nonchalance professionnelle de la part de fonctionnaires de police* »¹⁰² (l'arme de service du policier était chargée et armée sans qu'il s'en soit rendu compte). Outre le paiement d'une amende, l'intéressé a été condamné à une peine d'emprisonnement de 12 mois avec sursis pendant 3 ans. Dans un cas tout aussi tragique – le policier revient d'un exercice de tir, passe par chez ses parents et, « pour jouer », dégainé son pistolet, l'arme, le place contre la tête d'un de ses jeunes neveux et tire –, le tribunal déclare « *qu'il est inquiétant de constater que le prévenu, policier muni d'une arme, s'est comporté dans ses premiers mois de service comme un gamin irresponsable, se sentant exister grâce à son pistolet de service* ». Le tribunal a prononcé une peine d'emprisonnement d'un an avec sursis pendant cinq ans (en plus d'une amende).

Plusieurs décisions ont en outre été prises pour des cas de **gifle**s administrées par des policiers.

Il a ainsi été estimé que calmer une personne agitée n'était pas un motif d'administration d'une gifle si celle-ci ne se montre pas menaçante, violente ou ne tente pas de s'enfuir. En ce qui concerne la « gifle paternelle », le juge a fait remarquer que l'article 257 C. pén. cite des mesures de contrainte consistant dans l'usage de la force, mais certainement pas la moindre « mesure de correction corporelle » telle que ladite gifle paternelle. Le droit à la « correction corporelle » ne revient d'ailleurs pas à la fonction de police. Dans une autre affaire encore, le juge a estimé qu'il n'était pas permis de gifler une personne pour la calmer et qu'il s'agissait là d'un fait pénal tel que prévu par l'article 563 C. pén.

Selon un autre juge, par contre, une « *légère tape dans la nuque est un geste destiné à appuyer l'injonction* ». Il a en effet estimé qu'il fallait voir comme « *un geste destiné à appuyer l'injonction* » cette

15BJugements et arrêts

tape dans la nuque administrée à une personne sommée de quitter un terrain de camping au motif que, par son comportement gestuel et verbal, elle entravait le travail « de pacification » de la police.

Le fait que l'usage de la force doit non seulement être légal, mais aussi proportionnel est illustré par un dossier dans lequel une clé de bras mal effectuée a entraîné une fracture de l'humérus (simple déclaration de culpabilité).

Un policier a été condamné à une peine de 5 mois avec sursis pendant 3 ans pour avoir essayé d'étrangler une personne ivre transportée en ambulance, et cela alors que lui-même présentait un taux d'alcoolémie de 2,354 g/l en service.

16.2.3. Jeunesse/manque d'expérience

La jeunesse ou le manque d'expérience sont, dans certains cas, invoqués comme circonstances atténuantes. Ainsi, le fait d'avoir été diplômé de 4 semaines seulement a été considéré comme une circonstance atténuante pour le policier, le juge ayant estimé « *que l'intéressé avait « péché » par manque d'expérience* »¹⁰³.

Des policiers qui étaient allés « chercher » une personne mise en cellule – précédemment impliquée dans un incident avec des collègues – pour venger lesdits collègues ont bénéficié d'une suspension en raison de leur jeune âge.

Une autre affaire encore concernait des gratifications octroyées par un certain service de dépannage chaque fois que la police faisait appel à lui. Plusieurs fonctionnaires ont obtenu une suspension au motif que leur jeune âge ne leur avait pas permis d'offrir une résistance suffisante à la situation déplorable qui régnait dans le corps.

16.2.4. Rédaction de procès-verbaux – faux

Les faux commis en matière de procès-verbaux, documents par excellence sur lesquels le juge du fond se base et qui, partant, doivent être vierges de tout doute, sont frappés de sanctions diverses. L'histoire d'un policier qui, à la demande d'un collègue, a apposé son nom au bas d'un procès-verbal comme deuxième verbalisateur (constatateur) alors qu'il n'avait rien constaté du tout a débouché sur une suspension. Par contre, le policier qui avait mal retranscrit un inventaire de saisie de sommes d'argent a été frappé d'une peine d'emprisonnement de 7 mois assortie d'une déchéance des droits énumérés à l'article 31, 1° à 4° et 6° C. pén. Parmi les faits ayant donné lieu à condamnation, on trouve encore la rétention de procès-verbaux qui portent préjudice à l'un ou l'autre ami personnel ou le fait de mentionner à tort avoir soi-même effectué des constats de sorte à récupérer des frais médicaux.

Dans une autre affaire, le verbalisant avait indûment écrit que le contrevenant était absent. Le procès-verbal avait en fait clairement été rédigé par esprit de vengeance en ce que le contrevenant avait eu maille à partir avec la conjointe du verbalisant. Cette affaire a aussi abouti à une suspension.

Une peine de travail a été prononcée pour les faits suivants : le prévenu (fonctionnaire de police) commence par rédiger un procès-verbal au nom d'un collègue dans lequel il se fait passer pour victime d'un accident de la route (fictif) occasionné par un tiers avec délit de fuite de celui-ci. Il envoie le procès-verbal à l'assureur afin d'être « remboursé » des dommages matériels. Il modifie ensuite le procès-verbal de telle sorte que le prévenu devient le verbalisateur et son épouse la plaignante.

L'annulation de procès-verbaux par un fonctionnaire de police a, dans un cas, donné lieu à une déchéance de 10 ans des droits énumérés à l'article 31, 1° à 4° et 6° C. pén. Le juge a formulé sa motivation comme suit : « *Le prévenu est la caricature même du vieux policier ripoux qui fait disparaître des procès-verbaux en échange de profits personnels petits et moins petits* »¹⁰⁴.

16.2.5. Consommation de stupéfiants

La consommation et la détention de stupéfiants pour usage personnel ont débouché sur une suspension, une suspension probatoire ou une peine de travail.

17. CONCLUSIONS ET RECOMMANDATIONS

Ce chapitre fait la synthèse des principales préoccupations, conclusions et recommandations formulées par le Comité permanent de contrôle des services de police dans le prolongement plus particulier de ses activités 2008. Certaines conclusions présentées ci-dessous peuvent aller plus loin que ce que nous avons traité dans le présent rapport, pour la bonne et simple raison qu'elles sont basées sur l'intégralité des enquêtes menées par le Comité permanent P courant 2008.

17.1. TRAVAIL DE QUARTIER

Bien que l'importance d'un travail de quartier performant, axé sur la population, soit toujours unanimement admis, les constatations faites dans les différentes enquêtes menées par le Comité permanent P portant de près ou de loin sur le travail de quartier, en particulier dans son rapport annuel 2006-2007, ainsi que par d'autres instances laissent apparaître les difficultés liées à la mise en place efficace de cette fonctionnalité. C'est pourquoi le Comité souligne son importance ; il la considère comme la pierre angulaire du service de police d'orientation communautaire qui, lui-même, doit être le fil conducteur de la police intégrée. En 2008, le Comité P a encore mené une enquête sur le sujet dans diverses zones de police, avec en particulier une étude de cas respectivement sur un **district de la zone Bruxelles-Ixelles** et sur la **zone Mons-Quévy**. Dans le prolongement, des thématiques connexes ont été étudiées, telles que **l'assistance aux huissiers de justice** ou les **procédures de contrôle de domiciles**.

La considération et la satisfaction du citoyen sont importantes pour l'ensemble du travail policier et, plus particulièrement, pour le travail de quartier qui doit être proche de la population tout en ambitionnant un service de qualité à la société dans son intégralité. L'enquête « police 2007 » effectuée par l'Union des villes et communes de Wallonie (UVCW) a fait ressortir que 61 % des bourgmestres wallons sont insatisfaits du service policier fourni dans leur commune, surtout lorsqu'il est question du travail de quartier, estimé « mauvais » à « moyen » dans 64 % des cas. Ces données chiffrées contrastent avec les résultats des autres fonctionnalités qui oscillent entre 63 et 80 % d'appréciations positives contre seulement 36,7 % d'appréciations positives pour le travail de quartier.

Au niveau de l'appréciation des citoyens, une amélioration non négligeable est observée à partir du nombre de plaintes relatives au travail de quartier réceptionnées par le Comité P en 2008. Si, en 2007, les citoyens ont été nombreux à crier leur insatisfaction à propos de cette fonctionnalité, l'année 2008 a été plus calme, **le nombre de plaintes et dénonciations en la matière ayant baissé de 18 %**. En ce qui concerne les **points d'amélioration**, nous pouvons établir que ces plaintes ont trait pour près d'un tiers à une attitude laxiste ou négative du fonctionnaire de police. D'autres plaintes enregistrées dénonçaient des abstentions d'intervenir (12 cas en 2008), des refus d'acter (14 cas), des abus de pouvoir (13 cas) ou des manques de neutralité ou d'impartialité (34 cas). Certaines de ces plaintes auraient pu être évitées si le fonctionnaire de police concerné avait, dans l'esprit de la police de proximité, mieux rendu compte de son intervention à toutes les parties impliquées et les avait informées des suites qui seraient réservées à leur dossier. Cela suppose évidemment que le fonctionnaire de police ait lui-même reçu cette information ou ait cherché à l'obtenir. Deux cinquièmes des dossiers de 2008 font état d'un manque de respect des procédures établies, principalement dans le cadre des **contrôles de domiciliations**.

En ce qui concerne ce thème, important aux yeux du citoyen, plus particulièrement la façon dont la police effectue ses contrôles en la matière, l'enquête du Comité P a démontré qu'aucune zone visitée n'a de vision de l'ampleur des domiciliations fictives et que beaucoup de choses dépendent de la politique des autorités communales. Même si aucune zone, donc, ne dispose de statistiques pertinentes sur les adresses fictives, deux d'entre elles ont pu nous faire savoir que 11 à 12 % des refus d'inscription par les autorités communales découlent de rapports négatifs de la police. Dans plusieurs cas, le Comité P a constaté que le fonctionnaire de police n'a pas réellement constaté que la personne résidait à l'endroit indiqué, mais s'est contenté de s'en assurer par téléphone ou de convoquer le citoyen au commissariat.

En marge du travail de quartier, on a également l'aspect de la **main-forte prêtée aux huissiers de justice**. Il y a plusieurs années déjà que le Comité P attire l'attention sur les problèmes de déontologie liés à la rémunération versée par les huissiers de justice aux fonctionnaires de police qui leur prêtent

16BConclusions et recommandations

assistance. Le Comité P insiste une fois encore sur la nécessité de modifier la loi pour pouvoir sortir de cette impasse.

Les résultats des études de cas menées tant dans le 3e district de la zone Bruxelles-Ixelles que dans la zone Mons-Quévy soulignent l'importance des aspects que sont l'orientation et le pilotage stratégiques, notamment par une grande implication de la direction de la zone (respectivement au niveau du corps, du district, de la division, etc.) pour la fonctionnalité du travail de quartier. Si, de façon positive, le 3e district de la zone Bruxelles-Ixelles a atteint la norme minimale, il est clair qu'il existe encore une marge de croissance quant à la réalisation concrète de cette capacité. La question de la répartition adéquate des collaborateurs entre les différents quartiers mérite également qu'on s'y attarde étant donné que, dans l'état actuel des choses, une présence continue ne peut être garantie. Cela s'explique en partie par l'héritage historique de la subdivision administrative des quartiers dans lesquels les travailleurs de quartier sont actifs et qui n'ont pas nécessairement été délimités en fonction de caractéristiques sociodémographiques de même que par la quantité de demandes et de besoins (particulièrement dans le chef des habitants) qui en découlent. En tout état de cause, assurer un travail de quartier de qualité, c'est aller plus loin que la seule exécution de tâches administratives. L'enquête a démontré qu'il existe un besoin de vision plus claire de ce qu'implique un travail « territorial » et de l'ensemble des tâches (par ex. spécialisées ou non) que cela induit. À cet égard, les contacts avec les riverains et le fait de les connaître s'avèrent être des facteurs d'une importance capitale. Le Moniteur de sécurité 2006 de la commune d'Ixelles, dont le territoire correspond *grosso modo* au 3e district de la zone Bruxelles-Ixelles nous révèle que plus de 60 % des riverains déclarent ne pas connaître leur agent de quartier. Et question peut-être plus importante encore, l'agent de quartier connaît-il sa population ? Quoi qu'il en soit, il convient d'encourager le district à progresser sur ce plan, car c'est par une connaissance mutuelle que la police de quartier sera le mieux à même d'appréhender les besoins du citoyen et d'adapter le service fourni en conséquence.

Dans la même perspective, pour continuer à optimiser la fonctionnalité en général, le Comité P souhaite rappeler, tant les **recommandations** antérieures formulées par la Commission « De Ruyver » dans son troisième rapport publié en juin 2007 que ses propres recommandations formulées dans le passé. De même, il entend insister auprès des chefs de corps pour qu'ils les mettent en pratique. Enfin, soulignons ce qui suit :

- en vue d'élaborer un travail policier de quartier de qualité, une vision commune doit être approuvée par le conseil zonal de sécurité ;
- la fonctionnalité « travail de quartier » doit être complétée par des objectifs clairs et motivés pour les policiers concernés ;
- en relation avec ces objectifs, on peut associer des normes de qualité à la fonction « travail de quartier ». L'efficacité du travail de quartier est mesurable. Le nombre de contacts dans le cadre des reprises de contact après les délits, des sondages, d'avis préventifs, le Moniteur de sécurité ou une interrogation ciblée peuvent être appliqués ;
- un travail de quartier optimal requiert que la structure et le fonctionnement d'un corps de police locale s'appuient sur un ancrage territorial solide laissant une place à la déconcentration. Rien n'exclut que les agents de quartier partent, au début de leur service, d'un emplacement déterminé vers leurs quartiers ou leurs « antennes déconcentrées » ;
- dans la même perspective, une meilleure police de proximité peut aussi être réalisée par un choix adéquat des heures pendant lesquelles l'inspecteur de quartier est joignable en fonction du groupe cible, ainsi que par l'installation éventuelle d'un bureau de quartier ;
- en revanche, il faut empêcher que des services de quartier deviennent un îlot dans le corps de police ;
- une police qui souhaite être proche de la population grâce à un travail de quartier intense a besoin d'une infrastructure accessible et conviviale ;
- dans de nombreux corps de police, des investissements supplémentaires répondant aux besoins de la police de quartier peuvent par conséquent être nécessaires ;
- un certain nombre de tâches administratives et judiciaires peuvent parfaitement être reprises dans la fonction de quartier, mais doivent alors s'inscrire dans le cadre de la finalité du travail de quartier policier, notamment de meilleurs connaissances, contact et suivi des riverains et de leurs soucis ;
- le management du corps et la direction quotidienne du travail de quartier (fonction de cadre moyen) ont pour mission de garantir un encadrement optimal et un soutien à l'agent de quartier. Ceci se traduit par un coaching et un pilotage appropriés. Un profil de fonction et un profil de compétences adéquats sont indispensables ;

16BConclusions et recommandations

- dans la même approche, la nouvelle formation fonctionnelle pour l'inspecteur de quartier doit encore être davantage axée sur la manière dont la tâche quotidienne est exercée. La formation fonctionnelle devrait être complétée par une offre de formations continuées modulaires pour maintenir la compétence ou l'élargir.

L'importance du **travail de quartier** a été démontrée lorsqu'en **2008, des moyens additionnels** ont été dégagés pour cette fonctionnalité. C'est notamment grâce à la Commission De Ruyver et au Comité P qu'on a pu débloquer ces moyens, lesquels ont servi à la mise en œuvre de modifications statutaires aux fins d'améliorer le service minimum à la population et d'aplanir les inégalités financières par rapport aux collègues d'autres fonctionnalités. Ils doivent par ailleurs être utilisés afin de prévoir un nombre d'heures déterminé à prester les week-ends et jours fériés.

17.2. GESTION NÉGOCIÉE DE L'ESPACE PUBLIC

La gestion négociée de l'espace public peut s'entendre comme l'opérationnalisation des principes ou piliers de la police d'orientation communautaire dans un domaine qui, dans le passé, a été qualifié à suffisance de maintien (à plus grande échelle) de l'ordre public. En 2008, nous nous sommes tout particulièrement penchés sur la question de la mise en œuvre de moyens policiers et de l'application de ces piliers à l'occasion de **matches de football et d'événements de grande envergure**.

Sur la base, d'une part, de ses propres constats et analyses et, d'autre part, des conclusions de l'étude scientifique récente sur l'approche policière de la sécurité en **matière de football** en Belgique, le Comité permanent P observe qu'une dynamique positive s'est mise en route afin d'augmenter l'efficacité et l'efficience de la lutte contre la violence dans le cadre des compétitions de football. Si les trois dernières saisons ont vu un accroissement (de 20 %) de l'afflux de spectateurs avec malgré tout une baisse systématique du nombre d'incidents violents dans et aux alentours des stades, il n'en reste pas moins que 47 % des matches de la saison 2007-2008 ont été émaillés d'incidents. Nous avons en outre observé une très forte tendance à la baisse de la mise en œuvre des forces de police depuis la saison 2003-2004, avec toutefois une légère augmentation durant la saison 2007-2008. Un autre point positif concerne les autorités, qui se sont réjouies du fait que plusieurs services de police font montre d'une attitude participative et conséquente dans la lutte contre la criminalité football. Ainsi, les choix stratégiques adéquatement traduits en processus exécutés par des collaborateurs motivés semblent engendrer de meilleurs résultats pour la société tels que notamment un coût sociétal moins élevé pour la mise en œuvre de personnel, une participation (et satisfaction ?) accrue des spectateurs et une baisse des faits de hooliganisme.

En revanche, divers **points d'amélioration** soulignés par le Comité permanent P à plusieurs reprises et confirmés par d'autres sources, n'ont jusqu'à présent toujours pas trouvé de solution structurelle et durable. Le nombre de procès-verbaux établis a grimpé en flèche ces dernières années, bien que la saison 2007-2008 ait connu un léger fléchissement. C'est pourtant surtout la qualité de ces procès-verbaux, tant de certaines zones que des teams de preuve de la police fédérale, qui s'est parfois avérée en dessous de ce qu'elle devrait être et donc sujette à amélioration. Seule une petite partie des constats policiers ont pu être étayés par des images vidéo. De grands besoins subsistent en matière de connaissance de la législation football et de la circulaire OOP 40 sur le terrain. L'absence d'accords concrets portant sur les seuils de tolérance et sur la politique de verbalisation qui va de pair fait en sorte que les citoyens ne sont pas tous ni toujours verbalisés de la même manière, selon le policier qui verbalise et l'endroit où les événements ont lieu. Le flux d'informations s'est certes amélioré, mais, dans ce domaine, il faudra encore progresser.

Le Comité permanent P tient une fois encore à préciser que les **recommandations** formulées dans ses rapports d'activités du passé et citées *supra* sont toujours d'actualité (pour diverses composantes du service de police intégré, structuré à deux niveaux). Ainsi quelques axes qui méritent une concrétisation plus pratique encore :

- continuer à optimiser la coopération entre les polices locales et la police fédérale. Dans ce cadre, l'expertise des deux niveaux doit pouvoir être utilisée au maximum ;
- continuer à développer un partenariat étroit avec l'ensemble des acteurs de la chaîne sécuritaire en vue de donner forme concrète à l'approche intégrale et intégrée tout en accordant l'attention nécessaire aux indispensables mesures préventives, réactives et actions de suivi ;

16B Conclusions et recommandations

- traduire dans les accords de sécurité les principes susmentionnés en les liant à une politique transparente et mesurable ;
- concrétiser au maximum les lignes de politique émanant du SPF Intérieur qui ont été mises en avant dans le cadre de divers forums afin d'arriver à une approche du phénomène plus cohérente encore.

Dans le cadre des **événements à grande échelle**, la gestion négociée de l'espace public tient de l'équilibre entre deux priorités : il s'agit, d'une part, de permettre au maximum le rassemblement de grands groupes et, d'autre part, de garantir au mieux la sécurité tout en réduisant le plus possible les nuisances liées à l'événement. Comptent ici le respect des droits de l'homme et l'application des principes de police d'orientation communautaire tels que l'orientation externe, le travail axé sur la résolution des problèmes (désescalade), les partenariats et la transparence (*accountability*).

Sur le terrain, un certain nombre de constats ont pu être effectués ces dernières années sur le plan des **interactions avec la foule**. Dans cette représentation type de l'approche policière de proximité idéale, on suppose qu'en toutes circonstances, les mêmes policiers passent en permanence et sans effort d'une situation d'intégration, d'accueil et de protection à une situation de désintégration associée à une intervention ferme et surtout (unilatéralement) contraignante pour ensuite revenir vers une situation de relative intégration. Cette « métamorphose » n'est du coup pas suivie par tous les policiers au sein d'une formation d'intervention ni n'est évidemment respectée par toutes les parties ou tous les groupes ou personnes participant à la situation conflictuelle. Le citoyen évoluera plutôt vers un rôle « d'adversaire » de la police : il est en effet peu courant de le voir accepter placidement que la police lui « fasse la leçon ».

Force nous a été de constater dans le cadre des situations observées que c'était parfois **la police qui provoquait la foule**, même inconsciemment. La provocation ne réside pas uniquement dans le déploiement de formations de policiers en équipement complet, elle peut aussi émaner de ces policiers qui ont une position « sûre » (à l'intérieur d'un véhicule, d'une arroseuse, avec un chien ou à cheval). Ils défient la foule en la fendant avec leur véhicule, en cherchant expressément à manœuvrer parmi elle, en lançant des petits coups répétés de canons à eau, en mettant en avant le chien dépourvu de muselière, etc.

Un autre constat porte sur le partenariat ou la **coopération avec les différents partenaires sécuritaires**. Sont considérés comme positifs la concertation préalable et le fait que les divers partenaires sécuritaires règlent leur action et les moyens mis en œuvre sur ce que la police considère comme un risque, mais la coopération sur le terrain pourrait malgré tout être améliorée. Cette « concertation » ne se poursuit que rarement pendant et après l'événement. Le maintien d'une plate-forme de concertation permanente à ces moments-là ne fait pas encore partie des usages. En tout état de cause, ce nouveau concept de maintien de l'ordre a entraîné une meilleure définition des structures préparatoires et, surtout, des responsabilités de chacun.

Dans le cadre d'événements, se montrer **transparent**, c'est avant tout tolérer que quiconque le souhaite puisse observer les faits, sachant bien sûr que la sécurité doit toujours être garantie. Dans la pratique, il est régulièrement arrivé que la police ait « fait la moue » quand on a voulu « observer » son travail dans ce cadre. Dans un cas extrême, des collaborateurs du Comité P ont même été explicitement éconduits pour avoir voulu constater un cas de recours excessif à la force.

Lorsque la police doit intervenir face à un groupe de personnes, elle lance haut et fort les avertissements *ad hoc* avant d'agir pour stopper les provocations, les lancers de projectiles et les actes de violence et de vandalisme. Par contre, il semble par la suite que ces mêmes policiers ne communiquent plus que très peu, voire pas du tout, lorsqu'ils recourent à la contrainte et/ou à la force contre les personnes séparément.

En ce qui concerne les **droits de l'homme**, nous avons parfois constaté comment des cas de **violation de ceux-ci** sont protégés en interne. Par exemple les policiers qui portent une cagoule, échangent leur place dans les véhicules, effacent des images vidéo ou encore font immédiatement partir le véhicule de sorte que des constats ne puissent être faits.

Contrairement au domaine des matches de football, la nouvelle approche de ces dernières années n'a pas « diminué » **l'intervention de la police**. La mise en œuvre totale varie d'une manifestation à l'autre. Selon nos observations, pour 750 participants maximum, la présence policière couvre en moyenne environ 20 à 25 % du nombre escompté et donc 30 à 40 % du nombre réel. Lorsqu'on attend plusieurs milliers de personnes (jusqu'à dix mille), l'effectif policier total couvre plus ou moins 10 % des participants. Dans ce

16B Conclusions et recommandations

dernier cas, on parle d'une occupation de terrain de 700 à 800 policiers, d'arroseuses et de véhicules d'arrestation en grand nombre, etc. ainsi que d'un recours complémentaire à des unités de police spéciale. La police a effectivement dû intervenir pour maintenir ou rétablir l'ordre dans 2 % des événements observés. En d'autres termes, là où, dans le domaine de la gestion des matches de football, la tendance nous montre que les investissements réalisés portent leurs fruits, on ne constate pas encore de résultats du même ordre pour la gestion négociée en général, surtout en ce qui concerne la mise en œuvre totale de capacité et le comportement de certains membres du personnel individuels dans ce cadre. Bien que la gestion de tels événements à grande échelle constitue en effet un fait policier collectif, les données susmentionnées démontrent que les efforts d'optimisation du fonctionnement des collaborateurs individuels ainsi que l'engagement de la direction sur ce plan font partie des principaux points d'attention.

D'autres constats d'enquête avaient trait à la **collecte de l'information** dans ce cadre. Il manque encore ici et là des informations concrètes, notamment en raison des formulaires RAR qui sont encore toujours remplis de manière (trop) lacunaire. Il n'existe pas non plus de critères, normes ou standards univoques dans ce domaine. L'examen des sources d'information et les interactions entre les partenaires font apparaître (e.a. collecte d'informations MFO 1) que la gestion de l'information en matière d'évaluation de la menace est souvent trop limitée. Une approche globale ou intégrée n'a pas encore été réalisée.

Dans une autre enquête sur la collecte et l'échange d'informations entre les différents niveaux au plan de la gestion (des troubles et désordres) de l'espace public à l'échelle du quartier, il est apparu que plus grande est la zone locale, moins il y a de RAR qui, aux dires des directeurs coordinateurs administratifs (DirCo) interrogés, sont transmis au CIA. L'envergure de la zone s'avère, quant à elle, inversement proportionnelle au nombre de rapports d'information transmis. En conséquence de quoi, le CIA (comme nous l'avons vu dans un setting d'enquête déterminé) ne peut qu'envoyer ou renvoyer moins d'informations vers les (autres) corps de police locale, ce qui semble avoir des répercussions sur la capacité à agir sur le terrain de façon rapide, préventive et adéquate en cas de troubles ou de désordres dans un quartier. Cette situation s'explique en partie, aux dires du DirCo interrogé, par le caractère plutôt réactif et axé sur l'incident de la collecte d'informations au niveau local, ce qui ne favorise pas une (ré)action rapide et préventive.

Nous attirons encore l'attention sur le fait que la collecte d'informations qui doit être réalisée par le personnel de la PJF dans l'exécution des missions spécialisées de police administrative n'est finalement pas si évidente. La coopération sur ce plan entre le DirCo et le DirJu n'est pas partout optimale. La localisation structurelle des services chargés de missions spécialisées de police administrative au sein des PJF renforcerait plus particulièrement la tendance à la « judiciarisation » des informations de police administrative (accent mis sur le terrorisme, procédures judiciaires qui ont la préséance, travail sous embargo, etc.).

Enfin, plusieurs de nos interlocuteurs ont régulièrement dénoncé le manque de formations spécifiques à propos de la circulation de l'information de police administrative, domaine qui ne fait pas partie de l'offre de formation.

17.3. ACCUEIL

Pour que la police d'orientation communautaire puisse donner satisfaction, **l'accueil et le service** dispensés par le personnel des différents services de la police intégrée doivent être **de qualité**. Accueillir le citoyen ne se limite pas à se tenir derrière un guichet, cette fonction concerne tous les fonctionnaires de police en interaction avec les citoyens. Diverses conclusions ont pu être tirées d'une enquête sur le fonctionnement du 3e district de la zone de police Bruxelles-Ixelles, cela à propos de plusieurs aspects. L'importance que revêtent le comportement, l'attitude et le maintien en général des fonctionnaires de police transparaît également dans les nombreux articles de presse sur le sujet ainsi que sur Internet. Le Comité P aussi a reçu en 2008 son lot de photos de véhicules de police en infraction : certains étaient mal garés, d'autres passaient au feu rouge ou s'engageaient dans des voies à sens unique, etc.

Comme les années précédentes, il suffit de reprendre les analyses qui précèdent. Certains comportements, attitudes, propos ou lacunes à répétition amènent le Comité permanent P à croire que, dans de trop nombreuses entités de la police encore, on assiste trop souvent à un estompement de plus en plus marqué de la norme, notamment déontologique.

En ce qui concerne le **maintien de la police**, il appert que **l'uniforme** n'est pas encore tout à fait intégré. On a ainsi relevé une certaine disparité dans le port de l'uniforme par les services constitués de la police

16B Conclusions et recommandations

fédérale et de la police locale, confirmée encore par nos récentes observations des actions conjointes de la police des chemins de fer (SPC) avec d'autres services de police dans le chapitre relatif au fonctionnement démocratique. Nous n'oublions pas de mentionner en outre les uniformes parfois incomplets ou hybrides que l'on croise toujours. Mieux encore, on a constaté que des objets ou pièces d'uniforme d'avant la réforme – vieux insignes, ancien **striping** des véhicules – étaient toujours utilisés. Le Comité P constate que, ce faisant, la police omet de respecter certains accords vis-à-vis de la société et remet par là en cause la légitimité de sa fonction d'autorité. En 2008, soit 10 ans après le vote de la loi instituant la réforme des services de police et 7 ou 8 ans après la mise en place des premières structures, il estime devoir attirer une nouvelle fois l'attention sur cette question et, plus particulièrement, à regret, sur des questions comme l'uniforme et le port des couvre-chefs, sur la propreté et l'apparence de certains policiers ainsi que sur le caractère d'exemple de leur comportement. En effet, le comportement, l'attitude, la politesse de certains intervenants laissent à désirer, les citoyens ne cessent de s'en plaindre. La suppression des disparités ne pourra que profiter à l'image globale et à l'appréciation du service assuré par la police. De même, par rapport à ceux qui se raccrochent encore à une gloire passée en continuant à utiliser les anciens **titres**, s'en détacher favoriserait l'identification, tant en interne qu'en externe, d'un service de la police intégré, structuré à deux niveaux.

17.4. INTERVENTION-AIDE D'URGENCE

« Police secours » ou la fourniture d'une assistance (sur place) rapide, motivée et sur mesure aux personnes en détresse constitue l'un des fondements de la fonctionnalité d'intervention. Dans quelle mesure les citoyens et autorités sont satisfaits de ce service ? Cette question représente un résultat important de cette fonctionnalité. Un examen des plaintes pour abstention coupable portant sur la période 2003-2008 nous apprend que la moitié d'entre elles peuvent être rattachées à la fonctionnalité d'intervention. Ces plaintes concernent entre autres : (1) le refus, le non-octroi ou l'octroi tardif d'une assistance médicale ; (2) la qualité de l'intervention ; (3) la non-venue sur place après une demande d'intervention ; (4) la venue, mais la non-intervention sur place *ex aequo* avec (5) les blessures occasionnées par des policiers ; (6) l'arrivée tardive et (7) l'absence d'enregistrement des données, la non-rédaction de procès-verbal ou la commission de faux en écriture. Une analyse des plaintes portant sur les **délais d'intervention** a démontré que, dans plus de 4 cas sur 5, l'insatisfaction se manifeste dans le domaine de la police judiciaire – vols, cambriolages – et, pour le reste, dans les matières de roulage – accidents et délits en matière de roulage. À cet égard, un groupe de travail a vu le jour sous la direction du SPF Intérieur en vue de vérifier l'opportunité d'imposer ou non des délais d'intervention. Cette mission était prévue dans l'accord de gouvernement.

Les **raisons d'insatisfaction** et les évolutions dans ce domaine sont entre autres à mettre en relation avec la mise en place des centres d'information et de communication (CIC) sur le territoire, laquelle a entraîné la définition par la zone d'une politique d'intervention pour répondre à ses besoins. Tout ceci a pour effet de standardiser et de limiter les (possibilités de) réponses du dispatcher. Par ailleurs, les options politiques ne répondent pas toujours aux attentes du citoyen, qui peut y voir une mauvaise volonté ou une minimalisation de sa demande (d'aide). Précisons tout de même qu'en 2 ans de temps (2007-2008), seules 8 plaintes ont été enregistrées pour l'accueil du CIC. Les possibles divergences dans la politique d'intervention ne peuvent que susciter des questions quant au service policier équivalent. La police d'orientation communautaire suppose pourtant aussi une action sur mesure, en fonction des groupes, quartiers ou phénomènes à traiter, à condition que les citoyens aient des besoins « d'ensemble » et que la police les ait bien compris. Mais peut-on satisfaire à tout un chacun ? Telle est la question. Le caractère consensuel de la philosophie du *community policing* est ainsi mis à l'épreuve. Dans le souci de répondre à tout mécontentement éventuel en la matière, il faut souligner un aspect positif en ce que le CIC établit des statistiques par zone de police à propos des temps d'arrivée et de traitement permettant à la zone d'adapter sa politique s'il échet. Nous ne pouvons qu'encourager cette pratique.

Outre les chiffres globaux en matière de plaintes, on peut aussi vérifier sur le terrain la satisfaction relative au travail d'intervention fourni, cela au moyen de différentes études de cas. Dans la zone de police Bruxelles-Ixelles, plus particulièrement en ce qui concerne le 3e district, le Comité P est arrivé à la conclusion que de nombreuses contestations relatives aux **interventions avec remorquage du véhicule** sont le fruit des visions contradictoires de l'administration locale et de la police de la commune d'Ixelles concernant la politique de roulage souhaitée. La politique de l'administration locale dans ce domaine est perçue comme (trop) chaotique par plusieurs policiers interrogés tandis que, de la perception de la police,

16B Conclusions et recommandations

l'administration trouverait que les policiers l'exécutent de façon (trop) peu nuancée. Ces visions contradictoires non seulement se répercutent sur le travail de la police, mais aussi entachent l'appréciation du citoyen. Ainsi, sur un total de 584 remorquages à Ixelles, un remboursement des frais a eu lieu après enquête interne dans pas moins de 255 cas. L'enquête a encore démontré que le 3e district de la zone Bruxelles-Ixelles a des efforts à faire pour arriver au même niveau de satisfaction du citoyen que celui atteint, tant dans les autres districts de la zone que dans les autres zones bruxelloises.

D'autres études de cas ont révélé combien la **satisfaction du citoyen** à propos des interventions sur le terrain est subjective, mais surtout combien elle peut se baser sur une mauvaise estimation des prestations fournies. L'enquête relative à l'intervention lors du « *home-jacking* » de Lot, par exemple, a démontré que la réaction des victimes civiles dans la presse – qualifiant l'intervention policière de « *non professionnelle, arrogante et négligente* » – ne correspondait pas à la réalité « objectivable » de l'intervention impeccable des inspecteurs.

Des conclusions ponctuelles et spécifiques ont pu être tirées d'une enquête relative à l'**intervention de la police dans les cas de suicide ou de tentatives de suicide**. Globalement, les services de police interviennent rapidement et correctement sur les suicides et les tentatives et même de façon un peu plus spécifique sur le réseau ferroviaire vu les partenaires et le milieu particuliers. Des constatations incidentes ont révélé que divers domaines méritent que l'on s'y attarde, notamment l'élaboration par le commandement SPC du plan de déploiement dans les bases de données du CAD (ASTRID), la rediffusion des procédures d'intervention (*check-lists*) sur le rail et du protocole d'accord entre la SPC et le CSS (*Corporate Security Services*) aux corps locaux car peu connus de ces derniers. Sur le plan des perspectives, la direction de la police des voies de communication – Police des chemins de fer – a déjà fait savoir qu'elle avait pris des initiatives pour rappeler à ses services l'obligation légale de faire descendre un officier de police judiciaire sur les suicides, ce qui ne pourra qu'améliorer la qualité des actes posés lors de la descente et répondre aux remarques formulées.

En termes de **recommandations**, il est apparu, lors de l'enquête menée, que le **Guide d'intervention de terrain** (GIT) mérite d'être complété dans les domaines relevés *supra*, mais aussi d'être (régulièrement) mis à jour.

Il reste la question d'une directive nationale relative à la **descente sur les lieux** visant l'uniformisation des pratiques et la rectification des points à améliorer décrits dans l'analyse.

La circulaire **GPI 58** définissant la victime de manière trop restrictive (uniquement en cas d'infraction pénale) et excluant de la sorte de son champ d'application les auteurs de suicides et leur entourage, pourrait encore faire l'objet d'une redéfinition et d'une circonscription plus large. Il est constaté dans la pratique que l'on **dispense une aide aux victimes** lors de la prise en charge de la personne suicidaire et de ses proches.

Dans le cas de l'incident tragique de Lot aussi, nous avons observé une très bonne **collaboration entre les différents intervenants de la structure policière**. De même, à l'occasion d'un incident survenu dans une entreprise SEVESO de la commune de Frasnes-Lez-Anvaing, les services et autorités concernés étaient satisfaits du fonctionnement du réseau ASTRID ainsi que de la coordination et de la coopération évidente et spontanée entre les services d'intervention. L'efficacité et le professionnalisme du CIC ont aussi fait l'objet d'une reconnaissance générale. La collaboration sur le terrain avec les services de secours est bonne à très bonne.

Parmi les enquêtes du Comité P, l'importance de la **motivation, de l'expertise et de l'intégrité** a aussi été examinée. Jeune policier n'est pas toujours synonyme de maladresse, c'est ce que nous avons observé lors de l'incident de Lot. Les inspecteurs ont fait preuve d'une capacité de jugement et d'un sens de l'initiative remarquables tandis que les inspecteurs fraîchement diplômés ont démontré qu'ils étaient au fait des mesures à prendre et ils ont effectué leurs tâches comme il se devait.

17.5. TRAITEMENT INTERNE DES PLAINTES

Certains faits sont toujours dénoncés au Comité permanent P à des fins dilatoires perturbatrices de l'une ou l'autre procédure, quand cela n'est pas aux fins de nuire. Le Comité est d'avis qu'il convient de chercher une solution équilibrée à cette problématique en vue d'intervenir à l'égard des excès ou dérives en la matière. Le Comité P insiste, une fois de plus, sur le fait que, quand c'est le fonctionnaire de police qui est en cause, il devrait être mieux protégé contre ces dérives.

16B Conclusions et recommandations

En dépit des progrès réalisés, le Comité P continue de constater que la **qualité générale de l'information** peut sans conteste encore s'améliorer, surtout au niveau des zones de police. Il reste des efforts à fournir, tant au niveau de la collecte des informations, qu'au niveau de l'enregistrement des données et de leur exploitation réfléchie, intégrée et au profit de toutes les parties prenantes de la police et des autorités de police belges.

Il est bon de rappeler que la police fédérale donne un autre contenu au concept de « qualité » qui, à ses yeux, consiste à tendre vers un flux d'informations et/ou une alimentation des banques de données optimaux. La qualité du flux des données est pour elle surtout synonyme de quantité et d'exhaustivité et ne tient pas spécifiquement compte de la « valeur » du contenu. Cette valeur du contenu, c.-à-d. savoir si les données correspondent bel et bien à la réalité des faits sur le terrain ou si (juridiquement) elles ont été correctement introduites, est une question qui ne serait envisagée qu'en second lieu. À l'heure actuelle, on n'a toujours rien vu venir. Cette absence de réaction nous inquiète d'autant plus que ces conclusions figuraient déjà dans le rapport annuel 2006. La police fédérale (CGO) a elle-même procédé à des contrôles des données de la BNG. Ceux-ci se sont toutefois encore limités à l'aspect technique des champs et de la transmission de l'information par voie électronique.

Différentes enquêtes l'ont une nouvelle fois mis en évidence, il y a encore toute une série de progrès à faire dans le domaine de la recherche et de l'exploitation de l'information, notamment dans le **domaine de la police administrative**. Il convient de continuer de se focaliser sur la qualité de l'administration de la BNG, d'encourager et d'améliorer son utilisation. Dans ce contexte, le bon fonctionnement des CIA et des CIC est également fondamental.

Nonobstant ce qui précède, le Comité P se réjouit du développement d'un certain nombre **d'initiatives d'amélioration**, notamment dans les matières suivantes : le management de la recherche, le traitement des constats effectués par caméras automatiques, notamment en Flandre, la conception d'un nouveau registre central des armes et l'évolution qui permet de rechercher de plus en plus d'informations de façon intégrée au sein de l'environnement policier « Portal ». Nous devons pourtant encore et toujours constater un gaspillage de capacité et de moyens financiers importants en ce que certains modules nécessitent un double développement : un premier pour tourner en ISLP et un deuxième pour tourner avec FEEDIS. Aucun système unique de rédaction de procès-verbaux pour l'ensemble de la police intégrée n'a cependant été mis en place et ces derniers mois n'ont pas vu beaucoup de progrès en la matière. La formation de base dispense toujours des cours sur l'ISLP alors que l'application standard à la police fédérale est FEEDIS. De par ces manquements, une partie importante de la capacité de formation se perd dans le recyclage du personnel vers l'un ou l'autre système en cas de mobilité entre la police fédérale et la police locale. Le suivi et l'encadrement des différents enseignants en matière de gestion de l'information sont actuellement inexistantes (cf. recommandations rapport annuel 2006) et chacun continue à dispenser son propre cours.

Le Comité permanent P déplore toujours **l'externalisation de trop nombreux développements techniques**, notamment informatiques. Même si cela tient généralement à des raisons compréhensibles d'ordre technique ou budgétaire et autres, cette évolution peut – à terme – avoir des conséquences néfastes, notamment l'apparition de « *black boxes* ».

Le Comité P constatait encore en 2008 l'existence du **problème des abus de données policières** par certains fonctionnaires de police. Il plaide pour que l'on intervienne sévèrement (sur le plan pénal et/ou disciplinaire) à l'égard des requêtes de données effectuées sans y avoir d'intérêt concret, cela dans un souci de respect de la nécessaire vie privée des citoyens et collègues. Il appartient aux gestionnaires fonctionnels d'effectuer des contrôles réguliers sous la responsabilité du chef de corps.

Une fois de plus, le Comité tient à rappeler que, bien que la loi sur la fonction de police pénalise la « non-communication d'informations » en son article 44/11, il serait peut-être opportun d'y insérer un autre article, visant cette fois les utilisations abusives des informations disponibles.

Sur le plan de la sécurité, comme dans le précédent rapport annuel, nous nous posons des questions quant à l'idée d'octroyer à tout un chacun une adresse e-mail externe et un accès à l'Internet à partir du même réseau physique que celui qui comporte les informations opérationnelles. Une organisation moderne a certes besoin de tels outils, mais les solutions que l'on développe doivent garantir de façon absolue la sécurisation du réseau en général et des banques de données en particulier.

Nous constatons aussi que, dans certains cas, un accès (légal) à la BNG est octroyé à des services externes (Direction sécurité privée, Child Focus, Office des étrangers, etc.). Il s'agit souvent d'un accès limité à certaines données, mais malheureusement, il n'est pas toujours possible, pour des raisons techniques, de faire la distinction entre les données que ces services ont le droit de consulter et celles

16B Conclusions et recommandations

De bonnes pratiques ont pu être observées au **CIC d'Anvers**, qui a bien évolué. Il est à présent devenu un centre de dispatching tout ce qu'il y a de plus moderne et conforme à la philosophie d'ASTRID. Il a en outre démontré sa valeur ajoutée en mettant en route de nombreux projets permettant d'orienter la politique locale. Un des **points problématiques**, e.a. pour le CIC d'Anvers, est le statut des call-takers neutres (statut SPF Intérieur), qui n'est pas toujours compatible avec les aléas opérationnels d'un CIC, d'où le service s'en trouve parfois déréglé. Pour l'instant, le SPF Intérieur ne parvient pas à mettre à temps suffisamment de call-takers neutres à la disposition du CIC ANT. Les recrutements n'ont lieu que deux fois par an. Aussi, fin 2008, le CIC ANT enregistrait un déficit de 5 call-takers neutres.

Sur le plan de la **coopération internationale transfrontalière** enfin, nos constats sont les suivants. Les CIC situés à la frontière avec les Pays-Bas travaillent de façon intégrée avec les zones de police et les centres de dispatching. D'un point de vue technique, les réseaux belges et néerlandais sont reliés via le CIC (« *combining of groups* »). Du côté français, on est déjà occupé au développement d'un système du même genre, mais du côté allemand, on en est encore aux contacts avec le centre de dispatching d'Aix-la-Chapelle. Un véritable système de *roaming* est indispensable à toute communication transfrontalière optimale. Or, la technologie nécessaire n'est pas encore installée puisque aucun pays ne semble pour l'instant prêt à passer commande.

17.7.2. ASTRID

Depuis 2006, la S.A. ASTRID est sortie de sa phase d'installation pour entrer dans sa phase de mise en service. Il lui reste cependant des problèmes à régler avec ses sous-traitants, car une chaîne technique qui n'est pas pleinement sous contrôle se répercute sur la chaîne opérationnelle. La **couverture radio est en bonne progression**. S'il reste des problèmes, ils sont circonscrits en Wallonie. Dans l'état actuel des choses, quelque 500 mâts ont été installés plus, à quelques exceptions près, les 80 additionnels. Entre-temps, de nouveaux besoins ont été identifiés. La communication radio est toujours limitée ou même inexistante en plusieurs endroits, tant extérieurs qu'intérieurs. D'un point de vue technique, un plus grand nombre de mâts permettrait d'étendre la couverture radio, mais il ne semble pas y avoir de marge budgétaire disponible. En 2008, le problème de stabilité expérimenté avec les terminaux de données mobiles (*Mobile Data Terminals*) n'était plus qu'un mauvais souvenir et, dans la foulée, ces terminaux ont été de plus en plus nombreux à être mis en service. Les services de police souhaitent augmenter le nombre d'applications via ce système, mais ce ne sera pas possible sans réseau à large bande.

17.7.3. CIA

Il manque encore, au sein de la police fédérale, un suivi et un appui structurés des CIA. Comme notamment souligné dans notre précédent rapport annuel, on ne peut toujours pas répondre à l'heure actuelle à des questions portant sur le fonctionnement global des CIA. Selon la police fédérale, environ la moitié des CIA considèrent qu'ils fonctionnent de manière optimale. On ne sait cependant pas sur quelle base exactement cette affirmation s'appuie. Certains problèmes d'effectif et de compétence perdurent cependant ; une certaine mauvaise volonté de zones déterminées n'y est pas étrangère. La pleine et entière participation de la police locale, entre autres, demeure en effet un point sensible dont on s'abstient trop souvent de parler. Pour le bon fonctionnement de la police intégrée, il est en effet primordial, selon le Comité P, d'assurer un fonctionnement harmonieux des CIA, comme des CIC d'ailleurs, et de veiller à y affecter du personnel compétent.

17.7.4. Utilisation de chiens par les services de police

Depuis 2001, la police intégrée est confrontée à des visions diverses en matière d'utilisation de chiens policiers. **Finalement**, en 2008, les **principes d'acquisition et de formation continuée** des chiens policiers ont été coulés dans un **arrêté ministériel** s'imposant à l'ensemble des services de police. Il devrait donc améliorer la situation dans les mois et années à venir.

En ce qui concerne la formation, le Comité P a constaté que la **carence en formateurs disponibles** constitue un point d'amélioration pour les formations dispensées par les écoles de police. Notre enquête a également montré que des situations très diverses existent au niveau des infrastructures mises à disposition des maîtres-chiens et qu'il en va de même de l'équipement spécifique. En ce qui concerne les collaborateurs, les divergences – au plan statutaire par exemple – en matière de propriété des chiens et les conséquences qui s'ensuivent donnent matière à s'interroger.

16B Conclusions et recommandations

En ce qui concerne la mise en œuvre sur le terrain, les choses ne sont toujours **pas claires en matière d'utilisation de la muselière** lorsque les chiens sont utilisés dans le cadre de la gestion négociée de l'espace public (cf. également *supra*). À aucun moment lors des grands événements observés, la mise en œuvre de chiens ne nous a semblée opportune. C'est même tout le contraire. Quoi qu'il en soit et dans la continuité de ce qui a été fait pour les autres missions des chiens de patrouille, il est indispensable que la question soit clarifiée. Un groupe de travail mixte police fédérale/police locale a vu le jour sous la coordination de DACH et doit formuler des propositions en la matière.

Le Comité P est d'avis qu'un chien devrait être considéré comme un moyen spécial ou de contrainte spécifique. Il lui semble dès lors adéquat qu'un système similaire à celui existant en cas d'usage d'armes à feu (prévu par l'arrêté royal du 3 juin 2007 et par les circulaires GPI 48 et 62) soit mis en place. Chaque incident mettant en scène un team canin devrait faire l'objet d'une déclaration qui serait transmise à la DGS et au Comité P en copie.

17.7.5. Fonctionnement intégré Douane – police fédérale

L'enquête sur le déroulement de l'interception d'une camionnette transportant 20 réfugiés illégaux effectuée à Mons par les services douaniers a mis en lumière un certain nombre de **points d'amélioration**, en ce qui concerne tant la **coopération avec la police fédérale** que le **fonctionnement interne de la Douane**.

Contrairement au passé et à la différence de l'assistance fournie par les autres services de la Direction de la police de la route (DAH), la Douane a essuyé un refus lorsqu'elle a demandé que la police reprenne intégralement l'affaire. La police de la route fédérale du Hainaut a argué que la Douane disposait également de la compétence légale nécessaire et que, par conséquent, elle ne lui prêtait assistance que pour le transfèrement des personnes arrêtées. Au final, ces débats ont manifestement fait en sorte que les **services de la Douane ont omis de rédiger les procès-verbaux initiaux de leurs interventions, arrestations et saisies**. Cet « oubli » a par la suite perturbé la procédure judiciaire.

Il est interpellant que les Douanes et accises ne soient pas équipées d'une administration judiciaire adéquate, cela alors qu'elles disposent de compétences judiciaires clairement définies par la loi. D'importantes lacunes doivent ici aussi être comblées, tant au niveau matériel qu'au niveau des directives ou des formations.

Manifestement, les douaniers ne disposaient ni ne maîtrisaient l'utilisation des documents pourtant en usage depuis de nombreuses années en matière d'avertissement de l'Office des étrangers lors de la découverte de personnes en séjour illégal.

Le ministre des Finances a reconnu, par rapport à cet incident, que les douaniers n'étaient **pas suffisamment formés**.

En ce qui concerne l'échange d'informations et la coordination, il est en permanence nécessaire de remplir les **conditions connexes au plan structurel** en matière de lutte contre la traite des êtres humains. Ainsi la Douane n'est pas destinataire des circulaires qui traitent du sujet ou encore elle n'est pas soumise à l'obligation d'échange d'informations telle que prévue dans la MFO-3 ou dans toute autre directive comparable.

La possibilité de rencontrer des clandestins à l'occasion d'un contrôle « de routine » n'est, en effet, pas si hypothétique que cela. L'impréparation totale de l'autorité et de la hiérarchie est dès lors interpellante. Ce constat est d'autant plus alarmant à la lecture de la réponse du 5 février 2008 du directeur général des Douanes et accises, qui ne semble nullement prendre conscience de la nécessité de prévoir des mesures globales visant à mieux gérer pareilles situations dans le futur. Rien n'a changé en interne, aucune leçon ne semble avoir été tirée de cette affaire ni de celle des clandestins de Douvres.

La police fédérale, pour sa part, déplore **l'absence d'un protocole d'accord**. Le Comité P partage son point de vue et donc recommande fortement la conclusion d'un tel accord.

Enfin, la **Douane** a une fois encore **contesté la compétence du Comité P** à l'égard des membres de son personnel qui ne sont pas revêtus de la qualité d'officier de police judiciaire. Le ministre des Finances doit encore faire connaître sa position sur ce point.

17.8. ASPECTS DU FONCTIONNEMENT INTERNE

Les enquêtes du Comité P ont pour but de contribuer à l'amélioration du fonctionnement de la police, particulièrement sur le plan des résultats dans les fonctionnalités externes. Les processus et activités internes ont aussi leur pertinence en ce qu'ils doivent apporter leur pierre à l'édifice. C'est pourquoi le Comité P examine à la loupe différents aspects de ce fonctionnement intégré. Il s'attache par exemple aux investissements consentis par la police intégrée en vue de la formation du personnel. Nous reviendrons aussi dans ces conclusions sur les mesures disciplinaires et mesures d'ordre qui ont été prises.

17.8.1. Recrutement, sélection et formation

Le Comité permanent P insiste pour que l'on réévalue, étende et rende plus cohérentes les possibilités de contrôle et de **screening des candidats fonctionnaires de police**. Tant lors du recrutement et de la sélection que durant la formation, les responsables doivent pouvoir effectuer une enquête de milieu et d'antécédents selon des normes clairement définies.

Un problème structurel, notamment dû à une certaine disparité entre les diverses écoles de police et à la différence de moyens de fonctionnement dont elles disposent, est à l'origine d'un manque de cohérence et d'harmonisation entre les approches, les cours et les matières enseignées ainsi que, surtout, de niveau des candidats et de leur aptitude à fournir un service équivalent sur l'ensemble du territoire à l'ensemble des citoyens. Le Comité reste persuadé, après plusieurs recommandations en la matière, de la nécessité d'une part d'organiser un examen plus uniforme et par catégorie de personnel à l'issue **des formations** et d'autre part d'instaurer une inspection pédagogique vraiment de qualité et efficace dans son ensemble.

Vu le rôle intégrateur, innovateur et moteur que la formation doit jouer dans un paysage comme le paysage policier, toujours en pleine mutation, il conviendrait sans doute de s'en préoccuper plus encore et d'agir, de prendre des initiatives concrètes. Il conviendrait aussi d'en assurer et assumer un meilleur suivi ainsi que la promotion des initiatives coordinatrices, innovatrices (notamment dans le sens d'une meilleure équivalence avec l'enseignement régulier) et la recherche incessante d'une qualité plus grande en la matière.

17.8.2. Ordre et discipline

Des mesures disciplinaires et mesures d'ordre sont le plus souvent prises en cas de consommation d'alcool et/ou de stupéfiants pendant le service, de faute ou de mauvaise exécution du service, d'actes commis pendant ou en dehors du service qui portent atteinte à l'image de marque du service ou encore de problèmes de fonctionnement interne. Une première analyse prudente indique que les « attitudes non conformes aux procédures internes, aux règlements et à leur exécution » ont tendance à être sanctionnées par des mesures disciplinaires, contrairement aux manquements vis-à-vis de l'extérieur qui donnent lieu à d'autres mesures : mauvaise exécution de la tâche, comportement désobligeant, abstention d'acter ou attitude laxiste.

Sans préjudice du caractère trop complexe de la mise en œuvre de la **discipline**, outre les sanctions trop souvent dérisoires ou trop clémentes, la longueur de la procédure ainsi que des erreurs trop nombreuses constituent également un problème singulier, découlant à notre sens de la réforme de 1998-2001. Le Comité n'a cessé d'insister sur ce point ni de recommander les initiatives réglementaires et législatives idoines. La durée excessive d'une procédure est particulièrement éprouvante et frustrante tant pour le fonctionnaire de police et l'organisation policière que pour les éventuelles victimes ou autres parties prenantes. Le Comité permanent P préconise dès lors une fois de plus, dans ce cadre, que les affaires judiciaires ou disciplinaires dans lesquelles des fonctionnaires de police sont impliqués soient traitées en priorité et dans les meilleurs délais par le ministère public et les cours et tribunaux. Qu'ensuite, même en cas de classement sans suite ou de suspension du prononcé, les autorités disciplinaires ne négligent pas, comme elles le font encore trop souvent, d'examiner les faits au plan disciplinaire et déontologique et qu'enfin, en tant qu'organisation apprenante, elles en tirent toutes les leçons utiles à l'amélioration du fonctionnement du service. Trop souvent, un classement sans suite au pénal est systématiquement assimilé à un classement sans plus.

Pour la discipline aussi, il y a encore de nombreuses leçons à tirer. Les constats faits par le Comité P au travers de ses analyses des plaintes et dossiers judiciaires devraient aussi inciter les autorités et responsables policiers et autres à s'interroger sur le niveau d'intégrité de certains services de police et de

16B Conclusions et recommandations

certains policiers. N'y aurait-il pas lieu d'entreprendre des initiatives nouvelles en la matière, au niveau de la formation, de l'information et de la communication ?

17.9. INTÉGRITÉ

Fort des enseignements généraux tirés des faits relatifs à quelques dossiers sensibles traités en 2008 et de ce qu'il se bornera à qualifier de « certaines réticences rencontrées lors de ces enquêtes », le Comité continuera à remplir sa mission dans la plus grande discrétion et à ne s'exprimer que devant la Commission spéciale de la Chambre des représentants chargée de son accompagnement siégeant à huis clos. Le Comité P se doit d'éclairer cette même Commission quant à sa constatation selon laquelle les normes s'estompent de plus en plus fréquemment, cela malheureusement dans le chef de hauts dirigeants de police alors que ces derniers sont censés être une valeur d'exemple pour les fonctionnaires de police qu'ils dirigent.

En outre, le Comité doit une nouvelle fois déplorer que les cadres officiers et, dans une moindre mesure, les cadres moyens, semblent de plus en plus se désintéresser de leur rôle et de leurs responsabilités d'**encadrement** des policiers sur le terrain ou à l'occasion d'opérations et d'enquêtes délicates et complexes. Trop souvent, le Comité a observé des officiers qui se cantonnent beaucoup trop à l'aspect de direction de leur fonction en négligeant de s'impliquer dans le fonctionnement opérationnel journalier de leur corps de police.

17.10. FONCTIONNEMENT DÉMOCRATIQUE

Les droits de l'homme et la protection des libertés fondamentales constituent pour le Conseil de l'Europe aussi un rouage essentiel de l'éthique policière professionnelle. C'est ce que nous lisons dans sa « Déclaration sur la police » (1979). La partie traitant du fonctionnement démocratique de la police dépeint surtout la façon dont les citoyens sont identifiés, arrêtés et mis en cellule.

17.10.1. Cellules de passage et lieux d'enfermement

À l'une ou l'autre exception près, les cellules visitées par nos commissaires auditeurs sont suffisamment spacieuses et offrent la possibilité à la personne arrêtée de se coucher. Il a aussi été constaté qu'il y a très peu de locaux de surveillance (appellation de la « cellule » destinée à la surveillance de mineurs d'âge).

Le modèle de **registre des privations de liberté** doit encore faire l'objet d'un arrêté royal. Nonobstant cette parution déjà annoncée plusieurs fois, il convient, en tout état de cause, de respecter le prescrit de la loi sur la fonction de police et de transcrire dans un registre provisoire les mentions devenues obligatoires depuis le changement de la loi. Cela n'est cependant pas encore le cas en toutes circonstances ni partout. La sustentation des personnes arrêtées pose encore problème en plusieurs endroits en Belgique aussi.

Il appert que les **conditions d'arrestation et d'enfermement des mineurs d'âge** sont, dans la grande majorité des cas, différentes de celles appliquées aux majeurs ; même si les locaux dans lesquels ils sont enfermés ne correspondent pas aux normes prévues, ils sont le plus souvent gardés à vue dans des bureaux ou pièces aménagées qui ne ressemblent pas à des cellules, sauf dans quelques zones.

Du point de vue de l'**hygiène**, on recommande que les couvertures mises à la disposition des personnes arrêtées et incarcérées soient nettoyées de manière plus régulière.

Le Comité P estime que les responsables policiers doivent être encouragés à davantage équiper leurs complexes cellulaires ou leurs cellules de **systèmes de vidéosurveillance**.

Il convient d'attirer à nouveau l'attention des responsables policiers sur l'impérieuse nécessité de prévoir quelques fonds pour permettre aux différents chefs de service de faire face aux **coûts du ravitaillement et des soins des personnes arrêtées** par leur personnel.

Enfin, il faudrait que l'AIG procède à des **inspections systématiques et régulières des lieux d'enfermement** en usage au sein des services de police. Il s'agit là en effet d'une tâche typique d'inspection.

16BConclusions et recommandations

17.10.2. « Cell Boxes » en usage à la police fédérale

La *cell box* présente de nombreux avantages en pratique mais entraîne également son lot de désavantages. Il est donc impératif de veiller à ce que le temps de détention n'y dépasse pas les trois heures. Cette modalité d'enfermement a été conçue comme une modalité temporaire. D'aucuns semblent le perdre de vue.

17.10.3. Formation et entraînement à la maîtrise de la violence

La Direction de la formation (DSE) et la cellule GSD ont des problèmes de capacité pour la gestion de front de tous les Comités pédagogiques (PCP) et de la plate-forme stratégique. Mais la DSE est également victime de son succès et elle a dû voir naître trois PCP complémentaires : PCP Cavalerie, PCP Techniques individuelles en maintien de l'ordre, PCP Travail en civil.

Le Comité P recommande que le travail au sein des PCP ne soit plus freiné par un manque de méthodologie. Une des premières réussites du système mis en place réside dans le fait que des spécialistes des matières commencent à se connaître et à se consulter.

La stricte application de la circulaire GPI 48 est estimée difficilement réalisable par certains acteurs. Pourtant, l'analyse de la DSE ne va pas dans le même sens. Elle pointe du doigt les questions de petits matériels didactiques plutôt que la charge de travail.

17.10.4. Usage de la force

L'usage de la force (même potentielle) est une des caractéristiques les plus essentielles des services et des fonctionnaires de police. Au fil de ces dernières années, le Comité P a eu à connaître de très nombreuses plaintes en la matière. Les plus variées aussi. Il s'agit d'une matière aussi complexe que délicate. Depuis quelques années déjà, le Comité P s'efforce aussi de dégager une image de l'utilisation de la force par les services de police, à la demande répétée du Parlement et du ministre de l'Intérieur. Dans ce contexte, il a eu l'occasion, à plus d'une reprise, d'insister sur l'impérieuse nécessité de recevoir toutes les informations indispensables à cet effet. Si des progrès ont été enregistrés au niveau de la **transmission de ces informations**, de nombreux efforts restent cependant encore à faire en la matière.

S'il y a une forme d'enregistrement de l'usage des armes à feu au niveau du service de police intégré, on ne peut pas dire qu'en la matière, la police soit une organisation apprenante. Même au niveau de services et unités spécialisées, comme CGSU, aucun enseignement digne de ce nom ne peut être tiré des usages d'armes à feu du passé. La situation est encore plus critiquable en ce qui concerne l'usage d'autres moyens incapacitants ou susceptibles de porter atteinte à l'intégrité physique des personnes (sprays, etc.). On pourrait parfois avoir l'impression qu'autorités et chefs de police ne souhaitent distiller les informations en la matière qu'au compte-gouttes.

Les dernières enquêtes du Comité ont aussi mis en évidence les problèmes qui pouvaient se poser au niveau de l'**utilisation de chiens** à l'occasion de certaines opérations ou interventions de police.

Une nouvelle fois, le Comité souhaite insister sur le fait que les autorités devraient rendre obligatoire la **transmission systématique au Comité de toutes les informations** relatives à certaines formes de recours à la force, Comité qui s'efforcerait dès lors d'en tirer et l'image et les leçons indispensables, sans préjudice des leçons apprises en interne.

17.11. VERS PLUS D'ACCOUNTABILITY ET DE TRANSPARENCE À PROPOS DE L'APPAREIL POLICIER

L'indispensable besoin de transparence et d'accountability ne semble pas encore être toujours élevé au rang des principes sous-tendant les actions des uns et des autres, tant au niveau du local que du fédéral ou encore des inspections et contrôles internes, notamment l'AIG. Les difficiles enquêtes que le Comité P a dû mener en 2008 l'ont une nouvelle fois mis en évidence jusqu'au plus haut niveau de la hiérarchie. Dans ce contexte, le Comité P relève encore qu'au cours de ses activités durant l'année écoulée, il a malheureusement encore quelques fois été confronté à des réticences au contrôle et parfois même à certaines oppositions, notamment dans les enquêtes délicates, ayant gagné les feux de l'actualité l'année passée : informations retenues, silences, documents disparus et puis, comme par miracle, réapparus dans certaines procédures subséquentes ou même dans la presse. Clairement, le prescrit du Code de déontologie a été perdu de vue par différents intervenants.

16B Conclusions et recommandations

La volonté du législateur a été d'imposer la **transmission de certaines informations au Comité P** par différentes autorités de police ainsi que par les services de police, voire par les policiers individuels. Si de nombreux progrès ont été réalisés en la matière au fil des dix dernières années, le Comité a cependant dû constater, ces derniers mois, un certain nombre de (nouvelles) lacunes. Diverses informations ne sont transmises que tardivement ou de manière incomplète. Il peut arriver que certains services tardent ou s'abstiennent, pour les raisons les plus diverses, à transmettre certaines informations dans certaines zones d'importance. Au niveau du ressort de l'arrondissement judiciaire de Bruxelles, même si la situation s'est quelque peu améliorée ces dernières années, un certain nombre de problèmes se posent encore : l'exhaustivité des informations, leur qualité informative, les délais de transmission. La simple comparaison des chiffres disponibles montre à suffisance que le Comité P est loin de recevoir toutes les informations qu'il devrait recevoir. Il s'agit pourtant d'une obligation légale claire. Et cela dure depuis plus de six ans, sans réel changement.

Le Comité plaide une fois de plus pour que les directives claires des articles 9, 10, 14, 14bis et 26 de loi organique du 18 juillet 1991 du contrôle des services de police et de renseignement et de l'Organe de coordination pour l'analyse de la menace soient rappelées à toutes les parties concernées.

Abréviations utilisées

ABRÉVIATIONS UTILISÉES

AIG	Inspection générale de la police fédérale et de la police locale
APJ	Agent de police judiciaire
ASTRID	All-round Semi-cellular Trunking Radiocommunication Integrated Dispatching
AVL	Automatic Vehicle Location – Détection automatique des véhicules
BAA	Brigade anti-agression (de la zone de police Bruxelles-Ixelles)
BAM	Bijzondere administratieve methoden (méthodes particulières de police administrative)
BaMa	Bachelier-Maîtrise
BCO	Bureau de coordination de la STIB
BIO	Bureau voor Informaties over Operaties (Bureau des informations sur les opérations administratives)
BNG	Banque de données nationale générale
BSR	Brigade de surveillance et de recherche
C. pén.	Code pénal
C.I.cr.	Code d’instruction criminelle
CAD	Computer Aided Dispatching
Calog	Personnel civil au sein de la police (cadre logistique et administratif)
CCTV	Vidéosurveillance
CDO	Comité de dispatching opérationnel
CDP	Commissaire divisionnaire de police
CECR	Centre pour l’égalité des chances et la lutte contre le racisme
CGL	Direction des relations avec la police locale
CGO	Direction de l’information policière opérationnelle
CGOO	Service Opérations de la Direction de l’information policière opérationnelle
CGSU	Direction des unités spéciales
CIA	Carrefour d’information d’arrondissement de la police fédérale
CIC	Centres d’information et de communication
CIK	Corps d’intervention de la police fédérale
CIN	Carrefour d’information national
COM	Cellule opérationnelle mobile
CP	Commissaire de police
CPAS	Centre public d’action sociale
CPPL	Commission permanente de la police locale
CPRD	Réseau personnes ressources diversité
CSS	Corporate Security Services
CZS	Conseil zonal de sécurité
DACH	Service d’appui canin

Abréviations utilisées

PV	Procès-verbal
PZS	Plans zonaux de sécurité
RAR	Rapport administratif – administratief rapport
RBC	Région de Bruxelles-Capitale
RCCU	Regional Computer Crime Unit
RIR	Rapport d'information – informatierapport
RRN	Rijksregister – Registre National
SAC	Sanctions administratives communales
SAPE	Service accueil, plaintes et environnement (de la zone de police Des Trieux)
SCI	Service de contrôle interne
Selor	Bureau de sélection de l'administration
SER	Services d'enquête et de recherche
SGAP	Service général d'appui policier
SIC	Section d'information criminelle
SIF	Sécurité intégrale football (cellule de la police fédérale)
SIPL	Service d'intervention de première ligne (de la zone de police Des Trieux)
SLA	Service Level Agreement
SNCB	Société nationale des chemins de fer belges
SPC	Police des chemins de fer
SPF	Service Public Fédéral
SPN	Police de la navigation
STIB	Société des Transports Intercommunaux de Bruxelles
TEC	Transport En Commun en Wallonie
UCVW	Union des Villes et Communes de Wallonie
VLHORAVlaamse Hogescholenraad	
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VUB	Vrije Universiteit Brussel, le pendant néerlandophone de l'Université libre de Bruxelles
WPR	Police de la route

Notes

NOTES

- ¹ Il s'agit d'un modèle de la qualité qui schématise de façon structurée les processus internes, en ce compris les efforts fournis par l'organisation pour améliorer ces processus. Le modèle part du principe que les efforts dans cinq des conditions de base de l'organisation – *leadership*, politique et stratégie, personnel et ressources – sont nécessaires pour, grâce à des processus plus performants, fournir des prestations et des services qui génèrent de meilleurs résultats. Ceux-ci sont ensuite ordonnés en quatre champs : société, citoyens et autorités, collaborateurs de l'organisation (policière) et, enfin, prestations clés à la base de ces résultats.
- ² Pour plus de précision : 9,4 % mauvais – 12,2 % faible – 41,5 % moyen – 33 % bon et 3,7 % excellent.
- ³ Article 17 de l'arrêté royal du 30 novembre 1976 fixant le tarif des actes accomplis par les huissiers de justice en matière civile et commerciale ainsi que celui de certaines allocations (*M.B.* 8 février 1977).
- ⁴ Selon le principe de la police d'orientation communautaire.
- ⁵ Cette forme d'appui est consacrée par la directive ministérielle MFO-2 du 2 août 2005 relative au mécanisme de solidarité entre zones de police en matière de renforts pour des missions de police administrative (*M.B.* 17 août 2005).
- ⁶ Loi du 21 décembre 1998 relative à la sécurité lors des matches de football, modifiée par les lois du 10 mars 2003, 27 décembre 2004 et 25 avril 2007 (*M.B.* 3 février 1999).
- ⁷ Circulaire ministérielle OOP 40 du 14 décembre 2006 portant des directives à l'encontre des propos et slogans blessants, racistes et discriminatoires scandés en chœur à l'occasion des matches de football (*M.B.* 2 juillet 2007).
- ⁸ Le formulaire RAR est un document interne à la police intégrée servant à l'échange d'informations concernant les missions de police administrative.
- ⁹ Directive commune et contraignante MFO 6 du 9 janvier 2003 des Ministres de la Justice et de l'Intérieur relative au fonctionnement et à l'organisation des carrefours d'informations de l'arrondissement (CIA), (*M.B.* 19 février 2003).
- ¹⁰ Le Traité de Prüm, signé le 27 mai 2005 à Prüm (Allemagne) par sept États membres, établit un cadre juridique visant à approfondir la coopération entre les États membres dans la lutte contre le terrorisme, la criminalité transfrontalière et l'immigration clandestine. En particulier, il prévoit l'échange entre les parties contractantes de données relatives à l'ADN, aux empreintes digitales et à l'immatriculation des véhicules, ainsi que de données à caractère personnel et à caractère non personnel se rapportant à la coopération policière transfrontalière.
- ¹¹ Directive commune MFO-3 du 14 juin 2002 des ministres de la Justice et de l'Intérieur relative à la gestion de l'information de police judiciaire et de police administrative (*M.B.* 18 juin 2002).
- ¹² Pour de plus amples informations, nous renvoyons à l'annexe 1, appendice 1 de notre rapport 14092/2008 du 6 février 2008, lequel contient l'avis de la DGCC dans son ensemble.
- ¹³ Circulaire ministérielle PLP 37 du 20 décembre 2004 relative à la coopération et l'échange d'informations au sujet des phénomènes du terrorisme et de l'extrémisme (*M.B.* 25 janvier 2005).
- ¹⁴ Loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers (*M.B.* 31 décembre 1980).
- ¹⁵ Un commissaire de police nous a confié qu'il était responsable du suivi particulier du local où se réunit un club de motards, lequel est situé sur le territoire de sa zone. Il n'aurait pas bénéficié d'une (in)formation spécifique pour ce faire et serait lui-même aller acheter dans une librairie un livre traitant de la problématique des bandes de motards. Cet exemple, aussi anecdotique qu'il puisse

Notes

être, illustre la nécessité absolue de s'assurer de la bonne diffusion de l'information dans toute l'organisation policière. La problématique des bandes de motards, par exemple, fait l'objet d'un suivi spécifique (programme Highsider) ainsi que de diverses publications, notamment policières. De plus, une note de service a été rédigée à propos des directives spécifiques concernant la saisie des données à propos des membres de ces bandes et les règles de coopération entre DAO/BIO et DGJ/Highsider.

¹⁶ Circulaire ministérielle PLP 10 du 9 octobre 2001 concernant les normes d'organisation et de fonctionnement de la police locale visant à assurer un service minimum équivalent à la population (*M.B.* 16 octobre 2001).

¹⁷ À l'exception de quelques faits pour lesquels un procès-verbal simplifié est suffisant.

¹⁸ 1 314 PV EPO initiaux, 760 PV EPO subséquents, 2 030 PV classiques initiaux, 1 851 PV classiques subséquents, 4 880 PV simplifiés initiaux et 149 PV simplifiés subséquents.

¹⁹ Une entreprise Seveso est celle qui a une activité liée à la manipulation, la fabrication, l'emploi ou le stockage de substances dangereuses (par ex. raffineries, sites pétrochimiques, usines chimiques, dépôts pétroliers ou encore dépôts d'explosifs).

²⁰ On ne sait cependant pas si le citoyen avait reçu une demande positive à sa demande d'intervention. Nous essayerons ultérieurement d'obtenir une réponse à cette question.

²¹ Il s'agit des zones de Bruxelles-Ixelles, Ouest, Uccle-Watermael-Boitsfort et Auderghem, Midi et Nord. Nous n'avons pas obtenu de données de la zone Montgomery.

²² Dossiers n° 2007/70107, 2007/98440, 2006/102701, 2007/27168, 2005/50909 et 2004/41657.

²³ Procès-verbal LI.31.LA.000801/2007 du 3 janvier 2007 et LI.31.LA.013115/2007 du 7 février 2007.

²⁴ Circulaire GPI 58 du 4 mai 2007 concernant l'assistance policière aux victimes dans la police intégrée, structurée à deux niveaux (*M.B.* 5 juin 2007).

²⁵ Usant de son pouvoir discrétionnaire.

²⁶ Lettre ouverte publiée dans les journaux du 8 février 2008.

²⁷ Il s'agit d'une « boîte noire » enregistrant qui se trouve dans le véhicule d'intervention, où et quand.

²⁸ En cas de tentative, il ne l'est que si des circonstances particulières l'entourent (mineur en cause, menaces de réitérer l'acte, etc.).

²⁹ Le laboratoire (PTS) de la PJF de Tongres.

³⁰ Ce point a déjà été réglé par le procureur du Roi de l'arrondissement en question.

³¹ L'article 81 du Code civil prévoit qu'à chaque fois qu'une personne décédée présente des signes ou indices de mort violente [...], l'officier de l'état civil ne peut autoriser l'inhumation qu'après qu'un officier de police, assisté d'un docteur en médecine ou en chirurgie, aura dressé procès-verbal de l'état du cadavre et des circonstances y relatives [...].

³² Notamment l'article 422ter du C.pén.

³³ Qui ne détermine que la priorité d'attribution de la mission à la SPC ainsi que l'échange d'information.

³⁴ Particulièrement s'ils arrivent les premiers sur les lieux.

³⁵ CAD signifie « *Computer Aided Dispatching* ». Il s'agit d'un système qui permet d'assurer de manière informatisée le call-taking, la distribution, le dispatching et la coordination. Le CAD est une donnée très complexe en ce qu'il est lié aux questions sur l'organisation de la police de proximité et qu'il dépend d'une politique d'intervention précise des zones de police.

Notes

- ³⁶ La GPI 49 est la circulaire pour la GPI (Geïntegreerde Politie – Police Intégrée) qui traite du plan de services des CIC.
- ³⁷ Il s'agit de la connexion qui relie le système CAD au CIC (police fédérale) et à l'ISLP (police locale). Ce lien ne va, pour l'instant, que dans une direction : du CAD vers l'ISLP (et non l'inverse). Le but est de transporter les données encodées par le CIC au système ISLP, de sorte qu'il ne faille plus qu'une seule et unique saisie. En d'autres termes, cela devrait permettre au policier de reprendre, dans son procès-verbal, les données saisies par le CIC et donc ainsi d'éviter les doubles saisies.
- ³⁸ Permet la transmission à distance des données encodées – fonctionne sur le réseau HILDE.
- ³⁹ Dispatching à distance sur fibre optique.
- ⁴⁰ Il s'agit d'un système permettant le dispatching à distance (ex. dans une zone de police). Le Dispatch S, qui est l'une des solutions les plus complètes, vise à garantir un dispatching permanent. Il offre le même éventail de possibilités de fonctions que les stations de travail des centres de dispatching, à l'exception de l'accès aux fonctions radio pour le dispatching radio. Il peut cependant être complété par une radio fixe pour maintenir le contact avec les équipes sur le terrain. Le Dispatch S se compose d'un ordinateur avec deux écrans.
- ⁴¹ Ces call-takers (qui prennent les appels 101 au CIC) ne viennent pas de la police, mais de sociétés ou d'institutions comme Belgacom, la Poste, l'armée, etc. et suivent une formation de quatre mois avant de pouvoir effectuer ce travail.
- ⁴² Arrêté royal du 27 avril 2007 portant des dispositions pour la fourniture de données de localisation pour des appels d'urgence émanant de réseaux mobiles conformément à l'article 107, § 3, de la loi du 13 juin 2005 relative aux communications électroniques (*M.B.* 12 mai 2007).
- ⁴³ Il avait perdu sa base composée de chiens fonctionnant dans les brigades territoriales, se trouvait dans des conditions matérielles peu adéquates et vivait une crise interne plus marquée que dans les autres composantes de la police intégrée.
- ⁴⁴ Groupe de travail rassemblant des représentants et techniciens des polices locales et de la police fédérale sous l'égide du directeur général adjoint DGS, Herman Emmanuel – juin 2001.
- ⁴⁵ Voir rapport n° 64348/2003.
- ⁴⁶ Arrêté ministériel du 25 juin 2008 portant fixation des conditions pour l'agrément d'un chien policier (*M.B.* 9 juillet 2008).
- ⁴⁷ Note permanente portant la référence DGS/DSJ-2008/34148/A du 29 août 2008.
- ⁴⁸ Modes d'action utilisés dans la nouvelle vision de la matière « patrouiller » et « fouiller ».
- ⁴⁹ Par exemple l'École régionale et intercommunale de police.
- ⁵⁰ Prévue par l'arrêté royal du 3 juin 2007 et par les circulaires GPI 48 et 62.
- ⁵¹ Même si ceci conduit à des résultats moins élevés dans la pratique (cf. rapports n° 95652/2004 et 53316/2005).
- ⁵² Appui latéral avec les Pays-Bas et la France et, en plus, DACH s'inspire des expériences de la police nationale française et mène des expériences de formation commune « bloedhond » et « SOKKS ».
- ⁵³ Identification du chien au moyen d'une puce électronique ou d'un tatouage.
- ⁵⁴ Cf. remarque concernant le prix des chiens de police.
- ⁵⁵ *M.B.* 31 décembre 1980.
- ⁵⁶ Loi générale sur les douanes et accises (*M.B.* 21 septembre 1977).
- ⁵⁷ Sénat, Session 2002-2003, DOC 2-982/1, p. 11.

Notes

- ⁵⁸ COL 10/2004 du Collège des Procureurs généraux près les Cours d'appel – Politique de recherches et poursuites en matière de traite des êtres humains – Adaptation de la Directive du Ministre de la Justice (COL 12/99).
- ⁵⁹ VAN DEN BROECK, T. et BOURDOUX, Gil. L., « Recrutement et sélection à la police belge », *Cahiers du Comité permanent P*, Bruxelles, Politeia, 2008.
- ⁶⁰ Circulaire GPI 48 du 17 mars 2006 relative à la formation et l'entraînement en maîtrise de la violence des membres du personnel du cadre opérationnel des services de police (*M.B.* 14 avril 2006).
- ⁶¹ En 2003 et 2005, ce sont les aspirants inspecteurs qui l'ont passé et, en 2004 et en 2006-2007, ce sont les aspirants commissaires.
- ⁶² Arrêté royal du 6 avril 2008 relatif aux standards de qualité, aux normes pédagogiques et d'encadrement des écoles de police et au collège des directeurs des écoles de police et modifiant l'arrêté royal du 28 février 2002 relatif à la mise à disposition de formateurs de la police fédérale au sein des écoles de police agréées et aux modalités d'octroi d'une intervention financière pour l'organisation d'épreuves de sélection et de formations professionnelles par les écoles de police agréées (*M.B.* 25 avril 2008).
- ⁶³ Nous avons consulté la banque de données fin janvier 2009.
- ⁶⁴ Voir note 62.
- ⁶⁵ VERGAELLEN, S. (2009), *Naar een gemeenschapsgerichte politieopleiding?*, Bruxelles, VUB travail de fin d'études, p. 83.
- ⁶⁶ <http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf>.
- ⁶⁷ DE PAUW, E., DEKLERCK, J., DE MEY, L., PLEYSIER, S., VAN DER VORST, L. (2007), *Een opleiding voor veiligheid, integratie en standaardisatie van de opleidingen die voorbereiden op zowel private als openbare veiligheidsberoepen*, Bruxelles, SPF Intérieur.
- ⁶⁸ Pour une explication et une discussion plus approfondies notamment sur le rôle et la contribution de l'enseignement policier, voir « Geleerde veiligheid » (S. De Kimpe, éd.) du magazine « Orde van de dag », Criminalité et société, vol. 46, juin 2009.
- ⁶⁹ L'amélioration de la communication interne au sein du corps est une des priorités arrêtées suite au positionnement organisationnel de la zone de police par CGL.
- ⁷⁰ Il s'agit d'une deuxième priorité au niveau du corps de police. Cette problématique, relevée au cours de l'enquête de contrôle orientée vers le SIPL, est donc gérée dans le cadre de l'action plus globale visant à l'amélioration du fonctionnement de l'ensemble du corps.
- ⁷¹ De 2002 à 2005 : 70 jours en moyenne ; en 2006 : 209 jours qui s'expliquent en grande partie par les 2 mois et demi d'absence d'un inspecteur ayant souffert d'une fracture du talon et par les 2 mois de congé maladie du chef de corps ; en 2007 : 155 jours, dont 4 mois et demi pour un inspecteur à la suite d'un accident de ski et des jours régulièrement pris par un autre inspecteur en raison de maux de dos consécutifs à un accident de travail en 2003.
- ⁷² Le *Regional Computer Crime Unit* est un service spécialisé dans l'analyse des systèmes informatiques et de télécommunication.
- ⁷³ L'officier de liaison (notamment par son rôle de coordination des auditions vidéo filmées) et l'analyste criminel opérationnel (ACO) apportent aussi un appui non négligeable à d'autres services de police.
- ⁷⁴ Le principe qui est appliqué est d'apporter une petite contribution à l'effort demandé au niveau fédéral tout en maintenant suffisamment de moyens pour effectuer les missions premières réactives.

Notes

- ⁷⁵ Directive ministérielle organisant la répartition des tâches, la collaboration, la coordination et l'intégration entre la police locale et la police fédérale en ce qui concerne les missions de police judiciaire.
- ⁷⁶ La répartition des dossiers judiciaires entre les SER et la PJF serait, selon les informations recueillies, de 80 % pour les SER et de 20 % pour la PJF en ce qui concerne les dossiers judiciaires à l'information. La répartition serait de 85 % pour les SER et de 15 % pour la PJF en ce qui concerne les dossiers judiciaires à l'instruction.
- ⁷⁷ Au sein du monde policier, certains pensent qu'il serait plus commode et réaliste de travailler avec des périodes de comptabilisation des prestations plus longues permettant, le cas échéant, d'échafauder une véritable stratégie d'enquête avec des délais tenables sans être constamment pressé par les contingences budgétaires étroites.
- ⁷⁸ Il permet à la Direction générale judiciaire de pouvoir opérer des comparaisons entre les différentes PJF.
- ⁷⁹ Ces adaptations ont notamment fait suite à une étude effectuée par l'université de Gand dont les résultats datent de la fin de la « législature Verwilghen ». Les conclusions de cette étude sont globalement allées dans le sens d'une réduction de l'effectif en Flandre, d'une augmentation en Wallonie et d'un maintien à niveau à Bruxelles. En outre, l'effectif des PJF a diminué dans les petits arrondissements, a augmenté dans les grands et est resté stable dans les moyens.
- ⁸⁰ Dossier n° 2007/68544.
- ⁸¹ Dossier n° 2007/100938.
- ⁸² Dossier n° 2008/124977.
- ⁸³ Dossier n° 2008/130027.
- ⁸⁴ Dossier n° 2008/135398.
- ⁸⁵ Adresse Internet
[http://www.coe.int/t/e/human_rights/police/5_reference_documents/b.Resolution_690_\(1979\)_on_Decl_police.asp](http://www.coe.int/t/e/human_rights/police/5_reference_documents/b.Resolution_690_(1979)_on_Decl_police.asp) consultée le 7 juillet 2009.
- ⁸⁶ Inspirés par FOQUE, R. & 'T HART (1990), « *Instrumentaliteit en rechtsbescherming* », Arnhem, Gouda Quint.
- ⁸⁷ Arrêté royal du 14 septembre 2007 relatif aux normes minimales, à l'implantation et à l'usage des lieux de détention utilisés par les services de police (*M.B.* 16 octobre 2007).
- ⁸⁸ Loi du 17 juin 2004 modifiant la nouvelle loi communale (*M.B.* 23 juillet 2004).
- ⁸⁹ Loi du 13 mai 1999 relative aux sanctions administratives dans les communes (*M.B.* 10 juin 1999).
- ⁹⁰ Dont 1 non-lieu par une juridiction d'instruction.
- ⁹¹ Dont 1 suspension par une juridiction d'instruction.
- ⁹² Dont 1 non-lieu par une juridiction d'instruction.
- ⁹³ Dont 2 suspensions par une juridiction d'instruction.
- ⁹⁴ Dont 12 non-lieux par une juridiction d'instruction.
- ⁹⁵ Dont 1 suspension par une juridiction d'instruction.
- ⁹⁶ Dont 3 non-lieux par une juridiction d'instruction.
- ⁹⁷ Dont 2 au niveau de la Chambre du conseil et 2 au niveau de la Chambre des mises en accusation.
- ⁹⁸ Y compris les 15 non-lieux au niveau de la Chambre du conseil et les 2 au niveau de la Chambre des mises en accusation.